

AANTEKENINGEN OVER DE BELEGERING VAN SEBASTOPOL IN 1854—55.

(Vervolg van N°. 12, 4859, Bladz. 556.)

Februarij.

Gedurende de twee verlopen maanden hadden de Russen ijverig voortgeleid aan de verbetering der verdedigingswerken. Vóór het quarantaine-bastion was een groote batterij, Chemiakín genoemd, aangelegd; achter het centraal-bastion waren de batterijën verbeterd of met elkander verbonden, de huizen en bouwvallen, die het uitzigt belemmerden, waren weggebroken; het bastion du mât was weder opgemaakt en hersteld, de verlengde linker flank aanmerkelijk verhoogd; de versterkingen op den heuvel Malakoff, achter den toren, waren verder uitgebreid en voltooid, en de bovenverdieping van den toren, die niet door eene borstwering was gedekt, geheel afgebroken. Behalve deze verbeteringen werd op den 22sten Februarij de redoute Selinghinsk gebouwd, en op den 27sten de redoute Volhynië. Deze werken kregen bij de Fransche soldaten den naam van *les ouvrages blancs*.

In 't begin van Februarij kwam een ploeg burgerwerklieden in het Britsche leger, om een spoorweg te maken van Balaclava naar het kamp. Deze weg kwam in de laatste helft van Maart gereed en deed belangrijke diensten bij het vervoer van materieel. De aanvalswerken door de Engelschen vervaardigd, waren: aan de linker zijde, een tweede parallel tusschen het ravijn der Engelschen en den weg van Woronzoff, en een aarden epaulement op dien weg vóór de eerste parallel. De gemeenschapsgangen tusschen de eerste en tweede parallel waren echter nog niet uitgegraven; men ging door de ravijnen naar de loopgraaf. Vóór de tweede parallel waren 6 zigzags gemaakt naar de derde parallel, die trouwens slechts bestond over eene lengte van 150 el. Regts van deze zigzags, aan het eind van den vierden gang, was eene wapenplaats van 140 el lengte gereed gemaakt.

Aan de regter zijde was de eerste parallel tot aan het laboratorium-ravijn gevorderd. Twee gemeenschapsgangen voerden naar de tweede parallel, die geheel gereed was. Later werd deze parallel de derde genoemd, toen men den naam van tweede parallel aan eene wapenplaats gegeven had, die in Februarij nog niet bestond.

De moeilijkheden, die het aangenomen aanvalsplan medebragt, werden elken dag al grooter en grooter. De versterkingen, naar welke men na het gevecht bij Inkermann gewacht had, waren wel is waar aangekomen, maar de artillerie moest al hare krachten inspannen om het materieel dat te Kamiesch ontscheept was, naar de parken te brengen. Van de haven tot aan het eind van de loopgraven moest het vervoer plaats hebben over zware kleigronden, waarin de raden diep inzonken. De projectielen moesten grootendeels door de manschappen gedragen worden, die bij het gaan over den weeken grond diep in den modder zakten. Op de plaatsen waar de rotsden afvoer van water verhinderde, waren de loopgraven letterlijk in modderpoelen veranderd.

Bij de Engelschen was het nog veel erger gesteld, — want zij hadden bovendien nog met hevige ziekten te kampen.

De Russen, daarentegen, bezaten in de tuighuizen van Sebastopol een onuitputtelijken voorraad van krijgsbehoefsten; zij hadden straatwegen om hun materieel te vervoeren. Wel was het aantal belegeringsbatterijen aanmerkelijk toegenomen, maar de stukken waren tot stilzwijgen veroordeeld, omdat men munitie moest sparen. Alzoo kon dan de artillerie van den belegeraar niet verhinderen dat er telkens nieuwe vestingbatterijen werden gebouwd en bewapend, en dat de artillerie te Sebastopol eene uitbreiding verkreeg, waarvan geen tweede voorbeeld bestaat. Op alle plaatsen zag men den belegerde werken; dagelijks verrezen er nieuwe batterijen, en overal kon de vijand open en ongedekt arbeiden. Om blinderingen over de stukken te maken, werden de daken van de huizen afgebroken, alhoewel men beschikken kon over het hout uit de bosschen in den omtrek der stad. Achter de batterijen, in de straten der stad, zag men versperringen maken om het aantal verdedigingsliniën te vermeerderen, en gedekt door al die tallooze verdedigingsmiddelen, stond een magtig leger, waarvan men de dapperheid bij ervaring kende. Inderdaad, het zou eer een veldslag geweest zijn, die men had moeten leveren, dan eene bestorming; — maar de op een beperkt en met ravijnen doorsneden terrein aangelegde aanvalswerken, lieten de opstelling van talrijke troepenmassa's niet toe. En zoo de Franschen er al in slaagden om een deel van het bastion du mât of van het centraal-bastion te nemen, en de Britten om de kazerne-batterij en het redan te overwel-

digen, dan nog bleef de vijand zoowel in de stad als in hare voorstad stellingen behouden, die den aanvaller geheel beheerschten.

Ongetwijfeld was de heuvel Malakoff de sleutel der positie; van dáár overzag men de geheele Karabelnaja en nam men de regts en links gelegen werken van ter zijde, vooral het redan, dat door de Britten werd aangegrepen. Als men dien heuvel kon magtig worden, dan viel de geheele voorstad van zelve; men kon dan op een behoorlijken afstand de vloot beschieten en was tevens bij magte om de gemeenschap van den vijand met de overzijde der haven af te snijden. Daaruit kon welligt de val der stad voortkomen. Wilde men echter tot eene insluiting der vesting overgaan, dan zouden de belegeringswerken op de noordzijde den aanval op Malakoff zeer in de hand werken, omdat men dan de vestingwerken der voorstad op veel plaatsen in den rug kon zien. Een aanval op dit punt had nog een ander belangrijk voordeel: men sneed daardoor het vijandelijke leger in twee deelen. Maar zou, bij het maken van een dubbelen aanval, het graven van zulk een uitgestrekt sappewerk voor de troepen niet te afmattend worden; zou men wel het noodige materieel bezitten, en . . . zou men bij een sterken uitval wel troepen genoeg tegen den vijand kunnen overstellen? Deze laatste vraag was waarlijk moeilijk te beantwoorden; want tot hiertoe had de belegerde met zijne uitvallen den aanvaller wel lastig gevallen, maar, behalve den uitval, die tijdens het gevecht bij Inkermann werd ondernomen, had hij over dag geen sterke uitvallen gedaan, zelfs niet des morgens vroeg, als de soldaten in de loopgraven van koude zóó verkleumd en verstijfd waren, dat zij het geweer niet konden afschieten. In zulke oogenblikken waren zij zeker niet bestand geweest tegen goede troepen, die den nacht onder dak hadden doorgebracht.

Deze beschouwingen bragten eindelijk het besluit te weeg tot het maken van een geregelden aanval op Malakoff, ten einde te trachten langs dit punt binnen te dringen, als de stad bestormd werd. Maar er werd toch ook tevens besloten, dat men met de bestorming niet op de voltooiing der aanvalswerken aan de zijde van Malakoff zou wachten, als men bij de heropening van het vuur belangrijke vorderingen aan de stadzijde maakte. Eerst wilde men nog een paar batterijën bouwen, om een kruisvuur te rigten op den heuvel, *mamelon vert* genoemd, die omtrent 600 el vóór Malakoff gelegen was. Vervolgens wilde men een hevig vuur uit al de batterijën openen; men zou daarbij den voorraad munitie zoo groot nemen, dat men gedurende *eenige dagen* het schieten kon volhouden. Onder bescherming van dit vuur wilde men de naderingen naar het centraal-bastion vooruitbrengen; de Britten zouden onderwijl trachten digter bij het redan te komen, en men zou op

den mamelon vert eene batterij bouwen voor 15 stukken, geheel van aardzakken, die te voren in gereedheid gebragt en aangevoerd konden worden.

Den 9den Februarij kwam bij de Franschen de nieuwe legerindeeling in werking, die de generaal NIEL, namens Keizer NAPOLEON, in de Krim had overgebragt. De generaal CANROBERT behield het opperbevel; de generaal PELISSIER, eerst dienzelfden dag te Kamiesch ontscheept, kreeg het eerste korps en 't bevel over den aanval op de stad. Aan het tweede korps, onder den generaal BOSQUET, viel de aanval op Malakoff ten deel. Dit korps vormde tevens den linker vleugel van het leger der bondgenooten. Door deze schikking kwam nu het Britsche leger in het midden. — Het hoogst ongunstige weder, dat gedurende de geheele maand aanhield, stond echter de spoedige vordering van de aanvalswerken in den weg.

Aanval op de linker zijde. De aanvalswerken bestonden hoofdzakelijk in de vervaardiging van een loopgraaf van 170 el lengte, *boyau lancé* genoemd, vóór de derde parallel, en uit de verbetering en voltooiing van eenige reeds aangevangen sappen. In de mijnen arbeide men zeer ijverig voort. De galerijën werden door de mineurs uitgegraven op de bepaalde breedte van 0,80 el, en op eene hoogte die overeenkwam met de dikte der leemlaag. Achter de mineurs vervolgden de handlangers het werk. Zij hakten de rots op den bodem weg, en de leemlaag van ter zijde; er werden houten sporen geplaatst om de rolwagens met aardzakken er over te bewegen, en ijzeren buizen, die van de waterleidingen voortkwamen en nu tot luchtkokers moesten dienen, voor twee ventilators in de mijnputten geplaatst. De gemiddelde snelheid waarmede de galerijën vorderden, was 2,00 el; de grootste snelheid 2,50 el in het etmaal.

In den nacht van den 5den op den 4den Februarij, toen de regter galerij 110 el lang was, lieten de belegerden de eerste kwetsmijn springen, waardoor twee mineurs het leven verloren. Zoo kondigde de contramineur aan, dat hij gereed was om den onderaardschen strijd te beginnen. Volgens het rapport van Vorst MENSCHIKOFF, had men op den 50sten Januarij voor 't eerst den aanvallenden mineur gehoord. Men had dus tijd genoeg gehad om een kwetsmijn aan te leggen.

Het denkbeeld om den vijand met mijnen te overvallen moest nu worden opgegeven. Om zeker te zijn van 't geen er onder den grond geschiedde, wilde men nu zijwaarts van de hoofdgalerijën mijngangen openen en dan halverwege tusschen de derde parallel en de contrescarp van het bastion du mât, eene reeks mijntrechters openen, waarin men zich zou kunnen logeren. Om den contramineur het voortwerken te beletten, werd aan 't eind van de regter galerij een mijnoven van 185 pond geladen, met zandzakken opge-

stopt, en den 7den Februarij, des middags ten 5 uur, ontstoken. Er ontstond een kleine trechter en eenige brokken rots werden uitgeworpen; oogenblikkelijk nam men de opstopping weg en uit elke galerij werden vier mijngangen geopend. Gedurende den nacht bekroonde echter de contramineur den gevormden trechter. Den 16den Februarij was men reeds, door gebrek aan lucht, gedwongen den arbeid in de linker galerij te verminderen; de ijzeren waterbuizen waren te naauw om de ventilators met vol vermogen te laten werken. — De afmeting der mijngangen werd bepaald op 0,95 el hoogte en 0,80 el breedte.

Men verloor bij de aanvalswerken aan de stadszijde gedurende de maand Februarij aan :

dooden : 68 man, waaronder 1 officier.

vermist : 15 „

Het gemiddeld getal werkers in de loopgraven en mijnen was :

des daags : 76 sappeurs of mineurs en 844 infanteristen.

des nachts : 62 „ „ „ 294 „ „

Aanval aan de regter zijde. De eerste belegeringswerken die aan de regter zijde tegen Malakoff aangelegd of voltooid werden, bestonden uit: eene redoute — *redoute du phare*, — een weinig vóór den weg naar de brug van Inkermann; eene groote redoute — *grande redoute des Anglais*, — links van de vorige, en 180 el meer voorwaarts eene batterij; eene groote batterij — *batterie du fond du port*, — 500 el van de haven gelegen; eene groote wapenplaats — *place d'armes anglo-française*, — regts met de vorige batterij verbonden.

Verder werd nog voltooid de batterij Victoria, 600 el achter de Lancasterbatterij, op het plateau, tusschen de ravijnen Karabelnaja en Carenage, vroeger door de Britten begonnen.

Onder de belangrijkste gebeurtenissen in deze maand voorgevallen, kan men rekenen de aanval der Russen op Eupatoria. Op den 17den Februarij werd deze plaats door den generaal CHRULEFF, op 700 el afstands, uit 80 veldstukken beschoten. De aanval werd echter afgeslagen door OMER-Pacha, die omtrent 55,000 man, meestal Turken en Egijptenaren, onder zijn bevel had.

Een tweede zaak van gewigt was de aanval op de nog niet geheel voltooide redoute Selinghinsk, in den nacht van den 25sten op den 24sten, onder de leiding van den generaal MEYRAN, uitgevoerd door den generaal DE MONNET, met 2 bataillons Zouaven en 1 bataillon marine-infanterie, sterk te zamen omtrent 1550 man, en een detachement genietroepen, onder den kapitein VALESQUE. De reserve, die de generaal MEYRAN zelf aanvoerde, was

2 bataillons sterk. Deze aanval mislukte geheel, voornamelijk door de overmagt van het vuur uit de vesting en veroorzaakte aan de Franschen een verlies van 275 man, waaronder 22 officieren.

Het tweede korps verloor tusschen den 19den en 28sten Februarij, aan dooden : 87 man, waaronder 4 officieren.

gekwetsten : 204 " " 16 "

vermisten : 15 " " 5 "

Het gemiddeld getal arbeiders bij de aanvalswerken aan de regter zijde bedroeg : des daags : 47 sappeurs en 855 infanteristen ,
des nachts : 22 " 196 "

Maart.

Het mislukken van den aanval op Eupatoria, schijnt op Keizer NICOLAAS, die reeds sedert eenigen tijd ernstig ziek lag, een zeer diepen indruk te hebben gemaakt en welligt is deze zaak niet zonder invloed geweest op de terugroeping van Vorst MENSCHIKOFF, die op den 2den Maart, — de dag van het overlijden van den Keizer, — het opperbevel van het Russisch leger in de Krim overgaf aan den generaal OSTEN-SACKEN. Prins GORTSCHAKOFF II kreeg nu het bevel over al de legers in Zuid-Rusland, die, behalve uit het leger in de Krim, bestonden uit de krijgsmagt aan de oevers van den Dniester in Bessarabië, in Podolië en in Volhynië, onder kommando van den generaal LUDERS. — Keizer NICOLAAS I werd opgevolgd door zijn zoon ALEXANDER II; deze gebeurtenis verlevendigde weder de hoop op vrede, maar de onderhandelingen die den 15den Maart te Weenen werden aangeknoopt, liepen vruchteloos af, en het scheen wel dat alleen de inneming van Sebastopol de bezwaren, die de onderhandelingen in den weg stonden, zou kunnen ruimen.

De eerste handeling van den generaal OSTEN-SACKEN was de verwijdering van alle vrouwen, die nog in Sebastopol waren. Deze maatregel werd eenigzins getemperd door den Grootvorst NICOLAAS, die aan de armen eene schadeloosstelling deed uitbetalen.

Aanval aan de linker zijde. De sappewerken hebben in de maand Maart grootendeels bestaan in de herstelling en verbetering van de borstweringen, in het petarderen in de loopgraven die nog niet op behoorlijke diepte waren gebracht, in het maken van trappen en zandzakschietgaten in de parallellen, en in het aanleggen van eenige traversen, om de loopgraven te dekken tegen de Russische loerposten. Men bouwde ook een muur van drooggestapelde

steen en van het linker gedeelte der contravallatielinie tot tegen de quarantaine-baai; achter dezen muur werd later eene borstwering opgeworpen.

De contramineur had in zijne twee mijngalerijen reeds een twaalftal gangen geopend; men had aan weërszijden een paar kwetsmijnen laten springen, en reeds in 't begin van de maand kon men in vier mijngangen den contramineur hooren werken. In de regter galerij was een tweede ventilator met houten luchtkokers gesteld; de aanvoer van versche lucht was nu zóó voldoende, dat men het aantal aanvalsgangen kon vermeerderen en een communicatiegang ondernemen tusschen de beide stelsels. In den avond van den 5den Maart lieten de Russen, vóór de linker face van het bastion du mât, maar achter de verhakkingen en ver van de aanvalsmijnen twee mijnovens springen, terwijl er een kogelbui van granaten op de sappen viel. Eenige uren later sprong vóór de regter face van het bastion eene mijn die even weinig beteekende. Klaarblijkelijk begreep de contramineur toen nog niets van de wijze waarop hij werd aangevallen, want in den vroegen morgen van den 3den liet hij alweder eene mijn springen, met even weinig gevolg. Ondertusschen had men opgemerkt, dat het arbeiden met de schop in de leemlaag, in de luistergangen tot op een afstand van 50 el gehoord kon worden. Op den 8sten sprong bij den contramineur nogmaals eene mijn; deze was reeds de achtste, maar weder zonder uitwerking. — Eerst den volgenden dag deed eene sterk geladen mijn van den belegeraar eenig gas in de verstgevorderde aanvalsgalerij dringen, zoodat men den mineur eenige oogenblikken moest terugtrekken. Op den 10den Maart kon men in de linker galerij, die tot 95 el van de parallel was gevorderd, voor 't eerst den contramineur hooren petarderen. Op de contrescarp van het bastion du mât zag men eene aanzienlijke hoeveelheid grond uit de mijnen bergen; in bijna alle gangen kon men den contramineur hooren werken op 12 of 15 el afstand; er viel dus niet aan te twijfelen, dat de vijand onder den grond aanzienlijke toebereidselen maakte.

De stelling van den aanvallenden mineur was inderdaad zeer onvoor-deelig. De verdediger, die zijn contramijnstelsel in de leemlaag had, was door de rotsbank beveiligd tegen de werking van overladen mijnen. Daarenboven kon hij door de gracht van het bastion du mât veel gemakkelijker de benoedigdheden voor zijne mineurs aanvoeren en voor de luchtzuivering zorg dragen, omdat het punt waar het mijngevecht moest geleverd worden, veel digter bij de contrescarp lag dan bij de derde parallel, en wanneer de aanvaller een trechter uitwierp, dan kon de contramineur, bijgestaan door de magtige artillerie der vesting, zich gemakkelijk van dien trechter

meester maken. Het was zelfs niet te denken, dat men er in slagen zou zich boven de aanvalsgalerijën naar behooren te vestigen.

Het plan werd nu gemaakt, door het gelijktijdig springen van eene rij mijnovens, een reeks van trechters te maken, waardoor een soort van vierde parallel zoude gevormd worden, ruim genoeg voor eene loopgraafwachter, die de uitvallen zou kunnen afslaan, zelfs in 't geval dat de communicatiën naar achteren, die in de rots gehouwen moesten worden, nog niet gereed waren. De bataillons-chef der genie TUOLER en kapitein PINGAULT werden met de leiding van 't mijnengevecht belast. Zij werden bijgestaan door de kapiteins BERRIER en COSTE, en de luitenants LONGRAYE en MENGIN, die telkens 24 uur achtereen in dienst waren. Gedurende de volgende dagen opende men nog eenige gangen, en de communicatiegang tusschen de galerijën kwam gereed. De aanvoer van versche lucht werd daardoor veel beter; maar voor al die mijnwerken had men ook een aanzienlijk aantal arbeiders noodig. Van de infanterie gebruikte men des daags 80, en 's nachts 100 handlangers.

Uitvallen tegen de aanvalswerken op de stad werden er weinig meer gedaan; doch in den avond van den 15den Maart had men toch weër gelegenheid om de oude regelen der belegeringskunst betreffende de uitvallen, in toepassing te brengen. Een troep van 5 of 600 vrijwilligers, door reserven bijgestaan, rukte uit het quarantaine-bastion, om de links gelegen contrevallatielinie aan te grijpen. Twee kompagnijën Fransche infanterie bleven zonder zich te verroeren, achter de borstwering van de parallel. De troep werd met een salvo *à bout portant*, ontvangen en trok overhaast en in wanorde af. Bij dien uitval verloren de Russen 29 man; de Franschen hadden bijna geen letsel.

De verdedigingswerken der vesting werden voortdurend met ijver voortgezet en voltooid: Van het centraal-bastion werd de gracht verbreed en verdiept, en de lunet Schwarz met dit werk verbonden; op de contrescarpen maakte men zandzakschietgaten, om zodoende een soort van bedekten weg te vormen; de contre-approches vóór het quarantaine-bastion werden uitgebreid en met elkander in verbinding gebragt. Aan de noordzijde van Sebastopol werd een geretrancheerd kamp gemaakt, dat aanleunde tegen het Noorderfort; ook werd eene nieuwe batterij op eene hoogte bij 't Fort Constantijn aangelegd.

Het verlies van het 1ste korps bedroeg gedurende de maand Maart, aan dooden: 85 man, waaronder 5 officieren.

gekwetsten: 425 " " 12 "

vermist: 5 "

Het gemiddeld getal arbeiders was

des daags : 80 sappeurs of mineurs en 576 infanteristen.

des nachts : 72 " " " 275 "

Aanval aan de regter zijde. Aan deze zijde werd de aanval alleen door de sappe verrigt. Men werkte hoofdzakelijk aan de voltooiing van eene eerste parallel tegen de redouten Selinghinsk en Volhynië; ook maakte men eenige batterijën om deze werken te beschieten. Tegen het werk Malakoff werd niet alleen de eerste parallel verbeterd, maar ook de tweede aangelegd, benevens eenige zigzagverbindingen tusschen de beide parallellen, en aan den linker vleugel tot aan de derde; aan den regter vleugel tot omtrent 150 el vóór de tweede parallel. Bovendien werden nog eenige baterijën tegen Malakoff gebouwd.

De Russen ondernamen in den nacht van den 11den een belangrijken arbeid. Zoodra in den morgen van den 12den de nevel optrok, ontwaarde de aanvaller, dat de belegerde op den mamelon vert een groot aarden werk begon te bouwen. Reeds was een muur van drooggestapelde steenen langs de boorden van het plateau vervaardigd, en een drom van arbeiders hield zich bezig met het uitwerpen der gracht van het werk, door den belegerde Kamschatka genoemd. Door het bezetten van dit punt waren de aanvallers verhinderd er bezit van te nemen. Men was voornemens geweest het te bezetten, zoodra slechts de batterijën in het carenage-ravijn en bij de Britten tot schieten gereed waren; maar de constructie van de eerstgenoemde batterijën viel zeer tegen. De in de rots uitgehakte loopgraven hadden dus natuurlijk slechts borstweringen van steenbrokken, die gemakkelijk door de vijandelijke kogels doorboord konden worden, terwijl de wegspringende steenen allergevaarlijkst waren voor de loopgraafwachten. Om die borstweringen wat te verbeteren en er eenige aarde voor te krijgen, moesten de werklieden 's nachts vóór de loopgraven den grond bijeenkrabben. Om batterijën te bouwen was deze manier van werken echter geheel en al onvoldoende, wijl men genoodzaakt was aan de batterijën een buitengemeene borstweringdikte te geven, om ze bestand te doen zijn tegen de uitwerking van het zware vestinggeschut. De Franschen voerden de benodigde aarde van verre in zandzakken aan; de Britten gebruikten daartoe een aanzienlijk getal manden, die op de vruchtenmarkt van Konstantinopel waren aangeschaft; er waren batterijën, die boven den beganen grond gebouwd en geheel van gevulde zandzakken vervaardigd waren. Daarenboven kon het materiëel slechts bezwaarlijk van Kamiesch worden aangevoerd, en toen nu

eindelijk op den 10den Maart twee van de in aanbouw zijnde batterijën bijna gereed waren en men reeds de sappe-benoodigdheden aanvoerde om den mamelon vert te nemen en te bekroonen, toen kwamen de Russen door het bezetten van den heuvel, den aanvaller den pas afsnijden. De kommandant der Fransche genie verzocht nu onverwijld dit punt in bezit te nemen, maar de opperbevelhebber had tegen dit voorstel overwegende bezwaren. Men had namelijk voorgeslagen den aanval op den mamelon vert te doen in drie kolonnen: de middelste zou uit de Lancaster-batterij vertrekken, en moest ongedekt 1400 el ver marscheren, om een werk dat slechts 600 el van de vesting lag aan te grijpen; de rechter kolonne zou waarschijnlijk veel moeite hebben om de steile linker helling van het carenage-ravijn te beklimmen, en zou, zoodra zij boven kwam, aan 't geschutvuur van Selinghinsk en Volhynië blootstaan; de derde of linker kolonne moest onder het bereik van 't geschut van het groot redan komen, zoodra zij vóór het werk verscheen. Gesteld dat de onderneming goed uitviel, dan zou men toch over dag veel moeite hebben om de loopgraafwachter bij te springen, indien een krachtige uitval werd gedaan. Zoo kwam bij elk besluit, dat men bij den aanval moest nemen, het bezwaarlijke van de onderneming al duidelijker aan den dag. Hier gold het nu slechts eene zaak, die gewoonlijk in de eerste dagen van een beleg volbragt wordt, namelijk, om den vijand in de vesting op te sluiten en op omtrent 600 el van de sterkte eene parallel te openen; en deze parallel moest gemaakt worden op een hoogte, waarvan de helling uit de vesting niet gezien kon worden; het terrein waarop gewerkt zou worden, had slechts een breedte van omtrent 1000 el, en was aan beide zijden door diepe ravijnen begrensd, waarin men voor het vuur beveiligd was. Ook kon de vijand den aanvaller niet in de flank vallen, omdat men op de flanken reeds door loopgraven gedekt was, en toch moest de opening dier parallel een bloedig gevecht te weeg brengen, waarvan de uitslag voor 't minst genomen twijfelachtig was. Het was inderdaad geen gewone belegering die gevoerd werd; men viel een magtig leger aan, dat vrij in zijne bewegingen en sterk genoeg was om slag te leveren als de omstandigheden gunstig waren. Daarom besloot de opperbevelhebber aan de sappen te laten voortwerken, ten einde eerst dekking te verkrijgen voor de reserven; en toen eindelijk op den 11den twee batterijën het vuur op het werk Kamschatka geopend hadden, ontwaarde men den volgenden dag, dat men de Russen niet had kunnen belleten om den geheelen nacht door te arbeiden.

Uitvallen werden er in deze maand tegen de aanvalswerken op de voorstad, slechts twee gedaan. In den nacht van den 17den—18den moest men

om aan de loopgraven te kunnen voortwerken, een paar zeer nabijgelegen loerposten wegnemen. Twee kompagnieën Zouaven volvoerden dezen aanval met onstuimigen moed; maar een kwartier later kwamen de belegerden uit de redoute Kamschatka te voorschijn; zij hernamen, onder een luidruchtig *hourrah!* niet slechts de embuscaden, maar vielen zelfs in het sappehoofd en verjoegen er de arbeiders uit. De loopgraafwacht dreef echter de uitvallers terug, doch er vielen een 40tal manschappen. Later kon men toch den arbeid weër hervatten; het sappehoofd werd *en crémaillère* aangelegd, en men maakte een nieuwen haak aan de sappe. Bij dit werk moesten de schanskorven met zandzakken gevuld worden.

In den avond van den 22sten deed eene kolonne van 14 bataillons, onder den generaal KHROULEFF, een uitval tegen den linker vleugel. Men was juist bezig om een drietal Russische embuscaden, die vroeger genomen waren, tegen de vesting om te keeren en door sappen met de aanvalswerken te verbinden. De hoofdkolonne van ruim 11 bataillons marine-soldaten, viel op de Franschen, twee andere kolonnen grepen de Britten aan; een van de laatstgenoemde bestond uit 4 kompagnieën Grieksche vrijwilligers in Albaneesch kostuum, met 260 jagers; de andere troep was slechts 4 of 500 man sterk.

De Franschen hadden op verschillende plaatsen der parallel 500 arbeiders aan 't werk; van de loopgraafwacht, die 4 bataillons sterk was, stonden 2 bataillons Zouaven in de parallel, een liniebataillon in het carenage-ravijn, en een grenadier-bataillon der garde was ver naar achteren bij de Lancaster-batterij geplaatst. De bataillons-chef der genie DUMAS, was *chef d'attaque*, en de troepen stonden onder bevel van den generaal d'AUTEMARRE.

Het was omtrent 10 uur toen de Russen regts en links van het werk Kamschatka te voorschijn kwamen. Een hevige geweervuur deed den sappenarbeid staken. De kommandant DUMAS bemerkte dat de aanval gemunt was op 't linker deel der nadering, dat werd uitgehakt in de rots; hij spoedde zich derwaarts en trachtte de arbeiders te verzamelen. Tegen 11 uur had de aanval werkelijk plaats; de arbeiders en de Zouaven verdedigden zich dapper, doch moesten de sappehoofden verlaten, toen DUMAS gesneuveld was. In de achtergelegen loopgraven vonden de Zouaven geen plaats; zij traden weder in de parallel en maskeerden daardoor het vuur. Daarop vielen de Russen de parallel aan; de wacht was intusschen versterkt door het bataillon uit het carenage-ravijn. Er had een bloedig gevecht plaats; al wie over de borstwering geraakte werd op de plaats afgemaakt. Hoewel de Russen de overmagt hadden, werden zij echter genoodzaakt af te trekken; doch na den mislukten aanval wierpen zij zich op de loopgraven der Britten,

aan de andere zijde van 't ravijn. De loopgraaf aldaar was slecht bezet en reeds door de Grieksche vrijwilligers aangegrepen. Daar nu de loopgraaf der Engelschen verder van de vesting lag dan de Fransche, zoo konden de uitvalstroepen over 't ravijn heen de Fransche loopgraafwacht in den rug beschieten; maar door de duisternis schijnen zij 't voordeelige van die stelling niet te hebben opgemerkt. Ook waren de Russische kolonnen eenigzins in de war geraakt. De generaal d'AUTEMARRE had wel het bataillon gardes-grenadiers laten oprukken, maar hij waagde het niet dat korps in 't gevecht te brengen; 't was zijne eenige reserve.

Toen de Russen nu de schanskorven in de parallel der Britten geworpen en het Fransche sappehoofd verwoest hadden, trokken zij af; de Franschen zetten hen dapper na, maar werden door 't geschutvuur weldra tegengehouden. Onderwijl was ook de rechter kolonne in de Engelsche derde parallel gevallen; zij had er eenige schade aangerigt en een mortier vernageld, maar werd spoedig door de loopgraafwacht verjaagd.

Deze uitval, de sterkste die de Russen hadden ondernomen, leverde niet veel op, want de beschadigingen aan de sappewerken waren onbeduidend en het geleden verlies der Russen was vrij aanzienlijk. Prins GORTSCHAKOFF zegt in zijn rapport, dat er 1590 man buiten gevecht waren geraakt. De Franschen verloren 600 man; de Engelschen hadden slechts weinig geleden.

Bij het vermelden van dezen uitval, deelt de generaal NIEL in het belegerings journaal zijne beschouwingen mede over het stelsel van verdediging, dat de Russen hadden aangenomen. De redeneringen van den Franschen Ingenieur zijn inderdaad hoogst belangrijk en mogen hier niet achterwege worden gelaten.

» Bij den uitval van den 22sten Maart, — zegt hij, — » werden de Russen » door de Fransche soldaten met groote dapperheid ontvangen. Daarop » moesten zij voorbereid zijn; maar dat het Britsch gedeelte der aanvals- » werken dat zij gingen bestoken, zoo slecht bewaakt zou zijn, dat konden » zij niet verwachten. En toch, niettegenstaande deze voordeelige omstan- » digheid, werden elf bataillons uitgezochte Russische troepen, door drie » bataillons Franschen afgewezen. Dit feit bevestigt dus de meening, dat » nachtelijke uitvallen slechts met weinig troepen ondernomen moeten worden. » Hoe zal men toch de troepen dirigeren, als men 's nachts een groot korps » op een aanmerkelijken afstand moet brengen? De soldaten marscheren » dan zonder dat zij het te bereiken doel kunnen aanschouwen; onder het » gevecht kunnen ze niet oordeelen over de verkregen uitkomsten. De » soldaten komen gemakkelijk in de war en beginnen op elkander te » schieten, terwijl de minst dapperen de duisternis te baat nemen om zich

» uit de voeten te maken. Bij een uitval over dag is het geheel anders ge-
 » steld. Daarbij moet niet voorbijgezien worden, dat de bezwaren en de ge-
 » varen, waarmede men vóór Sebastopol te kampen had, vrij wat ernstiger
 » waren dan 't geval is bij eene gewone belegering. We bedoelen hier niet
 » de reusachtige bewapening en den onuitputtelijken voorraad, waarover de
 » verdediger had te beschikken, we handelen slechts over de betrekkelijke
 » sterkte van de loopgraafwachten tegenover de bezetting.

» VAUBAN zegt, dat men vóór zijn tijd het er voor hield, dat een bele-
 » geringskorps 10maal sterker moest zijn dan de bezetting, maar dat men
 » in zijne dagen niet aarzelde eene vesting aan te grijpen als men slechts
 » 6 of 7maal sterker was dan het garnizoen, omdat men bij den korteren
 » duur van de belegering, zonder de manschappen te zeer af te matten, eene
 » loopgraafwacht kon laten oprukken gelijk aan $\frac{3}{4}$ deel van de bezetting,
 » en alzoo talrijk genoeg om de grootste uitvallen die de belegerde kon onder-
 » nemen, af te slaan.

» Het garnizoen van Sebastopol was meestal omtrent 40,000 man sterk;
 » het kon elken dag versterkt worden, omdat de communicatiën met het hulp-
 » leger open waren. Naar den gewonen regel zou er dus eene loopgraaf-
 » wacht van 50,000 man gevorderd worden, en het was letterlijk onmo-
 » gelijk zooveel troepen te laten uitrukken; want behalve de werklieden die
 » dagelijks geleverd moesten worden voor de loopgraven en batterijën, be-
 » halve de manschappen die in de circumvallatie-liniën op wacht moesten
 » trekken, moest men ook arbeiders hebben tot het aanleggen van wegen,
 » het bouwen van hospitalen en magazijnen, het ontschepen en vervoeren
 » van levensmiddelen, munitie en materiëel, tot het maken en aanbrengen
 » van schanskorven en fascines, die nog verder dan Balaclava vervaardigd
 » werden. Door bijna geen rust aan de soldaten te gunnen, kon men er
 » toe komen, in ieder van de twee aanvallen eene loopgraafwacht van
 » 5 of 4 bataillons te laten optrekken, die ver van elkander verwijderd en
 » door diepe ravijnen gescheiden, elkander niet konden bijspringen. De ge-
 » duchte batterijën die gedurende het beleg, door een geconcentreerd vuur,
 » zulke zware verliezen aan de Russen hebben toegebracht, werden naau-
 » welijks door 2000 of 2500 man bewaakt; want door het zware kaliber
 » van het vestinggeschut waren de aanvallers genoodzaakt hunne kampen op
 » verren afstand van de vesting te plaatsen. Hadden nu de Russen met het
 » aanbreken van den dageraad een sterken uitval gedaan, dan zouden zij
 » tijds genoeg gehad hebben, om de loopgraafwacht terug te werpen en de
 » batterijën te verwoesten, voordat men hulpstroepen kon bijeenkrijgen en
 » op 't slagveld brengen. Dit gevaar heeft men wel eenigermate trachten te

» verminderen, door het in reserve stellen van eenige troepen in de terrein-
 » plooijen, tusschen de loopgraven en de kampen, maar de belegeraars ston-
 » den er toch dagelijks aan bloot, hunne batterijën te zien verwoesten door
 » eene tienmaal sterkere overmagt.

» De verschillende fortificatiewerken, die gedurende het beleg door de
 » Russen zijn vervaardigd en bewapend, moeten gewis worden bewonderd,
 » doch met de actieve verdediging zal dit welligt minder 't geval zijn. Een
 » groot bruggenhoofd, met gemakkelijke uitgangen, bewapend met 1500 vuur-
 » monden en voorzien van goede vestingwerken zonder escarpwuren, schijnt
 » niet te moeten worden verdedigd zooals men het Sebastopol heeft ge-
 » daan, naar de gewone regelen voor de verdediging van ingesloten ves-
 » tingen. *Groote uitvallen bij dag ondernomen, zouden de belegering*
 » *onmogelijk gemaakt hebben.* Zulk een uitval werd er slechts één gedaan,
 » namelijk op den 5den November 1854, maar hij was niet zeer sterk, en
 » 't moet worden opgemerkt, hij had plaats des morgens ten 10 uur, toen
 » de generaal Forev gedurende 't gevecht bij Inkermann, al zijne troepen
 » onder de wapenen had."

Het verlies van het 2de korps bedroeg in de maand Maart, aan
 dooden : 248, waaronder 18 officieren.

gekwetsten : 725, " 27 "

vermisten : 75, " 4 "

Het gemiddeld getal arbeiders bij den aanval op de voorstad, bedroeg
 gedurende deze maand :

des daags : 52 sappeurs en 855 infanteristen,

des nachts : 54 " 757 "

(Het vervolg in het volgend Nummer.)

VLUCHTIGE BLIKKEN OP HET KRIJGSWEZEN VAN DEN
TEGENWOORDIGEN TIJD,

Naar aanleiding van de *Nieuwere wapenleer. Handleiding tot de kennis en beoefening der vuurwapenen van den tegenwoordigen tijd*, door JOSEPH SCHMOELZL, *Luit.-Kolonel der Beijersche artillerie*, naar de tweede, vermeerderde en geheel omgewerkte uitgaaf uit het hoogduitsch vertaald door A. G. KEMPERS, *1^e Luitenant der artillerie*. 2^e en 3^e Hoofddeel. HET GROF GESCHUT EN DE OORLOGSVUURPIJLEN. (Met 4 tuitslaande platen), gr. 8°, Utrecht J. G. BROESE, 1839.

Dezelfde lof welke aan het 1° Hoofddeel: Handvuurwapenen, van deze handleiding, is toegebracht in een uitvoerig artikel, voorkomende op bladz. 449 en volgende van den vorigen jaargang van dit tijdschrift, onder den titel: *Bijdrage tot de kennis der verbeterde vuurwapenen*, — komt ook aan den inhoud der beide laatste hoofddeelen toe. Wij kennen geen werk waarin de beschrijving der nieuwste inrigtingen bij het materieel der artillerie, en der verbeteringen bij het wapen ingevoerd, zoo vereenigd wordt zaamgevat. Wel vindt men er, waarin eenige der nieuwe uitvindingen afzonderlijk meer gedetailleerd behandeld worden en die op zich-zelf beter geschikt zijn tot het grondig leeren kennen van de eene of andere verbetering in het vak der artillerie: maar aan hen die een algemeen overzicht van het belangrijkste wat in den jongsten tijd bij de artillerie van verschillende legers is ingevoerd, verlangen, wordt hier een afgesloten geheel als aanvullings-wapenleer aangeboden.

Wij willen daarom een vluchtig overzicht over het geheele boek nemen, den hoofdzakelijken inhoud er van doorloopen en, waar het noodig is, met een enkel woord het ontbrekende, of wat sedert 1837 na de oorspronkelijke uitgave van dezen tweeden druk ons bekend is geworden, aanstippen.

Het eerst worden de middelen aangeduid, waardoor men thans vrij alge-

meen bij de vuurmonden, den natuurlijke vizierhoek weggenomen of verminderd heeft. Het wegnemen van den vizierhoek geschiedde bij ons te lande, zoowel bij kanons tot veld- als vestinggebruik, sedert vele jaren, gelijk bekend is, door het tijdelijk aanbrengen van eenen kernring, aldus genaamd, omdat bij het gebruik van dien ring de riglijn evenwijdig aan de as- of kernlijn liep. Bij het nieuwe nederlandsche veldgeschut is die kernring vervangen door een rigtnok; eene dergelijke inrigting is ook bij het pruisische, russische, griekse en nassausche veldgeschut ingevoerd. In het duitseh wordt dit een *Vergleichungsaufsatz* genoemd; terwijl men er den naam van *Vergleichungskegel* aan geeft, wanneer de nok iets minder hoog is, omdat er, door het bestaan van een kleinen vizierhoek, een kegel geboren wordt, wanneer men zich voorstelt dat de vizierlijn om de aslijn wentelt. Aan zoodanigen kegel is de voorkeur gegeven bij de beijersche, hessische, badensche en engelsche vuurmonden, terwijl van den kernring gebruik wordt gemaakt bij de belgische artillerie. Men heeft alzoo tot het rigten met het geschut, door die beide wijzigingen, hetzelfde beginsel aangenomen als bij de meeste getrokken draagbare vuurwapenen, namelijk gebruik te maken van natuurlijke en kunstmatige riglijnen die steeds op het midden van het te treffen voorwerp moeten worden gerigt.

Het spreekt van zelf dat hierdoor de trefkans, voor zoo ver zij afhankelijk is van de naauwkeurige elevatie, verbeterd wordt, wanneer die elevatie spoedig kan gegeven worden; daartoe wordt bij veldgeschut volstrekt vereischt: een opzet waarop de hoogten overeenkomstig de afstanden zijn aangegeven, en wel voor kogel-, kartets- en granaatschoten afzonderlijk.

De schrijver noemt de verdeeling van den opzet in lengtematen *geheel onpraktisch*. Dit wordt door andere deskundigen ten eenemale ontkend, althans bij vesting- en belegeringsgeschut; want veranderen de soort van buskruid, de ladingswijze, de soort van klossen, proppen, enz., in het algemeen: blijkt het dat de aangenomene opzethoogte niet voldoet, dan moeten alle bestaande opzetten, volgens afstanden ingerigt, veranderd worden. Ook kan men de naauwkeurigheid der verdeelingen in afstanden niet onderzoeken, maar wel die welke met den duimstok zijn na te meten.

Bij de inrigting der pruisische zware kanons (belegerings- en vestingkanons) verdient nog het volgende, 't welk in SCHMOELZE niet in bijzonderheden is omschreven, opmerking: De kulasband is van boven afgeplat en dit gedeelte met zorg evenwijdig bewerkt met de as der ziel. Alle opzetten zijn op een plat voetstuk gesteld en passen dus op alle kalibers. Dit middel is te verkiezen boven de bij ons bestaande inrigting, waarbij de voet holvormig is, zoodat wel dezelfde opzet bij vele, maar niet bij alle kalibers

te gebruiken is; bijv. niet bij de korte kanons. Bovendien zal eene geringe indinking, roest of vuil grooten invloed uitoefenen op den stand van twee elkander omvattende bogen, doch minder op twee platte vlakken.

De granaat- en bomkanonnen welke reeds voor langen tijd bij de marine-artillerie in gebruik waren, zijn in den jongsten tijd ook meer bij de landmagt van eenige mogendheden in zwang gekomen (1), met het doel om denzelfden vuurmond te kunnen bezigen, waaruit men niet alleen volle kogels, maar ook holle projectielen met springlading kan *schieten*, in plaats van deze, zooals vroeger geschiedde, meer uitsluitend uit houwitseren en mortieren te *werpen*.

Onder de korte granaat-kanonnen rekent de schrijver den korten bronzen en ijzeren 24 \mathfrak{R}^{er} der pruisische en beijersche artilleriën, welke ziel eene lengte heeft van 12 kalibers. De grootstmogelijke elevatie welke de affuit van het pruisische ijzeren korte 24 \mathfrak{R}^{er} kanon toelaat is 15° , declinatie 11° . Bij het beijersche kanon bedragen die hoeken respectivelijk 29° en $21^{\circ} 20'$.

Deze kanonnen, die geene afzonderlijke kamer hebben, zijn eigenlijk niets anders dan gewone korte kanonnen, waaruit men ook granaten schiet, welke projectielen, door de uitvinding van Shrapnell toe te passen, in vele opzigten boven kartetsen en kogels te verkiezen zijn. De pruisische korte 24 \mathfrak{R}^{er} is ook geenszins vervaardigd geworden met het doel daaruit granaten te schieten, maar wel om den kogel met kleinere ladingen te kunnen schieten dan bij een lang kanon, wiens kogel dan te veel aanslagen in de ziel maakt. Eerst later werden uit dien vuurmond ook granaten geschoten.

Duidelijker wordt deze type zigbaar in de saksische en fransche granaat-kanons, welke laatste bekend zijn onder den naam van het stelsel Napoleon, en waarmede de tegenwoordige fransche keizer beoogd heeft eene vereenvoudiging in de kalibers van het veldgeschut te brengen, door met dit kanon den 8 \mathfrak{R}^{er} , alsmede de houwitseren van 15 en 16 duim te vervangen. Uit de genomen proeven bleek dat de treffkans der kogelschoten uit dezen vuurmond, op meest alle afstanden, beter was dan die van de kanons van 8 en 12 \mathfrak{R} ; dat met de granaat alleen de kleine ladingen beter voldeden uit het granaat-kanon dan uit de houwitseren van 15 en 16 duim, dat evenwel de zijdelingsche afwijkingen uit het nieuwe geschut altijd grooter waren. De bedoelde vereenvoudiging schijnt dus met opoffering van andere voordeelen gepaard te moeten gaan.

Volgens den schrijver is het saksische eene navolging van het fransche

(1) In 1833 waren onze 60 en 80 $\mathfrak{R}^{\text{ers}}$ reeds voor granaten bestemd.

granaatkanon; hiertegen wordt aangevoerd dat dit laatste eerst in 1832 door NAPOLEON III is ontworpen; het saksische echter reeds in 1831, op het voorstel van den generaal v. RABENHORST, later minister van oorlog, is beproefd, waardoor men hoofdzakelijk wenschte aan te toonen dat de korte houwtiser kon vervallen. De allergunstigste uitkomsten die men ook met kogels verkreeg, verwekte daarna het denkbeeld dat ook de 6te kanons overbodig waren. De granaatkanons werden in 1835 in Frankrijk, een jaar later ook in Saksen aangenomen, alwaar in 1835 vier batterijen uit deze geschutsoort waren zamengesteld. Volgens de uitvoerige opgaven, voorkomende in de »*Blätter für Kriegswesen und Kriegswissenschaft*, 1856,» is de juiste lengte der ziel $12\frac{3}{4}$ kogelmiddellijnen, de dikte van het brons bijna dezelfde als van den 6te, het gewigt van het bronzen stuk 443 kilogr. De groote voordeelen van het getrokken geschut schijnen aan de fransche *canons-obusier* slechts een korten levensloop te gunnen, daar reeds de artillerie van de garde getrokken kanons heeft.

De bomkanonnen, welke ook naar den ontwerper, den franschen generaal der artillerie PAIXHANS, genoemd worden, hebben in vele landen navolging gevonden, sedert zij in 1819 aan de regering van Frankrijk waren voorgesteld, met het doel aan zware holle projectielen, veel indringingsvermogen mede te deelen. Had men datzelfde doel alleen willen bereiken door eene grootere aanvankelijke snelheid en niet tevens door een grooter kaliber, dan zou men minder goed geslaagd zijn wegens den vermeerderden tegenstand der lucht. De baan met de Paixhans-kanons is vlakker dan bij de mortieren en houwtisers, omdat bij de eerste de lading betrekkelijk zwaarder is en bij eene langere ziel meer aanvankelijke snelheid geeft, zoodat de élevation aanmerkelijk is verminderd; doch de kamer blijft bij de meeste bestaan, om verschillende ladingen te kunnen bezigen. Het kaliber is gewoonlijk tusschen 20 en 26 duim. De afluiten zijn, ter vermindering van den terugloop, zeer zwaar en voorzien van rollen, of wel van raden welke naven op het affuitraam gelegd worden. De bommen zijn opgeklost en hebben geen ooren of ringen, ten einde de ziel niet te beschadigen (1). Hun gewigt is verschillend naarmate zij als granaat-kartets of alleen met springlading gevuld zijn, en is natuurlijk ook afhankelijk van het kaliber. Zij wegen 25 à 78 \mathfrak{C} . Ook worden kogels en kartetsen uit deze vuurmonden geschoten. Het indringingsvermogen der volle zoowel als holle projectielen is op 4000 passen voldoende, aangezien zij in de wanden van een schip blijven steken.

(1) Of wel, gelijk in Pruisen, ooren die niet naar buiten uitsteken.

Het geschut dat aan de kamer geladen wordt verdeelt de schrijver in twee stelsels, namelijk van WAHRENDORFF en van CAVALLI. Een zweedsch ijzer-fabriekant te Aker, baron von WAHRENDORFF, heeft zijne uitvinding zoowel op gladde als getrokken kanons toegepast. De kamer wordt gesloten door een cilinder, die van achteren eindigt in een stang, welke door een schroefhout in de rigting van de as der ziel bevestigd wordt. Deze cilinder eenmaal geplaatst zijnde, wordt onwrikbaar bevestigd door eene soort van ijzeren wigvormige schroef, die door openingen in de zijwanden van het stuk gestoken wordt, en de stang des cilinders door middel van eene sleuf omvat. Vóór op den cilinder is een ring aangebragt, die een weinig grooter omtrek heeft dan het voorvlak des cilinders, op ééne plaats is doorgesneden en door de spanning van het gas naar achteren gedrongen wordt, zoodanig dat alle gasontsnapping langs de noodzakelijke speelruimte tussehen den cilinder en de ziel wordt belet. Later is deze inrigting gewijzigd door de stang des cilinders weg te laten, den vuurmond aan de achterzijde plat af te snijden en de schuif te vervangen door een tweeden cilinder, dwars door den eersten aangebragt. De ring en de stootbodem werden almede eenigzins veranderd.

De inrigting volgens den majoor CAVALLI, van de sardinische artillerie, schijnt, volgens de in 1849 aan de koninklijke zweedsche akademie van krijgswetenschappen uitgebragte rapporten, minder doeltreffend dan die van WAHRENDORFF, ofschoon de haven van Genua gedeeltelijk uit bomkanons, volgens het Cavallische stelsel, gewapend is. Het geschut van WAHRENDORFF verdient alle aandacht tot het gebruik in vaste batterijen, vooral in kazematten en kanonkelders en op schepen; de proeven in 1845 te Berlijn, in 1844 te Weenen en ook in Rusland genomen, hebben dit bevestigd, voornamelijk omdat de bediening met meer gemak geschiedde en sneller was dan bij gewoon geschut. De kustbatterijen van Portsmouth zijn ook reeds sedert een tiental jaren met bomkanonnen volgens dit stelsel gewapend; ook het geschut der zweedsche vesting Warholm heeft dezelfde inrigting. Zelfs uit glad geboorde vuurmonden is daardoor de trefkans bij verminderde lading verhoogd, omdat de kamer meer middellijn heeft dan het overige gedeelte der ziel, en de speelruimte geheel weggenomen wordt door den kogel van een looden omkleedsel te voorzien.

De schrijver heeft geen melding gemaakt van de proeven die sedert 1845 te Berlijn zijn voortgezet met het geschut dat van achteren geladen wordt. Evenwel is de meening omtrent de waarde van deze soort van vuurmonden zeer verschillend. Voor veldgeschut is het, volgens algemeen gevoelen, in het geheel niet te verkiezen. Als positie-geschut, zelfs in kazematten, levert

het weinig voordeel op, omdat het stuk, na elk schot toch moet gewischt en op nieuw gerigt worden; men kan wel de affuiten en tappannen zoodanig inrigten, dat de terugloop niet groot is; ook kan door eene broeking het recul grootendeels belemmerd worden; mogelijk kan het wisschen wel van achteren geschieden, zoodat hierdoor en door het van achteren laden de kanonnier zich niet behoeft bloot te stellen bij het schietgat: — toch blijft de tijd die tot rigten noodig is, altijd grooter dan die tot laden. Doch aannemende dat het snel en tevens juist vuren mogelijk is, zoo wordt de verhitting van het metaal te groot, om dit lang te kunnen volhouden, zonder gevaar dat het stuk vaneenbarst. De ijzeren stukken van WAHRENDORFF hebben bij de proeven in Pruisen 2 à 5000 schoten wederstaan, maar daarbij werd tevens zeer snel gevurd. Hoe onregelmatiger zijne gedaante is, des te meer kan men verwachten dat de vuurmond, ten gevolge der trillingen bij het schot, zal springen; dit aannemende, loopt het geschut dat van achteren geladen wordt, in dit opzigt het meeste gevaar, vooral wanneer het van groot kaliber is. Het looden omkleedsel der projectielen schijnt niet gemakkelijk met het ijzer verbonden te kunnen worden.

Al deze werkelijke of vermeende nadeelen hebben echter niet belet dat in Engeland het Armstrong-geschut, waarvan voor eenige maanden veel ophef is gemaakt, een kamerlaadstuk is, dat minstens voor vestinggebruik kan dienen, alsmede dat bij de fransche marine-artillerie, bij wijze van proef, een getrokken kanon is ingevoerd, dat van achteren geladen wordt en geconstrueerd is naar het systema van den zweedschen ^{3^{den}} luitenant ENGSTRÖM, die een kanon van zijne uitvinding aan het fransche, een ander aan het engelsche gouvernement heeft verkocht. De stootbodem van dit kanon wordt aan de achterzijde ingebracht en heeft twee vleugels, welke in het kanon vastgezet worden door eene omdraaijing van een kwart cirkel. De afsluiting bestaat uit drie ringen van gegoten staal, welke opengesneden zijn en elkander dekken; de voorste ring bevat twee stukken die tot afsluiting dienen, regt door den stootbodem gaan en van achteren kunnen losgemaakt worden. Het zundgat is ook door den voorsten ring geboord, zoodat geen schot kan ontbranden, voor dat het bodemstuk omgedraaid is, gelijk de proeven bevestigen.

De schrijver kon de inrigting van het Armstrong-kanon, dat eerst later bekend is geworden, niet in zijn werk mededeelen; maar wel was de uitvinding van den Amerikaan CASTMANN bekend, die in 1855 zijn octrooi aan het engelsche gouvernement verkocht heeft. Zijn kanon is op de volgende wijze ingerigt:

De sluiting van het kamerstuk geschiedt door middel van eene holle staart-

schroef, — wegende nagenoeg $\frac{2}{3}$ van het geheele geschut! Van de schroef-trekken, alsmede van de moer der staartschroef is zooveel weggesneden, dat het kamerstuk gemakkelijk in eens tot den rand toe in het geschut kan geschoven en dan omgedraaid worden. Om het kanon te laden wordt een speek door het gat der druif gestoken, het staartstuk zoo ver omgedraaid, dat de schroef niet meer vat, en dit stuk achteruit gebragt door middel van een toestel, die veel overeenkomst heeft met een windas. Daarna wordt het staartstuk met de monding naar boven geplaatst, rustende met zijne breede randen op den toestel; het ontvangt de lading, die slechts een gedeelte van de kamer vult, en wordt weder in de ziel geschoven en vastgedraaid. Het staartstuk kan door 4 man gemakkelijk behandeld worden, ofschoon 5 tonnen (ruim 4500 N. pd.) wegende (1); geen gasont-snapping werd bij het schot bespeurd.

Eene menigte van uitvindingen hieromtrent gedaan, moeten wij met stil-zwijgen voorbijgaan. Een der laatste is die van den wapenfabrikant WARRY, wiens kanon, geschikt tot het doen van twintig (!) schoten per minuut, in twee eenvoudige tempo's geladen en afgevuurd wordt, terwijl de kogel met een scheikundig preparaat overtrokken is, waardoor de ziel na 50 schoten nog niet behoeft gereinigd te worden.

De afdeeling, waarin het getrokken geschut wordt behandeld, is zeer kort: niet omdat de schrijver er een tegenstander van is, maar omdat het voor twee jaren nog nergens op eene groote schaal was ingevoerd, zoodat hij zich bepaalt tot de beschrijving van het kamerlaadgeschut van CAVALLI en WAHRENDORFF, en van de daarbij behoorende cilinder-kegelvormige projec-tielen. De uitkomsten in 1845 te Berlijn en in 1852 te Woolwich ver-kregen, worden als zeer gunstig vermeld.

A priori wordt de gevolgtrekking gemaakt, dat het getrokken geschut met aanwending van het kogelschot, verreweg boven het bestaande te ver-kiezen is, dat men aan de mogelijkheid van het gebruik der rolschoten niet behoeft te twijfelen en de getrokken vuurmonden in den vesting-oorlog tot het demonteren, bresschieten en het vuren tegen sappenhoofden, zoowel als uit kustbatterijen, met voordeel kan worden aangewend.

Wij willen nu de voornaamste denkbeelden die, zoover wij weten, in prak-tijk zijn gebragt tot het daarstellen van getrokken vuurmonden, in het kort aanstippen en tevens een résumé trachten te maken van de tijdingen, die betrekkelijk dit gewigtig onderwerp bijna dagelijks uit meest alle landen van Europa toevloeijen.

(1) Het geheele stuk zou dus ruim 13500 kilogr. wegen!

In het *Journal de l'armée Belge* (1857) vindt men de beschrijving van een door den Heer CHARRIN voorgesteld getrokken bronzen kanon à 6 L van 95 m. m. doorsnede, voorzien van 4 trekken, 55 m. m. breed en 5 m. m. diep, makende één omgang op 5 m. De puntkogel van dit kanon is van gegoten ijzer en heeft 95 m. m. middellijn, weegt 5,7 kilogr. en wordt later met 4,05 kilogr. lood bekleed. Zijne geheele lengte is 158 m. m., waarvan het cilindriesche deel 72 m. m. inneemt; de kegelvormige punt wordt met een straal van dezelfde lengte gevormd. Het projectiel heeft eene 55 m. m. diepe, kegelvormige uitholling, van boven 50 m. m. in doorsnede en sterk trechtvormig naar den bodem des kogels uitloopende. Aan het cilindriesche deel zijn vleugels vastgegoten, welke 27 m. m. breed en 70 m. m. lang zijn en denzelfden hellingshoek hebben als de trekken in de ziel. Over het geheele cilindriesch deel des kogels benevens de 4 afgeronde vleugels, welke van voren zoowel als van achteren schuins afgekant zijn, wordt een strook dun patroonpapier warm tegen de oppervlakte vastgelijmd en daarover een linnen band, breed 67, lang 600 m. m., door middel van stijfjes vast opgerold. In plaats van linnen kan ook geplet lood genomen worden van 1,25 m. m. dikte en 5 m. lengte. Om het onderste gedeelte van den kegel, alsmede van den cilinder, wordt een 10 m. m. breede ring van blik vast gesoldeerd; het uiteinde van den looden band die de blikken ringen bedekt, wordt eveneens vast gesoldeerd. Op de plaats der blikken ringen heeft de kogel slechts 90,2 m. m. middellijn, doch tusschen de vleugels 95 en over de vleugels gemeten 97.

Eene verbetering van den oorspronkelijken kogel van CHARRIN, wordt in het *Archiv für Art. u. Ing. Off.* 5^e Heft, 1859, door den wurtembergschen artillerie-luitenant ZELLER voorgesteld. CHARRIN wilde het achterste gedeelte van den ijzeren puntkogel, dat iets kleiner middellijn heeft dan het kaliber, met een loodbekleedsel omringen. In het grondvlak van den cilinder des kogels bevindt zich in het middelpunt een kanaal dat zich in drie armen verdeelt, die naar de oppervlakte des cilinders onder het loodbekleedsel voeren, waardoor bij het vuren het lood in de trekken wordt gedrukt. — De heer ZELLER heeft tegen die inrigting eenige bedenkingen gemaakt en dit leidde hem tot een denkbeeld, dat door hem in toepassing werd gebracht op een bronzen 12 L kanon, model van een vroeger granaatkanon Napoleon III, doch op $\frac{1}{2}$ van de werkelijke grootte vervaardigd en voorzien van 5 trekken, makende $\frac{1}{2}$ omgang op 1575,9 m. m. Twee kogelsoorten werden hiermede beproefd. De eerste puntkogel (fig. 1) had aan de basis twee geknotte kegels van kleinere doorsnede dan het cilindervormige deel des kogels; die beide geknotte kegels hadden hetzelfde grondvlak;

Fig. 1.

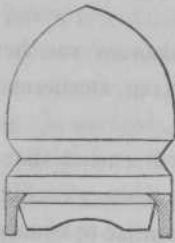
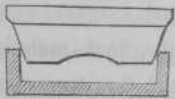

Fig. 2.

het bovenvlak van den voorsten vormde een gedeelte van de basis van den cilinder, het bovenvlak van den anderen was omgekeerd, d. i. naar achteren uitstekende. De bekleeding welke het geheel omringde, was in plaats van lood uit leder vervaardigd, had uitwendig dezelfde afmeting als de cilinder, vulde den buitensten kring op de basis des cilinders aan, en hierdoor ontstond in het grondvlak van het aldus zamengestelde projectiel, een rondgaande open kring of ruimte, waarin het gas indringt en de bekleeding tegen den wand van de ziel drukt. De tweede kogel had slechts één kegelvormigen tap tegen de basis gegoten (fig. 2); deze werd geplaatst in eene soort van konischen lederen of viltten beker (in wiens bodem ook een dun plankje kan gelegd worden), zoodanig dat de beker met zijnen rand vast tegen het projectiel sloot, zonder dat de tap den beker geheel vulde. De beker moest door de drukking van het kruidgas zoover naar voren gedreven worden, dat hij geheel over den tap spande en in de trekken drong. De lading was $\frac{1}{3}$ kogelgewicht. — De uitkomsten waren bevredigend: beide soorten van projectielen troffen steeds met de punt naar voren; de overblijfselen van het leder toonden de indrukken der trekken; de lading geschiedde gemakkelijk; het wisschen na ieder schot was overbodig; de afwijkingen waren op 70 pas 1 à $1\frac{1}{2}$ voet (1).

De proeven sedert 1831 te Gavre door fransche artillerie-officieren genomen, hadden hunne meening reeds gevestigd: dat eene grootere metaaldikte, een cilinder-ogievormige kogel, trekken zonder toenemende helling en een veerkrachtige prop tusschen kogel en buskruidlading, welke laatste uit $\frac{1}{7}$ kogelgewicht moet bestaan, noodzakelijke vereischten zijn. Met bronzen getrokken berggeschut is in Kabylië ook reeds eene gewenschte uitwerking verkregen. Eerst onlangs is men volledig bekend geworden met het nieuw getrokken kanon in Frankrijk, hetwelk, voor zoover de trekken betreft, eene verbetering van het stelsel Cavalli kan genoemd worden. De verbeteringen zijn voornamelijk het werk van den kolonel TAMISIER, dat later door den kolonel TRECILLE DE BEAULIEU is voortgezet (2). Wij verwijzen naar

(1) Waarschijnlijk ten gevolge der dérivatie en dus standvastig; zonder dit schijnt de afwijking te groot.

(2) Ofschoon de prioriteit der uitvinding door GEORG BODMER, een Zwitser, thans te Lanzendorf bij Weenen wonende, gereclameerd wordt, bestaan er getrokken kanonnen, welke reeds meer dan eene eeuw oud zijn.

de beschrijving van dit kanon op blz. 110, en van het projectiel op blz. 566 van den vorigen jaargang van dit tijdschrift.

De kanonneerbooten in Frankrijk zullen met getrokken kanons van het laatste model worden uitgerust. Thans worden ook getrokken mortieren, volgens des Keizers eigene aanwijzing, vervaardigd.

Het schijnt echter dat de zaak op nieuw onderzocht wordt en het voor-nemen bestaat om alle getrokken kanons van achteren te laden, welligt omdat de speelruimte te klein moet zijn om op de gewone wijze te kunnen laden. In Italië schijnt men veel last gehad te hebben van het aanslijmen der ziel, waardoor de lading spoedig onmogelijk werd.

Reeds vóór het uitbreken van den oorlog met Frankrijk, had men in Oostenrijk de noodzakelijkheid ingezien getrokken geschut te bezitten, en werden ijverig proeven genomen met zoodanig geschut, naar het ontwerp van den veldtuigmeester VON HAUSLAB, tegenwoordig directeur der artillerie. Deze kanons zullen alleen tot wapening der kustbatterijen moeten dienen. Nadat het overwigt der fransche getrokken 4 L^{ers} den Oostenrijkers ten koste van zware verliezen gebleken was, hebben zij waarschijnlijk het bij Magenta veroverde kanon niet onbenut gelaten. Er zijn namelijk in den afgeloopen zomer te Neustadt proeven ingesteld, welke zoo voldoende zijn uitgevallen, dat het voorstel gedaan is, voorloopig tien veld-batterijen met getrokken geschut uit te rusten. Tevens is men voornemens nog andere kanons te vervaardigen, die aan de kamer geladen worden.

Ten gevolge der sedert 1 Mei 1859 in werking zijnde reorganisatie der pruisische artillerie, zou de rijdende artillerie, welke nog 6 L^{ers} heeft, voorzien worden van getrokken kanons à 6 L , waarmede bij de proeven reeds verbazende uitkomsten zijn verkregen. Tegen het voorjaar rekent men 500 getrokken kanonnen van gegoten staal gereed te hebben. Het voornemen aan elk bataillon amusetten of zundnadel-standbussen toe te voegen, is geheel opgegeven. Die welke reeds waren aangemaakt, zullen in de arsenalen der artillerie worden opgelegd, om bij eene belegering als walbussen te dienen. Overigens is het kaliber van 12 L bij de geheele artillerie aangenomen en elk regiment met 5 houwitsers-batterijen à 7 L vermeerderd.

In andere landen van Europa schijnt men zich eveneens ernstig met het onderwerp bezig te houden. Eene nadere bekendheid met de in 1855 in Zweden genomen proeven ware voorzeker wenschelijk; alleen de naam van den ontwerper, den luitenant der artillerie FRIES, is genoemd geworden. In het Russische kamp te Krasnoje Selo hebben, gedurende den afgeloopen zomer, oefeningen met getrokken geschut plaats gehad. Uit Spanje, Wur-

temberg en Portugal zijn tijdingen van denzelfden aard medegedeeld. De proeven te Vendas Novas met een getrokken 4 C^{er} , naar het fransche model, voor zoover het aldaar bekend was, gaven gelukkige uitkomsten. De baan was zeer bestrijkend, blijkens eene opgave, volgens welke de élevation, voor 750 m. benooidigd, slechts 1° bedroeg en de kogels met groote juistheid troffen.

Zelfs in Turkijë en Egijpte, alsmede in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zullen zoo spoedig mogelijk getrokken kanons worden ingevoerd, met welker beproeving men zich bezighoudt.

In Engeland worden de proeven met getrokken geschut sedert 1852 steeds voortgezet. In 1857 zijn te Woolwich 6 kanonnen à 52 C beproefd, welke in Amerika uit het fijnste houtskolen-ijzer zijn gegoten, van achteren geladen worden en van trekken voorzien zijn. De schootsverheid dezer stukken was reeds in Amerika beproefd en bevonden ruim 4 engelsche mijlen te bedragen. Bij den aanvang der proef te Woolwich werden uit deze kanons 2 losse schoten met eene dubbele lading van 20 ponden buskruid gedaan, zonder dat daarna de stukken het minst beschadigd waren. Zij hadden een gewigt van 17 tonnen; door eene bijzondere inrigting was de terugloop weggenomen.

De verwachting schijnt in Engeland over het algemeen te hoog gespannen omtrent de gevolgen, welke de uitvinding van Sir W. ARMSTRONG zal te weeg brengen. Daarvan is reeds menigmaal gewag gemaakt in dit tijdschrift, zoodat het onnoodig zal zijn er thans uitvoerig op terug te komen. In Gibraltar, is reeds eene batterij met Armstrong-kanonnen gewapend, en in Engeland wordt nog slechts gewacht op het gereed zijn der noodige machines om de gansche marine met getrokken kanons te kunnen uitrusten. Sir W. A. heeft het namelijk na lange proeven zoover gebragt, om gewone kanonnen, die genoegzame dikte hebben, tot getrokken geschut te veranderen. Met een 52 C^{er} werd eene boven alle verwachting welgeslaagde proef genomen. De schijf was 6 Eng. voet in het vierkant en op een afstand van 10,200 voet trof ieder schot met de grootste naauwkeurigheid.

Het nieuwe fransche en engelsche geschut heeft ook de mogelijkheid bezwezen verlengde projectielen als kartets-granaten te bezigen. Reeds is de buitengewone uitwerking en de bruikbaarheid der fransche getrokken kanonnen wereldkundig geworden; niet slechts van de 4 C^{er} als veldgeschut, maar ook van de 12 C^{er} als belegeringsgeschut. De overwinningen te Montebello, Magenta en Solferino moeten voor een goed gedeelte te danken zijn aan het voortreffelijk veldgeschut der Franschen, waarin zij een gelukkig équivalent vonden tegen de betere juistheidswapenen der Oostenrijkers en de meerdere geoefendheid hunner scherpschutters.

In de *Oestr. Zeitung* wordt daarover het volgende medegedeeld: »De grootere uitwerking der fransche artillerie bleek reeds bij het oprijden der oostenrijksche batterijen. Door de grootere afstanden waarop de fransche kanons konden vuren, werden de wegen, waarlangs de oostenrijksche artillerie voorwaarts rukte, bestreken, voor dat hun geschut in batterij kon gebracht worden. Uit de oostenrijksche stelling kon de vijand op dien grooten afstand door boogschoten niet bereikt worden, de rolschoten gingen reeds op $\frac{3}{4}$ van den afgelegden weg te niet, terwijl de kogels der Franschen met volle kracht kwamen voorbijfluiten. Wanneer de oostenrijksche stukken echter eens op hunne schootsverheid in batterij waren, hadden zij ongetwijfeld het overwigt op de Franschen, bragten des vijands geschut tot zwijgen en dwongen hem tot den terugtogt; waarbij hij dan weder het voordeel had op veiligen afstand op nieuw een krachtig vuur te openen, terwijl de Oostenrijkers weder met verlies eene andere positie moesten zoeken.»

Het streven der artillerie naar verbetering is dus geenszins twijfelachtig. Het fransche gouvernement geeft hierin aan alle het voorbeeld; het heeft zich niet vergenoegd met de *canons-obusier*, waarvan de voordeelen aan bedenking onderhevig waren, maar heeft niet gerust voor dat men tot het eenvoudige materieel was gekomen dat thans aangenomen is. Rusteloos is men ook elders werkzaam tot hetzelfde doeleinde, waardoor in het algemeen de artillerie meer dan ooit haren overwegenden invloed in het gevecht zal herwinnen.

Welke proeven zijn er bij de nederlandsche artillerie gedaan? Zal het beknopt overzicht der artillerie-oefeningen van 1859 daaromtrent veel belangrijks kunnen mededeelen? Wij willen het hopen, zoowel voor den roem van het wapen, dat zich vroeger door zijnen vooruitgang altijd zoo gunstig onder de europesche artilleriën onderscheiden heeft, als in het belang van het geheele leger.

Wij weten hoe een voorbarig oordeel, door ongepaste mededeelingen ontstaan, dikwijls ongunstig werkte op den verderen loop van proefnemingen, en willen daarom bescheiden zijn met het mededeelen van 't geen ons bekend is geworden omtrent de proeven onlangs te Waalsdorp genomen met een getrokken korten zwaren 6 c^{e} . Wij gelooven het volgende daarover bekend te mogen maken: De 6 trekken van dit kanon, ontworpen door den kapitein DELPRAT van de artillerie, — naar aanleiding van hetgeen omtrent den franschen vierponder destijds bekend was, — hebben eene helling van 1 omwenteling op 5,5 el. De kogel is cilindro-ogivaal en weegt 6,2 kilogr. Deze kogel is voorzien van zinken nokken die geperst worden in zwaluwstaartsgewijze loopende uitholingen en daardoor zeer vast zitten. Op

1200 passen moeten de uitkomsten zeer gunstig geweest zijn : 6 treffers van de 8 schoten ; de afwijking en dérivative zeer gering. Op ruim 2000 passen waren de uitkomsten nu eens zeer gelijk , dan weder op eenmaal zeer uiteénlopend. Ééne hoofdzaak is echter reeds verkregen , namelijk : dat alle projectielen buiten allen twijfel met de punt naar voren bleven bewegen , zelfs na het doen van meerdere aanslagen. Voor percussie-granaten is dit reeds een groot voordeel. De zinken nokken hebben over 't algemeen weinig geleden , zóó dat de projectielen meer dan eens konden gebezigd worden.

Wenschelijk komt het ons voor , dat de ontwerpers van getrokken geschut zich vooral de ondervinding ten deze in andere landen opgedaan , ten nutte zullen kunnen maken ; dat zij zooveel immer kan , van het goede wat elders reeds bestaat , partij zullen trekken , zonder dat men zich laat wegslepen door eene te ver gedreven zucht , oorspronkelijke denkbeelden in praktijk te willen brengen.

V.

(Het vervolg hierna.)

OVER DE GEVECHTEN MET DE BAJONET.

(*Combats à la Baïonette. Théorie adoptée en 1859, par l'armée d'Italie, commandée par S. M. l'Empereur Napoléon III. Paris. LENEVEG.*)

Bovenvermeld vlugschrift, door den uitgever aan de Redactie van den *Militaire-Spectator* gezonden, is getrokken uit een onlangs verschenen werk van den Franschen kolonel baron d'AZÉMAR, tot titel voerende: *Système de guerre moderne, ou nouvelle tactique avec les nouvelles armes*. Hoezeer het slechts 51 bladzijden telt, komen daarin toch punten voor, die niet in regtstreeksch verband staan met het eigenlijke onderwerp. Zoo treffen wij daarin beschouwingen aan over de noodzakelijkheid van de studie der krijgskunst, waaruit wij onder anderen zien, dat die studie bij het Fransche leger over het algemeen vrij verwaarloosd wordt, hoezeer de regering en de voornaamste bevelhebbers steeds den lust daarvoor trachten op te wekken. Die beschouwingen op hare plaats latende, willen wij hier alleen kortelijk vermelden, hetgeen door den Franschen schrijver omtrent de gevechten met de bajonet (1) wordt gezegd.

De schrijver stelt op den voorgrond dat, bij een aanval met de bajonet, de beide troepen bijna nimmer handgemeen worden, maar een van hen teruggaat. Uit de oorlogen van het Keizerrijk zijn slechts twee voorbeelden

(1) Wij vinden hier nog vermeld, dat de bajonet, omstreeks de helft van de 17^e eeuw uitgevonden, in Frankrijk eerst algemeen ingevoerd werd in 1703, op voorstel van VAUBAN. Zij werd aanvankelijk eerst op het geweer gezet op het oogenblik dat men met den stormpas op den vijand los ging, hetgeen geschiedde met het doel om den soldaat, die nu de bajonet alleen in het beslissende oogenblik zag gebruiken, een hoog denkbeeld te geven van de waarde van dat wapen. De voorschriften omtrent het vellen van het geweer waren echter in de eerste tijden zoo dwaas, dat een Fransch schrijver uit die dagen de wijze waarop de soldaat dan het geweer vasthield, vergeleek bij die waarop een billardqueue wordt vastgehouden.

bekend, dat het werkelijk, tussehen twee korpsen, tot een gevecht met de blanke wapens is gekomen: in 1805, bij het gevecht van Amstetten, waar de grenadiers van Oudinot de achterhoede der Russen met de bajonet aanvielen en waar de beide partijen eenige minuten handgemeen bleven, en in 1815, bij Lützen, waar het 25^e regiment van linie, in zijne eigenliefde gekrenkt, daar de Keizer het van gebrek aan moed scheen te verdenken, den ganschen dag met de blanke wapens streed en geen enkele patroon verschoot.

De zedelijke uitwerking is hier alles; de fysieke uitwerking, de schok, is geheel bijzaak en de spitsvondige redeneringen door den schrijver bijgebracht om aan te toonen welke formatie voor den *schok* het gunstigst is, komen ons vrij overbodig voor. Bij een bajonet-aanval hangt alles daarvan af, of men zijn troep tot op den vijand krijgen kan, en of men *in orde* op den vijand aankomt; is dit laatste het geval, dan is er alle kans dat deze teruggaat. Of men nu dat resultaat, namelijk om zijn troep in orde tot bij den vijand te brengen, verkrijgen zal, zulks hangt natuurlijk af van verschillende omstandigheden, maar voor een gedeelte ook van de formatie, welke men bij den aanval bezigt, en de schrijver onderzoekt nu uit dat oogpunt de drie hoofdformatiën, bij de Fransche infanterie gebruikelijk. De formatie in bataille acht de schrijver voor den bajonet-aanval niet zeer geschikt. 't Is waar, men lijdt daarbij weinig van het vijandelijk vuur en brengt zelf, voor het geval dat men genoodzaakt is van zijn vuur gebruik te maken, veel vuurwapens in werking. Maar vooreerst is die formatie op vele terreinen bijna niet te gebruiken; de openingen welke door het vijandelijk vuur ontstaan, zijn niet gemakkelijk aan te vullen, en de officieren, in of achter de gelederen staande, kunnen weinig zedelijken invloed op den soldaat uitoefenen, kunnen door hun voorbeeld niet op hem werken. De kans om den troep in orde bij den vijand te brengen, is bij deze formatie gering, tenzij men oude, zeer goed geofende soldaten hebbe.

Bij de opstelling in kolonne, daarentegen, kunnen de officieren krachtig op het moreel van den soldaat werken, en kan men den troep gemakkelijk in geestdrift doen ontbranden (*électriser*); de formatie is voor alle terreinen geschikt; jonge soldaten marscheeren, mits men goede kaders hebbe, in kolonne even goed als oud-gedienden, en, daar de voorste divisiën zich gesteund voelen door de achtersten, en deze op hunne beurt zich weder gedekt rekenen door de voorsten, is de kans gering dat de geheele troep weifelen en regts-om-keert maken zal. Is daarenboven eene kolonne geslagen, dan heeft dat nog weinig invloed op de andere kolonnes, terwijl eindelijk, wordt men gedurende den opmarsch door kavallerie aangevallen,

het carré gemakkelijk geformeerd kan worden. Tegenover deze voordeelen staat één hoofdbezwaar: dat de kolonne veel te lijden heeft van het artillerievuur; maar, door weinig diepe kolonnes te maken en van het terrein zoo veel mogelijk partij te trekken om zich te dekken, kan men dit nadeel zeer verminderen.

De derde formatie is die van *tirailleurs en grandes bandes*, waarbij geheele bataillons, zelfs geheele regimenten „en tirailleur” worden opgelost. Zij kan met vrucht worden aangewend daár waar de kolonne te veel te lijden zou hebben van het vijandelijk vuur en het terrein den marsch in bataille niet toelaat, — bij het bestormen van hoogten, bosschen enz. Deze formatie heeft het nadeel, dat de aanvoerder zijn troep in het geheel niet meer in de hand heeft, en uit de dagbladen hebben wij dan ook gezien, dat de Keizer zich tegen het gebruik daarvan heeft verklaard.

Overigens wil de schrijver niet, — en dat is wáár voor alle formatiën en bewegingen, — dat men eene dezer formatiën als onvoorwaardelijk goed aanneme. Elke van haar heeft hare goede zijde; elke van haar kan te pas komen; en daarin is juist de bekwaamheid van den bevelhebber gelegen, dat hij voor een gegeven toestand juist die formatie kiest, welke dan het meeste geschikt is.

De Fransche soldaten, — wordt verder gezegd, — deugen niets voor het vuurgevecht. Met hen moet men altijd zoo spoedig mogelijk tot de bajonet zijne toevlugt nemen. Een oogenblik vuren, en dan *à la fourchette*, zooals zij met een cinieke uitdrukking zeggen. De Keizer, wien die eigenaardigheid van den Franschen soldaat zeker niet onbekend was, heeft dan ook niet verzuimd, in zijne bekende proclamatie aan het leger van Italië, daarop de aandacht te vestigen. Wij treffen daarin toch deze zinsnede aan: »*Les nouvelles armes de précision ne sont dangereuses que de loin; elles n'empêcheront pas la baïonnette d'être, comme autrefois, l'arme terrible de l'infanterie française.*”

Dit heeft aanleiding gegeven tot het uitvaardigen van de volgende algemeene voorschriften door de kommandanten der verschillende divisiën omtrent de gevechten met de bajonet.

»De divisie, in linie staande, de bataillons elk op zich-zelve in kolonne op halve distantie, en van elkander op deploijementsafstand verwijderd, — hetgeen de normale formatie is, — moet die altijd door tirailleurs zijn gedekt, die op de vijandelijke massa's vuren.”

»Het gevecht begint; — het oogenblik gunstig zijnde, trekken de tirailleurs terug en plaatsen zich in de tusschenruimten; — op 50 pas van den vijand gekomen, geeft men één salvo en valt dan dadelijk, onder de grootste

stille, met de bajonet aan; — daarbij een goed gecadeneerde stormpas. — Ziedaar voor het geval van aanval.”

» Is men genoodzaakt zich door infanterie te laten aanvallen, — bedaard en stil wachten totdat de vijand op 20 pas gekomen is, — dan den haan spannen, *à bout-portant* vuren en zich op de overblijfselen van den aanvallenden vijand werpen.”

» Tegen een kavallerie-aanval, — 2 kogels op het geweer laten doen, — op dezelfde wijze wachten totdat de vijand op 40 passen afstand is gekomen, vuren en het geweer vellen. Het front moet dan met lijken bedekt zijn, en de aanval kan niet gelukken.”

Den soldaat wordt voorts nadrukkelijk aanbevolen, de grootste stille te bewaren, en dat niet alleen als maatregel van orde, maar vooral voor de zedelijke uitwerking. Een troep die kalm, zonder geschreeuw, steeds nader en nader komt aanrukken, imponeert veel meer dan een andere, die door veel geraas zich-zelf tracht te verdooven, om aan het gevaar niet te denken, en juist daardoor aan zijne vastberadenheid doet twijfelen. Door alle tijden heen, zegt dan ook de schrijver, is het maken van veel geraas als een kenmerk beschouwd van troepen met weinig ondervinding of weinig dapperheid. Bij alle legers, ook bij die der Ouden, is den soldaat steeds stille aanbevolen; alleen is bij sommigen voorgeschreven geworden, om op het oogenblik van den aanval, maar ook niet eerder, den indruk, door den aanval te weeg gebragt, door het aanheffen van oorlogskreeten te verhoogen.

Ziedaar den hoofdinhoud van dit vlugschrift. Het bevat juist geen nieuwe denkbeelden, want hetgeen daarin voorkomt omtrent de verschillende formatiën in den bajonet-aanval, is ook elders te vinden. Evenwel is de wijze waarop het Fransche leger de bekende algemeene taktische voorschriften in Italië in toepassing heeft gebragt, niet van belang ontbloot, en wij hebben uit dien hoofde gemeend de lezers van den *Spectator* met de mededeeling daarvan geen ondiensst te doen.

GEDACHTEN OVER MILITAIRE OPLEIDING NAAR AANLEIDING DER »BESCHOUWINGEN OVER DE OEFENING DER INFANTERIE, BEPAALDELIJK OOK DER INFANTERIE-MILITIE.»

(INGEZONDEN.)

Les temps de la tactique de ligne sont passés; les manoeuvres guidées touchent à leur fin; les soldats ne sont plus de marionnettes, ni l'armée une machine à ficelle. Avec les nouveaux systèmes et les nouvelles armes le soldat est un homme et doit prendre une part directe et personnelle au combat. *Spectateur Milit.* 1859.

Teregt kan men beweren, dat de grondslag van het stelsel, waarnaar nog bij ons leger de soldaat geoefend wordt, tot de taktiek der vorige eeuw behoort; zoodat ons militair oefeningstelsel, bij het tegenwoordige standpunt der krijgskunst, schier honderd jaren ten achteren is, en tot de eischen van het krijgberoep zich verhoudt, alsof men trekschuiten bouwde om met de stoombooten te concurreren.

Deze vergelijking is zonder overdrijving waar, en hare juistheid behoeft niet te worden afgeleid uit redeneringen, maar springt in het oog bij den eersten praktischen blik, den besten; en wie maar eenigermate oordeelkundig, al is het ook slechts uit de dagbladen, die den jongsten oorlog in Italië rapporteerden, zich bekend heeft gemaakt met de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren, zal zonder verdere hulp dan zijn gezond verstand, tot het resultaat komen, dat het onderrigt onzer soldaten in vreedestijd gegeven, niet alleen met de eischen der werkelijkheid niet volkomen in overeenstemming is, maar soms lijnregt daartegen strijdt.

Hoeveel tijd gaat er niet verloren met de eerste oefeningen van den soldaat, als men hem dan bezighoudt met zooveel bloot vormelijke bewegingen, die volstrekt niet voor den oorlog, maar alleen voor den garnizoensluister geschikt zijn. Bij die eerste oefeningen leert men hem zoovele kunstmatige toeren met zijne armen en beenen verrigten, die niets anders produceren, dan dat hij op de groote parade er fraaije vertooningen mede maken kan; vertooningen, waarbij de fijnste verdeeling van tijd en ruimte met zooveel juistheid in acht wordt genomen, dat zij den wiskunstenaar zouden verbazen, maar die voor den oorlog niet het minste nut hebben.

Immers wordt bij het tegenwoordig onderrigt, te beginnen met de manualen van precies 76 in ééne minuut, niets meer en niets minder, en eindigende met de gecombineerde linie-évolutiën, den soldaat eene *manie de précision* ingeprint, die, hoe meer men haar uit een goed taktisch oogpunt beziet, ook zooveel te meer ons

overtuigt, dat men haar alleen in vredetijd, nimmer in den werkelijken oorlog zal aanschouwen.

Van dat alles is niets, of althans zeer weinig, in den oorlog toepasselijk; het valt daar terstond in elkander, en de soldaten en hunne aanvoerders zullen dan blijken geven van hunne ervaring in hetgeen men in vredetijd niet, of slechts oppervlakkig, heeft beoefend.

Wij gelooven ons oefeningstelsel vrij juist te karakteriseren, wanneer wij zeggen, dat men bij ons nog den soldaat afgerigt noemt, wanneer hij het geweer precies terzelfder tijd als zijne honderd kameraden dat doen, uit den schouder rukt; met de linker hand opvangt; links brengt; den laadstok trekt; aanzet, en een twee.... drie, het geweer weder *schouder*t, of *op schouder* brengt, als ook, wanneer hij, na het exercitie-terrein te zijn rondgemarcheerd, en daarbij drie- of viermalen gezwonken te hebben, zijne hielen nog juist in eene wiskunstig rechte lijn met de hielen zijner kameraden heeft geplaatst. Immers noemt men den soldaat *afgeëwercerd*, wanneer hij in staat is met genoegzame juistheid te beantwoorden aan hetgeen men van hem op de exercitie- of parade-pleinen vorderen zal, en hij daarbij voldoende weet hoe hij zich aan de poortwachten te gedragen hebbe.

Met dat alles leert men hem, — en men weet hoe veel moeite dit kost, — niets anders dan kunstvormen, die hij op het gebied der werkelijkheid moet vaarwel zeggen, omdat hij er tegenover den vijand geen gebruik van kan maken; dáár moet hij dan eenen tweeden cursus doorloopen, waarin hij *volens nolens* door den vijand onderwezen wordt, en deze is wel de duurste docent, dien hij zich kan kiezen. Inderdaad, al stond de soldaat ook reeds meer dan 20 jaren met de pink juist achter en tegen den naad van de broek, zoodra hij op het oorlogsveld verschijnt, gevoelt hij met zijne tegenwoordige vredesvoorbereiding zich een vreemdeling, die gedwongen is zich daar te doen naturaliseren, en hoe minder hij daartoe goed voorbereid is geworden, zooveel te duurder zal hem die naturalisatie te staan komen.

Het is waar, dat, sedert de laatste twintig jaren, ons oefeningstelsel eenigzins is vooruitgegaan, en men bij een' naleving van het verouderde, ook een streven naar het nieuwe, of liever naar hetgeen van den tijd is, kan opmerken; wij verheugen ons in die verschijnselen van vooruitgang, maar zij zijn nog niet heerschende genoeg, om er ons mede te vreden te stellen. Zij vertoonen zich eigenlijk nog te veel als ter sluiks, nog te veel slechts hier en daar als lappen op het stelsel, en worden nog te veel door de gehechtheid aan het verouderde overschaduw; in een woord, die verschijnselen van vooruitgang zijn nog slechts afwijkingen van ons oefeningstelsel, zij behoorden reeds lang het stelsel zelf te zijn.

Zij, die in het vorenstaande hunne gedeeltelijke militaire geloofsbelijdenis lezen, zullen voorzeker met genoegen den vinger gadeslaan, die het gebrekkige van ons oefeningstelsel aanwijst, en de stemme vernemen, die om verbetering roept. Zij zullen gewis in het dezer dagen in het licht verschenen vlugschrift, waarvan wij den titel boven dit opstel schreven, eene aangename herinneringslectuur hebben gevonden; wij zeggen herinneringslectuur, omdat het voor hen niets nieuws kan bevatten; voor hen is eene breede uiteenzetting van dat onderwerp overbodig; eene enkele zinsnede zou genoeg zijn om hen de geheele zaak in al hare uitgebreidheid helder voor den geest te brengen.

III. S. S. D. N°. 1.

Dat de schrijver van het vlugschrift dit eveneens begrepen heeft, blijkt al aanstonds op de eerste bladzijde, waar hij verklaart, dat zijn opstel niets nieuws bevat, maar dat de daarin voorkomende denkbeelden in verschillende geschriften kunnen teruggevonden worden. Zijn bedoeling is dus slechts, bekende waarheden te herinneren, ter opwekking om met de oude school te breken. Daartoe roept hij geheel het jonge leger op. Wij vereenigen ons met die bedoeling en met die oproeping, althans voor zooverre wij door dat jonge leger, niet de jongeren van jaren alleen, maar geheel het leger van dezen tijd, het leger van 1860, mogen verstaan, en voor zooverre aan dat breken met de oude school, de beteekenis mag worden gehecht, van een krachtig streven naar een militair oefeningstelsel, dat, zoo volkomen mogelijk, met de eischen der hedendaagsche krijgskunst in overeenstemming is.

Ter bereiking van dat doel treedt de schrijver in eene beschouwing van den oorsprong van ons nog vigerend stelsel; vergelijkt het verleden met het heden, om uit het verschil tusschen die beiden, dat is tusschen de verouderde taktiek der 18^e en de nieuwere taktiek der 19^e eeuw, tot de oplossing te geraken van de vraag naar een oefeningstelsel, passende aan de oorlogseer van onzen tijd.

Al zonderen wij eenige kleinigheden uit, wij kunnen ons toch in de hoofdzaak met den inhoud van het opstel, althans voor zooveel de juistheid daarvan betreft, vereenigen; maar, dat hier en daar eenige uitbreiding nadeelig zou hebben gewerkt, durven wij betwijfelen; integendeel, wij gelooven, dat op enkele plaatsen eene breedere uiteenzetting aan de bereiking van het doel bevorderlijk zou geweest zijn.

Voor hen die in het opstel, zooals wij reeds zeiden, hunne militaire geloofsbelijdenis vinden uitgedrukt, moge die uiteenzetting overbodig, het opstel reeds te uitgewerkt genoemd worden, dit zal toch niet gezegd kunnen worden het geval te zijn ten opzichte dergenen, die, waardoor dan ook, aan wat de schrijver de oude school noemt uit overtuiging zijn gehecht; zij die het tegenwoordig oefeningstelsel houden voor datgene hetwelk aan onzen tijd voegt, en dus de behoefte aan een nieuw stelsel ontkennen, zullen daarin niet genoeg vinden om hen eene tegenovergestelde overtuiging te bezorgen.

Wanneer men hen toeroept: nu wordt nog gedaan wat *FREDERIK de groote deed*, zoo zullen zij daarop *antwoorden*, dat de groote *FREDERIK* ook overvloedig de deugdelijkheid van zijn stelsel heeft bewezen, en dat een enkele blik in de naar zijne leer zamengestelde voorschriften, waarin alles zoo naauwkeurig, zoo haarklein vermeld staat, genoeg zal zijn om te doen blijken, dat wij er niet aan mogen denken dat werk te verbeteren. — En dat de regels door dien grooten veldheer gegeven, en nog voor het grootste gedeelte bij ons in gebruik, niet als verouderd mogen beschouwd worden, maar nog aan de eischen der tegenwoordige taktiek beantwoorden, dat verklaren zij met een beroep op de geschiedenis der laatste 60 jaren.

Gedurende de laatste 60 jaren, zoo luidt dat beroep, werd de rekrut volgens hetzelfde stelsel, dat nu nog in werking is, geoefend, en dit niet alleen bij ons, maar ook bij andere legers, ook bij het leger van Frankrijk. Wanneer men nu let op de uitkomsten der in dat tijdvak gevoerde oorlogen, dan pleiten zoowel die van het eerste Fransche Keizerrijk, als onze krijgsbewegingen tegen België, genoeg voor dat stelsel, en daar nu de eerstkomende oorlogen weder op nagenoeg dezelfde wijze zullen worden gevoerd als dit bij *NAPOLEON I* geschiedde, mag men de bewering, dat

het stelsel als onbruikbaar ter zijde gesteld moet worden, als valsch beschouwen, en moet men het integendeel er voor houden, dat dit stelsel bij den eerstkomenden oorlog nog even goed zal voldoen.

Het is duidelijk, dat deze redenering op een min naauwkeurigen blik in de geschiedenis is gegrond en hare weêrlegging niet moeilijk valt. Immers, bij de opening der revolutie-oorlogen, waren wel de Fransche soldaten, naar het stelsel der 18^e eeuw geoeffend, maar in die oorlogen maakte men daarvan geen gebruik meer; die oorlogen werden op eene wijze gevoerd, die het vroeger geleerde grootendeels nutteloos maakte; maar de vervlogen tijd kon niet teruggeroepen worden; men kon de Fransche soldaten niet te voren oefenen volgens een stelsel, dat eerst in den oorlog zelve werd ontwikkeld.

In de daaropvolgende veldtogten, toen NAPOLEON met zijne honderdduizenden Europa doortrok, en gestadig nieuwe aanvullingen behoefde, werden de jonge soldaten meermalen zonder eenige noemenswaardige voorbereiding, naar het veldgeef gezonden. Dit was voorzeker een nadeel, maar dat zich minder deed gevoelen omdat die nieuwelingen, die met den oorlog onbekende soldaten, ingelijfd werden bij duizend en honderdduizend beproefde en ervaren krijgers. De massa's bleven bijeen, en de jonge soldaten, tusschen een goed kader geplaatst, voldeden aanvankelijk reeds genoeg, wanneer zij de marschen konden bijhouden en het geweer afschieten. Maar daaruit mag men nu toch niet besluiten, dat de soldaat volstrekt geene voorbereidende opleiding noodig heeft, om in den oorlog al aanstonds bruikbaar genoemd te kunnen worden. Integendeel gelooven wij, dat het voor NAPOLEON tamelijk hetzelfde was, of de aanvulling van zijn leger geschiedde door mannen, die volgens het oude machinale régime waren afgerigt, dan of daartoe geheel ongeoeffenden werden bestemd, maar dat hij er wel degelijk prijs op gesteld zou hebben, zijne legers, zoo het mogelijk ware geweest, te zien versterken door mannen, die een voorloopig onderrigt hadden genoten, dat overeenstemde met de wijze waarop hij zijne legioenen ten krijg voerde.

Bij den afval van België hadden wij, na onzen terugtogt uit de zuidelijke provinciën, — terugtogt, die wel tegen ons oefeningstelsel pleit, — gelukkig ruimschoots den tijd, om onze soldaten en onze schutterrijen eenigermate met hunne verplichtingen in het veld, zelfs tegenover den vijand, bekend te maken, alvorens hen met dien vijand, die daarenboven op geene hooge krijgswaarde mogt aanspraak maken, in aanraking te brengen. Maar omdat nu eenmaal, bij uitzondering, ons leger, dat bij het ontstaan der onlusten slechts voor het garnizoen gedresseerd was, de gelegenheid had, zich, met terzijdestelling van die dressuur, nog behoorlijk te oefenen in hetgeen de oorlog er van zou vorderen, alvorens het dien oorlog werkelijk moest voeren, daarom mogen wij immers nu niet meer te werk gaan, alsof wij, bij het uitbreken van eenen nieuwen krijg, andermaal de gelegenheid zouden hebben, om ons leger dien tweeden cursus te doen doorloopen. Neen, de laatste krijgsverrigtingen in zuidelijk Europa bewezen het ons nog duidelijk, dat wij, bij het ontstaan van eenen nieuwen krijg, verplicht zullen worden, onmiddellijk tegen den vijand op te treden. De tijden van dralen en manoeuvreren zijn voorbij; de oorlogsverklaring wordt door de vijandelijke legers op de grenzen overgereikt, en zonder verwijl wordt er gestreden.

En daar wij nu waarschijnlijk niet meer als vroeger aan eenen krijg zullen deelnemen, waarbij onze regimenten, als een gedeelte van een grooter leger, met dat leger in massa zullen werkzaam zijn, maar wij veeleer geroepen zullen worden, om ter verdediging van ons grondgebied zelfstandig op te treden, waartoe dan aan onze grenzen een strijd zal worden gevoerd, die het, uit den aard der zaak, noodzakelijk zal maken, dat, om zoo te zeggen, ieder soldaat als een zelfstandig wezen kan werkzaam zijn, — zoo volgt daaruit, dat het, vooral voor ons, ongeraden is, den soldaat, en in het bijzonder den milicien, wiens oefeningstijd in de dagen van vrede vrij beperkt is, slechts eene machinale opleiding te geven, maar dat het daarentegen gebiedend noodzakelijk moet geacht worden, al den tijd, ter hunner oefening beschikbaar, te besteden, met het oog op hetgeen werkelijk van hen zal worden gevorderd, als de vijand onze grenzen bedreigt.

Dit zal door niemand worden ontkend; er is misschien in geheel Europa geen leger, waarin men meer bezield is door de zucht, om zich voor het krijgsberoep in goeden zin te bekwamen, dan in het Nederlandsche. Wanneer men nu in dit leger bij zooveel goeden wil, bij zooveel streven naar ontwikkeling, als wij daarbij kunnen aantoonen, in de werkelijkheid nog gehechtheid aan en ingenomenheid met het verouderde opmerkt, dan blijkt daaruit, dat er meer nodig is dan goede wil, om aan de eischen van zijn beroep te voldoen: daartoe is in de eerste plaats noodig een goed begrip van dat beroep.

De krijgskunst is eene wetenschap; die wetenschap heeft hare eischen, zij maakt vorderingen; wat heden daarin nog goed is, is het morgen niet meer. In dien zin sprak onlangs een onzer geachtste volksvertegenwoordigers, en zeer te regt; welnu: om aan onze roeping als krijgsman te voldoen, moeten wij ons in de wetenschap bekwamen; dat wil zeggen: wij moeten hare eischen leeren kennen, wij moeten hare vorderingen volgen, wij moeten met die wetenschap vooruitgaan, wij moeten als krijgsman, op de hoogte der krijgswetenschap blijven, om ten allen dage aan de eischen van ons beroep te kunnen voldoen.

Ook bij de legers is stilstand achteruitgang; ook de legers moeten zich, van dag tot dag, eene schrede voorwaarts bewegen op den weg der wetenschap.

Wij zullen ons veroorlooven, met een enkelen trek, het ontwikkelingsproces van ons leger, zoo als dat, na de oorlogen van NAPOLEON I, heeft gewerkt, te schetsen.

Toen de oorlogen van het eerste Fransche Keizerrijk met den slag bij Waterloo waren gesloten, mogt men verwachten, dat men bij ons leger het stelsel van oefening in overeenstemming zou hebben gebragt met het karakter dier oorlogen, die toch lang genoeg hadden geduurd, om er meê bekend te wezen. Maar neen, in plaats van dien rationelen weg te volgen, keerde men terug tot het verouderde régime, met meer ijver dan te voren, als of de taktiek van den Keizer met hem weder verloren ware gegaan. Dagen lang bragt men door met het „hoofd regts" en „hoofd links", weken lang met den zoogenaamden gedecomposeerden, maar eigenlijk zeer ingewikkelden pas, en eindelijk, na de soldaten- en pelotonsschool als het ware te zijn doorgesloopt, oefende men zich met overdrijvende naauwgezetheid in de lessen der bataillons- en linieschool, waarbij de bataille-marsch, met juistheid uitgevoerd, het criterium van geoefendheid was. Men zwenkte op het exercitieveld met een geheel bataillon in bataille, omdat het mooi om te zien was. Men had

zich ook in al dien oorlogstijd niet in het schouwspel van een batailllemarsch mogen verheugen. Er werd getirailleerd, maar met onderofficieren, de kolven der geweren naar boven houdende op de vleugels der regelmatig vooruitrukkende tirailleurlinie, om toch vooral de rigting te bewaren. In plaats van de wetenschappelijke ontwikkeling der officieren te bevorderen, en op het oordeel van onderofficieren en manschappen te werken, klampte men zich weder vast aan de catechiseerachtige theoriën, en al had men alle veldtogten van den Keizer mede gemaakt, 't betee-kende weinig, wanneer men niet de verdeeling van de soldatenschool letterlijk kon opdreunen. Wilde men een goeden dunk van zich geven, dan kwam het er vooral op aan te weten, of men *shoulder*, of *opshoulder*; *guides op*, of *guides in 't alignement* moest kommanderen, en wie in 't menageboek schreef, »meer ontvangen dan uitgegeven" zoo als taalkundig juist is, en niet, »meer ontvangen als uitgegeven", zoo als, door een niet-taalkenner toevallig in 't model geschreven stond, kon zijn werk overmaken. Men kan uit deze herinneringen gemakkelijk afleiden, hoe het toen in de hoofdzaak, met het geheel, moest zijn gesteld; het was toen slechts te doen om vormen, helaas! om niets dan vormen. Het is duidelijk, dat er voor dit alles meer gebeugen dan verstand, meer takt dan taktiek werd gevorderd, dat wetenschap, in zekeren zin, een ballast was voor den officier van dien tijd, en zij de beste praktische mannen moesten genoemd worden, in wier hoofd de grootste overvloed van die fijne onderscheidingen en formulieren, als zoo even aangehaald, lag opgestapeld. Door dit alles bleef het wapen der Infanterie geruimen tijd, in wetenschappelijk gehalte, verre bij de zusterwapens ten achteren. Eindelijk kwam daarin verandering; in 1836 werd, door de herstelling der Koninklijke Militaire Akademie, begonnen met aan een gedeelte der toekomstige officieren der Infanterie eene opleiding te verschaffen, die, overeenkomstig de eigenaardigheden van hun wapen, evenzeer wetenschappelijk was, als die der andere wapenen.

Weinig tijds daarna werden ook maatregelen genomen om de kennis der officieren uit te breiden, en in het leger de oefeningen van lieverlede meer in overeenstemming met de taktiek te brengen. Maar wat geschiedde? Zij, die in den vroegeren staat van zaken waren opgevoed, konden zich daar niet van losscheuren, moeijelijk er zich boven verheffen. Zoo zij al het goede der nieuwere verordeningen inzagen, begrepen, en die zelfs toegedaan waren, dan ontbrak het hun toch aan primitive studiën, om naar wensch bevorderlijk te kunnen zijn aan eene goede verstandelijke ontwikkeling, zoowel in de praktijk als in de theorie, of men overdreef de zaak, zooals bij de bajonetvechtkunst, die men, -- in weêrwil der voorschriften, -- even regelmatig als de handgrepen wilde zien uitvoeren; of men sloeg den verkeerden weg in, zooals bij de theoriën, waar men KERKWIJK's handboek voor de versterkingskunst en van MULKEN's cursus voor de taktiek, even als de bataillons-school, voor zooverre dit kon, paragraafsgewijze deed van buiten leeren. Van lieverlede kwam hierin toch verbetering, en vooral in de laatste jaren is men zóó vooruit gegaan, dat het wapen der Infanterie thans ook op tal van praktisch kundige mannen wijzen kan, en met eere, ook op wetenschappelijk gebied, zijne plaats naast de andere wapens van het leger inneemt. Dit voordeel, dit groote voordeel, hoe hoog ook te waarden, het is slechts het eerste noodzakelijke; wij mogen, wij moeten meer wenschen. De wetenschap, zal zij nuttig zijn, behoort

oordeelkundig te worden toegepast op de praktijk, zonder die toepassing mag zij een dood kapitaal genoemd worden, en hoewel er tegenwoordig bij onze militaire opleiding, tusschen *weten* en *doen* veel meer toenadering bestaat dan voor een dertigtal jaren, zoo zijn wij daarin nog niet verre genoeg vooruitgegaan, om haar geheel van den tijd te noemen.

(*Het Vervolg en Slot hierna.*)

BOEKAANKONDIGINGEN.

WACHIA, TAYKONG EN AMIR, *of het Nederlandsch-Indisch leger in 1850*, door W. A. VAN REES, Ridder 1° klasse der orde van den Witten Valk, gepens. kapitein van het leger in Ned. Indië. Met vier terreinkaarten. Rotterdam H. NIJGH. 1859.

(*Vervolg van N°. 12, 1859, Bladz. 594, en Slot.*)

Thans tot de beoordeeling gekomen van de gebeurtenissen op 21 November 1850, zij opgemerkt, dat er in de dispositiën voor den aanval, op pag. 157 vermeld, nog eene verandering werd gebragt. De twee mortieren namelijk, die in den aanvang bij de eerste kolonne waren ingedeeld, werden onder de bevelen gesteld van den kommandant der artillerie van de 2de kolonne; welke artillerie, nu uit vier mortiertjes à 13 dm. en twee draaibassen bestaande, bij de eerste kolonne overging zoodra deze (zie pag. 158) op den passar gekomen was, en van hier reeds gaf LE BRON het bevel, om het vuur dier mortiertjes met dat der houwitsers tegen de vijandelijke sterkte te openen en voort te zetten. Bij het voorwaarts rukken uit den afgebranden passer volgde deze artillerie dan ook de beweging der houwitsers, het gezamentlijke vuur, bij een tweede in batterij komen, insgelijks op de vijandelijke positie rigtende.

VAN DEVENTER, die aan den voet van den Pamangkat eene goede stelling voor de houwitsers vermeende te hebben gevonden, verzocht aan den ondergeteekende haar te bezigtigen. Hieraan gevolg gevende, — uithoofde KUSKY, kommandant dier vuurmonden, op dat oogenblik elders bezig was, — mogt hij echter het gunstige der positie niet toestemmen, en keurde haar zelfs gevaarlijk: schuins regts had men een ravijn; regts, de met hout begroeide berghelling; links, een zeer drassig rijstveld, en achterwaarts eene hooge digte heining van zware bamboesstruiken, zoodat de terugtogt, bij eenen aanval van den vijand, moest plaats grijpen door eene engte tusschen den begroeiden berg en gezegde bamboes-heining. De vóór die struiken aanwezige ruimte stond alleen toe de opstelling der houwitsers, gescheiden van de munitie en dekking, welke achterwaarts van de struiken zouden moeten blijven. Daarom werd met VAN DEVENTER overeengekomen, dat deze met zijne sappeurs de bamboesstruiken zoude omverwerpen, ten einde hierachter veiliger opstelling

te maken voor de houwitsers, munitie en dekking, die daardoor niet onderling en van de kolonne zouden gescheiden wezen. Hierbij werd echter de voorwaarde gemaakt, dat de infanterie regts op de helling voor de veiligheid der stukken moest waken. VAN DEVENTER was hiermede bezig, toen inmiddels de houwitsers door eenen ongelukkigen zamenloop van omstandigheden, de door hem gekozen en minder gunstige derde stelling innamen.

De mortieren en draaibassen behielden, in de door hen aangenomen derde positie, denzelfden afstand van den berg als vroeger. Beter werd het geacht zich aan het vijandelijke vuur van den Pamangkát, dan aan eene overrompeling bloot te stellen, terwijl er geen plaats voor de mortieren naast de houwitsers te vinden was. Op deze wijze kwam onze linker vleugel, — maar niet de regter, gelijk vermoedelijk door eene drukfout op pag. 159 staat — het verste van den vijand, die, uit zijne sterkte getrokken, zich met nagenoeg zijne geheele magt regts van onze stelling genesteld had.

Het was in de vroeger beschreven ongunstige positie dat de houwitsers, door uit het ravijn en van de regts gelegen helling komende Chinezen, bestormd werden. Hier is echter het verhaal van den heer VAN REES niet juist; deze vuurmonden begroetten wel degelijk den vijand met een kartetsvuur, zelfs nadat KUSKY gewond achteruit was gegaan, zelfs nog nadat VAN WINSHEIM, de kommandant der dekking bij deze stukken, als held gevallen was. De bediening, verlaten door de dekking en de koelies, en verstoken van de aan deze laatste toevertrouwde munitie, week niet voor dat de sergeant KNEPPERS de laatste kartets tegen den op zijne regter flank aanstormenden vijand had afgevuurd en onder het uiten der woorden: »In Gods naam, daar gaat mijn laatste schot" ter aarde was gestort. Sergeant ZIEGLER, door twee schampschoten aan het hoofd, korporaal MEERES, aan eene hand getroffen, en eenige gewonden weken terug, waarna de overige manschappen deze beweging volgden. Alleen de kanonnier VAN DER WART verliet zijn stuk niet, maar werd op de plaats neêrgeveld. Aldus stierven VAN WINSHEIM, KNEPPERS en VAN DER WART den heldendood.

De kolonne die met de houwitsers aan het hoofd, uit de flank was opgesteld, kon niet ter gelegener tijd ter hulp snellen, maar moest in die formatie de terugwerking van den schok ondervinden.

Dit alles gebeurde zelfs zoo snel, dat, alvorens de bij de mortieren ingedeelde en nu in batterij gebragte draaibassen hun flankenvuur op de verloren houwitsers konden openen, onze infanterie zich reeds op de plaats van het onheil bevond, en met den overwinnenden vijand handgemeen was.

Te regt zegt de heer VAN REES, dat het tijdelijk verliezen der houwitsers het lot van den dag besliste; — doch dat dit ongeluk zulks niet had behoeven te beslissen, zullen wij later trachten te bewijzen.

De hernomen houwitsers werden naar den passer teruggevoerd; de mortieren en draaibassen moesten voor goed worden weggebragt, en al de artilleristen werden bij eerstgenoemde vuurmonden vereenigd, onder bevel van den ondergeteekende, die door KUSKY's verwonding kommandant der artillerie was geworden.

De ongelukkige rol door LE BRON aan de artillerie opgelegd, was echter nog niet afgeloopen. Het 's morgens door dien bevelhebber zoo allervreemdst geopende vuur,

moest even zoo bijzonder eindigen. Eerst gelaste hij eenige granaten te werpen in het ravijn, waaruit de vijand op de houwitsers gevallen was, met gevaar om onze vóór en tegen dit ravijn staande troepen regtstreeks of met scherven te treffen. En hiermede niet te vreden, dwong hij zelfs den kommandant der artillerie, om met de houwitsers de naar den passer gekeerde berghelling te beschieten, dus om over de infanterie, die op eenige passen voor die stukken aan den voet van den Pamangkat was geplaatst, heen te vuren!

Beide handelingen werden door hem doorgedreven, ondanks den kommandant der artillerie, die hiertegen opkwam, met uiteenzetting der redenen waarom ongelukken en verwarring te vreezen waren. Het kartetsvuur over de infanterie heen, dreef hij zelfs door, na het, op zijne herhaalde vragen, of het dan onmogelijk was, bekomen antwoord: »Neen, want zoo U het wilt schiet ik zelfs door de infanterie heen.»

Door het opzettelijk geven eener te hooge rigting en te sterke lading aan de houwitsers, werden de tegen het ravijn gerigte granaten over den geheelen aangrenzenden voorsprong van den berg heengebragt, zonder iemand der onzen te treffen. Het geluk hielp mede om een voor onze troepen even gunstigen uitslag van het tweede vuur te bekomen, door onder 17° elevatie kartetsen te schieten.

De gevreesde verwarring bleef niet geheel achterwege. De bezetting van het fort Sorg, voornamelijk misleid door dit vreemde kartetsvuur, opende het hare met de 8 sters, en een der kogels kwam bij de aan den voet der berghelling staande infanterie, zonder echter iemand te schaden; terwijl een andere kanonkogel, óf van het fort Sorg, óf van eene achterliggende kruisboot afkomstig, vlak naast de in de reserve staande houwitsers, en vóór hunne dekking viel.

De heer VAN REES veroordeelt met grond de nuttelooze versnippering van onze hoofdmagt. Hoe men bovendien den vijand hoopte te verschalken is moeilijk te begripen, in 't bijzonder wat PFEIFFER'S schijnaanval betreft. De hoofdmagt kwam immers veel vroeger met de Chinezen in aanraking, en deze laatsten konden, uit hunne hooger dan de vlakke gelegen sterkte, de zwakte van PFEIFFER beoordeelen zoodra hij uit het kreupelbosch te voorschijn trad, waarna hij een langen tijd in het open veld, onder het gezigt der Chinezen, moest oprukken.

Er is bovendien nog veel te voegen bij hetgeen de heer VAN REES, op pag. 167, van LE BRON'S geheele wijze van aanval, zegt.

Aangezien LE BRON vooraf had verklaard: dat de artillerie bij deze gelegenheid de hoofdrol spelen zou, werd hij dáárom op dit punt vooraf bepaaldelijk ingelicht. Hem werd medegedeeld, dat het dan raadzaam was om het allereerst de berghelling te bezetten, welke het Kongsiehuis en den passer beheerscht; eene positie waarvan de Chinezen, op den 12den September, een zoo geschikt en voor ons hoogst noodlottig gebruik hadden gemaakt.

Vervolgens werd hem opgemerkt, dat de vijandelijke sterkte nagenoeg zeker uit eene open linie bestond, en hem verzocht, haar in de flank te doen aanvallen, hierbij, zoo mogelijk, liefst bovenwaarts op de helling positie nemende, als wanneer er geen twijfel was, of de vijand zou door een welgerigt artillerie-vuur verdreven worden. Ingeval het mogt blijken, dat het aannemen dezer dominerende stelling

met de geheele kolonne niet uitvoerbaar was, dan werd eene positie in de rijkst-
velden aanbevolen, waarvan, door een evenzeer enflerend artillerie-vuur, insge-
lijks de verdrijving van den vijand te verwachten was.

Bij het aannemen dezer laatste flankstelling werd hem in overweging gegeven
om, nadat het in den aanvang afgezonderde gedeelte onzer magt, — dat de berghelling
boven het Konsiehuis in alle geval bezetten moest — zou doorgedrongen zijn tot
aan den naar de Chinezen gekeerden boschrand, alsdan, zoo eenigzins mogelijk, de
twee draaibassen (slechts metalen 4 fers) bovenwaarts van den vijand in batterij
te brengen. Op deze wijze zouden die vuurmondjes eerst tot de verdrijving van
den vijand kunnen medewerken, en daarna met de infanterie de eenmaal vlug-
tende Chinezen het beklimmen van den berg moeten beletten, ten einde hen, in
de vlakte teruggeworpen, prijs te geven aan de, voor niets anders dan tot vervol-
gen geschikte, inlandsche hulptroepen en padiesnijders.

Op het aannemen van ééne der beide flankstellingen werd bovendien aangedron-
gen, omdat men weinig goeds van een frontvuur verwachten kon: aangezien het
achter de positie der Chinezen gelegen terrein bekend en eene laagte was, zoodat
iedere granaat, welke niet op den vijandelijken wal neêrkwam, bijna zonder eenig
effect, vóór de borstwering of daar achter in de laagte, springen zou.

Ten slotte werd LE BRON dringend verzocht om, welke aanvalswijze hij ook ver-
kiezen mogt, de artillerie steeds terstond tot op 500 à 600 passen van de aan te
vallen linie te laten oprukken, op welken afstand het vijandelijke vuur niet te vreezen
en de gunstigste uitwerking van ons geschut te verwachten was. Vooral drong men
er op aan, geene achtereenvolgende verschillende opstellingen aan de artillerie te
geven, daar onze eerste worpen, — immer proefworpen, — meestal verloren waren.
Aan het aannemen van slechts ééne positie door de artillerie werd nog het voor-
deel gehecht van den onvoordeeligen grond dan slechts éénmaal te moeten, en
tevens goed te kunnen verbeteren; iets van groot aanbelang bij het gebruik van
mortieren.

LE BRON weêrlegde deze bedenkingen niet; maar wat hij later deed is in het
werk van den heer VAN REES duidelijk aangetoond.

De aan LE BRON voorgestelde en hierboven omschreven flankaanval, kan niet zijn
nagelaten uit gegronde vrees voor eene afsnijding der kolonne door de Chinezen.
De vóór de versterking gelegen vlakte, was in onze magt; de deze vlakte gedeel-
telijk beheerschende en digt begroeide berghelling was door den vijand niet bezet
en zou het door onze troepen gedaan worden; de landingsplaats was digt bij en
door eene open vlakte aan het terrein, waarop wij zouden ageren, verbonden.
Aan eene afsnijding van de landingsplaats viel dus in werkelijkheid niet te denken;
zij zelve was door de natuur veilig gemaakt en bovendien werd zij krachtig be-
schermd door het fort Sorg, het oorlogs-stoomschip *Borneo*, en eenige kruisbooten.
Onze betrekkelijk uitmuntend gewapende, goed gedisciplineerde en zoo moedige
troepen, voorzien van eene vrij magtige artillerie, en op de kampplaats in het
geheel ruim 550 man sterk, behoeften in het open veld geene afsnijding te vreezen,
al waren de Chinezen tienmaal sterker in getal dan wij geweest.

Indien LE BRON hiervoor evenwel nog beangst was met 550 man, wat heeft
hem dan weêrhouden om zijne troepen, op het strijdperk zelf, tot 700 man te

brengen, het nalaten waarvan VAN REES hem zoo te regt verwijt? Geen 150 man omstreeks behoefde hij te versnipperen en ongebruikt te laten.

Had bij hem de vrees van afgesneden te worden werkelijk bestaan, dan had hij het nimmer mogen wagen om PFEIFFER met een handvol volks op een verward punt te laten landen, en hem eene omtrekkende beweging in 'svijands gezigt, op veel grootere schaal, op te dragen.

Waarom LE BRON den flankaanval heeft nagelaten, die naar onze zienswijze alleen voldoende ware geweest tot het doen ontruimen der vijandelijke linie, is onbekend.

Terugkomende op de bewering, dat: »het tijdelijke verlies der houwitsers ook het verlies van den dag berokkende», willen wij thans uiteenzetten, waarom wij de noodzakelijkheid daarvan niet kunnen toegeven.

De van de houwitsers teruggedreven vijand had krachtig vervolgd moeten worden; onze troepen hadden even goed kunnen ageren op het terrein waaruit de Chinezen met woede op de artillerie stormden en werwaarts zij ook later weêr heen vloten. Deze vlugt had bovendien de vervolging en het beklimmen van den berg gemakkelijk gemaakt. Dat de helling naast de houwitsers wel degelijk te beklimmen was, had de aanval der Chinezen getoond, welke niet in front, maar èn uit het schuins regts gelegen ravijn, èn van de regts gelegen helling plaats greep.

Door het terugtrekken in die rigting, moesten de draaibassen, die in batterij waren gesteld om een flankenvuur op de houwitsers te geven, nog met kartetsen geladen, achterwaarts worden gebracht, zonder een enkel schot te hebben kunnen doen. Deze vuurmonden hadden voorzeker, in stede hiervan, de vluggende Chinezen met een kartetsvuur vervolgd, indien de vijand die vlakke en naakte hoogte, en niet het begroeide gedeelte weêr was opgetrokken.

Ware de vijand op onzen regter vleugel hevig vervolgd geworden; ware aan PFEIFFER, die juist op dit oogenblik aankwam, gelast de nagenoeg verlaten sterkte aan te vallen, en ware hij hierin krachtig door een deel der hoofdkolonne ondersteund geworden, dan zou de eer van den dag nog zijn gered, en ondanks alle begane misslagen, had de vijand nog verdreven kunnen worden.

Wat er in plaats van dit is geschied weet men, en de vertooning van 22 November, die, volgens LE BRON, eene uitdaging moest wezen, welke zou aanduiden niet bevreesd te zijn, en waarbij hij weêr den schrijver dezer regelen gelastte, met de mortieren van 13 dm. eenige worpen op alleronevenredigsten afstand te doen, behoeft niet verder te worden ontvouwd.

Het zij ons vergund, als slotbeschouwing, nog te verklaren, waarom wij de zienswijze van den heer VAN REES volkomen deelen, wanneer hij aantoonde: hoe noodig het is bij elke expeditie een 2^{den} kommandant te benoemen, die geheel geschikt is tot opvolger van den bevelvoerenden officier.

Bovendien zij het veroorloofd te doen opmerken, hoe 's lands eer en belang schade lijden door het bevel over expeditiën op te dragen aan personen, welke door de verantwoordelijkheid van handelen gedrukt zijn, of de noodige bekwaamheid voor die zoo gewigtige betrekking ontberen.

Ware SORG niet gewond geworden, of had hij, in plaats van BADE, terstond eenen geschikten vervanger gehad, dan zou de toen zoo duur gekochte overwinning volle

vrucht hebben gedragen, en de Chinezen zouden destijds reeds voor goed van Pamangkak verdreven zijn geworden. Ware de later in Sora's plaats benoemde **LE BROU** voor de hem opgelegde taak berekend geweest, dan zou die verjaging althans in November hebben plaats gegrepen. Hoe de eer onzer wapenen, door de plaatsgevonden gebeurtenissen, geleden heeft, behoeft evenmin te worden uiteengezet, als de slechte indruk welken dergelijke gebeurtenissen op de verschillende bewoners onzer koloniën moeten uitoefenen. Gezag kan in die gewesten niet geëerbiedigd worden waar de krachten om het te doen gelden te kort schieten.

Het laat zich tevens aanzien, dat het zegevieren onzer wapenen, toen ter tijd, de zoo dikwerf met Taykong aangeknoopte vredesonderhandelingen zouden hebben vergemakkelijkt. Ten minste mag men aannemen, dat indien onze goede, deugdelijke, dappere troepen, onder betere aanvoerders, afdoende overwinningen behaald en de voordeelen er uit ontsproten, behouden hadden, alsdan de eerste met de oproerige Chinezen gesloten vrede reeds op vaster grondslagen zou berust hebben; dat de latere expeditie naar Borneo's westkust, die tal van menschen en groote sommen gelds kostte, nagenoeg zeker voorgekomen zou zijn geweest; en dat het bestuur zich aan het eind niet gedwongen zou hebben gezien, tot het soldaten- en geldroovende bezetten van die geheele kust, en het hierdoor verzwakken der algemeen beschikbare middelen.

De ongelukkige afloop van andere expeditiën is ook veelal aan de bevelhebbers te wijten. Indien elke expeditie met doorzicht, en vooral met kracht wierd bestaard, zou men op gunstiger resultaten en tevens op minder expeditiën mogen rekenen. Hoeveel soldaten-levens en schatten zouden hierdoor niet gespaard blijven?

Uit de later gevolgde bevorderingen van **BADÉ** en **LE BROU** tot hooge militaire betrekkingen, moet men veronderstellen, dat het bestuur toenmaals niet in de gelegenheid was de handelingen dier bevelhebbers met juistheid te kunnen beoordeelen.

Bijaldien het bestuur, in stede van de handelingen van sommige bevelhebbers van expeditiën met den mantel der liefde te bedekken, hen, zoo noodig, vooral bij gebrek aan energie, door eenen krijgsraad liet beoordeelen, dan zouden andere bevelhebbers, in hunne energie gesterkt wordende, krachtiger aan hunne roeping voldoen.

De schuld der ongunstige resultaten is niet aan onze troepen te wijten; en mogt de opgewektheid van den soldaat al op sommige oogenblikken, door onverdiende nederlagen, gebogen zijn geworden, laat dan slechts een krachtvol en geschikt bevelhebber optreden, en die soldaat staat, vecht en lijdt des noods ontberingen weér even moedig als vroeger.

Ook mag men raadzaam vinden de invoering van eenen werkelijken algemeenen staf, bestaande uit personen van voldoende bekwaamheid, vooral met de taktiek der drie wapenen, in 't bijzonder met die der infanterie en artillerie, behoorlijk bekend. De toevoeging van dergelijke officieren van den staf aan elke expeditie zou vermoedelijk menig onheil voorkomen.

Hoog tijd is het dat in het Indische bestuur behoorlijk voorzien worde, en ook de militaire beginselen, waar noodig, met kracht worden gehandhaafd. Sommigen mogen Java en de omringende bezittingen rustig achten of afschilderen; anderen denken hier niet zoo over, en menigeen houdt het losbarsten van eenen geweldigen

storm, zoo op Java als elders, ver van onmogelijk. Meer dan de kiem bestaat hiertoe, en het blinde noodlot beschikt thans misschien meer dan ooit, over het al of niet uitstorten van ramp en ellende over Java zelf.

Reeds velen zien in eene splitsing der Nederlandsche armee in vrijwilligers en miliciens, gelijk de grondwet aangeeft en ook door den Minister van Oorlog wenschelijk wordt geacht, eene dringende noodzakelijkheid. Moge die minister door het in werking brengen van gezegde splitsing, met medewerking der kamers, in de gelegenheid worden gesteld, om ten allen tijde een krachtig armeekorps voor Java af te staan, ten einde elke oproerige beweging aldaar met suelheid te helpen onderdrukken. Welke andere hulp kan op dit oogenblik Nederland, vooral spoedig, in staat stellen, om het gewigtigste middel van bestaan van het moederland, zonder tijdverzuim ter hulp te snellen, en in groot gevaar zoo mogelijk te redden? Dat het gebruik er van niet noodig moge wezen is ook onze vurige wensch, maar ligt kan dit, vóór men het denkt, helaas dringend het geval zijn (1).

De waarheid is, voor zoo ver noodig, hier meêgedeeld; de reden welke ons als het ware dwongen om de toen voorgevallen zaken niet te verzachten, maar gelijk zij gebeurd zijn te schetsen, ligt opgesloten in de slotbeschouwing dezer beoordeeling, en is een gevolg der treurige positie waarin, volgens velen en ook volgens onze zienswijze, zelfs Java zich bevindt.

C. H. F. Riesz.

DE DERDE MILITAIRE EXPEDITIE NAAR HET EILAND BALI IN 1849. Met drie kaarten.
Door den Kapitein A. W. P. WEITZEL, Ridder enz. Uitgegeven ten voordeele der verminkten en voor de dienst onbekwame militairen, ten gevolge der jongste Bonische expeditie.

(INGEZONDEN.)

Na eene wandeling over den wal, waarbij ik, gelijk mij zoo dikwijls gebeurt, met weemoed en verontwaardiging de ellendige stallen had bekeken, die een groot aantal soldaten van het Bredasche garnizoen tot huisvesting, eigenlijk tot stalling dienen, had ik eene Zaturdagsche inspectie gehouden. Mijn geest was volstrekt niet poëtisch gestemd. 't Huis gekomen, had ik geen lust tot bezigheid; zoo als dan wel eens meer gebeurt, wandelde ik onder het rooken eener sigaar mijne kamer op en neêr, en peinsde. Misschien verlangde ik wel naar brand of oproer, of iets van dien aard, geschikt om mij aan mijne ontevreden mijmeringen te onttrekken; ik

(1) De splitsing der armee in vrijwilligers en miliciens wordt door ons gunstig geoordeeld, uithoofde er weinig hoop bestaat om aan de miliciens de verpligting op te kunnen leggen, ingeval van nood en met toestemming der kamers, tijdelijk in de koloniën te dienen. Zij mogen op deze wijze wel over de grenzen gaan, doch niet tot verdediging onzer O.-I. bezittingen worden gebruikt, ondanks het moederland zonder die koloniën niet bestaan kan!

De Nederlandsche armee strekt en moet strekken tot reserve der Indische. Eene uitbreiding der laatste zou geen nut maar vermoedelijk het tegendeel stichten. Grooter leger aldaar zou nagenoeg zeker slechts meer expeditiën en uitbreiding van voor vast bezette punten op onze buitenbezittingen naslepen, — de uitgaven voor het leger sterk en insgelijks nutteloos verhoogen, — en, onze betrekkelijk geringe magt verzwakkende, zelfs tot het verlies dier bezittingen kunnen bijdragen.

weet het zelf niet goed. De rigting althans mijner gedachten beviel mij niet. Ontevreden en min of meer moedeloos bij 't nadenken over zoo vele zaken, die ik in het militaire wezen verkeerd vind, die ik uit opregte vaderlandsliefde en soldatenzin anders zou willen zien, en die reeds zoo lang, zoo heel lang gebrekkig gebleven zijn, vooral neêrgedrukt door het besef der onverschilligheid van onze Natie omtrent krijgsgedachten (1), was het mij alsof juist die gedachten er genoeg in vonden om mij als kleine duiveltjes te sarren en elkaar voor mijne verbeelding te verdringen. Mijne pogingen om mij aan dien onaangename invloed te onttrekken, waren vruchteloos; — maar ziet daar wordt gebeld, dit gaf reeds eene kleine emotie; de meid brengt mij het boek, waarvan ik hierboven den titel neêrgeschreven heb, en onwillekeurig ga ik het zitten opensnijden. Dit was juist eene geschikte bezigheid in de stemming, waarin ik mij bevond; mijne handen waren aldus bezig, en terwijl mijne gedachten schijnbaar de vrijheid behielden om zich in de vroeger ingeslagen rigting voort te bewegen, hadden zij toch onwillekeurig eene neiging en aanleiding om een anderen koers uit te zeilen. Ik deed ze aldus geen geweld aan, en toch zouden zij er van zelve toe komen om die duiveltjes te laten varen.

Lezer hebt gij wel eens een boek opengesneden? Zoo heel op uw gemak, allengs snuffelende, hier een zin lezende, ginds onwillekeurig eene geheele bladzijde verslindende? Mij was het nu hierbij, als voelde ik bij huisselijk leed de teedere omhelzing van eene liefhebbende gade, die liefkozend en troostend de rimpels van het gelaat komt glad strijken, en de treurige gedachten verdrijven, door op betere tijden of andere tooneelen te wijzen. Of ik wilde of niet, ik moest aan het lezen gaan; mijn lezen werd weldra een verslinden; de duiveltjes verdwenen en maakten plaats voor de met roem bekranste krijgsgedachten van ons Oost-Indisch leger; mijn geestdrift en opgewekte krijgerzin klom steeds meer en meer, en toen ik laat in den nacht het boek uit had, nam ik mij voor het zoodra mogelijk op nieuw te lezen, en het telkens bij de hand te nemen, wanneer de sarrende duiveltjes terug zouden keeren.

Kon het anders? Wie bij het lezen van zulke tafereelen als de derde Balische expeditie opgeleverd heeft, koud blijft; wie ze niet met het oog der verbeelding aanschouwt, waar ze zoo duidelijk voorgesteld zijn, wie zich niet trotsch verheft op zulke krijgsgedachten als zij, wier daden ons daar aanschouwelijk gemaakt zijn; — hij heeft geen Neêrlandsch hart. Wel waren mij de hier beschreven feiten niet geheel vreemd; nadat zij ons vroeger bij gedeelten door dagbladberigten en tijdschrift-artikels meêgedeeld waren, had Booms in boeienden stijl zijn *Précis des expéditions de l'armée Néerlandaise des Indes Orientales contre les Princes de Bali, de 1846—1849*, geschreven; maar er waren reeds negen jaar verloop sedert ik dat las, en dit maakt dat de indruk nu weêr nieuw kon zijn.

Nieuw was hij, en levendig ook; en ofschoon het niet tot mijn dagelijksch werk behoort boekaanmeldingen te maken, of recensien te schrijven, ik besloot toch aan den Redacteur van onzen *Militairen Spectator* een plaatsje te vragen, om mijn hart lucht te geven.

Ik heb daarmee meer dan ééne bedoeling, en ik geloof, dat die bedoelingen allemaal goed zijn; ik kom er dus gerust meê voor den dag.

(1) Dit stuk werd geschreven in October 1839.

1°. Vooreerst acht ik het wenschelijk, billijk en heilzaam, dat de aandacht mijner landgenooten gevestigd worde op de grootsche oorlogsdaden onzer Indische krijgsgroeders, die voorwaar voortdurende aanspraken hebben op de dankbaarheid en bewondering der natie. Die daden zijn nog steeds te weinig in haren grootschen omvang bekend, en ofschoon er in den lateren tijd meer en meer prijsselijke pogingen zijn aangewend om de belangstelling van het algemeen te wekken door die daden te boek te stellen, het moet tot onze schande gezegd worden, dat het schoone doel der schrijvers nog niet ten volle bereikt is. Zoo lang die boeken niet door het algemeen gelezen en herlezen worden, zoo lang heeft zich de natie niet haar billijk aandeel aan den roem dier ver verwijderde land- en tijdgenooten eigen gemaakt, zoo lang vindt die roem niet zijn billijken en heilzamen weérklank in de harten van hen, die er toch het levendigst belang bij hebben. Is reeds in de hoogere rangen onzer Neêrlandsche maatschappij de bekendheid met zulke heerlijke en grootsche feiten uiterst gering; zij is al minder en geringer naar mate men tot de lagere rangen afdaald, en ik overdrijf helaas niet, wanneer ik beweer dat bij tal van Nederlanders de namen van MICHELS, VAN SWIETEN, DE BRAUW (om mij tot slechts enkelen der hier beschouwde expeditie te bepalen) geheel onbekend zijn.

Zend dan uwe aankondiging aan de een of andere Courant, of aan eenig meer algemeen gelezen tijdschrift, zal men mij zeggen; want de *Militaire Spectator* spreekt slechts tot een zeer klein publiek, en dat publiek is toch met den roem onzer Indische krijgsgroeders wél bekend. Ik hoop, dat dit laatste waar zij, en ik vrees dat het eerste niet geloofend kan worden. Ik ben echter van meening, dat de aankondiging van een boek als het hier besprokene, vooral in den *Militairen Spectator* t'huis behoort, en ik vlei mij bovendien met de hoop dat andere pennen dan de mijne zich scherp en zullen om er ook in andere tijdschriften de aandacht van het algemeen op te vestigen (1).

2°. Gelijk ik in den aanhef dezes zeide, bragt het lezen van dit boek, of liever het aanschouwen der daarin vermelde feiten met het oog eener levendige verbeelding, eene alg-heele en weldadige omwenteling in mijne gemoedsstemming te weeg. Misschien, waarschijnlijk zelfs, zijn er buiten mij ook nog wel andere officieren, die van tijd tot tijd zoo ietewat knarsebommig zijn, wanneer zij hunne gedachten over ons krijgswezen laten gaan. Welnu aan dezulken bewijs ik welligt eene weldaad, door hunne aandacht te vestigen op het middel, dat ik onwillekeurig te baat nam, en dat bij mij zoo heilzaam werkte om mij in eene geheel andere, in eene opgewekte, geestdriftvolle stemming te brengen. Ik kan het hun met volkomen gerustheid aanbevelen, en indien het onverhoopt zijne werking missen mogt, dan ligt dit niet aan het boek, nog veel minder aan onze Indische helden, ook niet aan mij, maar — om hen niet te kwetsen, zal ik liefst niet zeggen, wat er dan de oorzaak van is.

3°. De Balische expeditie werd noodzakelijk geacht, tot bescherming onzer koopvaardij, tot bestraffing van den zeeroof. De overmoed der Baliërs was zoo ver gegaan, dat in 1841 het Nederlandsch koopvaardijship *Overijssel* aan hunne hebzucht en wreedheid ter prooi werd.

(1) Ik geef volgaarne aan iedereen het regt om deze aankondiging na te drukken, en zoo aldus mijn doel bevorderd wordt, zal ik er mij van ganscher harte over verheugen.

Even als de Nederlandsche handel en koopvaardij, die bronaderen van onze welvaart, het meeste belang hebben bij het meerendeel der krijgsgesbeurtenissen in Indië, zoo was dit ook hier wederom het geval. Voor haar was het, dat het bloed van zoo velen stroomde; voor haar was het, dat zoo velen door vermoeijenis, uitputting en ziekten omkwamen; voor haar was het, dat al die edele krachten ingespannen werden. Die offers worden telkens met weergalooze blijmoedigheid gebragt; — och! mogten zij ook met even groote dankbaarheid erkend worden, en dit zouden zij stellig, indien zij maar beter bekend waren. Wel nu het hier besproken boek geeft er de gelegenheid toe. Men behoeft geen krijgskundige te zijn, om het met de levendigste belangstelling te lezen; men behoeft den soldatenrok niet te dragen om zich daaruit eene duidelijke en klare voorstelling van al dien moed, van al die dapperheid, van al die gevaren, maar ook van al dat lijden te vormen; en indien dit alles slechts wat meer in de harten der niet-militairen doordrong, zou er misschien ook wat meer belang gesteld worden in ons krijgswezen in het algemeen, en bijzonder in ons dapper Indisch leger.

4°. Het boek is geschreven met een weldadig doel! Wanneer een Neêrlandsche Dominé eene preek uitgeeft ten voordeele van noodlijdenden, dan wordt, en wij prijzen er onze natie voor, dan wordt dit boek gretig gekocht, zelfs door degenen die het niet lezen. Niet zelden gaan dan andere dominés bij de wêl- en redelyk gestelde leden hunner gemeente rond, om ze tot intekening aan te sporen. Wanneer een Neêrlandsch rijmelaar een bundel gedichten uitgeeft, om verarmde of ongelukkige natuurgenooten ter hulp te komen; — al waren die verzen nog zoo kreupel, zij huppelen de woningen der koopers binnen, en worden er vriendelyk ontvangen.

Wel nu, hier treedt een Nederlandsch officier op; hij levert eene duidelijke, levendige, waarheidlievende beschrijving der grootsche oorlogsdaden van een aantal dapperen, wier wêlverdiende roem daardoor gestaald wordt; al was alleen het verbreiden van dien roem zijn oogmerk geweest, dan zou zijn doel weldadig geheeten mogen worden; — maar bovendien is de opbrengst van dat boek bestemd om te dienen TEN VOORDEELE DER VERMINKTE EN VOOR DE DIENST ONBEKWAME MILITAIRES, TEN GEVOLGE DER JONGSTE BONISCHE EXPEDITIE! Hier geldt met volkomen regt de spreuk: »het geven is zaliger dan het ontvangen." Gij, die geven kunt, stelt u eens een enkel oogenblikje in de plaats van hen, die ontvangen zullen, en och laat uw hart spreken. Het hindert mij voor die braven te bedelen; indien zij het wisten, zij zouden er zich welligt tegen verzetten, want het soldatenhart is trotsch, het neemt niet gaarne een almoes aan, al is het ten volle geregtigd om die gift als eene wêlverdiende hulde te beschouwen. Ik vertrouw ook, dat geen dier ongelukkige verminkten mijne aanprijzing zal lezen, maar het zou mij zeer doen, indien ik er op mijn levenspad een ontmoette, met het bewustzijn, dat ik niet mijn best gedaan had om de prijzenswaardige poging van WEITZEL te ondersteunen.

Toch vrees ik, dat het besproken boek zoo veel koopers niet zal vinden, als het verdient te hebben. Waarom? Omdat het over *krijgsbedrijven* handelt, omdat het uitgegeven is ten voordeele van verminkte *krijgslieden*, en omdat het f 3,90 kost.

Doch zacht wat; ik geloof waarlyk, dat ik onwillekeurig weêr in de gemoedsstemming kom, waarin ik verkeerde, toen het boek van WEITZEL zoo vriendelyk bij

mij kwam aankloppen. In die laatste zinsneden straalt welligt eenige bitterheid door; misschien laat ik onwillekeurig weêr blijken, dat men in Neêrland, 't welk zoo veel aan zijne krijgsmagt te danken heeft, zoo bitter weinig met den krijgsman opheeft. Ik geloof waarlijk, dat het vragen van een aalmoes voor die verminkte dapperen, mijne gedachten weêr gevoerd heeft naar de Bredasche *stallen*.

Och vergeef het mij waarde lezer! Indien ik wat onverschilliger was nopens de belangen der krijgsmagt, indien ik wat minder belang stelde in al hetgeen betrekking heeft op de verdediging van den Vaderlandschen grond, dan zouden die sarrrende duiveltjes niet zoo veel gelegenheid hebben om mij te kwellen. Gelukkig echter ken ik thans het middel om ze te verjagen; ik neem het derhalve dadelijk weêr bij de hand, en na u nu meêgedeeld te hebben met welk doel ik het boek van WEITZEL aankondig, wil ik trachten uwen kooplust op te wekken, door er het een en ander van onder uwe aandacht te brengen.

Hier sta ik verlegen, nu ik uit het tal van boeiende gedeelten eene keuze zal doen. Zal ik u wijzen op de karakter-beschrijving der Baliërs, wier groote overmagt door onze troepen bestreden zou worden; op hunnen moedigen, krijgshaftigen aard, die hen tot de dapperste tegenstanders doet behooren, door de Nederlanders in den archipel aangetroffen? Zal ik u daarbij opmerkzaam maken op de groote moeilijkheden van het terrein, en vooral op de stormvrijê verschansingen der zoo sterke positie van Djagaraga, ter weêrszijden aangeleund aan twee bergstroomen, tusschen hooge en steile rotswanden ingesloten; op die gesloten redouten, met eene borstweringshoogte van 3 à 3,5 Ned. el, bij eene dikte somtijds van 4,5 el, opgeworpen uit harde klei, omgeven door grachten van 7,5 à 8 el diepte en breedte! Op die drie reijen van bamboezenkokers, welke in de borstweringen tot schietgaten voor klein geweer dienden; op die gedekte geschutstanden; op die chicanes van dadapdoerie-heggen, cactus en friesche ruiters, waardoor de buitengrachtsboorden en bermen ondoordringbaar gemaakt waren?

Misschien verwijlt gij liever bij de edele zelfverloochening van den Generaal VAN DER WUICK, den voormaligen aanvoerder der tweede en mislukte expeditie, die, bij de grootendeels door hem bestuurde voorbereidingen tot den derden togt, alles in het werkt stelt om zijnen krijgsgroeder MICHELS gelukkiger te doen zijn dan hij zelf geweest was.

Zal ik uwe aandacht doen verwijlen bij het noodlottig sneuvelen van dezen laatste, gedurende den nachtelijken aanval op Kasoemba; op den heldendood van den met zoo veel regt gevierden aanvoerder, van wien de Indische regering getuigde *dat zelden in Nederlandsch Indië iemand meer uitgeblonken had door dapperheid en roemrijke wapenfeiten, zelden iemand in daden van burgerlijk bestuur meer schranderheid en doorzicht had aan den dag gelegd.* En toch de Indische regering heeft voorwaar gelegenheid gehad om vele uitstekende krijgshelden en bestuurders te leeren kennen!

Zal ik u opmerkzaam maken op den toestand van VAN SWIETEN, die zich plotseling door het sneuvelen van den bevelhebber aan het hoofd der expeditie geplaatst ziet, maar wiens handen gebonden zijn door de noodlottige beperkingen van de volmagt, welke aan MICHELS geschonken was onder beding, dat zij niet op zijnen opvolger zou overgaan. Was het vervangen van eenen MICHELS reeds eene uiterst moeilijke taak; zij werd nog veel moeilijker nu de vrijheid tot handelen dermate

beperkt was, dat men om nadere bevelen bij het Bestuur op Java moest vragen; nu men in afwachting van die bevelen, na den stouten nachtelijken aanval der Baliërs op onze troepen te Kasoemba, genoodzaakt was den zegevierenden togt aanvankelijk door het terugtrekken naar Padang Cove te doen opvolgen.

Welligt zal het uwe belangstelling niet minder wekken, wanneer gij den Hertog VAN SAKSEN-WEIMAR, naauwelijks als kommandant van het Indisch leger op Java aangekomen, met dezelfde voortvarendheid naar het oorlogstooneel ziet vertrekken, waarmee hij vierendertig jaar te voren bij Quatre-Bras tegen Ney's overmagt stand hield.

Sla zelf het boek op, en lees en oordeel, en gij zult met mij instemmen, dat het uiterst moeilijk is eene keuze uit zoo veel boeiende en belangwekkende tafereelen te doen; gij zult echter tot dat lezen vooral aangespoord worden, wanneer ik, op mijne schreden terugkeerende, uwe aandacht wat langer vestig bij de omtrekkende beweging der kolonne DE BRAUW, die, terwijl de zoo sterke stelling van Djagaraga in het front aangevallen wordt, terwijl men in 't front met voorbeeldeloozen moed en met nimmer volprezen volharding de grootste offers brengt om den vijand bezig te houden, een beslissend waagstuk volbrengt, waarvoor de stoutste verbeelding terugdeinst, een waagstuk tevens, dat aldaar tot de beslissing van den strijd voert.

Ziet gij ginds, terwijl de hoofdkolonne de versterkingen van Djagaraga in het front zal aanvallen, die handvol dapperen regts afslaan, met het doel om te onderzoeken of eene omtrekking aan die zijde mogelijk is, en of het belegeringsgeschut aan dien kant kan doorkomen? Geleid door den luitenant-kolonel, chef van den staf der expeditie DE BRAUW, bestaat zij onder de bevelen van den luitenant-kolonel LE BRON DE VEXELA uit het 7de bataillon infanterie, majoor HEMMES, twee mortieren van 44½ dm. luitenant EEKHOUT, en 20 sappeurs onder den luitenant EGTER VAN WISSEKERKE. Te regt dus bestempelen wij haar met den naam van handvol; trouwens zij gaat immers slechts eene verkenning verrigten.

De marsch gaat aanvankelijk langs den linker oever van een der bergstroomden, waarop ik reeds uwe aandacht vestigde bij het vlugtig bespreken der verschanste stelling van Djagaraga, langs de rivier van Sangsit. De weg is aanvankelijk goed, en loopt langs den bovenrand van het ravijn, waarin de rivier stroomt. Nu en dan echter moet men kleine diepten, in dat ravijn uitlopende, overtrekken, of zelfs door de sappeurs heggen en struiken doen opruimen. Van tijd tot tijd ziet men de hoofdkolonne nog, maar om 7 uur wordt deze geheel uit het gezicht verloren, en middelerwijl komt men op een geheel onbekend terrein. De meégenomen gids verklaart hier nimmer geweest te zijn, en niet te weten of er een pad bestaat, dat in de linker flank of in den rug der vijandelijke stelling voert. Het vrije uitzicht wordt door hoog geboomte en heuvels belet, zoodat men van de vijandelijke stelling niets ziet, en vrees te veel naar de rechter zijde te zijn afgeweken.

Intusschen wordt het terrein al moeilijker en onbegaanbaarder; verscheiden ravijnen doorsnijden den weg; het rivierdal vernauwt zich en zijne wanden worden voortdurend steiler en rotsachtiger; zij verheffen zich reeds 100 à 150 voet boven de watervlakte.

Toch besluit men, uit vrees van te veel naar de rechter zijde te zijn afgedwaald

en de geheele verkenning te zien mislukken, de kolonne langs die hoge rotswanden te doen neêrdalen, de rivier over te gaan, en te beproeven of welligt op haren anderen oever een pad te vinden is. Men beproeft zelfs om hier door de sappeurs een pad te doen openhakken; maar ook dit blijkt ondoenlijk te zijn. Er schiet derhalve niets anders over dan het bed zelf der rivier te volgen.

Ja toch, er zou welligt nog iets anders overgeschoten hebben. De togt had immers slechts eene verkenning ten oogmerk, het opsporen van een weg geschikt ter omtrekking; — niets ware natuurlijker geweest dan terug te keeren en rapport te maken dat er geen weg is; men zal toch het rivierbed niet als zoodanig beschouwen! Maar DE BRAUW weet hoe sterk de stelling van Djaraga in 't front is; hij weet, dat vooral een Indisch vijand geen stand meer houdt zoodra hij omgetrokken is; de pligt der verkenning is vervuld, doch hij streeft naar meer.

Zoo daalt dan de kleine kolonne in 't rivierbed neder, en vervolgt stroomopwaarts haren togt, waarbij zij nu eens het water tot aan de knieën, maar dikwijls ook tot aan het midden heeft. Regts en links is dat bed ingesloten door steile rotswanden, en de voortgang door het bed, dat niet meer dan 12 voet breed is, wordt hier en daar belemmerd door vervaarlijk groote steenklompen. »Het was,» zegt WEITZEL, »een ware stortvloed, en hoe moeilijk hier het vooruitkomen was, behoeft bijna geen beschrijving.»

Toch worden de bezwaren nog grooter; de rotswanden verheffen zich steeds hooger en hooger; men schatte ze soms op 200 voet.

Och waarde lezer, die thans op uw gemak bij den kagchel gezeten, deze beschrijving leest, ik bid u, laat uwe verbeelding eens werken; stel u, zoo ge kunt, in de plaats van den aanvoerder, van den verantwoordelijken bevelhebber dezer kolonne, die zich natuurlijk nu en dan de vraag doet »wat komt er van al deze braven, zoo de vijand ons hier ontdekt?» Het neêrwerpen van rotsblokken, die daartoe om zoo te zeggen gereed liggen, is toereikend om deze 900 man te verpletteren! Hij mag met volkomen gerustheid terugkeeren, zonder dat men hem ooit van pligtverzuim beschuldigen kan; het doel der verkenning is bereikt en ten volle bereikt; belegeringsgeschut kan hier *niet* vervoerd worden; eene omtrekking is onmogelijk te achten.

Onmogelijk? Voor den dapperen, voortvarenden, moedigen krijger is *niets* onmogelijk, behalve alleen zwakheid of het zich beperken tot pligtsbetrachting. De BRAUW zoekt naar meer, en ofschoon hij de buitengewone gevaren en bezwaren zijner volgelingen kent en deelt, deinst zijne stoutheid daarvoor geenszins terug. De togt wordt voortgezet.

Nóg meer groeijen de bezwaren aan; want na eenigen tijd voortgemarscheerd te hebben, ziet men een smal voetpad tegen den rotswand omhoog slingeren, en dit voetpad geeft den stouten aanvoerder gelegenheid om de gevaren van zijnen toestand te overzien. Hij beklint het met den luitenant KOSTKA, gevolgd door de voorhoede en eenige sappeurs, en 't geen zich aan zijne blikken vertoont is wel geschikt om hem bij 't besef van zijn gevaarlijken toestand tot omkeeren te nopen. Aan de eene zijde van het ravijn toch bespeurt hij wel is waar den zoo vurig gezochten uitersten vleugel van de vijandelijke stelling; maar ook aan de andere zijde ont-

waart hij eene versterking, met 3 à 400 vijanden bezet. Ontdekt die vijand hem, dan is zijne kolonne reddeloos verloren; vernemen zijne troepen het hagchelijke van hunnen toestand, dan is het te vreezen, dat zij, niettegenstaande hun uitmuntend gehalte, bij 't besef van een zoo buitengewoon gevaarlijken toestand, den moed opgeven.

Niets kan echter de koene ondernemingszucht van de BRAUW aan het wankelen brengen; het stoute waagstuk moet doorgezet worden; de verkenning zal in eenen aanval overgaan, en deze zal tot beslissing van den strijd voeren. De ondernemende aanvoerder stelt zich tevreden met aan al diegenen, die met hem het hagchelijke van den toestand gezien hebben, het stilzwijgen op te leggen, en onder nog meer toenemende bezwaren wordt de togt voortgezet.

Tot nu toe had men nog alleen de talrijke en groote moeilijkheden van het terrein te overwinnen gehad; weldra zou men, zonder dat ooit een terugtogt mogelijk was, eenen zeer overmagtigen vijand achter geduchte verschansingen moeten aanvallen, en dan bleef er niets over dan hem te verslaan of zelf reddeloos verloren te gaan. Immers op eene onmiddellijke ondersteuning van de zijde der hoofdkolonne kon men niet rekenen; deze kon wel, en dat deed zij met weergalooze dapperheid en volharding, den vijand in 't front bezig houden, maar aan het afzenden van troepen ter ondersteuning viel bezwaarlijk te denken, wegens de groote moeilijkheden van het onbekende en schier ondoorgaanbaar terrein tusschen de hoofdkolonne en de benarde kolonne DE BRAUW. Wél zond deze een kort berigt van zijnen toestand aan MICHELIS, doch zonder veel gegronde hoop op hulp. Trouwens, hoe groot de moeilijkheden van het terrein waren, blijkt ten volle uit de omstandigheid, dat de drie kompagnieën van het 5de bataillon, die onder de bevelen van den majoor ROUÉ 's middags om 12½ uur door MICHELIS uitgezonden waren om de verbinding met DE BRAUW te herstellen, eerst na vier uur tijds, doodelijk vermoeid en zonder levensmiddelen of aanvulling van munitie meê te brengen, hare bestemming bereikten. Toch bedroeg de doorloopen afstand hemelsbreed niet meer dan een half uur.

Vermoedelijk zijn mijne lezers begeerig om, na 't aanschouwen van zoo veel inspanning, van zoo veel gevaren, van zoo veel volharding den strijd te vernemen, die daar verder gevoerd werd, den strijd die de Baliërs tot het ontruimen hunner geduchte stelling noopte, den strijd en de zegepraal, die onze geëerbiedigde Koning met zoo veel regt beloond heeft, door aan het Vaandel van het 7de Bataillon de Militaire Willems-orde te doen hechten.

Althans het was mijne vurige begeerte dezen wensch bij mijne lezers op te wekken, en hen aldus aan te sporen tot het koopen van het werk, dat mij met zoo veel grond aanleiding gaf om er de aandacht op te vestigen.

Is f 3,90 u te veel, niet omdat gij ze er ongaarne voor afstaat, maar wel omdat uw inkomen te karig is, koopt het dan met u drieën of viereën, leest en verloot het onderling. Is f 3,90 u te weinig, niet omdat uw inkomen zoo groot is, maar wel omdat uwe behoefte ter ondersteuning van de verminkten zoo levendig is, — koopt meerdere exemplaren, want ook de verspreiding daarvan moet heilzaam werken door de aandacht van het algemeen op ons dapper Indisch leger te vestigen, en de belangstelling in ons krijgswezen op te wekken.

WEITZEL, wij hebben elkaar nimmer ontmoet, maar toch zijn we elkaar niet vreemd; ik zeg u hartelijk dank voor het genot, dat gij mij op nieuw geschonken hebt. In zijne vurige en gloeiende wederlegging van het werk van SIMONE over den veldtog van 1813 zegt KNOOP: »Hij heeft niet alleen een slecht boek geschreven; hij heeft eene slechte daad gepleegd." Vergun mij van u te zeggen: gij schreeft een goed boek en verrigtet tevens eene goede daad; dit bewustzijn zij u een aange-naam loon voor uwen arbeid.

J. C. J. K.

VERSCHEIDENHEDEN.

Onder de Verscheidenheden van het November-Nommer van dit Tijdschrift, komt een denkbeeld voor, geopperd door den Heer WITSENBORG, dat ook mij dikwijls bezig hield; namelijk, het geven eener snelle rotatie aan projectielen, op eene andere wijze dan door trekken. Ik deel geheel de meening van den S., dat de rotatie en de daarvoor verkregene stabiliteit van de omwentelings-as, de hoofdzak is waardoor het naauwkeuriger schot bij getrokken geweren verkregen wordt. Hierbij moet echter niet uit het oog verloren worden, dat ook het bijna geheel wegnemen der speelruimte en het daardoor voorkomen van aanslagen in de ziel, bijkomende zaken zijn, die insgelijks veel tot die meerdere juistheid bijdragen. Kon men nu de rotatie mededeelen en de speelruimte wegnemen, op eene andere wijze dan door trekken, dan was het problema opgelost, dat mij even als den Heer W. dikwijls bezighield, maar waarvoor ik nimmer eene praktische oplossing vinden kon.

De rotatie moet plaats hebben terwijl de omwentelings-as nog in den verlangden stand is, en daarom geloof ik, dat alle middelen, strekkende om het projectiel te doen roteren wanneer het eenmaal den loop verlaten heeft, tot niets nuttigs zullen leiden. Zij kunnen immers slechts strekken om eene aanvankelijk afgeweken as in dien afgeweken stand te bestendigen.

Bij de vuurpijlen is de zaak uitvoerbaar; hier is het mogelijk om hen eene snelle roterende beweging te geven alvorens zij den bok verlaten, en van dit denkbeeld heb ik mij eenmaal groote verwachtingen voorgesteld. Zelfs van hooger hand aangemoedigd, was ik er reeds toe gekomen, om eene inrigting in schets te brengen, waarbij de pijl op twee fijne tappen kon draaijen alvorens afgestoken te worden; de voorste tap zou door de pijl weggestooten worden, enz., enz. — Doch er is niets nieuws onder de zon. Kort na mijne vermeende uitvinding vernam ik dat ditzelfde denkbeeld reeds door een jong Russisch officier was verwezenlijkt; deze had een bok op eigene kosten voorzien van een raderwerk, waardoor de koker waarin de pijl lag, tot 800 omwentelingen in de seconde maakte . . . doch 't gaf niets: de pijlen verkozen allerlei wonderbaarlijk gekromde banen boven den eerlijken weg der zuivere ballistika. Het verzwaren van de huls met lood, om daardoor eene werking als van een voerwiel te verkrijgen, baatte niet en het denkbeeld werd opgegeven.

Waarschijnlijk dat het niet altijd juist zamenvallen van de rotatie-as met de resultante der voordrijvende krachten, aanleiding geeft tot deze buitensporige bewegingen. Bij de kogels bestaat natuurlijk dit bezwaar niet.

Voor zoover wat het denkbeeld betreft van den Heer W., om pijlen te laten roteren alvorens zij de voorwaartsche beweging aannemen. Moge deze vlugtige mededeeling ZijnEd en zijne lezers wellicht niet geheel van alle belang ontbloot schijnen.

's HAGE, Januarij 1860.

D.

AANTEEKENINGEN OVER DE BELEGERING VAN SEBASTOPOL IN 1854—55.

(Vervolg van N°. 4, Bladz. 44.)

April.

Wij hebben reeds vroeger gezien, met welke eindelooze bezwaren de Fransche artillerie bij het vervoer van materieel van de havens naar de loopgraven te kampen had. Sedert de opening van het vuur was het aantal batterijën weér aanmerkelijk toegenomen. Om tegen de uitwerking van het zwaar belegeringsgeschut bestand te zijn, had men aan de borstweringen van de nieuwe batterijën eene dikte gegeven van 6 à 7 el, en de bekledingen der binnentaluds en schietgaten met de meeste zorg uitgevoerd; de voorraadsmagazijnen waren buiten de batterijën geplaatst en behoorlijk geblindeerd. Deze werkzaamheden hadden echter zeer veel tijd gekost. Soms moest de aarde, de voornaamste bouwstof van belegeringswerken, op een aanmerkelijken afstand gehaald worden; zoo bijv. was men bij het bouwen der batterijën aan het carenage-ravijn genoodzaakt de rots op een afstand van 1200 el te gaan afkrabben om de noodige aardspecie te vinden.

Reeds in Maart was de Fransche artillerie weder gereed om den geschutstrijd tegen de vesting te hervatten; de Engelschen waren toen echter nog lang zoover niet gevorderd; daardoor was men genoodzaakt om de heropening van het vuur tot in de eerste dagen van April uit te stellen. Het was te voorzien, dat het vuur van den aanvaller de vestingwerken dan zeer zou beschadigen, en men hoopte dat de Russen daardoor genoodzaakt zouden worden een grooten uitval te doen, zooals die van Inkermann, op den 5den November 1854. Om nu in staat te zijn, dien uitval af te slaan en gelijktijdig eene bestorming te ondernemen, had men besloten, dat Omer-Pacha Eupatoria zou verlaten, en zich met een Turksehe en Egiptische divisie van 15 à 18000 man en 50 veldstukken bij het leger zou voegen.

III. S. 5. D. N°. 2.

De Franschen hadden nu in hunne aanvalswerken tegen de stad 48 batterijen, met 278 zware kanons en mortieren en 24 veldstukken of kleine mortieren, en tegen de Karabelnaja, 11 batterijen met 76 stukken, waaronder 15 veldstukken of kleine mortieren. Elk stuk had 600 à 1000 schoten in voorraad. De Britten hadden 125 vuurmonden in batterij. Men was dus in staat om het vuur te openen uit 501 vuurmonden.

Ondertusschen was ook de bewapening der vestingwerken zeer vermeerderd. Naar de schietgaten te oordeelen, moest de artillerie van den verdediger veel sterker zijn dan die van den aanvaller. Om de aanvalswerken van ter zijde te beschieten, hadden de Russen batterijen voor zwaar geschut aan de noordzijde der haven bij de vuurbaak gebouwd, en volgens de rapporten van de overloopers, was het Russische hulpleger bij de stad samengetrokken. Men had dus aan weerskanten alle beschikbare troepen bij Sebastopol vereenigd.

Met het schoone voorjaarsweder was thans ook de tijd aangebroken om een afdoend besluit te nemen, en het zal daarom niet onbelangrijk zijn thans eens na te gaan, met welke zwarigheden de opperbevelhebbers der verbonden legers te kampen hadden.

Sebastopol vormde eigenlijk een groot verschanst legerkamp, dat tot bruggehoofd diende voor het Russische leger, hetwelk door middel van stoomschepen snel van den eenen op den anderen oever kon overgaan. De Russische artillerie was ruim van munitie voorzien; terwijl daarentegen het 500tal stukken, dat men haar met zooveel moeite en inspanning had kunnen tegenstellen, slechts gedurende 8 of 10 dagen kon antwoorden. Na dat tijdsverloop zou men inderdaad genoodzaakt zijn de bestorming te wagen. Men mogt aannemen, dat men bij de bestorming de vijandelijke vestingwerken zeer ontredderd zou vinden, maar het was aan den anderen kant ook even zeker, dat de Russen achter hunne talloze verdedigingswerken en traversen stukken genoeg zouden bewaard hebben, om de troepen met kartetsen te beschieten zoodra zij buiten de loopgraven kwamen. De stormkolonnen zouden dus onder een moorddadig geweer- en kanonvuur den afstand tusschen de aanvalswerken en de vesting moeten doorloopen, daarna moesten zij diepe grachten overgaan, om vervolgens door de embrasuren en langs de meest beschadigde punten over de borstweringen de werken binnen te dringen. Dáár zouden zij natuurlijk in wanorde en met verlies van een groot getal officieren op een terrein komen, dat voor eene hardnekkige verdediging geschikt gemaakt was en er de goed opgestelde, dappere Russische troepen moeten aanvallen. Bij zulk eene bestorming, die inderdaad meer naar een veldslag zou gelijken, kon de opperbevelhebber onmogelijk

zijne troepen behoorlijk in de hand hebben. Gesteld zelfs, dat de vermees-tering van Sebastopol het gevolg was van zulk eene onderneming, dan bleef toch de vijand nog meester van de werken aan de noordzijde der haven, die niet te nemen waren, zonder dat men op den noordelijken oever der Tchernaya overging. Kon nu de veldtogt niet geëindigd worden, zonder dat men op den anderen oever der rivier overging, dan was het in allen gevalle veel voordeeliger, als men er zich vóór de bestorming van meester maakte; want zoodra de aanvaller de hoogten van Mackenzie en Inkermann bezet had, was de vesting ingesloten en kon het beleg naar de gewone regelen der belegeringskunst worden voortgezet. Men mogt Sebastopol niet beschouwen als eene stormvrije vesting, die met een dapper garnizoen gedurende geruimen tijd te verdedigen is. De geheele kracht lag in de reusachtige bewapening en het groot getal troepen dat bij de verdediging kon worden gebruikt; daardoor hadden de Russen groote kouvoojen van munitie en leeftogt noodig en een onafgebroken gemeenschap met het binnenland van de Krim.

Maar ook bij eene insluiting zou men groote bezwaren hebben. Vooreerst moesten de havens van Kamiesch en Balaclava in staat van verdediging gebragt worden. De schepen lagen daar zoo opeengehoopt, dat er slechts een gering getal granaten noodig was om de vloten in brand te steken en onherstelbare rampen te weeg te brengen. De haven van Balaclava, door hoogten omringd en met veldwerken gedekt, kon met weinig troepen verdedigd worden; maar met de baai van Kamiesch, die slechts een uur gaans van Sebastopol lag, was dit geenszins het geval. Om die baai te verdedigen had men een verschanst legerkamp van 8000 el omtrek noodig, en de grachten van de versterkingen moesten daarbij in de rots worden uitgehouwen. Het Fransche leger had dien arbeid tot hiertoe nog niet kunnen ondernemen. De baai van Kamiesch, zeer gunstig gelegen om oorlogsbehoeften te ontschepen, was daarentegen geheel ongeschikt om bij een aanval op de Russen te dienen, omdat het voor den belegerde altoos mogelijk was, met een groote overmagt op de stelling aan te vallen en de magazijnen in brand te steken. Om de vesting te kunnen insluiten moest men dus, behalve over de 50 of 60,000 man die men voor de bewaking der aanvalswerken noodig had, over een leger kunnen beschikken, sterk genoeg om aan de Russische krijgsmagt het hoofd te bieden. Het voorzigtigste was derhalve, de toegezegde versterking van 22,000 man, meestal keizerlijke garde, te blijven afwachten, en de Keizer was voornemens *dan* zelf het opperbevel te komen aanvaarden.

Onder deze omstandigheden werd het artillerievuur den 9den April weder geopend. Het werd door den belegerde levendig beantwoord en gedurende

de geheele maand voortgezet, in 't begin met 10,000 schoten en op het laatst met slechts 1500 schoten in het etmaal. — De belegeringsbatterijen bragten een gedeelte van het vestinggeschut tot zwijgen, de aanvalswerken vorderden onderwijl aanmerkelijk en toch had de geschutstrijd geen grooten invloed op den voortgang der belegering. Zoodra de aanvaller slechts geen munitie spaarde, verkreeg zijn vuur spoedig merkelyk de overhand. De Russen stelden dan hun geschut zoo goed zij konden bedekt op, om tegen de sappehoofden te vuren, of om des noodig de aanvalskolonnen te kunnen beschieten. Maar als de nacht aanbrak, dan werden de beschadigde embrasuren weêr hersteld. Wanneer daarentegen het vuur van den belegeraar minder hevig was, dan overstelpten de Russen de vijandelijke loopgraven zoo geducht met hunne kogels, alsof zij wilden doen zien dat er te Sebastopol overvloed van munitie was.

Aanval aan de linker zijde. Gedurende de maand April werden er eenige batterijen gebouwd; er werd bovendien een zigzag voor de derde parallel aangelegd en een stuk van de vierde parallel, met eenige gemeenschapswegen tussehen de parallellen.

Op den 11den April werd de generaal Bizot, kommandant van de Fransche genie, door een geweerkogel in 't hoofd getroffen, toen hij door eene onvoltooide loopgraaf der Engelschen ging, om de contre-approches, die de Russen voor den Mamelon vert gemaakt hadden, te verkennen. Hij overleed den 15den April, diep betreurd door het geheele leger. Met een onvermoeiden ijver had hij de belegeringswerken bestuurd en daarbij voor zich-zelfen als 't ware steeds het gevaar gezocht. In de moeilijkste oogenblikken behield hij die kalmte van geest en welwillendheid jegens iedereen, die den grondtrek vormde van zijn karakter. — De rol, die de Ingenieurs bij deze belegering te vervullen hadden, was inderdaad zeer moeilijk. Men had niet slechts te kampen met eene onuitdoofbare artillerie, maar er moest voortdurend gearbeid worden in een rotsgrond, die met de schop niet te bewerken was. Reeds 25 officieren der genie waren door het vijandelijk vuur getroffen; 11 daarvan hadden het leven verloren, toen de generaal Bizot het tweede twaalfstal der gekwetsten en het eerste twaalfstal van de gesneuvelden kwam voltallig maken.

Op denzelfden dag waarop de generaal Bizot getroffen werd, maakte men een aanvang met het laden der mijnovens, die bij de ontbranding eene vierde parallel vóór het bastion du mât moesten vormen; deze werkzaamheid was wegens het vervoeren van zulke belangrijke hoeveelheden buskruid niet zonder bezwaar. Er werden geladen:

6	ovens, ieder met 1900 pond kruid.	11400
11	» » » 1140 » » 	12540
4	» » » 570 » » 	2280

alzoo te zamen. . . . 26,220 pond.

Om tijd te winnen maakte men de opstoppen van zandzakken, en slechts 2 à 6 el lang. De ontsteking moest plaats hebben door middel van koorden-vuurdragers (1) die in de gangen op den grond lagen. Zij werden met een eind in een van de kruidzakken van den oven vastgemaakt en met het andere eind in een kistje met 2 pond kruid, waarin evenveel openingen waren als er vuurkoorden moesten vereenigd worden. Om zeker van de ontbranding te zijn, was in elken oven een kruidworst in een houten koker gesteld. De worstkokers kwamen bijeen in een kruiddoos, waardoor de vuurkoord heenging. Terwijl men bezig was met het laden der ovens, werd een hunner gangen door een mijn van den contramineur half met aarde gevuld. Gelukkig waren de ladingen nog niet in de kamers geplaatst, daarom het springen van de vijandelijke ovens verwachtte. De Fransche mineurs begonnen onverwijld met het herstellen der beschadigde mijngangen en bekommerden zich in 't minst niet om de nabijheid van den vijandelijken mineur.

In den avond van den 15den waren de mijnen gereed; de loopgraafwacht werd teruggetrokken en de ontsteking had plaats. De schok was hevig, maar het gedruisch slechts gering, overal vielen rotsbrokken van verschillende grootte neder. De trechters werden onmiddellijk bezet door twee kompagnïën infanterie en twee brigaden sappeurs, en de gemeenschaps-gangen naar de derde parallel zonder uitstel aangevangen. De uitbarsting bragt in Sebastopol een groote ontsteltenis te weeg. De vijand rigtte een hevig vuur op de toegangen naar het bastion du mât, maar kon daardoor niet verhinderen dat er, 90 el voor de derde parallel en 70 el van de contres-

(1) Men gebruikte bij de mijnontsteking gewoonlijk de koorde-vuurdrager (*cordeau porte-feu*) van LARIVIÈRE, bestaande uit eenige draden gezwinde lont, omwikkeld door een lint en eenige waterdichte touwen, en de vuurkoord van BICKFORD, *safety-fusee* genoemd, die thans algemeen in de steengroeven gebruikt wordt bij het petarderen. Deze koorde is waterdicht en heeft een dikte van 3 strepen, in 't midden is eene holte met kruid gevuld. De beste koorden kosten f 0,70 de 10 strekkende el. Het schijnt echter dat deze wijze van ontsteking niet altijd te vertrouwen is. Soms hebben de mijnen geweigerd, terwijl later de gebezigde vuurkoord in de open lucht behoorlijk ontbrandde. Driemaal is het bij de belegering van Sebastopol voorgevallen, dat de ontsteking mislukte, omdat de koorden van LARIVIÈRE en BICKFORD niet voldoende met elkander vereenigd waren. De bovenstaande opgaven betrekkelijk de vervaardiging der koorde-vuurdragers zijn ontleend aan het werk van den generaal PICOT: *Etudes sur la guerre de siège*. Paris, 1834.

carp, eene vierde parallel werd vervaardigd. In die parallel, die inderdaad meer geleek naar een ravijn dan naar eene rij mijntrechters, was men voor 't regstreeksch vuur uit de vesting volkomen veilig, behalve in het midden, waar de gemeenschap tusschen de trechters afgebroken was, wyl eenige ovens geweigerd hadden. Zonder uitstel gingen nu de mineurs aan 't werk om de vuurleidingen op te zoeken.

Daar de gemeenschapsgang naar de derde parallel in dien nacht niet geheel gereed kon komen, moest men tegen het aanbreken van den morgen de trechters weér ontruimen. Om er de Russen uit te houden werden ze voortdurend met bommen beworpen. Ook den volgenden nacht konden die verbindingssappen niet voltooid worden, maar men kon toch eene kleine wacht in de trechters plaatsen, hoewel de Russen telkens de schanskorven uit de sappen wegschoten.

Bij het wegruimen van de opstoppingen in de mijngangen, geraakte een tiental mineurs door de stiklucht bevangen. Gelukkig kon men die manschappen spoedig genoeg uit de gangen trekken, zoodat allen weér bijgebracht werden.

De gewone loop van den onderaardschen oorlog zou nu hebben medegebragt, dat door den mineur in de gevormde trechters nieuwe mijnputten en galerijën werden geopend om digter naar de vesting toe te werken, maar de taluds der trechters waren zoo bezaaid met rotsbrokken die over de verschillende grondlagen verspreid lagen, dat het onmogelijk was in dien chaos de leemlaag waarin de mijngangen moesten worden aangelegd, weér te vinden. In een voor den contramineur zoo bij uitstek gunstig terrein, was het bijna onmogelijk te mineren. Hoewel men het voornemen had opgegeven de vesting langs de zijde van het bastion du mât te vermeesteren, moest men echter de trechters blijven bezetten, om daardoor den contramineur te beletten te naderen. Derhalve ging men voort met het wegruimen der opstoppingen. Drie ovens hadden de opstopping teruggeworpen en vijf waren niet gesprongen. Er werden nieuwe leivuren en opstoppingen gemaakt, onder welken arbeid men den contramineur onafgebroken zeer dicht in de nabijheid hoorde werken. Toen dit werk den 21sten des avonds gereed was, werden de troepen teruggetrokken tot in eene batterij, die 160 el van de mijntrechters lag. Te middernacht had de ontsteking van twee ovens plaats; daarbij werden eenige steenen uitgeworpen; één steen viel op den ontstekingsstoestel van een geladen mortier in die batterij. Door dit ongeval werden een paar manschappen gedood en 7 of 8 gekwetst. Van schrik bevangen liepen de soldaten uit de parallel weg, maar de Russische artillerie deed hun deze onvoorzigtige handeling duur te staan komen. In

den avond van den volgenden dag werden drie andere ovens ontstoken, wier uitwerking voldoende was. Er werd een levendig geweervuur op de trechters gerigt, en tegen 2 uur in den nacht had er een kleine uitval tegen de oude parallel plaats, waarschijnlijk om er troepen heen te lokken, want tegen vijf ure sprongen drie kleine mijnovens in het talud van den trechter; een bewijs dus dat de onderaardsche werking van de aanvalsmijnen niet zeer beduidend was geweest. De contramineur had door zijne galerijën in de leemlaag, toegang tot het talud van den trechter; de aanvaller kon ook van zijne zijde door de opgeruimde gangen naar den trechter komen. De contramineur was alzoo meester van een der taluds, de aanvallende mineur van het andere, maar daar de laatste ook den trechter bezet hield, was hij beter in staat om het werken van den contramineur te hooren. Als de belegerde beproefde met zijne gangen onder door de vierde parallel te komen, dan kon de belegeraar door het ontsteken van eenige mijnladingen in snel uitgegraven putten, die gangen telkens verbrijzelen.

De reden waarom de vijf mijnovens hadden geweigerd, kon slechts gezocht worden in het niet goed gelijk maken of compasseren der leivuren. Het scheen dus wel, dat de vuurkoorden niet geheel en al plotseling over de geheele lengte ontbrandden. Waarschijnlijk zijn een paar ovens gesprongen vóórdat het vuur de nabijgelegen ovens kon bereiken.

Aan de zijde van de vesting werden banketten in den trechter aangelegd, om den contramineur beter te kunnen beluisteren.

Op het laatst van de maand liet men nogmaals een oven in het talud springen, in de hoop van eene vijandelijke galerij te vernielen, die men bemerkte had door het instorten van eenigen grond.

Eenige uren later hoorde men echter den vijand weder aan 't werk. Toen het gedruisch ophield en men dus eene ontploffing kon verwachten, werden de arbeiders teruggetrokken. De vijand deed weér een uitval om troepen naar de trechters te lokken, maar de officier der genie die 't bestuur over het werk had, liet zich op deze manier niet verschalken, zoodat de ontbranding der mijnen van den contramineur zonder nadeelige gevolgen voor den aanvaller plaats had.

Wij hebben reeds herhaalde malen opgemerkt, welke belangrijke voordeelen de Russen bij de verdediging trokken van hunne kleine voorgeschoven loerposten, die met veel talent door de Ingenieurs vóór de verdedigingswerken werden gemaakt. Herhaalde malen is om 't bezit van die posten scherp gevochten. Ook op den 24sten April, des avonds ten 8 $\frac{1}{2}$ uur, moesten 5 kompagnieën infanterie uit de loopgraven rukken, om een viertal van deze embuscaden te bemagtigen, die den vorigen nacht door de Russen waren

gemaakt. De vijand was juist begonnen eene verbinding tusschen die posten te maken. Men vond ze dus sterk bezet. Na een hevigen strijd, waarbij van de aanvallers 6 officieren en 98 man buiten gevecht geraakten, bleven de Franschen een uur lang meester van het terrein; de 120 arbeiders waren daardoor in de gelegenheid om de loerposten te slechten. Daarop trokken de aanvallers terug. Er werd nu uit de loopgraven een hevig kanon- en geweervuur naar de plaats gerigt waar de posten gelegen hadden, maar toen er 's morgens een zware mistlucht viel, maakten de Russen daarvan onverwijld gebruik om de vier posten te herstellen en er nog drie nieuwe bij te voegen. Deze werkjes vormden met elkander eene bijna aaneengeschakelde linie op 200 el van de vestingwerken en 150 el van de sappen. Door deze handelwijze overdreven de Russen echter hun stelsel van voorgeschoven loerposten. In 't begin van de belegering werden die werken verlaten, als de vijand er de tirailleurs uit wilde verdrijven, terwijl die posten niet door den belegeraar bezet konden worden, omdat hij dan aan de volle werking van het vestinggeschut blootstond. Maar hier hadden de Russen de fout gemaakt om een contre-approche aan te leggen digter bij den aanvaller dan bij de verdediger. We zullen later zien dat die onderneming zeer tot hun nadeel uitliep.

Het verlies van het 1ste korps bedroeg gedurende de maand April, aan

dooden :	264 man,	waaronder	18 officieren.
gewonden :	2005	»	» 88
vermist :	50	»	

Het gemiddeld getal arbeiders bij de aanvalswerken aan de linker zijde bedroeg, des daags : 88 sappeurs of mineurs en 516 infanteristen.

des nachts :	84	»	» 554
--------------	----	---	-------

Aanval aan de regter zijde. Gedurende de maand April werden aan de zijde van Malakoff de eerste en tweede parallel en de gemeenschapswegen verbeterd; ook een soort van halve parallel voor de tweede aangelegd.

Op den uitersten regter vleugel werd de eerste parallel verbreed en werden eenige batterijen aangelegd. Door het regenachtig weder had men veel te doen met het afleiden van water uit de sappen. Soms moest er een troep van 200 arbeiders, bijgestaan door een loopgraafwacht van 500 man, gekommandeerd worden, om aan het herstellen van beschadigde sappen te werken.

De Russen bleven ijverig bezig met het aanleggen en herstellen van verdedigingswerken. Bij de redoute Selinghinsk werd eene batterij gebouwd, die door de Franschen, naar den dag der bewapening, het werk van den 2den Mei genoemd werd. Nachtelijke uitvallen werden in deze maand niet gedaan.

De plaatsing van een onderzeeschen telegraafkabel tusschen de Krim en Varna mag wel als de voornaamste bijzondere gebeurtenis van deze maand beschouwd worden. Daardoor was er een aaneengeschakelde telegraphische verbinding tusschen het leger in de Krim met Parijs en Londen tot stand gekomen.

Het verlies van het 2de korps bedroeg in deze maand aan

dooden : 92 man , waaronder 5 officieren.

gewonden : 477 " " 24 "

Het gemiddeld aantal arbeiders bij de aanvalswerken aan de rechter zijde bedroeg , des daags : 54 sappeurs en 556 infanteristen.

des nachts : 42 " 456 "

Mei.

Op den 5den Mei werd de adjudant des Keizers , generaal NIEL , die tot hertoe geen bevel gevoerd had in het leger , maar slechts aan den opperbevelhebber was toegevoegd , tot kommandant der genie benoemd.

Drie dagen later ontscheept de generaal LA MARMORA , aan 't hoofd van 15,000 man Sardinische troepen , te Balaclava , om onder bevel van den chef der Britsche troepen deel te nemen aan de belegering.

Wij hebben reeds vroeger aangewezen , door welke overwegende redenen de aanvallers genoodzaakt waren de bestorming der vesting uit te stellen , en bij de belegering zeer spaarzaam te zijn met de munitie. Van deze omstandigheid maakten de Russen een zeer vlijtig gebruik , om hunne verdedigingswerken te verbeteren en de contre-approches uit te breiden.

Het was voor den belegeraar zeer belangrijk de Russen vooral aan de zijde van Malakoff te laten werken aan de uitbreiding van de buitenwerken , in plaats van aan den hoofdwal. Na de insluiting der vesting , die men toen voor zeer aanstaande hield , zouden toch de buitenwerken van de voorstad in den rug gezien worden van de noordzijde der groote haven. Men bepaalde zich daarom bij den aanval op het front Malakoff tot het verbeteren en voltoojen der reeds aangelegde sappewerken.

Aan de zijde der stad werden de belegerden al stouter en stouter in hunne ondernemingen. Herhaalde malen was het noodig hun aan te vallen , maar de gevechten bij dergelijke gelegenheden geleverd , hebben weinig invloed uitgeoefend op den voortgang van de belegering ; zij kunnen daarom hier met stilzwijgen worden voorbijgegaan.

Daar het uitstellen van de bestorming eene vertraging in de aanvals-

werken ten gevolge had, stelden de admiraals LYONS en BRUAT voor, zich den tijd ten nutte te maken, om de stad Kertch en het fort Jénikalé te gaan bemagtigen, en daardoor de zee van Azof voor de Engelsch-Fransche vloot te openen. Tot hiertoe had het Russische leger een deel van zijne krijgsbehoeften ontvangen over de zee van Azof. Als men dus dien weg afsneed, dan zou men het den Russen zeer lastig maken, doch beslissende slagen kon men hun echter op deze manier niet toebrengen. Het tijdstip was voor eene dergelijke onderneming ook niet zeer gunstig, omdat men ieder oogenblik alle beschikbare troepen en schepen kon noodig hebben. De admiraals erkenden wel dat de medewerking van de reserve, die te Konstantinopel stond, noodzakelijk was, maar zij meenden, dat men tijdig genoeg van Kertch terug zou zijn, om de troepen over te brengen. Zeer tegen zijn zin stemde eindelijk de generaal CANROBERT toe in de uitvoering der expeditie, en werkelijk vertrokken de troepen in den avond van den 5den Mei. Eenige uren later ontving echter de opperbevelhebber per telegraaf den last, al zijne troepen bijeen te trekken en zich gereed te maken om den vijand buiten de vesting aan te grijpen. De vloot werd dus teruggeroepen op het oogenblik dat zij Kertch reeds in 't gezicht had. Onverwijd werd nu de reserve uit Konstantinopel afgehaald, en reeds op den 18den Mei ontscheepte de generaal REGNAUD DE SAINT-JEAN D'ANGELY met het grootste gedeelte van zijne troepen te Kamiesch.

Ook het maken van een geretrancheerd kamp voor de haven van Kamiesch werd thans ondernomen. Het werd op omtrent 2000 el van de losplaats der schepen aangelegd, tusschen de baai van Strelitzka en de steilten van den oostkant van kaap Khersonesus; het bestond uit acht redouten, met zwaar geschut bewapend en door eene aaneengeschakelde linie van werken verbonden. Door dit kamp kon men nu de aanvalswerken met weinig troepen verdedigen, als men tegen het vijandelijk leger buiten Sebastopol wilde handelen. Bij tegenspoed zou het belegeringskorps er eene schuilplaats vinden; men kon de Russische artillerie op een behoorlijken afstand van de magazijnen en schepen houden, en indien de aanvallers eens in de noodzakelijkheid gebragt werden, om vóór het sluiten van den vrede de Krim te verlaten, dan zou het zonder een geretrancheerd kamp te Kamiesch, bepaald onmogelijk geweest zijn de troepen in te schepen. Met het oog op zulk eene gebeurtenis maakte men later nog eene tweede linie achter de eerste. Deze had vier redouten en verbond het eind van de baai van Kamiesch met het steile zeestrand aan de zuidzijde. Deze tweede linie kon verdedigd worden met 6 of 8000 man, die men in één nacht zou kunnen aan boord brengen. De opwerping der redouten werd zeer bemoeijelijk door den

rotsachtigen grond. Men wilde aan de borstweringen eene aanmerkelijke dikte geven, en de grachten moesten grootendeels in de rots uitgehouwen worden. — Hoezeer het werk aan de liniën herhaalde malen moest worden gestaakt, was men toch op 't laatst van het beleg er bijna mede gereed.

Zoo stonden de zaken, toen onverwachts de kommandant FAVÉ, ordonnans-officier des Keizers, in de Krim kwam, om den generaal en chef te berigten, dat Z. M. »om politieke consideratiën» moest afzien van zijn voornemen om het opperbevel van het leger te komen aanvaarden. FAVÉ bragt ook eene nieuwe instructie van den Keizer mede, benevens diens beschouwingen over het best toeschijnend operatieplan. Dit plan bestond hoofdzakelijk in de vorming van 5 legerkorpsen.

Het eerste van 60,000 man, onder den generaal PELISSIER, zou de aanvalswerken bezetten; het tweede van 55,000 man, onder Lord RAGLAN, moest in het dal van Baïdar stelling nemen, om de verbindingslijnen der Russen tusschen Sebastopol en Simpheropol te bedreigen; het derde, onder den generaal CANROBERT, was bestemd naar de zijde van Simpheropol te opereren en den vijand in den rug te bedreigen.

Na eene langdurige discussie, op den 14den Mei, werd dit plan door de opperbevelhebbers van het Fransche, Engelsche en Turksche leger aangenomen; maar niet uitgevoerd omdat er gebrek aan eenheid was. Hoewel de generaal NIEL het niet bepaald zegt, schijnt het toch niet onwaarschijnlijk, dat daárin de voorname reden moet gezocht worden van de aftreding des generaals CANROBERT, die op den 16den Mei het opperbevel over het Fransche leger neder lag. De nieuwe organisatie die het leger thans onderging, was als volgt:

PELISSIER, divisie-generaal, opperbevelhebber; DE MARTIMPREY, brigade-generaal, chef van den generalen staf; NIEL, divisie-generaal, kommandant der genie; THIRY, divisie-generaal, kommandant der artillerie.

Het eerste korps, onder den generaal DE SALLES, bestond uit de infanterie-divisiën onder de generaals D'AUTEMARRE, LEVAILLANT, PATÉ, BOUAT, en de kavallerie-divisie onder den generaal MORRIS.

Het tweede korps, onder den generaal BOSQUET, had vijf divisiën infanterie, onder de generaals CANROBERT, CAMOU, MAYRAN, DULAC, BRUNET, en de kavallerie-divisie D'ALLONVILLE.

Het reserve-korps, onder den generaal REGNAUD DE SAINT-JEAN D'ANGELY, was zamengesteld uit de infanterie-divisiën Herbillion en d'Aurelles, de divisie keizerlijke garde, onder den generaal MELLINET, en eene brigade kavallerie, onder den generaal FORTON.

De generaal PELISSIER nam bij het aanvaarden van het opperbevel geen

maatregelen om de vesting in te sluiten, maar de belegeringswerken werden met groote kracht en voortvarendheid voortgezet.

Een korps van 7000 Franschen, 5000 Engelschen en 6000 Turken, werd den 21sten Mei naar Kertch gezonden. De Russische generaal WRANGEL die aldaar het bevel voerde, had te vergeefs versterking verzocht, en was nu genoodzaakt het schiereiland van Kertch te ontruimen, waarbij 85 zware stukken geschut, 550,000 zak rogge en 160,000 zak haver den vijand in handen vielen. Ook de vesting Anapa en het fort Soudjouk-Kalé, op de kust van Circassië, werden door de Russen ontruimd.

Door het verlies van Kertch hadden de Russen slechts de wegen van Pérékop en Tchongar overgehouden om het leger in de Krim te voorzien.

Aanval aan de linker zijde. Wij hebben reeds gezien dat de Russen aan de linieën van loerposten vóór het centraal-bastion, in den nacht van den 25—26sten April, zulk eene uitbreiding hadden gegeven, dat die werken inderdaad in een contre-approche waren veranderd. Men had voorts nog eene tweede rij schanskorven achter de eerste geplaatst, daardoor was de linie nu weder in een gesloten werk veranderd, dat met de vesting eene verzekerde gemeenschap had. Door den aanleg zoowel als door het relief van dit werk, waren de voorste sappen en ook enkele belegeringsbatterijën zeer in de flank genomen. De vijand trok er dus reeds veel voordeel van, en uit het bestendig toenemen der afmetingen kon men duidelijk zien, dat hij van plan was het met artillerie te bezetten. Alzoo was nu het geschikte oogenblik om er zich van meester te maken, gekomen. Wierd de aanval uitgesteld, dan liep men gevaar er met kanonvuur te doen te hebben; had men daarentegen de bemagtiging van het werk vroeger ondernomen, dan zou men de borstweringen aan de zijde der vesting niet op eene behoorlijke dikte gevonden hebben, om tegen het vestinggeschut gedekt te zijn.

Daar echter de voorname aanval op de fronten van Malakoff gerigt was, griefde het den opperbevelhebber zeer, dat hij zich genoodzaakt zag voor het centraal-bastion een bloedig gevecht te leveren. Maar aangezien de Russen, tegen de regelen van den vestingoorlog, zich digter bij de loopgraven dan bij de verdedigingswerken hadden vastgenesteld, en men tevens nog de hoop mogt voeden, dat men tegen de uitwerking van 't vestinggeschut door de borstweringen van den verdediger gedekt zou zijn, mogt men niet nalaten deze contre-approche aan te vallen. Liet men den vijand dit werk behouden, dan was het voor hem geen raadsel meer, dat de aanval op de vestingwerken der stad in een schijuaanval was veranderd.

De luit.-kolonel der genie GUERIN werd belast met het opnemen van het werk en met het ontwerpen van de loopgraven, die in één nacht moesten

gemaakt worden, en waardoor het werk tegen de vesting gekeerd en met de overige aanvalswerken in behoorlijke verbinding zou zijn. Deze verkenning werd met zooveel naauwgezetheid ten uitvoer gebragt, dat al de ontworpen werken zonder eenige wijziging konden worden aangelegd.

De leiding van den aanval werd opgedragen aan den generaal DE SALLES. Onder zijn bevel stonden de generaals LAMOTTEROUGE en BAZAINE. De loopgraafwacht werd met 5 bataillons versterkt. Op den 1sten Mei, des avonds ten half tien, werd de aanval ondernomen. De kolonne van den generaal BAZAINE, 24 kompagnieën sterk, viel in de keel van het werk; de generaal LAMOTTEROUGE greep met 2 bataillons het front aan, terwijl een derde kolonne van slechts 5 kompagnieën den rechter vleugel omtrok. Zonder een enkel gewerschot te doen, beklom de generaal LAMOTTEROUGE de borstwering en viel den vijand met de bajonet op het lijf. Er had een kort doch hevig gevecht plaats, de Russen weken en werden door de aanvallers tot aan de gracht van het centraal bastion vervolgd. De terugtocht werd gevolgd door een hevig geweer- en kanonvuur uit alle vestingwerken die slechts eenigzins gezig op het werk hadden, terwijl de verdedigingswerken door een hagelbui van bommen en granaten overstelpst werden. Onder dit vuur gingen nu de officieren der genie aan den gang: de Russische borstweringen werden tegen de vesting omgekeerd, met de gezwinde sappe eene communicatie gemaakt van bijna 500 el lengte, en hoezeer het terrein rotsachtig was en de arbeid daardoor zeer bezwaarlijk viel, waren toch de loopgraven met het aanbreken van den dag zóóver gevorderd, dat de gemeenschap met het genomen werk gedekt kon plaats hebben. De luit.-kolonel GUERIN en de kapitein ROULLIER, voerden met groote bekwaamheid deze werken uit; de arbeiders gedroegen zich met uitstekende dapperheid; de sappeurs en infanteristen, die onder een allermoorddadigst vuur de schanskorven hadden aangebragt, keerden weder terug, om andere korven te halen; bij hunne terugkomst ontbraken geen manschappen dan die onder weg gesneuveld of gewond waren.

Door dezen strijd was men nu in één nacht 150 el digter bij het aangevallen bastion gekomen. De vijand kon deze stelling niet gemakkelijk terug krijgen, omdat hij een weg van 200 el had af te leggen om er bij te komen. Bij de inneming vond men reeds 9 kleine mortieren in dit werk, — een bewijs dat men de zaak goed had beoordeeld. Men had echter een verlies te betreuren van 118 gesneuvelden, waaronder 7 officieren en 480 gekwetsten, met 25 officieren. Den volgenden dag beproefden de Russen te vergeefs het werk te hernemen; hoewel zij hierbij met groote dapper-

heid te werk gingen, bleven hunne pogingen vruchteloos. Het werk kreeg bij de Franschen den naam van het werk van den 2den Mei.

De onderaardsehe oorlog werd voortdurend op dezelfde manier voortgezet; aan beide zijden werden eenige mijnen ontstoken. De contramineur, die zijne verdedigingslijn had in het naar de vesting gekeerde talud der vierde parallel, kon echter niet beletten dat de aanvaller den trechter bezet hield. Herhaalde malen liet hij mijnen in den trechter springen. De aanvaller kon dat niet verhinderen, hoewel hij een banket in den mijntrechter vervaardigd had, om den contramineur beter te kunnen beluisteren en tevens geweervuur naar de vesting te geven. De loopgraafwacht in den trechter was echter voortdurend blootgesteld aan de uitwerking der holle projectielen die er in menigte invielen, en der vijandelijke mijnovens. Bij een uitval zou ook het banket moeilijk te verdedigen zijn. Het scheen dus, dat in dit geval de loopgraafwacht veel beter geplaatst zou zijn *achter*, dan *in* den trechter. Ten gevolge van deze overweging werd in den nacht van den 4den Mei de achterste trechterraand in een borstwering met banket herschapen; de trechter diende daarbij tot gracht. Bij uitvallen zou de vijand het zeker niet wagen in zulk een diepte af te dalen. De Russen bleven inmiddels zonder ophouden een levendig vuur tegen de vierde parallel onderhouden. Men moest voortdurend de borstweringen herstellen, waarin soms bressen gelegd werden door de artillerie van het bastion du mât. Men had een van de afdalingen naar de trechters geblindeld; dit werk werd echter bij herhaling zwaar door de bommen beschadigd.

Op den 21sten Mei, des morgens ten 6 uur, liet men in de vierde parallel een paar steenfougassen, met rotsbrokken en bomscherven geladen, tegen de binnenruimte van het bastion du mât springen. Van deze mijnen is in den loop der maand nog een paar maal gebruik gemaakt. Men kan echter uit het belegerings-journaal niet opmaken welke uitwerking die fougassen hebben gehad.

In den nacht van den 22—25sten Mei werd weder eene contre-approche, die de Russen vóór het kerkhof hadden gemaakt, weggenomen. Dit werk werd door de Franschen het werk van den 25sten Mei genoemd.

Het verlies van het 1ste korps bedroeg gedurende de maand Mei, aan

dooden :	916 man, waaronder 45 officieren.
gekwetsten :	5877 " " 174 "
vermist :	67 "

Het gemiddeld aantal arbeiders bij den aanval aan de linker zijde, was

des daags :	87 sappeurs of mineurs en 510 infanteristen.
des nachts :	96 " " 440 "

Aanval aan de regter zijde. Aan de zijde van den mamelon vert bepaalden zich de aanvalswerken tot het verbeteren en voltoojen van reeds aangelegde sappewerken, en bij den Sapounberg maakte men de tweede parallel en de verbindingssappen met de eerste. Bij de helling van het Carenage-ravijn werd nabij de steengroeven tusschen de tweede parallel en de vijandelijke loerposten een klein retranchement van drooggestapelde steenen gemaakt. Bij het verkennen van het terrein op den 50sten Mei, vond de chef d'attaque eene rij van 24 kubiekvormige kruidkisten, die ieder met 7 of 8 pond kruid geladen waren. De kisten waren twee el van elkander, dwars door het Carenage-ravijn en gelijk met den beganen grond ingegraven. Boven elke kist stak een glazen buis met koper omwoeld uit. Als die buis door de soldaten ware stuk getrapt, dan zou er eene vloeistof uitgelopen zijn, waardoor eene vuurleiding die met de kruidlading gemeenschap had, moest ontstoken worden. De kommandant BOISSONNET, ging met een sergeant der genie, 4 sappeurs en 8 arbeiders der infanterie, onder bescherming van een klein detachement, de kisten ontgraven. Niettegenstaande het vuur uit de loerposten, werden 15 kruidkisten naar de sappe gebracht.

Als een bijzondere gebeurtenis kan vermeld worden, het bezetten van de linie der Tchernaya. De generaal PELISSIER deed op den 25sten Mei de divisiën Canrobert en Brunet, bijna de geheele kavallerie en vijf rijdende batterijen de brug van Traktir aanvallen. De Russen hadden op den regter oever der Tchernaya slechts 2 bataillons infanterie, eenige eskadrons uhlanen en kozakken, en eene batterij veldgeschut, zoodat zij moesten terugtrekken. De Franschen maakten hierbij 60 of 70 krijgsgevangenen.

Het verlies van het 2de korps bedroeg gedurende de maand Mei, aan

dooden : 86 man, waaronder 2 officieren.

gekwetsten : 451 " " 15 "

vermist : 1 "

Het gemiddeld getal arbeiders bij den aanval aan de regter zijde, was

des daags : 57 sappeurs en 245 infanteristen.

des nachts : 55 " 225 "

(Het Vervolg in het volgend Nummer.)

DE OPLEIDING VAN ONDEROFFICIEREN TOT OFFICIER DER INFANTERIE
IN DE SCHOOL TE MEESTER-CORNELIS (JAVA.)

(INGEZONDEN.)

Onder de meest doeltreffende en weldadige militaire instellingen, welke men in de laatste jaren in Oost-Indië tot stand heeft zien komen, behoort voorzeker de onderofficier-school te Meester-Cornelis gerangschikt te worden, vooral door de uitgebreidheid, welke daaraan in den laatsten tijd is gegeven. Het is bevreemdend, dat deze inrigting, welke door de onvermoeide zorg van den luit.-generaal Jhr. DE STUERS op den tegenwoordigen voet is gebragt, van zoo weinige bekendheid is, dat zelfs in Indië plaatsen gevonden worden, waar men alleen weet, dat zij bestaat, maar noch haren aard noch hare inrigting kent. Het is te verwonderen, omdat reeds een aantal ouders hier te lande het geluk van hunne kinderen aan deze inrigting te danken hebben, terwijl hun zorg en bekommring zouden bespaard zijn gebleven, door de bewustheid dat hunne zonen, zoodra zij aan het vereischt wordende konden voldoen, van eene plaatsing op deze school verzekerd waren.

In het vertrouwen van aan het leger en aan velen, welke betrekkingen in den onderofficiersstand hebben, geene ondiens te doen met eene korte schets van de hier besproken instelling te geven, neem ik de vrijheid het navolgende aan de Redactie van den *Militairen Spectator* ter plaatsing aan te bieden.

Hoewel ook in Indië reeds vroeger aan eenige onderofficieren de gelegenheid werd gegeven, om zich voor te bereiden tot het examen, waarvan bij Gouvernements-besluit van den 4den April 1842, het programma was bepaald, bestonden er echter geene bepalingen omtrent het onderwijs,

zoodat op vele plaatsen, vooral op buitenposten, dit onderrigt of gebrekkig, of in het geheel niet gegeven werd, waardoor menig fatsoenlijk jong mensch, die den officiersstand eer zoude hebben aangedaan, jaren lang in vergeetelheid op buitenposten is blijven rondzwerven, terwijl anderen, door toeval op hoofdplaatsen in garnizoen, hem vooruitgingen. Hoe menig goed sujet is daardoor aan zielsziekte bezweken, of op andere wijze voor het leger en zijne betrekkingen in het moederland verloren gegaan.

Op de hoofdplaatsen en slechts in eenige verwijderde garnizoenen, werd aan een officier opgedragen om het gevorderde voor het officiers-examen, wat het wetenschappelijke betreft, te onderrigten, echter onder dien verstande, dat, zoowel hij als zijne leerlingen van geene korps- noch garnizoensdiensten mogten verschoond blijven. Het gevolg daarvan was, dat er bij velen onder het gewone stopwoord: « ik heb geen tijd, » weinig opgewektheid voor de studie bestond, en daardoor dit onderwijs bij vele korpsen verwaarloosd werd, vooral bij zoodanige bataillons, waar de chef zich weinig aan dezen tak van dienst liet gelegen liggen. Om de drie maanden werden de aspiranten getenteerd door een daartoe door den plaatselijken militairen kommandant gedesigneerd officier, en van dit tentamen een proces-verbaal aan het militair departement aangeboden. Naar aanleiding van deze stukken werden de onderofficieren opgeroepen, om door de commissie, welke door de territoriale kommandanten op Java en Sumatra's Westkust, in de maanden Maart, Junij, September en December, benoemd werden, te worden geëxamineerd.

Deze commissiën waren zamengesteld uit een hoofdofficier, president; 2 kapiteins en 2 luitenants, terwijl een der bataillons-adjudanten als secretaris fungeerde, met verdere bepaling, dat één der leden tot het wapen der artillerie moest behooren. Onderofficieren op andere plaatsen buiten Java in garnizoen, werden naar een der hoofdplaatsen op Java opgeroepen. Het laat zich begrijpen, dat vóór het jaar 1852, het tijdstip dat de stoomboot-onderneming van CORES DE VRIES in werking is gekomen, deze oproeping slechts gebrekkig kon plaats hebben, en er dus weinig kans op het verkrijgen van den officiersrang voor onderofficieren op de eilanden buiten Java en Sumatra bestond. Na afloop der examens werden de betrekkelijke processen-verbaal, door tussehenkomst der territoriale kommandanten, verrijkt met hunne consideratiën en adviezen, aan het militair departement aangeboden. Ingeval het getal der aan het examen voldaan hebbende grooter was dan dat der vacatures, werden zij op een aanbevelingsregister ingeschreven en zooveel mogelijk naar billijkheid gerangschikt, om bij gelegenheid opvolgend aan het gouvernement te worden voorgedragen tot officier.

Hoewel de commissiën van examen nimmer van partijdigheid zijn beschuldigd geworden, zoo neemt dit echter niet weg, dat door de eene commissie soms een onderofficier werd afgewezen, welke door eene andere zoude zijn aangenomen, en zulks door de omstandigheid, dat sommige officieren het een of ander vak meer als eene bijzaak beschouwden en den aspirant, hoewel zwak op deze punten, opgaven als te hebben voldaan, terwijl andere zich stipt aan de voorschriften hielden en in geen der vakken de meeste toegevendheid gebruikten. Deze wijze van opleiding en examineren werd niet langer doeltreffend beschouwd, naarmate zich meer en meer het gebrek aan 2° luitenants bij het leger deed gevoelen en de aspiranten schaars werden. Om hierin zoo veel mogelijk te voorzien, werd in het jaar 1853, door den destijds kommanderenden generaal-majoor G. BAKKER bepaald, dat de onderofficieren op de buitenposten, welke in de termen vielen om tot officier in aanmerking te komen, bij het 7° bataillon te Batavia gedetacheerd en bij hun korps voor memorie zouden worden gevoerd, terwijl er bij dat bataillon een door het militair departement gedesigneerd officier, de 1° luitenant VEENHUIZEN, uitsluitend met de opleiding dezer onderofficieren werd belast, met verdere bepaling, dat zoowel deze officier als de onderofficieren van alle diensten, op de studie geen betrekking hebbende, zouden zijn vrijgesteld. Deze bepaling kon reeds als doeltreffend en gunstig worden beschouwd, omdat hierdoor de gelegenheid om zich op het examen voor te bereiden, meer algemeen werd, en de studie zonder afleiding door andere diensten, geregeld kon worden voortgezet.

Toen in het jaar 1854 de luit.-generaal Jhr. DE STUERS het kommando van het Indisch leger overnam, beaamde deze opperofficier niet alleen de nuttigheid van deze school-inrigting, maar weidde er bijzonder zijne zorgen aan. Al dadelijk was hij bedacht, om er eene uitbreiding aan te geven, welke in het belang van het leger zoo wenschelijk was, doch stuitte al ras tegen de meerdere uitgaven, welke de uitvoering van zijn plan noodwendig zoude na zich slepen. Hoewel zelfs de minste verhooging van uitgaven boven de begrooting, vooral van vaste tractementen, aan het opperbestuur in Nederland moet worden aangevraagd, zoo neemt het echter niet weg, dat, wanneer het nut der uitgaven zaakkundig wordt voorgedragen, het gouvernement nimmer karig is in het beschikbaar stellen van fondsen. Ook hierin bleek zulks, daar het gouvernement de gewenschte ondersteuning verleende om dit zooveel belovend plan, op eene ruime schaal ten uitvoer te leggen.

Volgens dit plan bestaat thans de onderofficiersschool te Meester-Cornelis, eene inrigting, welke niet genoeg geroemd kan worden en bij velen een

gevoel van erkentelijkheid moet opwekken voor den opperbevelhebber, die haar niet alleen tot stand heeft gebragt, maar er zooveel zorgen aan heeft gewijd.

Het daartoe ingerigt lokaal is een groot steenen gebouw, waarvan het voorste gedeelte door den directeur wordt bewoond en dat overigens genoegzame ruimte bevat voor de benoodigde eet- en leerzalen, terwijl zich daarachter een groot vierkant afgesloten plein bevindt, hetwelk omgeven is door eene rij bijgebouwen, onder eene rondgaande galerij, waarin 40 kamers door één raam en deur licht en ingang hebben, en welke verder toegang verleent tot de keuken en andere benoodigde localiteiten. Ieder dezer kamers wordt bewoond door twee onderofficieren en bevat 2 ledikanten, een waschtafel, stoelen, tafel, kasten, enz., alles van eene goede gehalte, zoodat zoo veel mogelijk voor de comfort is gezorgd.

Bij de oprigting is speciaal op het doel gelet, namelijk om officieren te vormen en is daarom van de veronderstelling uitgegaan, dat deze onderofficieren allen tot den beschaafden stand behooren, en daarop de geheele omgeving gebaseerd geworden. Door deze goede verordening blijven de fatsoenlijke gevoelens en manieren bij jonge lieden uit den beschaafden stand bewaard, terwijl anderen, aan wie eene mindere beschaafde opvoeding is ten deel gevallen, langzamerhand worden voorbereid, ook wat het privaat leven betreft, tot den stand waartoe zij opgeleid worden. Het spreekt van zelf dat de in Indië algemeen gebruikelijke zamenleving in de kazerne met inlandsche vrouwen, aan deze onderofficieren niet wordt toegestaan.

De directie dezer school is opgedragen aan den vroegeren kapitein, thans majoor J. C. RAPPARD, een kundig en in alle deelen voor deze betrekking geschikt officier, die zoowel voor de instructie als verdere dienstverrigtingen, wordt bijgestaan door drie luitenanten, terwijl een adjunct-intendant met het administratieve gedeelte belast is. Deze officieren genieten staftraktement en worden afzonderlijk op de begrooting uitgetrokken, dus niet ten préjudice van de in de gelederen dienende officieren.

De lessen in de verschillende vakken hebben, volgens een bestaand tableau, geregeld plaats, afgewisseld door exercitiën mede met het geschut, waartoe eene batterij ter oefening is opgesteld, en verder die praktische diensten, welke tot eene goede opleiding behooren. De officieren zijn met de verschillende vakken van onderwijs belast, terwijl aan een hunner wekelijks de politie is opgedragen. Deze laatste doet des morgens zijne ronde en visitatie door alle lokalen en kamers, en is aan den directeur verantwoordelijk voor de orde, de discipline en de zindelijkheid van het geheel.

Ingeval van geringe overtreding der krijgstucht, wordt aan de onder-

officiëren voor den volgenden Zondag het arrest opgelegd, bij grove overtredingen of wangedrag, worden zij van de school verwijderd, — bij een der bataillons ingedeeld of naar hun korps teruggezonden.

De menage is zeer goed en zoodanig ingerigt, dat de onderofficiëren, behalve des morgens hun brood, koffij en thee, dagelijks een Indisch déjeuner en des avonds een goed diner hebben. De uitgaven der voeding worden uit hunne soldij bestreden, welke, door de competerende vivres als: rijst, vleesch enz., ruim voldoende is om hun nog het benoodigde zakgeld over te laten.

Alle onderofficiëren van een goed zedelijk gedrag en van een zoodanigen leeftijd, dat zij vóór hun 29^e jaar aan het examen kunnen voldaan hebben, kunnen, wanneer zij niet meer dan eens handgeld hebben genoten, tot de school in aanmerking worden gebragt, mits voldaan hebbende aan het voorgeschrevene tentamen. Hiertoe wordt vereischt eenige vordering in de rekenkunde, aardrijkskunde, geschiedenis enz., over het geheel van weinig beteekenis en onder het lager onderwijs kunnende gerangschikt worden, en wat de reglementen betreft, de kennis der soldaten- en pelotonsschool en verder wat in de theorie, met onderofficiëren in de 1^e klasse, verhandeld wordt.

De militaire kommandanten, ook op de buitenposten, zijn geautoriseerd om zoodanige aspiranten, welke aan dit tentamen beantwoord hebben, onmiddellijk naar Batavia op te zenden, met gelijktijdige aanbieding der processen-verbaal aan het militair departement. Wanneer geene gelegenheid tot onmiddellijke plaatsing op de school te Meester-Cornelis is, aangezien er slechts ruimte voor 80 bestaat, worden deze onderofficiëren bij de bataillons te Batavia in garnizoen, voorloopig ingedeeld, om op hunne beurt in te vallen. Geen dezer onderofficiëren mogen echter langer dan twee jaren het onderwijs genieten; zij die na verloop van dien tijd niet aan het examen hebben kunnen voldoen, worden naar hun korps teruggezonden om plaats te maken voor anderen.

De commissie van examen, zamengesteld als bij Gouvernementsbesluit van den 5den Junij 1855 is bepaald en welke telkens zoo veel mogelijk, uit dezelve officieren bestaat, vergadert om de drie maanden te Batavia. De instructie aan deze commissie gegeven, is van dien aard, dat er bij het afnemen van het examen geene partijdigheid kan plaats hebben en de geëxamineerde het slechts aan zich-zelfen te wijten heeft, wanneer hij niet aan het vereischte voldoet.

Wanneer men bij deze kosteloze opleiding in aanmerking neemt, dat de aspirant bij zijne bevordering tot 2^{en} luitenant eene gratificatie geniet van

f 800, welke som ruim voldoende is, om ook in Indië zich eene goede uitrusting te verschaffen, dan moet men tot de slotsom komen, dat er in Indië veel gedaan wordt om jonge lieden van een goed gedrag, bij een goeden wil, in hunne carrière te gemoet te komen, en dat, wanneer deze vereischten met eenige gemaakte studie gepaard gaan, zij de beste aanbeveling zijn om in Indië in den militairen stand zijne toekomst te verzekeren.

Om evenwel ook aan oude verdienstelijke onderofficieren gelegenheid op verdere bevordering te geven, heeft Zijne Majesteit de Koning magtiging verleend, om dezulken die minstens zes jaar in Indië gediend hebben, en daarvan drie jaren den graad van onderofficier bekleedden (de dienst in Europa kan ook hierbij in rekening worden gebragt, daarbij één jaar in Europa voor een half jaar dienst in Indië rekenende), zich altijd voorbeeldig en eervol gedragen hebbende, tot een ligter examen kunnen worden toegelaten, mits zij den ouderdom van 50 jaren bereikt en dien van 55 jaren niet overschreden hebben.

Een hoofdofficier van het Indisch leger.

HET OUDSTE GETROKKEN KANON IN NEDERLAND.

Daar de getrokken kanons aan de orde van den dag zijn, zal het welligt niet geheel onbelangrijk geacht worden, althans voor de geschiedenis dier vuurmonden, te vernemen, dat men hier te lande reeds voor meer dan eene eeuw in het bezit is geweest van een onopgemerkten schat: van een kanon, dat in hoofdtrekken overeenkomt met de nieuwste denkbeelden van den tegenwoordigen tijd; van een kanon namelijk, van gesmeed ijzer, van trekken voorzien en dat van achteren kan geladen worden.

Dit kanon werd onlangs toevallig door mij opgemerkt in het kabinet van zeldzaamheden op het Prins-Maurits-huis te 's Hage, alwaar het nog voor een ieder toegankelijk, op eene fraaije onderwetsche affuit, ligt, die in rococo-stijl verguld en versierd is. Jammer dat noch jaartal, noch naam van den vervaardiger iets naders omtrent dit stuk leeren, terwijl er ook bij den vriendelijken bestuurder van het kabinet, den Heer A. A. VAN DE KAS-

TEELE, geen andere bijzonderheden daaromtrent bekend zijn, dan alleen de zekerheid, dat het stuk afkomstig is uit eene verzameling van Prins WILLEM V.

Noch in het Rijks-archief, noch in 's Konings Huis archief, hebben de archivarijsten, de HH. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK en GROEN VAN PRINSTERER, niet-tegenstaande de ijverigste en welwillendste nasporingen, iets naders kunnen ontdekken omtrent den oorsprong van dit kanon. Gelukkig evenwel is het stuk versierd met een fraai bewerkt wapen, dat, — dank zij de nasporingen van den Onder-Bibliothekaris der Koninklijke Bibliotheek, den Heer CAMPBELL, — blijkt te zijn het wapen van één der Hertogen, FREDERIK I of II van Saksen-Gotha. De eerste leefde van 1641 tot 1691; de tweede van 1676 tot 1752. Beide deze Hertogen waren ridders van de Deensche Oliphants-orde, en de Oliphant hangt dan ook onder het wapen dat op het stuk voorkomt. FREDERIK II was ridder dezer orde met de Ster, en op de afbeeldingen van zijn wapen, zoo als die o. a. voorkomt in de *Gotha Diplomatica* van RUDOLPHI, hangt de Oliphant ook werkelijk aan een ster. Op het kanon komt de ster niet op die wijze voor, maar is er eene geplaatst onder de kroon boven het wapenschild. Waarschijnlijk behoort het kanon dus tot den tijd van FREDERIK II. Dat het althans afkomstig is van een dezer beide Hertogen schijnt mij buiten twijfel; te meer, daar er behalve het wapen, nog twee ineengestremgelde letters F op het stuk voorkomen; ditzelfde naamcijfer is ook geplaatst op eenige in der tijd zeker zeer fraaije rood marokijnen tasschen met bandelieren, die bij het stuk behooren. — Zouden deze beide letters welligt ook betrekking kunnen hebben op de namen van Prins FREDERIK HENDRIK en den Hertog FREDERIK I?

Nog zij hier aangeteekend, dat beide Hertogen van Saksen-Gotha niet geheel vreemdelingen voor ons land waren. Op jeugdigen leeftijd bezochten beiden met een vrij talrijk gevolg de Nederlanden, destijds de groote krijgsschool voor Europa. Meermalen kwam Saksen-Gotha met ons in aanraking wegens het leveren van troepen, en FREDERIK II, die even als zijn broeder een ijverig voorstander van kunsten en wetenschappen was, gaf zelfs in 1750 te Amsterdam, onder opzigt van den oudheidkundige LIEBE, een werk uit, het onder de geleerden zeer bekende werk: *Gotha Nummaria*.

Wie meer omtrent deze Hertogen dan omtrent het getrokken kanon dat met hun wapen prijkt, verlangt te weten, verwijzen wij naar het in Duitschland zeer bekende, maar om redenen weinig verspreide werk: *Geschichte der Deutsche Höfe seit der Reformation von* EDUARD VEHSE. *Hamburg* 1851—54. 47 Dⁿ. Een werk vol van wetenswaardige, al is het dan niet alle even stichtelijke bijzonderheden.

Wat gaf aanleiding tot het ten geschenke geven van dit kanon; hoe moest het gebruikt worden; voor welke soort van projectielen was het bestemd; waren er destijds reeds meer getrokken kanons vervaardigd, en proeven daarmede genomen, enz., enz? Ziedaar vragen, waarop wij althans niet bij magte zijn te antwoorden. Komen deze regels eenmaal onder de oogen van onze Saksische wapenbroeders, dan welligt zouden er van die zijde nog eenige inlichtingen kunnen gegeven worden.

Wat nu de inrigting en de afmetingen van dit kanon betreft, zoo volgt hiervan eene opgave; waarbij wij echter geene naauwkeurigheid kunnen waarborgen tot in deelen van millimeters, daar de opname met een touw en een duimstok geschiedde. Alleen het kaliber en de trekken zijn door het nemen van een afdruk in gutta-percha zoo naauwkeurig mogelijk opgemeten.

De lengte der in hare geheele lengte doorboorde schacht is . 153 N. d^m.

Middellijn der boring, gemeten tusschen de velden 4,5 "

De ziel is van achteren gesloten door eene massieve schroef, die iets meer middellijn heeft (ongeveer 4 str.) dan de ziel; deze schroef heeft 10 schroefdraden en is lang. 4,7 "

Aan deze schroef bevindt zich eene kulasversterking met druifhals en druif.

De eigenlijke ziellengte bedraagt dus $153 - 4,7 = 148,3$ d^m. of bijna $55\frac{1}{2}$ kaliber.

Waarschijnlijker welligt is deze lengte $150,75$ of juist $55\frac{1}{2}$ kaliber, daar men oudtijds de hoofdafmetingen van het geschut in kalibers uitdrukte. Mogelijk dat dus ook voor de lengte der ligplaats voor de schroef, in de ziel één kaliber of $4,5$ d^m. moet genomen worden.

De ziel is tot aan de schroefdraden voorzien van 10 trekken; zijnde in eene doorsnede loodregt op de as der ziel cirkelbogen. De breedte der velden is gelijk aan die der trekken, of 7 streep. De diepte der trekken bedraagt $2,5$ streep. De helling der trekken is van voren tot achter gelijkmatig en ook de diepte blijft overal dezelfde. De trekken maken ééne geheele omwenteling op de ziellengte van ruim $1,5$ el; de as der ziel kruisten zij dus onder een hoek van ruim $10\frac{1}{2}$ graad, hetgeen slechts een paar graden meer bedraagt dan bij de Fransche getrokken 4e R^{es} , waarvan men opgeeft dat de trekken ééne omwenteling op $5,3$ el maken.

De metaaldikte van het bodemstuk, gemeten over het zundgat, bedraagt 4,25 d^m.

Aan het langeveld achter den halsband. 2,15 "

De middellijn der tappen is. 4,5 "

Een ijzeren bolvormige kogel van 4,5 d^m. middellijn, zou ongeveer 0,545 kilogr. wegen.

De trekken zijn zeer fraai en zuiver ingesneden; heden ten dage zou zulk een kanon nog een kunststuk van smeedwerk mogen heeten.

De kulassluiting is wel wat al te naif eenvoudig, en zou spoedig onbruikbaar worden; al bleef zelfs de sluiting goed dicht, dan zou er toch tot het uitschroeven een ander handvat noodig zijn, dan een gladde ronde druifbol, zonder eenige opening, om er een handspaak door te kunnen steken.

Het stuk is overigens meer dan een model, en het zou wel der moeite waardig zijn daarmede eens eenige proeven te nemen, hetzij met looden of ijzeren kogels, deze laatste dan voorzien van nokken of looden ringen.

Geweren met trekken schijnen reeds in 1498 te Leipzig bekend geweest te zijn; maar omtrent de geschiedenis van oude getrokken kanons heb ik in de bibliotheken, die mij hier ten dienste stonden, niets hoegenaamd kunnen vinden, en toen ik zelfs in den doolhof van BARDIN'S *Dictionnaire*, vruchteloos van het ééne artikel naar het andere en omgekeerd, verwezen was, bleef mij niets meer over dan door deze regels een beroep te doen op mijne belezene wapenbroeders.

's HAGE, Januarij 1860.

De Kapitein der Artillerie,

F. A. T. DELPRAT.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Beknopte verhandeling over de dorpsgevechten. Naar het Hoogduitsch, door C. M. H. PEL, kapitein bij het Instructie-bataillon. Kampen. VAN HULST, 1859.

Wanneer het waar is dat het kenmerk van eene opkomende litteratuur daarin ligt, dat de voornaamste plaats daarbij door vertalingen wordt ingenomen, dan bevindt zich onze militaire litteratuur, die toch reeds gerekend kan worden verscheidene jaren te bestaan, nog zeer in hare kindschheid. Inderdaad, tegenover één oorspronkelijk militair werk, bij ons uitkomende, kan men gerust een tiental vertalingen stellen, en zelden gaat eene maand voorbij, die niet eenige vertaling verschijnen ziet. Vooral de werken van onze Deutsche broeders zijn tegenwoordig bijzonder bij ons in trek. Rüstow schrijft geen regel, dien wij niet, vertolkt, voor ons krijgen, en zijne werken zijn naauwelijks in Duitschland algemeen bekend, of de Nederduitsche vertaling ziet reeds het licht. Deutsche handleidingen voor taktiek en wapenleer, Deutsche levensbeschrijvingen, Deutsche leger-overzichten worden als om strijd vertaald; en de Heer PEL, die nog niet lang geleden eene naar het Duitsch bewerkte verhandeling over de verdediging van vestingen het licht deed zien, biedt ons nu weder eene Deutsche handleiding voor dorpsgevechten aan, welke, blijkens de voorrede, spoedig door een Duitsch werkje over de boschgevechten gevolgd zal worden.

Die vertaalwoede achten wij een bedroevend verschijnsel. Onwillekeurig komt daardoor het denkbeeld bij ons op, dat de zucht om nuttig te zijn niet de eenige beweegreden is, die zoovele onzer kameraden thans de pen doet opnemen tot het vertolken van de militaire lettervruchten, in den vreemde verschijnende. Onwillekeurig rijst daardoor bij ons de gedachte — vooral wanneer wij letten op het gehalte van sommige der werken, die

vertaald worden — dat men zich niet zelden tot vertalen zet, zonder vooraf nauwkeurig te onderzoeken of het werk, dat men in onze taal wil overbrengen, daarvoor wel geschikt is, — zonder zich af te vragen, of zijne eigenlijke werkzaamheden daaronder niet lijden, of men den beschikbaren tijd, in het belang zijner eigene vorming, niet beter zou kunnen besteden, en of men wel de noodige bekwaamheid heeft om als vertaler op te treden; want goed vertalen is juist niet zoo gemakkelijk, en er is wel eenige waarheid in de bewering, dat men, om goed vertaler te zijn, goed schrijver moet wezen.

Bedenken wij daarenboven, hoevele gedeelten onzer eigene en onzer Indische krijgsgeschiedenis nog niet, of slechts onvolledig, zijn onderzocht, en hoeveel stof voor oorspronkelijke werken, zelfs al bepaalt men zich tot hetgeen ons eigen land aangaat, daarnevens nog aanwezig is, dan moeten wij het betreuren, dat zoovele onzer kameraden hunne krachten alleen aan vertalingen wagen, en dat zelfs diegene onzer wapenbroeders, die zich als oorspronkelijke schrijvers reeds gunstig hebben doen kennen, door de algemeene vertaalwoede worden medegesleept.

In dien stand van zaken is het, gelooven wij, meer dan ooit de pligt der kritiek, de werken, die in onze taal worden overgebracht, aan eene strenge beoordeeling te onderwerpen; niet zoozeer wat betreft de wijze waarop de vertaler zich van zijne taak heeft gekweten, als wel met het oog op het nut, in die overbrenging gelegen. En daarbij dient niet alleen de waarde van het betrokken werk te worden onderzocht, maar dient men ook na te gaan, in hoever de taal, waarin het oorspronkelijk is geschreven, geacht kan worden bekend te zijn bij hen, voor wie de vertaling is bestemd. De verhandeling over de dorpsgevechten welke de Heer PEL, die aan het leger reeds zoo vele nuttige boeken heeft geschonken, ons thans aanbiedt, is klaarblijkelijk bestemd voor alle officieren, hoedanig dan ook hunne wetenschappelijke vorming zij. Nu zijn er onder onze officieren verscheidenen, die het Duitsch juist niet geheel magtig zijn, en de vertaling van dit Duitsche werkje over de dorpsgevechten zou dus zijne nuttige zijde hebben, wanneer overigens het oorspronkelijke de eer der vertaling verdiende. Maar juist dat vermeenen wij te mogen betwijfelen.

Wij hebben deze verhandeling met aandacht gelezen, en, ronduit gezegd, wij hebben daarin weinig of niets gevonden, wat ook niet in KNOOP, VAN MULKEN, en de eigen *Handleiding tot de Versterkingskunst*, van den Heer PEL te vinden is, — om nog niet te spreken van BRANDT, DECKER en andere vreemde schrijvers over de Taktiek, die toch in elke regiments-bibliotheek aanwezig zijn. Het voorname onderscheid tusschen de Duitsche verhan-

deling en de bovengenoemde werken bestaat eigenlijk slechts daarin, dat in eerstgemelde bladzijden worden gewijd aan hetgeen in die werken, of slechts even aangeroerd, of in eenige regels afgehandeld wordt. Maar juist die uitgebreidheid is onze grootste grief tegen deze Verhandeling. Daarin wordt te veel voorgeschreven, de zaken worden er te uitvoerig in behandeld, en wel verre dat zulke uitgebreide handelingen tot zelfdenken opwekken (voorrede), geven zij juist aanleiding dat men zelf niet denkt. Wij erkennen, dat de talrijke voorbeelden, in het werkje voorkomende, de waarde daarvan verhoogden, maar aan voorbeelden hebben wij, nu de Heer BROUWER ons eene vertaling van SEUBERT'S verzameling van voorbeelden heeft gegeven, dunkt ons, geen gebrek.

Over het geheel genomen is er geen vak van militaire wetenschap, waartomtrent het ons aan de noodige handleidingen ontbreekt. Maar de wijze waarop daarvan gebruikt wordt gemaakt laat meestal veel te wenschen over. Bij ons heeft alles te veel eene theoretische, eene schoolsche rigting. Men wil alles uit boeken halen, en begrijpt niet genoeg dat, bij al wat taktiek is, eigen onderzoek op het terrein en eigen nadenken de hoofdzaak is. Van daar dat de geheele studie der taktiek bij ons nederkomt op het maken van fraaije veronderstellingen met fraaije teekeningen, die vooral daarom zeer weinig nut hebben, omdat de officier die daarmede wordt belast zeer dikwijls het terrein waarover hij spreken moet niet eenmaal gaat zien. Wij willen niet onderzoeken aan welke oorzaken de onpraktische rigting der taktische studiën is te wijten; maar zooveel is zeker, dat onze bataillons-kommandanten in deze niet alle geheel van schuld zijn vrij te pleiten. Een bataillons-chef toch, met de noodige kennis toegerust en doordrongen van de overtuiging dat de opleiding en vorming van zijne officieren tot zijne eerste en voornaamste pligten behoort, zal met hen op het terrein gaan en daar, even als de kolonel KNOOP doet, de maatregelen bespreken, welke, in de eene of andere veronderstelling, bij het verdedigen van eene rivier, bij het bezetten van een dorp, enz., kunnen genomen worden. De Duitsche schrijver zegt in zijne Inleiding, dat de dorpsgevechten en de voorbereidingen daartoe door de praktische vredesoefeningen in het geheel niet of slechts zeer onvoldoende te beoefenen zijn. Wat de *voorbereidingen* betreft ontkennen wij dat bepaald, zoowel wat de dorpsgevechten als verschillende andere taktische handelingen betreft. Het zou ons, met deze Verhandeling in de hand, niet moeilijk zijn aan te toonen, dat al wat daarin als voorbereiding tot het dorpsgevecht voorkomt, door den bataillons-kommandant met zijne officieren en zijn kader en gedeeltelijk zelfs met den troep, op het terrein, — niet kan worden uitgevoerd, — maar aangeduid en behan-

deld worden; en de zwarigheden, welke tegen eene dergelijke wijze van behandelen worden ingebracht, zijn meestal slechts een gevolg van eene vadsigheid, die de strengste afkeuring verdient, of van een besef van onkunde, dat niet moest kunnen bestaan.

Wanneer wij hierboven ons leedwezen betuigden, dat zelfs diegenen onzer wapenbroeders, die als oorspronkelijke schrijvers reeds gunstig bekend zijn, hunnen tijd aan vertalingen besteden, dan hadden wij daarbij ook den kundigen schrijver op het oog, wiens arbeid wij hier bespreken. Zoo iemand, is hij bevoegd om als vertaler op te treden, en wij zijn ten volle overtuigd, dat alleen de wensch om nuttig te zijn hem deed besluiten, dit voortbrengsel der buitenlandsche pers in onze taal over te brengen. Zijne goede bedoeling erkennende, gelooven wij echter — doch ons gevoelen is natuurlijk altijd een subjectief gevoelen — dat hij gefaald heeft in de middelen. Even nuttig als wij eene goede verhandeling over de verdediging der vestingen achten, omdat die tak van krijgswetenschap nog zeer verwaarloosd is, even weinig nuttig achten wij eene verhandeling over de dorpsgevechten, wijl dat onderwerp zoo goed als uitgeput is. En wij vreezen hetzelfde te zullen moeten zeggen van de aangekondigde Verhandeling over de boschgevechten, waarvan daarenboven het groote belang, voor ons land, moeijelijk is in te zien.

Mogt dan onze geachte wapenbroeder er toe kunnen besluiten zich voortaan weder aan het zamenstellen van oorspronkelijke werken te wijden, en daardoor de regtmatige aanspraken nog vermeerderen, welke hij, door zijne vroegere voortbrengselen, op den dank van het leger verworven heeft. Wil hij echter volstrekt van zijn rang als schrijver afstand doen, en zich met de meer zedige rol van vertaler vergenoegen, dan geven wij hem — en allen die zich met vertalen bezighouden — in overweging, juist omgekeerd te handelen als zij tot hiertoe hebben gedaan, en, in stede van al wat in den vreemde uitkomt in het Nederduitsch over te brengen, onze goede militaire werken in het Duitsch, liever nog in het Fransch, te vertolken. Waren, om een voorbeeld te nemen, de werken van LANGE en WEITZEL over onze Indische oorlogen in Duitschland of Frankrijk verschenen, ze zouden bij ons reeds voorlang een vertaler gevonden hebben; nu zijn ze denkelijk buiten onze grenzen niet bekend. En toch, door zulke werken eene algemeene bekendheid in Europa te verschaffen, zouden wij hooger stijgen in de achting onzer naburen, zouden wij winnen in *zedelijke* kracht.

20 November 1859.

Fastes militaires des Indes-Orientales Néerlandaises, par A. J. A. GERLACH, capitaine d'artillerie au service de S. M. le Roi des Pays-Bas. Avec cartes, portraits et planches. Zalt-Bommel, NOMAN et FILS, 1859. Paris C. BORRANI, Rue St. Pères, 9. Prijs: f 14.—

De arbeid van den Heer kapitein GERLACH, welke voor eenige maanden in dit tijdschrift voorloopig werd aangekondigd, is thans in het licht verschenen en kan, zoowel wat vorm als inhoud betreft, een der prachtigste sieraden van eene nederlandsche militaire boekverzameling genoemd worden.

Er behoort moed toe en volharding om eene zoo zwaarwigtige taak ten einde te brengen; er behoort kennis toe en talent om dat op zoo uitstekende wijze te doen; — en wanneer BOSSCHA, door *Néerlands heldendaden te land*, DE JONGE door *de geschiedenis van ons Zeewezen* te beschrijven, zich de dankbaarheid van hunne landgenooten verworven hebben, dan kan voorzeker ook de schrijver van *Néerlands heldendaden in Indië* daarop niet minder regtmatige aanspraken doen gelden.

Indien men zich verbeeldt den grooten voorraad bouwstoffen welke gediend hebben tot de zamenstelling van dit werk, vóór zich te zien; — wanneer men beseft de moeite, die verbonden is aan het onderzoeken van verschillende archieven o. a. van het register der kancelarij tot het bijeenzamelen van »de namen der officieren, matrozen en soldaten, aan welke »decoratiën, medailles, eerewapenen zijn uitgereikt, die op het slagveld »rangsbevordering verwierven of eervol op de legerorders vermeld zijn;» — wanneer men eindelijk bij dit alles denkt aan de tijdroovende dienstplichten van den officier, dan moet men den kapitein GERLACH dankbaar zijn, dat hij niet heeft teruggedeinsd voor zijne grootsche onderneming. Maar dan zal niemand zich ook verwonderen, wanneer, ondanks de meeste zorgvuldigheid, hier en daar eene enkele onnaauwkeurigheid niet te vermijden is geweest, hetzij met betrekking tot het vermelden van persoonlijke feiten, hetzij in den nominatieven staat der gedecoreerden, enz. sedert het jaar 1817.

Dáár waar twijfel of tegenstrijdigheid bestond, heeft de schrijver zich gehouden aan de officiële stukken. Tot het eerste tijdvak heeft hem vooral gediend een lijvig manuscript, bevattende eene volledige geschiedenis der O. I. Kompagnie tot het jaar 1701, waarvan de schrijver was PIETER VAN DAM. Hieraan zijn vóór een groot gedeelte de documenten, aanhalingen en bewijsstukken ontleend, die als bijlagen achter het werk zijn gevoegd.

Het is ons aangenaam te vernemen dat de schrijver, ten opzichte der spelling van arabische, maleische en javaansche namen, waarin zooveel verschil is, kundige linguïsten geraadpleegd en daardoor getracht heeft zooveel

mogelijk de eigennamen, welke veelal eene eigenaardige beteekenis hebben, met juistheid te schrijven.

Wij gaan thans over tot eene nadere beschouwing van het werk. Men verwachtte hier geene uitvoerige geschiedenis van Neêrlands Indië; zooals ligt te begrijpen is kon in een betrekkelijk klein bestek al het merkwaardige wat in verschillende tijdvakken daar is verrigt, niet getrouw en met alle uitvoerigheid vermeld worden, maar werden vooral de krijgsbedrijven, als mede de meest in het oog springende staatkundige feiten beschreven.

Teregt heeft de geachte schrijver begrepen dat de fransche taal het best geschikt was om het door hem behandelde onderwerp zoo wereldkundig te doen worden als mogelijk is. Ook wij gelooven dat dit het beste middel is om de roemrijke daden van de nederlandsche zee- en landmagt in andere landen te doen eerbiedigen en haar meer en meer in de oogen onzer vreemde krijgsmakkers het standpunt te doen innemen, waarop zij aanspraak kan maken, en waarop de weinige bekendheid met onze taal in andere landen niet gunstig moet werken.

Wat nu de taal en den stijl van het werk betreft, hebben bevoegde beoordeelaars in het buitenland den schrijver reeds lof toegezwaaid, o. a. met deze verklaring:

«L'auteur fait ressortir les grandes actions avec un style clair, pur, précis, naturel, plein de noblesse et d'élévation. Plusieurs pages sont écrites avec un style qui frappe, saisit et transporte; l'auteur y réunit la grandeur des pensées à la force de l'expression" (1).

En wij moeten bekennen dat er menige passage in het werk met gloed en wegslependheid is neêrgesteld.

Op welke wijze is nu de schrijver er in geslaagd Neêrlands heldendaden in Oost-Indië waardiglijk af te schilderen, en tot een aaneengeschakeld geheel te brengen? Afzonderlijke verhalen uit elk tijdvak te kiezen ware eenvoudiger geweest; maar de schrijver heeft eenen anderen en beteren weg gevolgd, door wel de schoonste gedeelten uit de geschiedenis der Nederlanders in Oost-Indië met de meeste uitvoerigheid te behandelen, doch de beschrijving van gevechten en feiten af te wisselen met die van de kolonie zelve, van hare ontwikkeling en haren toestand in verschillende tijdperken. Hierdoor verkreeg het werk ook meer geschiedkundige waarde en kunnen ook de lezers, die weinig of niet met de geschiedenis der nederlandsche koloniën bekend zijn, de gebeurtenissen in verband brengen met hare oorzaken en gevolgen. Om den lezer verder op de hoogte van het onderwerp

(1) *Indépendance belge*, 10 Januarij 1860.

te brengen, wordt hij ook bekend gemaakt met een deel der land- en volkenkunde van den Indischen archipel. Met uitnemenden smaak wordt, waar het noodig is, de geschiedenis der krijgsbedrijven voorafgegaan door de beschrijving van de zeden, gewoonten en vechtwijze der volksstammen, die op het oorlogstoooneel eene rol zouden vervullen, of afgewisseld door schetsen uit de majestueuse natuur van dat Indië, met weelderigen bodem, met kwistigen plantengroei, waar ondoordringbare wouden, woeste stroomen, hemelhooge bergen en vulkanen, rotsgevaarten en afgronden, dikwerf op eene reusachtige schaal worden aangetroffen. Met veel talent heeft de schrijver zijne beelden gegroeped, de schakering zijner kleuren weten te kiezen en de voorhanden bouwstoffen tot een schoon geheel verwerkt.

Met de oprigting der *Kompagnie van verre* kan de vestiging onzer landgenooten in Oost-Indië gerekend worden aan te vangen; het tijdvak van ruim drie en eene halve eeuw, tot het jaar 1856, waarmede deze geschiedenis besloten wordt, is overeenkomstig de verschillende toestanden, waarin de nederlandsche heerschappij in Indië verkeerde, volgenderwijze ingedeeld:

1°. De eerste vestiging der Nederlanders in den Indischen archipel en het beheer der kompagnie.

2°. Het bestuur van onze koloniën onder de Bataafsche republiek, het koninkrijk Holland en het fransche Keizerrijk: de tijdelijke bezetting van nederlandsch O.-I. door de Engelschen.

3°. De teruggave onzer bezittingen aan den Koning der Nederlanden; de oorlogen en expeditiën onder het nederlandsche bewind tot op onzen tijd.

Het eerste tijdvak (1595—1800) wordt in zes onderdeelen gesplitst; het volgende, veel kortere tijdvak (1800—1816) blijft onverdeeld; de gebeurtenissen van het derde tijdvak (1816—1856), in vier afdeelingen gescheiden, zijn, als bevattende de geschiedenis van tijdgenooten, het belangrijkste en daarom het uitvoerigste behandeld.

Bij het lezen van de geschiedenis der Nederlanders in O.-I. moet men zich verwonderen dat zulk een schoon onderwerp niet reeds vroeger tot een geheel werd gebragt. Dan zouden BUITENDIJK, HAMBROEK, DOEFF, VELTMAN en vele andere namen voor Nederlanders van meer beteekenis zijn, ten minste voor hen, die reeds in hunne kinderjaren bekend waren met de daden van LEONIDAS, FABRICIUS, REGULUS, WINKELRIED, edz. Ja, meer dan eene bladzijde van de geschiedenis onzer koloniën toont, dat zoowel door tijdgenooten als door voorouders, daden van trouw, moed en zelfopoffering zijn verrigt, die met de schoonste feiten der Grieken en Romeinen kunnen wedijveren. 't Is hartverheffend die heldendaden beschreven te zien met zooveel warmte en met een talent, dat zoo waardig wist af te schilderen wat verheven en edel is.

Het overnemen van enkele bladzijden zal mogelijk eene betere aanbeveling zijn dan elke andere, omdat zij den lezer in staat stelt zelf eenigzins te oordeelen.

Wij kiezen daartoe eene episode, die voorviel op Amboina, onder het bestuur van den gouverneur-generaal CORNELIS VAN DER LIJN, VAN DIEMEN'S opvolger, nadat DEMMER, de gouverneur der Moluksche eilanden, zich door willekeurige handelingen zoo gehaat had gemaakt bij de bevolking, dat een der hoofden TOELOE CABESIE openlijk in opstand was gekomen, zich te Capaha versterkt en reeds herhaalde aanvallen der Hollanders afgeslagen had.

» Bâtie au côté-nord de Hitoe sur la plus haute cime d'un mont isolé ou rocher à pic, on ne pouvait aborder Capaha qu'en suivant quelques sentiers très étroits, presque impraticables, et encore fortifiés par l'ennemi. Un homme jura de s'en emparer ou d'y laisser la vie. C'est le capitaine VERHEIJDEN. Le 16 Juillet 1646, il prit le commandement des troupes qui se trouvaient devant Capaha, et ayant cherché en vain, accompagné du brave lieutenant MOERLAG, quelque emplacement pour y élever une batterie, ou quelque autre point d'où il serait possible d'atteindre l'ennemi, il résolut de gravir la montagne pendant la nuit. Il voulait surprendre la garnison dans ce nid d'aigle où elle se croyait inattaquable, ou, une fois arrivé au sommet, monter hardiment à l'assaut. Ayant divisé ses forces en quatre colonnes, il donna le commandement de l'avant-garde à l'enseigne JAN WILLEMSZON qui s'était fait connaître en plusieurs occasions déjà comme un des plus braves sergents de l'armée; une petite colonne sous les ordres de MOERLAG avait à suivre l'avant-garde: quant à lui, il devait se placer au centre à la tête d'une soixantaine d'hommes, et il confia l'arrière-garde au sergent ABRAHAM JANSZON. Citer ces noms si peu connus des Hollandais eux mêmes, et qui méritent d'être arrachés à l'oubli, c'est le devoir de l'historien néerlandais.

» Cent-sept soldats, soixante matelots et vingt-trois indigènes entreprirent cette ascension périlleuse où chaque homme ne devait compter que sur ses propres forces, son adresse, et son sangfroid.

» Après avoir pris les dispositions préliminaires, VERHEIJDEN se jeta à genoux, et pria Dieu pour le succès d'une entreprise où il exposait tant de braves gens à une mort presque inévitable. Encore sous l'impression de la courte allocution que le chef avait adressé à ses frères-d'armes, les quatre colonnes partirent à une heure de la nuit, dans le plus grand silence, pour exécuter leur audacieuse entreprise.

» Quand il furent arrivés au pied du rocher, chacun recommanda son âme à Dieu, et chercha son chemin à travers de profonds précipices et par les pentes rocheuses les plus abruptes, au milieu des mille obstacles dont

l'ennemi avait obstrué le sentier étroit et presque infranchissable qui conduisait au sommet de la montagne. Malheur à qui lâchait trop tôt un faible point d'appui ; malheur à qui ne saisissait pas en temps le soutien que cherchait sa main crispée, malheur à qui, pris de vertige, laissait échapper la racine ou la branche d'arbre qui supportait le poids de son corps ! Roulant d'abîme en abîme, il était précipité dans ces gouffres, du fond desquels montaient les mugissements des eaux comme autant de voix de l'empire des morts. Mais rien n'arrête ces braves ; ni le tourbillonnement sinistre qu'ils entendent sous leurs pieds, ni les mille obstacles dont l'unique sentier avait été hérissé, ni les cris de désespoir, adieu suprême du camarade auquel le pied vient de manquer, . . . ils montent toujours.

» Les premières lueurs de l'aube faisaient pâlir la clarté de la lune, quand VERHEIJDEN atteignit le sommet, but de tant de luttes, de tant de sacrifices. Haletant, épuisé de fatigue, les pieds et les mains en sang, il se voit bientôt environné de ses compagnons, mais l'appel du sergent fut bientôt terminé : il ne lui restait pas même la moitié de ses hommes ; les autres venaient de répondre à l'appel de Dieu !

» Après quelques instants de repos, puisant de nouvelles forces dans le souvenir même des souffrances qu'ils avaient endurées, et des obstacles vaincus, ces braves soldats sont prêts à entreprendre de nouvelles luttes, à courir de nouveaux dangers, à braver encore la mort à laquelle ils viennent d'échapper. VERHEIJDEN, s'armant d'une carabine, se met à leur tête et les conduit le long d'un sentier étroit, s'abritant autant que possible derrière les buissons ou fragments de rocher jusqu' au pied de la citadelle. La porte en est fermée, mais point de sentinelle. La faim s'y fait cruellement sentir, il paraît que la vigilance s'était de beaucoup affaiblie. Pouvait-on d'ailleurs supposer qu'en pareil lieu on dût avoir à donner l'alarme à la garnison endormie ? Au moment où la petite troupe s'appête à briser la porte à coups de hâches, elle s'ouvre comme par enchantement : c'est une vieille femme qui en sort pour aller puiser de l'eau. Frappée de stupéfaction à la vue de nos soldats, elle s'arrête un moment, puis se retourne en criant : Wolanda, Wolanda ! (les Hollandais, les Hollandais !) mais avant d'avoir pu répéter son cri d'alarme, elle tombe pour ne plus se relever. VERHEIJDEN et les siens s'élancent alors dans la citadelle, et leurs coups de feu éveillent les malheureux qui avaient négligé de se tenir sur leurs gardes.

» Un tumulte, un désordre indescriptible succède à ce terrible réveil. La terreur s'empare de la garnison ; les indigènes ne songent pas même à se servir de leurs armes, chacun cherche son salut dans la fuite ; on se précipite vers les issues de la citadelle, on s'y presse, on s'y écrase. Ceux qui ne

sont pas foulés aux pieds ou ne tombent point sous les balles de nos soldats, s'élançant au-dehors, et des lambeaux de chair, suspendus aux aspérités du roc marquent le passage sanglant de ceux qui n'ont pas voulu se rendre. Plusieurs chefs se brisent la tête sur les rochers; beaucoup sont faits prisonniers; quelques-uns s'échappent. Entre ceux-ci, se trouve TOELOE-CABESIE, sauvé par le dévouement héroïque d'une de ses femmes, qui exposa sa poitrine au coup qui lui était destiné. Ce dévouement, toutefois, ne devait point sauver les jours du chef intrépide. S'il faut ajouter foi au récit de quelques auteurs, cette femme courageuse qui sacrifia sa vie pour sauver celle de son mari, était la propre fille de capitaine VERHEJDEN; fille chérie, qu'en une terrible tempête, et au moment de sombrer, il avait dû attacher à un tonneau, remettant à la grâce de Dieu ce précieux gage d'amour qu'il lui fallait abandonner à la merci des flots irrités. Lancé de vague en vague, le berceau improvisé arriva ainsi jusqu'au rivage.

» VERHEJDEN ne pouvait croire que son enfant ne fût point perdu pour lui; mais Dieu avait eu pitié de la pauvre petite fille. Miraculeusement sauvée, elle était devenue, par un triste jeu du sort, l'épouse de TOELOE-CABESIE. Qu'on se représente maintenant si l'on peut, le désespoir de ce père devant le cadavre de son enfant, tuée peut-être par une balle partie de sa carabine. De telles douleurs, il ne faut pas même essayer de les peindre!"

De arbeid van onzen hooggeachten krijgsmakker verdient eene meer uitvoerige kritische beschouwing dan deze. Thans doen wij echter reeds opmerken, dat hij de laakbare daden, waar die plaats hadden, niet heeft verbloemd of verzwegen, al bragt de strekking van zijn werk mede, dat de sluijer moest geworpen worden over bijzonderheden bij veel schandelijke handelingen, zooals de verwoestingen der nageltuinen in de Molukken, de moord der Chinezen op Java, de ontaarding der O.-I. Kompagnie, enz. Maar even onpartijdig wordt eere gegeven aan wien eere toekomt, en de laster wederlegd, waardoor afgunst of kwade trouw getracht hebben namen te bezwadden. Wij verwijzen o. a. naar den laatsten oorlog op Java, waaruit ten duideljkste blijkt, dat de handelingen van het Nederlandsch gouvernement met Djo Negoro geenszins de blaam verdienen, die de nog zeer algemeen heerschende meening er aan hecht, maar dat integendeel de *coup d'état* van den generaal DE KOCK, ten opzichte van dien trouwelozen, geslepen en dweepzieken Sultan noodig was, om hem voor te komen in de uitvoering zijner oproerige plannen, en dat die opperbevelhebber zijne langmoedigheid niet verder kon noch mogt rekken, wilde hij niet talloze menschenlevens, ja welligt het geheele bezit onzer koloniën in gevaar stellen.

Ook is het opmerkelijk dat hier de feiten en de beoordeeling der Baliesche

expeditiën zoo overeenstemmend zijn met die van den Heer kapitein WEITZEL, die in Indië over de beste bronnen konde beschikken en wiens boek gelijktijdig met het hier aangekondigde geschreven is.

Wanneer wij ons nogmaals veroorloven op de strekking van het werk terug te komen, dan geschiedt zulks om, zoo veel mogelijk, de aandacht te vestigen op het nut dat er, onzes inziens, uit te trekken is voor hen, die op de eene of andere wijze op het Indische bestuur invloed kunnen uitoefenen, vooral voor de zoodanigen die hunne beoordeelingen of veroordeelingen omtrent het beheer dier gewesten wereldkundig maken; in het algemeen voor een ieder, wien de toestand onzer koloniën ter harte gaat. De bekendheid met het tegenwoordige alleen is in vele opzichten niet voldoende de zaken en omstandigheden aldaar juist te beoordeelen. De geschiedenis toch is en blijft ten allen tijde een *spiegel* van het verledene, een lichtende wegwijzer in de duistere toekomst. Door de geschiedenis in al hare phasen te onderzoeken, stuit men zoowel op dwalingen, welke men leert vermijden als men ook voorbeelden tot navolging vindt. De Heer GERLACH geeft, dunkt ons, eene hoogst belangrijke bijdrage tot de geschiedenis onzer koloniën en toont ten duidelijkste aan: dat van de eerste vestiging aldaar tot op den huidigen dag, haar rustig bezit alleen door een waakzaam, ervaren, billijk, doch krachtig bestuur kan verzekerd blijven. Na dit schoone werk grootendeels te hebben doorgelezen, komen wij tot de overtuiging, dat de goede gang der zaken in Indië in alle tijden evenveel beleid vordert als een schip in zee, dat reddeloos zoude verloren gaan, wanneer de gezagvoerder zich niet vooraf had voorzien van goede stuurlieden en een voldoende getal schepelingen, om den storm weêrstand te kunnen bieden; wanneer hij zijn gezag niet te handhaven, zijn koers niet te regelen, de klippen niet te vermijden wist en niet bij tijds zijne maatregelen nam tegen plotselinge rampen.

Dat de hoogachting zijner landgenooten, de sympathie zijner krijgsmakkers ook in Indië, den schrijver ten deel valle, en een ruim debiet ook in het buitenland hem de verzekering geve, dat zijn werk eveneens in den vreemde gezocht en gewaardeerd wordt, is onze oprechte wensch.

's *Krijgsmans lief en leed in oorlog*. Door P. F. BRUNINGS, 1° Luitenant der infanterie. Post. 8° (255 bladz.). Kampen K. VAN HULST, 1859. Prijs: f 0,80.

Wanneer men de lettervruchten van zuiver militair-wetenschappelijken aard, die met ieder jaar in steeds wassende verhouding aangeboden worden,

in oogenschouw neemt, dan bemerkt men al spoedig, hoe verschillend van sap en kern elk dier vruchtensorten zijn, zoodat ook niet alle even smakelijk gevonden worden. Vele zijn werkelijk droog en taai, maar daarom soms niet minder heilzaam als geneesmiddel tegen verouderde, ingekankerde kwalen van het militaire organisme, of zij bevatten, onder een ruwen, dorren bolster, de stof waaruit leiddraden gesponnen of lichtende oliën getrokken worden, die op de militaire loopbaan onontbeerlijk zijn. Er behoort voorzeker veel geduld en volharding toe, al die vruchten te proeven, te onderzoeken, de slechte van de goede te scheiden, ten einde beide volgens hetgeen zij waard zijn op de doeltreffendste wijze te gebruiken. Daarom is het eene aangename verrassing, nu en dan onder den voorraad een frischen bloemruiker aan te treffen, die door zijne welriekendheid niet lang verborgen kan blijven, maar terstond een ieder aantrekt, die in zijne nabijheid komt, en door zijne met smaak geschakeerde kleuren een ieders oogen boeit, zoodat zijn bezit niet alleen gewenscht wordt doer den opzettelijken bezoeker van het voorraadmagazijn, maar ook door den toevalligen voorbijganger.

Als zoodanig begroeten wij met een luid welkom! den arbeid van eenen geachten schrijver, die reeds in vroegere voortbrengselen zijn talent heeft getoond, en wiens hier aangekondigd werkje een geheel vormt met een ander, waarin hij *'s Krijgsmans lief en leed in vrede* heeft afgeschilderd. Even vlug als hij zijne gedachten ter neder stelde, even gretig hebben wij den inhoud er van doorgelezen, medegesleept door die hartelijke taal, welke den militairen schrijver tot eer verstrekt en niet minder toejuiching verdient, dan de frischheid, die in het geheel doorstraalt. Zijn opgewekte stijl, verre van gekunstelde geleerdheid, en zonder tot pltheid te vervallen, geeft de taal, die in het dagelijksch leven gesproken wordt, zoo goed mogelijk weder en is in staat den lezer tot het einde te boeijen.

De schetsen van de belangrijkste omstandigheden waarin de krijgsman in oorlogstijd verkeert, zijn deels aan het groote algemeene drama der geschiedenis ontleend, deels door de verbeeldingskracht des schrijvers geschapen, waarbij hij nu en dan een oude sergeant of een oud officier als verhalen laat optreden.

Men verbeelde zich daarom niet, dat het boekje geen hoogere strekking heeft dan alleen om tot verpoozing te dienen, — het bevat veeleer eene menigte juiste menschkundige opmerkingen en beschouwingen: zoo wordt op de duellisten van professie of zoogenaamde voorvechters het brandmerk der verachting gedrukt; zoo worden de folteringen eener misplaatste of te ver gedreven eerzucht blootgelegd, zoo geeft de schrijver elders zijne denk-

beelden omtrent moed en dapperheid, waarbij hij den bedaarden moed uit pligbesef voortgesproten, regt doet wedervaren boven het naar bloed dorstend instinkt.

Na eene zoo onderhoudende lectuur zijn wij volstrekt niet gestemd nijdige aanmerkingen te maken en nog minder er naar te zoeken; maar om aan des schrijvers verlangen te voldoen, dienen wij toch te toonen dat wij ons best deden zijnen arbeid met het oog van een criticus te beschouwen. Het betreft eenige losse schoten die, bij wijze van inleiding, gerigt worden op de eeuwige vredemannen en later, in het voorbijgaan, op de tegenstanders van kavallerie en rijdende artillerie: die schoten zonder uitwerking, klinken ons niet harmonisch in de ooren bij den gemoedelijken toon, die overigens in het geheele boek tot grondslag is genomen.

Een welwillende ontvangst ook van dit nieuwe werk bij het publiek zal, hopen wij, spoedig weder iets oorspronkelijks aan des schrijvers pen ontlokken.

Gaarne vereenigen wij onze wenschen met de zijne, kenbaar gemaakt in de voorrede, waarheen wij bij deze »iedereen» verwijzen.

De krijgsgeschiedenis der ouden, benevens hunne voornaamste veldslagen en het belangrijke uit de veldtogten van ALEXANDER den Grooten, HANNIBAL en CAESAR, door J. C. E. DEN BEER POORTUGAEL, Luitenant der infanterie. Post 8°. Breda, BROESE & COMP., 1839. Prijs: f 1,50.

De studie der krijgsgeschiedenis wordt door NAPOLEON zelf als een uitstekend middel aangewezen tot het vormen van den veldheer. Zij is ook de eenige school voor den bevelhebber, wanneer hij zich niet in en door den oorlog in de groote kunst, die zijne roeping is, kan bekwamen. Daartoe wordt niet slechts in de eerste plaats gewezen op veldtogten van NAPOLEON, FREDERIK II, TURENNE en andere beroemde legerhoofden, hen grondig te leeren kennen, door te dringen in den geest, die hunne handelingen bezielde, totdat men door nadenken daarmede gemeenzaam is geworden; — maar ook de veldtogten van CAESAR, HANNIBAL en ALEXANDER den Grooten worden aanbevolen, om daaruit te leeren hoe de veldheer moet handelen.

Of nu voor aanstaande generaals de nieuwere dan wel de oudere krijgsgeschiedenis doeltreffender is te leeren kennen, doet niets ter zake, wanneer men aanneemt dat beide studiën nuttig zijn. Maar de nieuwere krijgsgeschiedenis bevat niet alleen stof tot strategische studiën, zij bevat meer dan de oude geschiedenis de elementen tot taktische studiën; hare bronnen

zijn oneindig zekerder, uitvoeriger en liggen meer voor de hand; de krachten welke men in lateren tijd heeft aangewend zijn grootendeels ook nu nog aanwezig; daarom zal deze studie wel het meeste nut hebben.

Wanneer de schrijver van het werkje dat wij hier aankondigen eene autoriteit inroept, die ten tijde van Prins MAURITS leefde, om aan te toonen hoe noodzakelijk de bekendheid met de krijgsmetodes der oudheid is, dan kan men hiertegen aanvoeren, dat er toen geen andere bron bestond om uit te putten. Toen was eene nieuwe krijgskunst in hare geboorte, de middeleeuwen leverden geen voorbeelden tot navolging, en Prins MAURITS heeft dan ook den roem verworven van de grondlegger te zijn geweest dier nieuwere krijgskunst, welke zich later heeft ontwikkeld en, na verschillende meer of minder scherp geteekende vormen aangenomen te hebben, tot de hedendaagsche taktiek is geworden.

Wij gaan verder, en beweren dat de krijgsgeschiedenis en de krijgsmetodes van den jongsten tijd, niet alleen het allereerst gekend moeten worden door hen die hopen eenmaal een hoogen rang te bekleeden; maar dat geen officier, die aan zijne roeping wenschte te beantwoorden en zich op de hoogte van den tijd wil stellen, daaraan vreemd mag blijven.

Wanneer het nut der nieuwe krijgsgeschiedenis zoo hoog te prijzen is, en de tegenwoordige krijgsmetodes zoo noodig dienen gekend te worden, laten wij officieren, elkander dan tevens ronduit bekennen, dat er tot militaire studiën in het algemeen, welke veel inspanning vorderen, minder lust bestaat dan men tegenwoordig zou kunnen verwachten bij het wetenschappelijke gedeelte van ons leger. Het is hier de plaats niet om de oorzaken daarvan aan te duiden; veel aangenamer is het ons voortbrengselen van degelijken arbeid te huldigen. Wij gelooven niet te overdrijven, wanneer wij onder die voortbrengselen ook het werk van den Heer DEN BEER POORTUGAEL rangschikken, al stellen wij geen overdreven belang in de onderwerpen door hem gekozen, en al zijn zij wel wat oppervlakkig behandeld. Voorzeker is er veel nuttigs in te vinden; men kan het beschouwen als eene uitbreiding van een gedeelte der geschiedenis van de taktiek, zooals die in onze cursussen voorkomt. Wij wenschen daarom dat het vele lezers moge vinden en dat hunne belangstelling bij het lezen evenzeer moge klimmen als de onze deed, vooral bij CAESAR'S veldtogten, die het laatste en het uitvoerigst behandeld werden.

*Cavalerie-Skizzen entworfen vom Prinzen EMIL VON WITTGENSTEIN,
Kaiserlich-Russischem Oberst und Flügeladjudanten. Darmstadt
E. ZERNER, 1859.*

Deze schetsen van een man, gevormd in het veld, zijn geheel van praktischen aard. De 75 bladz. waaruit dit werkje bestaat, zijn verdeeld in 8 Hoofdstukken, welker titel reeds de belangrijkheid van het onderwerp aanduiden.

1. Algemeene beschouwingen over het gebruik der kavallerie te velde; 2. de bevelhebber; 3. de subaltern-officier; 4. de kavallerist; 5. de belooningen en straffen; 6. het optoomen en de gangen der paarden; de zit en de besturing des kavalleristen; 7. de zadel en de bepakking, de kleeding en bewapening; 8. eenige bij de kavallerie in te voeren verbeteringen.

In elk Hoofdstuk komt zooveel eigenaardigs, zooveel regt praktisch voor; er zijn zoovele denkbeelden in, die soms vreemd luiden, doch bij nadenken zeer behartigingswaardig blijken, dat wij het ten volle aan de aandacht onzer kavallerie-officiëren durven aanbevelen.

Het beginsel wordt door den schrijver aangenomen, dat voortaan slechts ligte kavallerie doeltreffend is, dat elk eskadron gedeeltelijk met lanssen, gedeeltelijk met sabel en pistool moet gewapend zijn, benevens een tiental ruiters die eene ligte juistheidsbus hebben, terwijl de karabijn geheel vervalt; de aanvankelijke rijlessen der rekruten op de deken worden afgekeurd, de stang moet afgeschafte en door de trens vervangen worden. Ten opzichte der straffen zijn des schrijvers beschouwingen ten voordeele der stokslagen. Te veel studie voor den kavallerie-officier wordt als nadeelig beschouwd.

De inzigten omtrent de meeste punten dragen het kenmerk van op ervaring gegrond te zijn; doch wat voor de kavallerie van Rusland of van sommige duitsche staten doeltreffend moge zijn, zal niet altijd goed bijv. op de fransche of engelsche toegepast kunnen worden. Er komen dan ook wel stellingen in het werkje voor, die bestreden zullen worden.

Als bewijs van den ernst waarmede de schrijver dezer schetsen bezielt is, nemen wij uit het 4^e Hoofdstuk over, de wijze waarop hij de naauwe betrekking tusschen den officier en den soldaat beschrijft:

»In den geest die heerscht bij het korps officieren van een regiment, spiegelt zich getrouw dien af, die de soldaten van dat regiment bezielt.

»Is het korps officieren beschaafd, begrijpt en vertegenwoordigt het met ernst en waardigheid zijnen edelen stand in de maatschappij, en vervult het naauwgezet zijne pligten aan het vaderland, zoowel als aan zich-zelven en aan zijne kameraden verschuldigd, dan zal zich ook de soldaat door

krijgstucht en goed voorkomen, gepast en ingetogen gedrag buiten de kaserne, en door zedelijke waarde tegenover den vijand onderscheiden; zucht tot grootspreken, ongebonden leven, verzuim in dienst, en de zich, door de ledigheid van het garnizoensleven, zoo dikwijls ontwikkelende lust tot berispen en afkeuren der hooger en in rang, vernederen den officier in de oogen van den soldaat, en ontwikkelen bij dezen op nog grovere wijze, dezelfde neiging tot nalatigheid, overtreding der krijgstucht en ruwheid, met een woord, die neiging tot buitensporigheden, die eenmaal ingeslopen, en door de oudere soldaten aan de jongere tot voorbeeld gegeven, door geen strengheid meer uit te roeijen is, en een regiment niet slechts in de oogen van het leger vernedert en den burger tot plaag doet zijn, maar door het ondermijnen en vernietigen der krijgstucht en van het zedelijk gehalte van het geheel, het voor den oorlog geheel ongeschikt maakt."

De schrijver eindigt, — na er op gewezen te hebben, dat de taak der officieren in vrede, de zedelijke vorming hunner ondergeschikten zeer moeilijk en toch alleen de ware vorming van den soldaat voor den oorlog is, — met deze woorden:

»Van den zedelijken invloed van den officier op den soldaat, hangt alzoo diens geheele bruikbaarheid af; en de grondslag voor dezen invloed ligt in de allereerste opleiding van den rekrut."

Mogen deze schetsen van een officier, die jaren achtereen in den Kaukasus, tegenover een' steeds waakzamen vijand streed, in veler handen komen.

Tableaux de la composition des armées européennes sur le pied de guerre, dressés d'après les documents officiels les plus récents, par VANDENSANDE, capitaine d'état-major. III. La Belgique. Bruxelles, Gand, Leipzig. CH. MUQUANT, 1859. fr. 1,25.

De schrijver van het zoo ter juister tijd in het licht verschenen *tableau* der zamenstelling van het Oostenrijksche leger, deed spoedig daarna de opgave van het Fransche leger volgen, en heeft zich met dit derde gedeelte als officier van den Belgischen generalen staf bekend gemaakt, waardoor die arbeid veel waarborg oplevert van uit officiële bronnen geput te zijn.

Een vel roijaal fol. bevat de statistieke opgaven van het Belgische leger. De tabelarische vorm geeft een gemakkelijk overzicht; vele bijzonderheden worden in een zeer kort bestek vereenigd in de noten tot aanvulling.

Wanneer de eerstvolgende afleveringen die legers zullen betreffen, waarin

tegenwoordig merkelijke wijzigingen plaats hebben (Sardinië, Pruisen), en die afleveringen zoo spoedig mogelijk na het vaststellen of tot stand brengen der nieuwe organisatiën het licht kunnen zien, zullen zij zeker niet minder welkom zijn dan de nu aangekondigde.

GEDACHTEN OVER MILITAIRE OPLEIDING, NAAR AANLEIDING DER »BESCHOUWINGEN OVER DE OEFENING DER INFANTERIE, BEPAALDELIJK OOK DER INFANTERIE-MILITIE.»

(*Vervolg van N°. 1, Bladz. 38, en Slot.*)

Laat ons met een enkel woord herinneren, hoever wij thans, zoo op theoretisch als praktisch gebied, zijn gekomen. Terwijl wij, aan de eene zijde, memoriën over krijgskundige onderwerpen zien vervaardigen, en op de winter-bijeenkomsten ons vergaderen, om door voordragten en toelichtingen onze kennis te vermeerderen (1), of wat wij weten aan anderen mede te deelen, treffen wij toch ook in de theorie-zalen nog den ouden sleur aan van vragen en antwoorden uit de verschillende exercitiescholen en andere dienstvoorschriften, waardoor wij ons weder geheel in den tijd verbeelden, toen de kennis dier reglementen het hoogste punt van wetenschap was, dat een officier scheen te kunnen bereiken. Naar ons bescheiden oordeel, behoort een officier dat alles wel te kennen, dat wil zeggen, ieder officier moet met die scholen en verdere voorschriften zoo vertrouwd zijn, dat hij die alle op zeer voldoende wijze wete toe te passen in de praktijk. Den officier, die in staat is, naar zijnen rang, zijne pligten te vervullen, bijv. een bataillon te bewegen, een rekrut op te leiden, zoo goed als men dit van menschen verwachten kan, zouden wij, zoolang hij daarvan blijken gaf, niet meer vragen naar het opzeggen der hoofdstukken en artikels dier voorschriften. De beste theoreticus kan voor de praktijk ongeschikt zijn, maar een goed practicus; — niet iemand die onnadenkend den weg weet te vinden, die hem honderdmaal geweest is, doch op ieder nieuw pad zonder gids verlegen staat; — maar een oordeelkundig practicus, in den waren zin des woords, kan men niet zijn zonder theorie te bezitten, en of men die uit bepaalde boeken geleerd, of hoe men haar verkregen heeft, dit behoeft volstrekt niet in aanmerking te worden genomen. Maar men moet toch de theorie onderhouden, zoo roept men ons misschien toe. Wij antwoorden daarop: onderhoud de praktijk, dan zal de theorie van zelve onderhouden worden. Houden de kwartiermeesters wekelijks theorie over het administratie-reglement, enz? Immers neen, en

(1) Het doel der winter-bijeenkomsten wordt niet bereikt, als men daar met de officieren, bijv. den aanval en de verdediging der vestingen behandelende, zich bepaalt bij den inhoud van PEL'S *Handleiding tot de Versterkingskunst*; . . . een boekske, dat niet meer bevat dan de onderofficier behoeft voor zijn gewaakkelijc examen.

hebben wij geene zeer bruikbare, zeer bekwame kwartiermeesters? — En de hoofd-officieren, uit de regiments-adjudanten voortgekomen, zijn die minder waard, omdat zij in geen zeven of acht jaren de bataillonsschool hebben opgezegd? Wij herhalen het, die catéchiserende theoriën waren goed in den tijd toen de taktiek nog op zooveel lager standpunt stond, en slechts een zamenstel was van vormen, toen dus ook de officier op zooveel lager standpunt stond, en geen oordeel, maar veel geheugen noodig had, om er die vormen in te bewaren. Maar nu de krijgskunst eene wetenschap is, nu moet de officier een wetenschappelijk man zijn, of hij moet dien rang niet bekleeden. Hetzelfde geldt ongeveer voor de praktische werkzaamheden. Terwijl wij hierbij, ook onder medewerking van het krijgsgestuur, zucht tot vooruitgang bespeuren, en soms de oefeningen in zekere mate overeenkomstig de vorderingen des oorlogs zien leiden, zoo geschiedt dit nog te zeldzaam, voor het meerendeel nog te oppervlakkig, of beter gezegd, minder doeltreffend, dan wij het zouden mogen wenschen, en vertoont zich daarnevens nog zoo sterke gehechtheid aan het verouderde, en zooveel belangstelling in het nietige, dat men eigenlijk in verlegenheid zou raken, wanneer men de vraag moest beantwoorden, met welk tijdperk van de geschiedenis der taktiek ons oefeningstelsel geheel in overeenstemming kan genoemd worden.

Bij de oefeningen in de onderscheidene exercitie-scholen, neemt men ook eene schoolsche naauwgezetheid in acht; doch de taktische en velddienstoefeningen, de zoogenaamde veronderstellingen, worden nog wel uitgevoerd alsof men veronderstelt: dat men veronderstelt.

De oorzaken van dezen tweeslagtigen toestand zijn gereedelijk te ontdekken en gedeeltelijk hierboven reeds met een enkel woord aangeduid.

Voor een ander gedeelte zijn die oorzaken daarin gelegen, dat men in de laatste jaren wel nu en dan in het bestaande stelsel verbeteringen trachte te brengen, maar bij het nieuwe dat men er inbragt, liet men tevens het oude bestaan, en zoo is ons oefeningstelsel een *pêle môle* geworden van oud en nieuw. Het is een oude rok waarop hier en daar nieuwe lappen gezet zijn, in plaats van den rok geheel te vernieuwen zoodra dit noodig was. Het spreekt van zelf, dat zulk een kleedingstuk, waar te veel nieuw aan is, om oud genoemd te kunnen worden, en nog te veel oud, om nieuw te mogen heeten, voor eene goede kleeding volstrekt ongeschikt is.

Intusschen mogen wij niet alleen wenschen naar eene geheele vernieuwing, maar wij hebben, naar wij gelooven, alle reden om deze als nabij te voorspellen. Onder andere ligt te raden redenen, hebben wij daarvoor ook de aanstaande invoering van een nieuw vuurwapen, het vuurwapen van onzen tijd, dat nu nog in tegenstelling van het verouderde, het juistheidsgeweer wordt genoemd.

Men zal den soldaat dat geweer niet in handen kunnen geven alsof 't uitsluitend voor handgrepen en kunstige paradeladingen ware bestemd, maar men zal moeten vorderen, dat de soldaat bij het gebruik van dit geweer, zijn oordeel late werken. Reeds de oeconomie van dit keurige wapen, — wij hebben het zwitsersche jagergeweer op het oog, — zou genoeg zijn om het zooverre te brengen; maar daarenboven is het onmogelijk, dat de soldaat er een goed gebruik van kan leeren maken, zonder daarbij te denken, en daarom zal een oordeelkundig onderrigt in het laden en rigten en in het verder gebruik van dit wapen onvermijdelijk zijn.

Hoeveel men ook reeds met de schijfschietoefeningen, sedert den tijd dat deze slechts in het losbranden der geweren bestonden, moge vooruit zijn gegaan; zij zijn nog verre beneden het standpunt dat zij met het nieuwe geweer zullen moeten bereiken.

Met dat nieuwe geweer zal de soldaat ondervinden, dat er behalve eene mate van handigheid, verstand, ja zelfs zekere studie noodig is om goed schutter te worden; maar dat hij met deze middelen dan ook zeker een goed schutter worden zal. Daardoor zal hij meer en meer de eigentlijke bestemming van dat geweer leeren begrijpen, en de hooge waarde er van beseffen; dat alles zal hem daarmede ingenomen doen zijn, hij zal al zijne krachten, al zijn verstand inspannen, om het zooverre te brengen, dat hij den naam van goed schutter verdient; op dien naam zal hij prijs stellen, het zal hem een eernaam zijn, en medelijdend zal hij nederzien op hen, die het niet verder bragten, dan tot den rang van goede handgrepenmakers. Niemand zal hieruit afleiden, dat wij voortaan onze soldaten slechts als een bende naar het schijfschietterrein willen brengen, en alles willen voorbijzien wat buiten de schietoefeningen ligt. Wij kunnen dus eene wederlegging van dat gevoelen sparen.

Enmaal het oordeel bij den soldaat opgewekt, kan men zeker zijn, dat hij hoe langer hoe meer tot bewustheid zal komen; eenmaal wetende wat zijn geweer is, wat hij daarmede doen, daarmede worden kan, zal hij voortgaan met juister denkbeelden omtrent zijne bestemming op te vatten, en meer en meer er naar streven de vereischten daartoe te bezitten, zoo zal hij, bijv. spoedig het onderscheid leeren inzien tusschen den tirailleur en den man die bij de oefeningen, op eenige passen afstands van zijne nevenlieden verwijderd, het terrein doorloopt. Hoe meer men den man hierin door gepast onderwijs te gemoet komt, zooveel te eer zal hij ophouden een gewapend machine te wezen, zooveel te eer zal hij soldaat worden.

Daar zijn er misschien nog die het denkbeeld om van den soldaat, en bijzonder van onze soldaten, zelfdenkende wezens te maken, voor een utopie houden; maar die zulk eene meening heeft, is, of geen zelfdenker, of hij redeneert uit de exceptie's, of hij heeft, waarschijnlijk gemakshalve, nimmer de moeite genomen, zich, door eene ernstige poging om der soldaten oordeel op te wekken, van de valscheit dier meening te overtuigen, en mist dus in elk dezer drie gevallen de geschiktheid om goede soldaten, soldaten der 19^e eeuw, te vormen.

Om de valscheit der meening, dat onze soldaten ongeschikt zijn om tot oordeelende wezens te worden gevormd, aan te toonen, beroepen wij ons op de zeelieden die onze oorlogs- en koopvaardijvloot bemannen. De matroos is voorzeker niet uit hooger maatschappelijke kring aan boord gekomen, dan waaruit de soldaat in het leger getreden is, en men behoeft geene groote zeercis te hebben gemaakt, om de ervaring te bezitten, dat de geringere zeelieden meest alle veel oordeel bij de uitoefening van hun beroep aan den dag leggen; — maar bovendien, dáár waar men het beproefde op het oordeel van den soldaat te werken, had men zich niet over de uitkomsten te beklagen. Maar wat zouden wij nog trachten de ongeloofigen te overtuigen. Laat ons daarmede den tijd niet verspillen; de uitkomst zal hen beschamen.

Wij koesteren de overtuiging, dat wij voor de ontwikkeling van ons leger eenen goeden tijd te gemoet gaan, en dat die tijd nabij is. Die overtuiging doet ons de hoop voeden, dat het programma der examens, waaraan de onderofficieren, ter verkrijging van den luitenant-rang, zich moeten onderwerpen, weldra overeenkomstig de eischen

des tijds zal worden hervormd. Immers voor de vorming van goede praktische officieren, — en wij hebben reeds te kennen gegeven, wat wij daardoor verstaan, — is meer noodig, dan tot dusverre bij die examina gevorderd wordt; die vorming eischt meer grondige kennis van de schiettheorie, zonder zich daarbij al te zeer in de wiskunde te verdiepen; zij vordert meer praktische kennis van de velddienst, van de gevechtsleer om terreinvoorwerpen, van de vestingdienst en van zooveel andere zaken meer, dan nu gevraagd worden.

Wel wordt er tegenwoordig geen letterlijke teruggave geëischt, van hetgeen men uit een enkel boekje, gewoonlijk *Handleiding voor onderofficieren*, enz. genaamd, geleerd heeft; wel moet de aspirant op het examen schriftelijke rapporten vervaardigen over verschillende militaire onderwerpen; in een woord, wel is het programma van die examina veel beter dan voor een twintigtal jaren, maar toch bleef het nog beneden het peil van onzen tijd.

Die handleidingen toch zijn meest alle veel te beknopt, en den wiskundigen inhoud er van daargelaten, bevatten zij niet te veel om gekend te worden door den onderofficier, wiens lot het is altijd in dien rang te verblijven. Hoogstens genomen zouden zij slechts als memoranda der studiën mogen aangemerkt worden, daar zij tot de uitgebreidere leerboeken, waarvan zij slechts eene compilatie zijn, in ongeveer dezelfde verhouding staan, als eene chronologische tafel, tot een leerboek der geschiedenis. Misschien zullen er van de instructeurs beweren, dat die handleidingen juist alleen tot memoranda dienen, en op den cursus rijkelijk door vordragten worden aangevuld, maar wij weten immers allen genoeg hoe het vaak met de examen-dressure gesteld is. Wat hiervan echter zijn moge, dit is zeker, dat bij de theoretische, ook meer praktische examens hoogst wenschelijk zijn. Zij die op het examen het vlugst, het naauwkeurigst antwoorden, zouden misschien op het terrein, in dezelfde zaken het minst voldoen. Zij, die eene patrouille door de moeilijkste deelen, van een op het bord geteekend terrein, heen en terug weten te geleiden, en in hun rapport geene molens, gidsen of aangehouden liedlieden zullen overslaan, zouden op het terrein misschien die patrouille niet eens geschikt van de plaats weten te brengen, en alsdan in hun rapport welligt de hoofdzaak over 't hoofd zien.

Eene meer grondige theoretische studie, en deze vooral gepaard met habilitieit op het terrein, ziedaar hetgeen naar onze meening bij de examina mag worden geëischt.

Die verbetering, gemakkelijk te verkrijgen, wenschen wij ten nutte van het leger, en zulks te meer, daar zij ook het welbegrepen belang zal bevorderen van hen, die uit het leger den officiersrang verwerven, daar toch, naar wij gelooven, de tijd nadert waarin de ongenoegzaamheid der tot dusverre van hen verlangde kennis zich tastbaar zal doen gevoelen, en oorzaak wezen zal, dat zij het in hunne loopbaan niet zooverre zullen brengen, als voor hen wenschelijk is, en zij hopen. Wij meenen dat vele hunner in die hoop teleurgesteld zullen worden, en zich later, wanneer zij den hoofdofficiersrang nabij zijn, zullen zien voorbij streven door hunne kameraden, die het voorregt hadden, ruimer studiën te maken.

De officier die van de Akademie in het leger treedt, is er zeer verre af dit te doen als een voltooid officier, maar het hangt van hem af bij die intrede, de middelen, die hij bezit, aan te wenden, om het te worden. Tot dusverre heeft zich dat

verschil in die beide categoriën nog weinig doen gevoelen, maar de oorzaken daarvan zijn juist daarin gelegen, dat hun praktische werkkring nog van dien aard is dat hij genoegzaam binnen het bereik valt der beide categoriën. Over 'talgemeen kunnen de officieren hunne tegenwoordige praktijk, zoowel zonder als met kennis toegerust, waarnemen; zelfs is de officier der Akademie hierbij in het nadeel, omdat hem de routine, waarop het daarbij vooral aankomt, aanvankelijk ontbreekt; van daár de bewering dat de officier van die militaire inrigting herkomstig, de kleinigheden veronachtzaamt en beneden zich acht; dit moge zijn, wanneer die détails uit onbeduidende vormpjes bestaan, die eigenlijk der goede zaak geen voordeel doen, maar, wij hebben slechts te wijzen op de hooge waarde die men tegenwoordig in Indië aan den Akademie-officier hecht, om het bewijs te leveren, dat die officier evenmin als zijne kameraden uit het leger herkomstig, kleinigheden van waarde zal verzuimen.

Wij hebben in het vorenstaande de gedachten neêrgeschreven, die ons bij de lezing van het vlugschrift over *de Oefening der Infanterie, enz.* door het hoofd gingen. Anderen zullen welligt hetzelfde doen; er zal verschil tusschen deze en andere meeningen bestaan, maar door dat verschil zal men zeker de waarheid naderbij komen, en hoe meer dat geschieden zal, zooveel te meer zullen wij het doel door ons met dit schrijven beoogd, bereiken. Wij hebben reeds gezegd, dat we ons wel met den inhoud van het gedachte geschrift kunnen vereenigen, enkele punten van ondergeschikt belang uitgezonderd; — wij moeten echter nog eene zaak, van meerder gewigt, als uitzondering noemen, — namelijk het slot; wij kunnen niet zeggen daarmede geheel onvoorwaardelijk in te stemmen.

Zoo wij de slotperiode goed begrijpen, wordt daarin de tegenwoordige stand van zaken, rakende ons oefeningstelsel, te uitsluitend geweten aan de omstandigheid, dat de meeste onzer hoofdofficieren nog te zeer aan het oude stelsel zijn gehecht, om van hen eene goede resultaten opleverende medewerking aan het nieuwere te mogen verwachten. — Naar onze meening evenwel, moet die stand van zaken voor een groot gedeelte worden toegeschreven aan de weêrkerende aanbeveling van het oude, onmiddellijk naast iedere aanprijzing van het nieuwe en betere.

Dit geschiedde ook bij de zoogenaamde diensttableaux en bij de voorschriften aangaande de instructie-rapporten. Zoolang de instructie-rapporten aan den vroegeren bepaalden vorm waren gebonden, werden de chefs daardoor te veel aan het machinale herinnerd, om er iets van te kunnen verzuimen.

Door de legprentachtige diensttableaux af te schaffen, en dus de opleiding der troepen meer aan het oordeel der chefs over te laten; alsmede door de vervallenverklaring van de model instructie-rapporten, en de vervanging van deze door andere, waarnaar met meer juistheid zal kunnen geschat worden, in hoeverre de chefs bij de opleiding der aan hunne zorg toevertrouwde korpsen, met oordeel te werk gaan, heeft de Minister van Oorlog niet alleen bewezen te begrijpen, dat *voorschriften, rapporten en oefeningen*, drie leden van ééne familie zijn, waarvan de beide eerste in volkomen harmonie leven kunnen, zonder medewerking van het derde, doch voornaamste lid; maar ons tevens een eind verder op den goeden oefeningsweg gebragt. Naar ons gevoelen zal die maatregel leiden tot de ervaring, dat menig hoofdofficier, die tot dusverre onverbreekbaar aan de oude school scheen gehecht, slechts eene

vrij stellige magtiging behoeft, om zich van dat oude los te rukken, en zijne geschiktheid, om aan de eischen der nieuwere school te voldoen, genoegzaam te bewijzen.

De schrijver van het vlugschrift, dat ons aanleiding gaf tot de mededeeling van onze in dit opstel uitgedrukte denkbeelden, wenscht de Infanterie met hare militie, volgens het best mogelijke oefeningstelsel te zien opgeleid. Wij stemmen daarin geheel met hem overeen, ofschoon wij eenigermate verschillen in meening, omtrent de middelen die ter bereiking van dat oogmerk behooren te worden aangewend. Wij hopen dien wensch spoedig vervuld te zien, en naar onze overtuiging, kan dat doel, met de intellectuele middelen, waarover het wapen der Infanterie thans zooveel meer dan voorheen beschikken kan, vrij gemakkelijk, althans zeker worden bereikt, mits de allesbewegende hefboom slechts sterk genoeg zij, om die middelen in beweging te brengen, en dit mogen wij van de krachtige hand, waaraan thans ons krijgsbestuur is toevertrouwd, verwachten. Die verwachting is althans de onze, en daarom hebben wij gemeend in dit opstel de aandacht meer te moeten vestigen op hetgeen ons oefeningstelsel is, dan op hetgeen het moet zijn.

De Minister van Oorlog, die reeds in de eerste maanden van zijn bestuur, de belangen van het leger, de belangen van het vaderland, zoo zeer bevorderlijk was, zal ongetwijfeld het leger weten te verheffen tot het ware standpunt, en daarvoor de erkentelijkheid van geheel het nederlandsche volk inoogsten.

21 Januarij 1860.

VERSCHEIDENHEDEN.

Onze bestendige lezers, welke zich het proces van den kapitein **TIMMERMANS** herinneren, zal het niet onbekend zijn, dat **ZEG.** kort daarop benoemd werd tot Ridder der Militaire Willemsorde 4^e kl. en gelijktijdig tot Ridder der orde van de Eikenkroon. De verwondering onzer lezers zal evenwel niet minder groot zijn dan de onze, bij het lezen der thans uitgegeven brochure van den kolonel **L. J. KROLL**, onder den titel: »*Beschouwingen over het vonnis in de zaak van den 1sten luit. der infanterie van het O.-I. leger L. F. J. TIMMERMANS,*» waarin beweerd wordt dat de krijgsraad door eene scheeve en onjuiste voorstelling der zaak is misleid geworden; dat in het vonnis op den kapitein **IMMINK** ten onregte de blaam van lafhartigheit is geworpen, alsmede dat meerdere getuigen hadden moeten gehoord worden, en waarin thans volgehouden wordt, dat de toenmalige luitenant **TIMMERMANS** in het gevecht van den 25sten September 1857 op Timor, voor den vijand is gevlugt. Als Bijlagen volgen: 1°. Extract eener missive van den voormaligen Resident **FRÄNKEL**, Breda, dd. 13 Januarij 1860, aan den kolonel **KROLL**; 2°. Verklaring van den 1sten luitenant **O. F. VAN CATTENBURCH**, Soerabaja, dd. 14 Julij 1858.

De Redactie.

Volgens berigten in den *Times* van 17 en 18 Februarij 11., in verschillende dagbladen meer of minder uitvoerig overgenomen, o. a. in het *Journal des Debats* van 22 Februarij, heeft thans de Heer WHITWORTH het vraagstuk der getrokken vuurmonden zoo volledig opgelost als slechts wenschelijk is.

Ook in een nieuw werk van den beijerschen luitenant-kolonel SCHMOELZL, „*Die gezogene Kanone enz.*” wordt deze geschutscort als de beste beschouwd.

De ziel is zeshoekig in doorsnede, even als het projectiel, dat twee omwentelingen maakt alvorens de monding te verlaten. Het laden geschiedt aan den kulas op eene hoogst eenvoudige wijze. De kruidlading is in blikken bussen gesloten; tusschen deze en het projectiel wordt een prop of een koek van vette zelfstandigheid geplaatst, waardoor de onreinheden in de ziel met elk schot worden weggeruimd, terwijl het blik achterblijft en daarna weggenomen wordt. De ontsteking geschiedt in de rigting van de as der ziel. Het stelsel is toegepast op stukken van vier kalibers van 3 tot 80 ft. Er werden verschillende elevatiën gebezigd, zelfs tot 35°, en hiermede bereikte men eene schootsverheid van ruim 8000 el, zonder eenige noemenswaardige zijdelingsche afwijking.

Wij hopen weldra in de gelegenheid te zijn op dit onderwerp meer uitvoerig terug te komen, te meer, daar het stelsel van WHITWORTH hier te lande reeds sedert eenigen tijd de bijzondere aandacht van deskundigen heeft gevestigd, zoowel wat betreft de draagbare vuurwapenen als het grof geschut.

De *Allg. Milit. Zeitung* van 23 Februarij 11., deelt het volgende berigt uit Berlijn mede: »Door eene nieuwe uitvinding is het pruisische naaldgeweer tot zijne grootste volkomenheid gebracht. Wat in de constructie van het wapen tot dusverre nog te wenschen bleef, was de mogelijkheid, dat de naald door den druk tegen het met knalkruid gevulde klosje onbruikbaar werd, waardoor men het noodig achtte de troepen, met dit wapen uitgerust, van een zekeren voorraad dezer naalden te voorzien. Die nadeelen worden nu vermeden door de naald niet alleen tot een naauwkeurig bepaalden afstand voorwaarts te doen dringen, maar haar ook, nadat zij het klosje geraakt en de ontsteking bewerkt heeft, door een hoogst eenvoudig mechanisme in den stand terug te voeren dien zij vóór het aftrekken had. Hieruit vloeit als van zelf eene andere voordeelige eigenschap voort, dat namelijk met de zekerheid en het gebruik van het wapen, eene grootere snelheid gepaard gaat, dewijl men niet behoeft te spannen. De uitvinder van het wapen, DREYSE, heeft zelf deze verbetering gevonden.»

De redactie der *Milit. Zeitung* geeft omtrent deze uitvinding o. a. in overweging, of eene naauwkeurige plaatsing der patroon hierbij nog niet noodzakelijker wordt dan vroeger, alsmede of voor *bijzondere gevallen* het verdedigingsvermogen met het naaldgeweer niet tot eene onoverwinnelijke kracht is op te voeren, door de toepassing der kartetspatronen van PLÖNNIUS, — een vraagstuk, waarmede men zich in de geweerfabriek te Spandau reeds schijnt te hebben beziggehouden.

Voor eenigen tijd meldde een correspondent van den *Times* uit Toulon het volgende: De voornaamste bezigheid in het arsenaal bestaat in het aanbrenge van trekken in marine-geschut. Twaalf 30 R^m zijn hier aangekomen om van sloten te worden voorzien en naar de vloot te worden gezonden. Het stelsel dat voor goed schijnt aangenomen te zijn, bestaat in 3 trekken, nagenoeg drie duimen breed en een achtste duim diep, met een zesde omwenteling.

Als een bewijs van deugdzaamheid der Nederlandsche bronzen kanons diene: dat uit een 24 R^m bronzen kanon, opgehoord tot het kaliber van 36 R, in den afgelopen zomer 20 schoten met 4,5 N. pd. en 20 met 6 N. pd. en vollen kogel zijn gedaan, zonder dat de vuurmond iets had geleden.

De eerste 20 schoten werden op lage, de laatste op raamaffuit gedaan; aan geen van beide was eenige beschadiging gekomen.

BERIGT.

Door de welwillendheid van Z. Exc. den Heer Minister van Oorlog, ziet de *Redactie* zich in staat gesteld aan hare lezers weldra mede te deelen, het onlangs door de Commissie voor het onderzoek naar het beste schietwapen uitgebragt *Verlag der vergelijkende proef met geweren van vreemden oorsprong tegen het Nederlandsch Tirailleur-geweer*. De Uitgevers van hunne zijde alles in 't werk willende stellen, om waarde aan het Tijdschrift te geven en dit de belangstelling van het militair publiek steeds meer waardig te maken, zijn niet teruggedeinsd voor de kosten die de uitgave van een *Extra-Nommer* vereischt om dit belangrijk Rapport op te nemen, hetwelk alzoo, zoo spoedig mogelijk, aan de Inteekenaren van den *Spectator gratis* zal afgeleverd worden.

De Redactie.

AANTEEKENINGEN OVER DE BELEGERING VAN SEBASTOPOL IN 1854—55.

(Vervolg van N°. 2, Bladz. 67.)

Junij.

Gedurende de maand Junij vergenoegde men zich bij de aanvalswerken tegen de stad, met de belegerden, zoowel door het aanleggen van eenige sappewerken als door het voortzetten van den onderaardschen oorlog, bezig te houden en te verontrusten.

In 't begin der maand werd er, onder de leiding van den generaal MORRIS, door eene kolonne van 4000 man infanterie, 10 eskadrons ruitery, 2 rijdende batterijën en eene bergbatterij, eene verkenning gedaan van het dal van Baïdar. Eenige dagen later overtuigde zich de generaal D'ALLONVILLE, vergezeld van een paar regimenten kavallerie, dat de vijand de linie van de Tchernaya slechts zwak bezet hield. De Piemontezen namen daarop stelling aan den regter oever der rivier, en OMER-Pacha vestigde zich bij de valleijën van Baïdar en Varnoutka.

Door deze bewegingen was de stelling van het Fransche leger als volgt:
Aanval tegen de stad. De vier eerste divisijën van het 1ste korps.

Aanval tegen de Karabelnaya. De 3de, 4de en 5de divisie van het 2de korps en de 2de divisie van het reserve-korps.

Aan de Tchernaya. De 1ste en 2de divisie van het 2de korps en de 1ste divisie van het reserve-korps.

In de laatste helft van de maand brak de cholera weder in het leger der bondgenooten uit. Lord RAGLAN bezweek aan deze ziekte op den 28sten Junij. Hij werd in het opperbevel opgevolgd door den generaal JAMES SIMPSON.

Aanval aan de linker zijde. Bij de wapenplaatsen van den 25sten en III. S. 5. D. N°. 5.

2den Mei, werden de sappewerken en batterijen voor bastion n°. 6 en 3 verbeterd en voltooid.

Daar men den contramineur telkens in het talud van den trechter hoorde, werd een aantal mijnovens aangelegd om hem terug te slaan. De steenfougassen, in het talud aangelegd, leden telkens veel schade door het springen der bommen. Daarom beproefde men eenige dezer fougassen in de vaste rotsbanken te maken. Bij het opstoppen van de mijnovens in putten geplaatst, gebruikten de mineurs de voorzorg, van aan de zijde der vesting in de opstoppingen steenen te leggen, en zandzakken aan den kant van den aanval. Op deze wijze kon men, bij het springen van elke mijn, eenige steenen in het bastion du mât werpen.

Den 6den Junij lieten de Russen een vrij zwaar geladen mijn springen, die echter weinig schade deed, omdat men door het hevig kanonvuur gedwongen was geweest den arbeid te staken. Een paar dagen vroeger had men reeds last gegeven den mijnarbeid zóó in te rigten, dat alleen de mineurs door de contramijnen getroffen of begraven konden worden, en dat zulks met de handlangers uit de infanterie het geval niet kon wezen. De Russische mineurs kweten zich met uitstekende dapperheid van hunnen pligt. In den nacht van den 12—13den verscheen een Rus aan den rand van den trechter, waarschijnlijk om te zien, of er door het verminderen van het geweervuur uit de vesting, veel troepen in den trechter waren gelokt, en eene mijnontploffing dus veel kwaads zou kunnen te weeg brengen. Drie dagen later verscheen weder een Rus op het glacis bij den trechter; hij had nu een brandende lantaren bij zich, en scheen door wenken en gebaren de verschillende rigtingen aan den verdediger aan te duiden. De uiterste schildwachten der Franschen hadden meermalen last gekregen om niet te schieten. Ook ditmaal kwamen zij het consigne na . . . ; zij lieten den Rus begaan. — De mijntrechters werden, vooral door het worpvuur, dikwijls beschadigd. Men was daardoor soms genoodzaakt den arbeid te staken. Van beide zijden liet men van tijd tot tijd ovens springen, meestal met het doel om de vijandelijke galerijen terug te werpen. Enkele malen plaatste de aanvaller zijne ovens in de spleten der rots. Ook zijn in den loop der maand een aantal steenfougassen gesprongen. Den 18den Junij, terwijl de aanvaller aan de regter zijde eene bestorming deed, sprongen er vijf te gelijk, waarvan drie hare ladingen behoorlijk in het aangevallen bastion wierpen.

Gedurende de maand Junij bedroeg het verlies van het 1ste korps, aan

dooden : 135 man, waaronder 10 officieren ;

gekwetsten : 1157 " " 51 "

Het gemiddeld getal arbeiders bij den aanval aan de linker zijde, was
 des daags: 68 sappeurs of mineurs en 517 infanteristen;
 des nachts: 105 " " 448 " "

Aanval aan de regter zijde. In de eerste week van de maand Junij maakten de belegeraars de noodige voorbereidselen om de buitenwerken Kamschatka vóór het front Malakoff, en Selinghinsk en Volhynië vóór de groote haven te bestormen. Op den 6den Junij werd door alle batterijen die gezigt op deze werken hadden, een levendig vuur gegeven en den volgende dag had de bestorming plaats. Op hetzelfde oogenblik vielen ook de Britten het buitenwerk, vóór bastion n°. 5 gelegen, aan. Deze bestormingen gelukten volkomen, hoewel de aanvallers onder een hevig vuur een afstand moesten doorloopen van 300 el om bij Volhynië te komen; van 450 el tot de redoute Kamschatka en van 600 el tot Selinghinsk. De redoute Kamschatka werd met bijgelegen loopgraven in eene wapenplaats van de vierde parallel veranderd. Dit werk ontving den naam van den braven kolonel BRANÇION, die het eerst den adelaar van zijn korps op het vijandelijk werk had geplaatst, doch daarbij doodelijk getroffen werd. De redouten Volhynië en Selinghinsk kregen den naam van Lavarande n°. 1 en 2, ter eere van den dapperen generaal die ze veroverd had en in den vroegen morgen van den 8sten in het werk Volhynië door een kanonkogel doodelijk gewond werd. — De inneming van de redoute Selinghinsk werd zeer bespoedigd door het detachement sappeurs, dat zich bij de bestorming zonder aarzelen in de gracht wierp en naar de keel van 't werk snelde, om de houten brug, — de eenige terugtogtsweg der Russen, — te vernielen. Toen de sappeurs hiermede bezig waren, nam een deel van de bezetting over de borstweringen de vlugt.

Voorts werden op een afstand van 150 el vóór de redoute Volhynië weder een 14tal kruidkisten gevonden, ingerigt als die in het Carenage-ravijn gelegen hadden.

Tot den 18den der maand hield men zich onafgebroken bezig met het voltoojen en verbeteren van de vierde parallel en der zigzagverbindingen. Het sapperen werd hoe langer hoe bezwaarlijker, omdat de aardlaag, die over de rots lag, dunner werd naarmate men de vesting naderde. Op sommige plaatsen was men genoodzaakt de schanskorven te vullen met zandzakken, of wel twee rijen korven te stellen. Op de van de vesting afgekeerde hellingen van den Mamelon vert, vond men aarde, maar aan de zijde der vesting lagen zeer onregelmatig ontgonnen steengroeven; aarde

was daar volstrekt niet voorhanden. Regts en links van den Mamelon vert, hadden de Russen de aardlaag van de rots weggevoerd. De batterij van den 2den Mei, werd geheel en al met van elders aangevoerden grond gebouwd, want de rots was in de nabijheid dier batterij volkomen kaal. Toch had de aanvaller een zeer groot voordeel behaald, toen zijne vierde parallel op den regter vleugel gereed was. Van dáár beheerschte hij de vestingwerken, terwijl de verdedigingswerken aan de andere zijde van den aanval, hooger lagen dan de loopgraven.

Het was aan de opperbevelhebbers niet ontgaan, dat de Russen, vol vertrouwen op hunne buitenwerken en contre-approches, verzuimd hadden eenige gedeelten van de hoofdomwalling der voorstad, vooral van de courtine tusschen het werk Malakoff en bastion n°. 2, te verbeteren. Ook moest het moreel van de bezetting geleden hebben, door het op den 7den geleden verlies. Om deze redenen achtte men eene bestorming uitvoerbaar. De artillerie kon op een behoorlijken afstand met 42 vuurmonden den hoofdwal beschieten; de genie had goede parallellen en ruime wapenplaatsen gemaakt vóór het werk Brancion. Men zou bij den aanval, wel is waar, een afstand moeten afleggen van 400 el, maar met het sapperen kon men in den harden en steenachtigen grond toch bijna niet meer vooruitkomen. De Britten waren met hunne sappen reeds tot 250 el van bastion n°. 5 genaderd; bij den aanval op de stad was men tot omtrent 70 el van het Bastion du mât en 90 el van het Centraal-bastion gekomen. De artillerie had het getal harer batterijën nog vergroot, en uit eene van deze kon men den gecreneleerden muur, regts van het Centraal-bastion, tot aan den voet zien. Hoewel eene bres in dezen muur niet gemakkelijk te beklimmen kon zijn, zou de bezetting er toch zeer door ontrust worden. Men was alzoo in staat de stad en de Karabelnaya gelijktijdig aan te grijpen en de belegerden op alle punten bezig te houden. Kon men hem op het een of ander punt tot wijken brengen, dan kon men daar met overmagt binnendringen. — Intusschen werd er een andere weg ingeslagen: Alleen de werken der voorstad werden bestormd, terwijl een gedeelte van het leger beproefde eene afleiding naar de zijde van de Tchernaya te maken.

Op den 16den begon men met de noodige voorbereidselen tot den aanval, hoofdzakelijk bestaande in het aanleggen van trappen in de loopgraven en het maken van openingen door de borstweringen, om er met de veldartillerie te kunnen doorkomen. Den volgenden dag werden de werken uit 114 vuurmonden, in 18 verschillende batterijën geplaatst, beschoten. Dit vuur werd den geheelen dag onderhouden en slechts gedurende enkele oogenblikken met nadruk door de vesting beantwoord.

De aanval op Malakoff had den 18den Junij in drie kolonnen plaats. Links stond de divisie d'Autemarre, regts de divisie Mayran, in 't midden de divisie Brunet. De divisie keizerlijke garde maakte de algemeene reserve uit en werd opgesteld achter de redoute Victoria. De aanval moest des morgens ten 5 ure door de drie kolonnen te gelijk ondernomen worden, op een signaal van eenige vuurpijlen met lichtsterren, die op last van den opperbevelhebber uit de Lancaster-batterij zouden opgelaten worden.

Door een ongelukkig toeval was de divisie d'Autemarre, die den aanval op den linker vleugel moest doen, in de loopgraven in dienst.

Men had achter de sappe, waar de divisie was opgesteld, de soep laten koken. Deze plaats moest aan de divisie Brunet, die den aanval op het centrum zou doen, worden ingeruimd. Men wilde echter den soldaten het voedsel dat zij zoo zeer behoefden, niet onthouden; maar de bewegingen van troepen in de loopgraven, waar zij elkander niet kunnen voorbijmarscheren, zijn altijd tijdroovend en langzaam. Daaruit volgde nu, dat niet al de troepen van den generaal BRUNET op de hun aangewezen plaats stonden, toen het tijdstip tot den aanval daar was.

Eenige oogenblikken vóór 5 uur, meende de generaal MEYRAN, in een bom, uit wier buis een vuurstraal spoot, het afgesproken signaal te zien. Hij gaf oogenblikkelijk bevel tot den aanval, en de troepen van den generaal FAILLY rukten moedig voorwaarts, doch werden met eene hagelbui van kogels begroet. De Russen hadden de bewegingen van den aanvaller zeer wel opgemerkt, en men had in de loopgraven duidelijk het alarm blazen in de stad gehoord. De kolonne Failly verzamelde zich in eene laagte van het terrein en rukte van daar weder voorwaarts, doch werd nu, onder een schrikbarend vuur, door eene linie van wolfskuilen tegengehouden. De generaal MEYRAN sneuvelde en de generaal FAILLY bragt zijne kolonne in eene terreinplooi, waar zij verbleef totdat de aftogt werd geblazen.

De tweede kolonne van de divisie Meyran had een afstand van 800 el te doorloopen. Zij werd op een afstand van 2 of 500 el opgehouden door het hevig geschutvuur uit de vesting. Men was geraakt in den inspringenden hoek tusschen de bastions n°. 1 en 2.

Toen de opperbevelhebber in de Lancaster-batterij aankwam, en zag dat men aan den regter vleugel den aanval reeds begonnen had, liet hij oogenblikkelijk het signaal tot den algemeenen storm geven, en nu kwam de divisie Brunet, hoewel de bepaalde tijd daar was, door voormelde omstandigheden, te laat aan.

Zoodra gezegde divisie buiten de loopgraven trad, klommen de Russen op de borstweringen van den hoofdwal. De stormkolonne werd met zulk

een hevig geweer- en kartetsvuur ontvangen, dat de kolonne door het aanslaan der projectielen, letterlijk in een wolk van stof gehuld werd. Het hoofd der kolonne werd door de vele dooden en gekwetsten, die overal nederstortten, zeer uit zijn verband gerukt. Reeds in het eerste oogenblik viel de generaal BRUNET, doodelijk getroffen. Eenige dapperen geraakten over de linie wolfskuilen en kwamen tot bij de gracht vóór de courtine, doch vielen daar door het geschutvuur der vesting. In de sappen ontstond eene zeer groote verwarring door de gekwetsten, die er van alle zijden in gebragt werden.

Op de linker flank bragt d'AUTEMARRE zijne troepen vóór het gedeelte van den hoofdwal, hetwelk Malakoff met het diepste deel van het ravijn verbond. Bij de batterij Gervais stormde een jagerbataillon inderdaad de linie van vestingwerken binnen, terwijl de bataillonschef der genie ABINAL, met eene brigade sappeurs onder den kapitein BRESSONNET, in de batterij drong. Het hoofd der kolonne d'AUTEMARRE was dus werkelijk *in* de vesting; maar de Russen, die door het afslaan van den aanval der Britten op het groot Redan en het terugwijzen van de kolonnen Meyran en Brunet, de handen ruimer hadden gekregen, beletten door een hevig vuur de versterkingen op te rukken, en het jagerbataillon moest weér voor de naderende Russische troepen wijken. De bestorming was dus op alle punten afgeslagen, en 's morgens om 8½ uur moest het bevel tot den aftogt gegeven worden.

De Russen vervolgden de aftrekkende kolonnen niet. Zij hadden onderzonden dat zij met dappere troepen te doen hadden, en daar de hoofden der kolonnen werkelijk binnen de vesting waren geweest, hadden zij het bewijs gekregen, dat hunne stelling niet zonder gevaar was.

De genietroepen hadden zich bij de bestorming door hunne koelbloedige dapperheid bijzonder onderscheiden. Veertien Ingenieurs hadden den aanval bijgewoond, zeven daarvan werden gekwetst, en van de 232 sappeurs geraakten 81 buiten gevecht. De kommandant ABINAL, die het laatst de batterij Gervais verliet en de kapitein DELAPORTE, werden doodelijk gewond.

De Engelschen hadden even zware verliezen geleden. Onder de gesneuvelden bij den aanval op het Redan, was sir JOHN CAMPBELL, een van de generaals die door de soldaten zeer bemind was. Ook werd de generaal der genie HARRY JONES aan het hoofd gekwetst.

Door de lagere ligging van de vestingwerken waren de Russen genoodzaakt geweest op de borstweringen te klimmen en hadden daardoor aanmerkelijke verliezen geleden. Hunne officieële rapporten vermelden op den 17den en 18den Junij, een verlies van 785 gesneuvelden, waaronder 2 officieren en 4979 gekwetsten, waaronder 135 officieren en 5 generaals.

Na de bestorming van den 18den, werd de aanval weder voet voor voet voortgezet. Er hadden gedurende de overige dagen van de maand talrijke en groote herstellingen van de sappewerken plaats. Aan de zijde van Malakoff werd de vijfde parallel voltooid en aan beide zijden verlengd. Er werden eenige zigzags aangelegd, om naar deze parallel te kunnen komen, en drie nieuwe batterijen gebouwd. Op den regter vleugel maakte men eenige loopgraven van de wapenplaatsen Lavarande tot tegen de waterleiding. De beide wapenplaatsen werden versterkt en aan de oostzijde van de waterleiding een paar nieuwe batterijen gebouwd.

In de vesting werd met veel ijver gewerkt aan de herstelling van de beschadigde werken, vooral aan het verbeteren van de courtine bij bastion n°. 2. De generaal TODLEBEN werd op den 20sten Junij gekwetst door een geweerkogel, die hem de kuit doorboorde. De tijding van deze gebeurtenis werd in de Engelsche legerplaats gebragt door een brief van een krijgsgevangen Britsch Ingenieur, die om zijne goederen vroeg. Een postscriptum in dezen brief was door de Russen met een breede inktstreep bedekt. Men had echter, door middel van scheikundige reactieven, den volzin weêr te voorschijn laten komen. Er stond te lezen, dat de krijgsgevangen ingenieur ontvangen was door den generaal TODLEBEN, die gekwetst te bed lag.

Den 19den Junij werd er een wapenstilstand gesloten, om de dooden te begraven. De Russen plaatsten daarbij hunne schoonste troepen amphitheatersgewijze op de Karabelnaya, om zodoende aan de Fransche soldaten te laten zien, hoe magtig zij waren. Zulk eene „grootte parade” is in den regel bij het verdedigen van eene vesting een ongewoon schouwspel. De generaal NIEL neemt daaruit aanleiding om de vraag te doen: „Hoe kon toch zulk een magtig leger zich zoo door loopgraven laten vastrijgen?”

Het verlies van het 2de korps bedroeg gedurende de maand Junij, aan dooden: 2189 man, waaronder 106 officieren;

gewonden: 6942 „ „ 466 „

vermist: 799 „ „ 25 „

Het gemiddeld getal werkers bij den aanval aan de regter zijde, was des daags: 55 sappeurs en 514 infanteristen;

des nachts: 72 „ 602 „

Julij.

Op den 5den Julij werd de divisie Faucheux, — de voormalige divisie Mayran, — afgelost door de divisie Canrobert, die nog weinige verliezen geleden had en ruim 6000 man sterk was.

Het Turksche leger onder OMER-Pacha werd op de hoogten van Balaclava , naar de zijde van de vallei Varnoutka zaamgetrokken , en het Baidardal bezet door de kavallerie-divisie d'Allonville en eenige bataillons infanterie. Het Sardinische leger ging daarentegen op de linker zijde van de Tchernaya terug. De voorposten bewaakten de debouché's van Alsow en Tchorgoun.

De voorposten van de Russen stonden bij de Belbek. Tegen het einde van de maand maakten zij eenige nieuwe batterijen op de hoogten tusschen de ruïnen van Inkermann en den weg naar Mackenzie.

De cholera , die in 't begin van Julij nog vrij hevig woedde , nam langzamerhand af; daarentegen klom het getal gekwetsten dagelijks , vooral bij den aanval aan de rechter zijde. Daardoor werden de ambulancen met lijdens overladen en was men genoodzaakt een groot aantal zieken en gewonden naar Konstantinopel te evacüeren. De Britten hadden zich te Scutari , aan de overzijde van de Straat gevestigd. Men had , alles te zamen genomen , te Konstantinopel plaats voor 11,410 bedden. Te Varna , Gallipoli en te Nagara kon men nog 1860 zieken bergen.

Om werktuigen en andere zaken te vervaardigen en te herstellen , en het materiëel der genie in gereedheid te brengen , werden te Konstantinopel talrijke en uitgebreide werkplaatsen voor timmerlieden en smids ingerigt. Het hout voor de schanskorven werd getrokken uit het bosch van Belgrado , op den rechter oever van den Bosporus. Gedurende de geheele belegering was daar een detachement sappeurs met houthakken bezig. Om de zaak gemakkelijk te maken , werden de latten en palen die voor een schanskorf noodig waren , te zamen in een bos gebonden.

Het rijshout werd vervolgens met stoomschepen naar Kamiesch overgevoerd.

Op het eind van de belegering moesten er in de werkplaatsen van de genie nog tal van andere zaken aangemaakt worden , als : ladders van verschillende afmetingen , brugladders en Birago-schragen om de grachten over te trekken , wol- en stroozakken en dergelijke dingen meer.

Aanval aan de linker zijde. Gedurende de maand Julij bedroeg het aantal arbeiders bij de belegeringswerken aan deze zijde , in den regel slechts 180 man. Zij werden hoofdzakelijk gebruikt om de beschadigingen te herstellen , die door het vuur uit de vesting aan de borstweringen werden aangerigt. Voorts werden nog eenige loopgraven naar voren gemaakt. Ook werd de onderaardsche oorlog voortgezet , om den verdediger bij den aanval op de stad bezig te houden , terwijl de aanvaller inmiddels alle krachten inspaude , om langs den kant van Malakoff de vesting binnen te dringen. Het sapperen was echter zeer lastig. De schanskorven moesten geplaatst

worden op een zeer afdalend terrein, zij werden telkens door de projectielen omgeworpen, en daar de grond die uit de sappe geworpen werd, langs de helling van het terrein afviel, bleven de schanskorven voor een groot gedeelte zonder aardbedekking, en werden dan ook zoodra het dag werd, spoedig weggeschoten. De officieren hadden in last den schijn aan te nemen alsof zij het er bepaald op toelagden, sommige sappewerken te vervaardigen; daarbij moesten zij echter de arbeiders zoo min mogelijk blootstellen. De Russen trachtten door alle middelen den voortgang der werken te beletten. Op den 4den werd een sappehoofd in brand geschoten, en de sappeur die het brandend projectiel trachtte te blusschen, zwaar gewond. Daarentegen veroorzaakte een Fransche bom brand in een Russischen driedekker. De rook sloeg reeds uit de geschutpoorten tusschendecks, maar de Russen slaagden er in het vuur te blusschen. Eenige dagen later was het vuur uit de vesting zoo hevig, dat soms 10 schanskorven achter elkander van eene zelfde plaats werden weggeschoten.

Van den 12den tot den 30sten Julij, bedroeg het getal arbeiders des nachts slechts 100 à 150 man, behalve een paar brigaden van een 20tal sappeurs, die de beschadigingen der loopgraven herstelden. De sappeurs werden ook gebruikt om een gemeenschapsgang van 1,80 el diepte te maken naar de steengroeven, vóór een van de belegeringsbatterijën. Deze arbeid vorderde echter slechts langzaam, daar men in eene rotslaag van 1 el dikte had te arbeiden, en dit werk onophoudelijk beschoten werd door de Russische artillerie, die er menigmaal in slaagde om de borstwering weder geheel in de loopgraaf terug te werpen.

De arbeid aan de mijnen werd dikwijls meer door het worpvuur vertraagd dan door den contramineur. Op den 8sten werd een mijnoven in het talud van den trechter aangelegd en eene vijandelijke galerij, die reeds zeer nabij was, teruggeslagen; vier dagen later liet de contramineur een paar ovens springen; door de eerste werden een paar mineurs door de stiklucht bevangen, door de tweede werden 4 arbeiders getroffen. De aanvaller liet ook een paar in putten geplaatste ovens springen. De Russen bleven voortdurend doorwerken in de gracht van het Bastion du mât, denkelijk aan eene schoone geblindeerde batterij, die later de rechter face van het bastion flankeerde. Men kon duidelijk het zagen, hakken en het slaan op zware stukken hout, zelfs het spreken der werklieden hooren.

Den 16den, des morgens ten 6 uur, liet de contramineur eene mijn springen, waardoor een Fransche mineur, die bezig was in den trechter eene mijnput te graven, bedolven werd. Het gelukte echter hem levend uit

te graven, hoewel hij gedurende twee en een kwart uur onder den grond gezeten had.

Meer dan eens is het bij den onderaardschen oorlog voorgevallen, dat mineurs die een paar uur onder den grond bedolven geweest waren, nog levend te voorschijn kwamen. Men ziet dus dat het zaak is zóólang met graven en zoeken voort te gaan, tot men ten minste de lijken der arbeiders gevonden heeft.

Den 19den liet de aanvaller twee ovens springen. Den volgenden dag werd nogmaals een oven in eene put geladen en met zandzakken opgestopt; daardoor werd eene galerij der Russen teruggeslagen. Een dergelijke oven op den 21sten, des morgens ten 10 uur ontstoken, gaf dezelfde uitkomst. Den 22sten sprong weder eene kwetsmijn van den contramineur; ditmaal echter zonder eenige uitwerking; daarentegen deden een paar mijnen van den aanvaller eenig terrein winnen.

De Russen wierpen van tijd tot tijd geheele salvo's granaten in de trechters en kwetsten daardoor soms een tiental mineurs te gelijk. Om deze ongelukken te voorkomen, werden rijen schanskorven geplaatst die de granaatscherven opvingen; ook werden blinderingen vervaardigd van twee muren van drooggestapelde steenen, die twee el van elkander stonden en met horizontale lagen fascines gedekt waren.

In de volgende dagen liet men van weërszijden nog eenige mijnen springen, die echter niet veel uitwerking deden. Op den 29sten, des middags ten 5½ uur, werden twee overladen mijnen ontstoken, die zeer nabij de Russische galerijën waren aangelegd. Een van deze mijnen schijnt een oven van den contramineur te hebben aangestoken. De wijde trechters waren geheel met overblijfselen van Russische galerijën opgevuld.

Gedurende deze maand verloor het 1ste korps aan

dooden : 128 man, waaronder 2 officieren ;

gekwetsten : 1010 " " " 24 " "

Het gemiddeld getal arbeiders bedroeg

des daags : 76 sappers of mineurs en 187 infanteristen ;

des nachts : 68 " " " 139 " "

Aanval aan de regter zijde. Gedurende deze maand spanden de belegeraars alle krachten in om het werk Malakoff en het kleine Redan te naderen. Allerlei oorzaken vereenigden zich echter, om den arbeid bezwaarlijk te maken. Bijna op alle punten had men te sapperen in de harde rots, en de loopgraven, die niet door eenige verheffing van het terrein gedekt waren, werden onmiddellijk door het vijandelijk geschut vernield, al waren er drie rijen schanskorven geplaatst. De officieren der genie moesten den regel-

matigen voortgang der sappe geheel vaarwel zeggen; men kon slechts in enkele laagten van het terrein of achter de weinige hoogten arbeiden; die sappen werden zooveel mogelijk verlengd en eindelijk met elkander verbonden. Vóór het werk Malakoff en bastion n°. 2, werd de vijfde parallel uitgebreid en voltooid, eenige zigzagverbindingen naar de zesde parallel werden aangelegd met een gedeelte van deze parallel; voorts werden nog eenige zigzags naar eene zevende parallel ondernomen.

Op den uitersten regter vleugel kon men eenige verbindingsloopgraven verbeteren en in orde brengen; dit was echter alles wat men, ondanks de grootste krachtinspanning, kon uitvoeren.

De Russen onderhielden gedurende deze geheele maand, vooral 's nachts, een zeer hevig vuur en hunne verdedigingswerken werden met kracht voortgezet. Men kon voortdurend het petarderen en breken in de rots hooren. Hunne werken bestonden in het maken van loerposten en grootere contre-approches, maar vooral in het versterken van het fort Malakoff, de bastions n°. 1 en 2 en van de courtinen die deze werken aan elkander verbonden.

Nachtelijke uitvallen hadden er slechts enkele malen plaats. In de tweede helft van de maand werden de aanvalswerken vóór bastion n°. 3, het fort Malakoff en bastion n°. 2 aangetast. Bij den uitval in den avond van den 16den, bleven Fransche arbeiders eene sappe, die naauwelijks begonnen was, bezet houden, hoewel zij slechts half gedekt stonden; eenige werklieden gingen zelfs de vóórgeplaatste wachtposten versterken. Daarentegen ontstond er meermalen brand te Sebastopol, door het groot aantal brandkogels die er heen geworpen werden.

Het verlies van het 2de korps bedroeg gedurende de maand Julij, aan dooden: 285 man, waaronder 16 officieren;

gekwetsten:	2041	„	„	74	„
vermist:	7	„	„	1	„

Het gemiddeld aantal arbeiders bij den aanval aan de regter zijde bedroeg des daags: 67 sappeurs of mineurs en 500 infanteristen;

des nachts:	71	„	„	679	„
-------------	----	---	---	-----	---

(Het vervolg in het volgend Nummer.)

**AANTEEKENINGEN OMTRENT HET PRUISSISCHE LEGER, GETROKKEN UIT HET
SPECIALE RAPPORT VAN DEN KAPITEIN DER ARTILLERIE F. A. T.
DELPRAT, OPGEMAAKT GEDURENDE DIENS VERBLIJF TE COBLENZ,
IN DEN NAZOMER VAN 1856.**

Den 24sten Augustus 1856 ontvingen de kapitein der artillerie F. A. T. DELPRAT en de kapitein-ingenieur G. G. VAN DER HOEVEN, bevel om zich te begeven naar Coblenz, ten einde aldaar, ingevolge welwillende vergunning van de Pruisische regering, eene op groote schaal uit te voeren belegerings-oefening, gepaard met brigade-manoevres, bij te wonen. Deze officieren kwamen aldaar den 25sten aan, even voor het openen der loopgraven in den nacht van den 25sten op den 26sten, en woonden verder die geheele oefening bij.

De aanval geschiedde van de zijde der Karthausershoogte, tegen het fort Alexander. De eindbestorming had plaats den 22sten September. Na deze belegeringsoefening ging men over tot eene belangrijke artillerie-proef, bestaande in het vernielen van het bomvrij gemetseld reduit van het fort Thronfolger door bomwerpen en door bresschoten in een frontmuur, die gedekt was door den vóórliggenden wal.

Omtrent deze oefeningen en proeven is door beide genoemde officieren gezamenlijk een uitvoerig algemeen rapport ingediend. Bovendien heeft elk hunner speciale aantekeningen overgelegd over zaken, hunne respectieve wapens betreffende.

Het was een gelukkig denkbeeld van den vorigen Minister van Oorlog, den luit.-generaal VAN MEERS, om uit de menigte rapporten, memoriën enz., die bij het Ministerie van Oorlog berusten, er eenige ter bekendmaking aan de drukpers af te staan en daardoor van meer algemeen nut te doen zijn. Het is aan deze verlichte denkwijze, die later ook gedeeld werd door Z. Exc. den tegenwoordigen minister, dat wij voorloopig reeds een aanvang kunnen

maken met onzen lezers enkele fragmenten mede te deelen uit de speciale aantekeningen van den kapitein DELPRAT, en wij vertrouwen hun daarmede geen ondiens te zullen doen.

Het spreekt van zelf, dat enkele beschouwingen van te teederen aard waren om langs dezen weg bekend gemaakt te worden; wij hebben die dan ook achterwege gelaten. Vooral omdat de Pruissische regering angstvallig geheimzinnig omtrent vele zaken is, hebben wij gemeend, dat de aan onze officieren verleende vrijheid en gastvrijheid, en de allerhartelijkste ontvangsten van wege hunne Pruissische kameraden te beurt gevallen, ons de pligt oplegden om enkele zaken, waaraan in Pruisen te regt of te onregt een geheimzinnig gewigt gehecht wordt, niet aan de openbaarheid prijs te mogen geven.

Bovenstaande opmerkingen schenen der Redactie noodzakelijk, om den welligt al te fragmentarischen vorm van deze aantekeningen te verklaren en versoening te doen vinden.

Op ons verzoek heeft de kapitein DELPRAT hier en daar enkele aanmerkingen in noten bijgevoegd.

Infanterie, wapens enz.

. . . . de houding der Pruissische troepen, onder de wapens, is voortreffelijk; de landweer zelfs daarvan niet uitgezonderd; wanneer deze slechts een paar maanden te zamen is geweest. Grootendeels schijnt dit toegeschreven te moeten worden aan den echt militairen geest, die als een karakters trek van het volk uitmaakt, en die van vader tot zoon overgeërfd wordende, dermate de geheele natie met militaire overleveringen heeft doordrongen, dat het in elken stand, niet slechts in woorden, maar in werkelijkheid als eene eervolle (al is het dan niet altijd welkome) taak wordt aangemerkt, om den lande te dienen. Zulk eene gezindheid werkt de opleiding en spoedige vorming van den soldaat in de hand; daar ieder rekrut zich beijvert, om zoo spoedig mogelijk voor een oud soldaat te kunnen doorgaan.

In een en ander is dan welligt ook de oorzaak te zoeken, dat de soldaat onder de wapens, zich in het algemeen door eene uitmuntende houding kenmerkt; alle bewegingen als met lust verrigt, somtijds zelfs met eene bijna overdrevene vaardigheid.

Het kwam mij tevens voor, dat de Pruissische soldaat nog eene andere zeer voortreffelijke eigenschap bezit, namelijk: een geest van orde, waardoor het bij voorbeeld mogelijk is, om een troep, zonder onafgebroken toe-

zigt, herhaald waarschuwen of straf, aan zich-zelfen over te laten, zonder dat de gelederen verloren gaan, zonder dat er luid gepraat of gestoeid wordt. Herhaalde malen zag ik troepen in gesloten kolonne, des nachts uren lang opgesteld, in aanhoudenden regen, wachten op het teekenen tot de bestorming van een veldwerk, het openen van loopgraven, of het aanvangen van eenigen belegeringsarbeid, zonder dat men één man van zijne plaats zag gaan, zonder dat men hoorde spreken of morren. Dikwijls waren daarbij de meeste officieren van de kolonne verwijderd, tot het ontvangen van bevelen, of tot het voorbereiden der werkzaamheden. Hoogstens fluisterden de manschappen, of gaven zij zich door teekens, het een of ander te kennen.

Zoo ook verrigten de artillerie en de sappeurs des nachts vrij zwaren arbeid in doorweekten, of ook wel zeer harden bodem, zonder dat men eene stem hoorde. Van cantines, zoetelaarsters enz., was op het terrein der oefeningen of in den omtrek geen spoor te zien.

Lijnregt in strijd, met hetgeen ik mij omtrent de Pruisische troepen had voorgesteld, was een en ander, niet het gevolg van vrees, of van zeer strenge straffen; want de soldaten worden over het algemeen zeer zachtzinnig behandeld. Driftige bejegeningen, uitvallen, schelden of vloeken, heb ik bijna nimmer tegen de soldaten hooren plaats hebben; integendeel, er heerschte iets vertrouwelijks in den omgang tussehen de officieren en hunne onderhoorigen. De hoofdofficieren spraken hunnen troep dikwijls aan met het woord: *kinderen*; — wanneer hoofd- of andere officieren, bij hun troep aankwamen, begroetten zij hunne onderhoorigen met een: *Gute morgen Leute*; waarop de geheele troep met *Gute morgen Herr Obrist . . . Excellenz . . .* enz., antwoordde. Zelfs had dit plaats, bij het verschijnen van Zijne Majesteit den Koning van Pruisen, op eene groote parade te Trier. Deze toon verwonderde mij des te meer, daar ik mij, op grond van vroegere overleveringen omtrent het Pruisische leger, en van de zoo naar het leven geschilderde tafereelen van het oude leger, o. a. door EILERT, eene overstrengene wijze van dienen had voorgesteld.

Den soldaat wordt tegenwoordig veel vrijheid gegeven; de straffen, behalve voor misdrijven in dienst gepleegd, zijn zeer zacht.

Men vergunt den soldaat vrijheden die bij ons, voor het minst genomen, vreemd zouden schijnen; althans in de garnizoenen nog in veler oogen eene erge nis zouden zijn. Op marsch bijvoorbeeld, wordt algemeen gerookt, zelfs bij batterijen met geladen voorwagens; in dit laatste geval echter moeten de manschappen dopjes gebruiken.

Zoodra een troep buiten de stadspoort is gekomen, wordt er gerookt;

doch als men op het terrein aankomt, of wanneer eenige manoeuvre begint, moet alle spoor van pijpen verdwenen zijn. Zoo ook nog staat men toe, dat in de kasernen, bij kermessen of feesten, lokalen tot danszalen ingerigt worden, waar de soldaten hunne kennissen mogen uitnoodigen; zulke gemakkelikheden duren dan dikwijls den geheelen nacht.

Een aangeboren geest van orde moge bijdragen tot het vergunnen van dergelijke vrijheden; het scheen mij echter toe, dat ook omgekeerd het minder verbieden van onschuldige zaken oorzaak was, dat er minder misbruik gemaakt werd van toegestane vergunningen, en de soldaat er minder op uit was, om van elke gelegenheid, waarin de banden vrijer worden, gebruik te maken, en het juk der discipline af te schudden, iets waardoor dan zoo ligt vrijheid in wanorde overgaat.

Deze meerdere vrijheid belet niet, dat de soldaat zich over het algemeen zeer eerbiedig jegens zijne meerderen betoont; op straat bijv., heeft het groeten plaats, even als bij ons leger, met dit onderscheid echter, dat de man halt en front maakt, als hij officieren zijner eigene kompagnie tegenkomt; terwijl ook marscherende afdeelingen, talrijk of niet, gewapend of in corvée zijnde, bij het voorbijgaan van officieren, zich al doormarcherende ordelijk scharen op: *Richt euch*; op het kommando: *Augen rechts of links*, de oogen op den officier rigten; en op *Rührt euch*, weder eene vrije houding aannemen. Manschappen met eenig voorwerp in de hand, hoe gering ook, groeten slechts, door met de armen stokstijf langs het lijf voort te gaan.

Voor hoofdofficieren komen de wachten in het geweer.

Nog behoort het tot de gebruiken, dat een officier, onderofficier of soldaat, een troep geleidende, of op zich-zelf in dienst zijnde, zich bij het ontmoeten van hooger en in rang aanmeldt, dat is: in korte woorden het doel mededeelt, waartoe hij gekommandeerd is. In kasernen binnenkomende, verantwoordt de oudste in rang zijnde, op deze wijze de presente manschappen. Ook aan ons, als officieren, die zich op officiële wijze bij het leger bevonden, werden dezelfde eerbewijzen enz. betoond.

Het mag ook niet verzwegen worden, dat wij gedurende ons verblijf van 7 weken in Pruisen, geen beschonken soldaat hebben gezien.

De legerorganisatie, de inrigting der landwehr, en de hoogsteenvoudige maar doeltreffende kleeding, als bekend onderstellende, zij het volgende hieromtrent voldoende. Over het algemeen was men zeer tevreden met de instelling der landwehr; doch deze scheen mij wel het nadeel te bezitten, dat er zeer weinig vrijwilligers, en alzoo oude soldaten in de gelederen waren; een vaste kern van vrijwilligers miste men geheel. De weinigen, die zich voor eenige jaren lang tot de dienst verbonden, waren

naauwelijks toereikend, voor de kaders; oude soldaten zag men, althans destijds te Coblenz, weinig of niet. Veel kan hiertoe bijdragen, het nimmer toestaan van huwelijken, de gelegenheid om zich bij de toenemende uitbreiding van industrieële ondernemingen een betere geldelijke positie te verzekeren, en de zekerheid om na een bepaald aantal jaren regt te hebben op een burger-ambt, bij politie, belastingen enz. Hierdoor bleef zelden een onderofficier langer in dienst dan hoogstnoodzakelijk was.

De manschappen waren gekazerneerd in de verschillende forten om en bij Coblenz, meest in bomvrije kasematten; deze waren alle gewit of geel aangestroken; in alle kon gestookt worden, en het onaangename dat de soldaat er gewoonlijk in vindt, om in groot getal te zamen te wonen, was daardoor vermeden.

Het scheen mij, dat de kamers ordelijk werden gehouden; hoewel de groote uniformiteit in het bergen van de kleedingstukken en andere voorwerpen, die bij ons gewoonte is geworden, daar niet bestond. De kamers zagen er daardoor wel zoo gezellig en huisselijk uit als in onze kasernen.

De manschappen slapen in éénmans ijzeren nachtlegers, die wel eenige overeenkomst hadden met de onze. De bodem was echter door losse planken gevormd. Voor de manschappen op Ehrenbreitstein gehuisvest, was de dienst, door de hooge ligging van die sterkte, en de vrij verre verwijdering van de oefeningsplaats: de Karthausenberg, zeer vermoeijend. Er waren echter weinig zieken. De om Coblenz gekantonnerde troepen hadden veel te lijden van ongedierte. De soldaten eten slechts eenmaal per dag warm eten; doch ontvangen bij gelegenheid van de groote oefeningen, een *Zusatz*, tot het aanschaffen van spijs. De onderofficieren hebben geene menage, doch eten gezamenlijk in een of ander kosthuis; althans te Coblenz zag ik hier en daar zulke vereenigingen.

Het hospitaal was in geen zoo netten, ordelijken toestand, als de hospitalen hier te lande, en in het algemeen, is de stand der officieren van gezondheid, of der zoogenaamde artsen, op een lageren voet dan bij ons; deze geneeskundigen toch, hebben niet allen den rang van officier, worden ook niet in den omgang met officieren opgenomen; zij komen nimmer bij officieële voorstellingen, parades enz., en hebben zeer geringe bezoldigingen; moettende zij zich bovendien zelve van instrumenten voorzien, tenzij er in oorlogstijd bepaalde ambulancen (*Feld-Lazareths*) opgericht worden. De paardenartsen wonen met de onderofficieren en manschappen te zamen, behalve de paardenarts, die het opzigt bij een geheel regiment heeft, en den titel van *Rossartz* draagt. De overige heeten *Kurschmiede*. De geneesmiddelen worden, in de garnizoenen, door particuliere apothekers gele-

verd, waarmede men een akkoord aangaat. De officieren hebben in de garnizoenen geen regt op geneeskundige verzorging door militaire geneeskundigen, en ook niet op geneesmiddelen.

In de kleedingsmagazijnen, en gedeeltelijk bij de korpsen, zijn vier stellen kleederen voor elken troep in voorraad: één voor werktenue, één voor exercitiën, één voor parades en groote gelegenheden en één voor oorlogstijd. Bovendien zag ik bij vele troepen nog werkkielen enz. Deze maatregel moge zijne nadeelen hebben, doch heeft echter ook het voordeel, dat de goede kleederen gespaard blijven, en dat de troepen bij parades, alle zeer gelijkmatig en even nieuw gekleed waren. Het laken was van eene veel dunnere stof dan bij ons leger. De mantels of overjassen konden daardoor zeer dun opgerold worden, ten einde met de bijeengebonden einden, over den linker schouder regts afhangende gedragen te worden; hinderde de mantel bij sommige werkzaamheden, dan werd hij voor een oogenblik afgelegd (1). Bij exercitiën bij slecht weder, hadden de kanonniërs en welligt ook andere troepen hooge linnen slobkousen aan, over den pantalon.

De kleederen werden bij vele troepen genaaid door naai-machines; vele daarvan werden te Coblenz vervaardigd en geleverd door een zeer bekwaam horologiemaker en werktuigkundige: *RHASKOPF*; de kleinste dier werktuigen, waarmede de fijnste stoffen en dun leder konden genaaid worden, kostten 70 Pr. Thal.; de grootere, waarmede zelfs zwaar leder, rijlaarzen en dergelijke zaken genaaid worden 120 Thaler.

De randsels hadden bij alle troepen eene, naar het mij scheen, zeer doeltreffende gedaante; van onderen waren zij namelijk veel breeder dan boven, zoodat de binnenzijde volgens het beloop van den rug uitgehold was; hierdoor lag de randsel vaster, vooral bij snelle gangen of bij het te paard zitten der kanonniërs, op de vandehandsche paarden; tevens was daarbij ruimte gewonnen, en lag de last meer nabij het midden van den man. De eetketeltjes werden achter op het buitenvlak gedragen; bij parades, in linnen foudralen. Het is mij ontgaan of deze eetketeltjes dagelijks gebruikt worden; doch in de kasernen zag ik bij het eten der soldaten wit aarden schotels gebruiken.

Bij de veldmanoeuvres droegen ook de officieren randsels van een bepaald model.

(1) Zeer warm en regendigt kwamen mij deze dunne mantels niet voor. Bekend is de plaat waarop een rekrut is voorgesteld, die van een onderofficier onderrigt ontvangt in het oprollen van den kapot. De oude snorbaard brengt hem het groote gewigt dezer kunstbewerking onder de oogen, door den uitroep: *Was nutzt mich der Mantel, wenn ich ihn nicht aufrollen kann!*

Twee patroontasschen werden regts en links, met verschuifbare passanten, aan den sabelgordel gedragen. Ter besparing echter, hadden de troepen bij de oefenings-manoeuvres meestal slechts één patroontasch voor het midden van het lijf. Al het ledergoed was zwart. De gewone tenue bij de belegeringsoefeningen, en buiten dienst, was voor de manschappen zoowel als voor de officieren, met de politiemuts; deze laatste verschijnen echter nimmer zonder degen, en mogen zich nergens in burgerkleeding vertooven. Bij de troepen voor uitvallen, bestormingen enz. bestemd, was de tenue bijna altijd met de helmen (*Pickelhaube*). De adjudanten zijn ligt te onderscheiden door het dragen van den zilveren sjerp over den linker schouder, met de lus op de regter zijde. De officieren dragen de sabel onder den wapenrok aan wit lederen draagriemen.

De infanterie- en genietroepen, zijn gewapend met Minié- of met zundnaald-geweren; gladde loopen zijn bij het geheele leger niet meer te vinden. De zundnaald-geweren, schijnen in de laatste jaren, zoowel wat het geweer als de munitie aangaat, zeer verbeterd te zijn; zoodat men deze geweren langzamerhand bij het geheele leger wil invoeren, en dus de Minié-geweren thans meer als een overgangswapen worden beschouwd. Reeds waren verscheiden bataillons te Coblenz en te Trier, — om slechts te spreken van de troepen die wij zagen, — van zundnaald-geweren voorzien. Zelden zal men een wapen zóó algemeen hooren prijzen als zulks het geval was met dit nieuwe wapen; 't geen ons te meer verwonderde, daar wij meenden dat men juist van het zundnaald-geweer begon terug te komen. Dit was dan ook oorzaak, dat wij dien lof, niet dan zeer schroomvallig geloof schonken, en zooveel mogelijk het oordeel inwonnen van hen, die het wapen jaren lang bij hunne troepen in gebruik hadden. Doch aller oordeel was steeds ten gunste der zundnaald-geweren, en de troepen die nog van Minié-geweren voorzien waren, verlangden zoozeer naar het verwisselen daarvan tegen zundnaalden, dat wij, ook op grond van hetgeen wij zagen, tot de overtuiging zijn gekomen, dat werkelijk het zundnaald-geweer ver boven het Minié-geweer is te verkiezen.

De voordeelen die men in Pruisen aan de zundnaald-geweren boven de Minié's toekende, zijn tot de volgende hoofdpunten te brengen:

1°. *Dat men het geweer uiterst gemakkelijk en snel kan laden, zonder dat men een laadstok noodig heeft.* Hierdoor kan een gedekt tirailleur of ingegraven scherpschutter, zonder zich in het minst te ontblooten, of zelfs zonder zijn geweer te verplaatsen, uren lang achtereen vuur geven, en een veel grooter getal schoten doen, dan met het Minié-geweer. Daar

hij bijna geene beweging behoeft te maken, levert het kleinste voorwerp reeds toereikende dekking op.

De opgave van de officieren, bij de korpsen ingedeeld die met zundnaald-geweren waren gewapend, kwamen allen daarin overeen, dat gemiddeld geoeffende manschappen 6 à 7 schoten per minuut kunnen doen, op 500 pas, en goed rigtende. Als eene bijzonderheid beschouwde men de vaardigheid van een onderofficier, die op deze wijze 8 schoten per minuut kon doen.

Bij het verdedigen van bressen, positiën, blokhuizen, rivierovergangen enz., waarbij geene munitie behoeft te worden ontzien, staat dit voordeel bijna gelijk met dat eener grootere bezetting, zonder de daaraan verbonden nadeelen.

2°. *De veel lichtere munitie.* De geheel gereedgemaakte scherpe patroon voor het zundnaald-geweer weegt slechts 56,525 grammens, die voor het Pruisische Minié-geweer 55,505 grammens; kan een man dus 60 Minié-patronen dragen, dan kan hij ruim 80 zundnaald-patronen bij zich hebben. Deze lichtere munitie is het gevolg van den lichten kogel en van de bijzondere inrigting in lateren tijd gevolgd, om niet den kogel, maar slechts het spiegeltje met de wrijvings-sas in de trekken te dwingen; hierdoor kan den kogel minder middellijn gegeven en de lading kleiner genomen worden.

Het gewigt van den lossen zundnaald-kogel is: 31,665 gr.; dat van den Pruisischen Minié-kogel 47,145 gr. Bovendien moeten den soldaat, voor de Minié-geweren, nog slaghoedjes medegegeven worden. De lengte der beide patronen is bijna gelijk; de zundnaald-patroon is hoogstens $\frac{1}{2}$ centimeter korter.

3°. *Het nimmer zóó vuil worden van den loop, dat deze uitgepompt of gereinigd moet worden.* Men had in Pruisen de ondervinding opgedaan, dat na eenig aanhoudend vuur, zelfs somtijds reeds na 50 schoten, vooral als de loop eenigzins geroest waren, het noodig kon worden om de loop te reinigen; het is gevaarlijk dit te lang uit te stellen, want, blijft een kogel halfweg in den loop zitten, dan is het aftrekken zeer tijdrovend (1).

(1) In de *Historique du service de l'Artillerie devant Sebastopol*, dat dezzer dagen is uitgekomen, vindt men opgeteekend, bij de vermelding van vergelijkende proeven die tusschen het engelsche getrokken geweer en de fransche kernbus plaats hadden, dat het engelsche geweer na 25 schoten zeer sterk met kruidsljm was aangedaan; na 28 schoten scheurden de kogels in de trekken af. Dit geweer heeft een kaliber van 14,8 streep, en is voorzien van drie gelijkmatige trekken ter diepte van 3 en ter breedte van 6 streep. Deze trekken maken ééne omwenteling op de 1,948 el. De kogel is 14,2 str. in middellijn, zonder cannelures en met culot.

De loop der zundnaald-geweren behoeft, des noods in dagen lang, niet gereinigd te worden, al wordt er mede gevuurd; want doordien de lading van achteren in een cilinder wordt gelegd, die eene grootere middellijn heeft dan de loop, en die bovendien een geheel los stuk is, heeft het laden nimmer het minste bezwaar, en *moet* de lading wel door den loop weg; tenzij het geweer mogt weigeren, door omstandigheden, geheel onafhankelijk van den toestand van den loop; doch in dat geval wordt de geheele patroon met den kogel weder uit het geweer genomen, even gemakkelijk als zij er in gebracht werd, en is noch kogel noch kruid verloren, daar de scherpe patroon zonder er iets aan te scheuren of te veranderen, uit de patroentasch in den loop wordt gelegd. Daar alleen het kartonnen spiegeltje voor de wrijvings-sas, de trekken volgt, kunnen deze zonder eenig gevaar verroest of aangeslijmd zijn. In een met veel vochtig kruidsljm aangedanen loop, kon de kruidlading moeilijk geheel naar achteren gebracht worden, en een ingesneden of gedekt liggende tirailleur kan dan niet laden zoo hij het geweer niet vertikaal stelt en zich daardoor gedeeltelijk ontbloot; ook dit bezwaar vervalt geheel bij de zundnaald-geweren.

4°. *Het meer bestrijkend en zeer nauwkeurig schot.* Men had bij de Pruisische Minié-geweren opgemerkt, dat zij wel een zeer juist schot gaven op verticale doelen die eenige hoogte hadden, en dat de zijdelingsche afwijkingen zeer gering waren; maar de baan was zeer weinig bestrijkend, en dus de bestrekenen ruimte zeer gering.

Het misshatten van de afstanden, wordt hierdoor van zeer grooten invloed. Op afstanden van 6 tot 800 pas, was het hoogste punt der baan over de 8 el boven den grond. Bovendien had men bevonden, dat de Minié-geweren achterstonden bij de zundnaalden, wanneer *een bepaald punt* van het doel moest getroffen worden; bijv.: wanneer men door een vijandelijk schietgat daarachter geplaatste bedieningsmanschappen of schutters wilde treffen. Zulks was te zoeken in de omstandigheid, dat men op vele afstanden niet op het trefpunt kon aanleggen, maar het mikpunt 1 el daaronder of daarboven moest nemen.

De baan der zundnaald-kogels was daarentegen veel bestrijkender, en konden de klepvizieren daardoor veel lager zijn, zoodat men op het trefpunt zelf kon aanleggen.

Wat de nauwkeurigheid der zundnaald-geweren betreft, zoo verkreeg men bij gemiddeld geoeffende schutters, op 600 à 700 pas, van de 5 schoten, 4 à 5 treffers, in eene schijf, die 6 voet hoogte en 16 voet breedte had.

De afstand van 800 pas, werd als grens voor het geweervuur aangenomen. In het algemeen rapport omtrent de belegeringsoefeningen, zijn de uit-

konsten vermeld van vergelijkende proeven, die door ons werden bijgevoerd, met het zundnaald- en eenige andere geweren.

5°. *De hoogsteenvoudige inrigting van het slot, de weinige daaraan voorkomende herstellingen, en de eenvoudige inrigting der munitie.* Het slot is eenvoudiger dan bij eenig ander geweer, en bestaat uit eenige weinige stukken, waarvan de voornaamste geheel losse voorwerpen zijn, die de man er zelf ter vervanging in kan plaatsen en bevestigen.

De eenige voorkomende herstellingen zijn: het inzetten van eene nieuwe spiraalveer, of het verwisselen der naald. Volgens getuigenis van officieren die den krijg in Baden en Sleeswijk hadden medegemaakt, met troepen, voorzien van zundnaald-geweren, en van officieren die zulke troepen sinds 4 en 5 jaar onder hunne bevelen hadden, en daarmede de vredes-manoevres op groote schaal bijwoonden, kwam het vervangen der naalden hoogstens om de 2½ à 5 jaar voor. Het inzetten eener nieuwe naald geschiedde, door inschroeven of ook door solderen boven eene kaars, en in denzelfden tijd, als noodig is tot het opschroeven van een nieuw schoorsteentje op een Minié-geweer.

Het vervangen der spiraalveer was eerst na 4 à 5 jaar noodig; men voerde daartoe eenige losse veeren mede, 't zij in de patroontasch of in reserve; deze veer behoefde men slechts los in het slot te leggen.

De overige deelen van het slot zijn zóó eenvoudig en sterk, dat daar weinige beschadigingen aan te vreezen zijn. Wél gebeurde het nog, dat de inwendige cilinder, waarin de patroon wordt gelegd, ten laatste, aan het voorste einde, een weinig verteerde of verbrandde; doch vooreerst kan men dan nog zonder gevaar blijven doorgvuren; ten anderen is dit gebrek ligt te verhelpen, door het omsmeden van een nieuwen rand; deze cilinder is bovendien een afzonderlijk los stuk, dat door een nieuwen reservecilinder ligt te vervangen is, zonder eenig werktuig. Het is ook een gebrek dat langzamerhand en niet op eensklaps ontstaat. Het slot is zeer gemakkelijk uitéén te nemen en te reinigen, daar het uit weinige, alle zeer eenvoudige en losse stukken is zamengesteld. Daar er geen staartschroef aan den loop is, zijnde deze van achteren geheel open, zoo is ook het reinigen van dezen zeer gemakkelijk.

De sluiting van den loop laat niets te wenschen over; men heeft zoo schielijk mogelijk 180 schoten achter elkander met een zundnaald-geweer gedaan; door de hitte was het alstoen niet meer te behandelen, niettemin bleef de sluiting volkomen goed.

De munitie is niet alleen veel ligter, maar ook veel eenvoudiger te vervaardigen dan die voor de Minié-geweren, doordien de kogels vol gegoten

worden, de speelruimte, althans binnen vrij ruime grenzen, zonder invloed is en de geheele patroon zonder eenige voorbereiding geheel in den loop wordt gelegd; de slaghoedjes vervallen geheel, terwijl de vervaardiging der spiegeltjes met de slagsas, weinig toestel vereischt. Men verzekerde mij zelfs, dat er proeven waren genomen waaruit gebleken was, dat de wrijvings-sas door gewone slaghoedjes te vervangen was. Dat de naalden dan echter spoediger zullen afstompen, zal wel geen twijfel lijden.

6°. *Het minder uitslijten der trekken.* De zundnaald-patroon bestaat uit den kogel, die met het achterste gedeelte los geplaatst wordt in een vrij diep uitgehold kartonnen spiegeltje, dat aan de zijde der patroon voorzien is met de wrijvings-sas; dit spiegeltje wordt met den kogel zóó op de buskruidlading geplaatst, dat de sas tegen het buskruid komt; bij het aftrekken springt de naald los, doorboort de buskruidlading en ontsteekt de sas. Het spiegeltje iets grooter middellijn hebbende dan de loop, wordt in de trekken geperst, en verkrijgt daardoor eene ronddraaijende beweging; bovendien, zamengeperst wordende, sluit het zich om den kogel genoegzaam vast, om dezen in die ronddraaijende beweging te doen deelen. Om het spiegeltje des te beter om den kogel te kunnen doen sluiten, is het van voren van 4 insnijdingen voorzien. Daar de kogel alzoó niet in de trekken wordt geperst, maar slechts het kartonnen spiegeltje, zoo is het gevolg hiervan dat de trekken weinig of niet uitslijten; terwijl zij bij Minié-geweren, althans bij de Pruissische, zeer dikwijls opgehaald moeten worden. Men heeft proeven genomen in Pruisen met loopen die slechts van achteren een eind weegs van trekken voorzien waren, en het schijnt dat deze zeer voldoende uitkomsten gaven. De bijzonderheden daarvan zijn mij niet medegedeeld. Het gemakkelijker aannemen van de trekken door het karton, in vergelijking van lood, is welligt ook van invloed op de lading, omdat de wederstand kleiner aannemende, dezelfde lading nu eene grootere snelheid mededeelt; waarbij nog komt, dat de beschouwing van weggeschoten spiegeltjes het waarschijnlijk maakt, dat er weinig of geen gas langs den spiegel in de binnenwanden van den loop ontsnapt. Zulk een afgeschoten spiegeltje van eene scherpe patroon, is hiernevens gevoegd; de achterzijde, waarin de indruk van de naald zichtbaar is, moge een weinig verschroeid schijnen, de zijwanden zijn dit bijna niet, vooral niet ter plaatse van de trekken, die nog de ligte kartonkleur hebben behouden; waarbij in aanmerking moet genomen worden dat de geheele loop met kruidsljm was aangedaan. De ligplaats van den kogel is hoegenaamd niet geschroeid, dat alleen verklaard kan worden door aan te nemen, dat de spiegel den kogel tot het laatste punt in den loop omklemd houdt, of wel dat alle speelruimte afgesloten wordt

door den spiegel. Tevens blijkt het uit de bezigtiging van het spiegeltje, dat het de trekken uitmuntend aanneemt. Het werd voor de hand weg, uit een groot aantal weggeschotene opgeraapt.

7°. *Als bijkomende voordeelen, echter van minder gewigt*, moeten nog gerekend worden, dat het onmogelijk is twee patronen op het geweer te laden, zooals somtijds uit onbezonnenheid, moedwil of toeval geschiedt, en dat geladene geweren ontladen kunnen worden, zonder aftrekken, alzoo zonder het beschadigen van patroon of kogel, want de lading kan ongeschonden uitgenomen worden.

(Het vervolg hierna.)

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

INLEIDING.

De jongste oorlog die Frankrijk en Sardinië tegen Oostenrijk voerden, heeft in buitengewone mate de belangstelling van geheel Europa opgewekt. Kon men die belangstelling bij velen toeschrijven aan de vrees dat de oorlog al spoedig in een Europeschen zou ontaarden, voor hen die de krijgswetenschap beoefenen, zal deze belangstelling ook andere oorzaken gehad hebben.

De oorlog toch werd gevoerd tusschen twee magten, die konden beschikken over talrijke legers, uitmuntende door militairen geest, organisatie en bewapening. De nieuwere uitvindingen op het gebied der oorlogvoering, werden hier voor het eerst in toepassing gebragt. Het oorlogstooneel was diezelfde klassieke bodem, waar BONAPARTE zich voor het eerst als veldheer had doen kennen. Andermaal stond een Fransch leger met een' NAPOLEON aan het hoofd, tegenover een Oostenrijksch, wiens aanvoerder, zoo kon men onderstellen, zich de vroegere neêrlagen had ten nutte gemaakt.

Deze belangstelling openbaarde zich dan ook in het gretig inwinnen der berigten van het oorlogstooneel, zoodat reeds gedurende en kort na den veldtogt, verscheidene schrijvers en vele militaire tijdschriften, hem meer of minder uitvoerig, tot het onderwerp hunner beschouwingen maakten. Voor hen die van deze voortbrengselen der pers gebruik konden maken, is het volgende dan ook minder belangrijk, doch anderen die minder daartoe in de gelegenheid waren, is het misschien niet onwelkom in dit tijdschrift een overzichtelijk, volledig verhaal van dezen veldtogt te vinden, waarbij de beschouwingen van verschillende schrijvers als bouwstoffen dienden.

De feiten te vermelden en te toetsen aan de regelen der krijgskunst, om aldus naar eigen oordeel, of door toelichting van anderen overtuigd, gevolgtrekkingen te maken, is het doel van deze beschrijving van den veldtogt in Italië.

De zwaarigheid waarop men reeds terstond stuit, om uit goede bronnen te kunnen putten, is hier uit den aard der zaak groot, wanneer men bedenkt hoe kort geleden de gebeurtenissen plaats hadden. Ongetwijfeld zal er nog veel tijd verlopen, alvorens alles zal zijn opgehelderd, maar dit regtvaardigt niet het onkundig blijven met de groote gebeurtenissen, waardoor deze veldtogt zich kenmerkte. Het werkje van: Rüstow, *der Italiensche Krieg* en de *Augsburger Allgemeine Zeitung* dienden voor de volgende beschrijving als leiddraad, terwijl de *Allgemeine Militär Zeitung*, de *Conversations-Lexicon*, *Le Spectateur Militaire*, *Le Journal de l'Armée Belge*, het werk van DE BAZANCOURT, en vele in het fransch uitgekomen beschrijvingen, vergeleken met de rapporten door de bevelhebbers aan hunne Keizers gezonden, als hulpbronnen werden geraadpleegd, waardoor wij getracht hebben ons voor eenzijdigheid in onze beoordeelingen te wachten.

Veel moest hier worden achterwege gelaten, en wel in de eerste plaats het staatkundige gedeelte van dezen oorlog; niet omdat dit, ook voor ons militairen, minder belangrijk is; integendeel, de kwestie die tot den oorlog aanleiding had gegeven, werd misschien meer op diplomatiek terrein, dan op het slagveld beslist, en de staatkunde oefende ook gedurende den veldtogt haren invloed uit op vele krijgsg gebeurtenissen, doch de beknoptheid, welke voor een tijdschrift vereischt wordt, gebood, al spoedig tot het beschrijven der krijgsg gebeurtenissen zelve over te gaan. Verder zullen wij hoofdzakelijk stilstaan bij die gevechten welke voor ons van bijzonder belang zijn, of die meer bepaald van invloed waren op den uitslag van den veldtogt.

Ook wordt verwezen naar de beschrijving van het tooneel des oorlogs, waarbij een overzigtskaart in N°. 6 van *Den Militaire-Spectator*, Junij 1859.

Oorlogsverklaring. — Sterkte en stelling der wederzijdsche legers. — Opmarsch van het Fransche leger en gelijktijdige bewegingen van het Oostenrijksche. — Aankomst van NAPOLEON III te Alessandria. — Organisatie van het Fransch-Sardinische leger.

Den 1sten Januarij 1859, bij de voorstelling van het korps diplomatiek op de Tuileriën aan den Franschen Keizer, rigtte deze zich tot den Oostenrijkschen ambassadeur met de volgende woorden :

» Ik betreur het dat onze betrekking tot uw gouvernement niet zoo goed » is als vroeger, maar ik verzoek u aan uwen Souverein mede te deelen, » dat mijne persoonlijke gevoelens voor hem niet veranderd zijn.»

Deze woorden maakten eenen diepen indruk in geheel Europa. Door deze in verband te brengen met zoovele verontrustende verschijnselen, die na den vrede van Parijs den politieken horizon hadden beneveld, begreep Europa te goed, dat andermaal het oorlogsvuur zou ontstoken worden.

Een oorlog was op handen die dreigde algemeen te worden, daar Frankrijk en Sardinië aan de ééne zijde zich de bevrijding van de Oostenrijksch-Italiaansche provinciën ten doel stelden, terwijl aan de andere zijde Oostenrijk zich met grond kon beroepen op de bestaande verdragen, en een ieder het regt kon betwisten zich in te laten met den inwendigen toestand zijner staten. Europa zou dus te beslissen hebben, of het een bevrijdingsoorlog door Frankrijk en Sardinië kon toelaten, dan wel of het de bestaande traktaten wilde doen eerbiedigen. Met behendigheid werd partij getrokken van de weinige ingenomenheid met het Oostenrijksche bestuur, dat door zijne ultra-anti-liberale rigting, alle sympathie in Europa verloren had. Wel poogden eenige mogendheden, vooral Engeland vereenigd met Pruisen, alsook Rusland dezen oorlog te verhoeden, doch het bleek weldra dat dit bemiddelingswerk door de daarin betrokken partijen slechts ten nutte gemaakt werd, om zich voor te bereiden tot dezen oorlog, die stellig van eenen grooten omvang zou worden.

Op het einde van April begreep Oostenrijk dan ook, dat het een einde moest maken aan eenen toestand, die voor het rijk even drukkend was als de oorlog zelf.

Den 19den April zond graaf Buol, de Oostenrijksche minister van buitenlandsche zaken, een ultimatum aan den Sardinischen minister voor het buitenland, graaf DE CAVOUR, waarop binnen drie dagen, een voldoende antwoord verzocht werd, indien Sardinië niet de verantwoordelijkheid van den oorlog op zich wilde laden.

Den 25sten 's avonds ten 5½ uur werd dit schrijven aan den graaf DE CAVOUR overhandigd; den 26sten, op hetzelfde uur, deelde hij, zooals te verwachten was, zijn ontkennend antwoord mede.

Wel had er nog een uitstel van twee dagen plaats, veroorzaakt door eene laatste poging ter bemiddeling van Engeland en Pruisen, doch ook deze bemiddeling werd verworpen, en den 29sten de oorlog feitelijk verklaard. Toen trokken de Oostenrijksche troepen over den Tessino, de grensscheiding tusschen Sardinië en Lombardijë, en de Fransche Keizer had reeds vroeger

in Weenen doen bekend maken, dat hij deze schending van het Sardijnisch grondgebied als een *casus-belli* zoude beschouwen.

De oorlog zou andermaal gevoerd worden in die rijke vlakten van Lombardijë, waar BONAPARTE vroeger zijne soldaten op gewezen had, als belooning voor hunne doorgestane vermoeijenissen, waar zij de vruchten zouden plukken van hunne overwinningen. De vermelding der wederzijdsche stellingen zal tevens de gelegenheid geven, om de groote veranderingen op te merken welke na 1796 in Italië hebben plaats gehad, en die van groot gewigt waren voor de oorlogvoering, bijv. de verbeterde communicatiemiddelen, de versterking van vele steden en de groote uitbreiding welke in de laatste jaren aan eenige vestingen gegeven was.

Reeds spoedig na het uitspreken van den nieuwaarswensch door den Franschen Keizer, had Oostenrijk een begin gemaakt met het versterken van zijn Italiaansch leger.

Het *viijfde*, *zevende* en *achtste* legerkorps waren verdeeld over Lombardijë, het Venetiaansche en de Legatiën. Bij deze legerkorpsen, even als bij die welke later volgden, waren geene Italiaansche regementen ingedeeld. Bij die korpsen waar zulks noodig was, waren de Italianen vervangen door ligtingen uit andere gedeelten der monarchie.

Het *derde* legerkorps was in het begin van Januarij uit de omstreken van Weenen naar Triëst verplaatst, en vervangen door het *tweede* korps uit Gallicië, versterkt met eenige regementen uit Zevenbergen van het *twaalfde* korps. Dit *tweede* legerkorps vertrok eerst tegen half April naar Italië. Het *negende* korps bezette, bij het uitbreken van den oorlog het Adriatische Kustland, doch kreeg al spoedig order naar den Tessino op te rukken. Het *eerste* legerkorps kwam in de eerste dagen van Junij in Italië. Eindelijk werd nog uit gedeelten van andere korpsen, een reserve-korps zamengesteld, dat de rust in Lombardijë moest handhaven.

Bij het uitbreken van den oorlog waren aan den Tessino opgesteld:

Het 7^e korps (ZOBEL), het 5^e korps (STADIÖN) en het 5^e korps (SCHWARZENBERG); meer achterwaarts het 2^e (LICHTENSTEIN), terwijl het 8^e korps (BENEDEK) het lagere gedeelte van den Po bezette. Bij de korpsen naar Italië gezonden, waren nog ingedeeld 28 grensbataillons, waarvan in den eersten tijd slechts de helft aanwezig waren.

Daar de legerkorpsen van Oostenrijk nagenoeg dezelfde formatie hadden, kan men volstaan met die in het algemeen op te geven.

Het legerkorps bestaat uit:

a. 2 of 5 infanterie-divisiën van 2 brigaden: de brigade van 5 bataillons en 1 batterij, of 6000 man en 8 stukken, zoodat de sterkte van 4 brigaden

bedraagt: 20 bataillons en 4 batterijen, of 24,000 man met 52 stukken. Tot elke infanterie-divisie behooren nog 4 eskadrons lichte kavallerie, dus voor 2 divisiën 8 eskadrons of 1600 paarden.

b. Eene reserve-brigade van: 4 grenadier-bataillons met 1 batterij, of 5400 man met 8 stukken; 1 regiment lichte kavallerie van 8 eskadrons, of 1600 paarden, met eene rijdende batterij van 8 stukken.

c. Eene reserve-artillerie van 5 batterijen, of 40 stukken.

Alzoo heeft het legerkorps de volgende sterkte: 24 bataillons infanterie, 16 eskadrons, 11 batterijen, of 27,400 man, 5200 paarden en 88 stukken geschut. Zijn meerdere legerkorpsen tot een leger vereenigd, dan moet hierbij gevoegd worden het groote reserve-artillerie-park van 20 batterijen. Bestaat het legerkorps uit 5 complete infanterie-divisiën, zooals het geval was bij de korpsen in Lombardijë, dan verkrijgt men, volgens deze berekening, alles te zamen genomen, voor de sterkte van een Oostenrijksch legerkorps, omstreeks 40,000 man.

Voor de vijf in Lombardijë aanwezige legerkorpsen, kan de sterkte nageoeg op 200,000 man gesteld worden. Spoedig werden deze versterkt met het 9e legerkorps (SCHAAFFGOTTSCHE) en het 1e (CLAM-GALLAS), en klom de sterkte daardoor in de eerste dagen van Junij tot 280,000 man. Hiervan moesten 60,000 à 80,000 man afgezonderd worden voor de vestingen, en kan men dien ten gevolge de magt waarover de Oostenrijkers te velde konden beschikken, op 200,000 man stellen.

Het Sardijnische leger was reeds vroegtijdig bijeengetrokken aan de grenzen van Lombardijë, terwijl GARIBALDI een vrijkorps oprigtte. Op het einde van April bevond zich het leger vereenigd in de stelling Tortona-Alessandria-Casale, terwijl een afzonderlijk gedeelte belast was met de verdediging der linie van de Dora-Baltea.

Het Sardijnische leger bestond uit 5 divisiën: Castelborgo, Fanti, Durando, Cialdini en Cucchiari, eene divisie reserve-kavallerie Sambrey, van 2000 paarden.

Het leger was vroeger verdeeld geworden in een rechter- en linker-vleugel, aangevoerd door de generaals LAMARMORA en SONNAZ, doch deze indeeling werd opgeheven na de vereeniging met het Fransche, waardoor deze generaals beschikbaar bleven voor het geval dat een gedeelte van het leger zelfstandig moest optreden.

Het vrijkorps van GARIBALDI, aanvankelijk uit slechts eenige honderd meendeels aanzienlijke jonge lieden, zamengesteld, groeide in korten tijd aan tot 5 regementen infanterie, Cosenza, Medici en Ardoino, elk van 2 bataillons; eene afdeeling guides, 2000 paarden, en eene afdeeling scherpshooters, 200 man.

Men kan dus aannemen dat de Oostenrijkers toen zij den Tessino overtrokken, minstens tegenover zich hadden :

5 Piemontesche divisieën à 12,000 man	60,000
1 kavallerie reserve-divisie	2,000
Het vrijkorps van GARIBALDI	5,000
	67,000

bij welke magt zich zou aansluiten het leger van Toskane, 24,000 man, dat door den generaal ULLOA zou worden aangevoerd en in twee divisieën werd verdeeld; terwijl het Fransche leger in aantogt was, waarvan reeds dagelijks detachementen Piemont binnentrokken.

Dit laatste leger bestond uit :

Het 1° legerkorps : BARAGUAY-D'HILLIERS; met de divisieën Forey, l'Admirault en Bazaine : 2 bataillons jagers, 12 regementen infanterie van linie, het 1° regiment Zouaven, 1 brigade lichte kavallerie van 2 regementen en 7 batterijen (bij elke divisie infanterie waren 2 batterijen van 6 stukken ingedeeld, en bij elke brigade kavallerie 1 rijdende batterij).

Het 2° legerkorps : MAC-MAHON; twee divisieën, de la Motterouge en Espinasse : 1 bataillon jagers, 1 regiment Algerijnsche tirailleurs, het 2° regiment Zouaven, 2 regementen van het Vreemden-legioen, 5 regementen infanterie van linie, 1 brigade kavallerie van 2 regementen jagers en 5 batterijen.

Het 3° legerkorps : CANROBERT; sterk 3 divisieën, Bourbaki, Bouat (die reeds bij Susa overleed, en vervangen werd door Trochu) en Renault : 5 bataillons jagers, 12 regementen infanterie van linie, 2 brigaden kavallerie, elk van 2 regementen huzaren en 7 batterijen.

Het 4° legerkorps : NIEL; 3 divisieën, Vinoy, de Faily en de Luzy-Pelissac, welke laatste divisie eerst later aankwam : 5 bataillons jagers, 12 regementen van linie, 1 brigade kavallerie van 2 regementen jagers en 7 batterijen.

De garde : REGNAUD DE ST-JEAN D'ANGELY; 2 divisieën, Mellinet en Camou en 1 kavallerie-divisie Morris; de divisie Mellinet bestond uit : 1 regiment Zouaven van de garde, 3 regementen grenadiers van de garde en 1 regiment gendarmes te voet; de divisie Camou bestond uit : 1 bataillon jagers van de garde en 4 regementen voltigeurs van de garde.

De divisie kavallerie was sterk 3 brigaden : 1° brigade zware kavallerie van 2 regementen kurassiers, 2° brigade, 1 regiment dragonders en 1 regiment lanciers, 3° brigade, 1 regiment jagers te paard (vroeger Chasseurs d'Afrique) en 1 regiment guides.

Bij de garde waren ingedeeld : 1 regiment veld-artillerie van 12 kompagnieën en 1 regiment rijdende artillerie van 6 batterijen, met 56 stukken.

Om afzonderlijk te opereren, werd het 3^e *legerkorps* onder Prins NAPOLEON bestemd. De zending van dit korps had een tweeledig doel: van staatkundigen en van militairen aard. Het eerste was in Toskane de ontaarding van het zich openbarend revolutionnair gevoel tegen te gaan, en de krijgsmagt te organiseren; de Oostenrijksche troepen in de Romagna door de tegenwoordigheid der Franschen op de grenzen te noodzaken de onzijdigheid van den Kerkelijken Staat te eerbiedigen; de bevolking te waarborgen tegen eene offensive terugkomst der Oostenrijkers, haar de uiting harer ingenomenheid met de zaak der vrijheid gemakkelijk te maken. Dit doel is ten volle bereikt, even als dat van militairen aard, daarin bestaande, dat men 1°. een Oostenrijksch korps belette een' inval in Toskane te doen en zich daar van de vele hulpbronnen meester te maken, en 2°. de linker flank des vijands bedreigde, ten einde hem spoedig Parma en Modena te doen verlaten.

Het bestond uit: de 1e divisie Ulrich, zamengesteld uit de drie divisieën van het vroegere leger van Parijs, verdeeld in 2 brigaden, Grandchamp en Bourget, en de 2e divisie d'Autemarre, die nieuw opgericht werd.

Eindelijk was nog in den Kerkelijken Staat, het *occupatie*-leger in Rome, de brigade de Noué, gekommandeerd door den generaal graaf de Goyon.

Men kan de sterkte van een Fransch legerkorps berekenen als volgt:

Eene Fransche infanterie-divisie heeft 2 brigaden; de brigade 2 regimenten, en de eerste brigade daarenboven een bataillon jagers of tirailleurs. Verder zijn nog ingedeeld bij eene divisie, 2 batterijen, elk van 6 stukken, 1 kompagnie genietroepen en een detachement gendarmes.

Het regiment van 5 bataillons aannemende, heeft men voor de divisie 15 bataillons van 700 man of 9100 man en 12 stukken; voor 5 divisieën 27,500 man en 56 stukken.

De kavallerie-divisie bestaat uit 2 brigaden; elke brigade uit 2 regimenten van 900 paarden. De divisie dus, 4 regimenten of 3600 paarden, waarbij eene rijdende batterij is ingedeeld.

Elk legerkorps heeft daarenboven eene artillerie-reserve van 3 batterijen of 18 stukken. Volgens deze berekening komt dan de sterkte van een legerkorps op: 50,000 man, 1800 paarden en 60 stukken, en men kan aannemen, dat de legerkorpsen, die het leger van Italië zouden uitmaken, gemiddeld sterk waren: 25,000 man, 2000 paarden en 42 stukken, behalve de artillerie-reserve. Het nieuwe getrokken geschut door den Keizer uitgevonden, was met spoed aangemaakt. De getrokken 4ponder was bestemd om bij de infanterie te worden ingedeeld, en men stelde zich voor, bij elk regiment infanterie eene zoodanige batterij van zes stukken in te deelen.

Daar er evenwel vooreerst maar 13 batterijen konden uitgerust worden,

bepaalde men, dat bij voorkeur die regimenten infanterie, welke nog niet met het getrokken geweer gewapend waren, van die batterijen zouden worden voorzien. Zooveel mogelijk zou men trachten per divisie één regiment te hebben met eene batterij van getrokken vuurmonden. Is dus hieraan gevolg gegeven, dan zou men bij elk legerkorps van 5 divisien, nog 3 batterijen of 18 vuurmonden moeten in rekening brengen, dat dus een bedrag van 78 vuurmonden voor het legerkorps zou geven.

Naar deze berekening kan men de vijf Fransche legerkorpsen, die meer regstreeks deel aan den veldtocht zouden nemen, schatten op eene totale sterkte van 125,000 man, 10,000 paarden en 500 stukken, met de getrokken vuurmonden en eene algemeene artillerie-reserve van 6 batterijen hieronder begrepen.

Uit het voorgaande blijkt, dat het leger der geallieerden, *na hunne vereeniging*, van gelijke sterkte was als het Oostenrijksche. Zoolang deze vereeniging nog niet plaats had, moest Sardinië het leger in eene zoodanige stelling bijeentrekken, dat het den eersten aanval des vijands kon doorstaan, indien deze daartoe mogt besluiten, terwijl de opstelling van het leger tevens zoodanig moest zijn dat eene aansluiting der Fransche troepen altoos kon geschieden.

Hiertoe was de stelling van Alessandria-Casale, met Genua als een groot reduit, zeer geschikt. Als verdedigende stelling leverde zij het voordeel op van in het front gedekt te zijn door den Po, den Tanaro en de Sesia, terwijl zij als steunpunten had, een groot geretrancheerd kamp bij de vesting Alessandria, deze vesting zelve, en het bruggenhoofd met de vestingwerken van Casale. De Fransche troepen die in Genua landden, konden langs den spoorweg van Genua over Novi en Casale, en die over den Mont-Cenis en den Mont-Genèvre Piemont zouden binnenkomen, langs den spoorweg van Susa over Turin naar Alessandria en Casale, binnen acht dagen zich vereenigen met het Piemontesche leger.

Dagelijks kon dit leger in deze stelling nieuwe troepen afwachten en de gemeenschap met de hoofdstad onderhouden, en het kon, bij een voortrukken der Oostenrijkers op den linker oever van den Po tegen de Dora-Baltea, uit deze flankstelling de operatie-lijn des vijands verontrusten.

Rukte het Oostenrijksche leger bezuiden den Po op het front der stelling aan, dan vermeende men dat het Sardijnische leger in staat zou zijn, zóólang den vijand het hoofd te bieden, tot de vereeniging met het Fransche leger had plaats gehad.

Tot meerdere beveiliging der hoofdstad, werd de linie der Dora-Baltea van Turin tot Ivrea door eenige troepen bezet, ofschoon deze linie door

de inundatie, en door de flankstelling van Alessandria-Casale genoegzaam verzekerd was.

De Oostenrijkers hadden hun leger zamengetrokken achter den Tessino en den Po. De zeer sterke vesting Piacenza, op beide oevers van den Po gelegen, en Pavia met de daarvoor gelegen werken aan de Gravellone, dienden tot steunpunten. Piacenza en het lager gelegen Cremona, gaven hun steeds de gelegenheid op den regter oever van den Po te kunnen overgaan.

Door het zenden van het ultimatum had Oostenrijk den oorlog aan Sardinië verklaard, en de Oostenrijksche bevelhebber moest dus, wilde hij den toestand niet onveranderd laten, aanvallend opereren.

Hij kon hierbij twee rigtingen volgen; de eene op den regter oever van den Po, over Vercelli, de andere op den linker oever, over Tortona, en hierbij moest het hem vooral te doen zijn, om het moreel van zijn leger zoo veel mogelijk op te wekken.

Van deze beide rigtingen kon hem die bezuiden den Po de meeste voordelen opleveren. Op dezen oever liggen de meeste versterkte steden van Sardinië: Casale, Alessandria, Genua. Hij kon dus nagaan dat hier de vereeniging van het Fransche met het Sardinische leger zou plaats hebben; hij kon niet onkundig zijn van het voornemen des Franschen Keizers om het leger gedeeltelijk over zee naar Genua te doen vervoeren, om zich vervolgens in de stelling Alessandria-Casale met de Piemontezen te vereenigen.

Het vijandelijke leger moest het *object* zijn voor den Oostenrijkschen bevelhebber; dit leger moest hij uitlokken tot het verlaten zijner sterke stelling en het dan trachten te verslaan, alvorens de vereeniging met het Fransche had plaats gehad. Slaagde hij hierin niet, dan kon hij partij trekken van het bij gedeelten aankomen der Fransche troepen, om dezen het deboucheren in de vlakke door den bergpas La Bochetta te beletten, ten minste zeer te bemoeijelijken, en de Oostenrijkers konden dan ook den spoorweg van Genua naar Alessandria vernielen.

De maarschalk GIULAI, die het bevel voerde over de Oostenrijksche strijdkrachten, had den 29sten April minstens 4 legerkorpsen ter zijner beschikking, waarbij zich spoedig andere konden aansluiten. Met deze magt van 160,000 man kon hij waarschijnlijk de 60 à 70,000 Piemontezen verslaan; zich misschien meester maken van de bergpassen La Bochetta en Susa, alvorens het Fransche leger was aangekomen en den veldtogt zeer in het voordeel van Oostenrijk openen.

Het volgen van den linker oever van den Po over Vercelli, moest altoos minder belangrijke voordelen opleveren. Al deed GIULAI den Po tusschen Casale

en Pavia door een gedeelte van zijn leger observeren, zoodat hij verzekerd was van zijne operatielijn, terwijl het andere gedeelte de linie der Dora-Baltea, zelfs Turin tijdelijk bemagtigde, dan werd hierdoor de vereeniging der beide legers in de stelling Alessandria-Casale niet voorgekomen, het Oostenrijksche leger in eene zeer moeilijke stelling gebragt en tot den terugtogt genoodzaakt, daar het verbonden leger dan sterk genoeg zoude zijn om bij Valenza en Casale den Po over te trekken en de Oostenrijkers te noodzaken onder zeer ongunstige omstandigheden slag te leveren.

De operatielijn bezuiden den Po, kon voor Oostenrijk groote voordeelen opleveren en den strategischen opmarsch van het Fransche leger zeer bemoeijelijken, zonder dat daardoor het eigen leger gevaar liep in zijnen terugtogt te worden belemmerd. Intusschen werd in het Oostenrijksche hoofdkwartier besloten om in de rigting van Vercelli en Novara voort te rukken.

Den 29sten April trokken drie Oostenrijksche legerkorpsen over den Tessino: bij Pavia, bij Bereguardo en bij Vigevano.

Reeds den 25sten waren de eerste troepen van het 5e Fransche legerkorps te Chambéry aangekomen, kwamen den 29sten, na den Mont-Cenis te zijn overgetrokken, te Susa, en den 30sten per spoortrein te Turin.

Ook waren in Genua den 26sten de eerste divisieën van het 1e legerkorps geland; dit trok, na den 29sten in zijn geheel te zijn vereenigd, in noordelijke rigting, en ééne divisie van dit korps bezette den 6den Mei Gavi.

De Oostenrijksche bevelhebber was intusschen met zijn leger in eene noordelijke rigting getrokken, en had den 1sten Mei Novara en Vercelli doen bezetten, terwijl eene neven-kolonne, die van Laveno, bij Stresa en Arona geland was, tot Gozzano voortrukte.

Waartoe het volgen van deze rigting moest dienen, is moeilijk te verklaren; de Oostenrijkers beweerden in die dagen, dat het was om eene verkenning te doen van de stelling en sterkte des vijands. Dit mag in de eerste dagen mogelijk geweest zijn, maar GIULAI kon toch weten uit de Sardinische bulletins, en uit hetgeen een ieder wist, dat de Fransche troepen tusschen Novi en Casale zouden stelling nemen, waar de vijand was, en waar hij dien kon aanvallen.

Wat deed echter de Oostenrijksche veldmaarschalk? Den 29sten Mei werden alle maatregelen genomen om op den regter oever van den Po over te gaan. Hij verplaatste zijn hoofdkwartier van Garlasco naar Lomello (aan de Agogna), en alleen het 7^e legerkorps aan de Sesia achterlatende, deed hij het 3^e en 5^e korps stelling nemen aan den Po, tusschen de mondingen van de Sesia en den Tessino. Het 8^e korps, dat belast was met de verdediging van het lagere gedeelte van den Po, sloot zich op den linker vleugel

bij deze korpsen aan. Het 2^e legerkorps stond meer achterwaarts als eene algemeene reserve.

Het scheen dus dat GIULAI terugkwam van een eerst opgevat plan, en nog de operatie wilde voortzetten op den regter oever van den Po, het Piemontesehe leger wilde opzoeken, of een *coup de main* wagen tegen Voghera en Novi, alvorens de beide legers bij Alessandria vereenigd waren.

Hierin werd men bevestigd door de bewegingen op de volgende dagen.

In den nacht van 2 op 3 Mei, werd eene brug over den Po geslagen bij Cornale, terwijl langs de geheele linie schijnbewegingen werden uitgevoerd om, hetgeen trouwens niet noodig was, de aandacht des vijands van dit punt af te leiden. Bij Valenza en Frassinetto, alwaar bruggenmaterieel werd aangevoerd, gaf dit aanleiding tot eenige schermutselingen, bij de laatste plaats, tot een vrij hevig infanteriegevecht. De Oostenrijkers hadden tevens maatregelen genomen om de spoorwegbrug bij Valenza te doen springen, waarin zij niet vóór den 7den Mei slaagden, daar de mijnkamers te dicht bij den waterspiegel waren aangebragt, de Po door de zware regens zeer gezwollen en het kruid onbruikbaar geworden was.

Den 5den Mei ging ééne brigade van het 8e korps bij Cornale op den regter oever over en bezette den 4den en 5den Castelnouve-Scrvia en Tortona, met zijdetachementen in Salé en Voghera. Het scheen dus dat de Oostenrijkers wilden stand houden aan de beneden Scrivia, om zich te verzekeren tegen eenen aanval uit het zuiden, meester zijnde van de wegen naar Pavia en Piacenza. Maar ziet, op den 6den reeds kwam er verandering in dit plan. Hetzij om de Lomellina niet te veel te verzwakken, bij de noodzakelijkheid van meer troepen op den anderen oever te brengen om zich staande te houden, hetzij uit bevreesdheid dat de gemeenschap zou gevaar loopen, ten gevolge van de beschadiging aan de bruggen gekomen, — de maarschalk GIULAI gelastte, dat alle troepen weder op den linker oever zouden teruggaan.

Het scheen nu dat hij voornemens was op Turin te trekken. Den 6den evacueerden de Oostenrijkers Tortona, Casei, Alzano, Voghera en Pontecurone, en rukten op den linker oever voort over Vercelli naar St. Germano.

(Het Vervolg in het volgend Nummer.) 133

VLUGTIGE BLIKKEN OP HET KRIJGSWEZEN VAN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD.

(Vervolg van N°. 1, Bladz. 27).

Te gelijk met veel excentriesche denkbeelden, die men steeds in Engeland kan vinden op het gebied der krijgswetenschap, werd voor weinige jaren aan het Lancaster- of ovaalgeschut eene juistheid en trefkans toegekend, waardoor alle vroeger bekende geschutsoorten geheel in de schaduw gesteld werden; daar het, volgens de proeven, in den eersten boog een eivormig ijzeren projectiel 9600 passen ver schoot, dat als maximum slechts 4 passen zijdelingse afwijking had. Bij den aanval op Bomarsund bleek het echter dat dit geschut boven de 1500 passen maar eene geringe uitwerking had. Dat voor Sebastopol veel stukken zijn gesprongen, zoodat de Lancaster-batterijen buiten werking gesteld werden is, hoewel vrij algemeen bekend, door den schrijver der *Nieuwere wapenleer* verzwegen, alsook dat deze geschutsoort dien ten gevolge als ondoeltreffend verworpen is.

De goede uitkomsten door den uitvinder verkregen met looden kogels uit draagbare vuurwapens, — waarvan de ziel ellipsvormig in doorsnede was, zoodanig dat de groote as van deze ellips, aan de kamer horizontaal zijnde, $\frac{1}{4}$ à $\frac{3}{4}$ omwenteling maakt tot aan de monding, alwaar zij zich in een vertikalen stand voordoet, — bragten hem op het denkbeeld om hetzelfde beginsel op grof geschut toe te passen. Het spreekt wel van zelf dat hier een groot verschil bestaat tusschen een looden en dus weeken puntkogel, geschoten uit een min of meer veerkrachtigen loop van gesmeed ijzer en klein kaliber, en een ijzeren eivormig projectiel uit een vuurmond van gegoten ijzer geschoten. Het gezegde: » wat niet buigen wil moet barsten, » schijnt hier op de Lancaster-geweren en kanonnen in dien zin toegepast te kunnen worden, dat de looden kogel bij het eerste wapen week genoeg is om de

wenteling in de ziel te volgen, maar dat de kanonkogel dit slechts dan doet, wanneer het kruidsljm, de scheeve stand van de kogel-as, oneffenheden in de ziel of eene onjuiste speelruimte dit niet beletten, en dat in die menigvuldig intredende beletselen, gevoegd bij de aanzienlijke wrijving, die uit de toenemende helling der omwenteling ontstaat, de oorzaken van het vaak springen dezer kanonnen moeten gezocht worden.

Nogtans geeft de schrijver als voordeelen van het ovaalgeschut op, dat de nadeelen van ligt verslijtbare en moeilijk te reinigen trekken er door vermeden worden en dat de bestaande vuurmonden gemakkelijk naar het Lancaster-stelsel zijn te wijzigen. Het minder uitslijten dan bij trekken is voorzeker waar, ingeval het geschut voldoet; de mogelijkheid alle geschut te *lancasteriseren* kan echter den toets niet doorstaan, wanneer het bestaande geschut niet meer dan de noodige metaaldikte bezit, zoodat die dikte na de uitboring te gering zoude worden tegenover de lange as der ellips, te meer daar de kogel veel sterker wringt dan bij eene cilindervormige boring. Wel is mogelijk het stelsel met voordeel toe te passen wanneer er genoeg metaaldikte is, daar toch de groote en kleine assen der boring-ellips weinig verschillen; doch ons ijzeren geschut is buitendien reeds vrij gevaarlijk voor de bedieningsmanschap. In Baden heeft men met eene constante helling intusschen zeer fraaije uitkomsten verkregen.

Wij kunnen ons niet vereenigen met des schrijvers prognostiek, dat misschien een cilinder-ogievormige kogel, digt aan het grondvlak aan weerszijden voorzien van twee vleugels, op een halfkaliber afstand achter elkander aan den kogel gegoten, — zoodat een gedeelte van den cilinder ovaalvormig wordt en in de trekken past, — beter zal voldoen, en dat wanneer deze kogel in een behoorlijken stand in de kamer geplaatst wordt, het Lancaster-stelsel zekerlijk die eigenschappen zal bezitten, waardoor het op alle kalibers van vuurmonden met voordeel kan worden toegepast en *boven het getrokken geschut den voorrang verdient* (1).

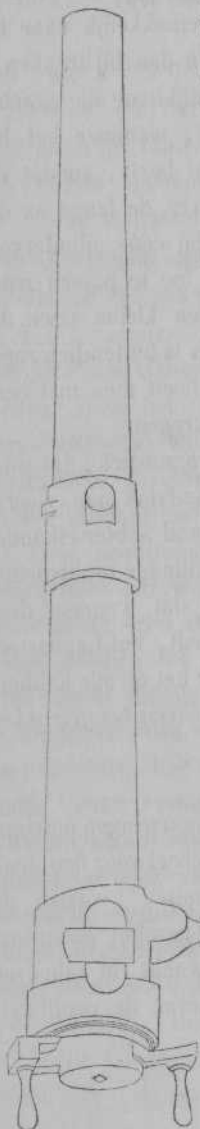
Nadat bovenstaande regelen, waarin eenige vlugtige beschouwingen omtrent het Lancaster-geschut, reeds een geruimen tijd geleden geheel voor den druk gereed waren, verscheen het werk „*die gezogene Kanone*,” waarin de luit.-kolonel SCHMOELZL zelf bevestigt, dat het Lancaster-geschut geenszins aan de verwachting heeft beantwoord. Des te meer verwacht de schrijver van de toepassing van het stelsel van WHITWORTH, waarvan de resultaten echter eerst nu algemeen bekend zijn geworden.

(1) Zie DOUGLAS, *Naval gunnery*, nieuwe editie.

Door de mededeelingen in den *Times* van 17, 20 en 27 Februarij II., zijn wij in staat gesteld de inrigting en uitwerking dezer nieuwe geschutsoort eenigzins breedvoerig vermelden.

Het grondbeginsel van het stelsel van den Heer Whitworth berust op de boring der ziel, — welke in doorsnede zeshoekig is, — en op het vuren met lange zeskantige projectilen. De wanden der ziel zijn schroefvlakken en dus is de geheele binnenruimte eene zeshoekige schroefmoer, die ver-

Fig. 1.

kregen wordt, wanneer men zich voorstelt dat de zeshoekige doorsnede, zich van achteren naar voren bewegende in de rigting der zielas, tevens om die as een zeker getal omwentelingen maakt tot aan de monding. De hoeken bij de aansluiting der vlakken zijn afgerond. De spoed, waardoor wij eens en vooral zullen verstaan: het aantal omwentelingen op 1 el, is afhankelijk van het kaliber en kan altijd sterk genoeg genomen worden om te voldoen aan de langere projectilen, welke eene snellere omwenteling behoeven, om steeds hunne punt naar voren gericht te houden, nadat zij het stuk hebben verlaten.

Alle stukken zijn voor kulaslading ingerigt, door eene bijzonder eenvoudige constructie, die voor de verschillende kalibers gelijk is. Het kanon geladen zijnde, wordt de kulas door een deksel gesloten op eenigzins overeenkomstige wijze als bij het deksel van een verrekijker, daar het op dezelfde wijze op den buitenkant van het stuk, waarop 3 of 4 schroefdraden zijn aangebragt, wordt vastgeschroefd. Het kulasdeksel blijft altijd in verbinding met het stuk, en draait en speelt in een ijzeren hoepel, die met een uitsteeksel op zijde van den kulas verbonden is, en, achterwaarts geschoven zijnde, door middel van een scharnier, zijwaarts openslaat.

Eene beschrijving van het laden en vuren met dit geschut, zal tevens de constructie en behandeling van den kulas duidelijk maken. Door een handvat, dat aan het deksel is verbonden, om te draaijen, wordt het laatste losgeschroefd van den kulas en naar achteren gebragt, en kan daarna opengeslagen worden, ondersteund door den ring of hoepel met scharnier. Het projectiel wordt

alsdan in de geopende schacht gebragt, de kardoes er achter geplaatst, het deksel gesloten even als eene deur, en door drie slagen op het stuk vastgeschroefd. Het zundgat is in het middelpunt van het kulasdeksel aangebragt in de rigting van de as der ziel. Er worden gewone koperen wrijvingspijpijes gebezigd.

Het kaliber van den 5 \bar{w}^{er} (1) is $1\frac{1}{2}$ d^m.; de lengte 6 voet, de hoogte van één omgang 5 voet 4 d^m. Het kaliber van den 12 \bar{w}^{er} is $5\frac{1}{4}$ d^m.; de lengte 7 voet 9 d^m.; terwijl ééne omwenteling op 5 voet lengte wordt gemaakt.

De 5 \bar{w}^{er} weegt 280 \bar{w} , de 12 \bar{w}^{er} 800 \bar{w} , de 80 \bar{w}^{er} 4 ton; deze laatste is eveneens ingerigt voor langere projectilen van 90 en 100 \bar{w} . Armstongs 180 \bar{w}^{er} heeft slechts $2\frac{1}{2}$ ton gewigt. Het schijnt dat de metaaldikte van Whitworths 80 \bar{w}^{er} opzettelijk te zwaar is genomen, met het doel dit stuk bij de proeven ook tot langere en bijgevolg zwaardere projectilen te kunnen bezigen, of wel: om het later opvolgend op grootere kalibers te kunnen uitboren. Het kaliber is 5 d^m., de totale lengte 9 voet, 10 d^m., de omwenteling heeft 8 voet 4 d^m. hoogte.

De overige kalibers welke tot nu toe bestaan zijn van 18 en 70 \bar{w}^{er} projectiel (1).

De stukken van Whitworth worden massief gegoten uit homogeen ijzer en daarna uitgeboord. De stukken van de grootste soort, zooals bijv. de 80 \bar{w}^{er} , worden versterkt door banden van gesmeed ijzer, die door hydraulische persing bewerkt zijn geworden.

De projectilen van Whitworth zijn eenvoudig harde staven zonder omkleedsel, verschillend van gedaante, naarmate van het doel waartoe zij moeten dienen; hunne zijvlakken passen in de ziel. Om door weeke stoffen en metselwerk te schieten, worden buisvormige projectilen aangewend; om dikke platen van gesmeed ijzer te doorboren, worden platkoppige ijzeren projectilen gebezigd; doch tot gewoon gebruik en vooral wanneer het op eene groote schootsverheid aankomt, is de kop eenigzins spits bijlopende met afgeronde punt; het achtereinde loopt op eene dergelijke wijze spits bij als van voren, doch is aan het einde afgeplat en de basis somtijds een weinig uitgehold. Het schijnt van zooveel belang eene juiste gedaante- en gewigtsverhouding te geven aan het voorste en achterste gedeelte van een projectiel dat, door zulks in acht te nemen, meer dan 25% in de dragt

(1) 1 Eng. \bar{w} = 0,4535 kilogr.; 1 ounce = 28,3 gr.

Het gewigt van 3 12 18 70 80 90 en 100 Eng. \bar{w} .
is: 1,35 3,43 8,15 31,71 36,24 40,77 en 45,35 kilogr.

Eene ton = 1016 kilogr.; 1 yard = 3 vt. = 0,91438 m.; 1 dm. = 0,0254 m.

wordt gewonnen, tegen een ander, waarvan het vooreinde alleen die gedaante, doch het achtereinde den gewonen cilindervorm heeft.

De buskruidlading wordt bevat in eene dunne tinnen bus of doos, die juist in het stuk past, en eene opening heeft in het midden van den bodem, die naar het zundgat is gekeerd, zoodat de vuurstraal van de wrijvings-sas de ontsteking bewerken kan. Het voorvlak van de doos wordt gesloten door eene kransvormige prop of een koek van reinigende zelfstandigheid.

Nadat het stuk is afgevuurd, blijft de doos, waarin het kruid geladen was, in het stuk achter, en na het openen van den kulas neemt men de bus en daardoor tevens de overblijfselen van het verbrande buskruid weg, met behulp van een aftrekker.

Bij de beschrijving van deze vuurmonden is nog gemeld, dat zij geheel door zelfwerkende machines vervaardigd worden, even als de projectielen die er toe behooren; dat die bewerking te verkiezen is boven smeden of handenarbeid en tevens voordeeler.

Wij zien dus bij het hoofdbeginsel: lange projectielen die snelle omwenteling verkrijgen door ze uit eene veelhoekig geboorde ziel met sterk hellende trekvlakken te schieten, verschillende middelen in werking brengen, met het doel tot meerdere eenvoudigheid en volkomenheid te geraken, als: het kegelvormig bijloopen van het projectiel naar achteren, het overbodige van een omkleedsel tot het verkrijgen der draaijing; het aanbrengen der ontsteking in de rigting van de as der ziel; het reinigen van het stuk na ieder schot, — gedeeltelijk door den vetkrans, gedeeltelijk door het opvangen der overblijfsels in de tinnen kardoesbus, — en eindelijk: het laden aan den kulas door eene bijzondere inrigting.

Laat ons nu zien welke resultaten men verkregen heeft.

De proeven werden genomen langs het strand nabij Southport, eene kleine zeebadplaats tusschen Manchester en Liverpool. De eerste proef werd genomen den 16den Februarij, aanvangende met den 80 gr , die op een gewoon scheepsaffuit was geplaatst, en waaraan slechts eene hoogste elevatie van 5° kon gegeven worden. Aanvankelijk werd het stuk geladen met slechts 3 once buskruid en een projectiel van 90 gr , ten einde het effect van de sterke helling, die dit stelsel heeft, beter te doen uitkomen. De kogel sloeg op 700 yards aan en ricocheteerde daarna in eene rigting die regthoekig op zijne baan was. — Het vuren met den 12 gr nam vervolgens een aanvang. De lading was 28 once. De beide eerste schoten dienden alleen tot het vinden der juiste rigting en opzethoogte. De elevatie was 1°28' voor 1000 yards. Met de acht overige schoten werd de schijf getroffen binnen eene oppervlakte van vier voet in het vierkant, waarvan twee schoten door

de roos van 2 voet (1). De ricochetten waren meest altijd naar de regter zijde, overeenkomstig met de helling der trekvlakken. Een der kogels maakte den eersten aanslag na de schijf te hebben getroffen op 2200 yards, vervolgens op 5000, en, na voorts ongeveer elke 500 of 200 yards gericocheteerd te hebben, drong hij in het zand op 5600 yards.

De terugloop was gering. Het stuk werd door één man bediend, was na 10 schoten nog volkomen inwendig rein en weinig verhit. Het kulasdeksel kon niet zoo gemakkelijk bewogen worden als wenschelijk is, doch dit gebrek kan verbeteren door de hefboomsarmen langer en aan de uiteinden zwaarder te maken. Het koperen wrijvingsbuisje werd met groote kracht naar achteren geworpen, waarin verholpen zal worden door dit buisje op de eene of andere wijze op te vangen, na uitgedreven te zijn.

Nu begon het onderzoek met den 5 \bar{w}^{er} op 4000 yards met 10° elevatie en $7\frac{1}{2}$ once lading. Het eerste schot was 6, het tweede 4, het derde 5 en het vierde 2 yards links van het midden. De boogschootsverheden waren respectievelijk 4171, 4179, 4224 en 4122 yards. Met 20° elevatie voor een afstand tusschen 6 en 7000 yards, — welke afstanden bij elke 1000 yards door palen waren aangeduid, — verkreeg men, met dezelfde lading, met de drie eerste schoten, boogschootsverheden tusschen 6720 en 6784 yards en van 5 tot 16 yards afwijking links. Voor het vierde schot werd de rigting veranderd; het trof 2 yards links en bereikte 6910 yards in den eersten boog. De lading werd daarna versterkt tot 8 once, de elevatie op 55° gebragt, waarop het eerste schot op 8970 yards ricocheteerde, hebbende slechts 22 yards afwijking regts. Het tweede viel op 8950 yards, 10 yards links van de rooilijn, het derde op 9059 yards en 10 yards regts, het vierde op 9164 en 22 yards regts. Het geluid der kogels was vóór den aanslag nauwelijks hoorbaar.

De 80 \bar{w}^{er} werd toen geladen met 12 \bar{w} buskruid en op 5° elevatie gesteld. Het 90 \bar{w}^{s} projectiel trof den grond op 2550 yards en ricocheteerde daarna regthoekig naar de zee op een grooten afstand. Een tweede kogel maakte een aanslag op 2620 yards, 2 yards regts van de rooilijn, verhief zich daarna weder en kwam op 6000 yards in het zand in de strekking van de rooilijn.

(1) Onze gewone lange 12 \bar{w}^{er} kogel, met 2 kilogr. lading, onder 1°50' elevatie geschoten, heeft 1080 pas = 885 yards boogschootsverheid.

De resultaten op den 17den, naar opvolging der schootsverheden, die even als de afwijkingen van de rooilijn in yards zijn uitgedrukt, waren als volgt :

5 \mathfrak{E}^{er} ; kruidl. 8 ounce.			12 \mathfrak{E}^{er} ; kruidl. $1\frac{3}{4}$ \mathfrak{R} .		
elevatie.	schootsverh.	afwijking.	elevatie.	schootsverh.	afwijking.
55°	9688	54 regts.	5°	2542	4 links.
id.	9645	51 id.	id.	2555	2 links.
id.	9611	89 id.	id.	2526	1 regts.
id.	9505	72 id.	id.	2521	geen.
id.	9453	55 id.	id.	2298	1 links.
55°	9547	57 id.	10°	4120	15 regts.
20°	7075	4 id.	id.	4059	9 "
id.	6985	$4\frac{1}{2}$ id.	id.	4011	7 "
id.	6960	$4\frac{1}{2}$ id.	id.	4002	16 "
id.	6822	27 id.	id.	3942	15 "
10°	4281	10 id.			
id.	4269	16 id.			
id.	4195	29 id.			
id.	4015	18 id.			

80 \mathfrak{E}^{er} ; kruidl. 12 \mathfrak{R} .		
elevatie.	schootsverh.	afwijking.
5°	2604	2 regts.
id.	2544	5 id.
10°	4750	6 id.
id.	4670	5 id.

De rigting zijwaarts werd niet gecorrigeerd dan bij verandering der elevatie.

Het is moeilijk om deze resultaten te vergelijken met die van sir W. ARMSTRONG. De naastbijkomende gegevens voor Whitworths 5 \mathfrak{E}^{er} zijn die van Armstrongs 5 \mathfrak{E}^{er} , met 6° en 11° elevatie, eene schootsverheid van 2000 en 3000 yards gevende.

De proeven op den 25sten Februarij genomen, in tegenwoordigheid van eene menigte aanschouwers, waaronder vele vreemde officieren van verschillende natiën, zijn even voldoende geweest als de hierboven vermelde. Hier volgen de resultaten :

5 \mathfrak{E}^{er} ; 5°; $7\frac{1}{2}$ ounce lading.		5 \mathfrak{E}^{er} ; 20°; $7\frac{1}{2}$ ounce.	
schootsverh.	afwijking.	schootsverh.	afwijking.
1607	$\frac{1}{2}$ regts.	6818	26 links.
1595	geen.	6749	27 id.

5 \bar{w}^{er} ; 5°; 7½ ounce lading.		5 \bar{w}^{er} ; 20°; 7½ ounce.	
schootsverh.	afwijking.	schootsverh.	afwijking.
1589	geen.	6602	54 id.
1588	1 regts.	6556	55 id.
1577	½ id.	6511	54 id.
1575	id. id.	6561	20 id.
1573	id. id.	6516	20 id.
1568	2 id.	6469	11 id.
1552	½ id.	6559	12 id.
12 \bar{w}^{er} ; 3°	12 \bar{w}^{er} ; 2°	12 \bar{w}^{er} ; 5°	
10 schoten gaven tus-	5 schoten, tusschen	10 schoten, tusschen	
schen 2290 en 2550	1208 en 1280 yards	2150 en 2250 yards	
yards schootsverheid en	schootsverheid en allen	schootsverheid; 5 yards	
allen vielen omstreeks 2½	niet meer dan 1½ yards	afwijking.	
yards ter zijde van de	zijdelingsche afwijking.	12 \bar{w}^{er} ; 10°	
rooilijn.		tusschen 5750 en 5850	
		yards.	
		80 \bar{w}^{er} ; 10°; 10 \bar{w}^{e} lading; 90 \bar{w}^{e} projectiel.	
	schootsverh.	afwijking.	
	4411	24 regts.	
	4508	20 id.	
	4400	20 id.	
	4520	50 id.	
	(7° elevatie.)		
	5505	4½ regts.	
	5498	6 id.	
	5487	6½ id.	
	5482	6½ id.	

De projectielen kunnen ook als granaten of kartetsgranaten ingerigt worden. De kanons zijn, naarmate van hun kaliber, ook geschikt voor de bestaande bolvormige kogels, wanneer men deze daartoe verandert, door ze een weinig af te schaven, zoodat zij over een gedeelte van het oppervlak zeskantig worden. De vrees dat het stuk, door zijne sterke helling, te weinig wederstandsvermogen bezit, en alzoo gevaar loopt te springen, is theoretisch zeer gegrond, doch heeft men getracht te wederleggen door aan te toonen, dat, wanneer men een koord bevestigt aan het projectiel waartoe het in de rigting der aslijn doorboord werd, dat dan een kleine ruk aan het koord voldoende was, om het projectiel snel van achteren naar voren in het stuk te bewegen.

Intusschen is de strijd tusschen het Armstrong- en Whitworth-kanon nog

in het geheel niet beslist; ook bij de eerste geschutsoort is eene tusschenprop te bezigen, welke het wisschen of uitwasschen onnoodig maakt. De tijd tot laden benoodigd staat nagenoeg gelijk; het eene stuk vordert water en tijd tot wisschen; bij het andere moet de tinnen kardoeshuls weggenomen en drie schroefslagen gedaan worden, om het kulasdeksel los en weder vast te draaijen, zoodat men ongeveer één schot per minuut kan doen. Daarentegen heeft de laatste soort het voordeel van ook aan de monding te kunnen geladen worden, waartoe dan welligt eene andere dan de tinnen kardoeshuls noodig is. Waarschijnlijk is ook de vervaardiging veel minder kostbaar dan die van het Armstrong-geschut.

Terwijl in *Colburn's magazine* het geheele verslag van Whitworth-geschut snoeverij genoemd wordt, zijn er reeds velen, die er de voorkeur aan geven. Wanneer zich geen andere gebreken aan dit geschut voordoen en het in den *Times* gemelde in alle opzichten juist is, komt het ons voor dat de hoofdzaak overigens hierop nederkomt: of de Whitworth-kanons zullen bestand zijn tegen een voldoende aantal schoten, met eene lading, zwaar genoeg tot het verkrijgen van eene groote bestreken ruimte, om er, over het geheel genomen, de voorkeur aan toe te kennen boven alle andere soorten van getrokken geschut. V.

KAVALLERIE-AANGELEGENHEDEN.

(INGEZONDEN.)

Met welgevallen is door ons het besluit van Z. Exc. den Minister van Oorlog, dd. 17 December 1859, N°. 9 A, ontvangen, omdat wij voorstanders zijn van zakelijkheid, en wij ons volstrekt niet kunnen vereenigen met het denkbeeld, dat de zaken goed marcheren wanneer de voorschriften, — vooral wat aangaat den vorm der rapporten en bijlagen, — gevolgd zijn en de rapporten op het papier bevredigende uitkomsten geven, wanneer de cijfers aantoonen, dat men niet te veel of te weinig gewerkt heeft, en de totalen der schiet-, scherm- of schooloefeningen aanleiding geven om aan te toonen, dat ook bij die oefeningen met ijver en lust gewerkt wordt.

In de dagen toch die wij thans beleven, waarin onze kavalleristen, minder als zoodanig, dan wel als stalknechten dienst moeten doen, moet men zich verheugen dat de Minister van Oorlog het *initiatief* neemt, en de chefs der korpsen de handen vrij laat om de oefeningen zoodanig te regelen dat zij tot bevredigende uitkomsten kunnen leiden. Wij hopen, en niet zonder grond, dat de uitkomsten zullen doen zien, dat Z. Exc. de leiding der instructie goed begrepen heeft, door haar van de

knellende banden der Tableaux te ontslaan en den regiments—chef de banden vrij te geven.

't Bewijs dat er voor het wapen meer gedaan moet worden dan tot nu toe heeft plaats gehad, *wil de kavallerie aan hare bestemming beantwoorden*, zal toch voor hen die het wapen kennen, wel niet geleverd behoeven te worden; voor hen die van het beginsel uitgaan, dat het verbeterde vuurwapen den werkring der kavallerie tot nul gereduceerd heeft, nemen wij de volgende woorden over.

»La cavalerie n'a point dit et n'a pu dire son dernier mot. Loin de soupçonner que son rôle est amoindri, il est certain pour nous qu'un avenir nouveau lui est réservé. La guerre d'Italie surtout a prouvé que désormais la victoire appartiendra, non pas à celui qui frappera de plus loin, mais au plus vaillant, et la précision des armes à feu, élevée à sa dernière période, nous ramènera inévitablement au combat corps à corps des siècles passés.

»Il est hors de doute que la cavalerie interviendra dans le désordre causé par ces mêlées courageuses.

»Lorsque le terrain de la guerre sera choisi dans les vastes plaines, qui lui permettent de s'ébranler avec la violence de l'ouragan, elle apportera dans la lutte le poids de son entraînement et de sa puissance, augmenté de l'effet moral provoqué par ces masses redoutables.

»Elle a besoin toutefois pour arriver à la somme désirable de succès, d'être mieux armée, moins chargée et *de renfermer dans ses rangs des combattants qui tout aient vieilli quelques années sous l'étendard.*»

(*Considérations militaires sur les guerres d'Italie, par FERN. LACOMBE, Spect. Milit., Tome 27, N°. 102, 15 Dec. 1859, page 396.*)

Wanneer toch een bevoegd beoordeelaar, na één veldtogt zoo als die van 1859, waarin bij herhaling de uitwerking der verbeterde vuurwapens nagegaan is kunnen worden, een oordeel vel't als het bovenstaande, dan toch zal men het ons niet ten kwade duiden, dat wij meer waarde hechten aan dat oordeel, dan aan de opinie van onze theoretici die de kavallerie willen wegeijferen, omdat een juister en verder schietend geweer daar tegenover gesteld kan worden, en die, zoo zij al kavallerie in de zamenstelling van ons leger tolereren, haar dan hoogstens nuttig achten om in tijd van vrede als grensjagers te paard, en in oorlogstijd als waterbode lang's onze inundatiën te gebruiken.

Hetgeen ons verder opmerkelijk in de aangehaalde woorden van den Heer F. L. voorkomt, is het zamentreffen van zijne raadgeving om de individueele afrigting van de ruiters te volmaken, met het voorschrift van Z. Exc. onzen Minister van Oorlog, om de oefeningen bij de regimenten eene meer praktische rigting te geven, en de ruiters vooral te oefenen in het caroussel-rijden en het gebruik van de sabel, ten einde zich alzoo voor hunne bestemming, *het afzonderlijk gevecht*, voor te bereiden.

Zal evenwel de bedoeling van Z. Exc. den Minister van Oorlog het gewenschte gevolg hebben, en zullen de oefeningen werkelijk goed geregeld kunnen worden, dan dient er gezorgd te worden, dat de eskadrons voltallig zijn, en, moge het aan vrijwilligers ontbreken, dan maar de militie onder de wapenen geroepen, of een grooter getal van die knapen bij de kavallerie ingedeeld. De vrijwilligers zullen dan de

dienst van stalknecht, met die van kavallerist in den waren zin des woords kunnen verwisselen, en welligt zal de verhoogde soldij, het voldoende ration brood en de aangename dienst, den lust tot vrijwillige dienstneming evenzeer aanwakkeren, als nu algemeen een tegenzin in het dienen bij de kavallerie wordt waargenomen; een tegenzin, die zijne gegronde oorzaak vindt in het verzwarende dat in alle takken van de dienst bespeurd wordt, ten gevolge van: »het onaangename van de dienst,» zoo als velen het noemen, maar eigenlijk als een gevolg van het gebrek aan vrijwilligers. Dat gebrek oefent onder meer andere, hoofdzakelijk de volgende nadeelen uit:

1. De vrijwilligers die thans, hoewel nog zeer schaars onder de wapenen komen of blijven, zijn óf remplacanten, óf kunnen in den burgerstand, ten gevolge van hun liederlijk gedrag, geen bestaan krijgen, óf loopen van het eene regiment naar het andere, omdat zij wel begrijpen dat zij bij het regiment waar zij bekend zijn, het niet uitgehouden zouden hebben, en Papenbril hun voorland was. Het gehalte der vrijwilligers is dien ten gevolge zeer slecht in het algemeen, het gevolg er van, menigvuldige straffen, dáárdoor worden velen aan de dienst onttrokken, en de reeds zware dienst wordt nog bezwarender voor de weinige goeden, die dan ook, als zij geraadpleegd worden, de vrijwillige dienstneming niet aanmoedigen.

2. De ruiters moeten in den regel een vast paard hebben en dat zelf berijden; op het beginsel daarvan is zijne uitrusting, oefening, dienstregeling, soldij enz. gegrond. Wat is nu het geval? men ziet de eskadrons, 25 man kader en 9 of 13 \pm dragonders sterk, naar den stal marcheren, waar \pm 100 paarden wachten om door hen verzorgd worden. De man zoowel als de korporaal krijgt dus al dadelijk 4, 5 of 6 paarden te poetsen, en wat meer zegt, even zooveel harnachementen te onderhouden; in plaats van één, ziet hij dan 4, 5 of 6 zwaarden van DAMOCLES boven zijn hoofd hangen; één eigen paard heeft hij in naam, doch de anderen worden hem ook als de zijne toegerekend.

3. Het voorschrift wil dat de kavalleristen, met het oog op de verzwarende dienst van het wapen (altijd een man voor een paard gerekend), een bepaald getal vrije nachten zullen hebben; in de gegeven omstandigheden heeft hij meer paarden voor zijne rekening en minder vrije nachten tot zijne belooning; dit maakt hem baloorig: hij doet zijn dienst met tegenzin, wordt gestraft, en vindt dat het dienen bij de kavallerie »beroerd" is, en ontraadt zijne kennissen om bij dien »beroerden boel" dienst te nemen.

4. De vrijwilligers die eenigen tijd gediend hebben en eenigzins bruikbare ruiters zijn, worden bij het depôt-eskadron gedetacheerd of overgeplaatst, om als remonte-berijder dienst te doen. Alweder een der oorzaken die op de vrijwillige dienstneming nadeelig werkt, en waarom? niet omdat de vrijwilliger afkeerig is van het rijden en er niet trotsch op is om als remonteberijder bekend te zijn, maar omdat hij, uit zijn eskadron weggenomen, waar hij als goed ruiter en soldaat bekend stond, gebezigd wordt om eene veel inspanning vereischende dienst waar te nemen, zonder dat de geringste belooning hem wacht. Bij de zusterwapens ziet hij den kanonnier 1° kl., den tirailleur, een onderscheidingsteeken dragen; aan hen die bij de kavallerie toch wel als ruiters 1° kl. aangemerkt mogten worden, geeft men niets, noch onderscheidingsteeken (dat zeer weinig geld kost), noch verhooging van soldij. En toch zij verdienen beiden; de onderscheiding, omdat het in het men-

schelijk hart ligt gaarne openlijk voor zijne verdiensten erkend te willen worden, *de verhooging van soldij*, omdat zij, behalve een gebroken arm of been, eene geknaakte borst enz., enz., gewoonlijk meer slijtage aan hunne uitrusting hebben.

Het gebrek aan vrijwilligers is oorzaak, dat men al zeer beperkt is in de keuze der remonteberijders, die, als een gevolg daarvan, in den regel niet genoeg voorhanden zijn, en nu moeten de weinige geschikten onder hen, het tamelijk groot getal remontes afrijden en dresseren. Men hoort dan ook niet zelden de remonteberijders zich uitlaten, dat het bij het depôt »een beroerde boel" is, en dat zij door dezen of genen misstap zullen trachten er af te komen, om weder bij hun eskadron te komen; »dat lukt natuurlijk niet altijd, en het gevolg er van is, dat de remonteberijder zijne kennissen afraadt om bij de kavallerie over te komen of zich te engageeren;" want, zegt hij, »als je een beetje goed soldaat, een beetje goed ruiter bent, dan ga je naar *den Dupot*, en dat is niet alles."

5. Dat het gehalte der vrijwilligers in de gegeven omstandigheden van minder alooi is, zal men ons niet tegenspreken, en uit die vrijwilligers moet het kader benoemd en gevormd worden. Dat de kaders dien ten gevolge niet zóó zijn als men het zoude verlangen, wie zal het tegenspreken, die het in de regimenten van nabij kent. In dit gewichtig gedeelte van de dienst mag men dus met regt eene gunstige wending voorspellen, indien het middel gevonden zal zijn, om de regimenten door militie voltallig te maken, en daardoor de dienst te veraangamen en te verligten; zulks zal bijdragen tot de vrijwillige dienstneming, en daardoor zal de keuze, wat aangaat het personeel voor het kader, ruimer worden.

Wij hebben het bovenstaande ter neder gesteld, niet om iets nieuws te verkondigen, niet omdat wij ontevreden zijn en onder de pruttelaars behooren, maar omdat wij, ons zoo geheel vereenigende met het gevoelen van den heer *Lacombe*, en het voorschrift door Zijne Exc. onzen Minister van Oorlog gegeven, zoo gaarne zouden zien dat Zr. Exc. goede bedoelingen de gewenschte vruchten droegen, en daar het ons niet gegeven is om rechtstreeks onze beschouwingen te mogen mededeelen, hebben wij gemeend aan de Redactie van den *Militaire-Spectator* te moeten verzoeken onze gedachten te plaatsen. Welligt wordt hierdoor eene wrijving van gedachten bevorderd, die voordeelig kan werken op de toekomst van ons wapen.

Wij hebben de bezwaren opgesomd die uit het gebrek aan vrijwilligers volgen, en als onze overtuiging op den voorgrond gesteld, dat men om de vrijwillige dienstneming te bevorderen, de ontbrekende staande armee door militie moet aanvullen.

Eén middel willen wij aangeven, dat ons geschikt voorkomt om al dadelijk de regimenten met een 30tal vrijwilligers van zeer goed gehalte te vermeerderen, dat is: het nemen van oppassers uit de eskadrons door de officieren af te schaffen, en de formatie op voet van vrede te regelen naar dien op voet van oorlog, en bij de staande armee te voegen de officiers-oppassers als non-combattanten.

Laat de officieren een burgerknecht nemen, die ze kleeden zooals zulks in Duitschland plaats heeft, geef daarvoor *f* 0,50 daags schadeloosstelling, en ieder officier zal met de *f* 80 ± die hem jaarlijks zijn oppasser kost, zeer geschikt een oud kavalierist (als non-combattant op de contróle te brengen) vinden, die hij den chef van het regiment presenteert om als oppasser te mogen engageren.

Het spreekt van zelf, dat de verwezenlijking van dit denkbeeld aanleiding zoude geven tot het daarstellen van een voorschrift voor de bedoelde oppassers.

1. Ten opzichte van hunne engagementen (accorden).
2. Ondergeschiktheid aan de militaire voorschriften.
3. Ontslag uit de dienst, straffen.
4. Voeding en kleeding enz., enz.

Dat er voor het Rijk zoowel als voor de officieren voordeelen aan verbonden en het voor de laatsten aangenaam zoude zijn, hiervan houden wij ons overtuigd, een dertigtal der beste soldaten blijft in de gelederen en levert stof om het kader aan te vullen.

Wij geven verder in overweging, in hoeverre het aanwendbaar zoude zijn, om, nadat de militie onder de wapenen zal zijn gekomen, aan geen der remplaçanten van welk wapen ook, toe te staan, om bij de staande armee over te teekenen, dan wel bij een der bereden korpsen, ten einde daarbij zooveel mogelijk een grooter getal staande armee te verzekeren.

D., Febr. 1860.

S.

PROEVEN MET GETROKKEN GESCHUT OP DE VLAKTE TE WAALSDORP.

Van eene hooggeachte zijde ontvangt de *Redactie* de volgende belangrijke mededeeling van proeven met holvormige projectielen uit getrokken geschut.

Aan de *Redactie* van den *Militaire-Spectator*!

In uw geacht tijdschrift wordt in het nummer van Januarij 1860, pag. 26, gezegd: »Wij weten hoe een voorbarig oordeel door ongepaste mededeelingen ontstaan, dikwijls ongunstig werkte op den verderen loop van proefnemingen, en willen daarom bescheiden zijn met het mededeelen van 't geen ons bekend is geworden omtrent de proeven onlangs te Waalsdorp genomen met een getrokken korten zwaren 6 R^{er} ».

Na het bovenstaande zoude men hebben mogen verwachten, dat de schrijver zich zoude hebben gewacht voor halve mededeelingen en eene voorbarige beoordeeling, beide evenzeer geschikt om het goede te benadeelen; en evenwel is hij daarvan niet vrij te pleiten.

Er zijn in het afgelopen jaar gedurende de praktische oefeningen in de vlakte bij Waalsdorp twee getrokken vuurmonden ter beproefing gekomen: een lang bronzen kanon van 6 R^{er} en een kort zwaar kanon van 6 R^{er} . Het eerstgemelde naar eigen denkbeelden ontworpen, door de Heeren luit.-kolonel LE CLERCQ en 1er luitenant REUTNER, overeenkomstig hetgeen hen de ondervinding bij draagbare vuurwapenen had geleerd. Hun hoofdenkbeeld was, met bijbehouding van den ronden kogel, de omwentelende beweging van het projectiel, en daardoor de verhoogde trefkans te verkrijgen, door het gebruik maken van een daartoe dienstige tusschenprop.

Na alvorens eenige proeven te hebben genomen nopens de stof waaruit die prop moest worden vervaardigd, alsmede nopens de wijze van vervaardigen, werden den

24sten September met de laatst aangemaakte tusschenproppen 20 schoten gedaan met 0,75 pd. lading, naar eene schijf geplaatst op den afstand van 1200 pas. Voor het eerst met deze proppen vurende, moest men beginnen de vereischte opzethoogte op te sporen. De elf eerste schoten werden daarom achtereenvolgens gedaan met opzetten van 10 tot 11,5 dm., welke alle te klein bleken te zijn. Van de negen laatste schoten, gedaan met 11,7 dm. opzet, hebben acht kogels, in den eersten boog, getroffen op een gedeelte der schijf, hoog 2,55, breed 6,7 el, en zeven daarvan op eene plaats, hoog 2,55, breed 2,9.

Deze uitkomsten overtreffen het in den *Spectator* vermelde nopens de uitkomsten verkregen met den korten 6re. Evenwel niet slechts wegens de groote juistheid van het schot, verdienen deze proeven in hooge mate de aandacht te trekken, maar tevens omdat deze juistheid verkregen is zonder eene andere verandering van het materieel, dan het trekken van den vuurmond en het gebruik maken van een bijzonder soort van tusschenprop. Gesteld, het blijkt dat men door het invoeren van ander geschut en langwerpige projectielen een veel juister schot kan verkrijgen; zoo kan toch het geheele materieel der artillerie niet in een oogenblik worden hervormd; die duizende vuurmonden met millioenen projectielen, welke zich in de sterkten bevinden, kunnen niet in een oogenblik worden vergoten. In het belang van de verdediging onzer vestingen en liniën, in het belang van de verdediging des lands, verdienen dus uitkomsten van proeven hoog te worden gewaardeerd, welke ons de mogelijkheid doen zien, om door eene geringe wijziging, die in korten tijd, met weinig kosten kan worden volvoerd, de trefkans van al het geschut tot het drie- of viervoud der bestaande te brengen. Wij hopen en vertrouwen daarom, dat de proeven nopens dit stelsel, welke bij het eindigen der praktische oefeningen zijn gestaakt, spoedig zullen worden hervat, en dat dit stelsel naauwgezet en volledig zal worden onderzocht.

Op de gemelde plaats van uw geacht Tijdschrift, zijn deze proeven geheel onvermeld gebleven. terwijl slechts die met den korten 6re gedaan, gunstig worden vermeld, waarna de schrijver aldus eindigt. „Wenschelijk komt het ons voor, dat de ontwerpers van getrokken geschut, zich vooral de ondervinding ten deze in andere landen opgedaan, ten nutte zullen kunnen maken; dat zij zoo veel immer kan, van het goede wat elders reeds bestaat, partij zullen trekken, zonder dat men zich laat wegslepen door eene te ver gedreven zucht, oorspronkelijke denkbeelden in praktijk te willen brengen.”

Twee vuurmonden zijn ter beproeving gekomen, de ééne in stelsel overeenkomende met hetgeen elders reeds bestaat, de andere naar oorspronkelijke denkbeelden ontworpen, hoewel deze vuurmond niet de eer heeft geoeten van te worden genoemd, is toch de strekking der bovenstaande woorden daarvan niet minder duidelijk.

Als onpartijdige, maar daarom niet minder belangstellende, zouden wij met het grootste leedwezen zien, wanneer men eene zaak van zoodanig belang, door halve mededeelingen en door een ongemotiveerd vonnis in hare geboorte trachte te smoren; wij hebben daarom gemeend de pen te moeten opvatten, om bij de, in uw geacht Tijdschrift medegedeelde helft der proeven de ontbrekende te voegen, in de hoop dat ook deze aldaar een plaatsje zal vinden.

BOEKAANKONDIGING.

Krijgsgeschiedenis van den nieuweren tijd (1792—1836), of ontwikkeling der strategie in de XIX eeuw. Naar het Hoogduitsch van W. Rüstow, bewerkt door L. C. DE FREMERY, 1° Luitenant bij de Koninkl. Milit. Akademie. Prijs f 8,70.

Het nieuwe werk van Rüstow, waarvan wij de vertaling hier aankondigen, is niet, zooals *de Oorlog in zijn aard, middelen en doel*, ten dienste van het algemeen geschreven; het is integendeel een zuiver krijgskundig werk, bestemd om als leidraad te dienen bij de bestudering van de nieuwere krijgsgeschiedenis en bij het geven van onderwijs in dat vak. Wij gelooven het daarvoor uitmuntend geschikt, niet alleen door de rationeele wijze waarop het onderwerp behandeld is, maar ook door de juiste voorstelling en de ruime opvatting der feiten. Een kritiek van dit werk te leveren is boven onze krachten; wij laten dat aan meer bevoegden over, en houden daarom ook de aanmerkingen terug, welke wij, bij de lezing, op enkele gedeelten maakten. Wij meenen evenwel verplicht te zijn aan onze lezers een beknopt overzicht te geven van den inhoud van dit belangrijke werk.

De *Krijgsgeschiedenis van den nieuweren tijd* is in twaalf Hoofdstukken verdeeld, waarvan echter de beide eersten eigenlijk slechts als eene Inleiding zijn te beschouwen. Daarvan is vooral het 2de belangrijk, dat tot opschrift heeft: *de kunst van den veldheer in de 18^e eeuw*. Rüstow beschrijft daarin de staatkundige en maatschappelijke omstandigheden dier eeuw, voor zooveel de krijgskunst daarmede in verband stond, schetst ons daarna den soldaat van dien tijd, en bespreekt verder de toenmalige organisatie der verschillende wapensoorten en hunne vechtwijze; hij besluit — en hier is, dunkt ons, de wijze van behandeling minder rationeel — met eenige belangrijke beschouwingen over het karakter der oorlogsvoering in dat tijdperk. Tevens wijst hij ons op de oppositie, welke reeds in deze eeuw tegen de bestaande krijgskundige begrippen outstond, vertegenwoordigd, in Frankrijk, door den hertog DE BROGLIO en MENIL-DURAND en daar buiten door den Engelschman LLOYD, wiens *Verhandeling over de algemeene grondregels der krijgskunst* hij uitvoerig bespreekt.

Het 3^e Hoofdstuk behandelt de revolutie-oorlogen van 1792—95. Daarin worden eerst de inval in Champagne en de beide daarop gevolgde veld-

togten in de Nederlanden beschreven, en aangetoond dat toen reeds, bij enkele gelegenheden, van het oude stelsel werd afgeweken. De desertie van DUMOURIEZ en de daarop gevolgde terugtogt van het Fransche leger, brengen Frankrijk in gevaar; het geheele volk wordt nu soldaat en trekt ten strijde tegen vorsten en volken, zonder zich meer om de vroeger onvermijdelijke magazijnen te bekreunen: het nieuwe stelsel is geboren, dat verder door RÜSTOW meesterlijk wordt geschetst. Hij behandelt nu de verdere veldtogten van dit tijdperk, en neemt daaruit aanleiding om te doen opmerken hoeveel gebrekkigs het nieuwe stelsel aanvankelijk had, en hoezeer het de krachtige hand van een NAPOLEON behoefde om bruikbaar te worden voor elken tijd en voor elken veldheer.

NAPOLEON dan wijzigde en volmaakte het nieuwe stelsel, maar dat kon natuurlijk niet op eenmaal geschieden; dat was het werk van jaren. RÜSTOW toont ons den grooten veldheer in de veldtogten van 1796—1800, welke hij in het 4^e Hoofdstuk behandelt, worstelende met de gebreken van dat stelsel, en eerst in het 6^e Hoofdstuk, hetwelk aan de behandeling der veldtogten van 1805—1809 is gewijd, beschrijft hij ons de veranderingen, na den Luneviller-vrede door BONAPARTE ingevoerd, en waardoor hij een der hoofdnadeelen van de nieuwere wijze van oorlogvoeren — het gebrek aan eenheid — beoogde weg te nemen. In hoeverre hij daarin geslaagd was, moeten die veldtogten aantonen.

Het 5^e Hoofdstuk bespreekt de werken van BEERENHORST en BÜLOW, en het 7^e die van JOMINI, — de schrijver van het stelsel, waarvan NAPOLEON de veldheer was. BEERENHORST, een geestverwant van GUIZOT, die eenmaal den oorlog »*un jeu sanglant du hasard et de la force*” noemde, ontkende het bestaan eener wetenschap van den oorlog, en hield staande dat alles van het toeval afhangt: in eene geschiedenis der strategie maakt hij, naar onze meening, eene vreemde vertooning. RÜSTOW wederlegt BEERENHORST, en ontwikkelt daarbij eenige denkbeelden, die vrij wat belangrijker zijn dan het werk dat daartoe aanleiding geeft. Hij treedt verder in eene uitvoerige beschouwing van BÜLOW's *Geest van het nieuwe oorlogsstelsel*, een werk dat in 1799 verscheen, en waarin, wel is waar, denkbeelden voorkomen die tot den nieuweren tijd behooren, maar waarin het oude stelsel toch nog geheel op den voorgrond is gesteld. JOMINI en diens werken, meer bepaald het *Précis de l'art de la guerre*, worden in niet minder dan dertig bladzijden behandeld. »In den laatsten tijd,” zegt RÜSTOW, »is het dikwijls voorgekomen, dat de werken der meesters door latere schrijvers onkenbaar gemaakt werden, met het voorgewende doel die werken verstaanbaarder te maken,” en hij zegt verder, dat hij wil trachten, JOMINI te ontleden zonder hem te verminken. Wij gelooven dat hij daarin uitmuntend is geslaagd, en dat de bestudering van JOMINI, die, waar hij beginselen uiteenzet, zoo weinig aanlokkends heeft, met het overzigt in de hand dat RÜSTOW hier geeft, voor een elk gemakkelijk en aangenaam zal wezen.

De oorlog in het Spaansche schiereiland is het keerpunt van NAPOLEON's geluk. Zijne legers, hoezeer nog altijd volkslegers, begonnen meer en meer van het volk te vervreemden, en de volkskracht raakte in Frankrijk, door het onophoudelijke oorlogvoeren, uitgeput: de Keizer werd dus zwakker. Maar terzelfder tijd ontwaakten de volken in alle deelen van Europa, en

NAPOLEON'S tegenpartij begon nu langzamerhand dezelfde kracht te ontwikkelen, die Frankrijk bij het begin der revolutie-oorlogen ontwikkeld had. Dat verschijnsel merken wij op bij den oorlog in Spanje, bij den Russischen oorlog en bij de oorlogen van 1813, 14 en 15, welke allen in het 8^e Hoofdstuk uitvoerig — wij zouden haast zeggen te uitvoerig — behandeld worden. Al het genie van den Keizer was in dien stand van zaken niet voldoende om de zege aan zijne zijde te kluisteren. Hij kon van tijd tot tijd eene overwinning behalen, maar hij kon de geweldige kracht niet tegenhouden, welke tegen het uitgeputte Frankrijk in beweging was gekomen. — In dit hoofdstuk beschrijft Rüstow ook (bl. 426—50) de vorming van het nationale Pruisische leger, dat in de veldtogten van 1813—15 zijne deugdelijkheid ten volle bewees, en thans zeker een der beste legers van Europa is. Hij vlecht daarbij een lauwerkrans voor den uitstekenden SCHARNHORST, waaraan Pruisen de toenmalige herschepping van zijn leger heeft te danken, en uit wiens voorbeeld men al weder leeren kan welke groote uitkomsten een man van verstand en karakter, zelfs met geringe hulpmiddelen, kan verkrijgen (1).

De vier laatste Hoofdstukken behandelen de geschiedenis der strategie, van de bevrijdings-oorlogen tot den tegenwoordigen tijd. Daarvan is het 11^e gewijd aan de beschrijving van verschillende oorlogen uit dat tijdperk: de Russisch-Turksche van 1828, de Poolse van 1831, de Sonderbondskrijg van 1847, de Italiaansche-oorlog van 1848, de Hongaarsche- de Sleeswijk-Holsteinsche- en de Krim-oorlog. Het 10^e bevat eene uiteenzetting der krijgskundige denkbeelden van CLAUSEWITZ en WILLISEN, op denzelfden voet als in het 7^e met opzigt tot JOMINI is gedaan. Het 9^e eindelijk, tot inleiding dienende voor de behandeling der bovengenoemde oorlogen, bespreekt de inrigting, oefening, bewapening, uitrusting van de legers van den nieuweren tijd, de eischen, welke men aan de aanvoerders moet stellen enz., en wordt besloten met eenige beschouwingen over de veranderingen van het oorlogstooneel, waarin o. a. de spoorwegen en de telegraphen, wat hunnen invloed op de krijgsvoering betreft, worden behandeld. Vooral de lezing van dit hoofdstuk meenen wij ten nadrukkelijkste aan alle officieren, zelfs al willen zij Rüstow's werk niet tot een onderwerp van studie maken, te moeten aanbevelen, — vooral ook aan hen die door hunne betrekking invloed uitoefenen op de inrigting van ons krijgswezen. Al wat Rüstow hier zegt omtrent de oefening der troepen, de vorming der officieren, de militaire litteratuur en de kleeding en uitrusting der troepen — ten opzichte van welk laatste punt hij tegen het onverstandige naäpen van vreemden ijvert — verdient, vooral in ons land, de meeste behartiging.

Het 12^e Hoofdstuk is niet anders dan een algemeen overzicht en besluit, waarin Rüstow nog eenmaal in korte, fiksche trekken het geheele ontwikkelings-proces der strategie uiteenzet en ons zoodoende brengt tot op den

(1) In het laatst van 1807 werd in Pruisen de commissie benoemd tot reorganisatie of liever herschepping van het leger. Deze commissie, waarvan SCHARNHORST de ziel was, had reeds in Augustus van het volgende jaar een nieuw militair wetboek gereed, daar zij van het beginsel uitging, dat bij een nationaal leger, zooals het Pruisische voortaan zou zijn, geene militaire wetten konden bestaan, alleen voor boeven geschikt. Ook bij ons is wel een SCHARNHORST te vinden, maar het schijnt dat wij verdoemd zullen moeten worden als de Pruisen in 1807, eer onze SCHARNHORST wordt gebruikt.

tegenwoordigen tijd, die, naar zijne meening, te veel waarde hecht aan het materieel en den geest door de stof laat beheerschen. Daarin is, gelooven wij, veel waars. Het personeel moet de hoofdzaak blijven. Een ontevreden en ontmoedigd leger, is altijd een onbruikbaar werktuig, en de fraaiste geweren en kanonnen hebben weinig waarde, zoolang men geen leger heeft, waarin geest is en kracht en leven.

Rüstow besluit zijn werk met de opgave van eenige algemeene grondregels voor den oorlog en met eene uitmuntend ingerigte verzameling van voorbeelden voor elke soort van operatie, die ongetwijfeld van veel nut kan zijn bij de bestudering van deze geschiedenis der strategie.

Ziedaar den inhoud van dit uitstekende werk des genialen schrijvers, dat door den Heer FREMERY met zorg in onze taal is overgebracht. »Wanneer sommigen.» — met deze woorden van JOMINI besluit Rüstow een van zijne hoofdstukken, en daarmede willen ook wij besluiten, — »wanneer sommigen, na dit werk gelezen en opmerkzaam de naauwkeurig beschreven geschiedenis van eenige veldtogten van groote meesters bestudeerd te hebben, nog zouden willen beweren, dat er geene grondstellingen en geene bruikbare regels voor den oorlog bestaan, dan kan men hen maar alleen beklagen en aan het bekende gezegde van FREDERIK den Groote herinneren: »Een ezel zal geen taktiek leeren, al heeft hij ook twintig veldtogten onder Prins EUGENIUS bijgewoond» (1).

»Goede theoriën, op grondstellingen gebouwd, geregvaardigd door de gebeurtenissen, zijn naar mijn gevoelen, in verband met de krijgsgeschiedenis, de ware school des generaals. Wanneer deze middelen ook al niet in staat zijn groote mannen te vormen, die altijd zich-zelven vormen, zoodra hun de omstandigheden gunstig zijn, zoo kunnen daardoor toch generaals gevormd worden, die geschikt genoeg zijn om, onder aanvoering van groote veldheeren, eene tweede plaats te bekleeden.»

(1) Le roi de Prusse écrivait à un de ses généraux, qu'un officier qui n'a que de l'expérience, est un homme qui a marché toutes les fois que l'armée a marché, qui a diné toutes les fois qu'on a diné, qui s'est arrêté toutes les fois qu'on s'est arrêté; qu'à ce compte un mulet qui aurait fait les campagnes du prince EUGÈNE, à l'époque où lui, FRÉDÉRIC, écrivait, serait un animal fort recommandable et digne d'avancement, etc.

VERSCHEIDENHEDEN.

In de A. M. Z. van 17 Maart leest men: Het Zwitsersche militaire departement heeft de volgende prijsvraag gesteld:

Bij het bondsleger zal een nieuw infanterie-geweer worden ingevoerd. De hoofdeigenschappen, welke er van gevorderd worden, zijn:

1. Sterkte van het wapen en van zijne afzonderlijke deelen.
2. Verdragend en juistschietend, met eene zooveel mogelijk bestrijkende baan.
3. Kaliber overeenkomende met het bestaande jagergeweer en den stutzer, of wel zoo, dat het op die beide wapens over te brengen is.
4. Zoo gemakkelijk mogelijk in behandeling en onderhoud, vooral praktisch voor het gros onzer miliciens, en dus niet voor bij uitzondering geoefende schutters ingerigt.
5. Houwbajonet met sterke en doeltreffende bevestiging, ook als sabel en tot andere doeleinden bruikbaar.
6. Bij gelijke deugdzaamheid weinig kostbaar in de vervaardiging.

Bij het geweer wordt het bijbehorende kogelmodel verlangd. Voor het beste ingezonden geweer wordt eene prijs van 5000 fr., voor het daaraanvolgende 2000 fr. uitgelooft. Er worden ook modellen van onderdeelen, als vizier, bajonet, enz. aangenomen, die aanmerkelijke verbeteringen aan een nieuw geweer in zich bevatten. Voor inzendingen van dien aard, welke als prijs in aanmerking kunnen komen, wordt 1000 fr. uitgelooft. De inzenders kunnen zich uiterlijk tot den 15den Mei 1860 bij den directeur van het materieel te Bern aanmelden; aan hen welke zich melden, wordt alsdan de dag opgegeven, waarop zij hun model, hetzij persoonlijk, hetzij door eenen gevolmagtigden hebben in te dienen. Eene commissie van experts, te benoemen door den bondsraad, zal over de toekenning der prijzen beslissen. Een afzonderlijke belooning wordt voorbehouden aan den eigenaar van een wapen dat in zoover aan de gestelde eischen voldoet, dat het voor het in te voeren wapen in de voornaamste deelen als model wordt aangenomen. Ook buitenlandsche inzenders kunnen mededingen.

De groote activiteit waarmede de werkzaamheden tot het daarstellen van getrokken geschut worden voortgezet, doet vermoeden, dat gedurende dezen zomer reeds één of meer veldbatterijen, met getrokken 6ers zullen uitergerust worden. De proeven met het geschut naar het Fransche systema ingerigt, zijn thans geëindigd; zij moeten op 2000 passen zeer voldoende uitkomsten hebben opgeleverd. Eenige bronzen 6ers zullen volgegoten en op het kaliber van 4er worden uitgeboord, om daarna van trekken te worden voorzien. Ook met een lang 12er bronzen kanon, getrokken en tot kulaslading ingerigt, worden proeven ingesteld. Men verneemt dat het stelsel van Whitworth weldra met een stalen kanon in onderzoek zal genomen worden.

AANTEEKENINGEN OVER DE BELEGERING VAN SEBASTOPOL IN 1854—55.

(Vervolg van N°. 3, Bladz. 444 en Slot.)

Augustus.

In 't begin van deze maand hielden de belegeraars zich vooral bezig met het inoogsten van hooi in het dal van Baidar. Zij werden daarbij slechts een enkele maal veroutrust door eenige kozakken, die echter spoedig afgetrokken, toen eene wacht van dragonders, door eene kompagnie Zouaven versterkt, tegen hen oprukte.

Den 4den Augustus vertrok de generaal CANROBERT naar Frankrijk, om zijne dienst te gaan hervatten als adjudant van den Keizer.

Sedert eenige dagen had men door de meedeelingen van deserteurs en door andere zaken vermoeden gekregen, dat de Russen een aanval op de linie van de Tchernaya in den zin hadden. Deze linie was, behalve door de rivier, in 't front gedekt door de waterleiding van de Choulion naar Sebastopol, welk kanaal door middel van een brugkanaal over de Tchernaya gebragt is. De hoogte aan den regter oever van de Choulion is zeer steil; bij de zamenkomst van de wateren eindigt zij in een punt en laat daar slechts een naauwen doortogt voor het water open. In de Tchernaya zijn eenige doorwaadbare plaatsen; voorts liggen er een paar bruggen over: de eene bij het brugkanaal, de andere duizend el lager. De laatste is de brug van Traktir, welke door de Franschen met een veldwerk versterkt was.

Boven het brugkanaal wordt het Tchernayadal omtrent 1200 à 1500 el breed. Op den regter oever is het terrein heuvelachtig tot aan den voet van de steile rots, die het plateau van Mackenzie begrenst. Op den linker oever ziet men de groote hoogten, die door de Russen de Fedoukhine-bergen genoemd worden en waardoor het Tchernayadal van de vlakte van Balaclaya wordt gescheiden. Deze bergen worden echter hier en daar door valleijen

afgewisseld. In een van deze terreinplooijen kronkelt de groote weg van Balaclava naar Mackenzie over de brug van Traktir en loopt voorts met zigzagvormige oprillen tegen de hoogten van Mackenzie op; het was de voornaamste gemeenschapslijn van de Russen naar het Tchernayadal. Er bestond ook nog een andere weg door de engten van Mangoup-Kalé, een soort van bres in de steile rotswanden. Een Russisch leger, dat zich in het dal waagde, had alzoo slechts twee terugtogtswegen: de oprillen van Mackenzie en het nauwe defilé van Mangoup-Kalé.

De linker oever van de Tchernaya was boven en beneden de Traktir-brug door de Franschen, Piemontezen en Turken bezet. In den vroegen morgen van den 16den grepen de Russen met 7 infanterie- en 5 kavalleriedivisiën de linie aan. Maar ofschoon de aanvallers herhaalde malen met onverzaagdheid de brug van Traktir bestormden, namen en weder verloren, konden zij zich van de steilten niet meester maken die door de belegeraars met een achttal veldbatterijën waren bezet.

Uit den aard der zaak moest de aftogt, die reeds des morgens ten 9 uur ondernomen werd, zeer bezwaarlijk zijn. Het verlies van de Russen bedroeg dien dag niet minder dan 6000 man, terwijl de bondgenooten slechts 1700 man verloren.

Eenige dagen later deed de generaal d'ALLONVILLE weder eene verkenning van het Baidardal. Men ontmoette slechts eenige eskadrons kavallerie en een duizendtal kozakken. Deze troepen trokken terug, zonder den togt te bemoeijelijken.

In de maand Augustus vervaardigden de Russen, op voorstel van den chef der Ingenieurs, den luit.-generaal BUCHMEYER, een groote vlotbrug over de haven, tusschen de forten Nicolaas en Michael. Het bouwen werd aan beide oevers tegelijk begonnen, en het werk met grooten ijver en voortvarendheid ten einde gebracht. De brug was 918 el lang en 5,50 el breed. Zij stelde een veel betere en zekerder gemeenschap daar tusschen de beide zijden van de groote haven, dan de stoomschepen, waarvan men zich tot hiertoe had bediend.

Door deze brug was de vesting Sebastopol thans in den volsten zin van het woord, een bruggehoofd geworden. De opperbevelhebber was nu in de gelegenheid zijne groote reserves aan de noordzijde van de haven buiten bereik van het vijandelijk vuur op te stellen, en het geheele Russische hulp-leger kon zich door een enkelen nachtmarsch met het garnizoen vereenigen en den aanvaller onverhoeds op het lijf vallen; en wanneer, eindelijk, de belegeraar zich door bestorming meester maakte van de vestingwerken der stad, dan liep het garnizoen geen gevaar van krijgsgevangen te worden ge-

maakt, daar men nu altijd naar de overzijde der haven kon aftrekken en de brug vernielen.

Aanval aan de linker zijde. Door de groote moeilijkheid en soms ook door de volslagen onmogelijkheid om boven den grond voort te werken, bepaalde zich de aanval hoofdzakelijk tot de voortzetting van den onderaardschen oorlog. Alleen vóór de redoute Schwartz werden eenige loopgraven verbreed, en bij Bastion n°. 6 en het Quarantainefort eenige verbindingsgraven aangelegd.

In de drie eerste dagen van Augustus lieten de aanvallers eenige overladen mijnen springen. Telkens werd er eenig hout van den contramineur uitgeworpen. Men was daardoor verzekerd, dat door deze mijnen een gedeelte van het contramijnenstelsel was vernield. Op den 4den Augustus sprong eene mijn van den contramineur, waardoor een mineur van den aanvaller werd begraven, terwijl een ander door de stiklucht bevangen raakte. Beide manschappen konden echter nog gelukkig worden gered. De geblindeerde schuilplaatsen in het mijnenlogement, waarvan reeds vroeger gesproken is, deden veel dienst, maar toch werden er dagelijks mineurs in de trechters getroffen; vooral maakten de holle projectielen des nachts het werken in het mijnenlogement zeer gevaarlijk.

In den avond van den 8sten liet de aanvaller in het talud van den trechter weder een overladen mijn springen, met het doel om daardoor de rotslagen te verbrijzelen en zoodoende vooruit te kunnen komen. Eenige oogenblikken later vulde een mijn van den belegerde een put van den aanvaller. De mineur, die daarin aan het werk was, werd begraven, maar men had het geluk hem na eene inspanning van twee uren nog levend terug te vinden. Drie dagen later beproefde men nogmaals de rotslagen te verbreken, door ovens in het talud van het mijnenlogement te doen ontbranden, maar het werken in dit logement werd door de holle projectielen hoe langer hoe bezwaarlijker: driemaal achtereen viel er een bom in een mijnput, waarin de mineurs aan den arbeid waren. Het werk onder den grond in de mijngangen was intusschen even lastig. Telkens werd men in dien omwoelden grond opgehouden door rotsbrokken, die men met de mijngangen moest omtrekken, of door instortingen van grond. Doch zoowel onder als boven den grond, bleef de aanvaller toch eenig terrein winnen. De mineurs hadden eene zeer groote ervaring opgedaan in het beoordeelen van den afstand waarop de vijand werkte, en van de rigting die hij nam, zoowel wanneer de contramineur in stilte arbeidde om den aanvaller te overrompelen, als ingeval hij met gedruisch te werk ging, om zijne tegenpartij 't spoor bijster te maken.

Op den 14den Augustus, des morgens ten acht uur, op het oogenblik

dat de sappeurs aan het werk gingen in een steengroef vóór het Centraal-bastion, waar men een logement maakte, sprong eene zwak geladen mijn, waardoor dit logement geheel vernield werd. Daar de opgeworpen aarde geheel in de opening terugviel, ontstond er geen trechter. Twee van de wachtgebende manschappen werden levend begraven, twee andere konden nog bij tijds worden opgegraven en gered.

Het springen van deze mijn voor het Centraal-bastion, was zeker voor de Russen niet voordeelig. De kanonniërs in de belegeringsbatterij vóór dit bastion hadden, wel is waar, reeds herhaalde malen gewaarschuwd, dat de batterij ondermijnd werd, en in een rapport van de Russen, door een dagblad openbaar gemaakt, was melding gemaakt van den »onderaardschen arbeid voor bastion n°. 5," maar zekerheid dat daar ter plaatse gemineerd werd, had men volstrekt niet. Het schijnt wel dat de contramineur door het sappeurwerk in de steengroeven is misleid geworden, en dat hij 't geen daar geschiedde voor mineren heeft gehouden. Daar de belegerde het er ongetwijfeld op toelagde om de batterij te doen springen, opende de aanvaller in het terreplein van dat werk twee mijnputten, op 50 el afstands van elkander. In deze putten rukte men met twee luistergangen uit in de rigting van den saillant van de lunet Schwartz, links van het Centraal-bastion, het waarschijnlijke punt van uitgang van de vijandelijke mijngalerijën; een derde mijnput werd geopend in den toegang naar de steengroeven. Verder nam men alle mogelijke voorzorgen om den contramineur te beluisteren.

Gedurende de volgende dagen sprongen er vóór het Bastion du mât aan beide zijden verscheiden mijnen, doch alle zonder belangrijke uitwerking. In den morgen van den 16den vond men, na het springen van eene mijn in het talud, behalve eenige mijnrampen der Russen, ook overblijfselen van de geleidraden eener galvanische batterij. Sommige van deze draden waren zeer goed met guttapercha omkleed, anderen daarentegen slechts op eene ruwe wijze met band omwonden.

In den nacht van den 22—25sten Augustus, lieten de Russen vóór de batterij bij het Centraal-bastion, verscheiden overladen mijnen springen en beschoten het werk daarbij hevig met kartetsen. De beschadiging, die aan de batterij werd toegebracht, was echter slechts onbeduidend. Het schijnt dat de Russen zich bedrogen hebben bij het begrooten van den afstand, of dat zij door de nadering van den aanvallenden mineur het aanleggen van mijnovens zoo veel mogelijk moesten verhaasten. De contramineur behoefde nu over de batterij wel niet langer ongerust te zijn. Op het oogenblik echter dat de onderaardsche oorlog voor het Bastion du mât van de zijde des aanvallers met inspanning van alle krachten behoorde te worden voortgezet,

geraakte hij op eene tweede plaats in een mijnenstrijd gewikkeld . . . en nauwelijks waren de noodige zaken hiertoe bijeengezameld, of men werd al weder op een derde punt door mijnen van den verdediger gekweld. Naar gelang de aanvaller de vestingwerken naderde, namen de bezwaren van den onderaardschen krijg meer en meer toe. Aan alle zijden door den contramineur bestookt, en geteisterd door een onophoudelijk vertikaal vuur, was de aanvallende mineur nu genoodzaakt zijne krachten in drie deelen te splitsen, en men weet reeds hoe bezwaarlijk het hem viel de zaken, die bij een mijnenstrijd als die voor Bastion du mât noodig zijn, bijeen te verzamelen.

De verliezen van het 1ste korps bedroegen tusschen den 1sten Augustus en den 8sten September — de dag van de bestorming, aan

dooden : 200 man, waaronder 6 officieren ;

gewonden : 1604 " " 52 "

vermist : 11 "

Het gemiddeld aantal arbeiders bij den aanval aan de linker zijde, bedroeg des daags : 75 sappeurs of mineurs en 246 infanteristen ;

des nachts : 54 " " 177 "

Aanval aan de regter zijde. De aanvalswerken bestonden tot den 25sten Augustus alleen uit sappewerken. Telkens was men genoodzaakt de borstweringen der loopgraven, die door den vijand soms geheel vernield werden, te herstellen en te versterken. De artillerie spande al hare krachten in om op de glooijingen van den Mamelon vert nieuwe batterijën te bouwen en te wapenen, en in den morgen van den 17den opende zij inderdaad het vuur uit batterijën, die de Russische werken beheerschten. Daardoor werd het mogelijk de sappen die men 's nachts met zoo veel inspanning vervaardigde, ook over dag te blijven behouden ; men kon ze aan elkander verbinden en langzamerhand geschikte wapenplaatsen vormen, die bij eene bestorming als punten van vertrek zouden dienen, of waarin steenfougassen konden worden aangelegd. Op deze wijze kwam er eindelijk eene zevende parallel tot stand.

Reeds vroeger had men door Russische deserteurs vernomen dat er aan de zijde van Malakoff gemineerd werd. Op den 25sten Augustus achtte men het noodig deze zaak nauwkeurig te onderzoeken, en de meest geoefende luisteraars van de mineurs werden daartoe naar de bedreigde loopgraven gezonden. Het bleek nu spoedig, dat de contramineur naderde ; men was alzoo genoodzaakt hem te gemoet te werken. Er werden dus eenige mijnputten en galerijën geopend, om ook op deze plaats den onderaardschen strijd aan te vangen.

Aan den uitersten regter vleugel kon men gedurende deze maand slechts

eenige sappewerken verbeteren en herstellen en een paar nieuwe batterijen bouwen.

Naarmate de aanvalswerken met meer kracht en nadruk werden voortgezet, klom ook de moed en werkzaamheid van den verdediger. Een levendig en doeltreffend granaat- en kartetsvuur stelde hem in staat telkens nieuwe contre-approches aan te leggen, en door nachtelijke uitvallen noodzaakte hij den belegeraar zijne sappen met een aanzienlijk getal troepen bezet te houden.

In den nacht van den 28—29sten Augustus sprong in de wapenplaats van den Mamelon vert een magazijn met 7000 R kruid gevuld. De Russen hadden in dit werk met zeer veel zorg een geblindeerd gebouw gemaakt. Het was met eene rij zware boomstammen gedekt en er lag een dikke aardlaag over. Men had dit gebouw voor bomvrij gehouden en tot kruidmagazijn ingerigt. Eene bom bij den ingang van het magazijn gevallen, deed het in de lucht vliegen, waarbij 140 man gedood of gewond werden.

Op den 31sten Augustus, des avonds ten 5 uur, wierpen de belegeraars vóór het klein Redan, door middel van een fougas met 16 pond kruid geladen, een ton die 90 pond buskruid bevatte, naar de vesting. De ton viel in het ravijn Ouchakoff, links achter de vestingwerken, men kon echter niet zien of ze behoorlijk sprong (1). Daarentegen bewierpen de Russen de sappehoofden voortdurend met kleine vuurpijlen, die aan den kop voor-

(1) Het werpen van tonnen met kruid is reeds in 1830 beproefd door SAVART, destijds kapitein bij de genie, tegen het bosch van Peltre, in de nabijheid van Metz. De fougas, die bijna als een gewone steenmijn was aangelegd, had eene lading van 34 pond. De spiegel was 0,19 el dik en bestond uit 3 lagen planken. De ton was met 390 pond kruid gevuld; zij had duigen en bodems van 3 duim dikte en was aan de einden met eene laag planken voorzien, als een dubbele bodem, doch over de uiteinden der duigen heengaande. De ton was versterkt met een ijzeren kruis, vier ijzeren banden en een aantal hoepels. Zij was in een paar versche huden gewikkeld en voorzien van eene buis, even als eene bom. De buis was door middel van koperen platen stevig bevestigd, zoodat ze door de werking van de lading der fougas, noch naar buiten, noch naar binnen kon gedreven worden. Bij de ontsteking der mijn werd de ton op 390 el afstands geworpen; zij sprong na 13 seconden en sloeg in den grond een trechter van 1,10 el diepte en 5,50 el middellijn.

Later genomen proeven hebben doen zien, dat de gewone buskruidtonnen der artillerie, versterkt met dubbele bodems en aan elkander sluitende hoepels, en gewikkeld in versche huden, die er in de rigting van de lengte en dikte om vastgemaakt zijn, behoorlijk weerstand bieden aan den schok bij het ontsteken der mijn en bij het nedervallen op een afstand van 120 el.

De generaal DAUTHEVILLE bezigde, in plaats van buskruidtonnen, zakken van droog leder, die even als de tonnen in versche huden gewikkeld werden. Men zal dan echter voorzigtig moeten zijn met het vastmaken der huizen. Welligt zal men eene goede vuurleiding kunnen maken van de vuurkoorden van BICKFORD.

zien waren van eene doos met kogels geladen. Als de doos tegen den grond aansloeg, sprong ze vaneen, en deed alzoo eene werking als een kartetsgranaat.

In den nacht van den 1sten September, beproefde een korporaal van de genie, vergezeld door een paar grenadiers, de gracht van het werk Malakoff te gaan verkennen. Hij kon echter slechts tot 3 of 4 el van den grachtsboord komen, daar de contrescarp met Russische tirailleurs bezet was. De beide grenadiers werden bij deze verkenning gekwetst.

De Russen deden thans ook een paar mijnovens vóór Malakoff springen, maar deze hadden geen uitwerking tegen de gangen van den aanvaller, en daar de trechters slechts 0,80 el diep waren, kon de belegeraar ze niet bekroonen.

Inmiddels begonnen de aanvallers zich langzamerhand voor te bereiden tot de bestorming. Op verschillende punten werden de loopgraven over de lengte van 20 el gevuld en de borstweringen weggenomen, om er met de aanvallende kolonnen door te kunnen komen. De achtervlakken van de sappen ontvingen oprillen, en men maakte uitvalstrappen tegen de borstweringen.

Op den 7den September hoorde men den contramineur zeer duidelijk vóór het werk Malakoff; hij scheen toen omtrent 15 el voor de hoofden der aanvalsgalerijen te zijn.

Er werd op dien dag weder een ton met kruid naar het werk Malakoff geworpen. De ton kwam eerst op de borstwering te regt, ging van daar met een sprong in de binnenruimte van het werk, waar zij ontbarstte en gewis belangrijke schade zal hebben veroorzaakt. Ook werden een paar Russische schepen in de haven in brand geschoten.

Het verlies van het 2de korps bij den aanval aan de regter zijde, bedroeg tusschen den 1sten Augustus en den 8sten September aan

dooden :	596 man ,	waaronder 27 officieren ;
gekwetsten :	2865 " " "	142 " "
vermist :	15 " "	

Het gemiddeld aantal arbeiders bedroeg

des daags :	58 sappeurs of mineurs en 459 infanteristen ;
des nachts :	70 " " " 515 " "

In 't begin van September was men reeds met de sappehoofden genaderd tot 25 el van het fort Malakoff en tot 40 el van het Bastion n°. 2, het klein Redan genoemd. Vóór dit bastion was de grond echter zoo hard, dat het onmogelijk was er borstweringen op te werpen die weêrstand konden bieden tegen het zwaar geschut van den belegerde. Bij Malakoff — een

slecht geflankeerd werk — zou men misschien tot bij de gracht hebben kunnen komen, maar behalve dat men tot het volbrengen van dat werk verscheiden dagen noodig zou gehad hebben, zou de contramineur daardoor in staat gesteld zijn de naderingen te doen springen en daardoor bij den belegeraar schrik en moedeloosheid te weeg brengen: het onafscheidelijk gevolg van dergelijke mijnontploffingen. Ook zou de belegerde tijd gekregen hebben om de tweede linie, waaraan men hem tusschen Malakoff en Bastion n°. 2 zag werken, te voltoojen. Er was evenwel bovendien nog eene alles afdoende reden, waarom men genoodzaakt was de bestorming te wagen. De artillerie bij den aanval aan de regter zijde, kon hare overmagt op den belegerde slechts blijven behouden, als zij eene groote hoeveelheid munitie verbruikte, en de voorraad, die onmogelijk te vermeerderen was, kon slechts voor 8 dagen strekken. Men had het reeds meermalen ondervonden, dat, zoodra het vuur van den belegerde de overhand verkreeg, de borstweringen, die grootendeels uit rotsbrokken bestonden, spoedig vernield werden.

De Britten waren op verre na nog niet zoo dicht bij het groot Redan genaderd, maar het terrein was zoo rotsachtig dat zij verklaren moesten niet meer voort te kunnen werken. Het schijnt dat de Britsche genie in 't algemeen niet zoo gelukkig in haren arbeid is geslaagd als die van de Franschen. In het officiële rapport over de operatiën in de Krim, van den kapitein CLELLAN, van het eerste kavallerie-regiment der Vereenigde Staten, wordt daarover het volgende gezegd:

»De Britten hebben bij de uitvoering der sapperwerken voor Sebastopol, naar het schijnt hun best gedaan, om de voortreffelijke wijze van werken die hun met zooveel zorg op het exercitieveld te Chatham onderwezen wordt, stelselmatig op zijde te stellen. Waar het terrein moeilijk te bearbeiten viel, leverden de borstweringen geen voldoende dekking op. Een geringe uitgraving en eenige voor de loopgraaf geworpen steenen, werden dan als voldoende aangemerkt. Zoowel in de rigting als in het profiel van de sappen waren groote gebreken. Soms waren de loopgraven slecht gedefileerd of sprongen niet genoeg naar de vesting uit, zoodat men te weinig naderde; en op de meeste plaatsen waren de sappen te naauw. Toen de bestorming moest plaats hebben, was men dan ook nog niet dicht genoeg bij het Redan genaderd. De Franschen noemden de loopgraven der Britten een *tatonnement*, en in vele gevallen hadden zij daarin gelijk. De batterijën, magazijnen en heddingen waren daarentegen zeer goed gemaakt en volkomen zóó als men het op het exercitieveld gewoon was. Rolkorven heeft men volstrekt niet gebruikt; er werd dus niet met de volle sappe gewerkt. Enkele malen heeft men de halve volle sappe uitgevoerd, maar meestal werd er slechts met gezwinde sappe gearbeid.

» De voortreffelijke Engelsche magazijnen werden gewoonlijk gedekt met balken van 20 à 25 duim dikte, twee lagen fascines, twee lagen zandzakken en eene aardlaag van 1,5 à 2,00 el dikte. De Engelsche zandzakken zijn van veel grooter afmetingen dan die van de Franschen.

» Gedurende de geheele belegering sprongen slechts drie magazijnen door de uitwerking van het worpgeschut. In twee gevallen kon men aannemen dat de bommen in eene horizontale rigting doorgeslagen en op het oogeblik van den doortogt gesprongen waren; want magazijnen volmaakt op dezelfde manier gebouwd, bekwamen hoegenaamd geen letsel, als ze door bommen van dezelfde zwaarte op de bovenbedekking getroffen wierden. Bij het derde geval was de bedekking van het magazijn reeds door een bom getroffen en de aarde tot op de zandzaklaag weggeworpen; de korporaalsappeur die het toezigt hield was beschonken en verzuimde de schade te herstellen. Toen nu een tweede bom op dezelfde plaats viel, vloog het magazijn in de lucht.

» De Engelschen hadden zeer goede schanskorven gemaakt van de ijzeren banden der hooibalen, vaten enz. De korven waren meestal 5 Eng. voet hoog en 2 voet in middellijn, en hadden 11 palen van gezaagd hout. Het vlechtwerk met ijzeren banden was op dezelfde wijze als met houten gaarden gemaakt, doch over de geheele hoogte van den korf vastgemaakt met ijzerdraad. Bij het bekleeden van schietgaten gebruikte men meestal dergelijke korven, maar dan plaatste men aan de binnenzijde een paar korven van houten vlechtwerk, omdat men ondervond, dat de bommen soms stukken van de ijzeren korven afscheurden, waardoor ernstige verwondingen ontstonden. De houten korven werden dikwijls van opengespleten gaarden of hoepels gemaakt.

» De fascines waren, behalve met gewone wiepbanden, dikwijls ook met ijzeren banden gebonden. De latrinen lagen aan de einden der loopgraven of verbindingssappen in de haken en werden dagelijks met kalk gereinigd. Men vond in de parallellen ook waterremmers en groote watervaten, die dagelijks met behulp van pakpaarden gevuld werden.

» De aflossingen van de arbeiders en loopgraafwachten kwamen gewoonlijk des avonds ten 6½ uur in 't geweer, en marscheerden dan in de duisternis naar de sappen, maar bij den opmarsch leden ze niet zelden beduidende verliezen. De wachten trökken met hunne roode rokken en fourageermantels, doch zonder randsels op. De arbeiders waren gewapend en hadden hunne werkkleeren aan. De geweren werden achter de loopgraven gesteld. Meestal plaatste men op ongeveer 50 el vóór de loopgraven dubbele schildwachten, die zich op den grond nederlagen. De materialen, het geschut en de munitie werden 's nachts over het ongedekt terrein vervoerd."

Over het algemeen hadden de Engelschen in een nog veel ongunstiger terrein te sapperen, dan dat waarin de Franschen moesten arbeiden. Het kan dus geen verwondering baren, als men hierbij hunne wijze van werken in aanmerking neemt, dat hunne sappehoofden nog 200 el van den saillant van 't Redan lagen, toen hunne bondgenooten slechts 25 el van Malakoff verwijderd waren.

Bij den aanval op de stad waren de sappehoofden nog omstreeks 50 el van het Bastion du mât en 70 el van het Centraal-bastion; maar het voordeel dat eene wapenplaats digter bij de vesting zou hebben opgeleverd, kon niet opwegen tegen het aanmerkelijk verlies, dat men bij het vervaardigen van zulk een loopgraaf zou moeten lijden.

Daar de aangevallen fronten, noch aan de zijde van de voorstad, noch aan de zijde van de stad van escarp-muren voorzien waren, en men de grachten kon overtrekken zonder dat er bressen behoeften gemaakt te worden, kon een aanval voet voor voet verder geen voordeel meer opleveren. Het bestormen van eene vesting met 1500 vuurmonden gewapend, is zeker altijd eene gevaarlijke onderneming, maar een langer uitstel kon de kans van slagen slechts verminderen.

Deze overwegingen noopten den opperbevelhebber, den 5den September, de bestorming op den 8sten dier maand vast te stellen. Op den 5den opende de artillerie haar vuur uit al de belegerings-batterijen te zamen. Aan de regter zijde kon het niet veel meer toenemen, maar aan de zijde van de stad trachtte men zoo veel men slechts kon de uitwerking van het geschut-vuur te vermeederen, zoowel om de batterijen en de verdedigingsmiddelen der beide aangevallen bastions te vernielen, als om den vijand in het onzekere te brengen over het voorname punt van den aanval. De belegeraars hadden de navolgende stukken in batterij:

In de aanvalswerken der Franschen:

tegen het Bastion du mât.	137	stukken,
» het Centraal-bastion.	154	»
het Quarantaine-bastion	85	»
aan de zijde van Malakoff	281	»
te zamen.	—	655 stukken,

In de aanvalswerken der Britten:

aan het linker gedeelte.	108	stukken,
» » regter gedeelte.	71	»
te zamen.	—	179 stukken,
Alzoo waren in batterij.	814	stukken.

Zulk eene hoeveelheid vuurmonden was nog nimmer vóór eene vesting bijeengebragt. Soms hielden de belegerings-batterijën gedurende eenigen tijd op met vuren, om daardoor de Russen in den waan te brengen dat men tot de bestorming zou overgaan. Als men oordeelde dat de reserves naar de verschillende posten waren opgerukt, dan werd eensklaps het vuur met vernieuwde woede hervat.

Het verlies, dat de Russen daardoor leden, was dan ook afgrijselijk en bedroeg in de 21 dagen, die de bestorming voorafgingen, niet minder dan 18,000 man.

Hadden de Russen, in plaats van kleine uitvallen, bij tijds groote offensieve bewegingen verrigt, dan zouden zij thans niet door loopgraven ingesloten, en aan de vernielende werking van het geconcentreerd geschutvuur der belegerings-batterijën blootgesteld geweest zijn. Het Russisch leger kon zich nu niet meer gedekt tegen het vuur van den aanvallers opstellen, want door het gemis van stormvrije bekleedingsmuren, moesten de reserves bestendig onder de wapenen blijven, om ieder oogenblik gereed te zijn tegen de aanvalskolonnen op te rukken.

Het overtrekken der grachten was zeker eene zeer bezwaarlijke onderneming, vooral die van het fort Malakoff, die breed en diep waren. Na herhaalde proefnemingen had men een soort van bruggen doen vervaardigen, die uit tegen elkander gestelde ladders bestonden en in minder dan één minuut tijds geworpen konden worden over eene gracht van 7 el breedte, onverschillig van welke diepte. De genie had 50 zulke bruggen gereed, en er waren uitgelezen manschappen geoefend om ze te behandelen. Men had ook sterke bruggen gemaakt, waarover de veld-artillerie kon trekken als men ze binnen de vestingwerken noodig had.

Het werk Malakoff was ongetwijfeld de sleutel van de stelling, maar daar voorzeker het geheele Russische leger bij de verdediging zou medewerken, mogt men zich bij den aanval niet bepalen tot slechts een enkel punt. Men moest den vijand overal bezighouden en vooral trachten zijne terugtogswegen te bedreigen. Kon men echter het fort Malakoff niet nemen en bezet blijven houden, — dan behoefde men er niet aan te denken op eenig ander punt van de vesting stand te houden. Om de soldaten echter zooveel mogelijk te sparen, werd besloten, dat de aanval van de Britten op het groote Redan en die van het eerste korps van het Fransche op de stad, niet zou ondernomen worden vóórdat het 2de korps het werk Malakoff zou hebben bezet.

De troepen werden op de volgende wijze ingedeeld :

Aanval aan de linker zijde.

Tegen Bastion n°. 5 en 4, het korps van den generaal DES SALLES en eene brigade Sardinische troepen.

Aanval aan de regter zijde.

Tegen Bastion n°. 3, het Britsche leger.
 » het fort Malakoff, de divisie Mac-Mahon.
 » Bastion n°. 2, de divisie Dulac.
 » de Courtine, tusschen bast. n°. 2 en Malakoff, de divisie Lamotterouge.

De drie laatste divisieën waren voor den hoofdaanval bestemd en stonden onder bevel van den generaal BOSQUET. De keizerlijke garde vormde de reserve.

De officieren en troepen der genie, die aan de bestorming op de stad moesten deel nemen, stonden onder de orders van den generaal DALESME. De luit.-kolonel RIBOT, had het bevel over de genie bij den aanval van het Centraal-bastion; hij had een kapitein der genie onder zijne orders en 4 brigaden sappeurs, ieder van een officier en 50 man.

De bestorming moest gedaan worden te gelijker tijd op de regter flank van de lunet Schwartz, den saillant en de linker face van het Centraal-bastion en op de linker face der lunet Bielkina. Aan het hoofd marscheerden drie kompagnieën infanterie. Zij hadden 50 ladders bij zich van 3,50 à 4,00 el lengte. Een der brigaden sappeurs, onder den kapitein GARNIER, moest, door 180 infanteristen bijgestaan, de ladderbruggen over de grachten werpen. De tweede brigade sappeurs, onder den tweeden luitenant THOUZELLIER, versterkt door 100 infanteristen, maakte het hoofd der kolonne uit die het Centraal-bastion aanviel. De derde brigade, onder den luitenant SERVAL, was bestemd om eene brug te maken en de borstweringen te openen voor zes veldstukken, die men in reserve hield. Eindelijk werd nog eene brigade mineurs aan het hoofd, en eene andere aan den staart van de kolonne geplaatst, om de vijandelijke mineurwerken op te zoeken en te vernielen.

Voor den aanval op het Bastion du mât en van het fort Malakoff door de Franschen, en van de Britten op het groot Redan, werden soortgelijke beschikkingen genomen.

De brigaden sappeurs waren voorzien van alle werktuigen en gereedschappen, die bij eene bestorming te pas kunnen komen; behalve dat, had men een aantal schoppen met korte stelen, die aan de patroontasch-gordels gedragen konden worden, aan de troepen uitgereikt, zoodat men zonder verwijl in de genomen werken kon beginnen te arbeiden.

De opperbevelhebbers waren overeengekomen dat de aanval des middags ten 12 uur zou plaats hebben. Dit tijdstip had veel voor. Meestal hebben

zulke bestormingen bij het aanbreken van den dag, of bij het vallen van den avond plaats. Op het midden van den dag had men dus kans den vijand te overvallen, en wanneer het hulpleger eene poging mogt willen doen om de vesting te ontzetten, dan zou er geen tijd genoeg zijn om vóór den nacht de liniën aan te grijpen. Om de Russen niet te spoedig opmerkzaam te maken op het oogenblik van den storm, wilde men zich niet bedienen van de gewone signalen. De horloges van de chefs der korpsen werden geregeld naar dat van den opperbevelhebber, en de aanvalskolonnen van den generaal BOSQUET moesten juist om 12 uur oprukken. Zoodra het fort Malakoff genomen was, zou eene Fransche en Engelsche vlag van de redoute Brancion worden opgestoken, tot een teeken dat de Engelschen en de Franschen op den linker vleugel den aanval beginnen moesten.

Ondertusschen hadden de belegerden opgemerkt, dat er in de Fransche loopgraven groote bewegingen van troepen plaats hadden. Door de bijzondere hevigheid van het vuur der batterijën vóór de stad, de groote moeite die de aanvaller zich gegeven had om de verdedigingswerken van het Bastion du mât te vernielen, en de aankomst van de Sardijnische brigade in de loopgraven aan die zijde, waren de belegerden in hun denkbeeld versterkt dat de hoofdaanval op de stad zou geschieden. Zij hadden dáár om die reden hunne krachtigste middelen van verdediging bijeengebragt en de generaal OSTEN-SACKEN wilde die plaats niet verlaten.

In den morgen van den 8sten September werd het artillerievuur van den aanvaller met dezelfde hevigheid voortgezet. Ten 8 uur wierp de genie twee buskruidentonnen, ieder met 100 pond geladen, in het Centraal-bastion. Zij sprongen in het terreplein van het werk. Op hetzelfde oogenblik ontstak men vóór Malakoff twee mijnovens, ieder van 500 pond, met het doel om den contramineur terug te werpen, maar vooral ook om aan de troepen, die den aanval moesten verrigten, te toonen, dat de mineur van den belegeraar meester was van het terrein.

Toen het middaguur daar was, hielden eensklaps de belegeringsbatterijën op met vuren, en het 1ste regiment Zouaven, door het 7de regiment van linie gevolgd, snelde naar de linker face van het fort Malakoff. De voorste manschappen wierpen zich in de gracht, hielpen elkander tegen de escarp op, de sappeurs sloegen inmiddels de ladderbruggen over de gracht en weldra was de geheele kolonne binnen de vijandelijke borstwering. Hier had nu een vreeselijk gevecht man tegen man plaats; de Russische kanoniers hielpen dapper mede, en gebruikten daarbij schoppen, laadgereedschappen en steenen. Spoedig echter werden de verdedigers tot achter de

eerste traversen teruggeworpen en de Fransche vlag wapperde op de borstwering van Malakoff.

Met dezelfde voortvarendheid hadden de divisiën Dulac en Lamotterouge, het kleine Redan en de Courtine genomen. De opperbevelhebber deed nu het afgesproken signaal geven, maar door den rook kon men de Fransche vlag niet zien en de aanval van de brigade de Salles op den uitersten linker vleugel had een oogenblik te laat plaats.

De Britten waren minder gelukkig. De aanvalskolonnen, onder bevel van Sir W. CODRINGTON, hadden een afstand van 200 el te doorloopen, onder een verschrikkelijk kartetsvuur. De kolonne geraakte echter nabij den saillant van het Redan over de gracht, binnen het werk en met de Russen handgemeen. De aanvallers bleven meester van den saillant en de verdedigers moesten tot achter de eerste traversen wijken. Thans evenwel hadden de Engelschen eene groote open ruimte vóór zich en stonden genoegzaam zonder eenige dekking bloot aan het geconcentreerd vuur van den verdediger. De versterkingen die naar den saillant gezonden werden, leden onderweg door het flankvuur zware verliezen en konden ter naauwernood de bezetting van den saillant voltallig houden. Twee uren lang hielden de Engelschen dien vreeselijken strijd vol, maar eindelijk waren zij genoodzaakt het Redan te verlaten en naar de loopgraven terug te keeren.

Bij den aanval aan de zijde der stad werden de meeste manschappen, die de ladderbruggen droegen, nedergeschoten, en vele van de medegevoerde ladders bleken te kort te zijn om er de steile borstweringen mede te kunnen beklimmen. De aanvallers drongen echter het bastion binnen, maar werden spoedig door de Russen teruggedreven. De verdediger maakte van de verwarring die daaruit ontstond een nuttig gebruik, om een aanval te doen op de lunet Schwartz, waardoor dit werk weder in zijne magt raakte. De officier der genie, die met een sergeant en vier man de mineurwerken van den verdediger moest gaan opsporen, verloor al zijne manschappen en moest dus onverrichterzake terugkeeren. Op alle andere punten, zelfs op de slecht geflankeerde courtine bij bastion n°. 2, moesten de Franschen aftrekken; alleen Malakoff bleef in hunne handen. De Russen deden al wat mogelijk was om dit werk te hernemen. Drie kolonnen grepen met uitstekende dapperheid de aanvallers aan, maar zij konden niet slagen. Een van die kolonnen drong zelfs tot bij de voorste traversen door, maar bijna al degenen, die door den nauwen doorgang in de keel van het werk gedrongen waren, moesten in het stof bijten.

Na onderscheiden wanhopige pogingen, waarbij de lijken van den belegerde boven aan den opril opeengestapeld werden, moesten de belegerden

inzien dat hunne voorbeeldige dapperheid niet voldoende was om de stelling van Malakoff te hernemen, en na drie uur in den namiddag werden de Franschen alleen door een hevig geweervuur in dat werk gekweld.

De kleine bezetting van een officier en 60 man, die de overblijfselen van den toren verdedigde, bleef echter moedig stand houden. Al wie zich vóór de schietgaten vertoonde, werd met geweervuur begroet. Zoodra men gelegenheid vond om een mortier te laten aanrukken, werd de poortdeur van het reduit verbrijzeld, en de officier, die zich zoo onverschrokken van zijnen pligt gekwetend had, moest zich overgeven. Op het oogenblik, waarop de bezetting uit den toren trad, sprong in de courtine een kruidmagazijn. De Fransche soldaten meenden nu dat de Russen den brand in 't kruid gestoken hadden; zij wilden zich hierover wreken, maar de officieren bragten hen spoedig tot bedaren, en de dappere bezetting werd met de meeste onderscheiding bejegend.

De bestorming van het werk Malakoff had aan de Franschen ruim 5000 man aan gesneuvelden en gewonden gekost. Bij het begin van den aanval hadden de officieren en manschappen van de genie, als strijders met het 1ste regiment Zouaven medegewerkt. Zoodra men echter bespeurde, dat het oogmerk bereikt was, ging de genie oogenblikkelijk aan het werk, om den doorgang in de keel te sluiten, de ingenomen borstweringen tegen de vesting om te keeren, traversen op te werpen, de depôts van kruid op te zoeken, de bruggen over de gracht met de loopgraven in verbinding te brengen, en in de verdedigingswerken een ruime opening te maken waardoor de veld-artillerie binnen de vesting kon komen. De meeste Russische kanonnen vond men vernageld. Men kon er echter eenige in bruikbaren staat brengen om, met de veld-artillerie vereenigd, den vijand te noodzaken de voorstad te verlaten. Des nachts bleef het werk door slechts een paar bataillons bezet; de overige troepen keerden naar de loopgraven terug.

Toen de Russen de hoop moesten opgeven om het werk Malakoff te hernemen, werd het gedeelte van de stad aan de zuidzijde der haven door hen verlaten. Ook lieten zij al de oorlogschepen die nog in de haven lagen, zinken. De afstreckende beweging werd reeds des avonds ten 8 uur aangevangen. Tegen 11 uur begon men de kruidmagazijnen, batterijen en eenige verdedigingswerken in de lucht te laten vliegen. De generaal PELISSIER achtte het daarom raadzaam de wegtrekkende bezetting niet te verontrusten. Met het aanbreken van den dag zag men de Russen bezig met het afbreken van de vlotbrug; al de schepen waren gezonken, met uitzondering van eenige stoomschepen die de laatste verdedigers overbragten. De stad stond voortdurend op verschillende punten in brand, en van tijd tot tijd hadden er nog

ontploffingen plaats. In den nacht van den 8—9den September, sprongen niet minder dan 53 kruidmagazijnen; in den morgen van den 9den nog 5 batterijen, en des avonds vloog het fort Paul in de lucht.

De bestorming had aan de belegeraars gekost:

Bij den aanval aan de stadszijde, aan
 dooden: 154 man, waaronder 25 officieren;
 gekwetsten: 1418 " " 118 "
 vermist: 546 " " 15 "

Bij den aanval aan de regter zijde, aan
 dooden: 1480 man, waaronder 122 officieren;
 gekwetsten: 5095 " " 156 "
 vermist: 74 " " 5 "

Bij den aanval der Britten, aan
 dooden: 583 man, waaronder 29 officieren;
 gekwetsten: 1886 " " 124 "
 vermist: 176 " " 1 "

De Sardinische brigade verloor aan

dooden: 4 man,
 gekwetsten: 56 " waaronder 5 officieren;

Het verlies van den aanvaller op den 8sten Sept. bedroeg alzoo 10,054 man.

De Russen verloren dien dag aan

dooden: 2684 man, waaronder 59 officieren;
 gekwetsten: 6058 " " 232 "
 gekneusden: 1183 " " 47 "
 vermist: 1764 " " 24 "

Het verlies van den belegerde bedroeg bij de bestorming dus 11,690 man; het verlies dat de artillerie dien dag geleden heeft, is in deze opgave echter niet begrepen. Deze getallen drukken beter dan het uitvoerigste verhaal uit, met welk eene uitstekende dapperheid de Russen zich bij de bestorming van hunnen pligt hebben gekwet.

Zoo eindigde, nu na een strijd van 534 dagen, de belegering van Sebastopol. Gedurende dien tijd hebben de Russen van eenige pas in aanbouw zijnde, onzamenhangende brokstukken van vestingwerken, onder 't moorddadig vuur van de vereenigde Fransche en Britsche legers, inderdaad eene vesting gebouwd — en te gelijker tijd verdedigd. Zij hebben door de roemrijke verdediging van Sebastopol aan de vestingwerken het vertrouwen weergegeven, dat door de oorlogen van NAPOLEON I bij sommigen geheel verdwenen — bij velen aan het wankelen was geraakt. De kolossale uitgebreidheid, die de bloedige worstelstrijd tusschen de magtigste volken van Europa verkregen

heeft, zal thans blijken uit de hier volgende opgaven, aan de werken van NIEL, ELPHINSTONE en JONES ontleend (1).

De Russen hadden niet minder dan 1200 stukken in batterij, en als men de bewapening der forten aan de noordzijde der haven en van de stoomschepen, die zoo menigmaal groote uitwerking op de aanvalswerken hebben gehad, mederekent, dan klimt het getal vuurmonden tot 1500.

De belegeraars vonden in de tuighuizen van Sebastopol nog een voorraad van 5859 vuurmonden, 500,000 projectielen en 262,000 pond kruid. Het aantal stukken, dat de aanvallers in batterij hadden, klom gedurende de belegering bij de Franschen van 55 tot 601, en bij de Britten van 75 op 207.

De Fransche artillerie verbruikte gedurende de belegering 510,000 kanonkogels, 256,000 houwtisergranaten, 550,000 bommen en 8000 granaten, vuurpijlen enz., zoodat door haar in 't geheel 1,104,000 schoten gedaan werden. Het aantal schoten door de Britten gedaan, bedroeg 251,872, zoodat er ongeveer $1\frac{1}{3}$ millioen projectielen naar de vesting geworpen werden.

Gedurende den oorlog in het Oosten verbruikten de Franschen 25 millioen infanterie-patronen, de helft daarvan waren met spitskogels. De Britten vershoten $2\frac{1}{2}$ millioen geweerkogels.

De werkzaamheden van de genie waren merkwaardig, zoowel door de verbazende uitgebreidheid der belegeringswerken, als door de groote bezwaren waarmede men bij de uitvoering te worstelen had. Tallooze malen werden de loopgraven, die men 's nachts met zooveel moeite vervaardigd had, over dag door 't kanonvuur verwoest, vóórdat men de borstweringen eene voldoende zwaarte kon geven.

Op het oogenblik van de bestorming hadden de Fransche sappewerken, te zamen genomen eene lengte van 57 Ned. mijlen vóór de stad, en van 50 mijlen voor de Karabelnaya; voegt men daarbij een sappewerk van 15 mijlen door de Britten vervaardigd, dan verkrijgt men eene ontwikkelde lengte van 80 mijlen of 15 uren gaans. De Franschen hebben verbruikt 80,000 schanskorven, 60,000 fascinen en 1,000,000 zandzakken, de Britten, 17,015 gewone schanskorven, 2507 ijzeren schanskorven, 2780 fascinen en 556,543 zandzakken.

Bij den onderaardschen oorlog vóór het Bastion du mât hebben de Franschen 1251 strekkende el mijnput, galerij of mijnengang vervaardigd, en 116 mijnovens en 20 steenfougassen laten springen, waarbij 63,000 pond kruid ver-

(1) *Journal of the operations conducted by the Corps of Royal Engineers. Part I, by Captain H. C. ELPHINSTONE. Part II, by Major-General Sir HARRY D. JONES. London 1839.*

bruikt zijn. Bij dien strijd zijn 176 mineurs en 67 handlangers der infanterie buiten gevecht geraakt. De galerijen van het contramijnenstelsel der Russen vóór het Bastion du mât en het Centraal-bastion, hadden te zamen genomen eene lengte van 3560 el; — een verbazende arbeid, die getuigt zoowel van den onuitputtelijken voorraad der verdedigingsmiddelen, als van den onvermoeiden ijver der bezetting.

De genie van den aanvaller heeft voor Sebastopol verliezen geleden, waarvan in de geschiedenis van den vestingoorlog geen tweede voorbeeld is aan te wijzen: Van de Fransche Ingenieurs zijn 51 gesneuveld, 56 gewond en 6 door ziekte overleden; — van de Engelschen 25 gesneuveld en door ziekte overleden, en 20 gewond.

Daar de onvoltooide vestingwerken van Sebastopol zonder bekleedingsmuren gedurende zoo langen tijd weêrstand hebben geboden, heeft men daaruit wel eens willen afleiden, dat de gemetselde revêtements niet zoo bepaald noodig zijn tot de verdediging van eene vesting.

Sebastopol echter was eigenlijk niet zoozeer eene vesting, als wel een groot geretrancheerd kamp, door sterke veldwerken verdedigd. De werken ontleenden hunne grootste kracht uit eene bewapening, zoo als men die slechts bij een oorlogshaven kon vinden, waarbij nog kwam, dat gedurende het geheele beleg de gemeenschap met Rusland openbleef.

»Had de hoofdwal goede bekleedingsmuren bezeten,» — zegt de generaal NIEL, — »die men in bres had moeten leggen, om dan langs naauwe openingen binnen te dringen, dan hadden de hoofden der aanvalskolonnen tegen een leger moeten strijden, — en Sebastopol ware eene onneembare vesting geweest!»

Toen de vesting bestormd werd, had de aanvaller pas de werken vervaardigd, die de bekrooning van den bedekten weg voorafgaan. Men was dus nog niet het moeilijkste en bloedigste tijdperk van de belegering ingetreden, en omdat er mogelijkheid was de grachten en borstweringen der vesting over te trekken, was het niet noodzakelijk de werken te maken die anders nog in het vierde en vijfde tijdvak van een beleg moeten uitgevoerd worden. Het grootste bezwaar was om over het Russische leger te zegevieren, op een slagveld dat reeds sedert lang tot eene hardnekkige verdediging was voorbereid, en de kunstmatige hindernissen die de versterkingskunst weet in den weg te leggen, te boven te komen.

Maar daar de Fransche wapenplaatsen slechts 50 el van de vestingwerken verwijderd waren, had de belegeraar het oogenblik van de bestorming in zijne keus, en kon hij den verdediger, die zich zoo veel mogelijk onder de blinderingen tegen het vijandelijk vuur moest beveiligen, als het ware onver-

hoeds op het lijf vallen. Had men de belegering voet voor voet voortgezet, — men zou den verdediger hebben uitgetart tot den aanval.

Ook op de verdediging der vesting oefende het gemis van bekleedingsmuren een zeer grooten invloed uit. De belegerden waren daardoor genoodzaakt voortdurend sterke reserven in de kelen der werken te houden, om de bestorming, waarmede zij van 't begin van het beleg bedreigd werden, af te slaan.

Gebeurtenissen die na de belegering hebben plaats gehad.

Na de bestorming telde het Fransche leger ongeveer 127,000 man, de Britsch-Sardinische krijgsmagt was daarentegen slechts omtrent 61,000 man sterk.

Op den 9den September konden slechts kleine detachementen van de belegeraars binnen de stad worden toegelaten, vooral om plundering te voorkomen. De generaal BAZAINE werd tot kommandant van Sebastopol aangesteld; de stad ontving eene bezetting van Fransche troepen; de Britten bleven in de voorstad. Vier dagen na de bestorming liet men het overschot van de Russische vloot, uit 9 stoomschepen bestaande, zinken. Het beleg van Sebastopol had aan de Russen eene vloot van 49 schepen en 60 kanonneerbooten gekost. De bondgenooten begonnen nu onverwijld eenige batterijen te bouwen, om de werken aan de noordzijde van de haven te beschieten; de aanvalswerken werden geslecht, en slechts vier van de belegeringsbatterijen, die gezigt hadden op de vestingwerken aan de noordzijde der haven, bleven gewapend. De verwoesting van Sebastopol werd voltooid door het springen van de dokken en van het fort Nicolaas.

De genie ondernam zonder uitstel eene triangulatie van de vestingwerken van Sebastopol en van de omstreken der stad, alsmede eene gedetailleerde opneming van al de vestingwerken. Voorts werden de liniën van Kamiesch voltooid, en talrijke loodsen gebouwd tot huisvesting van manschappen en paarden; eindelijk werden nog eenige straatwegen verbeterd of nieuwe aangelegd. De Franschen hebben gedurende den oorlog in de Krim 100 mijlen straatweg vervaardigd.

De kavallerie-divisie d'Allonville, werd tot versterking van de 18,000 man Turksche-Egijptische troepen naar Eupatoria gezonden, en een gevecht op den 29sten September bij Kughie, met de Russische ruitery, onder den generaal KORFF, viel ten nadeele van de Russen uit. Een paar verkenningen, die op den 7den October en den 3den November door D'ALLONVILLE gedaan werden,

deden een aanmerkelijken buit van slagvee, dat voor het Russische leger bestemd was, in handen der Franschen vallen.

Bij eene expeditie naar Kinburn, van 4000 Franschen, onder den generaal BAZAINE, die te voren het bevel over Sebastopol aan den generaal LE VAILLANT had overgegeven, en van 4500 Britten, onder den brigade-generaal SPENCER, maakte men gebruik van drie drijvende batterijen, met ijzer beslagen. In korten tijd openden de gezamentlijke schepen bres in de zuidelijke en oostelijke fronten van het fort; de kazernen en verdere gebouwen werden een prooi der vlammen, en spoedig moest de bevelhebber het fort overgeven. Hierdoor werd de Dnieper-liman, een soort van meer tusschen de Zwarte zee en de monden van Dnieper en Bug, voor de aanvallers geopend. De Fransehe vaartuigen drongen daarop tot de monden van de rivieren door, en voeren vervolgens den Bug eenige mijlen op, maar eene Russische batterij belette hun verder door te dringen.

In de eerste dagen van November keerde de expeditie, met achterlating van eenige schepen en van het 95ste regiment van linie, naar Kamiesch terug.

De invallende winter belette de voortzetting dier operatiën, en de eerste handeling van het inmiddels te Parijs bijeengeroepen Congres was het treffen van een wapenstilstand. Het ophouden der vijandelikheden werd spoedig gevolgd door het sluiten van den vrede, die op den 50sten Maart geteekend werd door de gevolmagtigden van Frankrijk, Groot-Brittanje, Turkijë, Sardinië, Rusland, Oostenrijk en Pruissen. Daardoor was een oorlog geëindigd die bijna geheel bestaan had in het aanvallen en verdedigen van eene enkele onvoltooide vesting. Ofschoon hierbij de verdedigers de helft van hunne verschansingen hadden moeten verliezen, zal de belegering van Sebastopol niettemin eene roemrijke bladzijde in de krijgsgeschiedenis van Rusland blijven beslaan.

BREDA, Maart 1860.

G. G. VAN DER HOEVEN,

Kapitein-Ingenieur.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(Vervolg van N°. 3, Blz. 133.)

Den 7den Mei kwam het hoofdkwartier te Mortara; dien dag trok ééne divisie van het 7e korps over de Sesia, en bezette Dezana en Stroppiana, om bij deze voorwaartsche beweging de linker flank van het leger te dekken.

De beweging werd de beide volgende dagen door het Oostenrijksche leger voortgezet; het hoofdkwartier kwam in Vercelli, en op den 9den was het leger vereenigd bij St. Germano, op de wegen van Vercelli over Chivasso naar Turin, en van Vercelli naar Ivrea. Eene divisie van het 5^e korps verving die van het 7^e als linker flankdekking, en het gedeelte van den Po tusschen de Sesia en den Tessino werd bezet door het 8^e korps, dat bij Vaccarizza eene brug over de rivier sloeg. Een aanval op de linie der Dora-Baltea was dus te voorzien. Deze linie was maar zwak bezet, en toen de Oostenrijkers in verschillende rigtingen zich uit St. Germano verspreidden, en strooptogten deden tot Livorno, Ivrea en Biella, trokken de vooruitgeschoven Piëmontesche posten terug. Indien de Oostenrijkers nu de linie van Pavia tot Vercelli door 5 legerkorpsen deden bewaken, waren zij genoegzaam verzekerd in hunnen rug, en hadden met het overige een *coup-de-main* op de hoofdstad kunnen wagen. 't Is waar, eenige Fransche legerkorpsen waren reeds aangekomen, maar deze vereenigden zich eerst bij Novi en Alessandria met de Piëmontezen, waren naauwelijks in hunne stellingen, waren hunne kavallerie en artillerie nog wachtende, en konden bezwaarlijk de drie Oostenrijksche korpsen aanvallen, evenmin eenen overtocht beproeven over den Po of de Sesia, of eenen aanval op Pavia wagen. Maar tot dien *coup-de-main* werd een krachtig, zelfstandig besluit vereischt, en het scheen wel dat dit niet zou uitgaan van het Oostenrijksche hoofdkwartier. Integendeel werden alle troepen den 9den met den grootsten spoed terug-

geroepen; zij ontruimden met geforceerde marschen al hunne stellingen op den weg naar Turin; Livorno, Tronzano, Santhia, Saluzzola, dienzelfden avond Caresana en Stroppiana, en op den 10den werd door het leger de oude stelling, tusschen de Sesia, den Po en den Tessino, weêr ingenomen met het hoofdkwartier te Mortara.

Inmiddels hadden de Franschen een beter gebruik gemaakt van den tijd. Den 2den Mei had de maarschalk CANROBERT met het 5^e legerkorps zijnen intogt binnen Turin gedaan, en Koning VICTOR EMANUEL was terstond daarop naar Occimiano vertrokken, alwaar het hoofdkwartier werd gevestigd. Op aanraden van de maarschalken CANROBERT en NIEL, bezetteden de Piëmontezen nu meer geconcentreerde stellingen. Deze waren den 7den als volgt: de 3^e divisie (CUCCHIARI) bij Novi; de 2^e (FANTI) bij Alessandria; bij Valenza, Frassinetto en Casale de 3^e en 4^e divisie; eindelijk de 1^e divisie met de reserve-kavallerie onder CASTELBORGO, en het hoofdkwartier te Occimiano.

Na eenige dagen in Turin te hebben besteed, aan het weder marschvaardig maken van het legerkorps, vertrok CANROBERT daarmee naar Alessandria, alwaar hij den 10den aankwam. Het 4^e korps (NIEL) in de eerste dagen van Mei te Turin aangekomen, bezette gedeeltelijk de linie der Dora-Baltea, terwijl het andere gedeelte zich bij het Piëmontesche leger aansloot.

Den 5den Mei was het geheele 2^e legerkorps (MAC-MAHON) in Genua gedebarqueerd, en werd gevolgd door de infanterie van de garde. De kavallerie was gedeeltelijk ingescheept, en kwam het overige door den Col di Tenda over Nizza en Cuneo, langs de Riviera di Ponente, Piëmont binnen.

Eindelijk was GARIBALDI met zijn vrijkorps van Cuneo en Savigliano noordelijk naar Verrua (aan den Po) en van daar naar Biella getrokken, om zijne krijgsverrigtingen aan den voet der Alpen te beginnen.

Den 10den Mei verliet Keizer NAPOLEON III Parijs, scheepte zich den 11den te Marseille in, en zette 12 Mei den eersten voet op den Italiaanschen bodem. Den 14den deed hij zijne intrede te Alessandria.

Alhier vond hij de 4 legerkorpsen CANROBERT, NIEL, BARAGUEY D'HILLIERS en MAC-MAHON, benevens de garde, nagenoeg geheel vereenigd. Zijne tegenwoordigheid kondigt hij aan door eene legerorde, waarin hij het opperbevel aanvaardt.

Zijne soldaten wijst hij op de verheven' roeping om een onderdrukt volk te verlossen van vreemde overheersching. »Uw' geestdrift,» zegt hij (12 Mei) uit Genua, »behoef ik niet op te wekken. Elke plaats zal u aan eene »overwinning doen denken.

»Op den heiligen weg van het oude Rome was het marmer overdekt met »opschriften om het volk steeds aan zijne groote daden te herinneren. Zoo

» zult gij thans langs Mondovi, Marengo, Lodi, Castiglione, Arcole, Rivoli » eenen anderen weg volgen vol roemrijke herinneringen.

» Onderhoudt die strenge krijgstucht daar het leger roem op draagt. Voor » u, vergeet het niet, zijn hier geen' andere vijanden dan zij die gij op » het slagveld zult vinden. Blijft aaneengesloten in het gevecht en verlaat » niet de gelederen om vooruit te loopen. Laat u niet door te grooten ijver » wegslepen; hiervoor ben ik alleen bevreesd.

» De nieuwe getrokken wapens zijn alleen op eenen afstand gevaarlijk; » zij zullen niet beletten, dat de bajonet, even als vroeger, het meest ge- » vreesde wapen blijft van de Fransche infanterie.

» Soldaten! doen wij allen onze pligt en stellen wij ons vertrouwen op » God. Frankrijk verwacht veel van ons. Reeds verheffen zich van het eene » einde van Frankrijk tot het andere als een gunstig voorteken deze stemmen: » Het nieuwe leger van Italië zal het vroegere waardig zijn."

Terwijl de bewegingen van het Oostenrijksche leger in de 14 dagen, sedert hun overtrekken van den Tessino, slechts bestaan hadden in verkenningen, geforceerde marschen zonder doel, schijnbewegingen en schermutselingen met voorpostendetachementen, had de vereeniging van het Fransche met het Sardinische leger plaats gehad.

Vrij algemeen worden dan ook deze weinig doortastende bewegingen van het Oostenrijksche leger afgekeurd, en kan men vragen, waaraan het is toe te schrijven, dat er geen enkele poging beproefd is, om den strategischen opmarsch van het Fransche leger, zoo al niet te beletten, ten minste te bemoeijelijken?

Deze vraag, die men zich zelfs in het Oostenrijksche leger deed, zal wel niet anders dan daarmede te beantwoorden zijn, dat de krijgsverrigtingen in dat leger, even als vroeger, ver van het oorlogstooneel werden voorgeschreven; dat de opperbevelhebber zijne bevelen kreeg uit Weenen; dat, terwijl de veldmaarschalk GIULAI in naam het opperbevel voerde, dit inderdaad door den hofkrijgsraad in Weenen werd uitgeoefend; dat deze werd voorgezeten door den jeugdigen Keizer FRANS JOSEPH, die onder den invloed stond zijner naaste omgeving.

Van daár dat het geheel dezer bewegingen den indruk geeft van verscheiden elkander kruisende bevelen. Reeds het eerste voortrukken op den linker oever, dan weder het overgaan op den rechter, om spoedig weder terug te keeren op den linker, bewijzen dit; vervolgens dat men in het Oostenrijksche hoofdkwartier niet wist wat men wilde; dat men zich geen bepaald doel had voorgesteld; dat men meestal onkundig was van den waren toestand des vijands, niet wist hoe ver de Fransche troepen reeds genaderd

en gereed waren om aan den strijd deel te nemen; in één woord, dat het spionnenstelsel slecht was.

Het is eene herhaalde klagt der Oostenrijkers, dat de verbondenen steeds betere inlichtingen des vijands hadden dan zij. Het mag waar zijn, dat het KEIZER NAPOLEON in zulke zaken niet om een paar millioen francs meer of minder te doen was, terwijl de Oostenrijksche bevelhebber hier, zeer ten zijnen nadeele, met spaarzaamheid te werk ging, of moest gaan; het mag ook waar zijn, dat de verbondenen met minder inlichtingen gemakkelijker op de hoogte der vijandelijke bewegingen konden blijven, en dat zij, afgescheiden van het geld, deze gemakkelijker en beter kregen; — maar de geallieerden hadden een bepaald doel, vooreerst: zich te organiseren en daarbij zoo min mogelijk gestoord te worden, daarna tot het offensive over te gaan en daarbij den vijand zooveel mogelijk te misleiden. Heeft men aldus een vast plan, dan zijn er bepaalde inlichtingen welke men verlangt, en die dan ook zijn in te winnen. Weet men echter niet wat men wil, rigt men zijne handelingen geheel naar die des vijands, dan moet men van de geringste hunner bewegingen onderrigt zijn, en eene onbeduidende handeling schijnt dan dikwijls zeer belangrijk. Het wordt dan moeilijk, om het waarlijk belangrijke te onderscheiden, en zeker vrij wat moeilijker, dan wanneer men alleen de hoofdzaak weet.

Had het Oostenrijksche hoofdkwartier zich beter doen inlichten omtrent den waren toestand des vijands, dan had de Oostenrijksche bevelhebber waarschijnlijk de vereeniging der beide legers niet zoo ongestoord doen plaats hebben; dan had hij geweten, dat bij het begin der vijandelikheden er nog aan veel gebrek was bij het geallieerde leger om den veldtogt te kunnen openen; dat bijv. geen behoorlijk bruggenmaterieel voorhanden was bij het Sardinische leger, en dat de noodige pontons nog uit Frankrijk moesten aangevoerd worden; dat de artillerie en kavallerie der Franschen niet voor den 10den Mei in de stelling van Alessandria-Casale konden aankomen, en dat het niet voldoende was dat de troepen in de stelling aanwezig waren, maar dat er nog eenige dagen vereischt werden, om de beide legers eene organisatie te geven, waardoor zij tot één geheel werden gebragt, onder het opperkommando des Franschen Keizers. De politieke redenen die tot het beginnen der vijandelikheden hebben geleid, kan men natuurlijk vinden, doch eenmaal daartoe besloten zijnde, moest een bepaald politiek-strategisch plan vastgesteld, en dit uitgevoerd worden door een krachtvol zelfstandig opperbevelhebber.

Na den 10den Mei volgen nu 10 dagen waarin weinig belangrijks voorviel.

Het Franco-Sardinische leger ging voort met zich te organiseren. Het

zal misschien niet overtollig zijn hier het een en ander mede te deelen, over de maatregelen die NAPOLEON nam om de beweegbaarheid van zijn leger te verhoogen, alsmede over eenige algemeene bepalingen, waarvan hij de nakoming in het gevecht voorschreef.

De officieren en soldaten hadden, behalve een tweede paar schoenen, geen andere groote kleeding, dan die zij droegen. De groot' tenue werd door niemand in 't veld medegenomen; al het overtollige ingepakt, en naar het hoofdepôt in Genua gezonden; de officieren moesten hunne mantels opgerold dragen, en daarenboven voorzien zijn van eene tasch met levensmiddelen voor minstens één dag. De randsels der soldaten waren bijna niet gepakt, en bleven dus beschikbaar om voor eenige dagen levensmiddelen mede te nemen. De soldaten hadden bovendien hunne tentes-abris bij zich.

Den officieren werd aanbevolen om, bij overnachting als anderzins, zich tegen den regen te beveiligen, door gebruik te maken van de huizen, die in de nabijheid van hun bivouac gelegen waren; mogten deze ver van bewoonde oorden opgeslagen worden, dan zouden den officieren groote tenten verstrekt worden, die het leger op wagens volgden.

Bij de Oostenrijkers was de soldaat met allerlei overtolligs, zeer zwaar bepakt, daardoor veel spoediger vermoeid dan de Fransche soldaat; eerst later volgden zij hierin het voorbeeld der Franschen, in zoo verre, dat hetgeen de soldaat niet kon medenemen, het leger op wagens zou volgen. Door dezen maatregel evenwel hadden de Oostenrijkers een' zeer grooten legeretros, terwijl het Fransche leger er bijna geen had.

In de rapporten van sommige Fransche bevelhebbers wordt vermeld, dat de soldaten bij enkele gevechten de randsels aflegden; maar dan moet men wel zeker zijn van de overwinning, en deze maatregel kan alleen door den aanvaller toegepast worden.

De verpleging was bij het Fransche leger uitmuntend; bij de Oostenrijkers dikwijls zeer gebrekkig. Het is waar, dat de Fransche soldaat zich beter weet te behelpen dan de Oostenrijksche; ook was het in 't voordeel van de Franschen, dat de rijke bevolking van het land hen met open armen ontving; doch veel droegen hiertoe bij de maatregelen, die bij beide legers voor de verpleging der troepen genomen waren, waartoe behoorde het invoeren van het gebruik van koffij als gewoon voedingsmiddel.

Eenige ponden koffij zijn spoedig gereed, en al moet de soldaat ten 9 of 3 uur 'smorgens op marsch, hij kan die nog altoos klaar maken, en zal zich veel opgewekter gevoelen, dan wanneer hij niets gebruikt had.

Voor al nu zij geen andere kleedingstukken bij zich hadden, was de voeding eene hoofdzaak, en, beter *in*, dan *op* het lijf, is een waar spreek-

woord. Hieraan werd dan ook geen geld gespaard. Voor geld kan men in het rijke Lombardijë veel krijgen; 't is waar, ook zonder geld zou dit mogelijk geweest zijn, maar tegen betaling is veel verkieslijker; dan verkrijgt men wat men noodig heeft, en op de plaats en het uur waar men zulks verlangt; terwijl de troepen meer rust genieten, daar zij dan geene requisitiën en fourageringen behoeven te dekken.

Voor het gevecht was bepaald, dat de infanterie, die hier in het doorsneden en bedekt terrein zeer op hare plaats was, in groote tirailleur-massa's zouden uitzwermen; zij hadden hier toch niet bevreesd te zijn voor de kavalierie, die zelden in linie kon aanvallen. Zij moesten echter in acht nemen spoedig groepen te kunnen formeren, daar zij in die formatie altoos op hunne reserve konden terugtrekken. De bataillons-kolonnen, die de tirailleurs als reserve volgden, moesten in kolonne, met kompagniën in 't front, op pelotons-distantie, marscheren, om uit deze formatie spoedig door zwenking het carré te kunnen formeren. De tirailleurs die op het bataillon werden teruggeslagen, moesten zich in het carré plaatsen en eene reserve uitmaken. Bij den aanval der bataillons moesten de tirailleurs terugtrekken, en plaats nemen in de tusschenruimten.

Daar het bedekte terrein slechts zelden zou toelaten, dat de bataillons eener zelfde linie steeds op gelijke hoogte bleven, maar zich toch in 't oog moesten houden, zoo werd de grootste bedachtzaamheid aanbevolen bij het vuren, ten einde elkander wederzijds niet te treffen. De kommandanten moesten steeds bekend zijn met de wegen, waarlangs zij zich met hunne neven-bataillons konden vereenigen.

Om het verband in de linie eenigzins te bewaren, werd de praktische regel voorgeschreven, dat ieder bataillon zou halt houden, zoodra het, bij eene algemeene voorwaartsche beweging der linie, op eenen dwarsweg kwam, die zijne marschrichting doorsneed, en het regts en links een vrij uitzigt gaf. Daar moest het bataillon dan wachten tot de overige bataillons derzelfde linie ook op dezen dwarsweg waren aangekomen.

Verder werd aanbevolen, dat de bataillons zooveel mogelijk moesten vermijden in de nabijheid des vijands over de wegen te marscheren, maar zijwaarts daarvan, omdat de wegen dikwijls, en vooral in het gedeelte van Italië waar de oorlog gevoerd werd, de eenige gelegenheid aanbieden om de artillerie positie te doen nemen. Al het overbodig slaan der trommen, en het blazen van signalen moest vermeden worden, om verwarring te voorkomen.

In den regel moesten de bataillons in kolonne blijven, en dan alleen in linie deploijeren, wanneer zij aangevallen werden (door infanterie), en uit

hunne stelling moesten vuren; terwijl zij het vuren aan de tirailleurs moesten overlaten, wanneer zij zelven aanvielen.

De bataillons moesten ook deploijeren wanneer zij niet door dekkende voorwerpen aan het artillerievuur konden onttrokken worden.

Deploijementen in linie van geheele divisien moesten nimmer plaats hebben, maar doorgaans de bataillons derzelfde linie zich in kompagnies-kolonnen op pelotons-distantie, regts en links van de marschrigting, in bataille plaatsen.

Dit was eigenlijk de geheele taktiek die de Franschen in dezen veldtogt volgden en waarbij zij zich zeer wel hebben bevonden. — Hoe zeer konden onze exercitie-reglementen nog vereenvoudigd worden, om alleen het nuttige te behouden!

Wij zien hieruit dat er niets nieuws in de taktiek der Franschen is ingevoerd geworden, en dat hunne juistheidswapenen hierin geene verandering hebben gebragt.

Een plan om het Sardinische leger geheel met het Fransche te vereenigen, door bij elk Fransch legerkorps ééne Piëmontesche divisie in te deelen, gaf men spoedig op, en er werd besloten dat het Sardinische leger den linker, het Fransche den regter vleugel zouden uitmaken. Dit had eenige troepenbewegingen ten gevolge, welke terstond na de aankomst des Keizers werden uitgevoerd. Dagelijks kwamen détachementen kavallerie en artillerie aan; de wegen, vooral op den linker Po-oever, werden weder hersteld, bruggenmaterieel aangevoerd, kortom, het leger werd toegerust om den veldtogt te kunnen openen.

Gevecht bij Montebello. — Krijgsverrigtingen van GARIBALDI. — Gevechten om Palestro op den 50sten en 51sten Mei. — Flankmarsch door het Fransche leger. — Beschouwingen over het operatieplan.

Toen de veldmaarschalk GIULI in zijne oude stelling op den 10den was teruggetrokken, had hij gelast, dat de generaal URBAN, die over het reservekorps het bevel voerde, bij Piacenza met twee brigaden op den regter oever van den Po zou overgaan, om aldaar in de rigting van Voghera de bewegingen des vijands gade te slaan.

Volgens de Piëmontesche berigten trokken den 11den Mei 5000 Oostenrijkers over de Stellabrug naar Stradella, Giovanni en Borgo-Nuove; 600 man bezetteden Rivergaro, in de vallei van de Trebia, en de Oostenrijkers versterkten zich bij de Stellabrug, door middel van eenige daarvóór gelegen forten. Sterke détachementen doorkruisten Parma, en zetteden hunne togten tot Bobbio voort.

Omstreeks half Mei vermeende de generaal **URBAN**, dat de geallieerden aanstalten maakten om langs den regter oever op te rukken, en gaf hiervan kennis aan het hoofdkwartier. **GIULI** besloot daarop zijne stelling te verlaten, zijn leger aan den Tessino en bij Pavia te vereenigen, en het verbonden leger aan te vallen, zoodra dit uit zijne stelling zou komen. Het bruggenhoofd van Vaccarizza gaf hem de gelegenheid niet ver van Pavia op den regter oever over te gaan.

De Sesia en het hoogere gedeelte van den Po werden slechts zwak bezet, en **GIULI** kon voor den aanval beschikken over de 5^e, 5^e, 8^e en 9^e legerkorpsen, en over een gedeelte der reserve divisie **Urban**.

Vooraf echter wilde hij de zekerheid hebben, dat dit plan inderdaad bij het verbonden leger bestond, alsmede van de sterkte en stelling des vijands op dezen vleugel. Daartoe gaf hij op den 19den de noodige bevelen aan den kommandant van het 5^e legerkorps, graaf **STADION**, om eene groote verkenning te doen in de rigting van Voghera. De troepen hiervoor bestemd, hadden op den 19den de volgende stelling:

De divisie **Urban**, 2 brigaden (Schaafgottsche en **Braum**), op den grooten weg van Piacenza naar Voghera, bij **Broni**.

De divisie **Paumgarten**, van het 5^e korps, 5 brigaden (**Gaal**, **Bils** en **Prins van Hessen**), bij Pavia; en eindelijk

De brigade **Boer** (8^e korps), in het bruggenhoofd van Vaccarizza.

Bij deze troepen waren nog ingedeeld: 5 eskadrons van het 12^e regiment uhlanen (Koning van Sicilië), van het 5^e korps, en 5 eskadrons van het 12^e regiment huzaren (**Haller**), van het 7^e korps.

In den nacht van 19—20 Mei, marscheerde de divisie **Paumgarten**, van Pavia naar het bruggenhoofd van Vaccarizza, en van hier en uit **Broni**, trokken des morgens de verschillende korpsen voorwaarts, in de rigting van Voghera.

De divisie **Urban** volgde den grooten weg naar **Casteggio**, den uitersten linker vleugel uitmakende; één bataillon jagers, als linker flankdekking, marscheerde over **Torricella**.

De brigade **Prins van Hessen**, trok over **Verrua** op **Branduzzo** en maakte den uitersten regter vleugel uit; het terrein benoorden den grooten weg was geheel vlak, doch zeer doorsneden.

De brigade **Gaal**, kwam te **Robecco**.

De brigade **Bils** plaatste zich, tusschen die van den **Prins van Hessen** en van **Gaal**, bij **Casatisma**. Als reserve bleven de twee bataillons der brigade **Boer**, met den artillerietrein bij **Barbianello**.

Langs deze linie, die eene uitgestrektheid had van één uur, begon de aanval des middags ten 12 uur. **URBAN**, van Casteggio te Montebello komende, stootte hier op eenige vijandelijke voorposten.

Het 1° Fransche legerkorps, met het hoofdkwartier in Voghera, had namelijk de divisie Forey vooruitgeschoven op den weg naar Casteggio.

De 1° brigade, Beuret, kantonneerde op den regter vleugel achter de Staffora (regter zijrivier van den Po); de 2° brigade, Blanchard, maakte den linker vleugel uit tot Oriola. Op den 20sten had de 1° brigade 2 bataillons van het 84° regiment vooruitgeschoven, achter de Luria en op den weg naar het gehucht Genestrello; de 2° brigade werd gedekt door 2 bataillons van het 91° regiment, tusschen Oriola en Calcababbio.

De andere divisien van het 1° legerkorps waren meer achterwaarts, bij den spoorweg van Tortona naar Alessandria.

Daar de Fransche kavallerie sedert kort was aangekomen, had men eenige Piëmontesche eskadrons bij dit 1° legerkorps ingedeeld om de voorpostendienst te verrigten, en de Fransche kavallerie tijd te geven om zich weder volkomen slagvaardig te maken. Zij bestond uit de twee regementen ligte kavallerie, Aosta en Novara, van de divisie Fanti, en 2 eskadrons van het regiment ligte kavallerie Montferrat, der divisie Cialdini, in het geheel 10 eskadrons. Deze kavallerie bezette de uiterste voorposten achter het riviertje de Coppa.

Het was op deze voorposten dat de generaal **URBAN** stootte. Zij werden teruggedreven, en eerst bij het gehucht Genestrello werden de jagers van het 5° en 4° bataillon der regementen Hess en dom Miguel tegengehouden door afdeelingen Fransche infanterie, die zij echter ook teruggedreven en daarna Genestrello bezetteden. De Sardinische kavallerie bood hier dapperen weêrstand, en chargeerde verscheiden malen de Oostenrijksche bataillons. Deze echter hielden niet minder moedig stand, met spoed en bedaardheid werden de carré's geformeerd, tot op korten afstand (bij sommige bataillons zelfs tot op veertig passen), liet men de vijandelijke kavallerie naderen, om haar dan met het vernielend vuur der Oostenrijksche scherpshutters te begroeten.

Deze kavallerie, tot op de helft verminderd, was dan ook genoodzaakt voor de huzaren van Haller te wijken. De Fransche troepen waren hier verrast geworden.

De divisie **URBAN** rukte voort in twee kolonnen; de ééne, onder **SCHAAF-GORTTSCHÉ**, volgde den grooten weg en naderde de Fossagasso (eene beek tusschen Genestrello en de Luria), de andere kolonne onder **BRAUM**, volgde den spoorweg.

Ten 12¹/₂ uur was het berigt in Voghera gekomen van de nadering eener

sterke Oostenrijksche kolonne, die Casteggio reeds bezet, en de Piëmontesche kavallerie teruggeslagen had. De generaal FOREY snelde terstond met 2 bataillons van het 74° regiment en eene batterij artillerie naar de voorposten, alwaar hij ten 1³/₄ uur aankwam; vernemende dat er twee kolonnen tegen de stelling in aanmarsch waren, nam hij de volgende dispositiën: één bataillon van het 84° regiment regts, het andere links van den grooten weg; één bataillon van het 74° regiment eenigzins achterwaarts in reserve, en het andere bataillon van dat regiment bij den spoorweg, ter verdediging van de pachthoeve Cassine-Nuove. Twee stukken kwamen in batterij op den grooten weg bij de brug over de Fossagazzo.

In deze stelling wachtte de generaal den aanval af. Deze begon door de brigade Braum op de Cassine-Nuove, doch zonder gevolg, daar zij met de grootste dapperheid verdedigd werd door den kolonel CAMBRIELS, bijgestaan door de Sardinische kavallerie.

Met den spoortrein, van Voghera werd intusschen steeds versterking aangevoerd, en waren ook aangekomen één bataillon jagers en de derde bataillons der 74° en 84° regimenten. FOREY begreep nu tot den aanval te kunnen overgaan, en bestemde daartoe meer bepaald zijn' regter kolonne. De vijand werd over de hoogten teruggedreven, doch hield zich staande tegenover den Franschen linker vleugel. Op dit oogenblik kwam de generaal BLANCHARD van Oriolo, alwaar hij 2 bataillons had achtergelaten, met het geheele 98° regiment en 1 bataillon van het 91° op het slagveld aan, en werd terstond gezonden tot ondersteuning van den kolonel CAMBRIELS. FOREY, nu zekerder van zijnen linker vleugel, vervolgde den aanval met zijnen regter, en het gelukte hem na hevigen weêrstand zich meester te maken van Genestrello. De Oostenrijksche jagers verdedigden dit gehucht voet voor voet, en toonden niet ontaard te zijn sedert de verdediging van San Lucia, in 1848.

De Oostenrijkers trokken terug op Montebello, alwaar de brigade Gaal zich bij hen aansloot. Het zal omstreeks 5 uren geweest zijn, toen Genestrello ontruimd werd.

Daar ook de brigade Braum teruggetrokken was, kreeg FOREY dit gedeelte der brigade Blanchard ter zijner beschikking, om den aanval op Montebello voort te zetten. Hij gelastte dat 1 bataillon van die brigade de Cassine als linker steunpunt zou blijven bezetten, terwijl BLANCHARD met de overige bataillons den aanval van de brigade Beuret, die regts zou geschieden, op den grooten weg moest ondersteunen.

De generaal BEURET had onder zijne bevelen 1 bataillon jagers, het 74° en het 84° regiment van linie. Met échelons rukten deze troepen tegen de

zuidzijde van het dorp aan, terwijl de artillerie op den grooten weg positie nam, gedekt door de Piëmontesche kavallerie.

Tusschen 4 en 5 uren begon BÉRET den aanval. Een allerhevigst gevecht volgde nu in de straten, en huis voor huis moest vermeersterd worden, tot eindelijk het kerkhof nog alleen bezet was, dat niet dan na een hardnekkig gevecht door de Oostenrijkers ontruimd werd.

Bij dit dorpsgevecht, even als bij het verlaten der stelling bij Genestrello, wordt den Oostenrijkschen bevelhebber ten laste gelegd, dat hij geen genoegzaam getal troepen in het gevecht bragt; dat hij sterker had kunnen optreden, en bijv. bij de verdediging van Montebello de reserve meer gebruikte om enkele posten te versterken, dan wel om daarmede uitvallen te doen, en de dikwijls zeer zwakke flanken des vijands te bedreigen. Het ware misschien voorzigtiger geweest, wanneer de Oostenrijksche bevelhebber vroeger de huizen van Genestrello en van Montebello had doen verlaten; maar de goede uitwerking van het artillerievuur, en de krachtige houding der huzaren van Haller, hielden de Fransche troepen zoo bepaald terug, dat de terugtogt niet werd aangevangen vóór 6 $\frac{1}{4}$ uur 's avonds, met het verlaten van het kerkhof.

De generaal FOREY zegt in zijn rapport van den 20sten Mei:

»Ik oordeelde het voorzigtig niet verder de voordeelen, dezen dag behaald, voort te zetten. Ik plaatste mijne troepen op de hoogten bij het kerkhof van Montebello, en van daar zag ik de Oostenrijksche troepen Casteggio ontruimen, met achterlating eener achterhoede in die plaats.»

Inderdaad besloot graaf STADION op Casteggio terug te trekken; hier vereenigde hij zich met de brigaden Bils en Prins van Hessen. Op den 21sten niet meer vervolgd wordende, zette hij zijn' terugtogt voort op het bruggenhoofd van Vaccarizza, en ging dien morgen op den linker oever van den Po terug.

Deze verkenning wordt door velen afgekeurd, en wel door hen die het er voor houden, dat de Oostenrijksche bevelhebber het voornemen had den regter vleugel van het Franco-Sardinische leger terug te drijven, en Casteggio te gaan bezetten; maar dit is nimmer het plan geweest, en het getal troepen was veel te gering voor zulk eene onderneming.

Het doel was waarschijnlijk alleen, de sterkte van den Fransch-Sardinischen regter vleugel te leeren kennen.

Verder wordt beweerd dat deze onderneming niet had moeten plaats hebben; dat zoodanige verkenning alleen dan moet geschieden, als er een groote slag op volgt, dus als inleiding. Maar het gros van het Oostenrijksche leger stond in eene *défensive stelling*, gescheiden van den vijand door twee rivie-

ren, en alleen door herhaalde verkenningen kon men de sterkte en stelling des vijands gewaar worden.

De stelling der Oostenrijkers was zoodanig, dat zij gehouden waren den aanval des vijands af te wachten. Daar zij niet sterk genoeg waren om een leger van 200,000 man in eene sterke stelling aan te vallen, was er niet anders op, dan steeds op de hoogte te blijven van de bewegingen des vijands. Deze groote verkenningen werden echter niet door hen gedaan uit Vercelli en van de Sesia, in de rigting van Casale, dus tegenover den linker vleugel der gealliëerden. Dit was een verzuim, waarvoor zij later bitter hebben moeten boeten. Vooral konden deze verkenningen van nut zijn voor het Oostenrijksche leger, dat niet dan met groote moeite zekere berigten van den vijand kon inwinnen, door de vijandige gezindheid der bevolking.

Bij dit gevecht wordt de passieve verdediging der Oostenrijkers tegenover het zuiver offensive der Franschen opgemerkt. Om het doel te bereiken dat de Oostenrijksche bevelhebber zich met deze verkenning voorstelde, moest hij zijnen vijand noodzaken al zijne strijdkrachten te ontwikkelen, en daartoe moest hij zich althans niet door aanvankelijk slechts 2 bataillons, laten tegenhouden. Toen de Franschen daarop meer troepen in gevecht bragten, bepaalde de Oostenrijksche bevelhebber zich tot eene uitsluitend passieve verdediging. De reserve gebruikte hij alleen om achterwaartsche stellingen bezet te houden, waarop de geslagen troepen konden terugtrekken, en niet éénmaal deden zij eene poging om het offensive te hervatten en daardoor het taktisch overwigt op het slagveld te behalen, dat bij deze eerste ontmoeting der wederzijdsche legers van zulk een groot gewigt zou geweest zijn.

Naauwelijks waren de Franschen bij magte eenigzins krachtiger op te treden, of zij gingen tot het zuiver offensive over, niettegenstaande den generaal FOREY toch waarschijnlijk alleen de taak zal zijn opgedragen geweest, om de stelling aan de Luria en de Straffora zóó lang te verdedigen, totdat de meer achterwaarts staande troepen den tijd hadden zich te vereenigen.

Rüstow schrijft dit toe aan het overdreven vertrouwen der Oostenrijkers op hunne vuurwapenen, ten gevolge waarvan hunne taktiek uitsluitend verdedigend is en zij de waarde niet kennen dier krachtige bajonet-aanvallen, welke dikwijls zoo zeer tot de beslissing van het gevecht kunnen bijdragen.

Dit mag misschien van eenigen invloed geweest zijn op de handelingen van den Oostenrijkschen bevelhebber, waarschijnlijker echter de onzekere berigten die hij had van de stelling des vijands, waardoor hij zijne troepen niet genoeg vereenigd hield, en geen gebruik maakte van zijne overmagt.

Zoo werd bijv. de geheele brigade Prins van Hessen, die op Calcababbio getrokken was, den geheelen dag beziggehouden door twee bataillons van het 91^e regiment, en zij had dan ook aan den avond van dien dag niet veel door haar gebragte officers te betreuren, daar zij slechts 180 man aan dooden, gekwetsten en vermisten telde. Van daár waarschijnlijk dat men het zoo weinig eens is over de sterkte der troepen, welke door beide partijen werden in het gevecht gebragt.

In de Oostenrijksche bulletins bijv. wordt het afbreken van het gevecht voorgesteld als eene noodzakelijkheid tegenover eene groote overmagt, uitmakende de kern van het Fransche leger. Van de Fransche zijde werden in het gevecht gebragt: het 84^e, 74^e en 98^e regiment, 1 bataillon van het 91^e, het 17^e bataillon jagers, benevens de Piëmontesche kavallerie, te zamen 11,000 man; aan artillerie waren er misschien 5 batterijen, maar zij zijn niet in werking geweest door het heuvelachtige terrein; er wordt alleen gesproken van eenige stukken op den grooten weg vóór Montebello. Volgens sommige opgaven stond het geheele korps van BARAGUAY D'HILLIERS, dus de divisieën l'Admirault en Bazaine, gereed bij Voghera, en sloot eene Piëmontesche divisie zich hierbij aan. Voortdurend werden sterke detachementen van 's middags tot 's avonds per spoortrein naar Voghera vervoerd, zoodat in korten tijd 5 regementen van linie, 1 bataillon jagers en de Chasseurs-d'Afrique, met de batterijen van 5 regementen artillerie, bedragende eene sterkte van 12,000 man, in reserve stonden. Deze troepen zijn echter niet in gevecht geweest.

De Oostenrijkers hadden bij Genestrello 11 bataillons of 11,000 man, terstond in het gevecht kunnen brengen. Hoogstwaarschijnlijk zijn hier slechts 5 bataillons en ééne divisie van Hallers-huzaren, met 2 zes- en 4 twaalfponders gebezigd; bij Montebello daarenboven nog 6 bataillons en 1 eskadron van Hallers-huzaren, met 2 zes- en 4 twaalfponders.

De officiële Oostenrijksche opgaven melden 718 man en 10 paarden gekwetst, 294 man en 20 paarden gedood, 285 man vermist; dus te zamen 1295 man. Hierbij moet men nog voegen 150 zwaar gewonden, die in de huizen van Montebello werden gevangen genomen.

In het geheel waren 41 officieren gedood of buiten gevecht gesteld.

De generaal FOREY bekend dat de verliezen der Franschen aanzienlijk waren, vooral aan officieren; het verlies wordt door hem geschat op 700—800 man aan dooden en gekwetsten, maar 1500 is vrij wat waarschijnlijker. In de hospitalen van Alessandria alleen waren 800 Franschen, die bij Montebello gewond werden, en de Piëmontezen bekennen, er de helft hunner kavallerie verloren te hebben. Aan hoofd- en stafofficieren sneuvelden er 7.

Het is bekend dat de Franschen hunne verliezen altoos te gering opgeven, terwijl zij meestal die hunner tegenpartij vrij naauwkeurig kennen.

Het *Journal des Débats* heeft onlangs de verliezen bekend gemaakt aan beide zijden in de verschillende gevechten:

Bij Montebello zouden, *volgens die opgaven*, 7000 man van het verbonden leger aan het gevecht hebben deelgenomen, waarvan 6200 Franschen. Van dit getal waren 850 man hors-de-combat, en wel 625 Franschen.

De Oostenrijkers waren 15000 man sterk, waarvan 1150 hors-de-combat, en 150 die gevangen genomen werden.

Om de vroeger vermelde redenen kan men waarschijnlijk deze getallen, wat het Fransche leger betreft, als te gering beschouwen.

(Het Vervolg in het volgend Nummer.) 201

**AANTEEKENINGEN ONTRENT HET PRUISSISCHE LEGER, GETROKKEN UIT HET
SPECIALE RAPPORT VAN DEN KAPITEIN DER ARTILLERIE F. A. T.
DELPRAT, OPGEMAAKT GEDURENDE DIENS VERBLIJF TE COBLENZ,
IN DEN NAZOMER VAN 1856.**

(Vervolg van N°. 3, Bladz. 123 en Slot.)

(Met eene Afbeelding.)

Het eenige nadeel dat men aan de zundnaald-geweren kan ten laste leggen, is het grootere munitie-verbruik; dit echter het gevolg zijnde van eene gemakkelijker lading en rigting, kan, het wapen in 't afgetrokken beschouwende, als een lofspraak op zijne inrigting beschouwd worden. Maar ook werkelijk zal het in vele omstandigheden van den oorlog een zeer wezenlijk voordeel zijn, zoo men op een beslissend oogenblik, op een tijdelijk bedreigd punt, bij het verdedigen van accessen, van drooge grachten, bressen, enz., met een kleinen troep een geweervuur kan onderhouden, gelijk staande met dat van een veel sterkeren; zoodat men met evenveel, zoo niet met nog meer regt, aan de gewone geweren, het langzamere vuur als een nadeel kan toerekenen (1). Maar zoo het niet te ontkennen is dat

(1) In het vroeger gemeld *Historique* vindt men opgeteekend, dat de maarschalk Sr. ANNAUD, volgens de denkbeelden van den maarschalk BUGEAUD, elken soldaat van 10 lossen

de mogelijkheid kan bestaan, dat het te snelle vuur, bij jonge troepen, het te spoedig verbruik van munitie zou kunnen te weeg brengen, zoo moet hierbij in aanmerking genomen worden dat, daar het zundnaald-geweer, — door de weinige beweging bij het laden, door den zeer geringen terugstoot en door de mogelijkheid om het geweer in gevelde houding, en zelfs bij het voortrukken met geveld geweer, — allergemakkelijkst en spoedig te laden is, dit den man eene veel grootere mate van kalmte, gerustheid en vertrouwen geeft, dan het Minié-geweer, waarbij de soldaat gedurende de lading weerloos staat.

Hierbij komt nog de veel grootere hoeveelheid munitie, die de infanterist mede kan voeren. Ook is het waarschijnlijk, dat door de groote verbeteringen die de vuurwapens in de laatste jaren ondergingen, het geweer-vuur op grootere afstanden van den vijand, en alzoo op kleinere van het hoofdkorps zal geopend worden, en daardoor eene afsnijding van den munitie-aanvoer veel minder te vreezen zal zijn dan vroeger.

Slechts één generaal, van alle officieren die ik in de gelegenheid was te Coblenz te spreken, was nog niet geheel overtuigd van de voortreffelijkheid van het zundnaald-geweer, en zulks niet om de inrigting, want het kan niet genoeg herhaald worden, hieromtrent waren allen hoogst voldaan: maar om taktische redenen.

Bij spiegelgevechten had men verwondingen zien plaats hebben, wanneer twee tegen elkander agerende troepen, op korten afstand, met losse patronen en met zundnaalden tegen elkander vuurden, daar de vrij harde spiegeltes op 25 à 50 pas nog veel krachts bezaten. Voor exercitie-patronen werden daarom spiegeltes gebruikt, die veel lossers ineengewikkeld waren.

Het tegenwoordig bestaande zundnaald-geweer had het nadeel dat de kolf, vooral bij de greep, te zwak was; men stelde zich daarom voor, de nieuw aan te maken geweren, door het laten doorloopen van enkele beslag-deelen en het verzwaren der greep meer sterkte te geven; zoo ik zelfs meen, was men hiermede reeds aangevangen.

De bajonetten waren bij de laatst aangemaakte geweren op eene wijze

kogels voorzag, om op korte afstanden bij carré-stellingen enz., twee kogels op het geweer te kunnen laden. Twee kogels tegelijk met de lading voor één kogel bestemd, zullen minder naauwkeurig treffen dan twee snel afgeschotene, onder de normale omstandigheden. De werking op het geweer nog daarlatende, mag men, ten gerieve van jonge ongeoeffende troepen, een wapen verwerpen, dat later bij meerdere geoefendheid voortreffelijk zou zijn?

D.

vastgemaakt, die wel eene groote besparing van arbeidsloon gaf, en eenvoudig was, doch waarvan men evenwel terugkwam. De schaft *B* van de bajonet, namelijk, had een verhoogden ring *ab*, met eene insnijding *i*, waarin eene van boven in een blad *c* uitlopende veer *v* nederkwam (Fig. 1).

Deze veer was aan de lade bevestigd; daar hare speling evenwel zeer beperkt moest zijn, was er slechts weinig noodig, om door eenige uitwendige beschadiging, de aansluiting onvolkomen te maken.

De Minié-geweren, waren gedeeltelijk oude gewijzigde geweren; bij vele merkte ik op, dat de oude vizierkorrel op den loop, ingesneden was voor de ligplaats van den nieuwen bovenband (Fig. 2).

Bij aanvalskolonnen bestemd tot het bestormen van veldwerken en telkens wanneer de manschappen gereedschappen, schanskorven, zandzakken enz. moesten dragen, zoo ook bij het opklauteren van muren en bressen, werd het geweer met den kordonriem over de borst of om den arm bevestigd.

De geweren hadden alle kordonriemen van donker leder. De klepvizieren werden bij exercitiën met losse patronen, op marsch enz., plat op den loop nedergeslagen, en door een omgewikkelden lederen band beveiligd. De tromp van alle geweren was gesloten met een geel koperen dop; deze omvatte den loop als een deksel; men verkoos deze inrigting boven inwendig reikende stoppen, omdat deze, zoo zij afbreken, den loop verstoppen, en bovendien al zijn zij van hout, het inwendige der tromp ten laatste iets uitslijten; dit uitslijten achtte men zeer nadeelig voor de nauwkeurigheid van het schot.

De laadstok mogt bij exercitiën niet in den loop vallen, maar werd voorzigtig tusschen de vingers vastgehouden, en moest slechts even bewogen worden, om de trekken te sparen.

De Minié-patronen werden als volgt vervaardigd:

De kogels worden gegoten in kogelvormen, die eene zeer zamengestelde inrigting hebben om de achterste holte te vormen. Deze vormen slechts vlugtig hebbende kunnen zien, is het onmogelijk de zamenstelling daarvan juist te beschrijven. Men verwachtte kogelpersen voor puntkogels uit Berlijn. Na het afsnijden der gieltappen, worden de culots ingedrukt met een opzettelijk daartoe bestemd werktuig; daarna wordt de achterkant van den kogel zuiver loodregt afgesneden, gelijk met den rand van de culot. Dit geschiedt door een snijmesje, ongeveer van nevenstaande gedaante (Fig. 5); het platte plaatje *AB* wordt met het handvatje *H* rondgedraaid, de tap *F*, sluit in de culot, en het scherpe kantje *i* snijdt het lood gelijk af. Deze bewerking vereischte eenige bedrevenheid, om het mesje niet in den rand van de gietstalen culot te doen vatten en daardoor beiden te beschadigen.

Men had nog twee soorten van Minié-kogels in gebruik; het laatste model had een dieper culot.

De patroonhulzen worden vervaardigd van enkel, doch veel dikker papier, dan hier te lande; zij worden gerold om een horizontalen cilinder van geel koper (als in Fig. 4); de naad wordt toegeplakt en het papier daarna uitwendig glanzend gewreven met een beenen vouwbeen. De kogel wordt in de huls gedaan met den onderkant naar buiten; de punt naar het kruid gekeerd.

Op de punt des kogels komt een propje van papier-maché, dat vooraf door een daartoe bestemden stempel wordt vervaardigd; dit propje moet juist op den kogel en inwendig in de huls sluiten, daar het dient om het kruid van den kogel te scheiden, en te beletten dat het ter zijde van den kogel dringt. Om het vast in de huls op den kogel te drukken, komt de huls met den kogel benedenwaarts in een houten blok, onder een verticaal op- en nedergaanden stempel.

Door met den voet op een pedaal te treden, gaat de stempel op en neder, en drukt het propje met kracht op den kogel. De onderzijde van het houten blok is van insnijdingen voorzien, waarin een veerende tand grijpt; zoodat er telkens bij het verschuiven van het blok, juist eene patroonhuls onder den stempel komt. Om het zuiver en ligt afscheuren van het papier om den kogel bij het laden voor te bereiden, wordt de patroon, ter plaatse waar de cilinder- en ogievormige gedeelten zamenkomen, door eene scherpe zaag gekarteld. De patroon in de regter hand houdende, kan de man den kogel dan met den duim afscheuren; de om den kogel blijvende vette papierhuls vervangt alsdan de vetdraden.

Daarna wordt de patroon gevuld, het overblijvende gedeelte omgevouwen, en met een zwart papieren streepje tegen de huls vastgehouden.

Nadat de patroon om den kogel met vet is bestreken, is zij gereed. De patronen worden in pakjes te zamen gevoegd; zoo ik mij wel herinner, tot 12 stuks; deze worden toegeplakt en met drukinkt van de noodige merken voorzien. Het toeplakken schijnt mij, voor het nazien der munitie, niet zeer doeltreffend.

Na vele der opgenoemde bewerkingen moet of de kogel of de patroon telkens hermeld worden.

De Minié-patroon vereischt, zooals uit het bovenstaande blijkt, veel werktuigelijken arbeid; de vervaardiging van het slaghoedje daar zelfs niet bijrekenende.

De Pruisische slaghoedjes zijn zonder eenigen rand, en worden afzonderlijk in de tasch medegevoerd.

De vervaardiging der zundnaald-patronen is allereenvoudigst; de huls wordt als die voor de Minié-patroon vervaardigd; in de met kruid gevulde huls komt het spiegeltje, hierin de kogel, waarboven de patroon wordt vastgebonden en met vet bestreken. Dit laatste kan des noods ontbeerd worden. De onderkant der patroon is plat. De kogel wordt vol gegoten, de gietsap wordt aan het achtereinde dat in het spiegeltje komt, afgesneden.

Bij schijngevechten met tegen elkander agerende troepen, komt slechts een exercitie-spiegeltje in de huls.

In het algemeen was men zeer geheim met al wat de munitie der zundnaald-geweren aanging. Vooral was dit het geval met de fabricatie der spiegeltjes met wrijvings-sas. Deze werden onder toezigt van beëdigde officieren te Berlijn vervaardigd, en ook in een toren van een der forten bij Ehrenbreitstein; de toegang daartoe was echter zelfs aan de hoogste kommanderende officieren ontzegd.

De vervaardiging moet evenwel zeer eenvoudig zijn en niet in vergelijking komen met die van slaghoedjes. De zucht tot geheimhouding die van hooger hand tot in de onbeduidendste details der artillerie wordt aanbevolen, is ook oorzaak dat de vervaardiging der slagspiegeltjes mij slechts onvolkomen en door vergelijking van verschillende mondelinge opgaven kon bekend worden. De slagsas bestaat uit chloorzure-potasch, meelpulver en antimonium, aangevochtigd met brandewijn of alcoöl. Deze sas wordt, nog vochtig zijnde, in de spiegeltjes gedrukt en op 40° R. gedroogd. De volkomen gelijkvormige en zooveel mogelijk werktuigelijke behandeling, het in acht nemen van den vochtigheidstoestand van den dampkring en het droogen bij bepaalde temperatuur, waren de voornaamste zaken waarop gelet moest worden. Nadat de sas gedroogd was, werd de oppervlakte vernist. De vervaardiging werd gezegd zeer eenvoudig te zijn.

Terwijl de oefeningen in vollen gang waren, had ik gelegenheid het atelier van den gewermaker van een der korpsen te bezoeken. Ook deze bevestigde mij, dat er bijna nimmer herstellingen van noemenswaardig belang aan de zundnaald-geweren voorkwamen; uit dien hoofde waren er dan ook geene daarvan ter naauwkeurige bezigtiging voorhanden. Evenwel kon ik de wijze zien, waarop de stalen spiraalveer beproefd werd. Deze gewermaker althans, gebruikte daartoe een kokertje *K*, op 5 voetjes gedragen (Fig 5); hierin werd de veer *V* geplaatst, en daardoor een ijzeren stangetje *S* gestoken, van onderen van een haakje voorzien, waaraan een gewigt *P* werd opgehangen; dit gewigt *P* kan nog bezwaard worden, door eene menigte platte plaatjes *P* van bekende gewigten, en met insnijdingen voorzien, om het stangetje *S* door te laten. Nu moest de door de gewigten zamenge-

drukte veer, nog vrij spelen met eene belasting van 10 Pr. pond; zoodat zij bij het tikken op de gewigten of boven op het plaatje *Q*, nog eenigzins op- en neder veerde. De belasting van 10 pond was de aangenomene, doch zoo de veer met 8, ja zelfs met $7\frac{1}{2}$ pond, nog niet geheel toegedrukt werd, was zij nog bruikbaar. De geheel te zamengedrukte veer had eene lengte van 11 Ned. duimen. De middellijn der veer was buitenwerks 8 milim., en zal ongeveer eene dikte van 1 milim. gehad hebben; zij en de naald waren van uitmuntend staal vervaardigd; deze laatste zal insgelijks 1 milimeter dikte gehad hebben. Bij het harden had men zeer veel moeite om de veer regt te houden; de geweermaker had alzoo tot het gloeijen een halfcirkelvormig roostertje uitgedacht (Fig. 6); de veer in het midden daarvan opgehangen, bleef nu buiten dadelijke aanraking met het vuur, dat daaromheen geleid was, en bekwam eene gelijkmatige temperatuur. Dit was evenwel slechts bij wijze van proef; daar de veeren uit de arsenalen of bij aanbesteding geleverd werden.

Het was niet mogelijk, volgens dezen geweermaker, om de oude geweren tot zundnaald-geweren te veranderen.

Nog moet hier het getuigenis vermeld worden van officieren die de laatste oorlogsbedrijven der Pruisische armée medemaakten met gedetacheerde gedeelten, waarbij zelfs geen geweermaker aanwezig was, zonder dat hieruit eenig bezwaar ontstond.

In het algemeen rapport omtrent de oefeningen te Coblenz, wordt, behalve de indringing en algemeene gunstige resultaten met het zundnaald-geweer verkregen, ook nog gesproken van de verbazende uitwerking der zundnaald-walbuks, eene kleine buks, uitgevonden door een geweermaker te Luxemburg, die er een vijftigtal ter beproeving aan het Pruisische gouvernement had gezonden. De sluiting van het achtercind van den loop, geschiedde op eene eenigzins andere wijze, dan bij de gewone zundnaald-geweren, door het omleggen van een' ter zijde van den loop geplaatsten hefboom. Na het achterover omzwaaijen daarvan, kon een lip opgeligt worden, die het bovenste gedeelte van den loop opende en het inbrengen van de patroon toeliet.

De puntkogels bij deze bussen behoorende, hadden eene vrij groote middellijn en aanzienlijk gewigt; hunne inrigting maakte het gebruik van het kartonnen spiegeltje met wrijvings-sas overbodig, daar deze sas in een soort van slaghoedje was bevat, dat de culot verving.

Het omtrent deze bussen opgemerkte in het algemeen rapport, hier niet herhalende, zij het genoeg daaromtrent te herinneren, dat de kogels van deze walbus, uit de enveloppe en den bedekten weg van Fort Alexander,

op de sappenhoofden der tweede parallel geschoten, aldaar, de met zeer vasten leemgrond aangevulde schanskorven, en de achter daartegen opgezette laag gevulde zandzakken doorboorde, en nog gaten in de daarachter geplaatste schijven sloeg; eene uitwerking, welke die van alle andere daarmede vergeleken wapens overtrof, zelfs die van 12 æ^{er} kartetsen.

De grond waarmede de korven gevuld waren, was zoo hard, dat bij nachtelijken arbeid, de vonken uit de pikken sprongen, dat de zoden met pikhouweelen moesten losgehakt worden, en dat het in borstweringen, die eenigen tijd gestaan hadden, onmogelijk was kleine piketjes in te slaan.

De terugstoot van de zundnaald-walbus was onmerkbaar.

Hoewel de trefkans, blijkens de bij het algemeen rapport gevoegde resultaten, zeer ten gunste is van het zundnaald-geweer, moet men echter daarbij in het oog houden, dat de schutters zelve van verschillende korpsen en van zeer ongelijke geoefendheid waren. Voor allen was de nieuwe walbus een geheel vreemd wapen. Nog merkte ik bij dit wapen op, dat de vizierkorrels, ter beveiliging tegen regen en het schemeren bij zonneschijn, overdekt waren met een los kapje van dof zwart ijzer, dat afgenomen kan worden (fig. 7).

De infanterie wordt in den regel op drie gelederen gesteld; de tirailleurs vormen het derde gelid.

De manoeuvres der infanterie waren over het algemeen zeer eenvoudig, en het kwam mij voor, dat de kommando's der afzonderlijke kommandanten der divisieën, pelotons enz., zeer bekort waren, en de uitvoering daardoor zeer spoedig op het eerste kommando volgde; men hoorde dus weinig kommanderen.

De algemeene kommando's van den brigade-kommandant werden slechts in zooverre herhaald door de regiments- en bataillons-kommandanten, dat deze het waarschuwings-kommando: *Brigade*, door *Regiment*, of *Bataillon*, herhaalden, waarop elk dadelijk de bijzondere kommando's deed, die voor de beweging vereischt waren. Hierdoor ging alzoo weinig tijd verloren.

De looppas werd zeer dikwijls aangenomen. Wanneer enkele kolonnen afstanden moesten doorloopen op oneffen bodem, of ook bij bewegingen bij de veldmanoeuvres, die niet als reglementaire évolutiën konden aangemerkt worden, zooals bij het innemen van positiën enz., werd gekommandeerd: *Ohne Tritt*, waarop de manschappen vrij liepen, zonder in den pas te blijven, hoewel de rigting zoo veel noodig behouden werd.

Op: *Tritt gefasst*, werd de pas hernomen.

De gesloten kolonne stelling met divisieën, scheen mij toe de meest gebruikelijke en normale. Men had overigens kolonnen: met geopende, halve, kwart- en gelederen-afstanden. De handgrepen waren weinig in getal. De

Fig. I.

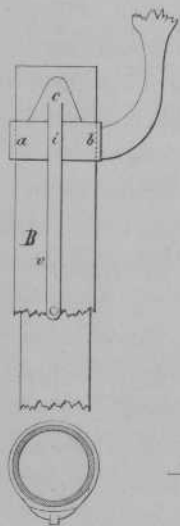

Fig. II.

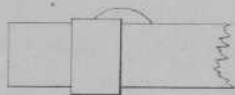

Fig. III.

Fig. IV.

Fig. V.

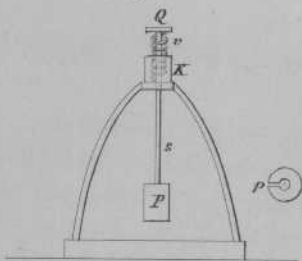

Fig. VI.

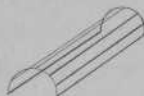
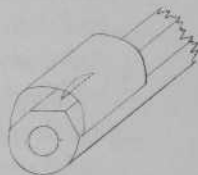
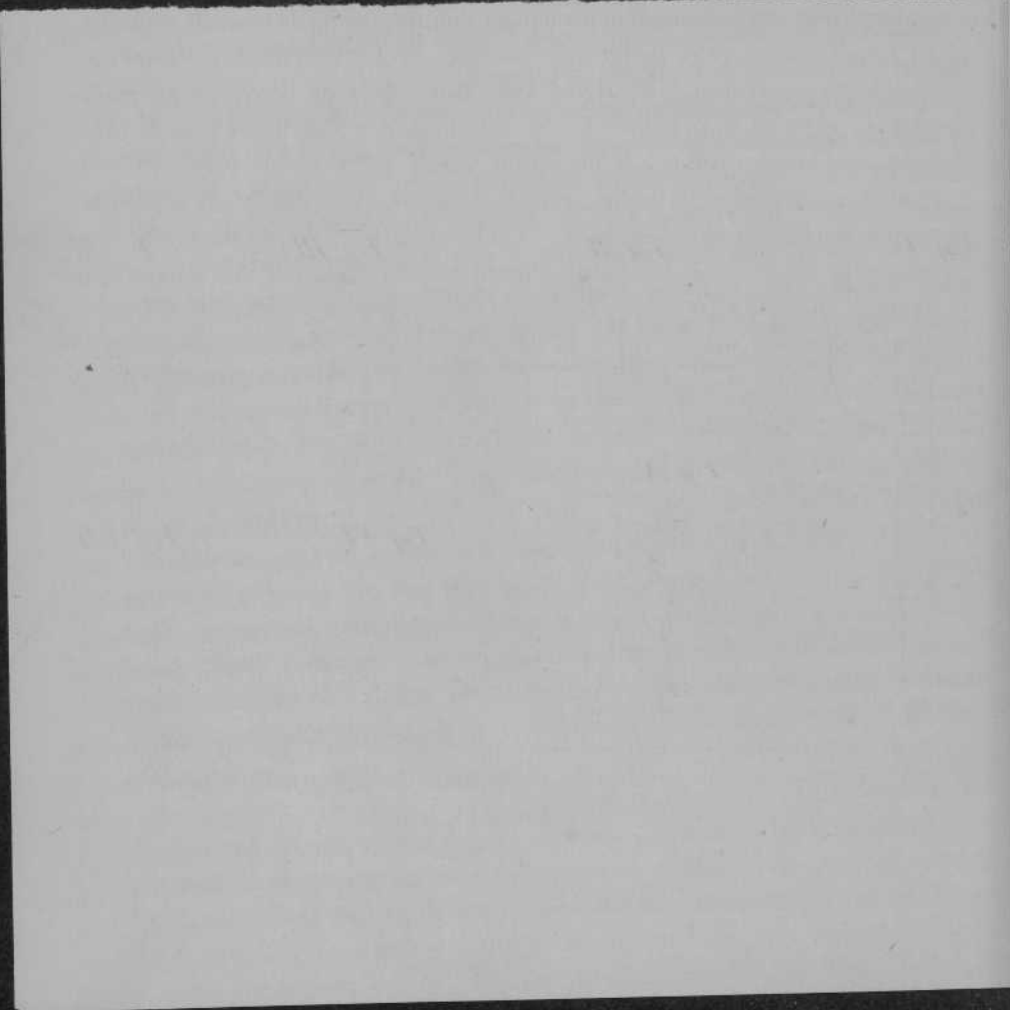

Fig. VII.

soldaten droegen het geweer gewoonlijk over, op den regter schouder, of wel, bij defileren enz., hoog in den regter arm als bij ons de onderofficieren. Het dragen van het geweer was bij de schildwachten veel vrijer gelaten dan hier te lande; dit schijnt mij zeer goed gezien.

De rigting is stilzwijgend altijd regts, tenzij dit voor enkele zeer bijzondere gevallen anders gekommandeerd wordt.

De divisie- en pelotonskommandanten zijn meestal op de vleugels geplaatst, en komen, wanneer er gerigt moet worden, op het kommando: *Points vor*, eenige passen vooruit. Zij rigten zich naar gelang de beweging dit medebrengt, regts of links; doch bij het inrukken der afdeelingen, in de afgebakende linie der *points*, is de rigting weder stilzwijgend regts.

In bijzonderheden te treden omtrent de manoeuvres die ik zag uitvoeren, of die mij medegeedeeld werden, zoude slechts de vermelding zijn van waarschijnlijk overbekende zaken; hetzij evenwel vergund, de aandacht te vestigen op de wijze waarop de *carré's* werden gevormd, op het kommando: *Formirt das Carré*. — In de onderstelling eener aanvalskolonnie met divisien op het midden geformeerd, sloten de 5e en 6e pelotons, tot op gelederen-afstand op de 4e en 3e pelotons; de 1e en 8e pelotons op de 2e en 7e. De afstand van 3 pas, die alsdan tusschen de twee verdubbelde divisien ontstond, werd onmiddellijk aangevuld door de officieren en onderofficieren van het opsluitend gelid, des noods aangevuld door eenige afgebroken vleugelrotten. De 1e, 2e, 7e en 8e pelotons, maakten zonder kommando regtsomkeert; de drie vleugelrotten der 3e, 5e, 6e en 7e pelotons, maakten front naar de aangevallen zijde. Op deze wijze ging eene kolonne plotseling, en zonder dat eenige voorbereiding het vormen van het *carré* liet vermoeden, in die formatie over.

Bij bajonet-aanval of charge, werd er altijd *hurrah!* geroepen; door het gedurig herhalen hiervan ging de voorgestelde indruk grootendeels verloren, en scheen het mij bovendien ondoeltreffend, om dit geroep reglementair vast te stellen, daar het al ligt uit gewoonte zou kunnen geschieden, bij nachtelijke uitvallen, overrompelingen enz., die men geheim wil houden.

Het defileren, bij gelegenheid van parades, revuën enz., geschiedde altijd in gesloten kolonnen, met het geweer hoog in de regter hand; de manschappen rigten, in het voorbijgaan, de oogen naar den hoofdpersoon waarvoor gedefileerd wordt, en nemen daarbij een bijzonder gecadenseerden en lossen pas aan; het geschiedde altijd in gesloten kolonnen. De rigting en houding waren daarbij voortreffelijk. Bij de zoogenaamde regiments-parade, sluiten de divisien der verschillende bataillons aan elkander, zoodat de aldus gevormde divisien over de 60 rot in het front hadden.

De officieren gaan de kolonne vooruit, zoodat er slechts eenige weinige bij de kolonne blijven; ook het vaandel gaat alleen voorop. Deze wijze van defileren, eene der moeilijkste parade-manoeuvres, werd uitmuntend uitgevoerd. Hoewel er zeer veel werk gemaakt werd van de oefening in het defileren, hechtten de officieren daaraan toch weinig wezenlijke waarde, en beschouwden zij dit alles slechts uit het oogpunt van vertooning maken.

Al de officieren die de parades bijwonen, groeten elk vaandel bij het defileren met de hand aan den helm. In deze houding staan zij ook op de parades zoolang het uitgeven van het parool aanhoudt.

De tamboers hebben de nieuwe, ook bij ons gedeeltelijk reeds ingevoerde kleine trommen; ook zijn de pijpers daarbij nog altijd aanwezig.

De rekruten komen in den aanvang van October op; zij worden gedurende den geheelen winter praktisch en theoretisch geoefend, en doen in dat jaargetijde groote oefeningsmarschen.

De eerste oefeningen der rekruten bestonden, te oordeelen naar hetgeen ik te Coblenz zag, in een soort van gymnastische voorbereiding, het opheffen en draaijen van hoofd, armen en beenen enz. Ook zag ik hen herhaalde malen, en zeer kort achtereen, links en regts draaijen, en zeer snel beurtelings op een der voeten opspringen; zoodat deze beweging naar dansen geleek.

De natuurlijke, ongekunstelde en den Pruisischen soldaat als aangeboren ernst, — eene eigenschap die mij een karaktertrek van het leger toescheen, — maakt dat deze oefeningen ook met den meesten ernst en zonder ophof plaats hadden, in weerwil der potsierlijke daarbij voorkomende vertooningen.

De oefening der rekruten geeft zeer vele bezigheden en een zware winterdienst aan de officieren; doch door de opkomst in het najaar, is het mogelijk de troepen genoegzaam geoefend op de groote zomermanoeuvres te brengen; ook komen de rekruten daardoor grootendeels na den oogst op.

Bij vele korpsen, onder anderen bij de genie en pionniers te Coblenz, hadden de officieren eene geheel vrijwillige winter-bijeenkomst opgericht. Om de 2 weken of daaromtrent, kwamen zij daartoe te zamen in een lokaal in of buiten de vesting, en werd door een hunner iets voorgedragen, bij voorkeur over een onderwerp dat in eenige betrekking stond met hun vak, ofschoon geheel vrije en letterkundige onderwerpen niet uitgesloten waren; na afloop daarvan bleef men vriendschappelijk te zamen. De chefs en hoofdofficieren van het korps woonden steeds deze bijeenkomsten bij.

EENE BESCHOUWING, HET ZWITSERSCHE JAGERGEWEER BETREFFENDE.

Door bijzondere omstandigheden verhinderd, verzoeken wij der Redactie eerst nu, deze weinige regelen te willen plaatsen:

Wij wilden de aandacht vestigen op de ons te groot voorkomende zwaarte van het door den geachten schrijver van het artikel: »*Het Zwitsersche Jagergeweer*» (*Milit. Spect.* N°. 11, 1859) nieuw voorgestelde geweer.

Het volstrekte gewigt van dit wapen is 0,775 pd. meer dan dat van het Nederlandsche tirailleur-geweer, en 1,34 pd. zwaarder dan het Zwitsersche jagergeweer.

Door het nieuw voorgestelde wapen weinig topzwaar te maken, is de druk op de linker hand bij het vuren, en op den schouder op marsch met het geweer over, aanmerkelijk minder dan bij het Nederlandsche tirailleur-geweer; doch met betrekking tot het Zwitsersche jagergeweer is het verschil van den druk in het nadeel van het nieuw voorgestelde.

Onzes inziens is en blijft het volstrekte gewigt van het voorgestelde wapen veel te groot, ook bij vermindering van topzwaarte, en wel om de volgende reden:

Wanneer de troep niet vermoeid is, dan valt het tirailleur-geweer aan eenige soldaten niet te zwaar; doch wanneer men, na een vermoeijenden marsch, van de wapens moet gebruik maken, dan is het gewigt van het geweer wel degelijk te groot. De druk van het nieuw voorgestelde geweer nu, is wel minder, doch het volstrekte gewigt van dit wapen is weér grooter dan dat van het tirailleur-geweer, zoodat wij den last van beiden bijna gelijk stellen.

Men mag niet aannemen, dat de soldaat gedurende een langen marsch zijn geweer in eene onveranderlijke houding draagt; reeds gedurende een uur marscherens, zal hij zijn geweer verscheiden malen verplaatst hebben, omdat eene en dezelfde houding vermoeijend is.

De ondervinding heeft geleerd, dat het Nederlandsche tirailleur-geweer voor de meeste soldaten te zwaar is: moet de man gedurende den marsch niet meer dan het volstrekte gewigt van zijn wapen torschen, dan is het nieuw voorgestelde geweer nog 0,775 pd. zwaarder; hoe groot is dan niet het voordeel in dit opzigt van het Zwitsersche jagergeweer, waarvan het volstrekte gewigt 1,34 pd. minder is dan dat van het nieuw voorgestelde, en waarvan de druk op de linker hand bij het vuren ook nog 0,40 pd. minder is dan bij het eerstgenoemde. Neemt men hierbij nog het getal zwakke lotelingen in aanmerking, dan komt men tot het besluit, dat het invoeren van een geweer met nog meer gewigt dan het thans bij ons bestaande, geenszins wenschelijk is.

In sommige opzigten zal het nieuw voorgestelde wapen ongetwijfeld voordeelen be-

zitten, in vergelijking met het Zwitsersche jagergeweer; doch die voordeelen zijn juist verkregen door een aanmerkelijk grooter gewigt; en wij stellen ons het nadeel van dat meerdere gewigt zoo groot voor, dat het Zwitsersche jagergeweer, volgens ons bescheiden oordeel, de voorkeur verdient.

De aanvankelijke snelheid, en dus ook het bestrijkende der kogelbaan, zijn bij het nieuw voorgestelde geweer in het voordeel; doch bij het Zwitsersche jagergeweer is de bestreken ruimte voor infanterie op 600 pas nog 80 el; wat nog wel geen bevredigende, maar toch een schoone eigenschap mag genoemd worden.

Aan het vuren op afstanden grooter dan 1000 à 1200 pas, kunnen wij geen groote waarde hechten, wanneer men dagelijks ziet, hoe luttel de uitkomsten zijn, die de schutter in tijd van vrede en rustig vurende op groote afstanden verkrijgt. Tusschen 1000 à 1200 pas is de grens waarop men troepen duidelijk zien kan; in den oorlog houden wij het schieten met klein geweer tot op afstanden buiten die grens, voor zeer onbeteekenend.

Het Zwitsersche jagergeweer heeft ook zijne gebreken; doch volmaakt zullen wij wel nimmer een wapen erlangen; de voordeelen zijn daarentegen, in vergelijking van die der andere wapens zoo groot, dat wij niet schromen ons als voorstander van dit wapen te verklaren.

Nijmegen, 24 Februarij 1860.

C. F. PABST,
1° Luit. 4° Reg. Inf.

GEWEERLOOPEN VAN GEGOTEN STAAL.

Gelijk bekend is bezitten gegoten stalen loopen de eigenschap van duurzaamheid, en weinig afslijten der trekken, bij juistheid van het schot, in veel hoogere mate dan loopen welke van ijzer gesmeed worden. Het engelsche gegoten staal bezit die eigenschappen in de hoogste mate, doch de kostbare bewerking van dit metaal verhindert het algemeen bezigen van die grondstof. Den Heer DREYSE, in Sommerda, komt de eer toe, de bruikbaarheid van het Duitsche gegoten staal, waaraan men vroeger twijfelde, bewezen te hebben, zoodat het thans door zijn toedoen in het groot wordt aangewend.

De eerste proeven beantwoordden echter niet aan de vereischten, omdat bij het boren bleek, dat de staven veel harde plaatsen, alzoo gebrek aan homogeniteit hadden, en als hoofdgebrek *te rijk aan koolstof* waren, om de noodige weekheid en veerkracht tot geboorde loopen te bezitten. Latere proeven vielen gunstiger uit, zoo zelfs, dat, terwijl van loopen van gesmeed ijzer 20% bij de vervaardiging wordt afgekeurd, men bij de stalen loopen op 3% kwam. De proeven welke in 1857 aan de Pruisische geweerfabriek te Spandau genomen werden, en waarbij zeventien fabriekanten concurreerden, toonden aan, dat het verlies of uitschot tot op 0,45% kon worden verminderd en men aan het gegoten staal de eigenschap heeft weten te geven van sterkte, veerkracht, en geschiktheid om gepolijst te worden, bij volkomen zuiverheid

van het inwendige der loopen, d. i. zonder scheuren, breuken, schilfers en asvlekken. Dien ten gevolge komt het verbuigen, scheuren en indeuken van den loop bijna nimmer meer voor. De toestand van den loop is na 10,000 schoten niet merkbaar veranderd.

Het geringe uitschot van gemiddeld 1% geeft, in verhouding tot gesmeede ijzeren loopen, eene besparing van een vijfde gedeelte van den arbeid, en daar de controle en revisie der wapens gemakkelijker wordt, zoo is de prijs der vervaardiging ten slotte niet hooger dan bij gesmeede ijzeren loopen.

Aan de fabriek van BERGER & C. te Witten aan de Roer, werd door het Pruisische gouvernement de voorkeur gegeven. De firma leverde reeds sedert Augustus 1856 maandelijks 1400 staven tot geweerloopen, en tegen het einde van hetzelfde jaar tot 1800 stuks per maand. Sedert 1857 bediende het Pruisische gouvernement zich alleen van het gegoten staal van BERGER, voor zoover dit tot loopen van vuurwapenen werd aangewend. De gezamenlijke productie van genoemd etablissement bedroeg in het jaar 1858 aan geweer-, bus- en karabijnloopen 56,659 stuks, en wordt voor het afgeloopen jaar op meer dan 70,000 stuks begroot. Het grootste gedeelte daarvan is bestemd voor het Pruisische gouvernement, dat tegenwoordig *uitsluitend* gegoten staal bezigt tot draagbare vuurwapenen.

Het voorbeeld door Pruisen gegeven, werd spoedig door andere staten gevolgd. Dat dit niet eerder en op ruimere schaal geschiedde, is daaraan toe te schrijven, dat vele kleine staten geen eigen geweerfabriek bezitten en genoodzaakt zijn hunne bestellingen van wapens te Luik, Suhl, of elders bij particuliere fabrikanten aan te besteden. Deze fabrikanten zijn tevens eigenaars der ijzerwerken, waaruit tot nog toe de ijzeren loopen werden voortgebracht. Die ijzerproductie zoude door het aanwenden van gegoten staal komen te vervallen, zoodat het belang der particulieren niet medebrengt, vrijwillig tot het nieuwe en betere materiaal over te gaan; dit zullen zij alleen doen, wanneer de militaire autoriteit dit bepaald wil.

Behalve dat tegenwoordig te Suhl, voor de regering van kleine Deutsche staten reeds stalen loopen worden verwerkt, laat ook Hannover in zijne fabriek te Herzberg, Wurttemberg in de fabriek te Ludwigsburg, stalen loopen uit de fabriek van BERGER ontbieden. Tevens zijn door die firma onderhandelingen met Zwitserland (1) en Rusland aangeknoopt, en beginnen enkele groote fabrieken te Luik een atelier tot het bewerken van stalen loopen in te rigten.

In de fabriek van BERGER kost een gegoten stalen massive loop van 4 Ned. el lengte en 0,024 el middellijn, f 2,27. De kosten van boren, uitgloeijen, afdraaijen, polijsten, slijpen en trekken worden op f 4,50 per loop geraamd. Hierbij valt evenwel op te merken, dat het een aanmerkelijk verschil in kosten geeft, of de loop op een groot, dan wel op een klein kaliber moet worden geboord, daar het laatste veel duurder te staan komt. Op een dubbele boorbank voor Zwitsersche loopen (kaliber 9 m. m.) kunnen bijv. slechts 4, voor Pruisische loopen (kaliber 14,5 m. m.), tot naaldgeweren, daarentegen 8 loopen per dag geboord worden. De prijs van een Zwitsersche jagergeweerloop is, zonder trekken f 4,50; doch met een haft die één stuk met den loop uitmaakt, wordt, de prijs per stuk met f 0,50 verhoogd.

(1) Het Zwitsersche gouvernement heeft eene premie van 13000 francs uitgelooft voor den fabrikant wiens stalen geweerloopen het best aan zekere vereischten voldoen.

BOEKAANKONDIGING.

The Shrapnel Shell in England and in Belgium, with some reflections on the use of this projectile in the late crimean war. — A historico-technical sketch by Major-General BORMANN, aide-de-camp to his Majesty the King of the Belgians. Brussels and London 1859. — gr. 8°, 166 blz.

Reeds te lang rustte op ons de verplichting om met een woord van dit belangrijke werk te gewagen. Wij durven echter hopen dat de naam alleen van den kundigen Schrijver, reeds aanbeveling genoeg was, om ook zonder eene aankondiging van onze zijde, aan deze uitmuntende schets eene welkome ontvangst bij onze artillerie te verzekeren.

Een kort overzicht zal een denkbeeld kunnen geven van een inhoud, even rijk aan gewigtige technische beschouwingen, als belangrijk wegens de aanwijzing van eene menigte bronnen voor de litteratuur van de shrapnel-granaten.

De S. vangt aan met te wijzen op de zonderlinge omstandigheid, dat, niettegenstaande de Engelschen reeds in den slag van Vimeira (1808) gebruik maakten van shrapnel's, deze projectielen evenwel eerst sinds de laatste 20 jaren, de aandacht van andere natiën tot zich hebben getrokken. Vooral bevreemdt het den S., dat daarvan door geen der oorlogvoerende mogendheden, tijdens den krijg in de Krim gebruik werd gemaakt (blz. 2, 3 en 70). — Later evenwel vermeldt de S. toch enkele gevallen, waarbij de shrapnel's gedurende dien oorlog en met goed gevolg werden gebezigd. Ook in de *Siège de Sébastopol, Historique du Service de l'artillerie, T. I, blz. 382, 517 enz.*, zal de S. later zeker nog eenige opgaven hebben gevonden omtrent dit gebruik.

Zoo als algemeen bekend is, heeft de generaal BORMANN, eene buis voor de shrapnel's uitgevonden, waarmede men bij de Belgische en andere artilleriën zeer tevreden is. In een ongeteekend artikel evenwel, voorkomende in *Colburn's United Service Magazine* van Februarij 1854, wordt de Bormann'sche buis als geheel onbruikbaar verklaard, en daarentegen die van den Engelschen kapitein Boxer hoog geprezen. — Aan de wederlegging van deze uitspraak nu, is het boven aangekondigde werk grotendeels gewijd.

Zonder ons partij te stellen, vooral daar onze artillerie noch de buis van BORMANN, noch die van Boxer heeft aangenomen, is het pleidooi niettemin ook voor onze artillerie allezins belangrijk, wegens de vele belangrijke wenken en bijzonderheden die het bevat.

Ten einde zijne lezers op de hoogte der kwestie te brengen, worden in de eerste plaats het doel en de voornaamste eischen der shrapnel's op eene beknopte en duidelijke wijze door den S. uiteengezet, om daarna meer bepaaldelijk het teedere en voornaamste punt: de buis, te behandelen (blz. 44—18). De lezer wordt daardoor in staat gesteld om met kennis van zaken een eigen oordeel uit te brengen bij de vergelijking op blz. 20 en volgg. der beide buizen. Hij wordt tevens bekend gemaakt met de zienswijze van eenige bevoegde regters als: DAHLGREN, DELOBEL en

andere; hoewel de S. niet in allen deele met het gevoelen van laatstgenoemden instemt. Hierbij komt ook de wijziging der Bormann'sche buis door BREITHAUPt ter sprake. Hoewel wij ons niet in den strijd wenschten te mengen, willen wij echter het debat ook niet als geheel onverschillige toeschouwers bijwonen, en wagen het dus een paar aanmerkingen in het midden te brengen, die op de conclusie zelve toch van geen invloed kunnen zijn.

De S. geeft namelijk op blz. 47 de voorkeur aan tijdbuizen, boven percutie-buizen, en beroept zich hierbij op de voorbeelden door DOUGLAS, in de laatste uitgave zijner *Naval Gunnery*, ten voordeele der eerste soort van buizen aangehaald. Wij gelooven echter dat het zeer mogelijk en wenschelijk zoude zijn, de voordeelen van tijd- en percutie-buizen te vereenigen, door tijdbuizen te vervaardigen die tevens voorzien waren van eene percutie-inrigting; treffen de granaten dan niet tegen harde voorwerpen of missen zij haar doel geheel, zoo blijft toch de springwerking altijd nog over.

Eene andere aanmerking betreft de wijze waarop de voor- en nadeelen van vier verschillende buizen worden vergeleken, in een tabellarisch overzicht der achtereen-volgende bewerkingen, die bij de aanwending van elke buis moeten worden verrigt. Het is, dunkt ons, niet het aantal tempo's, maar de duur en de meer of mindere moeijelijkheid van elke verrigting, die hier beslissen moeten. Zonder eene opgave van tijd en van de vereischte krachtsinspanning, leidt zulk eene tabel, waarin bovendien de splitsing der tempo's geheel willekeurig is, tot niets, of wat nog erger is: tot alles wat men wil. — Wij zeggen dit evenwel in het algemeen, zonder des schrijvers onpartijdigheid ten dezen, in het minste te verdenken.

Na deze vergelijking worden eenige belangrijke voorbeelden medegedeeld, van het gebruik van shrapnel's met Bormann'sche of daarmede overeenkomende buizen voorzien, in den werkelijken oorlog; deze voorbeelden worden verder aangevuld door proeven bij verschillende mogendheden en ook hier te lande met shrapnel's genomen. Het stelsel van BORMANN en BOXER wordt vervolgens vergeleken, zoo ten opzichte der kosten, als van het aantal voortgeschotene kogels enz. Ook langs dezen weg komt men tot een voordeelig resultaat voor het Bormann'sche stelsel.

De kwestie van prioriteit kon niet achterwege blijven. De shrapnel-granaat is eene Engelsche uitvinding; van 1808 tot 1815 werd zij reeds aangewend, voor Badajoz en Waterloo, zoo als wij uit eenige belangrijke aanteekeningen leeren. Evenwel vindt men reeds in 1573 in den *Codex Palatinus* gewag gemaakt van een *Hagelkugel*, waarin het hoofddenkbeeld der shrapnel's reeds opgesloten ligt. — Prioriteits-kwestiën als deze, waarbij allen vasten grond ontbreekt, en waar het laatste woord blijft aan den toevalligen ontdekker van de oudste oorkonde, hebben ons, vooral op technisch terrein, altijd bijzonder weinig aangetrokken. Minder dan ooit voelen wij ons nu geneigd, die kwestie uit te pluizen, nu het teruggaan tot Waterloo, tot Badajoz, ja zelfs tot de XVI eeuw, nog niet toereikt, en de S. ons op de meteorostenen, die geheimzinnige cosmische producten wijst, als het eerste voorbeeld van shrapnel's. Reeds vóór de uitvinding van het buskruid, zelfs door de Chinezen (die eens en voor altijd alles het eerste moeten hebben uitgevonden), bestonden er dus shrapnel's; zij zijn dus zoo oud als de wereld, zoo niet nog ouder; welligt is onze

planeet zelve een shrapnel; — en met deze gissing gelooven wij de kwestie genoegzaam te hebben uitgeput.

Op blz. 73 beschrijft de S. de vier door hem in België voorgestelde soorten van shrapnel's: 1°. De gewone. 2°. Een brand-shrapnel. 3°. De shrapnelbom. 4°. De shrapnel-brandbom. Het doel van elk dezer soorten wordt duidelijk uiteéngezet, het nut daarvan door mededeeling van eenige proeven gestaafd, en het voordeel nagegaan, dat men voor en in Sebastopol uit eene ruimere aanwending van shrapnel's had kunnen trekken.

Uit deze beschouwingen leeren wij dit nieuwe wapen alzoo kennen, als vatbaar voor eene toepassing uitgebreider dan men zich dit in het algemeen voorstelt. Tegen steenen muren, of om bres te schieten kan er geen spraak zijn van shrapnel's; maar wel in de overige meest in den oorlog voorkomende omstandigheden; want, ook als spring- en brandgranaten, werken zij nog krachtig, bijv. bij het indringen in scheepsboorden. — Zoo zij indringen, dachten wij onwillekeurig, want het is de vraag, of zij niet op het oogenblik van treffen verbrjzeld worden, en dan, wij hebben het zelfs bij groote bommen gezien, is de springwerking nul.

Nog deelt de S. veel wetenswaardigs mede omtrent het gebruik van shrapnel's uit houwitser en mortieren, en eindigt met, naar het ons voorkomt, te veel aandacht te wijden, aan eenige ultra-philantropische regelen van DOUGLAS, die het in brand schieten van schepen als iets onmenschelijks beschouwt. Gelukkig voor onze defensie, dat de waterdood minder wreed schijnt dan de vuurdood! — Wie 't vuur of 't water niet bevalt, houde zich buiten den strijd. — Te regt eindigt de S. dan ook met de opmerking, dat: het beter is in ernst met vernieling te kunnen dreigen, dan te vernielen, — en — dat: het niet gebruik maken van alle beschikbare vernielingsmiddelen eene dwaze en zeer schuldige opoffering is van onze eigene troepen.

Wij eindigen met den wensch, dat de generaal BORMANN nog dikwijls aangevallen worde, ten einde ook hij zich op meêdoogenlooze, maar vooral ook op eene voor de wetenschap zoo leerrijke wijze kunne verdedigen, als hij zulks in dit geschrift gedaan heeft.

's Hage, 8 Maart 1860.

D.

Aan de Redactie van den Militaire-Spectator.

In de nummers 1 en 3 van Januarij en Maart dezes jaars, worden in uw geacht tijdschrift artikelen gevonden, waarbij het wenschelijke wordt aangetoond, dat ontwerpers van getrokken geschut, zich vooral de ondervinding ten deze in andere landen opgedaan ten nutte zouden maken. Steller dezer regelen, niets liever wenschende dan zoodanige handelwijze te kunnen volgen, noodigt bovenbedoelde schrijvers beleefdelyk uit, om door middel van den *Militaire-Spectator* aan het Departement van Oorlog mede te deelen, de hun, naar het schijnt, van elders bekende en proefondervindelyk goed bevonden opgaven.

's Hage 6 April 1860.

Dr. v. H.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(Vervolg van N°. 4, Blz. 186.)

Na den slag bij Montebello scheen het Oostenrijksche hoofdkwartier weêr geheel tot rust te zijn gekomen. Den 21sten Mei trok de Sardijnische generaal CIALDINI met zijne divisie over de Sesia, bij Villata en Borgo-Vercelli, en dreef daar de Oostenrijksche voorposten terug.

Den 22sten maakte Koning VICTOR EMANUEL zelf eene verkenning mede, die uitgevoerd werd door de divisie Castelborgo. Bij Casale op den linker Po-oever overgegaan, trok zij over Terranuova op Candia. De Piëmontezen bezetteden eenige eilanden in de rivier; den 23sten ging deze divisie weêr op Casale terug.

Den 25sten had GARIBALDI 5000 man van zijn vrijkorps verzameld bij Borgomanero. Van deze plaats was een gedeelte getrokken op Pallanza, terwijl hij zelf op Arona ging, van daar langs het Lago Maggiore, den Tessino overtrok, en eindelijk op den middag van den 25sten te Sesto-Calende aankwam. Den 24sten zette hij zijnen marsch voort, en kwam dien dag te Varèse. Reeds den 22sten was de tijding van GARIBALDI's vorderingen te Milaan en in het Oostenrijksche hoofdkwartier bekend geworden. De gouverneur van Milaan zond daarop een gedeelte van het garnizoen, sterk 2 baatillons, 4 kompagnien grensinfanterie, 2 eskadrons, benevens 2 halve batterijen, over Gallarate, om GARIBALDI tot den terugtogt te noodzaken. De voorhoede van dit korps was den 25sten te Sesto-Calende aangekomen, had daar de achterhoede van GARIBALDI gevonden, en die geslagen. Deze trok terug op Varèse. GARIBALDI werd hier den 26sten door deze Oostenrijksche afdeeling aangevallen, doch versloeg dit korps, dat op Como terugtrok. Zijnen togt voortzettende, sloeg hij andermaal den vijand bij Como, en trok op den avond van den 27sten deze stad binnen. Overal vaardigde

hij oproerige proclamatiën uit, en verklaarde allen voor verraders, die niet de wapenen opvatteden om de Oostenrijkers te verdrijven. Het schijnt dat de inderdaad zeer snelle vorderingen van den koenen partijganger, die zijne voorposten zelfs in Lecco en Monza, op den weg naar Milaan vooruitschoof, niet alleen het Oostenrijksche hoofdkwartier verontrusteden, maar ook de Piëmontesche generaals, misschien zelfs de bevriende keizerlijke en koninklijke opperbevelhebbers, die konden vreezen, dat het bekende partijhoofd meer zou uitrigten voor de bevrijding van Lombardijë, dan zij moesten wenschen. Dat vrijkorps bestond niet zoozeer uit bijeengehaalde vrijwilligers, die, niets te verliezen hebbende, van elke gelegenheid gebruik maken om de kansen van het geluk te beproeven, maar het bestond grootendeels uit menschen van zeer beschaafde opvoeding, die, afkomstig uit geheel Italië, hun land hadden moeten verlaten om hunne bekende vrijheidsbeginselen. De algemeene opinie zelfs scheen in dit vermoeden te deelen, die zich bijv. openbaarde in een der telegraphische berigten van het oorlogstooneel: »GARIBALDI se porte sur Milan et l'empereur se porte . . . bien.»

De Piëmontesche generaals verspreidden dan ook een gerucht, dat het legerkorps van den generaal NIEL, in aantogt was, om met GARIBALDI samen te werken.

De Oostenrijksche veldmaarschalk beschouwde de démonstratie van GARIBALDI op zijnen regter vleugel, als eene poging om zijne oplettenheid van den Po af te leiden. Intusschen kon hij toch in den rug van het leger gevaarlijk worden, vooral wanneer hij er in slaagde die streken in opstand te brengen. GIULAI gelastte daarom den generaal URBAN, wiens reservekorps nu weër beschikbaar was, zich met 10,000 man tegen GARIBALDI te wenden, en zoo mogelijk hem den terugtogtsweg af te snijden. De partijganger had zijn behoud alleen te danken aan bewegingen, die inmiddels bij het geallieerde leger hadden plaats gehad.

URBAN verscheen den 27sten in Monza, versloeg nabij Como de voorposten van het vrijkorps, en bezette Varèse en Sesto-Calende. GARIBALDI had Como moeten verlaten, en was, om Varèse heen, op Laveno getrokken. Deze stad, aan het Lago-Maggiore gelegen, kon hem in de gelegenheid stellen, met de stoombooten op dat meer te ontkomen naar Intra, en daar in het gebergte de wijk te nemen. Laveno was echter bezet door eenige Oostenrijksche bataillons en een gedeelte van het flotille-korps. Tweemaal werd zijn aanval afgeslagen, en zijn toestand werd zeer gevaarlijk, toen plotseling het korps van URBAN teruggeroepen, en GARIBALDI daardoor in staat gesteld werd, Varèse andermaal te gaan bezetten.

Het Oostenrijksche hoofdkwartier was steeds in Garlasco gebleven; het

leger bepaalde zich tot het bezetten van Bobbio, in het dal van de Trebia, en van de toegangen tot Stradella, die door het Fransch-Sardinische leger verlaten waren.

De legers hadden omstreeks den 25sten Mei, de navolgende stellingen :

Van het Fransche leger : het 1° legerkorps, op den regter oever van den Po en de Scrivia, bij Voghera en Casei; het 2° legerkorps, op den regter oever van den Po en den linker van de Scrivia, bij Castelnuove-Scrivia en Salé; het 4° legerkorps, op den regter oever van den Po en den linker van den Tanaro, bij Bassignana en Valenza.

Achter deze legerkorpsen in eene tweede linie : het 3° legerkorps bij Pontecurone, en de garde bij Alessandria.

Het Piëmontesche leger sloot zich hierbij aan op den linker vleugel, en wel : de divisie Cucehiari, tussehen Monte en Frassinetto, op den regter oever van den Po; de divisie Castelborgo, met ééne brigade in Casale, met de andere bij Terranuova, op den linker oever van den Po; de divisie Fanti, op den regter oever der Sesia bij Gazzo, Motta de Conti en Caresana; de divisie Durando, bij Pezzana en Prarolo, en eindelijk : de divisie Cialdini, bij Vercelli.

Hier tegenover hielden de Oostenrijkers de volgende stelling bezet : het 7° legerkorps op den linker oever der Sesia, van Vercelli tot Candia; het 5° en het 5° legerkorps tussehen Candia en Sannazaro; daarachter het 2° legerkorps als eene algemeene reserve aan de Agogna; eindelijk het 9° legerkorps bij Pavia, en het 8° legerkorps bij Piacenza.

Den 30sten Mei trok de Koning van Sardinië aan het hoofd van 4 divisien van zijn leger bij Vercelli over de Sesia, en viel de versterkingen van Palestro, Vinzaglio, Confienza en Casalino aan. Dit was het begin van de zoo belangrijke overvleugeling van het Oostenrijksche leger, die geheel onopgemerkt bleef in het hoofdkwartier van GIULAI.

De divisie Cialdini ging den 28sten het eerst bij Vercelli op den linker Sesia-oever over, en twee bruggen werden in den nacht van den 29sten over de rivier geslagen, boven- en benedenwaarts van de door de Oostenrijkers vernielde spoorwegbrug. Dien dag vereenigden zich bij Vercelli de drie divisien, Durando, Fanti en Castelborgo, en gingen den anderen morgen op den linker oever over, om den regter vleugel der Oostenrijkers terug te drijven. De divisie Lilia van het 7° korps, zamengesteld uit de brigaden Weigl en Dondorf, maakte dezen regter vleugel uit, twee regementen bezetteden de dorpen Palestro, Vinzaglio, Confienza en Casalino.

De aanval der Piëmontezen zou geschieden als volgt : CIALDINI zou zich trachten meester te maken van Palestro, DURANDO van Vinzaglio, FANTI van

Confienza en CASTELBORGO van Casalino. De divisie Cucchieri bleef voorloopig in Casale.

In den vroegen morgen van den 30sten, begaf de divisie Cialdini zich op marsch, den grooten weg volgende van Vercelli over Palestro naar Mortara. Deze weg wordt, alvorens men Palestro bereikt, doorsneden door eene beek, de Sesiotta, en door een kanaal, Roggia-Gamara genaamd. Over het kanaal ligt eene steenen brug. Het dorp Palestro ligt op eene hoogte, omringd door rijstvelden die met diepe slooten zijn doorsneden. Digt langs het dorp loopt de weg door een' ravijn, omstreeks 400 ellen lang, in de rigting van Vercelli.

In dit dorp hadden de Oostenrijkers zich versterkt, ofschoon zij zeer zwak in getal waren (1 bataillon grenadiers met 4 stukken geschut). Hunne uiterste posten bezetteden de brug, en hier begon dus het gevecht.

De divisie Cialdini had als voorhoede het 7e bataillon bersaglieri, met twee bataillons van het 9e regiment.

De bersaglieri overvielen den post aan de brug over het kanaal; zij maakten zich meester van dit overgangspunt, en CIALDINI liet terstond de bataillons regts en links van de brug déboucheren. De Piëmontezen vormden nu twee sterke kolonnen aan weërszijden van den weg, en bragten 4 stukken bij de brug in batterij. De rechter kolonne, geleid door den kolonel BRIGNONE, ging moedig vooruit tot den aanval op het dorp, maar werd met groot verlies twee- à driemaal teruggeslagen, alvorens zij vasten voet in het dorp kon krijgen.

Het bataillon, met de verdediging belast, moest eindelijk, niet bestand tegen zulk eene overmagt, bezwijken, doch op dit-oogenblik kregen zij eene versterking van één bataillon van het regiment Wimpffen, en 2½ kompagnie van het regiment Leopold. Deze troepen bezetteden het kerkhof aan de noordzijde en poogden het dorp te hernemen, doch zij waren te zwak, en deze ongunstige verhouding vermeerderde nog, toen het 15e en het 16e Sardinische regiment aankwamen om de overigen te ondersteunen. Na een allerhevigst en moorddadig gevecht moesten de Oostenrijkers het kerkhof en de omliggende huizen ontruimen. Doch nog gaven zij de overwinning niet op; telkens hernieuwden zij den aanval, maar om telkens grootere verliezen te ondergaan. Drongen zij op sommige punten door, dan zagen zij zich spoedig afgesneden, en werden gevangen genomen. Op deze wijze zouden, volgens de Piëmontesche berigten, 500 Oostenrijkers zijn gevangen gemaakt, echter niet dan na den wanhopigsten tegenstand, en nadat alle uitgangen door de lijken der gesneuvelden versperd waren. Zij streeden hier als één tegen zes. Een kapitein die gevangen genomen was, ondervraagd door de

Sardinische officieren, waaraan deze wanhopige tegenstand was toe te schrijven, of de Oostenrijkers soms dachten dat de vijand in last had, niemand het leven te sparen, gaf tot antwoord: dat zij tot het laatste oogenblik op ondersteuning gerekend hadden.

CIALDINI geeft als het verlies der Piémontezzen bij dit gevecht op, 140 man aan dooden en gekwetsten. Tegen den middag van dienzelfden dag was Vinzaglio aangevallen en stormenderhand genomen. Dit dorp was even als Palestro, uitnuntend geschikt om verdedigd te worden. De huizen liggen ook op eene hoogte, door rijstvelden omringd. Het dorp wordt ook door een kanaal gedekt, de brug daarover verdedigd door een kasteel. De Oostenrijkers hadden zich in het dorp gebarricadeerd, en zij verdedigden de toegangen met dezelfde groote dapperheid als bij Palestro; zij moesten echter ook hier wijken voor eene te groote overmagt. Het verlies der Piémontezzen bij Vinzaglio, wordt door hen opgegeven 188 man te hebben bedragen.

FANTI was over Borgo-Vercelli op Casalino gemarscheerd, doch hij werd lang opgehouden door Oostenrijksche veldwachten, die hem noodzaakten eenen omweg te maken. Meester van Casalino, verdeelde hij zijne troepen in twee gedeelten, waarvan ééne kolonne nog bij tijds aankwam, om aan het laatste gevecht om Vinzaglio deel te nemen. De andere kolonne bezette Confienza zonder eenigen tegenstand te ontmoeten.

CASTELBORGO bezette 's avonds het dorp Casalino, dat door den vijand verlaten was.

De Oostenrijksche bevelhebber LILIA, had in den namiddag de vereeniging bevolen zijner divisie om het hoofdkwartier te Robbio.

Daar de aanval op den Oostenrijkschen regter vleugel met eene groote overmagt was geschied, had LILIA terstond hiervan kennis gegeven aan den kommandant van het legerkorps, baron ZOBEL, wiens hoofdkwartier in Mortara was.

Deze wilde den volgenden dag de stelling van Palestro trachten te hernemen. Daar hij echter de divisie Reischach niet kon terugtrekken van het lagere gedeelte der Sesia, had hij den kommandant van het 2^e legerkorps, Prins LIECHTENSTEIN, om ondersteuning doen vragen.

Het 2^e korps stond tusschen de Agogna en Garlasco; de divisie Jellachich, met het hoofdkwartier in Cernago, kreeg bevel op Robbio te trekken, en LIECHTENSTEIN begaf zich met de divisie Herdy naar Mortara. De divisie Jellachich bestond uit de brigaden Szabo, 1 regiment infanterie en 1 ba-taillon jagers, en Kudelka, sterk 1 regiment infanterie. ZOBEL kwam 's nachts ten twee ure in Robbio aan, ten 8 ure 's morgens, van den 31sten, de brigade Szabo, van nabij gevolgd door de brigade Kudelka.

De aanval zou op de volgende wijze plaats hebben :

De brigade Weigl, 4 bataillons, moest zich trachten meester te maken van Confienza.

De brigade Dondorp, zou den grooten weg van Robbio naar Palestro volgen, dit dorp aan de oostzijde aanvallen, terwijl de brigade Szabo, over Rivoltella, Palestro van de zuidzijde zou trachten te vermeesteren.

De brigade Kudelka bleef op den grooten weg in reserve.

Er wordt aangemerkt dat hier weder eene fout begaan werd, waaraan de Oostenrijkers in dezen veldtocht zich dikwijls schuldig maakten, namelijk van de troepen over eene te groote front-breedte te verdeelen. Nu weder geschiedde de aanval op een front van 1 uur door 15,000 man. Het was bekend, dat men de divisie Cialdini bij Palestro, en de divisie Fanti, bij Confienza tegen zich over zou vinden, dus minstens 20,000 man. Verder kon men nagaan dat de divisie Durando daarachter bij Vinzaglio stond, daar de Oostenrijkers den 30sten met die divisie slaags geweest waren; dat men dus in het geheel 50,000 man in eene sterke stelling zou vinden. Hetgeen de Oostenrijkers echter niet zoo bepaald konden weten, was, dat de Piëmontezen intusschen eene aanzienlijke versterking gekregen hadden.

Den 28sten Mei, namelijk, was de infanterie van het 5^e Fransche legerkorps (CANROBERT), langs den spoorweg vervoerd, van Pontecurone naar Casale; de artillerie en kavallerie volgden met versnelde marschen.

Den 29sten kwam deze magt te Prarolo, aan de Sesia, tegenover Palestro, en begon den 30sten met het slaan van drie bruggen, om de rivier te kunnen overtrekken, en vervolgens, beschermd door de Piëmontezen, tot Novara door te dringen, en zich daar te vereenigen met het 4^e korps (NIEL) en met de garde, die eveneens hunne vroegere stellingen verlaten hadden. CANROBERT had nog het 5^e regiment Zouaven onder zijne bevelen gekregen. Dit regiment ging 's avonds van den 30sten op den linker oever over, om het slaan der bruggen te beschermen. Het zou zich den volgenden dag bij CIALDINI aansluiten, daar er besloten was, dat de schijnaanval der Piëmontezen zou voortgezet worden op Robbio, in de rigting van Mortara.

Men ondervond echter groote moeilijkheid bij het slaan der bruggen, daar de Sesia buitengewoon gezwollen was door de zware regens op den 30sten. De eerste brug werd door den stroom meëgesleept, de tweede onderging nagenoeg hetzelfde lot, en alleen de derde bleef bruikbaar.

Den 31sten hielder de weder op, en twee divisien Renault en Trochu gingen op den linker oever over. De derde divisie Bourbaki zou later volgen.

Daar de Piëmontezen wachtten met den aanval tot de Fransche divisien de bruggen overgetrokken waren, werden zij in hun plan voorkomen door

den aanval van ZOBEL op hunne stelling. De Piëmontesche rapporten gewagen van de onverklaarbare handelwijze der Oostenrijkers. »Waarom», zeggen zij, »aarzelden de Oostenrijkers nog, ons met hunne geheele magt op het lijf te vallen. Wanneer zij dat met 70 à 80,000 man hadden gedaan, dan zouden wij in eenen zeer haghelijken toestand zijn gekomen.»

Het goede oogenblik voor GIULAI om slag te leveren zou geweest zijn, toen de Fransche divisien den overtogt verrigften. De Piëmontezen bekenen dit. GIULAI had dan met alle beschikbare troepen zich moeten wenden tegen de Sardiniërs en tegen de naderende Fransche kolonnen, en hen terugslaan over de Sesia. Hij had minstens drie legerkorpsen des namiddags van den 50sten bij Robbio kunnen vereenigen. Daarmede had dan onmiddellijk de aanval moeten geschieden, vóór dat de overige Fransche divisien haren marsch van Vercelli naar Novara volbragt, en daar stelling genomen hadden. In de kleine ruimte tusschen Palestro en Vercelli, zou de verwarring vreeselijk geweest zijn. Nu echter voerden de Franschen ongehinderd hunne bewegingen uit.

's Morgens ten 10 ure begon de aanval der Oostenrijkers door de brigaden Weigl, Dondorf en Szabo.

DONDORF drong tot de huizen van Palestro door, maar werd na een hevig gevecht van eenige uren, met een verlies van 750 man, teruggeslagen. Deze aanval werd met groote dapperheid verrigt, door een zeer moeilijk terrein, doorsneden met kanalen, holle wegen en slooten.

SZABO was op Rivoltella gemarscheerd, maar moest, om Palestro te bereiken, voortrukken in de smalle strook lands, tusschen het kanaal van Roggia-Gamara regts, en de Sesiëta links. Dit kanaal draagt hier den naam van kanaal van Sartirana.

Aan het kanaal bezuiden Palestro gekomen, werd op den weg, en bij de brug eene batterij geplaatst, die terstond het vuur opende. Het 7^e bataillon jagers dat aan het hoofd marscheerde, bestormde de brug, en maakte zich meester van de eerste huizen van Palestro. CIALDINI, wiens tweede brigade eenigzins achterwaarts stond, kon in het eerste oogenblik hier slechts het 7^e bataillon bersaglieri tegenover stellen, doch hij verzocht terstond om hulp aan de divisie Renault, die tusschen de Sesia en de Sesiëta in stelling gekomen was. RENAULT plaatste twee batterijen achter de Sesiëta, die haar vuur openden op de linker flank van het regiment Aartshertog Wilhelm, dat het voorste bataillon tot ondersteuning volgde. Dit regiment werd daardoor in zijnen marsch gestuit, en de batterij met het bataillon bleven aan zich zelven overgelaten.

Het was op dit oogenblik, dat het 5e regiment Zouaven de Sesiëta, waarin

5 à 4 voet water stond, doorwaadde en met de grootste onstuimigheid zich op de batterij wierp, en op het bataillon dat om de huizen van Palestro vocht. De batterij tusschen twee waters geplaatst, kon niet terug, vijf stukken moesten achtergelaten worden, en het bataillon, in den rug aangevallen, werd of het water ingedreven of gevangen genomen.

Het was bij deze gelegenheid dat de Zouaven op den anderen oever gekomen, zich van hunne broeken ontdeden, om zodoende des te vrijer in hunne bewegingen te zijn. Ten 1 uur was de aanval van Szabo afgeslagen.

De brigade Weigl was bij Confienza niet gelukkiger geslaagd. In den beginne bedreigde zij ernstig CRALDINI's linker flank bij de Casina San-Pietro, alwaar het gevecht des morgens ten 10 ure zeer hevig was, ofschoon de brigade verscheiden' bruggen had over te trekken, over het Camara- en het Scotti-kanaal. Toen echter de brigade Szabo was teruggeslagen, stond WEIGL alleen tegenover de Franschen en Piëmontezen, en trok ten 2 ure ook terug.

De Casina San-Pietro werd andermaal bezet door de Piëmontezen, en overigens dezelfde stelling van 's morgens weder ingenomen.

De officiële rapporten van de Oostenrijkers meldden in deze twee dagen een verlies van 2100 man aan dooden en gekwetsten en 950 vermisten, 1 generaal en 25 officieren gewond, en 521 officieren gesneuveld. De Piëmontesche bulletins gewaagden van de groote verliezen bij deze bloedige gevechten, die zij een schitterend wapenfeit noemden.

Volgens hunne opgaven verloren zij op den 51sten bij Vinzaglio, 188 man aan dooden en gekwetsten, en bij Palestro, 589 man.

Volgens het *Journal des Débats* zouden de verliezen der geallieerden op den 30sten en 51sten, 1400 man bedragen hebben.

De groote fout, welke hier door de Oostenrijksche bevelhebbers begaan werd, was, dat zij geen genoeg aantal troepen in het gevecht bragten, en dit was weder een gevolg van het volslagen gebrek aan berigten van den vijand, waardoor zij niet inzagen, dat deze gevechten dienden om den flankmarsch, die door het Fransche leger intusschen uitgevoerd werd, te beschermen.

NAPOLEON oordeelde namelijk het oogenblik gekomen om de operatiën te beginnen.

Met groote bedachtzaamheid had hij zijn leger vereenigd, en daaraan de meest geschikte organisatie gegeven voor dezen veldtocht. Groote beweegbaarheid paarde het aan groote eenheid. De Fransche Keizer had den tijd gehad zijnen tegenstander te leeren kennen, en was tot het stoute besluit gekomen, zijn leger met den meesten spoed te verplaatsen, en daarmede, den vijandelijken regter vleugel omtrekkende, den weg naar Milaan te bereiken.

Den 29sten waren het 4^e legerkorps (NIEL) en de Keizerlijke garde met den spoortrein naar Casale vertrokken, en kwamen den 30sten in Vercelli, werwaarts NAPOLEON ook zijn hoofdkwartier verplaatste. Dien dag trok NIEL de Sesia over, bezette Borgo-Vercelli, met zijne voorhoede in Orfengo, op den weg naar Novara.

Na den afloop van de gevechten om Palestro, op den 31sten, te hebben afgewacht, vervolgde hij 's nachts zijn marsch, en kwam des morgens van den 1sten Junij in Novara aan. Om den Oostenrijkschen regter vleugel nog meer te misleiden, bezetteden eenige voorposten Olengo, op den weg naar Mortara. Het 2^e legerkorps (MAC-MAHON), den 29sten uit Casale vertrokken, vereenigde zich den 1sten in Novara met NIEL, bij welke legerkorpsen zich op den 2den de garde aansloot. Op dezen dag waren dus 7 infanterie-divisiën, omstreeks 60,000 man alhier vereenigd.

Na de gevechten om Palestro, was het Oostenrijksche leger teruggetrokken op Mortara, en het Sardijnische de Agogna genaderd. CANROBERT maakte den regter vleugel uit, en bezette Robbio. Op den 3den Junij verlieten deze troepen hunne stelling; Galliate werd door de Sardiniërs bezet, terwijl CANROBERT zich in de omstreken van Novara bij de reeds vereenigde Fransche legerkorpsen aansloot. Om de stelling van Alessandria niet geheel te ontblooten, was het 1^e legerkorps daar gebleven; nu echter, volgde dit ook de algemeene beweging en kwam den 3den bij Novara aan.

Door de Oostenrijkers was deze beweging tot den 1sten Junij geheel onopgemerkt gebleven. Wel had ZOBEL den 31sten het berigt der voorposten gekregen, dat dien nacht onophoudelijk het geblaas der locomotieven op den weg van Casale naar Vercelli gehoord werd, maar hij meende dat versterkingen werden aangevoerd, voor de tegenover hem staande Sardijnische en Fransche troepen, die den volgenden dag den aanval zouden voortzetten.

Op den 1sten had hij het berigt gekregen, dat groote troepenmassa's op den weg van Vercelli naar Novara op marsch waren. ZOBEL had hiervan kennis gegeven aan den maarschalk GIULAI, met het verzoek de 2^e, 3^e en 7^e legerkorpsen te mogen vereenigen, en daarmede de geallieerden bij Novara aan te vallen.

Hij meende, behalve op deze magt, op den 2den, nog te kunnen rekenen op het grootste gedeelte van het 1^e legerkorps (CLAM-GALLAS), dat in het laatst van Mei, Duitschland verlaten had, van Verona per spoortrein den marsch voortzette, en den 1sten Junij met zijne voorhoede bij Magenta was aangekomen. De Oostenrijksche opperbevelhebber was echter hiertoe niet te bewegen, en 's morgens van den 2den kregen alle Oostenrijksche legerkorpsen het bevel op den linker oever van den Tessino terug te gaan, alwaar

GIULAI zijn leger wilde zamentrekken. Het 2^e, 7^e en 5^e legerkorps verrigttten den overtocht bij Vigevano, in den nacht van den 2den op den 3den Junij. Het 5^e legerkorps trok bij Bereguardo den Tessino over. Deze waren de bewegingen door beide legers in de laatste zeven dagen uitgevoerd. Het zal niet overbodig zijn hierbij een oogenblik stil te staan.

NAPOLEON had dus besloten *aanvallend* op te treden, en men kan vragen, op welke gronden hij hiertoe gerechtigd was. De strategie schrijft voor, dat de oorlog in den regel aanvallend moet gevoerd worden door den sterkste. Uit de opgaven van de sterkte der wederzijdsche legers is gebleken, dat deze niet veel verschilde, en al kon het verbonden leger misschien gedurende den oorlog rekenen op eene aansluiting der Toskaansche krijgsmagt, daar tegenover kon Oostenrijk die legerkorpsen stellen, welke nog op het tooneel des oorlogs te wachten waren.

Evenwel de getallen bepalen niet enkel de sterkte van een leger, maar ook de militaire waarde der troepen, de meerdere of mindere medewerking der bevolking, en vooral de bekwaamheid der aanvoerders.

NAPOLEON kon inderdaad, met het oog op deze vereischten, zich als de sterkste beschouwen, en daarom reeds vóór den aanvang der operatiën, het doel dat hij zich voorstelde, openlijk aankondigen: Lombardijë tot de Adriatische zee te bevrijden van het juk der Oostenrijksche heerschappij.

Groote militaire waarde kan men het Oostenrijksche leger niet ontzeggen; wel had het niet die ondervinding van den oorlog als het Fransche leger, doch dit was veel vergoed geworden door de uitmuntende wijze waarop hunne oefeningen, vooral van groote troepenmassa's, gedurende den vrede hadden plaats gehad. Wanneer de organisatie goed is, en de aanvoering krachtig, wanneer men in tijd van vrede de bestemming van het leger, *den oorlog*, niet uit het oog verliest, dan kan in het gebrek aan ondervinding veel worden vergoed.

Het Oostenrijksche leger was in vele opzichten zeer goed. Groote dapperheid op het slagveld, eene goede krijgstuicht en onwankelbare trouw aan zijnen vorst, waren nu, even als vroeger, hoedanigheden den Oostenrijkschen soldaat eigen. Maar, kenmerken deze groote hoedanigheden steeds het Oostenrijksche leger, ook de minder goede, waaraan vele vroegere nederlagen worden toegeschreven, zijn het bijgebleven.

Hiertoe behoort in de eerste plaats die overdreven, angstvallige ondergeschiktheid, dat slaafsch uitvoeren der gegevene bevelen, 't welk een gevolg is van het stelsel door Oostenrijk in zijn geheel staatsbestuur gehandhaafd, waardoor het geen streven naar iets hoogers kent, dan door geldboeten en gevangenis, een slaafsch juk aan zijne millioenen onderdanen op te leggen.

Daarom is het leger met zijne uitmuntende administratie en organisatie, slechts een ruw middel van onderdrukking; het mist dat zelfvertrouwen, die vatbaarheid tot vrijwillig handelen, die de werkelijke kracht van een leger uitmaken, en die den Franschen soldaat kenmerken. Van daar dat wachten op hoogere bevelen door alle onderbevelhebbers, zelfs van den hoogsten rang, alvorens tot eene handeling over te gaan.

Langzaamheid en stelselmatigheid zijn hiervan de gevolgen. Van daar ook dat den Oostenrijkschen soldaat altijd eene bedaarde dapperheid eigen is, en dat hij niet die geestdrift bezit, die den Franschen soldaat bijna het ongelooflijke doet verrigten.

De bewapening der infanterie was in beide legers zeer goed, en het Oostenrijksche was hierin zelfs vooruit, door het groote aantal goede schutters. Dit voordeel had echter ook zijne schaduwzijde, die reeds gebleken was bij het gevecht van Montebello, waar de passieve verdediging op het slagveld een gevolg was van een al te groot vertrouwen op de vuurwapens.

Eene tweede voorwaarde bij de beoordeeling der wederzijdsche sterkte, is de geest der bevolking. Het is overbodig hieromtrent in nadere beschouwingen te komen. Lombardije wachtte met ongeduld op zijne bevrijders. Toskane, Modena en Parma, verklaarden zich terstond voor de zaak der vrijheid, en de Souvereinen waren verplicht geweest hunne staten te verlaten. De Legatiën en de Romagna zagen met vreugde den aanvang van een nieuw tijdperk aanbreken.

Voor al echter komt de bekwaamheid der wederzijdsche aanvoerders in aanmerking.

't Is waar, de Fransche Keizer trad hier voor het eerst als bevelhebber op, en hij had tot nu toe alleen de bewijzen gegeven zijner groote bekwaamheid in de leiding der regerings-aangelegenheden. Maar zoowel de door hem in het licht gegeven werken, als de groote verbeteringen in het leger tot stand gebragt, hadden hem doen kennen als niet minder bekwaam in de krijgswetenschappen. Daaraan paarde hij een standvastig karakter, een groot zelfvertrouwen, veel tegenwoordigheid van geest, en vastberadenheid in het ontwerpen en uitvoeren van stoute besluiten in gewigtige aangelegenheden. De onderbevelhebbers, die hem ter zijde stonden, waren gevormd in Algerië en in den Oosterschen oorlog; zij hadden hunnen rang aan hem te danken. De weinige werkdadigheid door zijnen tegenstander in een tijdsverloop van 4 weken aan den dag gelegd, was NAPOLEON's adelaarsblik niet ontgaan.

Het Oostenrijksche leger, bij het openen van den veldtogt, aangevoerd door GIULAI, was weinig ingenomen met deze benoeming, die het meer toeschreef aan de gunst waarin hij bij den Keizer stond, dan wel aan zijne

bekwaamheid als opperbevelhebber. Reeds vóór het uitbreken van den oorlog voerde GIULAI het bevel in Italië over het 2^e legerkorps, en het zou aan deze omstandigheid zijn toe te schrijven, dat hij belast was met het opperkommando, als of zij eenigen waarborg gaf, dat hij geschikt was voor deze gewigtige betrekking. Den Tessino overgetrokken, en dus actief optredende, moest GIULAI zoodanige vruchten van deze voorwaartsche beweging plukken, dat deze stap geregtvaardigd werd.

De meeningen in Oostenrijk moeten zeer verdeeld geweest zijn over het te volgen operatie-plan, dat, naar de uitkomsten te oordeelen, ten gunste eener active verdediging schijnt te zijn beslist geworden. Maar al wacht men bij zulk eene verdediging den aanval des vijands af, men doet het niet lijdelijk; men verontrust hem, vooral bij het begin der vijandelikheden, door offensive bewegingen, die hier, zooals reeds aangetoond is, zouden bestaan hebben in het verslaan van het Sardijnische leger, het doordringen tot de hoofdstad des rijks, of in het verhinderen, ten minste bemoeijelijken, van den strategischen opmarsch der Franschen.

Dit plan was zeker aan te bevelen, door de sterkte der aanwezige legerkorpsen, waardoor GIULAI met overmagt kon optreden. Maar daartoe moet de veldheer meer dan gewone bekwaamheden bezitten, stoutheid met voorzigtigheid weten te vereenigen, en soms zelfs iets wagen met aanvallenderwijze te werk te gaan, om daardoor den moed en het zelfvertrouwen der troepen gaande te houden. NAPOLEON I heeft gezegd: een leger is zwak of sterk, naarmate het zulks geloof.

Hoe handelde echter GIULAI? Na weken lang heen en weër trekken in verscheiden, maar altoos verkeerd gekozen' rigtingen, vervalt hij in eene werkeloosheid, waarna hij, als het ware uit den droom gewekt, eene geheel willekeurige beweging gelast.

Terwijl NAPOLEON het Fransch-Sardinische leger tot één geheel onder zijn kommando vereenigde, het Sardijnische tot één zijner legerkorpsen, en VICTOR EMANUEL tot een zijner onderbevelhebbers maakte, verloor GIULAI dagelijks meer het overwigt op zijne onderbevelhebbers, die dan ook bijna vergaten, dat hun legerkorps een gedeelte uitmaakte van het leger door GIULAI aangevoerd. Aan een zelfstandig kommando ontbrak het ten eenemale.

Dit alles was den Franschen Keizer niet ontgaan, en reeds zoo goed zijn tegenstander doorgrond hebbende, was hij zeker volkomen geregtigd om tot het offensive over te gaan.

NAPOLEON kon hierbij gebruik maken van verschillende operatie-lijnen, en wel:

Op den regter oever van den Po, om op een lager gelegen punt deze

rivier over te gaan, even als BONAPARTE dit in den veldtogt van 1796 had gedaan. Deze rigting had het nadeel dat de Oostenrijkers waarschijnlijk zich niet ten tweedemale zouden laten verrassen en ook dat deze rivier, door de groote uitbreiding gegeven aan de vestingwerken van Vaccarizza, Stradella, Piacenza en Cremona, in een' geheel anderen toestand verkeerde, als in 1796. Het gedeelte der rivier tusschen Frassinetto en Piacenza, werd verdedigd door drie legerkorpsen met twee andere in reserve, en uit alle bewegingen der Oostenrijkers was het blijkbaar, dat zij den aanval van deze zijde verwachtten.

Eene tweede rigting die NAPOLEON kon volgen, was op den linker oever van den Po. Hij kon deze rivier overtrekken bij Valenza, of tusschen deze plaats en Frassinetto; het Oostenrijksche legerkorps, met de verdediging van dit gedeelte belast, trachten te overvallen en afzonderlijk te slaan; vervolgens den marsch voortzetten op Bereguardo, en daar den overtogt van den Tessino beproeven. Deze rigting was de minst gevaarlijke. In geval van eene nederlaag, hield het verbonden leger steeds den vrijen terugtogt op zijue operatie-basis. Eene overwinning opende het den weg naar Milaan, daar het Oostenrijksche leger te veel waarde hechte aan zijne vestingen aan den Po en aan zijne operatie-basis, den Mincio met de 4 vestingen, dan dat het zich hiervan wilde verwijderen; integendeel, het zou altoos trachten in de rigting van die vestingen den terugtogt aan te nemen.

Met de naauwkeurige inlichtingen, die NAPOLEON had omtrent alles wat in het Oostenrijksche leger voorviel, was het hem misschien niet onbekend gebleven, hoe de geheele verdediging door het Oostenrijksche leger gegrond was op een' terugtogt langs den zuidelijken weg, over Vaccarizza, Piacenza, Brescello en Borgoforte, hoe deze weg reeds vroegtijdig als étappe-weg was ingerigt, en daarentegen niets verrigt was, om den weg over Milaan en Brescia, voor groote troepenbewegingen in gereedheid te brengen.

De intogt in Milaan was het hoofddoel voor den Franschen Keizer, waarvan de spoedige bereiking wenschelijk geacht werd, sedert GARIBALDI op korten afstand van deze stad met zijne voorhoede was doorgedrongen. Deze laatste omstandigheid schijnt wel eenigen invloed te hebben uitgeoefend op de besluiten des Franschen Keizers.

Hij besloot namelijk eene derde rigting te volgen, en wel op den linker oever van den Po, maar meer noordelijk, over Vercelli en Novara den Tessino te naderen, zich meester te maken van de overgangen over die rivier, en langs den grooten weg over Novara, de hoofdstad van Lombardijë te bereiken. Door deze strategische omtrekking verwijderde NAPOLEON zich van zijne operatie-basis, maar dit was voor het Fransche leger minder gevaarlijk,

daar het kon rekenen door de hulpmiddelen van de landstreek te kunnen bestaan; bovendien, zoodra hij zijn leger vereenigd had, kon hij gerust den aanval des vijands afwachten, en eene overwinning zou hem van zelf eene operatie-basis geven. Deze toch was noodzakelijk voor het daarstellen van vaste punten, alwaar de zieken konden achtergelaten, de krijgsbenoodigdheden en aanvullingsmanschappen vereenigd worden.

Den Franschen Keizer was het niet zoozeer te doen om de gewigtige gevolgen van eeneu gewonnen slag, dan wel om den zedelijken indruk van eenen spoedigen intogt in Milaan. Daartoe gelastte hij den flankmarsch, waardoor het geheele leger in zeven dagen van de boorden van den Po naar Novara verplaatst werd. Bij dezen marsch werd gebruik gemaakt van de spoorwegen van Alessandria naar Casale en van deze plaats naar Vercelli.

Het voordeel dat deze wijze van troepen over te brengen opleverde, was zeker groot, en bestond in den meerderen spoed en de meerdere slagvaardigheid, waarin de troepen de plaats hunner bestemming bereikten.

Voor eenen *flankmarsch* in de nabijheid des vijands, had zij echter groote bezwaren, daar de legerkorpsen gedurende de beweging niet meer vereenigd waren, en een aanval des vijands waarschijnlijk gewigtige gevolgen zou gehad hebben. Zeven dagen werden er vereischt alvorens alle troepen in de nieuwe stelling waren aangekomen, en toch waren de dispositiën voor dezen flankmarsch uitmuntend genomen. Men moet zich dus het nut van deze spoorwegen niet te groot voorstellen, en het was alleen door de werkeloosheid van het Oostenrijksche leger, dat deze flankmarsch ongestoord door het Fransche leger kon worden uitgevoerd.

De maarschalk ZOBEL had, zooals reeds gemeld is, den opperbevelhebber 's morgens van den 1sten kennis gegeven van de zamentrekking eener aanzienlijke vijandelijke magt bij Novara. Hij had tevens GIULAI voorgesteld drie legerkorpsen te vereenigen, dat op dien dag nog had kunnen geschieden. Het 2° en 5° legerkorps waren reeds geheel bij Mortara vereenigd, en de divisie Reischach, die bij Candia stond en den grootsten afstand had af te leggen, was slechts 4 uren van Novara verwijderd. Met deze magt had hij op den 2den de Fransche troepen bij Novara kunnen aanvallen. Indien het 5° legerkorps van Sanazaro, en het 9° van Pavia, tevens terstond ophraken en zich bij Mortara vereenigden, dan konden die misschien het Sardinische leger op den 2den in bedwang houden. Het is intusschen te betwijfelen of deze handeling, nu eenmaal de omtrekkende beweging had plaats gehad, de doeltreffendste zou geweest zijn.

Het gunstigste oogenblik voor den aanval, indien die met alle beschikbare troepen had plaats gehad, zou geweest zijn op den 51sten. Had GIULAI

toen, in de plaats van twee zwakke divisieën, met den meesten spoed zijne legerkorpsen vereenigd, dan was hij met groote overmagt op het slagveld van Palestro gekomen, had de meeste kans gehad het Sardinische leger terug te slaan, dat, met eene rivier in den rug, in een' zeer gevaarlijken toestand zou gekomen zijn. Op dien dag waren alle Fransche legerkorpsen verspreid; NIEL bij Borgo-Verelli, de Keizerlijke garde in Verelli, MACMAHON op marsch van Casale naar laatstgenoemde plaats, BARAGUAY D'HILLIERS nog in de stelling van Alessandria.

Door het gebrek aan een spionnenstelsel waren de bewegingen van het Fransche leger echter geheel onopgemerkt gebleven, en toen op den 1sten de berigten er van in het hoofdkwartier aankwamen, was de omtrekking zoo goed als uitgevoerd, en een gedeelte van het leger werd in bedwang gehouden door het Sardinische.

Het doel van den Franschen Keizer met deze omtrekking was blijkbaar om den Tessino over te trekken.

Dit moest nu de Oostenrijksche opperbevelhebber trachten te verhinderen; maar daartoe werd in de eerste plaats de vereeniging van zijn leger vereischt. Zoolang deze niet geschied was, kon hij niets beslissends ondernemen.

Deze vereeniging moest zoo spoedig mogelijk geschieden en wel in eene stelling waarin hij de verdere handelingen des vijands kon afwachten. Indien GIULAI in den avond van den 1sten, uiterlijk 's morgens van den 2den, de 4 legerkorpsen op den regter oever van den Tessino, hunnen marsch op Abbiate-Grasso had doen rigten, en dien van het 9e en het 8e legerkorps op Binasco, dan had het Oostenrijksche leger in den avond van den 3den, minstens 120 à 130,000 man sterk, in deze stelling, bezuiden den weg naar Milaan vereenigd kunnen zijn. Op dezen weg was ook het 1e legerkorps in aantogt naar Magenta, alwaar de brug gemineerd was.

Wanneer op dien dag het Fransche leger den overtocht had begonnen, dan kon slechts een gedeelte op den anderen oever zijn overgegaan, en GIULAI met overmagt uit zijne stelling in 's vijands flank vallen. Het Fransch-Sardinisch leger kon den marsch op Milaan niet voortzetten met het vereenigd vijandelijke leger op zijne flank, en moest het dus verslaan. Het Oostenrijksche leger behield bij eene nederlaag altoos den terugtocht op zijne operatie-basis; het verbonden leger, daarentegen, zou bij eene nederlaag in eene zeer gevaarlijke stelling gebracht worden.

Die vereeniging had echter niet plaats. Wel gelastte GIULAI den 2den, dat alle legerkorpsen op den linker oever van den Tessino zouden overgaan, en kregen het 9^e en het 8^e legerkorps ook bevel om zich in eene noordelijke rig-

ting op marsch te begeven, doch alleen het 2^e legerkorps kwam den 5den in de stelling bij Magenta. Het 7^e, 3^e en 5^e legerkorps werden dien dag in hunnen marsch *opgehouden*, doch namen toch deel aan den slag op den 4den.

Wij zullen na den slag bij Magenta vermeld te hebben, uitvoeriger terugkomen op deze vertraging in den marsch der Oostenrijksche legerkorpsen, maar moeten, om deze in verband met die van het Fransch-Sardinische leger te beschouwen, vooraf vermelden, wat sedert den 2den hierbij had plaats gegrepen.

(Het Vervolg in het volgend Nummer.) 297

iets over het keuren van de door ijzeroxyde gekleurde verwstoffen, door de officieren der genie.

Voor eenige jaren werd in de »Bepalingen betreffende de uitvoering van verwingen onder het beheer der genie,» eene keuring der verwstoffen opgenomen, die geheel van scheikundigen aard is.

Deze keuring heeft bijkbaar ten doel om aan het land alleen de scheikundig zuivere kleurstof te doen leveren, bij uitsluiting van de in den handel, onder dezelfde namen bekende lichamen, die meestal ongekleurde stoffen, zooals: gips, krijt, zwaarspaath enz. bijgemengd, bevatten.

Het keuren bestaat dan ook voornamelijk in een kwalitatief onderzoek naar die bijmengselen.

De meest gebruikte verwstof, het Engelsch vermiljoen, is echter fabriekafval en bestaat uit het gegloeide slib, dat bezinkt uit de oplossingen die bij de bereiding van aluin en van ijzervitriool worden behandeld. Doodekop en persiaansch rood zijn de overblijfselen die men verkrijgt, bij de bereiding van zoogenaamd Nordhauser zwavelzuur.

Deze lichamen zijn allen de kleur verschuldigd aan ijzeroxyde, dat bij doodekop en persiaansch rood bijna zuiver kan zijn, bij het engelsch vermiljoen daarentegen gemengd is met gips, meer of minder klei en soms met zwaarspaath. Onder den naam van engelsch vermiljoen of engelsch rood, worden intusschen ook lichamen verkocht, die soms niet veel anders dan fijn gemalen roode steenen zijn.

Bij het voorschrift ter keuring is nu bepaald, dat die verwstoffen een opgegeven gehalte aan ijzeroxyde moeten bezitten. Die keuring wordt dus eene quantitative analyse.

De wijze hoe dit ijzeroxyde moet bepaald worden is niet opgegeven, evenmin als

de graad van nauwkeurigheid, waarmede dit moet geschieden. Wanneer men evenwel bedenkt, dat aanvankelijk het gehalte aan ijzeroxyde, voor het engelsch vermiljoen werd bepaald, op minstens 50 percent, en dat een paar jaren later daarvoor 25 percent wordt opgegeven, dan mag men wel besluiten, dat die nauwkeurigheid niet tot het uiterste behoef te worden gedreven en de analyse wel eene technische mag zijn.

Men kan het ijzeroxyde in eenig ligchaam op verschillende wijzen bepalen, waarbij het evenwel altijd eerst in oplossing moet gebragt worden. Als het beste oplossingsmiddel voor ijzeroxyde, is algemeen het zoutzuur bekend, dat men dus in een kolfje, zóólang met het te analyseren vermiljoen moet verwarmen, tot dat het overblijfsel wit is geworden.

Het meest gebruikelijke middel om in die oplossing het ijzeroxyde te bepalen is, dit door ammoniakwater als ijzeroxyde-hydraat neer te slaan, den neerslag op een filtrum te brengen, te wasschen, te droogen, te gloeijen en te wegen. Het spreekt van zelf, dat het niet opgeloste, bij het verwarmen met zoutzuur en verdunnen met water, eerst door een filtrum van het vocht moet worden gescheiden, en dat het hierbij gebruikte filtrum ook gewasschen moet worden, opdat niets van de ijzeroxyde-oplossing daarin achterblijve. Twee van de door mij op deze wijze geanalyseerde soorten van engelsch vermiljoen, die ik n°. 1 en n°. 2 zal noemen, gaven: n°. 1 27,5 percent, n°. 2 42,4 percent.

Daar het ammoniakwater gewoonlijk eenig koolzuur bevat en dit buitendien, gedurende de bewerking, uit den dampkring kan opnemen, zoo zal met het ijzeroxyde ook wat koolzure kalk (door omzetting met gips) kunnen neerslaan en is dus het resultaat, bij deze wijze van analyseren, waarschijnlijk iets te groot. Door Dr. Verver werd, in eene mededeeling aan het Ministerie van Oorlog, eene wijze van analyseren opgegeven, waarbij dit nadeel vermeden is. Deze scheikundige laat de ijzeroxyde-oplossing, bijna neutraliseren met koolzure soda en dan met azijnzure soda mengen. De zoo verkregen oplossing, die donker rood is gekleurd door azijnzuur ijzeroxyde, wordt langen tijd tot bijna kokens toe verwarmd en daardoor slaat weder het ijzeroxyde als hydraat neer. Of alles neergeslagen is, herkent men aan het ontkleuren van het vocht. De neerslag moet nu weder op een filtrum opgevangen, gewasschen, gedroogd, gegloeid en gewogen worden. Dr. Verver geeft hierbij verder de algemeene voorzorgen op, die bij dergelijke analyses worden in acht genomen, zooals: het uitgieten van vochten langs een staafje en langs de wanden van de vaten of van het filtrum, het zooveel mogelijk uitwasschen van den neerslag alvorens die op het filtrum te brengen, het bedekken van het glas met een schaalte gedurende het neutraliseren, om het wegsپatten van vocht te beletten enz.

Ik heb de beide bovengenoemde verwstoffen ook op deze wijze geanalyseerd en gevonden: voor n°. 1 26 en 26,4 percent, voor n°. 2 41,6 percent, bij gebruik van telkens één wigtje van de verwstof.

Een eigenlijke scheikundige zou misschien bij twee analyses een kleiner verschil hebben verkregen; maar ik geloof toch, dat mindergeoefenden, waartoe ik in 't algemeen de officieren der genie meen te mogen tellen, ook bij gebruik van grootere

hoeveelheden tot de analyse, wel geen meer overeenstemmende resultaten zullen verkrijgen en ook niet zullen verlangen.

Het tweemaal filtreren en uitwassen, dat aan beide wijzen van analyseren eigen is, de groote hoeveelheid vocht, die zij daarbij verkrijgen en den langen tijd, die het volkomen uitwassen van het ijzeroxyde, dat volstrekt noodzakelijk is, vereischt, zullen hen wel doen verlangen naar eene wijze van bepalen van het ijzeroxyde, die in een paar uren afloopt en omtrent dezelfde naauwkeurigheid geeft, daar toch de beide behandelde wijzen verscheidene dagen wegnemen. Ik meen hen tot dit doel opmerkzaam te mogen maken op het titreren met overmangaanzure potassa.

Deze wijze van analyseren berust op de eigenschap van de overmangaanzure potassa, van ijzeroxydul in ijzeroxyde te veranderen, waarbij het zelfs, als een vrij groote overmaat van zuur in de oplossing van het ijzeroxydul is, in mangaanoxydul en chloorpotassium overgaat. Daar nu de oplossing van overmangaanzure potassa zeer donker rood is gekleurd, die van ijzeroxydul ongekleurd, de oxyde-oplossing licht geel, en de overige zouten ongekleurd zijn, zoo wordt bij het ingieten van de overmangaanzure potassa in de ijzeroxyduloplossing, de kleur langzamerhand geel, en zoodra al het ijzeroxydul in ijzeroxyde is veranderd, kleurt de laatste druppel het vocht rozenrood, en is dus bij het ontstaan van die kleur de bewerking afgelopen. Giet men dus, uit een verdeeld maatglas (tegen het laatst druppelsgewijze), onder gestadig omroeren, de oplossing van overmangaanzure potassa, in die van het ijzeroxydul, dan kan men de gebruikte hoeveelheid aflezen, en weet men nu hoeveel van die oplossing men voor eene bepaalde hoeveelheid ijzeroxydul noodig heeft, dan geeft eene eenvoudige evenredigheid de hoeveelheid ijzeroxydul in de onderzochte oplossing.

Om dit nu op de analyse van engelsch vermiljoen te kunnen toepassen, moet het daarin bevatte ijzeroxyde in ijzeroxydul worden veranderd.

Dit geschiedt door in het bruin- of geelgekleurde vocht, dat men verkrijgt door het vermiljoen met zoutzuur te verwarmen, eenige stukjes zink te werpen, en af te wachten tot de oplossing geheel ontkleurd is. Dan is het oxyde in oxydul veranderd en kan met de oplossing van overmangaanzure potassa, die men gewoonlijk cameleon-oplossing noemt, weder tot oxyde worden geoxydeerd.

Als middel om te bepalen, hoeveel ijzeroxydul of oxyde met de gebruikte hoeveelheid cameleon-oplossing overeenkomt, is zeer geschikt het dubbelzout: gekristalliseerd zwavelzuur ijzeroxydul ammonia, hebbende de zamenstelling $\text{Am O} \cdot \text{SO}_3 + \text{FeO} \cdot \text{SO}_3 + 6 \text{HO}$, daar dit gedroogd en in poedervorm bewaard kan worden zonder verandering te ondergaan, hetgeen bij andere ijzeroxydulzouten niet het geval is.

Het maatglas waaruit men de cameleon-oplossing moet gieten, heeft gewoonlijk de gedaante als op bijbehorende Plaat (II) is afgebeeld, en is bekend onder den naam van burette of alcalimeter van GAY LUSSAC. Het is verdeeld in 100 geheele of halve kubiekduimen.

Ik zal nu eerst de wijze opgegeven waarop ik de analyses heb gemaakt, daarna eenige verkregen uitkomsten mededeelen en eindelijk vermelden, hoe ik de noodige lichamen heb bereid, die overigens ook wel bij handelaren in scheikundige preparaten te verkrijgen zullen zijn.

Ik weeg, op een horologieglas, één wigtje van het te onderzoeken vermiljoen af,

breng dat met behulp van glanspapier en een pennaveer in een kolfje, overgiet het met vijf à zes kubiek duimen zoutzuur en breng het boven eene spiritus- of gasvlam, waar boven het na eenigen tijd zacht kookt. In een kwartier uurs omstreeks is het overblijfsel genoegzaam ontleurd; dan voeg ik er nog nagenoeg evenveel water bij en verwarm nog eenigen tijd. (Als het vermiljoen gekleurde steen bevat, heeft het overblijfsel langer tijd noodig om te ontkleuren, en moet ook wel eens weder zoutzuur worden bijgevoegd.) Het is raadzaam de kolfjes in eenigzins schuinschen stand te plaatsen, daar er dan geen druppels uitspatten.

Terwijl het vermiljoen met zoutzuur wordt behandeld, weeg ik 5 wigtjes zink af, en als het, na de toevoeging van water, blijkt dat het overblijfsel werkelijk is ontleurd, neem ik het kolfje van de vlam af en laat er het zink inglijden. Er heeft nu onstuimige gasontwikkeling plaats, die echter spoedig vermindert, terwijl de kleur steeds lichter wordt.

Terwijl het vocht ontleurt, weeg ik van het bovengenoemde dubbelzout twee wigtjes af, vul dan de burette tot boven het nulpunt, door de cameleon-oplossing uit de flesch langs den wand in te gieten, om het schuimen te beletten, en laat er dan druppelsgewijze weder zóóveel uitvloeijen, dat de bovenkant van het vocht met de verdeling 0 gelijk komt. Ik plaats de gevulde burette in een houten voetstuk en leg er ter sluiting een kleinen kogel (een knikker of geweerkogel) op. Nu plaats ik een vrij ruim bekerglas op een stuk wit papier en werp het gewogen zout er in, giet over het horologieglas en langs den wand water bij, en los het zout door eene draaijende beweging van het glas op. Is het zout geheel opgelost, dan plaats ik een staafje in het glas, doe een goede scheut zoutzuur bij het vocht en roer om. Nu neem ik de burette (zonder kogel) in de linker hand, steun die op den rand van het bekerglas en laat, door zacht voorover of wat meer terug te brengen, de cameleon-oplossing er langzaam bijvloeijen, daarbij met de rechter hand roerende. Is de oplossing geel, dan laat ik bij vier, drie, twee of een druppel tegelijk invallen, en zorg daarbij, de burette niet zóóver terug te brengen dat de cameleon-oplossing in de uitgietsbuis terugloopt, omdat er dan luchtblaasjes inkomen en er niet meer enkele druppels zijn uit te krijgen. Zoodra het vocht in het bekerglas licht rood is gekleurd, wat zeer duidelijk is waar te nemen, rigt ik de burette op en lees af, waarbij vierde gedeelten van de afdeelingen gemakkelijk te schatten zijn. De roode kleur verdwijnt na eenige minuten van zelf weder, zoodat de bewerking is afgelopen, als onder gestadig roeren en indruppelen, de geheele massa vocht rood is geworden. Het gebruikte aantal afdeelingen wordt natuurlijk opgeteekend, de burette in het voetstuk geplaatst en met den kogel gesloten. Meestal is in dien tusschentijd de oplossing van het vermiljoen ontleurd, zonder dat nog al het zink is opgelost; de kleur moet helder als water zijn en niet in het groene schemeren. Ik vul dan de burette op nieuw, neem een schoon bekerglas, vul het kolfje tot bijna aan den hals met koud water, breng het even in draaijende beweging, laat de stukken zink op den bodem zakken en giet het vocht, tegen den wand in het bekerglas, waarmede wel eens een paar stukjes van het zwarte overblijfsel van het zink mede overgaan; maar deze schaden niet. Ik spoel nu het kolfje nog een paar malen met water na en giet dat almede in het bekerglas, voeg daar weder zoutzuur bij en giet van de cameleon-

Om mij te overtuigen dat ik niet uit ingenomenheid met de wijze van analyseren, de gemakkelijkheden overdreef, heb ik ook een paar analyses door kadetten doen uitvoeren, die nooit getitreerd hadden:

zij vonden voor vermiljoen n°. 1 26,1 en 25,8 percent ijzeroxyde,
 » » n°. 2 11,5 en 10,9 » »

Bij de laatste analyse liet de ontkleuring van het overblijfsel bij verwarmen met zoutzuur wel wat te wenschen over.

Zij gebruikten voor iedere analyse vijf kwartier of anderhalf uur.

Mijne burette is verdeeld in halve kubiekduimen. Heeft men er eene die in geheele duimen verdeeld is, dan dient de cameleon-oplossing meer verdund te zijn of dan kan men grootere hoeveelheden analyseren. Heeft men de oplossing geconcentreerd en maakt men van eene burette met halve kubiekduimen gebruik, dan heeft men de oplossing slechts met water te verdunnen, om voor twee wigtjes van het zout 70 à 80 afdeelingen te gebruiken; want, daar men slechts vierde deelen der afdeelingen afleest, zoo heeft bij geconcentreerde oplossingen en kleine verdeelingen, eene fout in het schatten der onderafdeeling of het inbrengen van een paar druppels meer van de cameleon-oplossing, te veel invloed. Zoo vond ik voor eene oplossing die veel meer geconcentreerd was dan de vroeger gebruikte:

2 wigtjes van het zout hadden noodig 38 afdeelingen,

0,25 » ijzeroxyde » » 22 »

dat geeft dus 236 mg., of als boven 23,6 percent ijzeroxyde.

Heeft men doodekop of persiaansch rood te keuren, die zooveel meer ijzeroxyde moeten bevatten, dan dient men de bewerking op een half wigtje te verrigten. Men heeft dan ook wat meer tijd noodig om de reductie door zink te bewerken en laat zich gemakkelijk verleiden om de cameleon-oplossing te gebruiken, vóór dat het vocht geheel ontkleurd is.

Ik heb ook getracht hieromtrent een paar gegevens te verkrijgen, en vond:

2 wigtjes van het zout hadden noodig 78 afdeelingen,

0,5 » ijzeroxyde » » 92,5 »

dit geeft dus 484 mg., of tegen 0,5 wigtjes doodekop berekend 96,8 percent; hier was de reductie niet tot het uiterste gedreven;

0,5 wigtje ijzeroxyde had noodig 95 afdeelingen;

dit geeft dus 497 mg., of 99,4 percent ijzeroxyde als boven berekend,

0,5 wigtje persiaansch rood (volg. het opschrift op het fleschje) had noodig 48,75 afd.;

dit geeft dus 255 mg. of 51 percent,

0,2 wigtje ijzeroxyde had noodig 39 afdeelingen;

dit geeft dus 204 mg., of tegen 1 wigtje engelsch vermiljoen berekend, 20,4 percent.

Tot deze wijze van analyseren is, behalve het zoutzuur en gedistilleerd water of zuiver regenwater, noodig: zink, het dubbelzout dat als grondslag dient, en de cameleon-oplossing. Het zink dient vrij te zijn van ijzer, of ten minste zóó weinig daarvan te bevatten, dat het geen merkbaaren invloed op de resultaten heeft. Duitsche werken schrijven voor, het zink regtstreeks van de »zinkhuten» aan te schaffen en dan stukken te nemen, die niet in ijzeren ketels zijn ongesmolten. In ons land zal dat wel niet gaan. Ik heb daarom bij eenen loodgieter, van het zuiverste zink gekocht dat hij had, en dat hij Mosselmans-zink noemde. Dit zink heb ik in een hes-

sischen kroes gesmolten, afgeschuimd en omgeroerd met een bezemsteel, waarvan het uiteinde met kaarsvet was ingesmeerd en in zwavelbloemen gewenteld. Hierna werd weer afgeschuimd, nog eens geroerd en afgeschuimd, en toen het zink, in een dunnen straal, uitgegoten in water, waarin geroerd werd. Het zink kwam zodoende in kleine stukjes op den bodem. Op deze stukjes heb ik de bewerking nog eens herhaald, en verkreeg zodoende »gekorrelt zink,» waarvan 15 wigtjes bij behandeling als of het ijzer was, 1,50 afdeelingen van de cameleon-oplossing noodig hadden. Twee andere proeven gaven voor 5 wigtjes zink 0,25 en 0,50 afdeelingen.

Bij het bepalen van ijzeroxyde gebruik ik nu omtrent vijf wigtjes van dat zink; heeft de ontkleuring reeds plaats zonder dat al het zink oplost (de zwarte vlokken die overblijven niet medegerekend), dan verwaarloos ik het ijzergehalte van het zink. Heb ik meer noodig, dan komen weer 5 wigtjes in de oplossing en ik trek voor iedere vijf wigtjes zink, die oplossen 0,50 afdeeling af.

Het zout dat tot grondslag van de analyse dient, heb ik bereid uit gekristalliseerde zwavelzure ammonia en gekristalliseerd ijzervitriool (zwavelzuur ijzeroxydul).

Het zwavelzure ammonia heb ik verkregen, door zwavelzuur langzamerhand te gieten in ammoniakwater, tot het niet meer hiernaar ruikt, en dan met ammoniakwater den reuk weer voort te brengen. Dit vocht heb ik uitgedampt, tot zich onder in de schaal een bezinzel van kristalnaalden had verzameld en daarna laten bekoelen. Het vocht werd nu afgegoten, de kristallen in eenen trechter gedaan, een paar malen met koud water afgespoeld en gedroogd.

Het zwavelzuur ijzeroxydul heb ik bereid door ijzervitriool uit den handel, in water op te lossen en te verwarmen met zwavelijzer (in poeder). Nadat het vocht licht blaauwachtig groen van kleur was geworden, heb ik het door een filtrum van het bezinzel afgegoten en laten kristalliseren door afkoelen. De moederloog heb ik vervolgens van de kristallen afgegoten, deze een paar malen met water afgespoeld en tusschen vloeipapier gedroogd, daar zij geen langzaam droogen, noch verwarmen kunnen verdragen zonder zuurstof op te nemen. Het droogen tusschen vloeipapier bestaat in het drukken van de kristallen tusschen dit papier, en hiervan telkens drooge vellen te nemen tot zij niet meer vochtig worden.

Verder heb ik nu 139 gewigtsdeelen van deze kristallen genomen en in zoo weinig mogelijk kokend water opgelost. Hetzelfde heb ik met 66 gewigtsdeelen zwavelzure ammonia gedaan. Beide oplossingen werden gemengd en bij het afkoelen vormden zich de verlangde kristallen van het dubbelzout, die van de moederloog gescheiden, een paar malen met water afgespoeld, fijngemaakt, gedroogd en in een goed drooge flesch bewaard worden.

De cameleon-oplossing heb ik verkregen, door 1 ons bijtende potasch uit den handel en 7 lood chloorzure potassa zamen te smelten in eene schaal, boven eene spiritusvlam, en daaronder met een ijzeren spatel 8 lood bruinsteen te roeren. Het mengsel wordt daarbij brokkelig. Dit heb ik verder overgebracht in een hessischen kroes en dezen onder gestadig roeren tot zwak gloeijen verhit. Ledigt men dan (op een koperen schaal) de kroes zonder dien te laten afkoelen, dan verkrijgt men eene groene massa, die fijn gemaakt en in omtrent anderhalve kubiek palm kokend water gebracht, eene groene oplossing geeft. Wordt deze oplossing eenige uren gekookt, dan laat die een bruin poeder vallen (van bruinsteen, mangaanoveroxyde) en neemt een donker-

roode kleur aan. Ik liet nu dit vocht eenen nacht staan en goot het den volgenden dag van het bezinksel af in eene flesch. Deze oplossing heb ik op dezelfde wijze, meermalen bereid en bij de analyses gebruikt. De naam van cameleon-oplossing is afkomstig van de kleurverandering. Organische ligchamen (bijv. de hand waar een druppel op valt) kleuren ze weer groen, en in verdunde oplossingen verdwijnt de kleur langzamerhand geheel. Het is om deze verandering, dat men bij iedere analyse, weder het dubbelzout als grondslag dient te nemen. In goed gesloten flesschen, kan men de cameleon-oplossing langen tijd bewaren, zonder dat die groote veranderingen ondergaat. Men kan verder deze wijze van titreren uitvoerig beschreven vinden in: „*Lehrbuch der Chemisch-Analytischen Titrir-methode von Dr. FАГЕРВИСН МОИЯ*”, waar ook de voorzorgen en wijze van handelen zijn opgegeven om zeer naauwkeurige uitkomsten te verkrijgen.

Het medegedeelde is het resultaat van mijne proeven, om ze zoo ruw mogelijk op het keuren van de door ijzeroxyde gekleurde verwstoffen toe te passen.

Ik heb bij het onderzoek de gebruikte verwstoffen niet vooraf gedroogd; maar daar dit allen gegloeide ligchamen zijn of ten minste moeten zijn, zoo geloof ik, dat men dit droogen gerust in een kroes boven de Berzeliuslamp kan verrigten. Het is dan in een kwartier uurs afgelopen. Hierbij kan men tevens gemakkelijk het verlies aan gewigt bepalen, en bedraagt dit meer dan omtrent 5 percent, dan zou ik vermeen, dat men aan opzettelijk bevochtigen of aan het mengen met gemalen roode steenen moet denken, die dan voor een gedeelte de kleur aan oxydehydraat verschuldigd zijn.

Wanneer de officieren der genie deze wijze van analyseren beproeven en bruikbaar vinden, zoodat zij in korten tijd eenige analyses kunnen maken, ware het te wenschen, dat deze of gene van hen de betrekking bepaalde die er bestaat tusschen het gehalte aan ijzeroxyde en de bruikbaarheid der verwstof, als dat gehalte niet alleen moet beschouwd worden, als een middel om de nuance in kleur aan te geven.

J. H. Maurougl

**AANTEEKENINGEN, GEMAAKT OP EENE ZENDING NAAR COBLENTZ, IN HET
JAAR 1856, INGEVOLGE DE BEVELEN VAN DEN HEER KOLONEL-
INSPECTEUR DER ARTILLERIE, DD. 23 AUGUSTUS 1856.**

(Vervolg van N°. 4, Bladz. 194.)

(Met eene Afbeelding.)

ARTILLERIE. — Vuurmonden.

De bij de Pruisische Artillerie bestaande vuurmonden, zijn de volgende :

Benaming.	Middellijn van		Gewigt.	Aanmerkingen.
	de ziel.	de kamer.		
30 Pfd. ijz. bomkanon.	10", 87	voor 10", 87 achter 8"	108 ⁷ / ₁₁ centr.	De kamer kan 39,23 pfd. buskruid bevatten.
25 " " "	8", 66	voor 8", 66 achter 6", 5	60 "	Idem 21,2 "
24 " brons lang "	5", 68		54 "	
24 " " kort "	5", 68		24 ⁷ / ₈ "	Is 12 ¹ / ₂ kaliber lang.
24 " ijzer lang "	5", 68		52 "	
24 " " kort "	5", 68		23 ³ / ₄ "	Is 12 ¹ / ₂ kaliber lang.
12 " br. zwaar "	4", 54		27 "	
12 " " ligt "	4", 54		16 centr. 11 pfd.	Veldgeschut ; is 18 kaliber lang.
12 " " ijzer "	4", 54		27 ³ / ₄ "	
6 " brons "	3", 60		7 centr. 86 pfd.	Veldgeschut ; is 18 kaliber lang.
6 " ijzer "	3", 60		9 ¹ / ₈ "	Is 16 ¹ / ₂ kaliber lang.
3 " brons "	2", 86		3 ³ / ₈ "	} worden niet meer aangemaakt.
3 " ijzer "	2", 86		7 "	
50 " ijzer houwitser.	10", 87	voor 10", 87 achter 7", 10	59 ¹ / ₂ centr.	De kamer kan bevatten 29 pfd. 4 loth buskruid.
25 " brons "	8", 66	voor 8", 66 achter 6", 50	30 "	" " " 12 pfd. 14 loth.
25 " ijzer "	8", 66	voor 8", 66 achter 6", 50	30 "	" " " 2 " 28 "
10 " brons "	6", 54	3", 5	10 ¹ / ₂ "	" " " 2 " 28 "
7 " brons "	5", 07	3", "	8 "	Veldgeschut 1 pfd. 26 loth.
50 " brons mortier.	10", 85	4", 50	13 ¹ / ₂ "	" 6 pfd.
50 " ijzer "	10", 85	4", 50	19 "	" 6 pfd.
25 " brons "	8", 64	3", 80	8 "	" 3 pfd. 4 loth.
25 " ijzer "	8", 64	3", 80	10 "	" 3 pfd. 4 loth.
10 " brons "	6", 49	3", "	3 ¹ / ₂ "	" 1 pfd. 19 loth.
10 " ijzer "	6", 49	3", "	3 ¹ / ₂ "	" 1 pfd. 19 loth.
7 " brons "	5", 62	2", "	1 ¹ / ₂ "	" 14 loth.
Handmortier (ijz.).	4", 48	1", 30	38 pfd.	" 2 ¹ / ₂ loth.
Steenmortier (ijz.).	13", 00	4", 50	13 ³ / ₄ centr.	" 3 pfd. 8 loth.
Schaftsmörser, tot het werpen van handgranaten uit geweer-schietgaten enz.	3", 00	1", "	15 pfd.	" 1 loth.

Behalve deze vuurmonden bezit de Pruisische artillerie nog eene groote menigte oude stukken, zoowel van Duitsche, als Fransche en andere modellen; die, waarvan het kaliber met de bovenstaande overeenkomt, worden nog zooveel mogelijk gebruikt.

Omtrent de uiterlijke gedaante en verdere inrigting valt op te merken, dat alle kanons en houwitseren vergeleken zijn, zoodat de natuurlijke vizierlijn evenwijdig loopt met de as der ziel. Volgens de laatste bepalingen worden de nieuwe vuurmonden voorzien van een viziernok, van de hiernevens afgebeelde gedaante (Fig. 1); op den vlakken afhellenden sector is een driehoekje met witte verw aangebragt, waarvan de spits overeenkomt met de viziernede. Het metaal is ter betere aanbrengring der verw, daar ter plaatse iets nitgediept en ruw gemaakt. Deze inrigting kwam mij zeer doeltreffend voor, de vizierlijn werd scherp en duidelijk bepaald; des nachts was de vizierkorrel veelal nog zichtbaar; bij zeer groote duisternis kon men het witte driehoekje, met een achter de merlon verborgen gehouden lantaarn, des noods nog verlichten. Daar de kop der bomkanons weinig metaaldikte heeft, was de vizierkorrel bij deze vuurmonden op het tappenstuk aangebragt; bij hooge elevatiën kon men alsdan geen opzet gebruiken, maar werd dan een kwadrant gebezigd.

Bij de zware kanons en houwitseren was de kulasband van boven voorzien van een horizontaal plat vlak, waarin een vizierkeep was ingesneden (Fig. 2); hierdoor behoeften de losse opzetten niet naar het beloop van den kulasband uitgehold te worden, en kon men dus met één zelfde model van opzet volstaan. Bij het nemen van naauwkeurige proeven is het bovendien niet ondienstig ergens op het kanon over een vlak te kunnen beschikken, dat naauwkeurig bewerkt en evenwijdig met de as der ziel is.

Bij het veldgeschut is een opzet aangebragt, bestaande uit eene geel koperen stang (Fig. 5), vertikaal bewegende in eene sleuf die den geheelen kulas doorloopt. Deze verdeelde stang, wordt vastgeklemd door eene ijzeren schroef met koperen gekartelden kop; het onderende dier schroef is bevestigd in eene veer, binnen in de sleuf zacht tegen de stang aandrukkende; hierdoor kan de schroef nimmer door te ver uitschroeven verloren gaan; zij beschadigt de verdeeling niet, en de beweging der stang wordt geleidelijk gemaakt door de zachte drukking der veer. De schroefmoer is in eene verdikking van het achterste metaal aangebragt, dit gedeelte is tegen den kulas aangeschroefd. De horizontale lip van den opzet dient als handvat bij het op- en neder bewegen en sluit de opening waarin de stang beweegt. De rigting geschiedt door eene cirkelvormige uitholling, met een klein vizierkeepje in het laagste punt. Wel is waar snijdt nu de riglijn het vertikale

vlak, door de as der ziel gebragt, zoodra de raders niet meer horizontaal staan; doch men beweerde en naar het mij toeschijnt teregt, dat dit nadeel gering is: 1°. omdat de raders toch altijd zooveel mogelijk horizontaal worden gesteld; 2°. omdat de hierdoor teweeggebragte afwijking, nimmer zeer groot is; en 3°. omdat de voorwerpen, waarop men in den werkelijken oorlog, met veldgeschut rigt, toch altijd eene vrij groote horizontale uitgebreidheid hebben.

De vizierkorrel bij het veldgeschut was even achter het tulpsgewijs be-loop van den kop gesteld en had dezelfde gedaante als de vizierkorrel bij onze oude stukken, doch was ruim vijfmaal grooter.

Bij vele stukken was boven in het bodemstuk eene afplatting aangebragt, evenwijdig met de as der ziel en der tappen, ten einde hierop een kwadrant te kunnen stellen.

Bij vele oude en nieuwe stukken, zoomede bij alle veldstukken, was de kulas aan beide zijden begrensd door platte vertikale vlakken evenwijdig met de as der ziel, hetgeen tot vermindering strekte der vereischte breedte tusschen de zijwangen.

Bij alle vuurmonden: kanons, houwitseren en mortieren, zijn op de voorvlakte der monding eene horizontale en eene vertikale lijn ingesneden, waarvan het snijpunt de as der ziel bepaalt.

Bij het nieuw ijzeren geschut was tevens daar ter plaatse vermeld, de met het kanon gedane proefschoten en de fabriek waar het gegoten was.

De stootbodem is bij sommige oude ijzeren en bij alle nieuwe ijzeren, door een halven bol gesloten. De zundgaten staan loodregt op de as der ziel.

De stukken hebben alle druiven, sommige afgeplat, en, zooals bij de bomkanons, voorzien van een oog boven den druifhals.

De mortieren waren over het algemeen van zeer verschillende modellen, en veel langer dan de Nederlandsche. Slechts bij eenige oude mortieren komen nog konische kamers voor; bij alle overige zijn de kamers cilindrisch. De mortieren zijn voorzien van eene doorloopende viziersnede; op het middenstuk loopt deze door eene breede ingesneden platte sleuf, waarvan het vlak zuiver evenwijdig is bewerkt met de as der ziel. Het opstellen van een kwadrant, is hierdoor gemakkelijk en naauwkeurig, daar de breede rand van dit werktuig juist in de sleuf past.

Men is thans bezig met het vaststellen eener nieuwe constructie voor de mortieren.

Eenige der bovenopgegevene vuurmonden zijn slechts in zeer kleine hoeveelheid voorhanden, zoo bestaan er bijv. slechts 5 korte bronzen 24 ^{ers} en 1 bronzen houwtiser van 25 Pfd.

Het geschut wordt op houten stellingen opgelegd, zonder sluiting van monding noch zundgat, dit laatste wordt echter naar beneden gekeerd.

Ofschoon hier en daar ijzeren geschutstellingen moeten bestaan, heb ik er geene andere gezien dan houten, die zeer laag bij den grond waren, en uit oude bruggenleuningingen bestonden, op waarlooze houten klossen geplaatst.

In de verschillende forten was het tot elke sterkte behoorende geschut opgelegd, doch lag meestal nog zeer verspreid in die posten.

Algemeene beschrijvingslijsten van het geschut werden niet aangehouden, maar bij elken vuurmond behoort een livret. Voor en na elke belangrijke polygoons-oefening, wordt het geschut naauwkeurig onderzocht met eene étoile mobile, en let men er vooral op, of er zich bij het ijzeren geschut ook kleine gebreken bij het zundgat vertoonen. Met het geheel buiten dienst stellen der stukken, bij het ontstaan van ligte gebreken, is men in Pruisen zeer vrijgevig.

Bij gelegenheid van groote parades of revuën, wordt het veldgeschut wel eens blank geschuurd.

Het ijzeren geschut wordt even als bij ons zwart geverwd.

Voor het beproeven van het geschut, bestaan bepaalde voorschriften. Het ijzeren geschut is afkomstig van de gieterij te Luik, in de laatste jaren echter meestal van Finspong in Zweden. De proef voor het ijzeren geschut, bestaat daarin, dat men 5 pCt. der geleverde stukken aan bepaalde en zeer zware proeven onderwerpt; springt een dezer stukken, of komen er groote gebreken aan den dag, dan wordt de geheele levering afgekeurd. Voor deze stukken kiest men zulke, die uitwendig de meeste vermoedens op gebreken geven. Deze stukken komen daarna buiten gebruik, meestal doet men daarmede verdere proeven, tot dat zij springen, ten einde daardoor meerdere kennis omtrent het ijzer te verkrijgen. Dit is de *contrôle proef*. De overige 95 pCt. worden verder aan eene lichtere proef onderworpen en daarna onderzocht. Het onderzoek geschiedt als in Nederland, men gebruikt daarbij een spiegeltoestel, bestaande uit twee spiegeltjes en een kijker.

Het nemen van afdrukken geschiedt meestal met klei, daar deze stof, zelfs bij strenge koude meer indrukbaar blijft dan was. Voornamelijk hecht men aan de waarneming van het zundgat, ter plaatse waar dit in de ziel uitkomt. De majoor HARTMANN, lid van de beproevings-commissie te Berlijn, verhaalde mij, als vrucht eener ondervinding van 25 jaar, gedurende welken tijd, hij bij de honderd stukken had zien springen, en steeds de zundgaten met den spiegeltoestel en met het nemen van afdrukken had gadeslagen dat de eerste gebreken zich altijd in de ziel bij het zundgat vertoonden.

Heeft een ijzeren stuk veel schoten uitgestaan, dan wordt de onderkant van het zundgat onzuiver, het vangt aan af te brokkelen, eindelijk komt eene kleine berst, meestal in de rigting naar de monding. Blijft men doorevuren, dan komen er twee zijdelingsche bersten naar achteren; zoo deze merkbaar toenemen, moet het stuk buiten gebruik gesteld worden. Deze kenteekens werden zoo zeker geacht, dat genoemde majoor den algemeenen toestand der stukken naaf den afdruk van het zundgat beoordeelde. Om de vorming der eerste scheurtjes zoo lang mogelijk tegen te houden, worden tegenwoordig de scherpe onderkanten van de zundgaten in de ziel eenigzins weggesneden. Het onderzoek van de ziel wordt altijd voorafgegaan door een sterk uitvlammen, met minstens de halve gewone lading, hierdoor worden roest en overblijfselen van vuur of kruidslijm weggeruimd; men hechte veel gewigt aan deze voorzorg; daarna wordt de ziel uitgewaschen en onderzocht.

Te Saijn, digt bij Coblantz, worden tegenwoordig geene stukken, maar slechts projectilen gegoten.

De duurzaamheid van het Pruissische ijzeren geschut, schreef men grootendeels toe, aan het gebruik maken van verlengde kardoezen bij de groote ladingen, en aan het zorgvuldig vermijden van te snel verbrandend buskruid.

(Wordt vervolgd.)

HET WHITWORTH-GESCHUT.

(Met eene Afbeelding.)

Het stelsel van WHITWORTH, waarvan de inrigting en de resultaten met grof geschut in het nummer van II. Maart op blz. 156 en volgende zijn medegedeeld, schijnt zooveel belangrijke voordeelen te bezitten in vergelijking van alle andere tot dusverre bekende getrokken geschutsoorten, dat wij ons beijverd hebben, tot aanvulling van het vroeger in dit tijdschrift medegedeelde, alles op te zamelen wat ons al verder over dit stelsel is bekend geworden.

Reeds in 1858 verscheen een geschrift onder den titel: *Miscellaneous papers on mechanical subjects by JOSEPH WHITWORTH F. R. S., London 1858*, waarin de schrijver op de volgende wijze de beginselen, waarop hij verder met zulk een glansrijk gevolg heeft voortgebouwd, uiteenzet.

Het beginsel der bewerking van het zesvlakig stelsel is evenzeer toe te passen op kanons van alle kalibers. De groote steun, welke de trekvlakken aan het projectiel bieden, maakt dat de vereischte speelruimte kan gegeven worden, waarbij evenwel, door middel van de afronding der hoeken, de as van het projectiel in de as der ziel wordt gehouden, zoolang als het projectiel zich in het stuk naar voren beweegt.

De helling der omwentelende vlakken moet verschillend zijn, naarmate van het kaliber en de lengte van den vuurmond, terwijl de snellere omwenteling van het projectiel diens vernielende werking aanmerkelijk doet toenemen.

De uitkomsten, door mij verkregen met een gewoon 9 e^{e} bronzen veldstuk, op mijne wijze ingerigt, hebben bewezen, dat met $\frac{1}{3}$ minder buskruidlading dan de gewone dienstladingen, de schootsverheid de helft grooter is dan met denzelfden vuurmond en met holvormige projectielen verkregen.

Wanneer men de spanning in getrokken geschut en in geschut met cilin-

dervormige ziel vergelijkt, dan moet in aanmerking komen wat elk der verschillende deelen van het stuk door te staan heeft.

Zal men van het, volgens mijne wijze, getrokken geschut de volledigste uitwerking verkrijgen waarvoor het vatbaar is, dan zal de vuurmond, door de meerdere lengte van het daartoe vereischte projectiel, eene sterkere spanning ondergaan; er is dus meer sterkte noodig.

Het gieten van groote ijzeren vuurmonden in vaste massa's (gelijk tegenwoordig nog geschiedt) is geheel verkeerd; zulke vuurmonden zijn ongeschikt om de volle spanning, die bij getrokken geschut vereischt wordt, te verduren. Het is overbekend, dat, wanneer ijzer in aanzienlijke massa's gegoten wordt, gedurende de verkoeling, groote ongelijkheden in het metaal ontstaan, en boven eene zekere grens wordt er geen vermeerdering van sterkte door vermeerdering der dikte van het ijzer verkregen. Maar er kunnen verbeterde methoden voor geschutbouw worden aangenomen, waardoor de stukken zullen ingerigt zijn om des noods door den kulas te kunnen geladen worden, en de vereischte sterkte zullen bezitten om bestand te zijn tegen de grootste lading buskruid die het projectiel behoeft. Het is duidelijk dat die sterkte dan als *minimum* aan te nemen is.

Bij den bouw van getrokken geschut moeten velerlei, soms tegenstrijdige gegevens met elkander in verband worden gebragt, en het gebeurt soms, dat een voordeel in het eene opzigt slechts te verkrijgen is door zich een nadeel in een ander opzigt te laten welgevalen. De hoogte van den schroefgang der trekvlakken moet, in verband met de lengte van den vuurmond en met de bestemde ladingen, zoo klein mogelijk wezen, vermits bij een langwerpig projectiel de schootsverheid en juiste vlugt afhangen van de draaijing die het bezit. Tot eene groote schootsverheid wordt een lange schacht gevorderd, omdat daarin groote buskruidladingen kunnen verbranden vóór dat het projectiel de monding heeft verlaten, maar de zoozeer wenschelijke geringe hoogte van den schroefgang (groote spoed) stelt paal en perk aan de lengte van de schacht. De beste zamenstellingen en verhoudingen kunnen slechts door zeer zorgvuldige en herhaalde proeven worden bereikt.

Een brief van den Heer WHITWORTH, dd. 28 Februarij 1860, bevat de volgende bijzonderheden:

»Alle kanons door mij voorgesteld, zijn ingerigt niet alleen voor volle, maar ook voor holle kogels, die met gesmolten ijzer worden gevuld, alsmede voor alle soorten van granaten. De binnenruimte der granaten kan gemakkelijk worden vergroot, door eenvoudig langere granaten te maken, die uit denzelfden vuurmond met de vereischte lading kunnen geschoten worden.»

»Dat de gewone gegoten ijzeren kanons, die ik in 1858 bij wijze van proef van trekken had voorzien, te zwak waren, heeft geleid tot het vellen van een valsch oordeel over mijn stelsel. Ik moet intusschen doen opmerken, dat de gegoten ijzeren 68 C^{er} , door mij van trekken voorzien, in 1858 te Portsmouth beproefd, mijn platkoppigen kogel schoot door een 4 d^{m} . (0,4016 m.) gesmeed ijzeren plaat en door het scheepsboord, waartegen die plaat met bouten verbonden was, en dat wel op een afstand van 450 yards. Die uitkomsten zijn, geloof ik, nimmer en nergens anders verkregen; de proef is echter niet herhaald, omdat de vuurmond is gesprongen.»

»Alle door mij gemaakte vuurmonden kunnen elke vergelijkende proef doorstaan. Hunne sterkte is bij alle elevatiën, zelfs als die bij mortieren, en met de zwaarste lading die er in kan verbranden, voldoende. Met den 3 C^{er} is bij herhaling onder 53° geworpen op $5\frac{1}{2}$ mijl afstands, waarbij ook de affuit niet werd beschadigd. De inrigting voor de kulaslading is zoo eenvoudig dat zij niet ligt kan beschadigd worden. De kanons waaruit te Portsmouth gevuurd werd, hebben alle gedurende eenige weken op het open strand gestaan, blootgesteld aan zeewinden en stuifzand, de meeste den geheelen winter door.»

»De grondstof, waaruit de kanons worden gemaakt, is dezelfde als die, waaruit mijne getrokken geweerloopen zijn vervaardigd, namelijk: gelijk-slachtig ijzer.»

»Het bronzen houwitser-kanon, dat ik in 1856 voor het rijk van trekken heb voorzien, doorstond alle proeven waaraan het onderworpen werd. Deze soort van vuurmonden zoude ik, wanneer zij slechts door de monding geladen behoeven te worden, niet weten te verbeteren; ik ben overtuigd dat ze even groote uitwerking hebben als eenig ander, tot dusverre gemaakt getrokken kanon van gelijk kaliber.»

Volgens het *Mechanics' magazine*, waarvan de opgaven door den uitvinder zelf als juist worden erkend, ondergaat het geschut de volgende bewerking:

Een gegoten staaf, wordt voor de kleinere kalibers (van 3 tot 12 C) uitwendig slechts volkomen rond afgedraaid en daarop tweemaal uitgeboord, waarbij de laatste boring alleen dient om de eerste te vergrooten, niet te verbeteren. Dezelfde bewerking ondergaan de grootere stukken, doch zij worden betrekkelijk zeer dun gemaakt en daarna bedekt met een aantal ringen van nagenoeg 2 voet breedte. Deze ringen worden in- en uitwendig zeer zuiver gedraaid en sluiten volmaakt op de oppervlakte der gepolijste kern, waarover zij, verwarmd zijnde, door middel van zware hydraulische persing, gewrongen worden, totdat zij onderling met de kern ééne metaal massa vormen. De aansluiting der ringen is dan in het geheel

niet meer of althans zeer moeilijk zichtbaar. De tappen van de kleine kanons worden gesmeed in verbinding met een ring van smeedijzer, die later op het kanon wordt bevestigd; bij zwaardere kalibers worden de tappen zamen-gewerkt met een der omsluitingen, en aan den kulas is een andere ring, die een weinig achter het einde der binnenste buis uitsteekt.

Het schijnt dat deze wijze van bewerking zeer kostbaar is; een Armstrong-kanon kost f 1256, een Whitworth-kanon ongeveer het dubbel van die som; doch wanneer de laatste soort vervaardigd wordt volgens het procédé van Armstrong, waartoe de mogelijkheid schijnt te bestaan, dan zal de prijs der beide soorten weinig verschillen.

Sommige opgaven in den *Times* verschillen eenigzins met die van het *Mechanics' magazine*, waarin o. a. het volgende voorkomt:

Het kanon van 1,5 kleinste en 1,65 grootste middellijn der ziel, kan dienen voor projectielen van 5 tot 9 \mathfrak{E} ; het kanon van 2,9 en 3,19 kaliber, dient voor projectielen van 12 tot 52 \mathfrak{E} ; de overeenkomstige diameters van het grootste stuk zijn 5 d^m. en 5,5, waaruit projectielen van 80 tot 200 \mathfrak{E} (Eng.) gewigt kunnen geschoten worden. Het kanon van 1,5 is lang 6 v. 5 d^m. weegt 175 \mathfrak{E} en maakt één omgang op 60 d^m. (bij den 68 \mathfrak{E} is die omgang 100 d^m). Een kogel van 2½ \mathfrak{E} werd eerst met 7 en later met 8 ounce lading geschoten. Het kanon van 5 d^m. is lang 9 vt. 10 d^m. en had eene lading van 12 \mathfrak{E} . Uit dit geschut werden eenige weinige bolvormige kogels geschoten onder dezelfde elevatie, maar slechts met 3 \mathfrak{E} buskruid, daar ze slechts 21 \mathfrak{E} gewigt hadden; een afstand van 2600 yards werd bereikt.

Het vraagstuk van het gewigt kan geenszins als uitgemaakt worden beschouwd. Wel weegt de 80 \mathfrak{E} van WHITWORTH 4 ton, terwijl zelfs de 100 \mathfrak{E} van ARMSTRONG veel ligter is; maar door de dikte te verminderen tot dat een matig gewigt voor het stuk verkregen wordt, zal wellicht de veiligheid geen gevaar loopen. Doch sir W. ARMSTRONG'S-kanon wordt meer dan 1000 yards in boogschootsverheid en ver in juistheid overtroffen, en heeft waarschijnlijk alleen wegens zijne ligtheid bijna driemaal grooter recul dan het kanon van WHITWORTH.

Bij den 5 \mathfrak{E} is 2½ omgang der kulasschroef voldoende om het kulasstuk los te maken. Uit dit kanon werd 4 maal in 2'25" gevuld; dezelfde tijd werd bij den 12 \mathfrak{E} gevorderd.

Aan het kulasstuk van den 80 \mathfrak{E} zijn 4 in plaats van 2 handvatten. Om te beletten dat de lucht verdigt wordt door het sluiten van het kulasstuk,

is de oppervlakte van dit stuk bij den 80ter zoo ingerigt, dat het twee rondgaande kamers vormt, welke met twee zeer kleine openingen naar buiten uitkomen, zoodat de ingesloten lucht met elk schot ongehinderd wordt uitgedreven. Deze inrigting is bij de kleine kanons onnoodig.

De kardoesbus is bij voorkeur uit tin, koper of ander dun metaal vervaardigd, maar ook bordpapier of andere geschikte stof kan er toe gebezigd worden. De bus *A* wordt vervaardigd op eenen vorm van dezelfde gedaante en de luchtdigte sluiting *B* over zijne lengte is in het midden van een der zijwanden aangebragt (zie de afbeelding); het eene einde wordt gesloten door het deksel *C*, dat vastgesoldeerd of op eenige andere wijze verbonden is met de bus *A*. Het deksel *C* heeft eene kleine opening in zijn middelpunt, welke met het zundgat overeenkomt. Het andere einde van de bus wordt gesloten door den vetprop *D*.

De kardoesbus steekt, na het vuren en bij het losdraaijen van den kulas, $\frac{1}{2}$ duim achter uit het stuk en wordt uitgenomen door een aftrekker. Het uitstekend gedeelte der bus is van achteren omstreeks ter hoogte van 1 dm. cilindervormig, verder zeskantig en sluitende in de ziel. Het uitstekend einde rust, wanneer het kanon digt is, in eene uitholling van den kulas, en het gaatje in de bus tegenover het wrijvingspijpe is zoo naauw, dat de ontsteking kan plaats hebben, zonder dat alvorens kruidkorrels kunnen uitvallen (1).

Dezelfde doos kan soms twaalfmaal achtereen dienen, en is met betrekking tot het vervoer, den invloed van vochtigheid en de veiligheid, ver boven den saaijen kardoes te verkiezen.

De projectilen hebben ongeveer 3 of $3\frac{1}{2}$ kaliberlengte, het achtereinde begint op ongeveer $\frac{1}{3}$ der lengte spits bij te loopen, waardoor men beweert 20 à 25 % verdere dragt onder overigens gelijke omstandigheden te verkrijgen.

(1) In het *Mechanics' magazine* van Maart 1860, blz. 140, vindt men ook eene teekening van het kanon.

De Generaal RIGOT DE BEGNINS.

(INGEZONDEN.)

Op den 6den Maart laatstleden trof het Nederlandsche Leger een gevoelig verlies, door het afsterven van den algemeen geachten en beminden generaal RIGOT DE BEGNINS, kommandant der 2^e brigade infanterie, tevens belast met de waarneming der functiën van provinciaal kommandant van Noord-Brabant.

Indien de omstandigheden niet hebben medegebragt, RIGOT, in hooge militaire betrekking, bewijzen van uitstekende krijgskunde op het slagveld te zien aan den dag leggen, zoo zullen echter al zijne wapenbroeders die hem van nabij gekend hebben, eenstemmig getuigen, dat zijne onvermoeide studiën in de kennis van het krijgswezen, zijn heldere blik en bedaard overleg, deden voorspellen, dat hij, in tijden van gevaar, met onwankelbare trouw, de belangen van Koning en Vaderland zou hebben helpen verdedigen, terwijl zijne gehechtheid aan eed en plicht de verzekering gaf, dat de aan zijne leiding toevertrouwde soldaten alsdan in hem eenen degelijken aanvoerder zouden gevonden hebben.

Moet aan RIGOT's bekwaamheden, door zijne grondige beoefening der wetenschappen, al eene welverdiende hulde worden toegebragt, hij bezat daarenboven andere voortreffelijke eigenschappen, die hem de achting en genegenheid van ieder, met wien hij in aanraking geweest is, hebben doen verwerven.

Hij was stipt en gestreng voor zich-zelf en in den volsten zin des woords godsdienstig van aard; van een' voorbeeldigen inborst, zachtmoedig en menschlievend.

Hij was uiterst minzaam in zijnen omgang, zeer eenvoudig en wars van vleijerij, terwijl zijne milddadigheid in het algemeen, en jegens den soldaat in het bijzonder, hem in dierbaar aandenken doet voortleven. Want hoe velen, wier lot hij in stilte verzacht heeft, betreuren nu hunnen te vroeg afgestorven weldoener, en hoe menig huisgezin heeft hij met vaderlijken raad bijgestaan en hulp in den nood verleend!

Een zoodanig man, van der jeugd af, door uitstekende hoedanigheden uitmuntende, bleef in de rijen van het leger niet onopgemerkt; verwondering kan het dus niet baren, dat Zijne Majesteit Koning WILLEM II, destijds Prins van Oranje, de keuze op RIGOT liet vallen en hem de opleiding zijner zonen toevertrouwde, eene taak welke RIGOT van den aanvang tot het laatste oogenblik, met volhardenden ijver en onbegrensde liefde vervulde.

Smartvol moet dus de mare van RIGOT's verscheiden onzen geëerbiedigden Koning getroffen hebben. Die dood heeft den Vorst gewis aan de dagen der jongelingschap herinnerd, toen RIGOT Zijne Majesteit met raad en daad ter zijde stond, en zich daardoor in hooge mate bij het Nederlandsche volk en het huis van Oranje heeft verdienstelijk gemaakt.

Ziedaar, in weinige trekken, de karakterschets en de beschrijving der uitmuntende hoedanigheden van den generaal RIGOT DE BEGNINS.

Het is de vervulling van een' gemoedelijken pligt, om de deugden van dien trouwen en regtschappen krijgsman, als een navolgenswaardig voorbeeld, aan alle dienaren van Vorst en Vaderland in herinnering te brengen!

Er blijft nu nog over, de vermelding van zijne eervolle loopbaan.

ANNE PAUL FRANÇOIS RIGOT DE BEGNINS werd den 20sten November 1794 te Coppet (kanton de Vaud) in Zwitserland geboren, en verkreeg omstreeks het jaar 1814 den graad van *bachelier ès lettres* aan de hoogeschool te Genève.

Wegens bijzondere oorzaken had hij aan zijn' lust, zijne neiging tot de krijgsmansdienst, niet kunnen voldoen, toen op het onverwachts eene toevallige omstandigheid hem op eene vereerende wijze in de gelegenheid stelde, zijn sedert lang gekoesterd verlangen verwezenlijkt te zien.

De generaal JANSSENS, in het jaar 1815 commissaris-generaal van oorlog, had bij een' zijner vrienden te Genève aanzoek gedaan, of daar te lande een jongeling van goeden huize en van eene onbesproken levenswijze, geneigd zoude zijn om als leidsman en vriend van zijnen zoon, met dezen als volontair bij het regiment ligte dragonders N°. 4, onder kommando van den kolonel HOYNCK VAN PAPENDRECHT, in dienst te treden.

Dienaangaande werd met den jeugdigen RIGOT in onderhandeling getreden, die, den weg opengesteld ziende om zijn' lust tot de militaire dienst te bevredigen, het aanbod aannam en reeds den 11den Mei daaraanvolgende bij genoemd regiment in dienst trad. Hij nam deel aan den veldslag van Waterloo, waarin zijn paard onder hem werd doodgeschoten. Voor zijn moedig gedrag benoemde Zijne Majesteit de Koning hem tot ridder der Militaire Willemsorde 4^e klasse. RIGOT maakte daarna den verderen veldtog

in Frankrijk mede en werd den 2den September van hetzelfde jaar, na in korten tijd alle graden beneden den officiersrang te hebben doorloopen, tot 2den luitenant der kavallerie bevorderd.

Thans bepalen wij ons, korthedshalve, tot het opnoemen zijner benoemingen tot hoogere rangen in chronologische orde:

1° Luitenant den 20sten October 1825.

1 November daarna, overgeplaatst bij den staf van den kwartiermeester-generaal.

2° Kapitein bij den generalen staf, den 10den Julij 1850.

Majoor, bij idem, den 16den Mei 1855.

Luitenant-kolonel, bij idem, den 2den Mei 1842.

Kolonel, bij idem, den 25sten September 1852.

Generaal-majoor, brigade-kommandant der infanterie, den 15den December 1855.

De onderscheidingen die hem te beurt vielen, zijn de navolgende:

Ridder van de Militaire Willemsorde 4° klasse, 11 Augustus 1815.

Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, 26 September 1854.

Vergunning tot het dragen der versierselen van de orde van St. Stanislaus 2° klasse, hem door den Keizer aller Russen geschonken, 21 November 1859.

Kommandeur der orde van de Eikenkroon, 10 April 1849.

Buitengewoon Adjudant des Konings, 8 April 1850.

Ridder met de Ster der orde van de Eikenkroon, 5 Maart 1857.

Ridder grootkruis der orde van de Eikenkroon, 26 December 1857.

Na de vermelding dezer eervolle loopbaan, kunnen verdere bijzonderheden te dier zake overbodig worden geacht en de voorgenomen taak om aan den generaal RIGOT DE BEGINS de verschuldigde hulde te brengen, en hem bij zijne wapenbroeders te meer in welverdiend aandenken te doen blijven, kan als volbragt worden beschouwd.

Na eene ziekte van weinige weken, stierf hij op zijn buitenverblijf Sionsburg te Vught, nabij 's Hertogenbosch, met die kalmte van geest en gerustheid des gemoeds, welke den Godvreezenden christen kenmerken; eene teederbeminde gade nalatende, met wie hij gedurende 16 jaren door den gelukkigsten echt vereenigd was.

Zijn stoffelijk overschot is op de begraafplaats te Vugt, volgens zijne begeerte, op eene eenvoudige wijze, ter aarde besteld, en onder degenen die hem de laatste eer bewezen, bevonden zich: een Adjudant des Konings, daartoe door Zijne Majesteit afgevaardigd, het korps officieren van het garnizoen te 's Hertogenbosch, Zijne Exc. de luit.-generaal baron NERVEU, een zijner oudste vrienden, die bij het graf in hartroerende taal RIGOT's deugden en

verdiensden afschilderde, de kolonel PFEIFFER, de Predikant der gemeente, die hem in zijne laatste dagen in de hoop des eeuwigen levens versterkte en wiens gebed op alle aanwezigen een' diepen indruk maakte, en eindelijk de Heer MOLHUIZEN, die de laatste woorden van den ontslapene overbragt, namelijk den afscheidsgroet aan al zijne vrienden en krijgsmakkers!

U., April 1860.

. . R . .

BOEKAANKONDIGINGEN.

De Italiaansche oorlog van 1859. Met 5 terreinkarten: de slag van Montebello, van Magenta en van Solferino. Naar 't Hoogduitsch van W. RÜSTOW, bewerkt door L. C. DE FREMERY, 1° Luit. der Inf. bij de Koninkl. Milit. Akad., in-8°. Groningen. P. VAN ZWEEDEN, 1860. Prijs: f 4,10.

Wanneer velen, die met de werken van W. Rüstow of met de vertaling van eenige van die werken bekend zijn, zich voorgesteld hebben eene beschrijving van den laatsten veldtocht in Lombardijë, uit de pen van dien kundigen populairen militairen schrijver gevloeid, in het licht te zien verschijnen, dan is hunne verwachting al spoedig bevredigd geworden. Reeds in September van het vorige jaar werden de drie eerste afleveringen van Rüstow's *„Italienische Krieg“* aangekondigd, en terstond zette de Heer DE FREMERY zich aan den arbeid, om spoedig de hier aangekondigde goede vertaling gereed te hebben.

S. had reeds gedurende den loop der gebeurtenissen zijne bouwstoffen zorgvuldig verzameld, en wij gelooven dat zijn werk, tot heden toe het nuttigste en volledigste kan genoemd worden, onder alles wat over dezen italiaanschen veldtocht is geschreven. Een sprekend bewijs dat het boek veel lezers vindt en algemeen welkom is, bespeuren wij hierin, dat op dit oogenblik reeds de derde herziene uitgave gereed is, en dat er twee vertalingen van in 't Italiaansch zijn in 't licht verschenen. Onze geachte vertaler heeft zich aan de eerste uitgave moeten houden, en wij twijfelen er niet aan, of de arbeid van den kapitein DE FREMERY, die hierdoor den inhoud van een even onderhoudend als nuttig krijgskundig werk in ons land meer bekend deed worden, zal veel bijval vinden.

Het werk is in drie afdeelingen gesplitst; de eerste geeft als inleiding,

een overzicht van den toestand van Europa en van de gebeurtenissen sedert 1 Januarij 1859 tot aan het begin der vijandelijkheden, opgaven omtrent de sterkte en inrigting van de drie legers, en eene beschrijving van het oorlogstooneel; de tweede afdeeling bevat het gedeelte van den veldtogt tot en met den slag van Magenta; de derde afdeeling begint met eene beschrijving van de nieuwe organisatie van het Oostenrijksche leger in Italië; daarna volgt de slag van Solferino, en eindelijk eene politieke en krijgskundige beschouwing van den stand van zaken tot den vrede van Villafranca.

Bij de uitvoerige beschouwingen op het gebied der staatkunde, leidt des schrijvers scherpszinnig oordeel tot grondige gevolgtrekkingen, en tot vermoedens welke later door den loop der gebeurtenissen reeds tot daadzaken (*faits accomplis*) zijn geworden. Het tooneel des oorlogs wordt telkens, waar het noodig is, in alle bijzonderheden met helderheid voorgesteld; de topographie der slagvelden laat niets te wenschen over; want door het terrein eerst in breede trekken te schetsen en daarna tot de détails over te gaan, wordt het geheugen van den lezer gedurig te gemoet gekomen. Levensschetsen van de opper- en onderbevelhebbers bij de verschillende partijen, wisselen het verhaal der gebeurtenissen af; in zijne oordeelvellingen deelt de Heer Rüstow, die o. i. den spijker meestal op den kop treft, met vrijmoedigheid zijne overtuiging mede, en tevens met eene onpartijdigheid welke niet weinig pleiten voor het standpunt, den geschiedschrijver waardig, waarop hij zich heeft weten te verheffen, niettegenstaande de vele bezwaren, verbonden aan de behandeling van een onderwerp, waarin lof en blaam over tijdgenooten moet worden uitgestort. Zonder omwegen worden dan ook de bij beide legers begane misslagen aangetoond, en hierdoor moet van zelve het Oostenrijksche leger de meest harde waarheden hooren. Met scherpe satyre worden de handelingen van den veldtuigmeester GIULAI in het eerste gedeelte van den veldtogt gegispt.

Het gevecht van Montebello geeft den S. voor het eerst aanleiding om het eigenlijke karakter der wederzijdsche legers in een duidelijk daglicht te stellen. Aan de eene zijde ziet men overbodige voorzigtigheid, schroomvalligheid, strikte beperking tot de voorgeschreven orders, en, wat het ergste is, eene verdedigende rol vervullen met overmagt; aan den anderen kant: stout voorwaarts dringen, offensief ageren, des vijands vuur verachtend, veld winnen, en van verdediger, — alleen tot taak hebbende tijd te winnen, — aanvaller worden.

Mogt het later blijken dat de S. hier of daar misgetast heeft, de weinige bronnen die hem ter dienste stonden zouden zulk eene dwaling voldoende verontschuldigen. Het verraad in het Oostenrijksche leger gepleegd, was

niet te vermoeden en is eerst later aan het licht gekomen; de te verwachten werken van de zijde der Oostenrijkers, het toegezegde werk van den maarschalk NIEL over dezen veldtog zullen er meer licht over verspreiden, maar aan Rüstow komt ten minste de eer toe, de weetgierigheid van het publiek voor het oogenblik op eene voortreffelijke wijze te hebben bevredigd, zonder een nader scherp onderzoek uit te sluiten, wanneer daartoe nieuwe bronnen zullen opdagen.

Artillerie van de Marine. Verslagen der proeven en oefeningen, welke in het jaar 1858 hebben plaats gehad. 's Gravenhage 1859.

Deze verzameling, een vervolg op de verslagen van de drie voorgaande jaren, telt 137 bladzijden, benevens 2 uitslaande platen.

1. *Proeven met granaatbuizen.* Uit het verslag van den luit. ter zee 1° kl. GOMUS, blijkt, dat de verschoten percussie-granaten alle op het verlangde oogenblik zijn gesprongen. De proeven tusschen de houten granaatbuizen van model, doch dieper ingedreven, en die van den 1sten luit. oppervuurwerker LA FORS (1), leiden den verslaggever tot de gevolgtrekking, dat de springkans der beide soorten is 70,2 en 64,5 pCt., opgemaakt uit 255 granaten (155 met springlading en 80 met zand (2) gevuld) voorzien van modelbuizen, en 227 granaten (147 met springlading en 80 met zand gevuld) ingerigt volgens LA FORS, en alle geschoten uit een granaat-kanon van 20 dm. Bij beide soorten blijft het groote nadeel bestaan van het *splijten of scheuren der buizen*, door den schok, bij het ontbranden der lading. De grootste beletsels tegen het springen zijn het afslaan der buizen of (bij de gewone buizen) het uitdrijven van de gezwinde lont. Er schijnen echter geen redenen te bestaan om in ons granaatstelsel nu veranderingen te brengen.

Bij het gereedmaken der granaten werd gebruikt gemaakt van den buizen-drukker van LA FORS, welk werktuig hierbij ten volle voldaan heeft.

De rapporten nopens de gedane proeven zijn, even als die van het vorige jaar, ter kennis gebracht van den Minister van Oorlog, met verzoek over dit belangrijk onderwerp zijn gevoelen te mogen vernemen. Deze heeft daarop de toegezonden bescheiden in handen gesteld van den kolonel STREERWALD, directeur der artillerie-, stapel- en constructie-magazijnen. In het verslag door dien hoofdofficier uitgebragt, wordt aangetoond dat het, ook

(1) Zie *Militaire-Spectator*, 1859, bladz. 128.

(2) De met zand gevulde granaten hadden eene kleine lading tot het uitstooten der buis.

op grond van in 1855 in het kamp te Tjicoenier, op Java, genomen proeven, vermoedelijk is, dat de beschadiging der buizen meer door de aanslagen der granaten op den grond, dan door andere oorzaken ontstaan, dewijl bijna geen wegeringen plaats hadden, wanneer de granaten in den eersten boog troffen. De aanslagen dezer granaten op het water schijnen, volgens de proeven op het eiland Onrust genomen, weinig vernielend voor de buizen te zijn, doch er wordt op gewezen, dat het raadzaam is, bij het doen van rolschoten op zee, dat de granaat het te beschieten schip bij den eersten of tweeden sprong treffe. Ten aanzien der doeltreffendheid van de buizen *La Fors* wordt opgemerkt, dat het voor en tegen niet beslissend aange-toond schijnt te zijn, te meer, daar het hoofddoel dezer buizen: het voorkomen dat de buizensas bij de aanslagen op het water worde uitgedoofd, bij de proeven van den heer Gombus niet is onderzocht geworden. Voorts bevat dit verslag eenige belangrijke beschouwingen, afgeleid, uit de proeven in Nederland en in O.-I. van 1854 tot 1858 genomen.

2. *Oefeningen tot vorming van kanonnières bij de marine.* Zij hadden plaats onder de bekwame leiding van den luit. ter zee 1e kl. Gombus. Het vaartuig de *Pro Patria*, bemand met 50 koppen, behalve de mariniers, en de korvet *Castor*, gewapend als exercitie-batterij, werden daartoe beschikbaar gesteld. De toestel van den luit. ter zee Amand, tot oefening in het rigten, heeft niet aan de verwachting beantwoord; deze toestel is tot nader onderzoek aan hoord van Zr. Ms. schroefstoomschip *Vesuvius* gegeven.

Omtrent de meerdere of mindere veilige bruikbaarheid van gegoten ijzeren geschut, wordt de toestand van het zundgat als een kenmerk beschouwd; bovendien is een maximum van schoten vastgesteld, hetwelk veiligheids-halve niet overschreden mag worden.

De geleidende missive van den Directeur en kommandant der marine te Willemsoord, dd. 28 Dec. 1858 en het *VERSLAG der oefeningen tot vorming van matrozen-kanonnières, in de jaren 1857—1858*, worden hierbij gevoegd.

3. *Oefeningen met de marinebussen, bevattende:*

RAPPORT omtrent de gehouden schietoefeningen, gedurende het oefenings-seizoen in 1858, bij de 1e compagnie mariniers te Amsterdam.

VERZAMELING der uitkomsten van de 1e serie der schietoefeningen, van 15 April tot 10 Julij 1858, der bij de normaal-schietschool gedetacheerden van het korps mariniers.

Id. 2^e serie (15 Julij tot 1 Oct. 1858).

4. *Proeven en oefeningen met revolver-pistolen.*

De kommanderende officieren moeten hunne opmerkingen en beschou-

wingen omtrent de aan boord verstrekte revolver-pistolen bekend maken; de rapporten, dienaangaande ingekomen, loopen nog te veel uiteen, om nu reeds bepaald de voorkeur aan het een of ander model te kunnen toekennen. Intusschen houdt men zich bezig met eenige wijzigingen aan deze pistolen toe te passen, ten einde ze meer geschikt tot algemeene verstrekking te maken.

Hierop volgen de rapporten, 15 in getal, omtrent de aan boord van Zr. Ms. schepen en vaartuigen verstrekte revolver-pistolen van verschillende soort als: COLT, ADAM, ADAM-DEANE, ADAM-BEAUMONT en LEFAUCHEUX. De uiteenloopende beoordeelingen, welke van die stelsels de voorkeur verdient, zijn gedeeltelijk daaraan toe te schrijven, dat aan boord van vele schepen slechts ééne soort van revolver-pistolen verstrekt was geworden, waardoor een vergelijkend onderzoek onmogelijk was.

Ten slotte volgt:

OPGAVE van eenige bepalingen, voorschriften en ministerieële beschikkingen, betrekking hebbende op de artillerie van de marine in het jaar 1858.

Krijgsliederen door Dr. J. Th. BÜSER. Gedeeltelijk op muziek gebracht door H. VOORTHUIS, Kapelmeester bij het Instructie-bataillon. Kampen, K. VAN HULST, 1859.

Van harte juichen wij elke poging toe, die aangewend wordt om, — zooals de schrijver van den hier aangekondigden bundel zegt, — »den moed, den martialen zin, den soldatesken geest, de kameraderij, het moreel van den krijgsman wakker te houden of aan te blazen;» en als zoodanig was de uitgave van deze krijgsliederen ons eene welkome verschijning.

Eene nadere kennismaking evenwel met dit litterarisch voortbrengsel, heeft die belangstelling merkkelijk afgekoeld, en door de Redactie van den *Spectator* uitgenoodigd zijnde, er onze meening over te zeggen, aarzelen wij niet ronduit te verklaren, dat deze liederen eene plaats verdienen bij de groote menigte hunner voorgangers, die of als doodgeboren kinderen, of als zeer spoedig na de geboorte overledenen, aan de vergetelheid zijn prijs gegeven.

Zij leveren een bewijs te meer, — als de stelling nog bewijs noodig had, — dat niet ieder die wil, populair dichter, en vooral niet dichter voor den soldaat is. Wij eerbiedigen de poging van den schrijver om in het gebrek van nationale krijgszangen te voorzien, en »tevens die triviale liedjes, die maar al te veel in den mond onzer soldaten leven, te verdringen, door er hun in de plaats te geven, die zij, zoowel in vrede als in oorlog, in

de kaserne, in het veld en kantonnement, in het kamp, op het bivak, bij den opmarsch, den in- en doortogt van steden, militaire promenades, ja zelfs bij de taptoe en sommige festiviteiten enz. vrijelijk zouden kunnen aanheffen, om er tot vurige vaderlandsliefde en diepe verknochtheid aan het Huis van Oranje door opgewekt, aangevuurd, ontgloeid, vernieuwd te worden." — Die poging is prijzenswaardig; maar — mislukt, en wij durven gerust de voorspelling wagen, dat deze liederen in oorlog noch in vrede, in de kaserne noch in het kamp, bij den intogt in eene stad noch bij de taptoe, door onze Hollandse soldaten zullen aangeheven worden, en dat geen hunner door deze rijmen tot diepe verknochtheid aan het Huis van Oranje zal »vernieuwd" worden.

Het soldatenlied heeft veel zwaarder eischen, dan waaraan hier voldaan wordt. De geest van den soldaat moet er in uitgedrukt zijn; zijne taal moet er in worden gesproken; wie hem wil laten zingen wat hij niet voelt, zal hem zoo stom vinden als een visch. Wij geven toe, dat een en ander geïdealiseerd, gepoëtiseerd mag, ja zelfs moet worden, maar wie hier de ware grens niet weet te vatten, wie niet in den schoonen vorm toch altijd het ware soldatendenkbeeld weet te doen doorschemeren, kan folianten vol krijgsliederden laten drukken, de ware talisman om ze te laten zingen ontbreekt hem.

Het ware soldatenlied is een heel afzonderlijke smaak, waar eigenlijk de negen muzen niet veel schuld aan hebben; 't is een Bram van 't eerste water, met zijn policiemuts op één oor, en een duim in ieder van de zakken van zijn pantalon; met een sigaar of een kwinkslag in zijn mond; een soort van peripatetisch filosoof, die in zijn vrijen tijd buiten-model handschoenen en een boordje draagt, die ten minste één superieur heeft die »een neger" is, en één meisje, dat *Mie* heet; die meester of prevôt is op de punt, de schwadron, de *banjonnet*, de *bâton* en den *à la canne*; die alleen op den avond vóór de garnizoensverandering eene kleine verheuging aan heeft, en »als hij er maar bij is," alles aan den gang weet te maken; die op marsch, bij een thermometerstand van 50° Réaumur, nog weér eens een op nieuw een liedje begint, en zich overigens voor den Koning zou laten doodslaan.

En is hij het nu, die uit deze krijgsliederden tot ons spreekt? Hij gelijkt er evenveel op als *Fra Diavolo* uit de opéra op den achtkanten boer. De soldaat van den Heer BÜSER is een ware type van den braven Hendrik, die uit nationaal pligtbesef voor zes jaar geteekend heeft, en zich vis à vis den koster van zijn dorp de airs geeft van een Zouaven-vreter; hij is een held, van N°. 1 (*Slaglied*) af, tot N°. 14 (*Lied van den ouden krijgsman*) toe. Het thema, dat hij in al die gedichten zonder uitzondering varieert, of

liever herhaalt, want er is nagenoeg geene variatie in, is: de kartouwen knallen, de musketten knetteren, maar ik snel vooruit door drommen, wij snellen vooruit door drommen en door duizendtallen en door bajonetten, zwaarden, vuur, vlam, vonken, sabels, 't gewoel, gevelde speren, 't blaken van den strijd, kogelregens, 't verbeidend staal en lood enz., enz. Dat alles valt dicht als hagel in deze verzen neêr: onwillekeurig prevelt men telkens bij het lezen: les guerrrrriers! les laurrrrrriers!! — la gloire!!! la victoire!!!! en vraagt, waar de turksche trom is en het bengaalsch vuur. Zoo zingt geen Hollandsch soldaat, en zoo zal hij ook nooit zingen.

En was het de vorm nog, die den inhoud redde: maar ook dat is het geval niet. Nergens vinden wij eene geestige wending, een pikant uitgedrukt denkbeeld, een woordspeling, een *farce*, die, al waren ze ook al niet zoo bijzonder fijn of scherpzinnig, door hare originaliteit konden aantrekken. Er is niets, letterlijk niets in, dat uit het soldatenleven gegrepen is, en aan de verzen een lokale kleur zou kunnen geven. Integendeel, wij vinden nagenoeg in elk lied uitdrukkingen, die de soldaat niet alleen niet gebruikt, maar die hij zelfs hier en daar niet verstaan zal. Men oordeele:

In N°. 1 wordt hij aangespoord om »'s Lands banderollen bloot te rollen!» en om bij 't gebulder der *kartouwen* moed te houèn.

In N°. 2 zingt hij zelfs dat zijn »zwaard» (1) zoo scherp is als een *vlijm*, dat geen *knal der kartouwen* hem vervaard maakt, en dat hij op 't zekere schot van 't *musket* reKent.

In N°. 3 gromt het *schutgevaarte*, *weêrlicht* het *veld-musket* (?), en animeert de brave Hendrik zijne kameraden om, »tot *ijzren strijdfalangen zaamgeperst* (benaauwd!) in den stormpas voort te dringen!

In N°. 4 moet het zwaard van Nederlands vorst onder anderen *met mirten omwinded* worden, omdat gezegde vorst, *aan de spitse ter heervaart gesneld*, den vijand, die *als een panter uit zijn krocht* kwam toegeschoten, heeft overwonnen.

Wanneer wij in N°. 9 lezen, dat het *fier genet* trapplend op den galm der veldtrompet briescht, en een ouden krijgsman in N°. 14 hooren vertellen, dat hij op *eiderdons* heeft geslapen, en 's Lands *libaard* heeft rond zien wappren, dan vragen wij bij dat alles: welk soldaat zal zoo iets zingen; — of zelfs begrijpen? De Heer Büser, of de »geleerden», die, volgens zijne voorrede, vóór de uitgave het oog over deze liederen lieten gaan,

(1) Die »zwaarden» zijn uit onze militaire poëzy maar niet weg te krijgen, en toch zijn er sints onheugelijke tijden geen meer in gebruik, — altijd indien wij het reglementaire zwaard van den tamboer-majoor van de grenadiers uitzonderen, die de eenige in ons leger is, die nog een zwaard draagt. Het zwaard behoort in het museum van antiquiteiten thuis, naast de *luit*, de *lier* en de *bakermat*.

en hem hunne aanmerkingen er op geliefden mede te deelen , hadden dat kunnen weten , als zij er maar eens het oog van den eersten korporaal den besten over hadden laten gaan.

Doch genoeg om ons oordeel over deze liederen te motiveeren : — dat oordeel is niet gunstig , wij erkennen het , maar wij gelooven dat het regtvaardig is . De bedoeling van den schrijver moge goed geweest zijn , en uit het oogpunt van zuivere moraliteit mogen zijne liederen veel hooger staan , dan die , welke , zonder dat men weet waar ze van daan gekomen zijn , het burgerregt in de gelederen gekregen hebben ; — voor het praktische gebruik achten wij ze volkomen ongeschikt , en wij twijfelen er geen oogenblik aan , of de ondervinding zou bij proefneming de juistheid van ons gevoelen bewijzen.

En even als wij van een militair standpunt protest aanteekenen tegen deze conjugatie van het werkwoord : » ik sla alle vijanden van Nederland dood » , die ons hier onder den titel van Krijgsliederer wordt aangeboden , evenzoo protesteeren wij uit naam der kunst tegen deze banale rijmen , die wij liefst niet als tot de krijgsmansmaatschappij behoorende , aangemerkt zagen . Wanneer het waar is , dat in de laatste jaren de wetenschap zich op het militair terrein alleen in hare ware en degelijke gedaante mag vertoonen , op straffe van anders als leegloopster over de grenzen te worden gezet , zoo gelooven wij , dat ook aan de kunst , dáár waar zij met het leger in aanraking komt , dezelfde strenge eischen mogen worden gedaan. X.

Handleiding tot de kennis der kompagnies-administratie in Neêrlandsch Oost-Indië voor onderofficieren en korporaals , door L. C. C. VAN OIJEN , kapitein der infanterie bij het Leger in Oost-Indië. 's Gravenhage bij de Gebroeders VAN CLEEF , 1860.

De met verlof hier te lande aanwezige kapitein der infanterie van het leger in Neêrlandsch-Indië L. C. C. VAN OIJEN , heeft door de zamenstelling eener Handleiding tot de kennis der Indische kompagnies-administratie voor onder-officieren en korporaals , getracht nuttig te zijn voor dat leger.

Die handleiding heeft dezer dagen het licht gezien bij de Gebroeders VAN CLEEF te 's Gravenhage , en kan geacht worden niet ongelukkig te zijn uitgevallen . Wel is waar zouden er hier en daar wel eenige aanmerkingen op te maken zijn , en zal ze , na de nieuwe zamenstelling en omwerking van het Algemeen Reglement van administratie voor de landmagt in Neêrlandsch-Indië , — eene taak aan de Administratieve dienst aldaar opgedragen en waar-

van de beëindiging spoedig kan worden te gemoet gezien, — vermoedelijk ook eenige wijzigingen moeten ondergaan; maar dit neemt niet weg, dat althans voor het oogenblik de inhoud toch in het algemeen vrij goed aan het beoogde doel voldoet, zoodat de onderofficieren en korporaals van en bestemd voor het Indisch Leger er veel in kunnen vinden wat voor hen nuttig en noodig is te weten, tot regt begrip der Indische kompagnies-administratie.

Wij zien er dan ook geen bezwaar in, het boekje van den kapitein VAN OIJEN, een ruim debiet toe te wenschen en met den zamensteller, zoodat hij in zijn voorberigt zegt, te hopen dat zijn arbeid eenigermate moge strekken tot opwekking van den lust harer beoefening.

*De Hoofd-Intendant der Militaire Administratie bij
het O.-I. Leger, thans met verlof hier te Lande.*

Nijmegen,

den 21. Maart 1860.

J. E. VAN DER SMISSEN.

VERSCHEIDENHEDEN.

In den *Moniteur* van 5 Mei ll., wordt een besluit van den Minister van Oorlog, den maarschalk RANDON, dd. 1 Mei, bekend gemaakt, waardoor het tarief voor de som in de militaire dotatiekas te storten, om zich van de militaire dienst vrij te koopen, over 1860 op 2300 fr. wordt vastgesteld. In werkelijke dienst zijnde militairen hebben, volgens een ander ministerieel besluit, voor elk jaar van hunnen nog overigen diensttijd 500 fr. te betalen, om zich vrij te koopen. Een derde en vierde besluit van den minister van oorlog eindelijk bepaalt, dat reëngagementen of plaatsvervanging volgens den administratieven weg, echter slechts voor 7 jaren aan te gaan, op eene premie van 2000 fr. aanspraak geeft, terwijl voor reëngementen voor kortere jaren aan te gaan 280 fr. per jaar worden toegekend. De verhooging van den afkoopprijs wordt door het ministerie van oorlog op de volgende wijze, in het niet officiële gedeelte van hetzelfde blad, gemotiveerd.

Voor de ligting van 1858 was het tarief voor de hoofdelijke storting, bij besluit van 15 Februarij 1859 op 20,000 fr. gesteld, en ofschoon, bij het bekend stellen der werkzaamheden van den raad van revisie, deze ligting van 100,000 op 140,000 man werd gebracht, zoo vermeende de keizerlijke regering daaraan niets te mogen veranderen, uit een welligt te ver gedreven eerbied tot het nakomen dezer prijsbepaling, die slechts eenige dagen voor den oorlogstoestand gemaakt was. Werkelijk maakten ook 38,325 jonge lieden gebruik van den betrekkelijk billijken afkoopprijs, om zich van de dienst vrij te koopen. Het aantal afkopen in 1856 en 1857 bedroeg 16 pCt. van de sterkte der ligting, steeg in 1858 reeds tot 18 pCt. en in 1859 tot meer dan 27 pCt. Deze aanmerkelijke toename oefende eenen nadeeligen invloed uit op de werving, dewijl daardoor, vooral aan de speciale wapens, te veel vrijwill-

ligers ontbraken. Men trachtte in dit te kort te voorzien, door twee maatregelen te nemen bij de wet van 26 April 1855: verhooging der premie voor reëngagement tot 2000 fr., eene som gelijkstaande met die, welke aan de dotatiekas toevloede voor den afkoop van dienst, als deze kas alle overige lasten (toelagen verhoogde pensioenen, enz.) (1) zelve droeg, en het toepassen der plaatsvervangings volgens den administratieven weg, eveneens met 2000 fr. als premie. Niettegenstaande dezen tweeledigen maatregel kon het evenwigt tusschen reëngagementen en plaatsvervangings eenerzijds en anderzijds niet daargesteld worden; den 31sten December 1859 was nog een deficit aan te vullen. Aangezien dezen stand van zaken, welke door de afkopen van 1860 noodzakelijk nog moest verergeren, erkende de hoofdcommissie van de legerdotatie de dringende noodzakelijkheid, om de buitengewone ontwikkeling der afkopen tegen te gaan, en te dien einde het tarief voor de hoofdelijke bijdrage te verhoogen, terwijl zij de bestaande premieën voor reëngagementen en plaatsvervangings onveranderd liet. Dien ten gevolge werd de prijs voor den afkoop bij ministerieel besluit van 4 Mei voor de in 1860 opgeroepen ligting van 1859 op 2300 fr. vastgesteld (2).

Daar waar der militaire eer van een volk, van een korps of van een individu wordt te kort gedaan, is het eene loffelijke poging de daardoor veroorzaakte krenking zooveel mogelijk te herstellen. Met dit doel werd het onderstaande toegezonden aan de Redactie van den *Militaire-Spectator*, welke zich steeds zal beijveren mede te werken, ten einde historische feiten op militair gebied naar hunne rechte waarde te doen schatten.

Mijnheer de Redacteur!

Ik verzoek en verwacht van uwe belangstelling in de militaire wereld, dat u uit gerechtigheidsliefde en interest voor historische waarheid, den bijgegeven openlijken brief aan den Heer TIENS, schrijver van de *« Histoire du Consulat et de l'Empire, »* van een veteraan, die de eer had onder uwen beroemden generaal CHASSÉ in de veldslagen van Talavera de la Reyna, Almonacid, etc. in den Spaanschen oorlog te vechten, wel een plaatsje in uw geacht tijdschrift zult willen inruimen.

Onder betuiging mijner bijzondere hoogachting heb ik de eer te zijn,

UEd. Dienaar,

Darmstadt, 23 Maart 1860.

Dr. G. MAUREN,
Major.

*Lettre publique adressée à Monsieur TIENS, Auteur de l'Histoire
du Consulat et de l'Empire.*

Monsieur!

Dans l'avertissement qui précède le 12me Tome de votre *Histoire du Consulat et de l'Empire*, page XXVI, vous dites: « Si j'éprouve une sorte de honte à la seule idée

(1) De verhooging der soldij voor eerste reëngagement bedraagt 10 centimes; na 14jarigen diensttijd wordt die verhooging 20 centimes, echter zonder premie. *Redactie van den Milit. Spect.*

(2) Men vergelijkte de verslagen der commissie van de dotatie van het leger, medegeleed op blz. 358 en volgende, *Milit. Spect.* 1859.

d'alléguer un fait inexact, je n'en éprouve pas moins à la seule idée d'une injustice envers les hommes," — et plus bas vous dites : »L'injustice pendant la vie soit ! les flatteurs sont là pour faire la contre-partie des détracteurs, bien que pour les nobles coeurs les inanités de la flatterie ne contre-balaient pas les amertumes de la calomnie, mais après la mort, la justice au moins — la justice sans adulation ni dénigrement — la justice, sinon pour celui qui l'attendit sans l'obtenir, au moins pour ses enfants !"

Eh bien, Monsieur THIERS, rendez donc cette justice après la mort, aux braves soldats Hessois, qui sur les remparts de Badajoz se défendirent avec héroïsme et y tombaient avec honneur, et que, Monsieur, dans le XIIIe Tome de votre Histoire votre plume a flétri, sur des documents faux et mensongers du général PHILIPPON, gouverneur de cette place, et de son chef d'état-major, le colonel LAMARE.

Mais voilà, Monsieur, grâce à la justice éternelle, la vérité historique enfin sauvée par le témoignage véridique de ces mêmes détracteurs, dont je vous transmets ci-joint le Fac-similé de l'original (1) rédigé par le chef de l'état-major, LAMARE, et signé par le gouverneur, général PHILIPPON, ainsi qu'il suit :

» Nous, général de division, Baron de l'Empire, gouverneur de Badajoz, certifions, que depuis le commencement du siège de cette place jusqu'à la fin, le régiment de Hesse Darmstadt, qui faisait partie de la garnison, s'est toujours comporté de la manière la plus brave : il a comme tous les autres bataillons fait preuve de valeur et de bravoure ; — on ne peut que se louer de la conduite de ce régiment.

PHILIPPON."

A Lisbonne, le 19 Avril 1812.

Ce document classique s'est retrouvé après presque un demi-siècle par hasard, ou plutôt par la grâce de la Providence éternelle, pour sauver la vérité historique défigurée par votre plume agile et brillante.

Aussi je vous prie, Monsieur, de vouloir bien apprécier le Rapport rendu au Ministre de la guerre, le général CLARKE, Duc de Feltre, sur la défense de Badajoz par le chef de bataillon au corps Impérial d'artillerie, LESPAGNOL, et le capitaine du génie LEFAIVRE, certifié et signé par 3 colonels, 5 chefs de bataillon et 42 officiers subalternes de la garnison de Badajoz, prisonniers de guerre, adressé du cautionnement de Llanfylling en Wales, le 5 Août 1812.

Dans ce Rapport il est dit :

» On s'attendit à recevoir les ordres du gouverneur ; on avait envoyé de tous les points pour connaître ses intentions, on ne le trouva pas, parceque déjà il n'était plus dans la place."

Le gouverneur avec son chef d'état-major s'était lâchement enfui pendant la défense vigoureuse de la brave garnison ; il s'était sauvé dans le fort St. Christoval sur la rive droite du Guadiana, où il capitula le 7 Avril le matin, et se rendit prisonnier de guerre aux Anglais sans coup férir.

Je me permets quelques mots encore. En parlant dans votre avertissement, cité au-dessus, de votre Histoire de l'Empire (page XXX) vous dites :

(1) Het fac-similé, bij dezen brief behoorende, is o. a. overgenomen in de *Allgem. Mil. Zeitung* van 18 Febr. jl. en gevoegd bij een artikel over hetzelfde onderwerp, geschreven door Dr. G. MAURER.

»Je ne sais ce qu'en pensera le public. Il y a cependant un jugement qu'il en portera, si je ne m'abuse, c'est qu'elle est empreinte du sentiment profond de la justice et de la vérité.»

Eh bien, Monsieur, d'après le jugement du public impartial et intelligent vous vous abusez sûrement en cela. — Car votre Histoire n'est pas empreinte de ce sentiment profond de la justice et de la vérité, mais plutôt d'un sentiment profond de vanité et de préoccupation nationale à un tel degré qu'elle vous entraîne jusqu'à l'idolâtrie pour la vaine — «Gloire, la semence des héros, semence précieuse» — comme vous dites, «qui vient de lever encore dans notre pays, et de nous donner les vainqueurs de Sébastopol.» Mais hélas, Monsieur, qui conduit aussi à des revers et à des catastrophes qui coûtent trop de sang précieux humain, sans aucun profit pour l'humanité ni la civilisation si vantée, mais sans jamais être réalisée par les Français.

Voilà, Monsieur THIBES, la simple vérité historique, qui juge les faits et les hommes avec impartialité et qui donne avec équité uni-cuique suum!

Acceptez la véritable appréciation et le compliment avec lequel j'ai l'honneur d'être,

Monsieur,

votre correspondant sincère,

Dr. G. MAURER,

Darmstadt, en Février 1860.

Chef de Bataillon,

jadis lieutenant des grenadiers Hessois, témoin oculaire et combattant sur les brèches de Badajoz.

Aan de Redactie van den *Militaire-Spectator*.

De *Beschouwing, het Zwitsersche jagergeweer betreffende*, in het vorige nummer van dit Tijdschrift door mij medegedeeld, had hoofdzakelijk betrekking tot de opgaven, voorkomende in den *Militaire Spectator* 1859, blz. 518, waar een geweer werd voorgesteld van eene andere constructie, doch van hetzelfde kaliber als het Zwitsersche geweer, maar waarvan het gewigt 5,94 kil. bedroeg.

Eerst nu ben ik onderrigt geworden, dat dit gewigt niet 5,94 maar 5,04 kil. is, eene drukfout, die in de bijlage van December ook is opgegeven. Ik voel mij derhalve verplicht den geduldigen lezer van het door mij ingezonden artikel, te verzoeken, dit aanmerkelijk minder gewigt van het door den Heer VIGELIUS voorgestelde geweer, zijnde 0,12 kil. ligter dan het tirailleur-geweer, indachtig te willen wezen.

Ofschoon de door mij opgegeven getallen daardoor veranderen, zij het mij vergund te doen opmerken, dat de hoofdstrekking mijner beschouwing onveranderd blijft, daar het volgens mijn bescheiden oordeel wenschelijk is, bij het aannemen van een nieuw model van geweer, het gewigt van het Zwitsersche jagergeweer niet te boven te gaan.

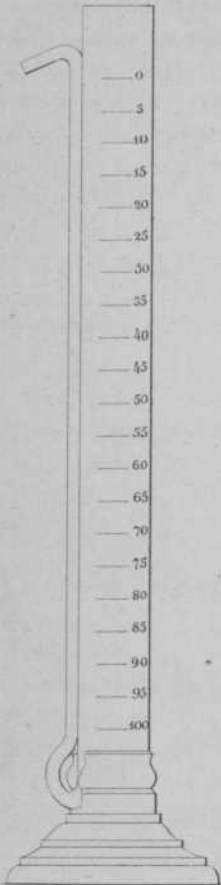
Mei 1860.

C. F. PABST,

1^e Luit. reg. gren. en jagers.

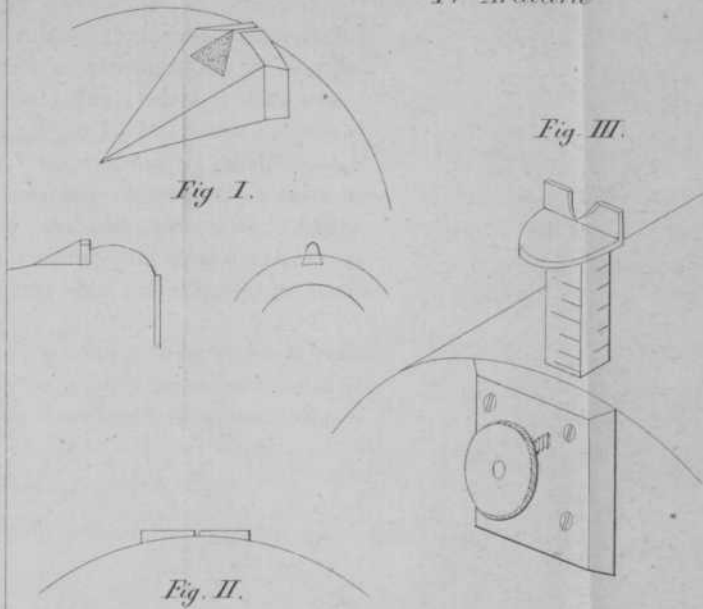
II. Over het keuren van Verwstoffen.

Alcalimeter.

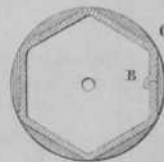
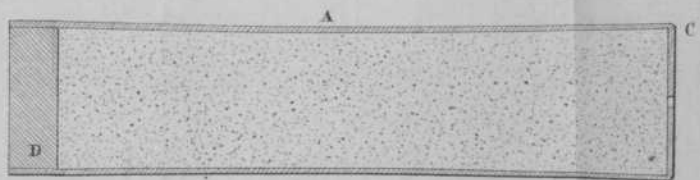
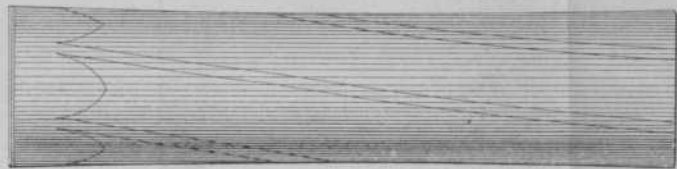

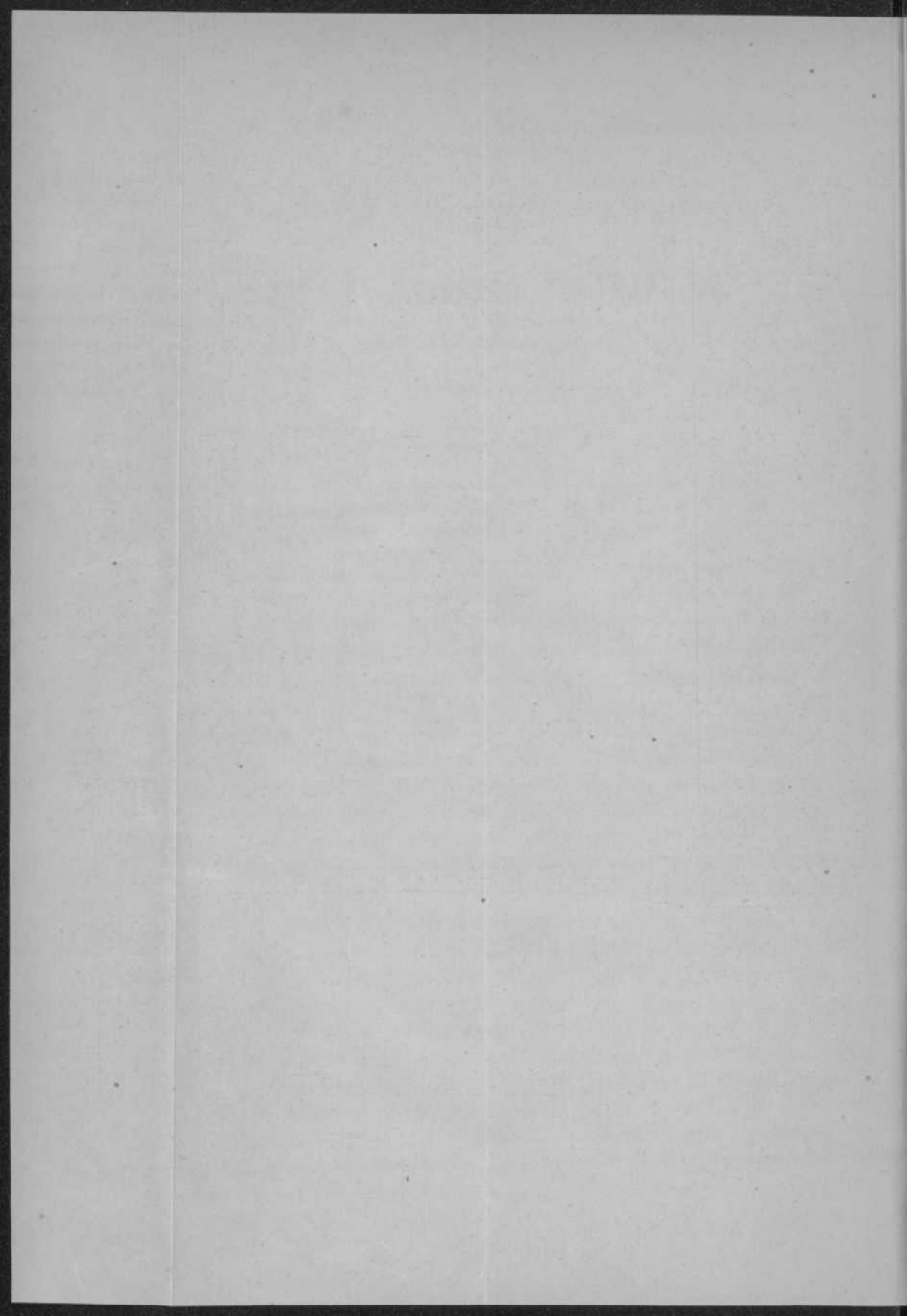
III. Zending naar Coblentz, 1856.

Pr Artillerie

IV. Whitworth-geschut.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(*Vervolg van N°. 5, Blz. 216.*)

(*Met een slagplan.*)

Het Fransche leger verzekert zich van de beide overgangspunten bij St. Martino en bij Turbigo. — Gevecht bij Robecchetto. — Besluit van den Franschen Keizer om op den 4den Junij den Tessino over te trekken. — Slag bij Magenta.

Ofschoon op den 2den Junij de verschillende Fransche legerkorpsen nog niet bij Novara vereenigd waren, had NAPOLEON echter, om geen tijd te verliezen, den Tessino doen verkennen. Eene troepenafdeeling werd vooruitgezonden naar de brug bij St. Martino, en de divisie garde-voltigeurs, onder het bevel van den generaal CAMOU, trok over Galliate naar Turbigo. Bij deze divisie waren 5 batterijen en een pontontrein, om de noodige bruggen over den Tessino te slaan.

Den 1sten Junij waren de eerste troepen van het 1° Oostenrijksche legerkorps (CLAM-GALLAS) over Milaan en Magenta aan den Tessino gekomen. Toen het geheele korps op den 2den in Magenta aankwam, ontving CLAM-GALLAS het bevel de overgangen over den Tessino te bewaken. Het voornaamste overgangspunt was bij St. Martino, een gehucht op den regter oever der rivier, op den weg van Novara naar Magenta; bij dit gehucht ligt over den Tessino eene steenen spoorwegbrug, beschermd door een bruggenhoofd op den regter oever.

CLAM-GALLAS oordeelde dit werk echter niet geschikt ter verdediging, liet eenige mijnkamers onder de brug aanbrengen, en trok op den 2den terug op den linker oever en achter de Naviglio-grande, een breed kanaal dat op deze hoogte, op ruim 5000 passen, evenwijdig aan den Tessino loopt. De brug over het kanaal liet hij springen, dat echter niet volkomen gelukte, daar er te weinig kruid was aangebragt. Verder zond hij de divisie Cordon naar Castano, om de beide andere overgangspunten bij Turbigo en nog

noordelijker bij Tornavento te bewaken, terwijl voor het hoogere gedeelte der rivier de reserve-divisie van den generaal URBAN, die bij Gallarate stond, zou zorg dragen.

Toen CAMOU 's avonds van den 2den met de divisie garde voltigeurs bij Ponte di Turbigo aankwam, vond hij dit overgangspunt niet bezet. Hij liet terstond eene brigade op den anderen oever overgaan, die, geen vijand aantreffende, de brug over de Naviglio-graande overtrok, en het dorp Turbigo bezette. Dit dorp ligt ten oosten van het kanaal op den weg naar Castano, en op den rand van het dal van den Tessino. De brigade plaatste eenige posten uit naar het zuiden, aan beide zijden van het kanaal.

Bij het aanbreken van den dag, op den 3den, waren de bruggen gereed, en de tweede brigade ging nu ook op den anderen oever over.

NAPOLEON had hiervan berigt gekregen, alsmede dat de brug bij St. Martino door de Oostenrijkers slechts beschadigd was. Hij gelastte dien ten gevolge dat de beide infanterie-divisiën van het 2^e legerkorps (MAC-MAHON), die beide overgangspunten zouden bezetten. De divisie Espinasse bij St. Martino komende, vond het bruggenhoofd verlaten, zoo het scheen in haast, en met achterlating van 2 kanonnen, 5 houwitsers en eenige munitiewagens, en de brug bruikbaar voor den overtocht, daar slechts twee bogen een weinig ingezakt waren, en de infanterie terstond, de artillerie na eenige herstellingen, er over kon gaan.

De tweede divisie de la Motterouge, waarover MAC-MAHON in persoon het bevel voerde, verliet Novara 's morgens ten 8½ uur, en kwam tegen 12 uur bij Ponte di Turbigo aan; ten 12½ uur begon deze divisie den Tessino over te trekken. MAC-MAHON, die zich naar het dorp Turbigo vooruit begeven, en daar de hoogte beklommen had, bemerkte eene Oostenrijksche kolonne, die van Buscate komende, het dorp Robecchetto door hare voorhoede deed bezetten. Deze kolonne was de divisie Cordon.

Hij besloot terstond het dorp te doen aanvallen, waardoor hij een vast punt kreeg op den weg naar Magenta, en dus in de flank der Oostenrijkers, die stelling genomen hadden dwars over den weg van St. Martino naar Magenta, om den aanmarsch van de Fransche regter kolonne te beletten.

Alleen het regiment Afrikaanse tirailleurs van de divisie de la Motterouge, was reeds op den linker oever overgegaan, en verrigtte den aanval in drie bataillons-kolonnen; het 1^e bataillon viel het dorp aan de zuidzijde aan, het 5^e bataillon op den linker vleugel aan de westzijde, terwijl het 2^e bataillon in het centrum eenigzins achterwaarts in reserve bleef. De drie kolonnen hadden dezelfde formatie, met divisien in 't front op halve

distantie, en 2 kompagniën uitgezwermd *en tirailleur*. Op deploijementsafstand zijnde, kwamen zij bij het naderen van het dorp steeds digter bij elkaar, en vielen eindelijk met vereenigde krachten het dorp aan. DE LA MOTTEROUGE bestierde den aanval, en MAC-MAHON begaf zich intusschen terug naar Ponte di Turbigo, om den overtocht der overige troepen te verhaasten. Het 45° regiment, dat het eerst op den anderen oever kwam, volgde de drie kolonnen als eene algemeene reserve. De tweede brigade, het 65° en 70° regiment, moest zich in dezelfde formatie op den linker vleugel der eerste opstellen, en beletten dat de Oostenrijkers eenen aanval in de flank der aanvallende brigade ondernamen. Omstreeks 2 uur begon DE LA MOTTEROUGE den aanval op Robecchetto, ondersteund door eene batterij van het reserve-korps, die door den generaal AUGER, kommandant der artillerie, in persoon werd aangevoerd. De Turcos (Afrikaansche tirailleurs) vielen het dorp aan zonder te vuren. Zelfs binnen het bereik van het geweervuur genaderd, beantwoordden zij dat niet, en eerst toen zij het dorp waren binnengedrongen, openden zij het vuur op de digtopeengedrongen vijandelijke troepen, die uit de huizen en straten terugtrokken. Robecchetto werd na een gevecht van één kwartier door de Turcos genomen.

Toen het 65° regiment zich op den linker vleugel wilde plaatsen, ondedekte het Oostenrijksche kavallerie, die van Castano naderde, en de Fransche aanvalskolonnen dreigde in den rug te vallen. MAC-MAHON deed 2 stukken, met één bataillon van het 65° regiment als bedekking, op de hoogte in batterij komen, met het gunstige gevolg, dat die kavallerie weder aftrok.

CORDON nam nu stelling tusschen Robecchetto en Malvaglio, en helette het deboucheren des vijands uit het dorp, door een goed onderhouden kartetsvuur op de uitgangen. Een bataillon, dat door hem links naar de Navigliogrande was afgezonden, stuitte hier op de voltigeurs, en trok na eenige schoten gewisseld te hebben, weër af.

De generaal AUGER bragt toen de artillerie der divisie in batterij, welke op die der Oostenrijkers spoedig het overwigt verkreeg, waarop CORDON besloot den terugtocht aan te nemen op Cuggione, met achterlating van een gedemonteerd stuk. MAC-MAHON bleef ingevolge zijne instructiën, om zich meester te maken van Turbigo, Robecchetto bezet houden, DE LA MOTTEROUGE in de eerste linie, de divisie Camou daarachter.

Het verlies aan weërszijden in deze gevechten was onbeduidend, en bedroeg voor de Franschen 30 man, waarvan 8 dooden.

De gealliëerden waren op den 5den dus in het bezit gekomen van twee overgangen over den Tessino, en door het terugtrekken van het Oostenrijksche leger op den linker oever, stond niets meer hunne vereeniging in

den weg. NAPOLEON besloot dien ten gevolge op den 4den met het geheele leger op den linker Tessino-oever over te gaan; daarbij moest hij tevens bedacht zijn om slag te leveren, zoo al niet tegen het geheele Oostenrijksche leger, dan toch tegen het gedeelte dat hem den weg naar Milaan versperde. De overtocht geschiedde in twee kolonnen. De rechter kolonne, die bij St. Martino den Tessino overtrok, bestond uit de divisie grenadiers van de keizerlijke garde — generaal MELLINET — en het geheele legerkorps van CANROBERT; de linker kolonne bij Turbigo, uit de divisie voltigeurs der keizerlijke garde — generaal CAMOU — uit de twee divisien van MAC-MAHON, en uit de twee Piëmontesche divisien, Fauti en Durando.

Het 4^e legerkorps, NIEL, en de twee andere Piëmontesche divisien bleven voorloopig als eene algemeene reserve bij Novara en Galliate.

NIEL moest eerst in den namiddag van den 4den den marsch naar Trecate aanvangen, om geen oponthoud te veroorzaken voor het legerkorps van CANROBERT.

ESPINASSE kreeg bevel met zijne divisie van Trecate, alwaar hij vervangen werd door de divisie grenadiers van de garde, langs den rechter oever van den Tessino naar Turbigo te marscheren, en zich daar aan te sluiten bij de andere divisie van het legerkorps.

Het plan was dit: terwijl MAC-MAHON van Turbigo verder voortrukte op Buffalora, en de stelling der Oostenrijkers achter de Naviglio-grande in de flank en den rug bedreigde, zou NAPOLEON met de rechter kolonne over de brug van St. Martino déboucheren, om de stelling der Oostenrijkers in het front aan te vallen.

Indien alle troepen die voor den aanval bestemd waren aan het gevecht deelnamen, dan bestond de rechter kolonne uit 4, de linker kolonne uit 5 divisien; de eerste dus, artillerie en kavallerie medegerekend, uit 40,000, en de tweede uit 50,000, te zamen 90,000 man. De Franschen berekenden hante bataillons echter op eene sterkte van hoogstens 600 man; volgens deze berekening zou dan eene infanterie-divisie hoogstens 8000 man en 9 divisien 72,000 man sterk zijn geweest. Dit getal troepen kwam evenwel nog niet eens in gevecht; de Piëmontesche divisie Durando o. a. was nog achter.

Van de zijde der geallieerden waren dus, de divisie op 8000 man berekenende, 64,000 man, of op 10,000, 80,000 man bij Magenta in gevecht.

Alvorens de stelling en sterkte der Oostenrijkers op te geven, is het noodzakelijk een blik te slaan op het slagveld van Magenta. De uitgestrektheid er van wordt vrij naauwkeurig bepaald, wanneer men zich eene ellips voor-

stelt, waarvan de groote as eene lijn is van Cuggione naar Robecco, en de kleine as, eene lijn van de brug van St. Martino naar Magenta (1).

Wanneer men bij St. Martino de steenen brug over den Tessino is overgegaan, die hier eene breedte van 550 passen heeft, dan geleiden twee wegen naar Magenta; de spoorwegdijk, waarop nog geene staven lagen, en de groote weg van Novara naar Milaan, die bezuiden den spoorweg loopt. Op den spoorweg, en op den westelijken oever van het kanaal, was eene redoute aangelegd.

Aan beide zijden dezer wegen liggen waarden, die alleen bij droog weder begaanbaar zijn. Zij maken het dal van den Tessino uit, de weg die er door leidt is 4000 passen lang; men komt daarna op het hoogere terrein, dat 50 à 60 voeten boven den waterspiegel ligt.

Het groote kanaal, Naviglio-grande genaamd, ingesloten door hooge dijken, loopt, henoorden den weg langs den rand van het dal, terwijl het bezuiden den weg gedeeltelijk in het hoogere terrein is ingegraven. Naarmate het kanaal meer naar het zuiden loopt, verwijdert het zich van den Tessino; bij Bernate is de afstand tot de rivier omstreeks 2000 passen, bij Buffalora 5000 passen, bij Robecco reeds meer dan 6000 passen. Op den oostelijken oever van het kanaal verheft zich het terrein amphitheatersgewijze, en wanneer men het beschouwt van den Tessino komende, wordt het begrensd door de drie plaatsen Buffalora, Magenta en Robecco. Het terrein bezuiden den grooten weg van Treccate naar Milaan, en westelijk van de Naviglio-grande, is eene hooge doch bedekte vlakte die, steeds breeder wordende, langs den weg eene breedte van 500 passen, bij Ponte vecchio di Magenta 800 passen, bij Robecco ongeveer 5000 passen heeft.

Over het kanaal liggen verscheidene bruggen, waarvan de zes volgende meer bepaald voor ons van belang zijn, namelijk: die bij Bernate, bij Buffalora, de beide bruggen bij Ponte nuove di Magenta, één voor den spoorweg en één voor den grooten weg, bij Ponte vecchio di Magenta en bij Robecco. Om van de brug bij St. Martino naar die bij Bernate te komen, heeft men een eind den steenweg naar Buffalora en vervolgens eenige landwegen. Naar de brug van Buffalora loopen drie wegen: 1° de reeds genoemde straatweg, 2° een landweg, die van den grooten weg links naar het dorp leidt, en

(1) De brug over den Tessino bij het gehucht St. Martino, wordt door de bewoners dier landstreek gewoonlijk Ponte di Buffalora genoemd. Om echter deze brug niet te verwarren met die bij het dorp Buffalora over de Naviglio-grande, is de benaming van brug bij St. Martino doeltreffender.

eindelijk 5° de weg tot Ponte nuove di Magenta, en van dáár de dijk, langs de westzijde van het kanaal. Bij de spoorwegbrug over de Naviglio-grande, staan aan weerszijden van den spoorweg, en aan beide zijden van het kanaal, groote steenen gebouwen, het station en de tolkantoren; dit gehucht draagt den naam van Ponte nuove di Magenta. De brug van den straatweg over het kanaal was door de Oostenrijkers vernield.

Om naar de brug bij Ponte vecchio di Magenta te komen, kan men gebruik maken van een landweg, die op een afstand van 150 passen van Ponte nuove di Magenta, regts van den straatweg naar de brug loopt, als ook van den straatweg van Ponte nuove di Magenta naar Ponte vecchio di Magenta. Ten oosten en ten noorden van het kanaal heeft men afwisselend wijngaarden, korenvelden en boomgaarden; ofschoon hier geen bosschen zijn, is het terrein toch bedekt door enkele gehuchten, alsmede door eene menigte groote dorpen, met hunne steenen huizen en omheiningen; verder door de in dit jaargetijde in bloei staande akkers, en door de boomgaarden. Het terrein westelijk van het kanaal is ook bedekt met korenvelden, tot dáár waar het lagere gedeelte begint, dat uit moerasachtige weilanden bestaat. Ofschoon het dus niet doorsneden is, kunnen de artillerie en kavalierie toch alleen maar gebruik maken van de wegen die er zijn; voor de infanterie is het echter zeer geschikt voor de vechtwijze *en tirailleur*.

Op dit terrein werd de slag op den 4den Junij geleverd.

De stelling der Oostenrijkers, 's morgens van dien dag, was in de hoofdzak de volgende:

Aan de Naviglio-grande, bij Buffalora en Ponte nuove di Magenta, stond de brigade Burdina van het 1° legerkorps (CLAM-GALLAS). Naar het schijnt had een gedeelte dezer brigade deelgenomen aan het gevecht bij Robecchetto; zij bestond uit 1 regiment infanterie en 1 bataillon jagers, en werd nog versterkt door één 12ponder- en één vuurpijlbatterij, die bij Buffalora en bij Ponte nuove di Magenta in stelling kwamen.

De linker vleugel werd uitgemaakt door de brigade Kintzl, van het 2° legerkorps (LIECHTENSTEIN), bij Ponte vecchio di Magenta, Carpenzago en Robecco.

De drie overige brigaden van dit legerkorps, Szabo, Kudelka en Baltin, met de divisie Cordon van het 1° legerkorps, die bij Robecco in gevecht geweest was, hadden bij Magenta een bivouac betrokken. Van de brigade Baltin betrok één bataillon van het regiment Hartmann de voorposten tegenover Cuggione en Inveruno.

Van het 7° legerkorps (ZOBEL), stonden:

De divisie Reischach, met de brigade Gablentz en Lebzeltern, bij Cor-

beta, omstreeks $\frac{5}{4}$ uur van Ponte nuove di Magenta verwijderd; de divisie Lilia, met de brigaden Weigl en Dondorf, bij Castelletto-Mendosio, op nageoeg $1\frac{3}{4}$ uur van Ponte nuove di Magenta.

Van het 5^e legerkorps waren de brigaden Ramming, Hartung en Dürfeld, in de nabijheid van Abbiate Grasso, aan beide zijden van de Naviglio-grande, bijna 2 uren van het centrum verwijderd. De 4^e brigade, Wetzlar, stond dicht aan den Tessino op den weg van Cassolnuova naar Abbiate Grasso. Bij deze laatste plaats, alwaar het Oostenrijksche hoofdkwartier was, bevond zich ook de kavallerie-divisie Mensdorf. De regimenten kavallerie, behoorende tot de 1e, 2e en 7e legerkorpsen, Koning van Sicilië (uhlanen), Koning van Pruisen (huzaren) en Keizer Frans Jozeph (huzaren), maakten den uitersten regter vleugel uit. Tusschen 9 en 10 uur 's morgens, bezette de brigade Baltin, Buffalora, en detacheerde één bataillon naar Rubone, Casate en Mesero; de twee brigaden Kudelka en Szabo kwamen bij Casa nuova, de laatste in reserve.

De juiste plaats door de brigade Rezniczek ingenomen, wordt niet vermeld; waarschijnlijk stond deze op den regter vleugel bij Bernate. Van de Oostenrijksche zijde konden dus op den 4den, 16 brigaden aan den slag deelnemen. Daar eene brigade 6000 man moet tellen, zou de geheele sterkte der Oostenrijkers dus 96,000 man geweest zijn. Echter berekenen zij de sterkte hunner brigaden bij Magenta, slechts op 5500 à 4000 man, hunne bataillons op 700 à 800 man. Volgens deze berekening konden zij, op den 4den dan maar beschikken over 64,000 à 70,000 man, waaronder 6000 man kavallerie en artillerie (1).

Op grooteren afstand van het slagveld waren nog: het 3e legerkorps (STADION), waarvan de voorhoede, de brigade Dormus, bij Fallavecchia, $2\frac{1}{2}$ geogr. mijl van Ponte nuove di Magenta, was aangekomen.

Dit korps kon dan alleen aan den slag deelnemen, als het in den vroegen morgen het bevel kreeg, den marsch zooveel mogelijk te verhaasten. Dan was er mogelijkheid, dat ten minste de helft, de divisie Paumgarten, ten 12 uur bij Abbiate Grasso kwam, en na aldaar gerust te hebben, tegen 4 of 5 uur aan den slag kon deelnemen.

Vervolgens het 8^e korps (BENEDEK). 's Morgens van den 4den Junij stond dit bij Binasco; het moest over St. Vito en Bestazzo den marsch voortzetten; de afstand van Binasco tot Ponte nuove di Magenta is $5\frac{1}{2}$ mijl, en men kon dus den 4den niet meer op den bijstand van dit korps rekenen, mis-

(1) Volgens den baron DE BAZANCOURT zou het Oostenrijksche leger bij Magenta op den 4den, 125,000 man sterk zijn geweest.

schien nog wel van zijne voorhoede, die uit één regiment infanterie en één bataillon grenstroepen bestond.

Tegen den 5den kon men echter over dit legerkorps even als over het 5e, te zamen omstreeks 40,000 man nieuwe troepen, beschikken.

Het 9e legerkorps was nog bij Broni en Stradella. Dit legerkorps kon zelfs op den 5den niet op het slagveld komen, in de onderstelling dat de slag dien dag zoude voortgezet worden. Het kreeg last in eene noordelijke rigting te marscheren, om, bij eene nederlaag, den terugtogt te kunnen dekken.

Eindelijk bevond zich de divisie Urban geheel in het noorden, bij Gallarate, tegenover GARIBALDI. Gallarate is 5 mijlen van Ponte nuove di Magenta verwijderd. URBAN kon dus ook niet aan den slag deelnemen, maar hij was slechts 2 mijlen van Turbigo verwijderd, en kon hier een gedeelte der vijandelijke troepen in bedwang houden. Hij deed dit onwetend, en zonder hiertoe bevel te hebben gekregen, maar daarom niet met genoeg nadruk.

Men kan dus aannemen dat beide partijen op den 4den Junij eene gelijke sterkte hadden.

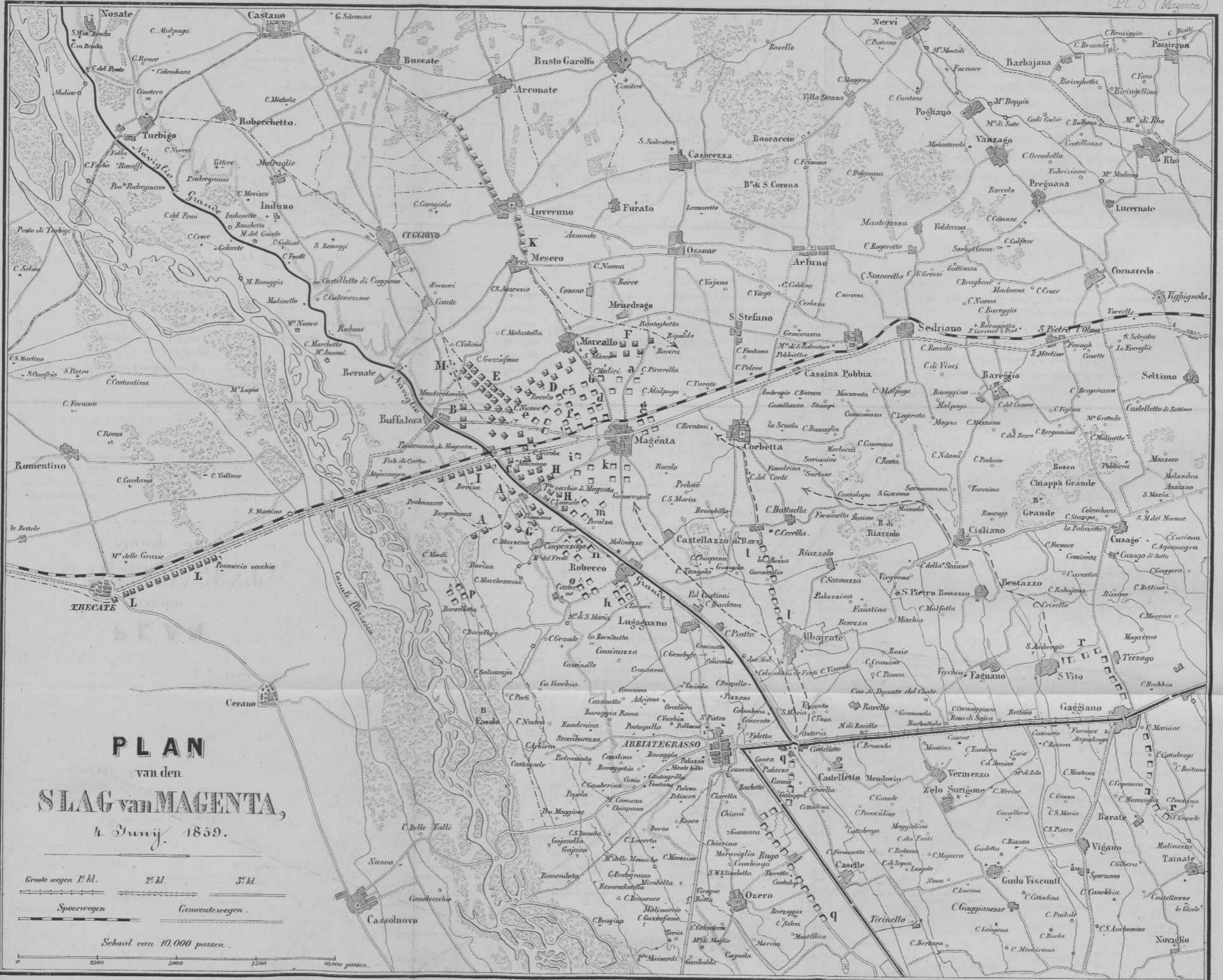
Op den 5den kon GIULAI beschikken over 100,000 man, daarbij de verliezen op den 4den in aanmerking genomen; NAPOLEON over 14 divisien, of, een gelijk verlies er afrekenende, over 108,000 man, de divisie op 8000 man berekend.

Tegen de divisie Urban moest minstens 10,000 man afgezonderd worden, en de Fransche Keizer kon dus voor den 5den op 98,000 man rekenen.

Na de voorafgaande beschrijving van de sterkte en stellingen der wederzijdsche partijen, gaan wij over tot het verhaal van den slag.

's Morgens ten 8 uur van den 4den Junij, begaf de 2^e brigade, Wimpffen, der 1^e divisie van de keizerlijke garde, het 2^e en 5^e regiment grenadiers, zich van Treccate naar St. Martino; zij werd ten 10 uur gevolgd door de 1^e brigade, Cler, bestaande uit het 1^e regiment grenadiers en het regiment Zouaven van de garde; 2 eskadrons jagers van de garde, met 3 rijdende batterijen, aangevoerd door den generaal CASSAGNOLLES, vergezelden deze brigade.

WIMPFEN, ten 9½ uur aan de brug gekomen, liet terstond de voorhoede over de weinig beschadigde brug op den anderen oever gaan, terwijl de sappeurs de brug zoodanig herstelden, dat ook de artillerie er van gebruik kon maken. De voorhoede nam stelling op de beide wegen, en daar de Oostenrijkers tirailleurs en eenige stukken voorbragten, gelastte WIMPFEN ook eenige stukken in batterij te doen komen. Er ontstond daarop een vuurgevecht, echter op grooten afstand. Naderde de voorhoede het ka-

PLAN
van den
SLAG van MAGENTA,
4 Junij 1859.

Groote wegen 1° kl. 2° kl. 3° kl.
Spoorwegen Gemene wege.
Schaal van 10,000 passen.

□ Oostenrijkers.

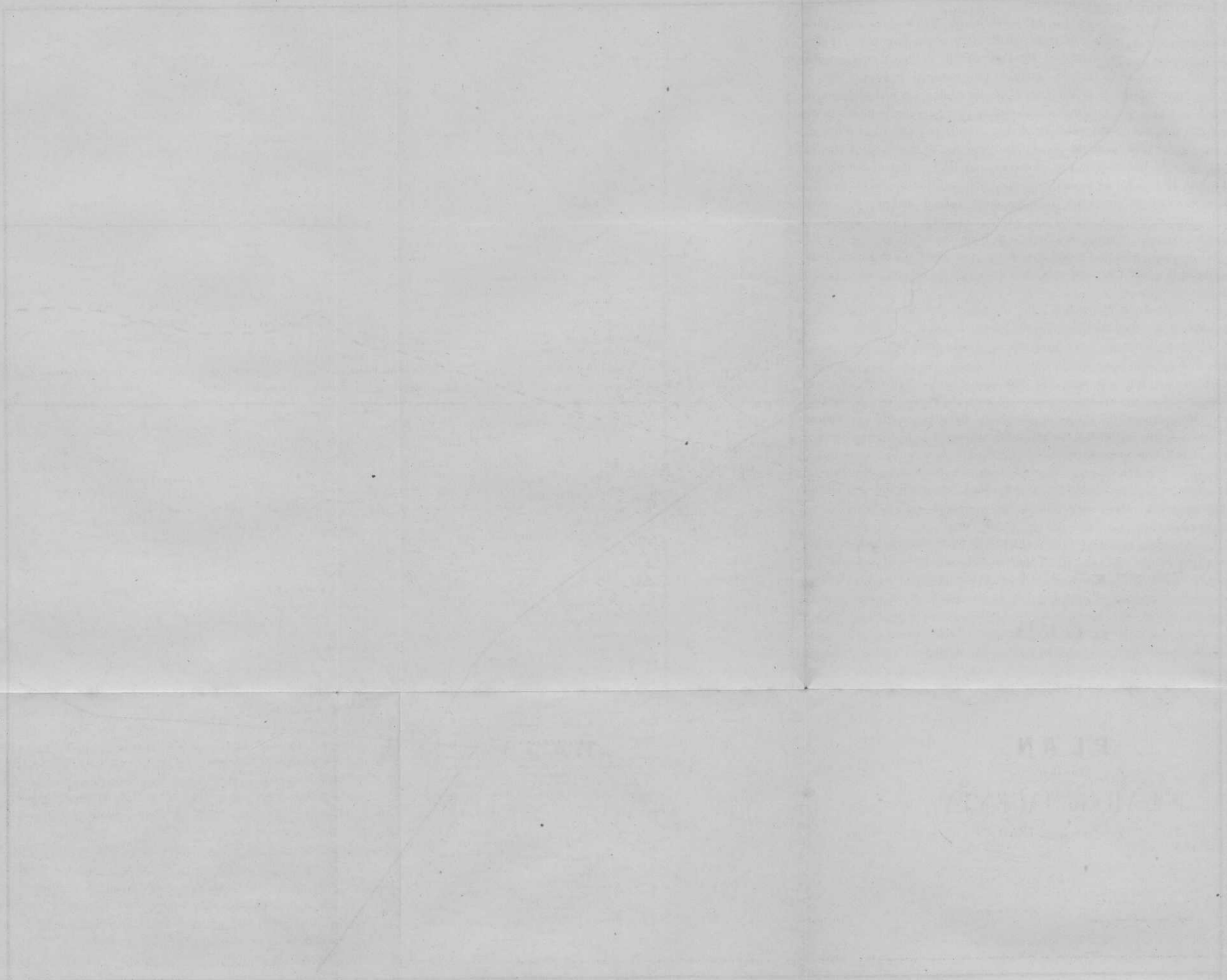
a Brigaden der divisie Cordon	van het	g Brigade Ballin
b " " "	1 ^o korps	h " Kintzl, achter het 3 ^{de} korps geplaatst
c " Rezniczek	Clam-	i " Gablentz. } Divisie van het
d " Bardina	Gallas	k " Lebzelter, Reichsbach. } 7 ^{de} korps
e " Szabo	van het 2 ^o k ^o	l Divisie Lilia. } Lobel.
f " Kudejka	E. Lichtenstein.	

Stellingen der beide legers, ten zes ure des avonds.

m Brigade Ramming.	van het	A Bat ^o van het 3 ^{de} en 1 ^{ste} reg ^t garde Grenadiers.
n " Hartung.	3 ^o korps	B 2 ^{de} regiment garde grenadiers.
o " Diefeld.	Schwarzenberg.	C Bat ^o van het 3 ^{de} en 1 ^{ste} reg ^t garde grenadiers
p " Wetzlar.		en vande garde-zouwen grenadiers.
q 5 ^o Korps Stadion.		D Divisie Motterange van het korps MacMahon.
r 8 ^o " Benedek.		E " Camou (garde-voltigeurs)
		F " Espinasse van het korps MacMahon.

■ De Bondgenooten.

G Brigade Piccard (Dw. Renault korps Canrobert.)
H Divisie Vinoy (van het korps Niel.)
I Brigade Jamin (Dw. Renault, korps Canrobert.)
K Divisie Fanti (Piemontezen.)
L " Trochu (korps Canrobert.)
M Artillerie van het 2 ^o korps onder den General Auger.

PLAN

SECTION

naal, dan trokken de tirailleurs terug, en ging de voorhoede achteruit, dan verschenen op nieuw de tirailleurs.

De brigade Cler kwam ten 11½ uur bij St. Martino, en met haar de kommandant der divisie, MELLINET, en REGNAUD DE ST. JEAN D'ANGELY, kommandant der keizerlijke garde. Deze gelastte dit doellooze vuurgevecht te staken, en aan de 2^e brigade, nabij de brug terug te trekken.

De aanval op het front der Oostenrijksche stelling zou niet beginnen voor dat MAC-MAHON ook met den vijand slaags was, en een gedeelte der Oostenrijksche troepen bezighield. De divisie grenadiers, omstreeks 8000 man sterk, stond tijdelijk geheel alleen, daar van het 5^e legerkorps (CANROBERT) nog niets te bespeuren was. NAPOLEON, ook bij St. Martino aangekomen, wachtte met ongeduld op het kanonvuur, dat hem het oprukken van MAC-MAHON van Robecchetto en Turbigo moest bekend maken, wat volgens afspraak, des morgens ten 10 uur was aangevangen. 't Werd middag, en nog hoorde men niets in de rigting van Buffalora.

Eindelijk ten 1½ uur kondigden, hevige geweer-salvo's en kanongebulder in de rigting van Cuggione en Casate aan, dat MAC-MAHON met den vijand in gevecht was.

De divisie de la Motterouge, die den regter vleugel uitmaakte, had in last over Robecchetto, Malvaglio, Cuggione en Casate op Buffalora te marscheren; op haren regter vleugel zou de divisie garde-voltigeurs, Camou, deze beweging volgen.

De divisie Espinasse kon niet voor het vertrek der vorige divisie den marsch aanvangen, en begon dezen dus later. Zij maakte den linker vleugel uit, en marscheerde over Buscate, Inveruno, Mesero en Marcallo op Magenta.

Ten 12 uur kwam de voorhoede der divisie de la Motterouge, waarbij MAC-MAHON zich bevond, bij Cuggione aan.

Ten 1 uur déboucheerden de eerste troepen — het regiment Turcos — uit Cuggione en stuitten bij Casate op den vijand, waarschijnlijk het bataillon Hartman. MAC-MAHON liet Casate aanvallen, waaruit de vijand spoedig verdreven werd.

CLAM-GALLAS vereenigde daarop zijn geheele korps, waarbij zich de brigade Baltin aansloot, tusschen Guzzafame en Buffalora. MAC-MAHON had nu 3 brigaden tegen zich over, en besloot den aanval te doen tusschen de Casine Valisia en de Casine Malastalla, met de divisie de la Motterouge in eene eerste linie, gevolgd door de divisie Camou, op 300 passen daarachter.

Tevens werd bevel gezonden aan ESPINASSE, om den marsch zijner divisie zoo veel mogelijk te verhaasten en, na den vijand uit Marcallo verdreven te hebben, stelling te nemen met den linker vleugel geleund aan Marcallo, met den regter aan de Casine Guzzafame.

In dien tijd was de aanval op het front der stelling ook begonnen. Zoodra NAPOLEON het kanonvuur hoorde, had hij gelast dat de grenadier-divisie tot den aanval moest overgaan.

Terwijl de kommandant van de garde daartoe de noodige bevelen gaf, zoud de Keizer ordonnans-officieren naar CANROBERT en NIEL, om met hunne legerkorpsen tot ondersteuning te komen.

REGNAUD liet het 2^e regiment grenadiers, aangevoerd door den kolonel D'ALTON, van St. Martino, langs den smallen steenweg op Buffalora marscheren; het 5^e regiment grenadiers, onder den kolonel METMAN, en geleid door den kommandant der brigade, generaal WIMPFEN, volgde eerst een eind den spoorweg, sloeg daarop regs af, beklom, na het lagere terrein te zijn doorgetrokken, de hoogte, waarop een veldwerk was aangelegd, vermeersterde dit met groote onstuimigheid, en viel het door de Oostenrijkers versterkte dorp Ponte vecchio di Magenta aan. De 1^e brigade, met het regiment Zouaven aan het hoofd, volgde eerst het 5^e regiment langs den spoorweg, sloeg toen regs af, en plaatste zich bij Bovisa buiten het gezigt en het vuur der Oostenrijksche troepen, die Ponte nuove di Magenta bezetteden. Op den straatweg, en op gelijke hoogte met de Zouaven, kwamen vier stukken in batterij, die het vuur tegen Ponte nuove di Magenta openden. Het 5e regiment grenadiers vermeersterde het gedeelte van het dorp, ten westen van het kanaal gelegen, en dreef de Oostenrijkers over de brug terug. Terwijl twee bataillons zich hier staande hielden, en herhaalde pogingen der Oostenrijkers om het dorp te hernemen, afsloegen, trok één bataillon, onder den overste DE TRYON, langs den westelijken oever van het kanaal, en bestormde de huizen van Ponte nuove di Magenta op dezen oever gelegen. Na eene hardnekkige verdediging werden de beide huizen door de Oostenrijkers verlaten; zij trokken over de brug op den anderen oever terug, maar beletteden de grenadiers, die hen volgen wilden, vasten voet op dien oever te krijgen. Op dit oogenblik kwamen de Zouaven, aangevoerd door den kolonel GUIGNARD, uit hun schuilhoek te voorschijn, bestormden de brug en bemagtigden de beide huizen op den oostelijken oever, regs van den weg gelegen. Maar de beide huizen links van den weg waren nog steeds in het bezit der Oostenrijkers, en de Zouaven, hevig daaruit beschoten, in front en flank aangevallen door steeds nieuwe aangerukte versterkingen van het 2^e legerkorps, konden er niet in slagen deze huizen te bemagtigen. Eindelijk, na een moorddadig gevecht van een half uur, trokken de Oostenrijksche troepen terug, daar intusschen Buffalora door MAC-MAHON vermeersterd was, en CLAM-GALLAS eene nieuwe verzamelde stelling door zijne troepen moest doen innemen.

MAC-MAHON had namelijk de stelling van CLAM-GALLAS, tusschen Buffalora en Guzzafame, doen aanvallen door de divisieën de la Motterouge en Camou, en vóór dat de divisie Espinasse dezen aanval kon ondersteunen. De aanval op Buffalora geschiedde door de 1^e brigade der divisie de la Motterouge, van de noord- en oostzijde, en op hetzelfde oogenblik, dat het 2^e regiment grenadiers deze plaats van de westzijde aanviel. De batterij, door de Oostenrijkers aan de noordzijde van het dorp opgesteld, moest terug; zij werden uit het dorp verdreven, dat bezet werd door het regiment grenadiers en het 70^e regiment infanterie.

CLAM-GALLAS trok terug met zijne brigaden op de Casine nuova. Alhier hield de divisie Montenuove stand, en gaf aan de overige brigaden de gelegenheid zich te verzamelen, daar CLAM-GALLAS met vereenigde krachten tusschen de beide divisieën van MAC-MAHON wilde doordringen. Intusschen bestormde de 1^e brigade der divisie de la Motterouge de Casine nuova, verdreef de Oostenrijksche troepen, niettegenstaande den dappersten tegenstand, en maakte hier 700 gevangenen. Maar ook aan de Franschen kostten deze gevechten aanzienlijke verliezen, en daar de divisie Espinasse nog steeds achter was, en nog niet bij Marcallo was aangekomen, trok MAC-MAHON zijne troepen terug, en deed hen eene stelling nemen, met den regter vleugel voor Buffalora, aan den weg van dit dorp naar Magenta, en met den linker bij Guzzafame. De divisie Camou kwam in eene tweede linie, 500 passen achter de eerste.

CLAM-GALLAS van zijne zijde, begreep toen ook niets te moeten doen, en zoo kwam het dat het gevecht, ruim 1½ uur voortgezet, plotseling gestaakt werd, en zich bepaalde tot een tirailleurgevecht. Het zal omstreeks 3 uur geweest zijn, toen deze tusschenpoozing plaats had, die veroorzaakte dat NAPOLEON in de pijnlijkste onzekerheid verkeerde. Hij toch begreep niets van deze plotselinge stilte.

Was MAC-MAHON geheel afgeslagen? Stond de divisie grenadiers alleen tegenover eene groote overmagt, tegenover een vijand die steeds nieuwe troepen in het gevecht kon brengen, die waarschijnlijk de troepen uit het front der stelling teruggetrokken had, om met zoo veel grooter magt MAC-MAHON in de flank te vallen?

De bezorgdheid des Keizers moest groot zijn; hij kon het slagveld niet overzien; hij kreeg geene berigten, ten minste niet zoo spoedig als hij ze verlangde, van de verschillende gedeelten van het slagveld; hij zond steeds adjudanten weg om CANROBERT en NIEL te doen aanrukken, maar nog bespeurde men niets van deze legerkorpsen.

De bezorgdheid vermeerderde nog door het stoutmoedig voortrukken der

Zouaven en grenadiers van Ponte nuove di Magenta tegen Magenta. Deze dapperen, steeds stouter geworden door het terugtrekken der Oostenrijkers, werden spoedig gestuit door nieuwe vijandelijke troepen, die in de slaglinie gebragt werden.

's Morgens ten 8 uur had GIULAI, in zijn hoofdkwartier te Abbiate Grasso, het berigt gekregen dat sterke vijandelijke kolonnen in aantogt waren naar de brug van St. Martino. Reeds op den 5den had GIULAI vernomen, dat de vijand bij Turbigio den Tessino was overgetrokken, en hij verwachtte van die zijde dan ook den hoofdaanval. Hij zond aan CLAM-GALLAS het bevel, om zich staande te houden in de stelling van Magenta, en tevens aan de andere legerkorpsen, om hunnen marsch zooveel mogelijk te verhaasten. Eerst toen de Franschen hunnen aanval 's middags begonnen, steeg hij te paard, om zelf de leiding van het gevecht op zich te nemen.

Toen hij ten 5 uur bij Magenta aankwam, was Buffalora reeds bezet door de Fransche troepen, en beide partijen staakten hier tijdelijk het gevecht. De troepen van CLAM-GALLAS en LIECHTENSTEIN, gedeelted van het 1° korps, de brigade Baltin, en eenige bataillons der brigade Kudelka, hadden stelling genomen tusschen de Casine nuova, Magenta en Marcallo, en bereidden zich voor, om den aanval van MAC-MAHON af te slaan. De brigade Szabo, en de overige troepen die hier in gevecht geweest waren van de brigade Kudelka, bezetteden Magenta.

Bij Ponte vecchio di Magenta waren twee bataillons van het regiment Hartman nog in een hevig gevecht gewikkeld met de twee bataillons van het 5° regiment grenadiers. Ofschoon dit dorp niet meer in het bezit der Oostenrijkers was, waren de Franschen er toch in het geheel nog niet meester van. Het andere regiment der divisie Herdy, Sigismund, bezette Robecco.

Het 5° Oostenrijksehe legerkorps (SCHWARZENBERG) was nu eerst op marsch gegaan van Abbiate Grasso naar Robecco. Drie brigaden volgden den oostelijken oever van het kanaal, terwijl de vierde, in het lagere terrein, digter bij den Tessino zou blijven. Van Ponte vecchio di Magenta zag men de twee bataillons Zouaven en het bataillon van het derde regiment grenadiers, langs den spoorweg en den straatweg op Magenta rukken.

GIULAI gelastte dien ten gevolge dat de divisie Reischach hare stelling bij Corbetta moest verlaten, en Ponte nuove di Magenta hernemen, om daar-door den vijand te beletten, in den rug der stelling van CLAM-GALLAS, vóór Magenta, door te dringen.

Na het geven dezer bevelen begaf GIULAI zich in persoon naar Robecco, om daar den flankaanval door het 5° legerkorps te doen uitvoeren. Toen

hij aldaar aankwam, omstreeks 4 uur, was zelfs de voorhoede van dit korps nog niet aangekomen, en hij gelastte daarom, dat het regiment Sigismund, langs den westelijken oever van het kanaal, Ponte vecchio di Magenta moest aanvallen, terwijl het 5° legerkorps dan in reserve kon volgen.

Het Oostenrijksche leger ging dus in twee kolonnen den vijand te gemoet; de ééne tegen Ponte nuove di Magenta, de andere tegen Ponte vecchio di Magenta.

De divisie Reischach, met de brigade Lebzelttern aan 't hoofd, viel met groote dapperheid de bataillons der keizerlijke garde aan. De Fransche bataillons werden nog ondersteund, door één bataillon van het 1° regiment grenadiers, door 110 jagers te paard van de garde, en door de artillerie van de divisie.

De brigade Lebzelttern wierp zich zoo onstuimig op de Fransche kolonnen, dat deze in verwarring moesten wijken, en op Ponte nuove di Magenta terugtrekken, waarbij zij één getrokken kanon in handen der Oostenrijkers achterlieten.

Dit wordt niet vermeld in het officiële rapport van den *Moniteur*; algemeen zijn de officiële rapporten zeer oppervlakkig, ook dat van GIULAI, die niet vermelden wilde, dat hij een te zwak aantal troepen naar Turbigo had gezonden.

De generaal CASSAIGNOLLES, aan het hoofd der jagers te paard, poogde de Oostenrijksche kolonne tegen te houden, doch was verplicht, na geduchte verliezen te hebben geleden, achter het kanaal de wijk te nemen. Naauwelijks hadden de Zouaven en grenadiers den tijd gehad de huizen op den oostelijken oever van het kanaal te bezetten.

Het was nu 4 uur, en terwijl de Franschen zich bij Ponte nuove di Magenta tot de verdediging der huizen bepaalden, verzamelde REISCHACH zijne in verwarring gekomen troepen, om daarmede den aanval op de huizen voort te zetten. Op dit uur meenden de Oostenrijkers, dat zij den slag gewonnen hadden, en in zoo verre hadden zij gelijk, daar zij meester waren van het gewigtigste punt in het front der stelling, en den terugtocht des vijands bedreigden.

Toen het regiment Sigismund van Robecco naar Ponte vecchio di Magenta op marsch ging, had de bezetting van dit laatste dorp de brug over het kanaal doen springen en zich teruggetrokken in het oostelijk gedeelte. Ten 4½ uur geraakte het regiment Sigismund bij Ponte vecchio di Magenta slaags met de 2 bataillons grenadiers, die het westelijk gedeelte bezetteden. Weldra echter kwam er van de zijde der Franschen versterking opdagen, vooreerst van één bataillon van het 1° regiment grenadiers, door MELLINET afgezonden, vervolgens van de brigade Piccard, behoorende tot de divisie Renault van

het 3e legerkorps (CANROBERT), dat eindelijk in aantogt was (1). Voor zulk eene overmagt was het Oostenrijksche regiment verplicht, ten 5½ uur, te wijken, met achterlating van een groot aantal gevangenen.

Dit geschiedde vóór dat SCHWARZENBERG was aangekomen. Eindelijk kwam dit legerkorps bij Robecco aan. De brigade Ramming rukte nu voort langs den oostelijken oever van het kanaal, om zich te vereenigen met de reeds in gevecht zijnde Oostenrijksche troepen; de brigade Hartung ging bij Robecco de brug over en volgde den westelijken oever, met de brigade Dürfeld, die in reserve volgde; de brigade Wetzlar poogde meer nabij den Tessino door te dringen, maar ondervond zooveel beletselen, dat zij terug moest keeren, en haar plan opgeven om den vijand van zijnen terugtogt op de brug van St. Martino af te snijden.

De brigaden Hartung en Dürfeld strenden aanvankelijk gelukkig, en dreven de Fransche troepen terug. Dit was echter van korten duur, door de belangrijke voordeelen op andere punten van het slagveld door de Franschen behaald.

Onmiddellijk na de brigade Piccard, ten 5 uur, verscheen de brigade Niol, der divisie Vinoy, van het 4^e legerkorps (NIEL), op het slagveld.

Deze had, bij Trecate aangekomen, het bevel gekregen om den marsch zoo veel mogelijk te verhaasten, en legde na eene korte rust, met versnelden pas den afstand af van Trecate naar Ponte nuove di Magenta. Zoodra zij daar aankwam, gingen de Zouaven en grenadiers weder tot den aanval over, en wierpen de Oostenrijkers van stelling tot stelling terug; eenige bataillons werden terstond regts afgezonden, om Ponte vecchio di Magenta te hernemen.

Ook MAC MAHON was ten 5½ uur weder aanvallend gaan handelen. Op den regter vleugel ging de divisie de la Motterouge, gevolgd door de divisie Camou, van de Casine nuova op Magenta. De toren van deze stad werd aangewezen als het doel dat zij moesten bereiken; op den linker vleugel rukte de divisie Espinasse, die Marcallo vermeersterd had, tegen de noord- en oostzijde van Magenta voort. De reeds zwaar geteisterde troepen van CLAMGALLAS en LIECHTENSTEIN, boden eenen wanhopigen tegenstand, maar moesten wijken en werden gedekt door de bataillons van het regiment Hartman.

Zoodra de regter vleugel der divisie de la Motterouge den spoorweg bereikt had, deed de generaal AUGER de artillerie in batterij komen; weldra openden 40 stukken een moorddadig vuur op de terugtrekkende Oosten-

(1) Volgens het verhaal van dezen veldtogt door den baron DE BAZANCOURT, zou de brigade Piccard reeds ten 2 ure op het slagveld zijn aangekomen.

rijksche troepen, en ten 7 uur was de slag, met den algemeenen terugtocht der Oostenrijkers door de Franschen gewonnen.

De brigaden Hartung en Dürfeld, die op den westelijken oever van het kanaal herhaalde malen Ponte vecchio di Magenta genomen en verloren hadden, werden, ten 6½ uur, tot den terugtocht genoodzaakt, daar de divisie Vinoy gevolgd werd door de 2° brigade Jannin der divisie Renault, en deze zich terstond tegen Ponte vecchio di Magenta wendde; de Oostenrijksche brigaden trokken op Robecco terug, gedekt door het 10° regiment huzaren, en namen daar stelling. Ook de brigade, die op den oostelijken oever in gevecht geweest was, moest terugtrekken toen de divisie Reischach teruggeslagen was.

Het zal omstreeks 7 uren geweest zijn, toen de voorhoede van het 5° Oostenrijksche legerkorps, over Abbiate Grasso, bij Robecco, en op den oostelijken oever van het kanaal, aankwam. Onmiddellijk werd de brigade Prins Alexander van Hessen, over Peralza naar Casa Limido gezonden, om REISCHACH en RAMMING te ondersteunen, doch deze poging om den vijand tegen te houden mislukte, en de brigade trok terug op Castellazzo de Barzi.

De gedeelten der legerkorpsen van CLAM-GALLAS en LIECHTENSTEIN trokken terug over Corbetta op Cisliano.

's Avonds ten 8 uur kwamen de eerste troepen van het 8° Oostenrijksche legerkorps op het slagveld aan; op hetzelfde uur, aan de zijde der Franschen, de divisie Trochu, die Ponte vecchio di Magenta bezette.

De beide Piëmontesche divisien Fanti en Durando waren 's morgens van Galliate naar Turbigo op marsch gegaan; FANTI volgde onmiddellijk op de divisie Espinasse bij het overtrekken der bruggen, en kwam tegen 11 uur bij Turbigo aan. De Piëmontezen werden echter opgehouden in hunnen marsch op Magenta, door de tijding dat de divisie Urban bij Gallarate stond, en hunne flank bedreigde. Zij zonden verkennings-detachementen uit, die op Oostenrijksche kavallerie stuitten; deze trok echter terug in eene oostelijke rigting op Busto-Garolfo. FANTI zette daarop den marsch voort, over Castano, Buscate en Inveruno, op Mesero. Bij Inveruno had hij op nieuw eenig oponthoud door vijandelijke kavallerie-afdeelingen, die den uitersten regter vleugel der Oostenrijkers dekten. Den marsch vervolgende, kwam de divisie bij Mesaro, maar vond den weg versperd door de bagage der zoo even vertrokken divisie Espinasse. FANTI sloeg daarom links af, tusschen Marcallo en Menedrago. Bij Marcallo hoorde men een hevig geweervuur in de rigting van Magenta. Het 9° bataillon bersaglieri met 4 kanonnen vooruitgezonden, kwam 's avonds ten 7 uur op den linker vleugel van ESPINASSE aan, en nam nog deel aan het laatste gevecht om deze stad. Het

overige der divisie kwam na afloop van het gevecht, en nam stelling op den spoorweg, in de nabijheid van Magenta. De divisie Durando was nog achter, en overnachtte bij Cuggione.

De wederzijdsche stellingen waren in den nacht van den 4den op den 5den de volgende:

Bij Ponte vecchio di Magenta: de Fransche divisien Trochu en Renault, van het 5^e legerkorps en 3 bataillons van het 1^e en van het 5^e regiment grenadiers van de garde. Bij Ponte nuove di Magenta, op den westelijken oever van de Naviglio grande, met de voorposten op den anderen oever: de Zouaven van de garde, 5 bataillons van het 1^e en 5^e regiment van de garde, benevens de divisie Vinoy van het 4^e legerkorps. Buffalora werd bezet door het 2^e regiment grenadiers van de garde; tusschen deze plaats en Magenta, langs den spoorweg: het 2^e legerkorps, de divisie Camou van de garde en de Piëmontesche divisie Fanti. De 1^e divisie van het 5^e legerkorps en de beide overige van het 4^e korps, bleven tusschen Treccate en St. Martino.

De Piëmontesche divisie Durando betrok het bivouac bij Cuggione, en de beide overige, Cialdini en Castelborgo, bij Turbigo.

Van de Oostenrijksche zijde had het 7^e legerkorps stelling genomen bij Corbetta en Cerella, met de divisie Lilia, die op bevel van GIULI van Castelletto Mendosio gekomen was in de eerste linie.

De 3^e en 5^e legerkorpsen bezetteden Casterno, Robecco en Castellazzo de Barzi. Magenta was door beide partijen verlaten.

Zoo eindigde de slag van Magenta die zeer belangrijk was, zoowel door de groote dapperheid aan weërszijden op het slagveld aan den dag gelegd, als door den invloed van dezen slag op de verdere gebeurtenissen.

De verliezen waren aan beide zijden aanzienlijk.

Volgens de officiële Oostenrijksche opgaven verloren zij:

4000 man vermist, 65 officieren en 1502 soldaten gesneuveld, 218 officieren en 4150 man gewond, dus in het geheel 9715 man aan dooden, gewonden en vermisten. Onder de gewonden waren de generaals REISCHACH, BAUER, WEIGL, LEBZELTERN, GABLENTZ en BURDINA; de laatste overleed later, in Verona, aan zijne wonden. Van de vermisten kwamen later een groot aantal terug bij hunne korpsen.

Het verlies der Franschen aan dooden en vermisten moet zeer groot geweest zijn.

Volgens het *Journal des Débats* zou dat bedragen hebben op de beide dagen van den 5den en den 4den:

4400 aan dooden en gekwetsten, 208 gevangen en 1 kanon verloren.

De Oostenrijkers beweren 755 man gevangen gemaakt te hebben, en men kan hier waarschijnlijk ook weder de Fransche opgaven als te gering aannemen. Zij verloren vele hoofd- en andere officieren. De generaal CLEA sneuvelde bij den aanval der Zouaven van de garde op Ponte nuove di Magenta, de generaal ESPINASSE bij de inname van Magenta; tot tweemaal toe werd den generaal MELLINET een paard onder hem doodgeschoten; de generaal WIMPFEN werd aan het hoofd gewond.

Het verlies der divisie Fanti was onbeduidend.

De voorafgaande gebeurtenissen en de slag geven stof tot vele beschouwingen. Wij zullen ons bepalen tot het volgende:

(Het Vervolg in het volgend Nummer.)

IETS OVER HET DAARSTELLEN VAN EEN WENSCHELIJK VERBAND TUSSEN HET LEGER IN NEDERLAND EN DAT IN NEDERLANDSCH INDIE.

Toen wij in onze beschouwingen over het oorlogvoeren in de toekomst (zie de *Militaire Spectators* van 1857 en 1858), er op wezen, dat de tijd nog niet daar is, waarin de legers geheel of ten deele gemist kunnen worden; dat zij nog steeds de plegtankers zijn van iederen staat, wanneer de verpestende adem van slecht begrepen vrijheidszin, heinde en ver zoo vele smeulende vonken aanblaast tot die vernielende vlam van opstand en geweld, welke soms door stroomen bloeds moet worden uitgedoofd; toen wij er op wezen, dat de legers nog te dikwijls de handhavers zijn van orde en wet, de behouders van vrijheid, vrede en rust, om niet hoog te worden gewaardeerd, en dat ook Nederland zich opofferingen getroosten moet, om zijn leger ten allen tijde te doen zijn een echt nationaal leger, van uitmuntende kaders voorzien, de kern uitmakende van onze volkswapening, eene rijke bron voor het Indische leger en steeds gereed om aan al zijne verplichtingen roemvol te kunnen voldoen, toen schreven wij ook de volgende regelen ter neder:

»Het groote belang van eene meer innige verbinding van het Indische leger met dat van het moederland, doet zich hoe langer hoe meer gevoelen, en hoewel het uit den aard der zaak te voorzien is, dat, om tot zulk beter verband te geraken, vele en groote bezwaren moeten overwonnen worden, zoo mag men daarin niet berusten, vóór het genoegzaam bewezen is, dat

die bezwaren onoverkomelijk, vóór het duidelijk blijkt, dat de hinder- nissen onoverwinnelijk zijn. — Het Indische leger toch, heeft voortdurend behoefte aan versterking, aanvulling van vrijwilligers, kaders, enz., en in die behoefte moet door het moederland worden voorzien. Dit kan ter naauwernood in gewone omstandigheden geschieden; gaat men nu na, hoe hoog die behoeften bij buitengewone omstandigheden kunnen klimmen, van welk een overwegend belang het kan zijn, in een gewenscht oogenblik, ons Indisch leger op de spoedigste en doeltreffendste wijze krachtig en voldoende te versterken, dan wordt het duidelijk, waarom wij zoo ge- stadig aandringen, op het *ten allen tijde* beschikbaar en in goeden staat houden van zee- en landmagt. Dat nauwer verband kan op beide legers gunstig werken, en ook op de verdediging van het moederland welligt een- maal den gelukkigsten invloed uitoefenen."

Toen reeds was het ons voornemen hier later op terug te komen.

Intusschen verschenen de volgende brochures:

Nederland en het leger; wat het is, en wat het zijn kan; of beschou- wingen, kunnende dienen bij de behandeling door onze Kamers van eene wet op de legerorganisatie.

Een woord over de vereeniging van het leger in Nederland met dat in Nederlandsch-Indië door C. P. A. Baron DE SALIS.

Is eene vereeniging der beide Nederlandsche legers in het belang van het land? door W. A. VAN REES;

welke twee laatsten, meer opzettelijk de voor- en nadeelen van eene vereeniging der beide legers behandelen, terwijl de eerste in eenige beschou- wingen treedt om tot een inniger verband tusschen hen te geraken.

Volgens onze bescheiden meening, is het juist dit meerder en beter ver- band en geen regtstreeksche vereeniging 't welk men moet trachten te ver- krijgen, om met het oog op het belang der beide legers een doel te be- reiken, dat, *en* voor het Indische, *en* voor het Nederlandsche goede vruch- ten zoude kunnen dragen.

Vroeger reeds hebben wij het gezegd, hoe in eenen tijd, waarin onze koloniale belangen op zoo verschillende, geheel uiteenloopende, dikwerf zoo scheeve of phantastische wijzen worden voorgedragen, en stemmen zich ver- heffen welke beter gedaan hadden te zwijgen, er velen omtrent het toe- komstig lot onzer koloniën zich door schoonschijnende redenen laten ver- blinden, terwijl anderen, door valsche voorstellingen en hartstogtelijke taal verleid, zich die toekomst al te donker afschilderen.

Het behoeft geen betoog, hoezeer men tegen zoovele verkeerde, soms onge- rijpde voorstellingen van zaken en personen, tegen iedere overdrijving van

welken aard dan ook, op zijne hoede moet zijn, om zich noch door de dwaze begrippen van den een', noch door de overdrevene taal van den ander' te laten medeslepen.

Sedert de aandacht meer algemeen op den Indischen Archipel gevestigd werd, van het oogenblik dat men grooter belang stelde in die bronader van millioenen schats, die vruchtbare moeder en aankweekster van nijverheid, scheepvaart en handel, dat palladium van Nederlandsch volksbestaan, kon het niet anders, of weldra moest ook de publieke opinie op de verdedigingsmiddelen van die voor onze welvaart zoo onschatbare bezittingen gevestigd worden.

Sedert de geschiedenis van dien Indischen Archipel meer publiek terrein geworden is, en men hoe langer hoe meer ontwaart, hoeveel inspanning, hoeveel krachtsontwikkeling, hoeveel bloed het gekost heeft en dikwerf nog kost, den trotschen Sumatran, den listigen Chinees, of den dweepzieken padrie en hadji aan ons gezag te onderwerpen, sedert dien tijd begrijpt men ook meer en meer het belang dat er in gelegen is, om onze strijdkrachten in Indië in verhouding te brengen tot de uitgestrekte en moeilijke taak, welke zij te vervullen hebben.

Naarmate ons zedelijk overwigt en de kracht der gewoonte niet altijd voldoende blijken te zijn om millioenen inlanders, onder alle omstandigheden, aan een betrekkelijk zeer gering aantal Nederlanders ondergeschikt te doen blijven, naar die mate ziet men ook meer de noodzakelijkheid in, om onze strijdkrachten te vermeerderen en te verbeteren, opdat het opzien tegen onze magt en de vrees voor onze wapenen, er het hunne toe bijbrengen, om den bestaanden toestand te handhaven en te bestendigen.

De zienswijzen echter, om tot eene geregelde vermeerdering onzer strijdkrachten in Indië te geraken, zijn niet alleen van zeer verschillende aard, wat trouwens niet te verwonderen is, maar komen ons daarenboven zeer eenzijdig voor in 't belang van het Indische leger, zonder eenige schadeloosstelling of tegemoetkoming aan te wijzen voor het onze, welks stoffelijke belangen daarbij soms geheel worden over 't hoofd gezien; sommige voorstellen zelfs, zouden bij hunne toepassing, op den geest of het materieel welzijn van het leger in het moederland zóó nadeelig kunnen terugwerken, dat wij het pligtmatig oordeelen, eenige denkbeelden aan te geven, door wier verwezenlijking de belangen voor de beide legers welligt in eene betere verhouding zouden te brengen zijn.

Indien niemand het ontkennen zal, dat het behoud onzer koloniën eene levenskwestie voor Nederland, en dat behoud grootendeels van een krachtig, deugdelijk leger aldaar afhankelijk is, zoo zal men tevens moeten erkennen,

dat het behoud van het moederland toch wel vóór dat der koloniën dient gewaarborgd te wezen, en zulks voor een goed deel aan het Nederlandsche leger toevertrouwd zijnde, dit dan ook in de eerste plaats in stand en in goeden staat moet worden gehouden.

Niemand kan meer dan wij doordrongen zijn van het hooge gewigt om het Indische leger op eene doeltreffende wijze aan te vullen, te vermeederen en te versterken; niemand kan meer bewondering en eerbied koesteren voor een leger aan welks vanen zulke heldhaftige en roemrijke herinneringen verbonden zijn; maar wij zullen daarom niet minder luide onze afkeurende stem verheffen, als in de behoeften van dat leger, op den duur, ten koste van het Nederlandsche moest voorzien worden; waarvan eene geheele uitputting weldra het gevolg zoude zijn, even als wij ieder voorstel bestrijden zullen, dat de strekking heeft, om onze Indische krijgsmagt te ondersteunen en te versterken met opoffering der beste krachten van het leger, dat ieder oogenblik kan geroepen worden, om den vaderlandschen grond te verdedigen.

Wij hebben in deze oppervlakkige schets de volgende beginselen zooveel mogelijk voor oogen gehouden: vooreerst, dat het goed is, dat er niet alleen eene ruime toepassing gegeven worde aan de Art. 58, 59 en 178 (1) van onze Grondwet, maar dat zij in hun onderling verband strekken moeten tot de daarstelling van eene betere verhouding tusschen de beide legers van den staat, en dat men, om dat doel te bereiken, van een vast beginsel moet uitgaan, zonder zich te bepalen tot het nemen van maatregelen die alleen door den drang der omstandigheden of de behoeften van het oogenblik vereischt worden; ten andere, dat de koloniën regtstreeks productief moeten zijn voor het moederland, en het zoo dikwerf en op zulke verschillende wijzen besproken *batig slot*, de bron behoort te wezen, waaruit de mogelijkheid voortvloeit om het Nederlandsch leger in alles de *pépinière* te doen zijn voor het Indische; eindelijk, dat de Tweede Kamer der Staten-Generaal de bevoegdheid niet overschrijde, haar door de Grondwet toegekend, ten opzichte van hare inmenging in koloniale zaken.

Men mag nimmer vergeten, dat het autoeratische bestuur in die gewesten *uitsluitend* te huis behoort, en krachtig gehandhaafd moet worden, wil

(1) Art. 58. De Koning heeft het oppergezag over zee- en landmagt.

» 59. De Koning heeft het opperbestuur der koloniën en bezittingen van het rijk in andere werelddelen.

» 178. De Koning zorgt, dat er ten allen tijde eene toereikende zee- en landmagt onderhouden worde; aangeworven uit vrijwilligers, hetzij inboorlingen of vreemdelingen, om de dienen in of buiten Europa, naar de omstandigheden.

het Europeesch element er zijnen invloed en zijn overwigt ten allen tijde blijven behouden.

Indien bij gezonde begrippen van staat- en volkshuishoudkunde als hoofdbeginsel geldt, dat de verschillende takken van algemeen bestuur elkander raadplegen en zooveel mogelijk in overeenstemming handelen, tot bereiking en bevordering van algemeene belangen, zoo moet niet minder voorop gesteld worden, dat diezelfde takken van bestuur verantwoordelijk zijn, ieder voor zijne eigene verrigtingen: even als al wat aan hunne bijzondere zorgen is toevertrouwd, goed en behoorlijk zij geregeld. Die medewerking, dat wederkeerig dienstbetoon zijn vooral noodzakelijk bij de Departementen van Koloniën, Marine en Oorlog, zonder echter ooit te mogen ontaarden in eene afhankelijkheid, waarbij de belangen van het eene Departement zouden opgeofferd worden aan die van het andere, of wel, dat het eene zonder billijke schadeloosstelling zich ten koste van het andere bevoordeele. Hiervan uitgaande, stellen wij op den voorgrond, dat Indië bij een zelfstandig leger ook een *zelfstandig depôt* moet bezitten, dat steeds in staat zij al de onderdeelen van dat leger te kunnen aanvullen en versterken, en hoewel dat depôt uit den aard der zaak *hier te lande* gevestigd moet zijn en zijne rekrutering zooveel mogelijk onder Nederlanders geschiedde, zulks echter nimmer plaats mag vinden, ten koste van onze oorlogsbegrooting. Wij vragen of de regtvaardigheid het niet vordert, dat voor elken vrijwilliger uit het Nederlandsche leger getrokken, door de koloniale kas eene zekere som tot billijke schadeloosstelling en weder aanvulling aan het Departement van Oorlog moest worden uitgekeerd, ten einde de belangen van het Nederlandsche leger niet langer aan die van het Indische op te offeren, zonder voor zoo menig verlies althans eenig *équivalent* te erlangen?

Na deze weinige woorden als inleiding, stellen wij ons de volgende vragen ter beantwoording:

- I. Is een naauwer en beter verband tusschen het leger in Nederland en dat in Nederlandsch Indië niet te verkiezen boven eene vereeniging?
- II. Is een zoodanig verband mogelijk, en op welk eene wijze zou het zijn daar te stellen?
- III. Welke gunstige resultaten zou het voor beide legers kunnen opleveren?

I.

Tegen eene vereeniging der beide legers pleit niet alleen de verre afstand, maar bovenal het groote verschil van klimaat, levenswijze, taal, zeden en gewoonten tusschen Nederland en zijne bezittingen, waaruit o. i., bezwaren ontstaan, wier goede oplossing nimmer te verkrijgen zal zijn.

Gesteld eens, dat niettegenstaande de vele bezwaren en moeilijkheden aan eene vereeniging verbonden, zooals in de brochure van den Heer DE SALIS wordt voorgestaan, deze echter haar beslag had gekregen: dat het voor iedere nieuwe instelling zoo moeilijk tijdperk van overgang doorgevoerd werd, en de geregelde overgang, zoowel van geheele regimenten als van officieren en soldaten afzonderlijk verkregen ware, hoedanig zullen dan de onderlinge verhouding, de eigenaardige bemoeijingen, en de wederzijdsche inmenging der Departementen van Koloniën en Oorlog worden geregeld? hoedanig zal de verschillende verantwoordelijkheid, alsmede de grenzen van beider werkkring behoorlijk worden afgebakend? hoedanig bijna onvermijdelijke en dagelijks terugkomende botsingen tusschen die beide deelen van het staatsbestuur worden voorgekomen? Maar gesteld al verder, dat het gemeen overleg *al* die hinderpalen had weten uit den weg te ruimen en de zoo noodige samenwerking niets te wenschen overliet, dat in één woord, het problema van de werking van twee stuurlieden op één schip, als wij het zoo eens noemen mogen, geheel ten voordeele van dit systema was opgelost, en de positie van den Gouverneur-Generaal tusschen deze twee stuurlieden alsmede naar aller genoegen en in het belang van den goeden loop der zaak was geschikt, ja zelfs al de onderdeelen van het personeel en administratief beheer bij beide departementen goed en volledig in elkander grepen, dan nog zien wij *juist* in de géographische ligging onzer koloniën, een der grootste bezwaren.

Ten einde het ontwerp ter vereeniging van beide legers langs den kortsten en eenvoudigsten weg, en daarbij vrij spoedig te bereiken, neemt de Heer DE SALIS als beginsel aan, »om geene officieren, gegraduateerden of vrijwilligers bij het leger op te nemen, dan onder de verplichting, om *à tour de rôle*, elk in zijnen rang, voor 6 jaren uit en te huis naar Indië te kunnen gezonden worden.»

Buiten en behalve al de zwaarigheden, reeds volgens de eigene meening van den geachten schrijver daaraan verbonden, gelooven wij, dat door die vele en gedurige mutatiën, door dat gestadig heen en weder trekken, noch het Indische, noch het Nederlandsche leger zoude gebaat worden: dat de tijd te kort is, om in *dat* klimaat en bij eene zoo geheel verschillende wijze van oorlogvoeren, onder alle omstandigheden, van staven en troepen, op den duur die inspanning en diensten te kunnen vorderen, waaraan de kern van een Indisch leger moet voldoen, en waartoe de geschiktheid, voor den officier zoowel als voor den soldaat, slechts door een langdurig verblijf en veelzijdige ondervinding verkregen wordt.

Wij vermeenen daarenboven te mogen betwijfelen, of de vrijwillige aan-

werving door eene zoodanige vereeniging van heide de legers aangewakkerd zoude worden, en of het voortdurend en steeds klimmend gebrek aan vrijwilligers, door de bepaling, » dat elk die den officiersstand intreedt of een graad in het leger aanneemt, of als vrijwilliger daarbij ingelijfd wordt, ook naar de Koloniën kan gezonden worden, » zoude zijn voor te komen. Is het niet te voorzien, dat de zich reeds zoo schaars aanmeldende vrijwilligers daardoor veeleer zullen worden afgeschrikt dan aangemoedigd? En, wat het verkrijgen van officieren betreft, men raadplege slechts de sterktestaten van de Koninklijke Militaire Akademie, om zich te overtuigen, hoe weinig jongelieden zich voor de dienst in de Koloniën aanbieden, niettegenstaande het in den jare 1857 door den Minister in de *Staats-Courant* kenbaar gemaakte voornemen, om voorshands de kadets, bestemd voor de koloniale dienst, *geheel* op kosten van het Departement van Koloniën op de Akademie te doen opleiden.

Bovendien houden wij het voor zeker, dat na een zesjarig verblijf in de tropische gewesten, de troep bij de terugkomst in het moederland, in den regel, voor het grootste gedeelte, zoowel moreel als fysiek voor de militaire dienst in Nederland ten eenemale ongeschikt zoude zijn.

Algérie en Frankrijk toch, kunnen in dit opzigt nimmer met onze Oost-Indische bezittingen en met Nederland vergeleken worden, en niettegenstaande de veel gunstiger verhouding waarin Frankrijk verkeert, ten opzichte van Algérie, vooral ook wat den afstand betreft, zoo komt het ons voor, dat juist daarom de woorden van den generaal DE ST.-ARNAUD, als die van een bevoegd beoordeelaar, niet in den wind mogen geslagen worden, wanneer hij in zijn rapport aan den toenmaligen President der Fransche Republiek omtrent een blijvend leger in Afrika, onder anderen zegt:

» Le temps et l'expérience de la guerre en Algérie ont consacré quelques principes dont votre gouvernement, justement préoccupé des grands intérêts, qui se rattachent à cette question, veut poursuivre l'application successive. L'un des plus féconds de ces principes, au point de vue militaire, proprement dit, comme au point de vue économique, est celui de la *permanence* appliquée aux troupes formant cette partie de l'armée.»

» Le raisonnement suffirait pour démontrer que des hommes préparés par un long séjour à subir les épreuves du climat, à prendre part à des luttes où la force physique, la force morale et l'habitude ont une valeur considérable, où le soldat est beaucoup plus individualisé, que dans toute autre guerre, et réduit à chaque instant aux ressources qu'il trouve en lui-même, sont les seuls qui soient en mesure d'accomplir utilement l'oeuvre difficile

et laborieuse que la France poursuit en Algérie ; mais les faits ont confirmé la théorie d'une manière éclatante, etc."

Wanneer wij nu bij de door ons genoemde zwarigheden nog voegen, die, welke door den Heer DE SALIS zelve zijn aangegeven als onafscheidelijk aan de door hem voorgestelde vereeniging verbonden, benevens al wat dienaangaande door den kapitein VAN REES in het midden is gebragt; wanneer wij daarenboven nagaan, hoeveel nadeel er voor ons leger en het moederland uit kan voortvloeijen, en hoe wij bij het uitbreken van eenen oorlog welligt onze beste strijdkrachten in Indië zouden hebben, zonder bij magte te zijn, ze hier naar behooren te vervangen, dan komt ons eene vereeniging geenszins wenschelijk voor, maar wel het daarstellen van een naauwer en beter verband tusschen beide legers, waarvan wij de mogelijkheid in het tweede punt onzer beschouwingen zullen trachten aan te geven.

II.

De mogelijkheid bestaat om een naauwer verband tusschen de beide legers daar te stellen, ook zonder een wettig dwangmiddel ten einde onze landgenooten naar Indië te zenden, waarop door sommige schrijvers in den laatsten tijd is gewezen; een maatregel, welke wij om vele en daaronder gelijksoortige redenen als tegen eene vereeniging pleiten, hoogst ongeraden achten; een maatregel daarenboven, die niet verkregen kan worden zonder eene herziening der Grondwet tot wijziging van Art. 185 dezer wet, waarvan de aanneming door eene dubbele kamer nog zeer onzeker zoude zijn, terwijl het roeren aan de Grondwet gevaren medebrengt van een anderen aard, waarvoor men het staatsgebouw moet behoeden.

Neen, zoolang er andere wettige middelen bestaan of gemakkelijk in het leven kunnen geroepen worden, om het Indische leger op eene doeltreffende wijze aan te vullen of te versterken, gelooven wij, dat het niet raadzaam is, zulks door eene vereeniging van beide legers of door het voorgestelde wettige dwangmiddel te verkrijgen.

De wenken in de eerste der door ons genoemde brochures gegeven (zie blz. 161—171), om Nederlandsche soldaten voor de dienst in Indië te engageren, kunnen, onzes inziens, als zij op eene oordeelkundige wijze in praktijk gebragt worden, goede resultaten opleveren, en dat beter en naauwer verband daarstellen, dat wij in 't belang van beide legers, alsmede voor moederland en koloniën zoo wenschelijk en noodzakelijk achten.

Wij zouden voorstellen, het koloniaal werfdepôt te Harderwijk langzamerhand op te heffen, en allengs eene in Deventer, Zutphen, en Doesburg of

Aruhém, om redenen door *l'homme gris* ontvouwd, drie, later welligt *meerdere* jagerbataillons, ieder van 1000 à 1500 man te vormen, ten einde niet alleen tot jaarlijksche suppletie van het Indische leger, maar ook om als *reserve*, des noods *in eens* te kunnen worden ingescheept. Welligt zoude den Helder als standplaats voor een dezer bataillons bijzonder geschikt zijn, ook om het eventueel deserteren van duitsche vrijwilligers zoo veel mogelijk voor te komen (1).

Bij een dezer bataillons, als depôt ingerigt, vorme men tevens eene compagnie artillerie tot bediening van eene halve batterij veld- en eene halve batterij berggeschut, geheel op de Indische wijze bespannen en uitgerust. Bij ieder dezer bataillons moest een genoegzaam aantal mineurs en sappeurs ingedeeld en een goed muziekkorps opgerigt worden. Wij zouden zelfs wenschen, dat bij een dezer bataillons een genoegzaam aantal paarden werd gedetacheerd, even als zulks toch reeds voor de bespanning der artillerie moet plaats hebben, ten einde ook de vrijwilligers van het wapen der kavalierie te kunnen oefenen (2).

Zonder in détails te treden aangaande de eerste formatie, of bijzonderheden te bespreken van welken aard dan ook, en die bij de oprigting al aanstonds of van lieverlede in het oog vallen, wenschen wij hier alleen in grove trekken aan te geven, op welke wijze die bataillons daar te stellen.

Zij moeten geheel uit vrijwilligers bestaan, men geve hun eene doeltreffende, maar tevens sierlijke ligte jageruniform, het Zwitsersche geweer en eene goede soldij zonder hoog handgeld: want, geldt ook hier de door de ervaring beproefde les, »die goed gediend wil zijn, moet goed betalen,» zoo kan men tevens in den regel aannemen »hoe hooger handgeld, hoe slechter soldaat.»

Het praktische soldatenleven behoorde hier uit ruimer en hooger standpunt bezien, bij alle oefeningen en dienstverrigtingen boven de gehate en kleingeestige zoogenaamde slopkousendienst de voorkeur te erlangen, en als het daarenboven den gepasporteerden soldaat, onder gunstige omstandigheden gemakkelijk werd gemaakt, des verkiezende in Indië te verblijven en hem beter vooruitzigten voor zijn volgend leven geopend werden, dan zoude het aan geene vrijwillige deelneming ontbreken.

(1) De maatregel onlangs genomen, om soldaten aan te werven, die zich voor den tijd van 12 jaren zoowel voor de dienst hier te lande als voor die in Indië verbinden, kan reeds als een begin beschouwd worden om een beter verband tusschen de beide legers voor te bereiden.

(2) Mogt het detacheren van kavalierie- en artillerie-paarden bij een dezer bataillons, overwegende bezwaren opleveren, zoo zouden er omtrent de oefening van de voor die wapens zich opdoende vrijwilligers, welligt afzonderlijke maatregelen te nemen zijn.

Het eerst te vormen of depôt-bataillon, dat naarmate van zijne uitbreiding tot verdere vorming der overigen strekken moet, voorziet in de gewone suppletie; dáár wordt uit de aankomende vrijwilligers, zoowel Nederlanders als vreemdelingen, gezift, al wat tot onmiddellijke verzending of tot langere aanhouding hier te lande het meest geschikt voorkomt en wordt meer in 't bijzonder eene kweek- en oefenschool, tot voorbereiding en vorming van de kaders der overige bataillons, of van hen (en daartoe zullen in den regel wel de vreemdelingen behooren) die binnen een bepaald tijdsverloop als aanvulling naar Indië vertrekken (1).

Men stelle aan het hoofd dier reserve, een flink generaal uit het Indische leger getrokken, doe het depôt-bataillon door een kolonel en de beide andere door luit.-kolonels of majoors kommanderen, die, zoowel als de adjudanten tot het Indische leger moeten behooren. Men deele er officieren bij in, voor wie het, zonder dat zij een direct verlof willen of kunnen vragen, echter van belang zoude zijn, twee of drie jaren in Europa door te brengen, voorts de zoodanigen, die, hoewel minder geschikt voor het tropische klimaat, hier nog zeer goede diensten zouden kunnen bewijzen (2) en de pas aangestelde officieren der Koninklijke Militaire Akademie, alsmede die bij het Oost-Indisch leger verlangen gedetacheerd te worden, onder voorbehoud echter, wanneer de dienst het vorderde of bijzondere belangen er in betrokken waren, hen onmiddellijk hunne bestemming te doen volgen. Verder make men het onderling ruilen der officieren van de beide legers zoo gemakkelijk mogelijk, waardoor aan veler belangen kan worden te gemoet gekomen.

Behalve de onderofficieren en korporaals, die uit onze gelederen bij deze reserve wenschten over te gaan, kon het Instructie-bataillon te Kampen, bij eenige uitbreiding, voor een groot deel in het kader voorzien en later uit de school van het depôt-bataillon zelf, worden aangevuld, welke school al aanstonds onder de leiding van kundige Indische officieren moest opgerigt worden.

Bij een aanvankelijk te groot gebrek aan kaders, zouden er officieren en onderofficieren van het leger bij die bataillons kunnen gedetacheerd worden.

Het spreekt van zelf, dat deze reserve-bataillons, als geheel ten dienste der koloniën, ook geheel door koloniale middelen zouden moeten uitgerust en bezoldigd worden, tenzij deze reserve in sommige omstandigheden tijdelijk

(1) Voor de gewone suppletie zouden al dadelijk in aanmerking komen: de vrijwilligers die reeds vroeger gediend hadden of die bepaald verlangden zoo spoedig mogelijk, na hunne in dienst stelling, naar Indië te vertrekken.

(2) Men zoude dit tot reeds gepensionneerde, maar hier nog zeer bruikbare officieren van het Indische leger kunnen uitstrekken.

door het Departement van Oorlog mogt worden overgenomen. — Ten einde nu echter voor te komen, dat door eenen welligt steeds aangroeijenden, meer en meer toenemenden vrijwilligen overgang tot deze reserve van het Indische leger, ons eigen leger niet te veel worde uitgeput, — ten einde het verlies aan kaders en vrijwilligers zooveel mogelijk door goede elementen aan te vullen en te herstellen, — de Nederlandsche jongelingschap het dienstnemen gemakkelijk te maken en den militairen geest bij ons volk op te wekken en aan te kweeken, — stellen wij eene wijziging voor in eene onzer wetsbepalingen, welke gelukkig zonder grondwetsherziening en bijeenroeping eener dubbele kamer te verkrijgen is.

Wij vermeenen op goede gronden te mogen aannemen, dat eene wijziging van Art. 356 (1) van het Nederlandsch Burgerlijk Wetboek (1° Boek, XV° Titel, van de vaderlijke magt), in den geest van Art. 374 (2) van het *Code Civil* (Liv. I, Tit. IX, *puissance paternelle*), een krachtig werkend middel kan worden, om gaande weg een grooter aantal vrijwilligers te bekomen, en wel van de beste soort.

Mogt onverhoopt eene zoodanige wijziging aan de wetgevende magt, minder geraden voorkomen, dan zoude welligt in de nieuwe wet op de militie zoodanige bepalingen kunnen worden gemaakt, waardoor de plaatsvervangers ten allen tijde voor Indië beschikbaar werden gesteld.

Landskinderen, die uit vrijen wil het vaderland wenschen te dienen, miliciens, die, na eenmaal den zuren appel van de eerste drildagen bij hun korps doorgebeten te hebben, lust en ijver betoonen om vrijwillig plaats te nemen in onze gelederen, ziedaar de soldaten, die men moet trachten te verkrijgen; van hen kan men goede diensten verwachten, en uit hun midden kunnen goede kaders voortkomen. Zij toch vormen die echt nationale kern, zoo onontheerlijk bij ieder leger, en indien zij al de dienst in het moederland boven die in de koloniën verkozen, zoo zouden de vrijwilligers daarvoor uit het leger te trekken, door hen op eene waardige wijze aangevuld worden. Die goede wil echter van vele miliciens, welke men nog op meer dan éene wijze zoude kunnen opwekken of aanwakkeren, stuit gewoonlijk af op de weigering hunner ouders of voogden om hun de daartoe gevorderde toestemming te verleenen.

Geen verloopenen vreemdeling, geen weggezonden of weggelooopen soldaat van andere natiën, geen luije of liederlijke sujetten door hooge handgelden

(1) Een minderjarig kind mag zonder toestemming van zijnen vader, het ouderlijk huis niet verlaten.

(2) L'Enfant ne peut quitter la maison paternelle, sans la permission de son père, si ce n'est pour enrôlement volontaire, après l'âge de dix-huit ans révolus.

geronseld, en wier laatste toevlugt het werfdepôt is, om dikwijls zonder eenige diensten te hebben gepresteerd, den staat de kosten van eene zeer dure begrafenis in Indië te doen dragen, zijn elementen, waarop men in haghelijke oogenblikken of in de ure des gevaars zal mogen of kunnen vertrouwen. Meerdere soldij, betere huisvesting en voeding of hooge handgelden, kunnen middelen zijn om het aantal vrijwilligers te doen toenemen, een beter gehalte echter zal men er niet altijd door verkrijgen. Kon men er alzoo toe besluiten, den milicien het vrijwillig dienstnemen zoo gemakkelijk mogelijk te maken, dan zoude o. i. ook de mogelijkheid bestaan, om de reeds *te veel* gedunde gelederen en kaders van ons leger naar behooren aan te vullen. En, dat ook zonder zoogenaamd zielverkooperswerk, zonder hoog opgedreven handgelden, er een aantal vrijwilligers uit het Nederlandsche leger, hun leven veil hebben, voor de verdediging onzer Indische bezittingen, moge het jaar 1848 getuigen.

Terwijl gedurende verscheidene jaren, meer vreemde dan Nederlandsche soldaten zich voor de dienst in Indië hadden aangeboden, vertrokken er *toen*, als een gevolg der Balische expeditie, onder beding van slechts f 10,00 handgeld, van de 1915 aangeworvenen, 1565 Nederlandsche en slechts 350 vreemde soldaten naar Java (1).

Dat zoodanige contingenten ons reeds zoo arm leger al spoedig geheel zouden uitputten, behoeft wel geen betoog bij ieder, die met de sterktestaten bekend is; maar als bij de reeds bestaande middelen van rekrutering en bij eene billijke tegemoetkoming van het Departement van Koloniën, voor ieder vrijwilliger die ons leger voor de dienst in Nederlandsch Indië verlaat, de door ons aangewezen bron nog geopend mogt worden, zoo vertrouwen wij dat de bestaande leemten binnen een betrekkelijk korten tijd in het belang der beide legers voor een groot deel zouden worden aangevuld.

Wij zien menige wenkbrauw zich te zamen trekken, en hooren menige stem met een bedenkelijk hoofdschudden zich verzetten tegen het voorstel in bovenstaande regelen vervat. Wij hooren menig huisvader de woorden van Mr. CAREL ASSER herhalen, als hij zegt (blz. 159, § 220 van het Nederlandsch burgerlijk wetboek, vergeleken met het wetboek NAPOLEON): »dat de slotbepaling van Art. 574 van het Fransche wetboek, vermoedelijk

(1) Zijn wij goed onderrigt, zoo beliep het aantal naar Indië vertrokken soldaten in:

1845,	289	Nederlandsche en	393	vreemde.
1846,	542	»	682	»
1847,	397	»	779	»

In 1836, vertrokken meer dan 1000, in 1837, 1838 en 1839, meer dan 3000 onder-officieren en soldaten naar Indië.

in verband stond met de heerschende geest van de toenmalige regering, welke al hare handelingen en inzigten dienstbaar maakte aan het oogmerk om den militairen stand boven alle andere te verheffen, en men heeft dan ook uit het oog verloren, dat de vader volgens de natuurwet, alleen geroepen is, om over het toekomstig lot zijner kinderen te beslissen, en dat (behoudens de verplichting van het kind als onderdaan van den staat) het den vader alleen toekomt, om den stand te bepalen, welken het meest met de belangen van het kind overeenkomt, terwijl daarenboven de gedachte verandering tot niets anders strekt, dan om aan de kinderen het middel in handen te geven, ten einde den vader te trotseren en soms aan losbandigheid den teugel te vieren."

Niettegenstaande deze meer gemoedelijke, dan wel in allen deele *zeer juiste* uitlegging of opvatting van bovengenoemd wetsartikel, herhalen wij hier, dat naar onze overtuiging, de door ons voorgestelde wijziging van Art. 336, een der beste middelen kan worden, om op den duur, een goed gehalte van vrijwilligers en daardoor deugdelijke soldaten en betere kaders bij het leger te erlangen. Wij herhalen onze bewering, dat het wijzigen van meergemeld art., 'tgeen welligt te gelijktijd met de voordagt van een wetsontwerp op de Nationale Militie geschieden kon, er veel toe zoude bijdragen, om een beter en naauwer verband tusschen het leger in Nederland en dat in Nederlandsch Indië, mogelijk te maken, door aan het eerste eene ruimere en meer deugdelijke stof te leveren, tot het aanvullen der vrijwilligers, telkens ten behoeve van het laatste afgestaan.

III.

Met een enkel woord zullen wij thans nog wijzen op de gunstige resultaten, welke de door ons voorgestelde middelen om tot een zoodanig verband te geraken, voor beide legers zoude kunnen opleveren.

Het voordeel, dat door Indië uit eene zóó zamengestelde reserve getrokken kan worden, springt reeds door het bovenstaande genoegzaam in het oog. De jaarlijksche aanwerving toch zou, door den meer opgewekten lust tot het vrijwillig dienstnemen bij de reserve van het Indische leger, zich meer en meer tot het Nationale element bepalen en het vreemde althans kunnen overtreffen, als te groote toevoer in het vervolg welligt eenig gevaar voor onze Koloniën kon doen ontstaan, welk gevaar, ofschoon er voor den oogenblik al weinig of niets verontrustends in gelegen moge zijn, echter voor de toekomst, niet uit het oog mag verloren worden, en men er alzoo steeds op bedacht behoort te wezen, de buitenlandsche aanwerving zooveel mogelijk te beperken en de binnenlandsche vrijwillige deelneming op alle

wijzen te bevorderen. Bij eene met tact en oordeel daar te stellen aanmoediging, om het moederland ook in zijne Koloniën te dienen, bij het verleenen van eene door de hoofden der Departementen van Oorlog en Koloniën te bepalen gedeeltelijke geldelijke vergoeding aan eerstgenoemd departement, voor de vrijwilligers door ons leger ten behoeve van het Indische afgestaan, en die geheel op rekening van het Departement van Oorlog weder moeten aangevuld worden, bij ietwat minder beknibbeling op de toe te stane gelden voor het budget van oorlog, kan ons leger de *pépinière* worden voor dat van Indië; de af te zenden troep, voor de gewone aanvulling gevorderd, zal met omzigtigheid uitgezocht, niet alleen beter voorbereid en toegerust wezen, maar buitendien zal er steeds eene vrij sterke reserve gereed zijn, om het Indische leger des noods met twee, drie à vier duizend man *in eens* te versterken.

Hoewel de welvaart van het moederland en de meeste bronnen van ons volksbestaan aan het bezit en het behoud onzer Koloniën verbonden zijn; hoewel eene voorzigtige en wijze staatkunde, eene goed zamengestelde en met den besten geest bezielde krijgsmagt in die verre gewesten gebiedend vordert, al moeten wij ons daarvoor menige opoffering getroosten, zoo mogen echter de belangen van de Nederlandse krijgsmagt evenmin over het hoofd worden gezien, als kunnende *daarvan* het behoud van onzen geboortegrond afhankelijk zijn.

Het zal wel niet noodig wezen te herhalen, dat wij hier slechts zeer oppervlakkig de hoofdenbeelden aangaven, welke ons geleid hebben in onze beschouwingen, omtrent de daarstelling van een verband dat, aan de billijkheid getoetst, ook voordeelig op *ons* leger kan terugwerken en dat in menig opzigt het bestaan der door ons voorgestelde reserve van oude, goed geoefende soldaten, geheel gereed om te velde te trekken, ook voor het moederland van een onberekenbaar nut kan worden. Buiten en behalve het groote voordeel, dat er in gelegen is, om ons oostelijk frontier ten allen tijde goed bezet te hebben, ten einde onze, daar betrekkelijk zeer zwakke grenzen, door een krachtig, levend element te versterken, heeft men in buitengewone omstandigheden, en als Indië die reserve ontberen kon, aanstonds een vliegend legertje of eene mobiele kolonne gereed, welke de grootste diensten kan bewijzen, en het jaar 1815 ligt nog te versch in het geheugen, dan dat men de Indische brigade van toen, nu reeds vergeten zoude zijn.

In oorlogstijd, of wanneer die bataillons *hier* beter en nuttiger, dan in Indie waren aan te wenden (als wanneer zij in hun geheel tijdelijk door het Departement van Oorlog moesten kunnen overgenomen worden), zou men deze reserve, tot andere doeleinden gebezigd, ook naar waarde leeren kennen,

en het groote belang van het alzoo tot stand gebragte naauwer verband tusschen beide legers van die zijde helder aan het licht komen.

Dan zoude men winst kunnen doen met de kennis en ondervinding van onze bij die reserve ingedeelde Indische officieren, al is die kennis en ondervinding dan ook op een geheel ander oorlogsveld verkregen.

Dan zou de ervaring leeren, wat het gezond verstand nu reeds aangeeft, dat eene betere verhouding, een inniger en naauwer verband tusschen het leger in Nederland, en dat in Nederlandsch Indië, niet alleen voor beide legers, maar tevens voor moederland en koloniën goede vruchten zal dragen, dan zoude men de toekomst ook in dat opzigt met minder zorg kunnen te gemoet gaan.

Utrecht, April 1860.

GERLACH,

Kapitein der Artillerie.

INFANTERIE-OEFENINGEN.

Overzicht der bedenkingen tegen de Beschouwingen over de oefeningen der Infanterie bepaaldelijk ook der Infanterie-militie, door een' Luitenant der Infanterie.

Te 's Bosch bij A. H. KANTE, 1860.

(INGEZONDEN.)

Wij herinneren ons ergens, op den gevel van een winkelhuis met groote letters geschilderd te hebben gezien en gelezen, »hier buiten is niet alles te zien wat hier binnen te koop is." Voorzeker, de zin dier woorden is ook in ruime mate van toepassing op het onlangs te 's Bosch in het licht verschenen geschrift, getiteld: »*Bedenkingen tegen de beschouwingen over de oefeningen der infanterie, bepaaldelijk ook der infanterie-militie, door een luitenant der infanterie.*" Dit boekje van 70 pagina's levert ons indedaad een nieuw bewijs op, dat de titel eens boeks niet altijd met den inhoud in overeenstemming is.

Immers mag men hier, volgens het opschrift: *Bedenkingen tegen de beschouwingen enz.*, in den inhoud eene doorgaans wederleggende kritiek verwachten, ten aanzien van hetgeen ons in die *Beschouwingen* zelve wordt opgedischt, maar de eenigzins opmerkbare lezer wordt in die verwachting geregeld te leur gesteld.

In waarheid, toen we ons, na met den inhoud der *Bedenkingen* kennis gemaakt te hebben, afvroegen, of de Luitenant (†), naar zijn geschrift te oordeelen, waarlijk

(†) Men houde het ons ten goede, dat wij in stede van het in overzicht genomen boekje, door den titel: *Bedenkingen* enz. aan te duiden, zulks gemakshalve om misverstand voor te komen, door het woord Luitenant doen.

tegen, dan of hij voor de leer der Beschouwingen gepredikt heeft, moesten we in gemoede daarop antwoorden, het schijnt van ja of van neen, maar zeker blijkt het niet, al staat het op den titel. Over het algemeen heeft dit geschrift op ons den indruk gemaakt, alsof de schrijver, zeker om goede redenen, zich bijzonder gedrongen heeft gevoeld de attaque, die door de Beschouwingen op de oude school wordt gedaan, totaal te vernietigen; dat doel stond den Luitenant voor oogen, maar de middelen daartoe waren hem niet vertrouwd; het pad dat hem naar dit doel voeren moest was hem te vreemd en te glibberig, zoodat door zijn geschrift het doel niet bereikt, de attaque niet vernietigd, maar kan het zijn, versterkt is geworden.

We zullen trachten hieronder nader uiteen te zetten, hoe, en waardoor die indruk bij ons is te weeg gebracht, en zooveel daartoe noodig den inhoud der Bedenkingen in overzicht nemen.

Vooraf zij hierbij echter aangemerkt, dat wij dit niet doen, omdat we ons het vaderschap der Beschouwingen aantrekken, en dus deze onze kinderen tegen de Bedenkingen willen verdedigen. Wij zijn aan de geboorte der Beschouwingen ten eenemale vreemd, en doen ons onderzoek meer met oogmerk om te vernemen, wat het geschrift van den Luitenant der Infanterie als kritiek waard is, dan wel om de leer der Beschouwingen tegen eenen aanval in bescherming te nemen.

In het voorwoord waarmede de Luitenant zijn geschrift opent, verklaart hij ons dat zijne denkbeelden in stijl en vorm gebrekkig zijn; waarlijk, men moet een al zeer oppervlakkig lezer, een *gobeur* zijn, om niet aanstonds te erkennen, dat de schrijver in hetgeen hij hier eigenlijk bedoelt, vrij volkomen gelijk heeft.

Vervolgens vernemen wij het verrassend berigt, dat geen onzer beide militaire tijdschriften (*Spectators*), de ware verkondiger is der algemeene gevoelens van het leger; en waarom niet? omdat ieder van die beide tijdschriften eene allergunstigste recensie van de Beschouwingen geleverd heeft en de Luitenant verscheidene degelijke officieren van het jonge leger gehoord heeft, die wel aan het hoofddenkbeeld der Beschouwingen, maar geenszins aan de gevolgtrekkingen en toepassingen hunne goedkeuring konden hechten, vooral niet wat den toon en doorstralenden (rhubarber?) geest betreft.

Men ziet hieruit dat de Luitenant niet gemakkelijk is in zijne vorderingen ten aanzien van militaire tijdschriften, daar hij blijkbaar wil, dat die schriften om aanspraak te kunnen maken op den titel van orgaan des legers, in alles wat zij verkondigen, de meening, den wil, den wensch van geheel het leger, van ieder individu uitdrukken. De Luitenant vordert immers niet, zooals het eigenlijk in zijne Bedenkingen staat, dat die militaire tijdschriften, om organen des legers genoemd te mogen worden, niets zullen bevatten, dan waaraan hij en de door hem gehoorde verscheidene degelijke officieren van het jonge leger hunne goedkeuring hechten, zonder zich om de opinie van anderen, die buiten dat cijfer staan, te bekommeren.

Reeds de ouden hebben het ons gezegd, dat Jehovah, de magtige Jehovah, niet in staat is, het alle menschen naar den zin te maken; en de Luitenant vordert dat vermogen in een militair tijdschrift. Zou de Luitenant zoo iets wel geschreven hebben in een oogenblik dat hem helder voor den geest stond, wat eigenlijk het wezen van een militair tijdschrift is?

Maar let nu wel: omdat de Spectators, grijs of geel, niet de ware verkondigers der algemeene gevoelens van het leger zijn, geeft de Luitenant, ter zake der infanterie-oefeningen, zijne denkbeelden, hoe gebrekkig en onvolledig die ook zijn mogen, aan de publieke opinie prijs (pag. 2 van het voorwoord).

Lezer, ge verbeeldt u immers niet hier een bom te hooren springen, waardoor de beide Spectators vernietigd worden; stel u gerust, het is niet anders dan een slag op de turksche trom; gij zult dit bemerken, zoodra gij op het logisch verband der redenering let, en dan met ons protesteren tegen de pretentie, dat gebrekkige en onvolledige denkbeelden de ware verkondigers der algemeene gevoelens van het leger zijn kunnen. Voorts verklaart de Luitenant in het voorwoord, dat hij een leek in het schrijversgild is. Het is mogelijk, maar wij hebben toch reeds meermalen een Luitenant der infanterie in den Spectator ontmoet. Verklaart de Luitenant der Bedenkingen dat er tusschen hem en gene, geene identiteit bestaat? Verklaart de Luitenant der infanterie, dat o. a. de herinnering aan een oud-Hollandsch spreekwoord (zie *Militaire Spectator* 1855, p. 260), niet uit zijne pen is gevloeid? Dat hij er de steller niet van is?

Wij vinden dat opstel zoo sprekend gelijkend op de Bedenkingen, dat wij ons niet kunnen onthouden van te gelooven, dat die twee opstellen in den broedergraad met elkaër zijn verwant. Zoolang de Luitenant niet ontkent ook de vader van dat vroegere kind* te zijn, hetgeen hij zonder zich te benadeelen, gerust doen kan (zie *Nieuwe Spectator* 1855. *De officieren enz. vormen slechts ééne categorie*), moeten wij bij ons geloof persisteren, en het er voor houden, dat de Luitenant door zijn geheugen verlaten was, toen hij in zijne Bedenkingen neërschreef een leek te zijn in 't schrijversgild.

Genoeg over het voorwoord. Wij gaan verder:

Op de 4e pagina zijner Bedenkingen zegt de Luitenant, dat hij vermeent te behooren tot het jonge leger. Wij nemen van die belijdenis acte, en zullen er straks op terugkomen. Wij moeten allereerst opmerken dat, als men leest de holklinkende tirade van »ernst en bezadigheid, de militaire eerbied, dien het jonge leger betaamt, wanneer het de stem verheft. Dát is de toon die aangeslagen moet worden enz.; geen anonymiteit mag ons — militairen — tegen dien regel doen zondigen enz.»; — Ja, als men die tirade (pag. 4) leest, is het als of men den donder der kritiek hoorde rollen, maar als men achter de coulissen gaat zien, blijkt het duidelijk, dat al dat gebombom alweër niets anders is dan een turksche tromslag. Die geheele tirade neemt hier het air aan, »een steek onder water" aan de Beschouwingen te geven; maar om dat werkelijk te doen, behoorden toch de deelen der Beschouwingen die er door getroffen moeten worden, aangetoond te zijn. Zonder die aanduiding geen *corpus delicti*; — de donderslag gedegenereerd tot een bons op de turksche trom. Trouwens de turksche tromslagen komen in de Bedenkingen niet zelden voor, maar worden daarin menigwerf ter ondersteuning van het anders o! zoo zwakke muziek toegelaten.

Wij zullen er bij de vorige nog enkele vermelden, als:

a. Op pag. 2 waar men leest: »voorloopig echter kondigen wij aan, dat, zoo wij ons met de meeste partiële denkbeelden des stellers (1) kunnen vereenigen, dit echter niet het geval is met het door hem geleverde geheel."

(1) Steller der Beschouwingen.

Alsof het geheel niet meer eene vereeniging der deelen ware; verder:

»zijn wij het op het standpunt waarvan steller der Beschouwingen uitgaat geheel met hem eens, geenszins in zijne gevolgtrekkingen, nog veel minder in zijne toepassingen. . . .»

. . . maar eilieve! kunnen in dit geval, die gevolgtrekkingen en toepassingen, waarmede de Luitenant het niet eens is, wel iets anders wezen dan de partiële denkbeelden van zoo even, waarmede de Luitenant het meestendeels wel eens is?

Wanneer wij al die fraaije woorden: denkbeelden, standpunten, gevolgtrekkingen en toepassingen, concentreren tot datgene waarvan zij de plaatsvervangers zijn, namelijk: onderwerp en ontwikkeling; dan veranderen immers de zoeven aangehaalde phrases in deze:

ofschoon ik mij met de ontwikkeling genoegzaam vereenig, is dit niet het geval met het onderwerp, en:

keur ik het onderwerp goed, geenszins de ontwikkeling, en het is dus even goed als of daar stond: hoezeer ik het nagenoeg geheel met u eens ben, deel ik bijna volstrekt niet uwe opinie.

Lezer! wilt ge een goeden raad die ons daar juist te binnen schiet, zoo hoor: Bedenk dat gij nimmer vossen vangen kunt in klemmen die nakend op den blooten grond staan; — langstaart erkent het valsche werktuig reeds in de verte en vermijdt het, — maar overdek uwe klemmen met struiken en bloemen, en nu en dan zal er toch een Reintje gevangen worden, hoe slim die beestjes ook zijn mogen.

Dat de tegenstrijdige verhouding tusschen de beide hier besproken volzinnen, in-tusschen geene afwijking is van hetgeen de verdere inhoud der Bedenkingen ons oplevert, zal, dunkt ons, genoegzaam blijken uit eene vergelijking tusschen hetgeen o. a. op pag. 35 staat geschreven, met hetgeen men op pag. 32 vermeld vindt.

Op pag. 35 staat duidelijk: »Adjudanten, onderofficieren en korporaals, trouwe drilmeesters van de nederlandsche militie, wat wordt gij grievend miskend, wanneer men aan de *verstandelijke ontwikkeling* uwer leerlingen toeschrijft, wat gij met Jobs-geduld, schorre stemmen, en niet genoeg te waarden zelfverloochening *ontbolsterd en ontgroend* hebt." Niet ondubbelzinnig wordt dus in deze regelen den milicien het bezitten van oordeel, van gezond menschenverstand ontzegd. Welnu, laat ons die bewering plaatsen naast hetgeen wij op pag. 32 vinden sangeteekend, nl.: dat de Luitenant geene enkele tegenwerping op de algemeen erkende goede beginselen te maken heeft, waartoe o. a. ook behoort, dat »het *machinale* hierbij (1) vooral", dus bij het andere toch ook, »moet worden geweerd en het *waarom* voor den soldaat op den voorgrond moet staan."

Zoo vereenigt men zich op pag. 32 met het voorstel om op het oordeel van den soldaat te werken, terwijl men op pag. 35 duidelijk de meening laat uitkomen, dat het oordeel van den soldaat bij zijne opleiding niet in rekening mag worden gebragt. O, consequentie!

De redenering over het nut van het machinale, methodische in de eerste vorming des soldaats, en daaruit vloeiend *dubbele* nut der soldatenschool (pag. 15—17), be-

(1) Het verspreide gevecht, het bezetten en verdedigen van terreinvoorwerpen en vestingen; het maken van hutten, kookgaten enz.

velen wij den lezer zelf ter ontleding aan. Wij zullen nog een enkel voorbeeld, ten betooge der overeenstemming, die er tusschen de onderlinge verhouding der straks gemelde twee volzinnen (pag. 2) en den overigen inhoud der Bedenkingen bestaat, bijbrengen en daartoe verwijzen naar pag. 10.

Daar staat: »Zoo strekt dan het schijnbaar kleingeestige van het Pruisische oefeningsstelsel uit dien tijd" (FREDERIK de Groot) » tot bevordering van een gewichtig doel: aankweeking van den militairen geest bij den soldaat; handhaving van orde en krijgstucht in de gelederen en bijgevolg vermeerdering van taktische waarde van den troep gedurende het gevecht. Welligt is er dan *binnen zekere grenzen, in beginsel*, nog wel wat goeds van alle zoogenaamde paradecultuur, in een oefeningsstelsel *volgens de hedendaagsche taktiek*, over te nemen, in plaats van haar *ondoordacht* geheel te verwerpen."

Zegt ons, gij die weet wat het pruisische oefeningsstelsel was, zegt ons, bevatten evengemelde woorden niet eene ode aan de pilsang-linieschool? Is het niet:

Gij teelt van pruisische parade! Nog zijt ge een God! o lineschool! enz.,

Maar slaat nu eens pag. 31 van dezelfde Bedenkingen op, en leest daar: »Er moet, zegt steller der Beschouwingen, gemanoeuvreed worden met de drie wapens, waartoe een beknopt zakelijk voorschrift, — geen reglementen; — *de lineschool moet worden afgeschafte als behoorende tot een verouderd taktisch stelsel.*"

En wat laat nu de Luitenant der infanterie hierop van zijnentwege onmiddellijk volgen: »Wij kunnen ons volkomen met deze denkbeelden vereenigen." — Hier wordt dus de lineschool weder totaal door den Luitenant verworpen. De ode is veranderd in een banvloek, zeggende: de lineschool is een ketter; weg er mede naar den brandstapel.

b. Wanneer men pag. 35 opslaat, zal men daar eene geheele bladzijde vol turksche muziek aantreffen.

Krachtige tromslagen! Vliegverpletterende argumenten voorwaar!

c. Leest pag. 60 en 61, en daar treft u eene monster-Fanfare: Tambours; -- Roffel!!

Keeren wij thans tot des Luitenants verklaring, dat hij vermeent tot het jonge leger te behooren, terug.

Wanneer wij op pag. 38 van des Luitenants hooge achting voor den gewonen en achterwaartschen pas lezen, waarvan hij de eerste, benevens de elders (pag. 43) geprezen handgrepen de representanten der oude school noemt (pag. 32), dan voelt men zich sterk geneigd te gelooven, dat de Luitenant niet tot het jonge, maar tot het oude leger behoort, en zijne hierboven geciteerde meening derhalve eene dwaling is. Zoodanige dwaling is echter geen bevreemdend verschijnsel bij iemand, voor wien, zooals wij hieronder zullen aantoonen, het begrip van jong en oud leger nog min of meer omneveld is.

Uit de tegenstelling van het jonge leger tegen het oudere (pag. 1), alsmede uit de wijze waarop (pag. 3) nader over het oude en jonge leger wordt gesproken, verklarende nl. den zin die door den Luitenant aan de slotperiode der Beschouwingen gehecht wordt, blijkt ten duidelijkste, dat de Luitenant geen helder begrip heeft van hetgeen door de uitdrukkingen oud en jong leger moet worden verstaan. Dit komt vooral uit op pag. 29 en 30, alwaar de Luitenant de uitdrukkingen: jong en oud

leger, vervangt door de »jonge zoowel als de oude officieren,» en vervolgens van den »nadeeligen invloed op het jonge en den ongunstigen indruk op het oude leger» spreekt. In een woord, de Luitenant bewijst ons bij herhaling, dat ook zijn denkbeeld aangaande de beteekenis van jong en oud leger nog zeer *onvolledig* en gebrekkig is.

We kunnen ons moeilijk onthouden den Luitenant te verklaren, dat men door het jonge leger, de jonge school, niet de jongere dienaren, niet de jongeren in anciënniteit, en in leeftijd, *quand même* verstaat. Ware dit zoo, wij ouderen van dagen zouden misschien bij de tamboers, ten minste bij de pas aangestelde Luitenants ter school moeten gaan. Neen, wij tellen Goddank in het jonge leger ook vele, zeer vele mannen van reeds rijpen, of meer gevorderden leeftijd en van een hoog aantal dienstjaren. Wij tellen daarin nog menigen *alten Krieger*, en, met al de kracht onzer longen zouden wij er tegen protesteren, indien men allen, wier kruinen besneeuwd zijn, het radikaal van tot het jonge leger te kunnen behooren, ontzeide.

De steller der Beschouwingen geeft ons te verstaan, dat hij ook den Minister van Oorlog, — en terecht, want diens daden bewijzen het, — onder de leden van het jonge leger rekent. En wat hij verder van den generaal Lissr zegt, bewijst, dat hij ook dien reeds hoogbejaarden oud-minister daaronder begrijpen zou. Wij voegen er *l'homme gris* en zoovelen bij, niet met 30, maar zelfs met 40 dienstjaren. In een woord: het jonge leger telt generaals, kolonels enz. in zijne gelederen, terwijl wij niet zelden kapiteins, 1° en 2° Luitenants in de rijen des ouden legers geplaatst zien. Neen, niet de dienstjaren, niet de leeftijd bezorgt ons eene overplaatsing in de oude school, maar het aankleven van verouderde begrippen en stelsels. Menigeen misschien, die in het jonge leger begon te dienen, is door werkeloosheid achteruitgevaren, en zit thans in de oude school in een leuningstoel te knorren en te grommen, omdat de anderen die zoo verre achter hem stonden, hem thans voorbijgaan.

Naar onze overtuiging is het nimmer de bedoeling van den steller der Beschouwingen geweest, dat iemand het gezag over eenig onderdeel des legers zou onthouden worden, alleen omdat hij reeds lang gediend, alleen omdat hij reeds zekeren leeftijd bereikt heeft. Die leer wordt nergens in de Beschouwingen, ook niet in de slotperiode waar van de hoofdofficieren sprake is, verkondigd. De steller verlangt alleen menschen aan het hoofd der korpsen geplaatst te zien, die op de hoogte van hunnen tijd zijn; van oud of jong geen woord.

De steller der Beschouwingen schrijft duidelijk en vrij zuiver hollandsch; maar kan hij er verantwoordelijk voor zijn, dat men uit zijn geschrift, in vervoering, meer of minder, of geheel iets anders leest, dan er staat? Wij hebben in onze beoordeeling van de Beschouwingen (zie *Militaire Spectator* 1860, n°. 1 en n°. 2) reeds opgemerkt, dat hij gewijzigde omstandigheden nog menig hoofdofficier die thans onverbreekbaar aan de oude school schijnt gehecht, zijne geschiktheid om aan de eischen der nieuwe school te voldoen, genoezaam zal bewijzen. — En heeft nu de steller der Beschouwingen geen gelijk, is zijn eisch onbillijk, ondoelmatig, noodeloos, wanneer hij vordert, dat de opleiding onzer korpsen worde toevertrouwd aan mannen, die daarvoor berekend, die op de hoogte van den tijd zijn? Immers neen, zelfs de Luitenant erkent in zijne Bedenkingen zijdelings die noodzakelijkheid, en hij laat ons zelfs opmerken dat er te dier zake in het actuele verandering noodzakelijk is. Immers wijst ons

de Luitenant op pag. 55 zijner Bedenkingen met een klagend »helaas!» op de behoefte die er bestaat »om het kader onderofficieren en korporaals meer theoretisch en praktisch geschikt te maken voor hunnen gewigtigen en moeilijken werkring, dan nu het geval is.»

Eilieve, het kader is niet genoeg op de hoogte zijner taak, hoe kan de soldaat dan op de hoogte van zijne taak wezen? Welk denkbeeld moeten wij ons vormen van de geoeefendheid, van de waarde eens legers, waar het kader niet op de hoogte is, en niet op de hoogte gebracht wordt van zijnen gewigtigen en moeilijken werkring? Maar voor alles, indien het kader, en dus het korps niet op de hoogte is en er niet op gebracht wordt, aan wie de schuld? Spreek het tegen zoo ge 't kunt, dat zulk gevaarlijk gebrek, dat zulk eene doodelijke wonde, nergens aan geweten kan worden dan dat zij, aan wie dat kader, — aan wie dat *korps* toevertrouwd is, niet op de hoogte zijn van hunnen tijd, niet berekend zijn voor de hen opgelegde taak. Zie Luitenant, zoo, al stelt ge tegen, bewijst ge toch vóór hetgeen de steller der Beschouwingen heeft beweerd. Sta ons toe hierbij nog op te merken, dat, alzoo gij (pag. 3 en 4) er voor in staat de meening, niet alleen van het jongere, maar ook van het oudere, het meer ondervindingrijke leger uit te drukken, en ons (op pag. 69 en 70) zelfs met zekerheid gewaarwordingen van geheel het jonge leger ter kennis brengt, wij op die gronden vermeenen te mogen aannemen, dat gij ook, ter zake van dat niet op de hoogte zijn of brengen der kaders, en gevolgelijk ook der korpsen, wel van geheel dat jonge leger, zoo niet ook van het oude, de stemmen zult hebben opgenomen. — Ware dit niet het geval, voorzeker, gij zoudt zoodanig kapitaal gebrek niet als aan het kader in het algemeen eigen hebben aangeduid, maar slechts een bepaald gedeelte, als aan dien kanker lijdende hebben aangewezen.

Hieruit ontleenen wij dus alle regt om aan te nemen, dat men het op dit stuk in het gansche leger tamelijk eens is. Maar nu vragen wij nog eens, of zulk een toestand voor of tegen de voorwaarde pleit, door den steller der Beschouwingen als *conditio sine qua non* aan zijn oefeningsstelsel verbonden?

Na dit alles vergunne men ons de vraag te stellen: waarin is de hiervolgende fabel van andere onderscheiden?

Een der vele passagiers, die per stoomschip eene langdurige, belangrijke reis te maken hadden, klaagde over den slechten gang van 't vaartuig, over den gebrekigen toestand der machinerie, gaf middelen ter verbetering aan, maar vorderde ter executie andere machinisten, machinisten die hun vak tot op den dag toe hadden bijgehouden. »Wat! andere machinisten!» roept nu een tweede passagier. »Ik en de overige passagiers vernemen dien dwazen, overdreven eisch met verbazing en afkeuring, gij beledigt de machinisten die reeds zoo lang gevaren hebben, foei schaam u! Maar diezelfde passagier n°. 2 verklaart te gelijktijd aan zijne lotgenooten, dat de hoofddeelen der machine, de voornaamste raderen en hefboomen verwaarloosd en onvoldoende zijn, en dat er helaas! niets wordt gedaan om ze te verbeteren en geschikter te maken.

Antwoord. Bij andere fabels is de moraal de toepassing der fabel, hier is de fabel de toepassing van de moraal.

Wij gelooven in het vorenstaande genoeg gedaan te hebben ter overtuiging, dat de voorloopige aankondiging: »wij vereenigen ons met de meeste deelen, niet met

het geheel, doch wij vereenigen ons ook met het standpunt, niet met de gevolgtrekkingen en toepassingen," hoe paradox ook, toch in verband met de logica van den inhoud der bedenkingen, daarin wel gepast ter neder geschreven is.

Laat ons thans opmerken hoe vernuftig in de Bedenkingen partij wordt getrokken, van hetgeen de Belgische generaal RENARD geschreven heeft.

Ter beantwoording der vraag, waardoor had het Pruisische leger in de 18^e eeuw dat belangrijke overwigt op zijne in getalsterkte zoo overmagtige vijanden, wordt (pag. 5) eene aanhaling uit het degelijke werk van den genoemden generaal gedaan.

Zie hier het citaat in substantie:

FREDERIK streefde naar manoeuvrevaardigheid.

De liniestelling was de eenige als gevechts- en manoeuvreerstelling voor den vijand aangenomen. Bij zoodanig stelsel moest elke verwarring noodlottig worden.

Eene krijgstucht waarvan wij ons geen denkbeeld kunnen maken, hield den soldaat in rij en gelid. Men maakte een werktuig van den soldaat.

De straffen waren bijna barbaarsch en de (raak-) slagen woedden tegen de mis-slagen, de onderofficieren kregen klinkslagen.

Het (slaag krijgend) leger was de eerste stand van den staat.

De trots en de krijgstucht hadden de pruisische liniën tot ijzeren staven gemaakt.

De andere troepen van Europa waren niet geoefend; zwaar, weinig manoeuvreer-vaardig en ongeschikt om zich op het slagveld te bewegen, of een langen marsch, zonder verwarring te maken.

FREDERIKS leger had ijzeren laadstokken, won daardoor den slag bij Mollwitz, alwaar de houten laadstokken der Oostenrijkers door het overhaasten braken.

Wij voor ons kunnen door deze aanhaling tot geen ander resultaat geraken, dan dit:

FREDERIKS legeroefeningsstelsel was slecht, dat zijner vijanden was ultra-quadraat slecht. Dus moest FREDERIK zijne vijanden overwinnen.

In de Bedenkingen evenwel zijn die feiten opgenomen om daaruit te doen zien (pag. 9), »dat het Pruisische leger zijne taktische meerderheid grootendeels te danken had aan eene voorbeeldelooze krijgstucht, door het destijds gevolgde oefeningsstelsel te weeg gebracht". En uit deze opmerking wordt in de Bedenkingen als gevolg afgeleid, »dat dit oefeningsstelsel" (zóó slecht, dat er eene voorbeeldelooze bijna barbaarsche krijgstucht bij noodig was, zonder welke het in duigen viel) »niet onvoorwaardelijk in zijn geheel te verwerpen is; dat het zijne deugdelijke zijde heeft die immer van waarde blijft (pag. 10); dat het schijnbaar kleingeestige van dit oefeningsstelsel de taktische waarde van den troep vermeerderde, en eindelijk dat er welligt, binnen zekere grenzen, in beginsel nog wat goeds van alle zoogenaamde paradecultuur, in een oefeningsstelsel volgens de hedendaagsche taktiek is over te nemen, in plaats van haar ondoordacht geheel te verwerpen."

Ziedaar hoe wij uit de Bedenkingen kunnen vernemen, dat een slecht oefeningsstelsel, mits de beul met de galg er achter staat, nog zoo verwerpelijk niet is! *Gobeurs, gobeuz!* (1).

(1) Met het hierboven aangegeven resultaat: »FREDERIKS oefeningsstelsel was slecht," kunnen wij ons bezwaarlijk vereenigen. Dat stelsel was goed, omdat het geheel in harmonie was met FREDERIKS taktiek; in onze dagen zou het eene bepaalde anomalie zijn. Maar wanneer de schrijver der »Bedenkingen" in dat oefeningsstelsel het behoud van de krijgstucht ziet, verwacht hij twee geheel verschillende begrippen. De oefening van den soldaat moet in overeenstemming zijn met hetgeen te veld van hem gevoerd kan wor-

Zulk eene schermerij met de krijgstucht, als hier het geval is, komt eigenlijk in de Bedenkingen tegen de Beschouwingen enz., volstrekt niet te pas, tenzij men het, hier onmogelijk te leveren, bewijs bijbrengt, dat in die Beschouwingen de krijgstucht als noodeloos bij het voorgestelde oefeningsstelsel werd afgeschilderd.

In dier voege procederende, zou men eveneens als bedenking tegen de erkende noodzakelijkheid, om ook onze Infanterie met juistheidsgeweren te wapenen, kunnen aanvoeren: dat Napoleons Grenadiers nog slechtere geweren hadden dan thans onze Infanterie, maar dat de Keizer met die slechte geweren, toch nog zoo veel overwinningen behaalde, door dien zijne Grenadiers daarmee zoo ongelooflijk veel beter en langduriger marscheren konden dan de soldaten der vijandelijke legers, en dat gevolgelijk die slechte geweren niet onvoorwaardelijk verworpen mogen worden, mits de soldaat goed kunne marscheren.

Op eene andere plaats wordt in de Bedenkingen, de opinie van RENARD over de Belgische reglementen aangehaald, waarin verklaard wordt, dat de Belgische reglementen nog op de oude linie-taktiek gegrond zijn, »maar — dus wordt in de Bedenkingen opgemerkt — »de generaal RENARD heeft zich wel gewacht, om, zoo als de steller van het vlugschrift gedaan heeft, gevolgtrekkingen en toepassingen te maken, die door ieder eenigzins practisch militair onherroepelijk verworpen moeten worden. Het zijn juist die gevolttrekkingen en toepassingen,» dus gaat men voort, »waarvan het vlugschrift (de Beschouwingen) van het begin tot het einde als het ware doortrokken is, die wij als onpraktisch willen bestrijden» (pag. 17).

Welnu, het lust ons thans de geciteerde gevolttrekkingen en toepassingen van RENARD, te plaatsen naast die ter zelfder zake door den steller der Beschouwingen gemaakt.

De generaal RENARD spreekt afkeurend van de Belgische reglementen, en komt daarbij tot de bewering, dat de pelotonsschool door eene kompaniesschool behoorde vervangen te worden, en men aan den kapiteinsrang een gewigt en eene verantwoordelijkheid moest hechten, die hij niet altijd heeft; men zou bij de kompaniesschool de gedragsregels voor het verspreide gevecht en naauwkeurige begrippen over den aanval en verdediging van terreinvoorwerpen moeten voegen.

Bij de bataillonsschool is het niet voldoende het bataillon te doen bewegen, men moet het ook doen handelen en strijden, en hierover zwijgt het (Belgisch) reglement geheel, de eenvoudigste, de innigste verhoudingen van het gevecht zijn niet voorzien. Eindelijk zegt RENARD van de lineschool, dat de linie-orde nog zoo zeer in België en Frankrijk heerschende is, als of er gedurende de 20 jaren oorlog van de republiek en het keizerrijk niets geschied ware. Dit gedeelte van het reglement moest de Infanterie niet afzonderlijk beschouwen. Het zou misschien nuttig zijn, dat het reglement de algemeene beginselen van den oorlog vaststelde.

De steller der Beschouwingen geeft op pag. 18 en 19 zijner Brochure ons te zelfder zake, als zijne toepassingen en gevolttrekkingen, het volgende:

»Trekken wij nu alles te zamen wat hierboven omtrent de nieuwere beginselen van oorlogvoeren is gezegd, dan komen wij tot het volgende resultaat.....

den, — en die vorderingen zijn voorzeker in onze dagen geheel andere dan in de achttiende eeuw, — maar de handhaving der discipline moet niet de basis zijn van het oefenings-systeem; deze moet zich met alle systemen kunnen vereenigen.

De Redactie.

De bevelhebbers moeten meer zelfstandig werkzaam zijn, en in het algemeen moet aan alle onderdeelen van het leger eene zoo groote mate van zelfstandigheid gegeven worden, als geschieden kan zonder aan de eenheid van handelen te schaden. De gevechten om terreinvoorwerpen, en het verspreide gevecht zijn hoofdzaken. De kolonneformatie is de meest gebruikelijke gevechtsvorm; de formatie in bataille kan in sommige gevallen ook gebezigd worden."

Lezers, vindt ge deze gevolgtrekkingen en toepassingen, in beginsel verschillend van die van RENARD? Wij houden ons overtuigd, dat de leeraars in de wiskunde, van zoo treffende gelijkenis in principe, als wij hier in de meeningen van twee verschillende personen aantreffen, gaarne gebruik zullen maken, om hunne leerlingen volkomener dan ooit de beteekenis te doen beseffen, van $a = a$, en toch, de luitenant der Infanterie accepteert de a van RENARD, en verwerpt de a van den steller der Beschouwingen.

Inderdaad de Luitenant der Infanterie zal ons zeer verplichten door de oorzaak aan te toonen van het nieuwe verschijnsel, dat dezelfde hersenkas, die de laatste gevolgtrekkingen en toepassingen verwerpt, zich met de eerstgemelde vereenigt; want waarachtig, van zoo iets bestaat geen retro-acte.

Wij zouden thans kunnen overgaan tot het overzigt van hetgeen door den Luitenant der Infanterie, als zijne meening, noemens de eischen waaraan onze reglementen behooren te voldoen, wordt geopenbaard, doch aangezien wij gelukkig reeds officieel van de twee eerste stukken onzer vernieuwde voorschriften zijn voorzien, en de overigen vermoedelijk spoedig zullen volgen, zoo komt het ons doelmatiger voor, des Luitenants project ter zijde te laten, en daarentegen een blik te werpen op hetgeen ons werkelijk is geschonken.

Tot dus verre moet ons oordeel zich tot de soldaten- en pelotonsschool bepalen, en wij zijn dus aan het zeer elementaire gehouden.

Hierop lettende, moeten wij verklaren, dat wij over het algemeen met de nieuwe reglementen ingenomen zijn, en vermeenen, dat wij daarmede een goed eind op den weg der ware infanterie-oefeningen kunnen geraken.

Zij zijn in vrij breeden stijl geconstrueerd, ook is de behoefte des tijds er wel bij in het oog gehonden. Eindelijk heeft men dan toch begrepen, dat ook de bajonetvechtkunst en het tiraileren in het voorschrift te huis behooren, dat tot dus verre nog pelotonsschool wordt genoemd. De praktische zin der voorschriften is aanzienlijk verhoogd, men heeft er kennelijk naar gestreefd daarin slechts datgene op te nemen, wat in den oorlog van toepassing kan zijn, naast hetgeen in vreedstijd onvermijdelijk noodwendig is. Soms waait er ons een zuidelijke geur uit die reglementen tegen, maar daaraan ergeren we ons niet, terwijl wij er integendeel ons zeer over verheugen, dat men zich heeft beijverd om de vervelend lange, tijdmorsende, noodlooze kommando's, te kortwieken. Bravo! — Is het tiraileren bij de eerste oefeningen nog een weinig aan den passer onderworpen, daarover ergeren wij ons weinig; integendeel verheugen wij ons zoo veel te meer daarover, dat in het voorschrift bepalingen opgenomen zijn, die met oordeel opgevolgd wordende, genoeg zijn, om het onderwijs in het tiraileren, zoo praktisch mogelijk te doen zijn, maar. . . .

Het nieuwe reglement schrijft ten aanzien der bajonetvechtkunst, geene assautkwakzalverij voor, maar bepaalt zich tot datgene wat noodig is, om den soldaat

vlug, gevat en opmerkzaam te maken, en hem de kracht van zijn geweer als stootwapen te leeren kennen, zoodat hij in de ure des gevaars er vertrouwen in stellen zal.

Voor zoo veel wij nu reeds uit de soldaten- en pelotonsschool kunnen opmaken, bemerken wij met groote vreugde, dat men bij de zamenstelling der nieuwe reglementen van de stelling is uitgegaan, dat niet alleen de sergeant en de korporaal, maar ook de soldaat, de rekrut, een redelijk, een oordeelend wezen is. — Dat leiden wij uit die afzwering der be- of opmerkingen af, voor zooveel het kader aangaat; terwijl het ons uit de bepalingen aangaande het bajonetvechten en het tiraileren duidelijk tegenblinkt, voor zoo veel ook den soldaat betreft.

Wij hopen dit meer en meer in de nog te verwachten onderdeelen der exercitiereglementen bewaarheid te vinden; zoo ja, dan durven wij nu reeds beweren, dat we weldra in het bezit zullen zijn van aanbevelenswaardige voorschriften, maar... Al weder een maar! waartoe toch al die maren. Waartoe? Welnu, hoor:

Men heeft zich beijverd om den geest van *wissegasjes* uit de reglementen weg te snijden, men heeft zich beijverd, en is er, voor zoo veel wij er nu reeds over oordeelen kunnen, vrij gelukkig in geslaagd, om de reglementen zóó in te rigten als noodig is, om den soldaat behoorlijk in zijn beroep te kunnen opleiden. Maar, is het genoeg dat de voorschriften goed zijn, om van den troep te maken wat hij zijn moet? O neen! daartoe is voor alles eene doelmatige, oordeelkundige toepassing der reglementen, eene toepassing in eenigzins breeden — men leze niet *ruwen* — zin noodig. En is men nu verzekerd, dat als de geest van *wissegasjes* uit de reglementen wordt gebannen, die geest ook te zelfder ure het ligchaam der menschen verlaat? Met de hand op het hart, moeten wij voor ons verklaren, daarvan niet zoo zeker te zijn, en wij zijn overtuigd dat de reglementen-fabrikanten onze meening ten deze zullen deelen, wanneer zij, als wij, weten hoeveel gewrijf en geredekavel, getwist en gepluis, reeds het abusje in § 50 (eerste gedeelte) der soldatenschool, heeft te weeg gebracht, „misschien alleen onder de korporaals?” neen niet alleen onder korporaals.

Geloof ons, goede voorschriften zijn niet genoeg, er behoort eene goede toepassing bij, zorgt ook daarvoor! Dit was het wat wij op onze *maren* wilden laten volgen. Immers, indien wij eenigzins juist oordeelen, dan heeft men het met de veld-dienst-oefeningen, noch met de oefeningen in alles wat tot den kleinen oorlog behoort — hoewel veel tijds daaraan bestedende — tot de ware hoogte gebracht. Die oefeningen geschieden over het algemeen te oppervlakkig, althans naar onze opinie. Men maakt den soldaat met zijne verplichtingen ten deze, bijna uitsluitend op de theoriën bekend, en wat erger is, men geeft daaraan eene plooi, als of die kennis ook maar alleen op de theoriën moet gedeploijeerd worden. Vraag den soldaat op de theorie, naar zijne verplichtingen als schildwacht in de voorpostenketen, en hij zal u alles daarvan weten te zeggen. Maar zet hem nu op het terrein, ge zult hem zien heen wandelen, terug wandelen *et iteretur*, maar voor de rest bekommert hij zich dan over die verplichtingen niets.

Eevenzoo zal hij op de theorie, tot elks verbazing, over zijne verplichtingen als flankdekker, of zoo iets, uitwijden; maar zoo ge buiten marscheert, kuijert de flankdekker net als een gewoon mensch, plukt hier een grasje, daar een takje af,

trommelt zacht tegen de heining waar hij langs trekt: maar een boschje, een heuveltje of iets dergelijks observeren, daar is geene quaestie van. Och, hij weet toch dat er geen vijand in is. En toch oefent men zich geregeld iederen zomer in de velddienst en den kleinen oorlog.

Ziet! om den man de behandeling van zijn geweer, het gebruik zijner patronen enz., zijne verplichtingen die paragraafsgewijze in de exercitie-reglementen, — zegge de reglementen, — voorgeschreven zijn, te onderwijzen; om hem met al datgene bekend te maken wat hij verrigten moet, onder onmiddellijk toezigt van zijne, soms zeer exercitielievende superieuren, wordt hem dat alles, als het *a, b, c* onderwezen, van de letters gaat men over tot de spelling en eindelijk zet men hem aan het lezen. Zoo leert men hem de gewone exercitie, analytisch, stuksgewijze, en is hij eenmaal in de gewone exercitie afgeëxerceerd, dan brengt men hem op het terrein, ook om hem analytisch, ook stuksgewijze, met zijne verplichtingen, bij de voorpostendiensten en andere zaken van den kleinen oorlog, bij de verrigting waarvan hij op zich-zelf staat en aan het oog zijner superieuren onttrokken is, grondig bekend te maken. Men leert hem dan ook individueel, hoe en wanneer hij gindsch boschje, die woning te doorzoeken heeft; hoe hij gindschen heuvel naderen zal; hoe hij zijn blik over het omliggend terrein zal laten gaan om den vijand te ontdekken of gade te slaan. Welke plaats hij zich als schildwacht kiezen zal, hoe hij die sluippatrouille verrigten moet, — zoo bespreekt men, zoo onderwijst men dan ook de belangrijkste verplichtingen aan den soldaat. Neen, driewerf neen! zoo gaat het niet, ten minste niet overal. Heeft hij eenmaal de bewijzen gegeven, dat hij genoeg »exerceren" kan om in het bataillon mede te »exerceren", dan wordt stilzwijgend met hem te werk gegaan, als of het zeker is, dat hij ook reeds met het *a, b, c*, dat is de spelling van die andere zaken genoeg bekend is, en dus zet men hem op de school voor de velddienst enz. terstond aan de leestafel. — En als het nu blijkt dat hij in *dat* lezen nog niet bedreven is? — O! zoo iets blijkt nimmer; men zet hem wel aan de leestafel, maar er wordt toch niet gelezen. Dat zou te veel tijd rooven!!!

Wij moeten echter erkennen, dat wij die oefeningen ook wel eens bij uitzondering uitmuntend hebben zien leiden, zoodat de soldaat er behoorlijk in te huis geraakte, en de herinnering daarvan doet ons nog goed.

In het belang des legers, dat ons zoo na aan het hart ligt, wenschen wij vurig, dat voortaan onze soldaten even grondig klassikaal onderwijs mogen ontvangen in hunne andere krijgsverplichtingen, als tot dus verre met de zoogenaamde gewone exercitiën het geval is.

Wanneer wij nu, na vorenstaande beschouwing *en bloc*, de van de nieuwe reglementen reeds ontvangen stukken, aan een microscopisch onderzoek onderwierpen, ja, dan zouden we in de details wel eenige onvolkomenheden, zoo in de redactie als in de zaak zelve kunnen aantoonen; maar die leemten zijn zoo gering, dat zij, bij eene geschikte toepassing dezer voorschriften, geen stoornis, of belangrijke belemmering in de oefening te weeg brengen. Alleen voor het met casuïstischen bril gewapend oog van den geroutineerden reglementen-letterknecht, kunnen die gebrekjes een eenigzins belangrijk aanzien afficheren. Maar God beware ons voor die muggezifterij; en hoezeer wij ons overtuigd houden, dat de nu nog gevolgde splitsing der voorbereidende oefeningen in soldaten- en pelotonschool, niet alleen

geene noodzakelijkheid meer is, maar men, door die splitsing ter zijde te stellen en het in die beide stukken voorgeschrevene in één stuk te vereenigen, of juist uitgedrukt, zakelijk in één voorschrift te bearbeiden, tot nog meer beknoptheid in geschrifte zou geraken, zonder in het minste aan het essentieele der instructie te schaden, achten wij het toch overbodig, thans te dier zake in ontwikkeling te treden, nu de met die splitsing gegeven voorschriften ons zeer voldoende voorkomen (1).

Keeren wij thans tot de Bedenkingen terug.

Na zijne denkbeelden aangaande eene goede zamenstelling onzer exercitie-reglementen te hebben medegedeeld, en daarin andermaal op ons den indruk te hebben gemaakt, dat de Luitenant wel tegen, maar toch voor de nieuwe, en tevens wel voor, maar toch tegen de oude school is, wordt door den Luitenant op pag. 52 eene *acte de pacification* voorgesteld, die den ontvangen indruk nog verdiept en een nieuw bewijs voor den pro- en contra-geest der Bedenkingen oplevert. Die *acte de pacification* luidt, dat het misschien goed wezen zou »in de onderverdeling der scholen eene splitsing of classificatie in acht te nemen, omtrent de bewegingen en formatiën, welke in het werkelijke gevecht al of niet taktische waarde hebben; hierdoor» — dus laat de Luitenant onmiddellijk volgen, en wij verzoeken wel op het curieuse dezer reden te letten — »zouden welligt de voorstanders van de oude en nieuwe school beiden bevredigd zijn.»

Aangenomen dat zij, die — zoo als er letterlijk in de Bedenkingen enz. staat — de oude en nieuwe school beiden voorstaan, door dien maatregel bevredigd konden worden, dan zal dit cijfer toch te gering zijn, om er de moeite voor te doen. Is de Luitenant ook een voorstander van de oude en nieuwe school beiden? Doch laat ons, in plaats van hetgeen er letterlijk staat, des schrijvers waarschijnlijke bedoeling, »de voorstanders der oude zoowel als die der nieuwe school,» substitueeren, dan spreekt het toch van zelf, dat noch de voorstanders der oude, noch die der nieuwe school afzonderlijk, en nog veel minder gezamenlijk, door zulk een: *dos-water-in-je-wijn*-systema, te vreden gesteld zullen worden, terwijl het gezond verstand ons nadrukkelijk het te baat nemen van zulk huismiddel verbiedt, waarmede men, om de opinie der personen te believen, de eischen eener zeer belangrijke zaak over het hoofd ziet.

Ten slotte wijdt de Luitenant een tiental bladzijden (pag. 58--70) aan het onderzoek naar den meerderen of minderen militairen geest onzer natie, en naar de bestemming waaraan ons leger in tijd van oorlog, in den regel, zal moeten voldoen, en komt, voor zooveel het eerste der beide punten van onderzoek aangaat (pag. 59), tot de slotsom, dat wij Nederlanders geene bij uitnemendheid militaire natie zijn, hoewel geestdrift en moed bij ons nationale eigenschappen zijn. Wij durven er bijvoegen, dat het Nederlandsche volk daarenboven een vaderlandslievend volk is. Ziedaar dan toch drie krachtige elementen ter bevordering van militairen geest, en hoewel de Luitenant (pag. 61) verklaart, dat ons leger, in 1831 in geoefendheid en krijgstucht te kort kwam, dan durven wij uit volle overtuiging daartegen aanvoeren, dat, wat daar ook van zijn moge, zulks nog niet kan gerekend worden als het bewijs, dat onze natie voor krijgstucht ongeschikt, voor oefening onvatbaar is. Zie onze militie, hoe onderworpen aan de krijgstucht; — zie onze schutterij van 1830—1833, hoe onderworpen aan de krijgstucht; zie ons geheele leger, hoe voortreffelijk is het, in vergelijking met andere legers, voor krijgstucht geschikt. En wat de vatbaarheid voor oefening aangaat, wij houden het volk van een land als het onze, een volk dat, — wil het zijn bestaan rekken, in zijne behoefte voorzien, zijne welvaart verméeren, — dan ook voortdurend gedwongen is tot het in groote mate ontwikkelen van *kracht* en *oordeel*, ter overwinning der bezwaren die het in zoo velerlei

(1) Uit hetgeen de Schrijver hier met betrekking tot de nieuwe Infanterie-reglementen zegt, en waarmede wij ons over het geheel vereenigen, blijkt, dat ook hij de meening is toegedaan, dat eene plotselinge omverwerping van een bestaand oefenings-systeem, — ook al is datgene, wat men er voor in de plaats wil stellen, in alle opzichten beter, — onraadzaam en onuitvoerbaar is. Naar ons inzien, is de zwakke zijde van de meergenoemde »Beschouwingen» juist gelegen in de strekking, die er in doorstraalt, om zoodanige radikale hervorming in eens door te drijven, zonder genoeg de nadeelige gevolgen, die zulk een plotselinge schok onvermijdelijk hebben zou, in rekening te brengen. Eerst dan wanneer een idee bij de meerderheid tot krachtige overtuiging is gerijpt, is het oogenblik daar om het in zijne volle consequentie in de praktijk in toepassing te brengen.

opzigten door de natuur in den weg worden gelegd, — ja zulk een volk, als het volk van Nederland, is uit den aard der zaak zeker niet minder dan eenig ander, voor veelzijdige, en dus ook voor militaire oefening vatbaar.

Het Nederlandsche volk bezit moed en geestdrift. Dit hebt ge zelf beweerd.

Het Nederlandsche volk is vaderlandslievend. Dit zult ge niet ontkennen.

Het Nederlandsche volk is niet dommer, ook niet weerspanniger tegen het gezag dan andere volken in het algemeen. Hiervan zult ge het tegendeel niet willen bewijzen.

Ergo, bezit het volk van Nederland al de eigenschappen om, in betrekking tot den militairen geest, zich met eere naast andere volken in het algemeen, geplaatst te zien.

Neen, den waren krijgsmansgeest ontbreekt ons volk niet; maar weet ge wat ons volk ontbreekt: Ingenomenheid met ijdele vertooningen; lust voor nuttelooze bezigheden, gedweeheid onder barbaarsche kwelling, zooals RENARD ons de krijgstucht van FREDERIK de Groote leert kennen.

Het Nederlandsche volk is warsch van den slavenband; maar het laat zich gemakkelijk tot goede soldaten vormen, en hoe meer onze krijgsoefeningen in waarachtige overeenstemming met het doel worden gebragt, zooveel te beter zal de zoon van Nederland ons van zijne geschiktheid voor het krijgberoep overtuigen.

Het onderzoek ten aanzien der bestemming van ons leger, brengt voor den Luitenant (pag. 62) de uitkomst, dat die bestemming hoofdzakelijk bestaan zal in de verdediging van den vaderlandschen grond, en dat het zelden tot het leveren van een veldslag zal geroepen worden.

»De bestemming tot verdediging van den vaderlandschen bodem, wijst dus als van zelve de *bijzondere handelingen* aan, waarin de troepen in vreedestijd geoefend moeten worden, — en voor den zoogenaamden strijd in het *vrije veld* — de veldslag” — zeer duidelijk (pag. 63): »ofschoon dit niet de *hoofdbestemming* van het leger is, moeten wij ook voor die taak berekend zijn en bijgevolg ons oefeningstelsel daarop *evenzeer* gebaseerd zijn.”

Let nu wel op de logica die in dit onderzoek wordt gedeploteerd.

Stelling (pag. 58):

. . . »een degelijk oefeningstelsel, moet ook gegrond zijn op:

»2°. De bestemming waaraan een leger in tijd van oorlog, in den regel moet voldoen.”

Is dus de bestemming van een leger om evenzeer den kleinen oorlog, dijk-, bosch-, dorpsgevechten enz. te voeren, als om veldslagen te leveren, dan moet het oefeningstelsel voor dit leger *evenzeer op den kleinen oorlog als op den veldslag gebaseerd* zijn; maar het Nederlandsche leger zal — volgens de meening des Luitenants — in den regel enkel voor het voeren van den kleinen oorlog, zelden tot het leveren van den veldslag, geroepen worden; en hoe moet nu in verband met het gestelde, het oefeningstelsel van het Nederlandsche leger ingerigt zijn? Ge kunt het antwoord op pag. 62 en 63 der Bedenkingen vinden: het oefeningstelsel van het Nederlandsche leger moet toch ook *evenzeer op den veldslag als op den kleinen oorlog gebaseerd* zijn.

Derhalve, men heeft beweerd: bij verschillende bestemmingen behooren verschillende stelsels; maar men bewijst: bij verschillende bestemmingen behoort hetzelfde stelsel.

Hier nemen wij afscheid van de Bedenkingen. Uit het overzicht is ons klaar gebleken, dat eenheid van gedachte in die Bedenkingen ontbreekt, zoodat de redeneringen elkander als positief en negatief, als voor en tegen balanceren.

Inderdaad, de Bedenkingen van den Luitenant der Infanterie tegen de Beschouwingen over de oefeningen der Infanterie enz., bestaan slechts in woordelijke tegenspraak der Beschouwingen, niet in zakelijke wederleggingen; zij onderscheiden zich door eenen declamatoiren toon, waardoor de oppervlakkige lezers, de gobeurs, gewoonlijk verschalkt worden.

Ziedaar dan ook waarom wij verkiezen moesten de Bedenkingen meer op zichzelf staande, tegenover de Beschouwingen in overzicht te nemen; daar niet is gaat 's Keizers regt verloren. Daarenboven zoo het noodig ware, de Beschouwingen tegen-

over de Bedenkingen te regtvaardigen, wij zouden dan toch aan den steller der Beschouwingen zelf die taak overlaten, geloovende dat zij aan zijne wel versneden pen opperbest toevertrouwd zou wezen (†).

AANTEKENINGEN, BETREKKELIJK DEN RAAD VAN ONDERZOEK, GEHOUDEN DEN 4^{den}, 5^{den}, 6^{den} EN 7^{den} JUNIJ 1860 TE 'S GRAVENHAGE.

Een der gewigtigste functiën, waartoe de officier van elken rang kan geroepen worden, is voorzeker die als lid van een raad van onderzoek. Van ééne stem toch kan het lot van den krijgsmakker afhangen; door de uitspraak van dien raad kan zijne eer onherroepelijk en openlijk worden geschandvlekt.

Er zijn, wel is waar, voortdurend omstandigheden waarin de officier over het lot van anderen moet beschikken, omstandigheden die evenzeer vorderen dat hij zijn geweten raadplege en met verstand en doorzigt handele; maar in de meeste gevallen wordt hem de weg aangewezen, dien hij te volgen heeft: de dienstvoorschriften zijn meestal volledig en duidelijk; de krigsraadzaken welke hij te behandelen heeft, — en waarin de officier ook in het geval kan komen het vonnis over zijns gelijke te vellen, — zijn over het algemeen niet zóó ingewikkeld, of een ieder, die zich de moeite heeft gegeven het militaire regt en de wetboeken te bestuderen, zal, door den auditeur-militair voorgelicht, het spoedig met zich-zelven eens zijn.

Niet alzoo is het gesteld met een raad van onderzoek. De wet geeft slechts weinig baken aan, die tot wegwijzers dienen; zij geeft tot het doen van een volledig onderzoek geene bepaalde voorschriften, zij laat in dit opzigt alles aan het doorzigt van den raad, aan de goede leiding van den president over; zij schrijft slechts drie vragen voor, welke tot eindbeslissing alleen door schriftelijke stemming worden beantwoord. In andere opzigten is de wet geheel onbepaald; want ofschoon het stemmen over andere voorafgaande vragen, hetzij openlijk, of met gesloten' briefjes niet verboden is, zoo laat de wet hieromtrent volkomen vrijheid over, zoowel wat betreft den vorm der aanklagt, als de bevoegde autoriteiten om de aanklagt te doen, de instructie der zaak, het getuigenverhoor, enz. Van daar dat het èn voor den president èn voor de leden der vergadering, die tot zoodanig onderzoek door het toeval bij elkander worden gebracht, eene moeilijke taak is in alle opzigten goed aan hunne opdragt te voldoen; te meer, dewijl de raden van onderzoek gelukkiglijk tot de zeldzaamheden behooren, en dus slechts zeer weinig officieren gedurende hunne geheele loopbaan kans hebben daarin zitting te moeten nemen.

De ondervinding kan evenwel ook hierin behulpzaam zijn, ondanks weinigen in 't geval zullen komen het »al doende leert men" voor zich-zelven in toepassing te kunnen brengen. Het is daarom niet overbodig, telkens nadat een raad van onderzoek is vereenigd geweest, aanteekening te houden, van de bijzonderheden die zich daarbij hebben voorgedaan, welke aanteekeningen later anderen, tot vereenigving in het volvoeren hunner opdragt, van nut kunnen zijn, door inachtneming van wat te vermijden of na te volgen is.

Ziehier wat wij omtrent de zamenstelling en het verhandelde in dezen raad hebben gnoteerd:

Bij de loting tot het zamenstellen van dezen raad werden de adjudanten en ordonnance-officieren van het vorstelijke Huis, die in het territoriaal kommandement (3^e militaire afdeling) aanwezig waren, niet beschouwd als zich *in garnizoen* te bevinden

(†) Wij hebben gemeend bovenstaand artikel, als het individueel gevoelen van een onzer geachte mede-werkers, die de beoordeeling der »Bedenkingen tegen de oefeningen der Infanterie, bepaaldelijk ook der Infanterie-militie," had op zich genomen, onverminkt te moeten plaatsen, en achten thans de strijd van verschillende meeningen genoegzaam toegelicht, om voorloopig niet meer op dit onderwerp in den *Spectator* terug te komen.
De Redactie

in dat kommandement; ook voor het vervolg is bepaald, dat die officieren gerekend zullen worden er niet toe te behooren.

De luitenants en kapiteins van het regiment waartoe de beschuldigde behoorde, werden op last van den generaal-majoor, bevelhebber in de 3^e militaire afdeeling, niet benoembaar gesteld als leden van den raad. De betrokken officier toch, was door twee-en-dertig zijner kameraden bij den regiments-chef aangeklaagd, en nu meende men, om allen schijn van partijdigheid te vermijden, al de kapiteins en luitenants van het regiment als aanklagers of beschuldigers te moeten beschouwen. Zij werden desniettegenstaande in de loting begrepen. Het lot had echter geen hunner als lid aangewezen; alleen zij die als plaatsvervanger zouden zijn ingetreden, werden als zoodanig door hunnen opvolger vervangen. De zeven als plaatsvervangende leden bestemde hoofd- en verdere officieren teekenden op eene lijst voor kennisneming.

Onder de door de hoogste nummers aangewezen officieren van de verschillende rangen welke dezen raad zouden samenstellen, bevond zich een majoor, die ingevolge art. 38 der wet van 1851, non-activiteit had aangevraagd; deze werd door zijnen opvolger in hetzelfde wapen vervangen. In het geheel waren slechts 2 officieren van hetzelfde wapen als de aangeklaagde door de loting aangewezen, namelijk één majoor en één luitenant; ten einde dus den 3^{den} officier te verkrijgen, bij de wet vereischt, liet men een der beide kapiteins uitvallen, om hem te vervangen door den eerstvolgenden kapitein van dat wapen. Door de loting namelijk, was tevens uitgewezen, dat naar evenredigheid van het aantal kapiteins en 1° luitenants die er aan deelgenomen hadden, het hoogste nummer onder de kapiteins eerder aan de beurt was om in te vallen, dan het hoogste nummer onder de luitenants van dat wapen. Bovendien werd de 1° luitenantsrang reeds vertegenwoordigd door een officier van het wapen waartoe de aangeklaagde behoorde. Er bestond dus dubbele reden om bij voorkeur een kapitein te doen vervangen. De benoemde kapitein, behoorende tot den staf (Departement van Oorlog), diende zijne redenen in, om zich van het lidmaatschap van den raad te onthouden, wat door den bevelhebber, ingevolge art. 30 van de wet, geldig werd bevonden. Een ander kapitein van het wapen is toen opgevolgd.

Geen der leden van den raad werd door den beschuldigde gewraakt.

De werkzaamheden van dezen raad zouden zich bepalen tot het behandelen van een bijzonder teer punt: het gold de eer van den officiersstand; en het groote getal reeds bij den aanvang der zitting aanwezige officieren, getuigde voor de algemeene belangstelling in deze zaak.

Bij de opening van den raad, den 4den Junij ten 10½ uur, was de beschuldigde tegenwoordig. De luitenant-kolonel, president, hield tot inleiding der werkzaamheden eene korte, waardige aanspraak, waarin hij wees op al het gewigt van het onderwerp waartoe de raad bijeengeroepen was, op de verantwoordelijkheid die op de gezamenlijke leden rustte, en op de ernstige verplichting van ieder officier, de eer van zijnen stand vlekkeloos te bewaren.

Na het uitspreken dezer rede, welke een diepen indruk te weeg bragt, werden door den secretaris (waartoe de president den oudsten der drie luitenants had benoemd) de stukken, welke het bijeenroepen van den raad wettigden, daarna de conduite-lijst en verdere bescheiden betreffende den aangeklaagde overluid gelezen. Nadat tot hem eenige vragen waren gericht door den president, en de beschuldigde die beantwoord had, werden ook door eenige leden vragen gedaan, en na de behandeling van deze droeg de beklagde zelf zijne verdediging voor, en legde den schriftelijken inhoud daarvan aan den raad over.

Uit dit gedeelte van het onderzoek bleek, gelijk de president aantoonde, dat de beschuldiging, waarop de eerste eindvraag betrekking zoude hebben, betrof: gedragingen in het openbaar, waardoor de waardigheid van den officiersrang wordt aangetast, genoemd in punt 3 der redenen tot ontslag; en dat het onderzoek alzoo diende voortgezet te worden, om tot de volledige overtuiging te komen, of de aangeklaagde al of niet schuldig was aan het sub 3 genoemde punt van art. 27 der wet op het ontslag. Eenige officieren zouden uitgenoodigd worden den volgenden dag als getuigen te verschijnen.

Er is nog een voorval te vermelden, dat na de voordragt van de verdediging

plaats had. Een der officieren onder de toehoorders verzocht namelijk aan den President vergunning het woord te voeren. Dit kon aanvankelijk niet worden toegestaan; doch, nadat een der leden verzocht had te mogen weten, wat die officier in het midden wenschte te brengen, en het bleek dat de bedoeling van dezen was den raad eene onjuistheid in de verdediging voorkomende, aan te toonen, stelde de president aan de leden voor, den spreker tegen den volgenden dag als getuige op te roepen, wat door den raad alzoo werd besloten.

Als eerste getuigen werden gehoord de luitenants van het regiment welke eene aanklacht onderteekend hadden. Behalve genoemde getuigen, werden op den 5den en 6den Junij ook andere gehoord, waaronder een burgergetuige, die zich bereid betoonde de inlichtingen, welke men van ZEd. kon verlangen, mede te deelen. Het hooren van nieuwe getuigen vloede voort uit de verklaringen en beroepingen gedurende het onderzoek gedaan, die allen in verband stonden met § 3 van art. 27 en die ook werkelijk eene opvolging van antecedenten, betreffende den aangeklaagde aan den dag bragten.

Op deze wijze had ieder der leden, door grondig onderzoek der feiten, gelegenheid gevonden, voor zich-zelfen tot volkomen klaarheid te geraken om de eerste, bij de wet gestelde vraag te beantwoorden. Nadat nu de beschuldigde verklaard had verder niets tot zijne verdediging te hebben aan te voeren, werd in de vergadering van den 7den Junij deze vraag:

»Is de aangeklaagde schuldig aan hetgeen hem ten laste wordt gelegd?» met inachtneming van het ten deze voorgeschrevene, met algemeene stemmen bevestigend beantwoord.

Daarna werd de tweede vraag:

»Moet de beschuldigde dienvolgens uit de dienst worden ontslagen?» eenstemmig met *Ja* beantwoord.

Op de derde vraag:

»Zijn er verzachtende omstandigheden aanwezig?» werd door 5 leden bevestigend, door de beide overige ontkennend geantwoord.

Na het opmaken van 't proces-verbaal en van de notulen der laatste vergadering, werd de raad door den president onthouden, waarna alle stukken en bescheiden aan den generaal-majoor in de 3^e militaire afdeling onmiddellijk werden ingediend.

Het zij ons vergund eenige weinige opmerkingen hierbij te voegen:

Ofschoon twee-en-dertig luitenants van het regiment waartoe de aangeklaagde, eveneens luitenant, behoorde, het noodig geoordeeld hadden eene klage in te brengen, welke ook door eene uit hun midden benoemde commissie van één luitenant van elk der drie aanwezige bataillons onderteekend en aan den regiments-kommandant ingediend was geworden, zoo konden toch niet alle luitenants van het regiment als aanklagers beschouwd en als zoodanig van het lidmaatschap van den raad uitgezonderd worden. Tot het niet benoembaar stellen der kapiteins van het regiment bestond o. i. evenmin grond, als tot het uitzonderen der officieren van het regiment elders in garnizoen, en geheel onbekend met de zaak. Maar nog bepaalder: de wet geeft alleen den aangeklaagde het regt om twee der leden van den raad voor éénmaal te vraken; zij zondert niemand van de loting uit; zij bepaalt dat voor elken rang afzonderlijk, alle officieren in werkelijke dienst in het territoriaal commandement in garnizoen aan de loting moeten deelnemen; — dit nu is geschied; doch reeds te voren was vastgesteld welke categorie van officieren geen zitting in den raad mogt hebben. Het toeval heeft intusschen gewild, dat ook zonder het volgen dezer zienswijze, de raad uit dezelfde leden zoude zijn zamengesteld geweest, zoodat deze afwijking in de werkelijkheid niet den minsten invloed op de behandeling der zaak heeft uitgeoefend.

Hoezeer het ook te eerbiedigen is, dat alles vermeden werd, wat schijnbaar ten nadeele van den aangeklaagde had kunnen strekken, zoo vermeenen wij, dat de hier gevolgde regeling niet overeenkomstig de wet is geweest; zij spreekt noch van aanklagers, noch van aanklagt. Daarentegen zijn o. a. als getuigen gehoord — en dit was onvermijdelijk, — dezelfde officieren, die als aanklagers beschouwd waren.

Uit vroegere raden van onderzoek — niet uit den laatstgehouden raad — is gebleken, dat het niet overbodig schijnt te zijn de leden te herinneren aan den geest van de wet, volgens welke, omtrent de stem, door elk hunner uitgebragt, geen verdere nasporing mogelijk is, zoodat op elk lid de verplichting rust later niets hoegenaamd te doen blijken, wat tot het maken van gevolgtrekkingen omtrent de stemming kan aanleiding geven.

Overigens moge omtrent den laatstgehouden raad van onderzoek aangetoekend worden: dat alle aanwezigen blijkbaar voldaan waren over de waardigheid en het beleid, waarmede het onderzoek door den president werd geleid, over den ernst, de plegtigheid die bij de zittingen heerschte. Het onderzoek geschiedde zoo volledig, dat de beoordeeling der gedragingen van den beschuldigde niet twijfelachtig was, en men veronderstellen mag, dat alle aanwezige officieren zich met het eenstemmig antwoord van den raad op de beide eerste vragen volkomen konden vereenigen.

In vroegere, in dit tijdschrift opgenomen beschouwingen (1) betrekkelijk de raden van onderzoek, is wel eens de meening geuit, van het wenschelijke dat een auditeur-militair aan den raad werd toegevoegd. Wij voor ons zijn van een tegengesteld gevoelen: een raad van onderzoek heeft niets gemeens met een krijgswaad, is blijkbaar daargesteld als een waarborg tegen het willekeurig ontslaan van officieren en is alleen te beschouwen als eene morele regtbank, zamengesteld uit eene commissie van het officierskorps om het vonnis over hunnen wapenbroeder te vellen, omtrent handelingen, die meestal buiten het gebied der militaire regtspleging vallen, ten minste uit een geheel ander oogpunt moeten beschouwd worden dan als bij de gewone regtspleging geschiedt. Dit vonnis nu dient van advies aan het bestuur.

Meer dan eens is de vraag geopperd: of de wet op het ontslag, voor zoover de raad van onderzoek betreft, geen grove gebreken heeft? Zonder te willen beweren dat die wet volmaakt is, en erkennende dat zij slechts zeer weinig omtrent den raad van onderzoek voorschrijft, zoude, onzes inziens, het maken van veel nieuwe bepalingen onnoodig zijn, daar ieder der regters in de eerste plaats zijne innerlijke overtuiging en zijn gevoel heeft te raadplegen. Mogten de feiten, waarvan een officier beschuldigd wordt, niet zoodanig omschreven zijn in de stukken, door het Departement van Oorlog aan den raad voorgelegd, dat daarbij een der paragraphen van art. 27 der wet bepaald aangewezen wordt, zoo komt het ons voor, dat dikwijls eerst na het inwinnen van inlichtingen en na het hooren van den aangeklaagde of diens verdediger, kan worden overgegaan tot het onderzoek, of de beschuldigde door een zijner handelingen of door hare aaneenschakeling, in de termen valt bij een of meer der §§ (van 2 tot 7) van art. 27 bedoeld. Het is dus niet de vraag: is de beklagde schuldig aan dit of dat feit, aan deze of gene feiten, maar het moet steeds de vraag zijn: is hij schuldig aan een der misdrijven in het artikel der wet van § 2 tot § 7 genoemd.

Mogt eindelijk, uit de door den raad overgelegde stukken blijken, dat de zaak niet tot voldoende klaarheid is kunnen gebragt worden, en de meerderheid evenwel tot het ontslag heeft geadviseerd, dan kan het bestuur altijd van de bevoegdheid gebruik maken, van het uitgebragte advies ten gunste des veroordeelden af te wijken.

Eene verklaring tot rehabilitatie na vrijspraak van den aangeklaagde, zooals onlangs is voorgesteld, beamen wij volkomen; zij behoeft niet uit te gaan van den raad, maar kan, zonder verandering der wet, in geval van niet schuldigverklaring, door de bevoegde autoriteit gegeven worden.

(1) De artikelen over raden van onderzoek vindt men in den *Militaire-Spectator*, 1852, blz. 379; 1854, blz. 222 en 1856, blz. 477. Ook in den *Nieuwe Spectator*, 1853, blz. 347 en 1860, blz. 343, wordt hetzelfde onderwerp behandeld.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(Vervolg van N°. 6, Blz. 265.)

Toen de maarschalk GIULAI op den 2den last had gegeven, dat de legerkorpsen op den linker oever van den Tessino moesten terugtrekken, zagen wij, dat er een *oponthoud* gedurende den marsch plaats had, waardoor slechts één legerkorps 's avonds van den 5den in de stelling bij Magenta aankwam. Over de oorzaken van dit oponthoud is eenig meerder licht verspreid geworden door de *Allgemeine Militär Zeitung*. Dit tijdschrift had in een der artikelen, *zum Krieg in Oberitalien*, beweerd, dat de slag van Magenta eene onvoorziene gebeurtenis was op den terugtogt van het Oostenrijksche leger; eene handeling, waartoe de Oostenrijksche bevelhebber moest overgaan, en die daarom niet kon herstellen wat vroeger verzuimd was. Het hervatten van den slag op den volgenden morgen, was dan ook niet mogelijk, daar de andere legerkorpsen nog niet waren aangekomen.

Dit schrijven werd in een der volgende nummers, van de Oostenrijksche zijde, weêrlegd.

De slag van Magenta, wordt daarin beweerd, was geene onvoorziene gebeurtenis, en de noodlottige afloop daarvan niet de schuld van den Oostenrijkschen bevelhebber. Nadat GIULAI zijne stelling bij Mortara en Robbio verlaten, en een' aanval op de Fransche troepen bij Novara opgegeven had, was er besloten den Tessino te verdedigen.

Deze verdediging kon op twee wijzen geschieden: namelijk, door eene stelling te nemen achter de rivier, dwars over den weg van Magenta naar Milaan, óf wel door het bezetten eener flankstelling, om daaruit het op Milaan trekkende vijandelijke leger aan te vallen. De regtstreeksche verdediging der rivier was opgegeven, omdat men bij eene nederlaag den terugtogt over Milaan, Brescia, enz. zou moeten aannemen, en men, den geest der bevolking in aanmerking genomen, dezen weg voor gevaarlijk hield.

Reeds bij het begin der operatiën was deze terugtocht verworpen. Men had het voornemen in de nabijheid van den Po te blijven, en door middel der versterkte punten Vaccarizza, Piacenza, Brescello en Borgoforte, het voortdringen des vijands, uit het zuiden en westen te beletten. Deze zuidelijke terugtogtsweg over Cremona, was reeds van den beginne door stafofficieren als *étappe*-weg ingerigt, daarentegen niets gedaan aan den noordelijken terugtogtsweg. Er was bovendien na den terugtocht van Mortara achter den Tessino, geen tijd meer tot het bezetten der stelling van Magenta, en daarom was reeds *vooraf* het besluit genomen, na het verlaten der Lomellina, eene flankstelling te bezetten, om daaruit den weg van Novara naar Milaan te bedreigen.

De operatie basis werd dan Pavia, dat meer en meer versterkt was, Piacenza en Pizzighetone. Alle wegen, die van den weg van Magenta naar Milaan, in eene zuidelijke rigting naar Lodi, Pizzighetone en Piacenza loopen, waren in deze veronderstelling reeds door stafofficieren verkend en verbeterd. Deze wijze van verdediging leverde het voordeel op, dat het leger bij eene nederlaag achter het breede kanaal, tusschen Abbiate-Grasso en Milaan, kon terugtrekken, en de vervolging des vijands beletten. Eindelijk nog was het terrein tusschen het kanaal en ten zuiden daarvan, niet geschikt voor eene krachtige vervolging.

De legerkorpsen moesten dien ten gevolge op den 2den hunnen marsch achter den Tessino, in den vorm van een kruis aanvaangen, namelijk één aan het hoofd, drie in het centrum en twee in reserve, waardoor zij slechts voorwaarts behoeften te marseheren, om tegen Magenta op te rukken. In dien geest hadden dan ook alle bevelhebbers der legerkorpsen hunne bevelen gekregen.

Tot zoo ver, kan men den schrijver van dit tegenartikel volgen, maar nu schrijft hij het oponthoud, waardoor de legerkorpsen niet in hunne stellingen kwamen toe, *aan een ongelukkig toeval*, onafhankelijk van den wil des opperbevelhebbers. De gevolgen, van dit zeker ongelukkig toeval, zijn ons bekend. De verdediging van den Tessino uit de meergenoemde flankstelling zou ontworpen zijn in het Keizerlijk hoofdkwartier, en door den veldmaarschalk Hess zelfs zijn aanbevolen. Maar hierbij ging men van de onderstelling uit, dat het bruggenhoofd van St. Martino, door eenige bataillons bezet en met positie-geschut bewapend werd. Dan kon het de naderende Fransche kolonnen eenige uren ophouden, en indien men, bij het verlaten van het werk, de brug over den Tessino liet springen, dan werd de vijand andermaal een' geruimen en kostbaren tijd opgehouden, daar het slaan der bruggen over den Tessino, waar de stroomsnelheid zeer groot is,

uiterst moeilijk gaat, zooals de ondervinding bij Vigevano bewezen had.

Intusschen werd het bruggenhoofd tegen het bevel van den opperbevelhebber verlaten; het doen springen van de brug was niet gelukt, en de vijandelijke infanterie-kolonnen trokken er ongehinderd over.

Dat eindelijk het besluit van den Oostenrijkschen bevelhebber om den 3den den slag te hervatten, niet kon uitgevoerd worden, niettegenstaande toen alle legerkorpsen, alléén het 9e uitgezonderd, vereenigd waren, wordt andermaal toegeschreven aan een *ongelukkig toeval*.

Alle dispositiën voor den slag op den 3den waren reeds genomen, en de opperbevelhebber zou, volgens den schrijver, in zooverre verantwoording schuldig blijven wegens het gelasten van den terugtocht na den slag van Magenta, als hij zijn voornemen had kunnen uitvoeren, indien hij zich krachtiger en zelfstandiger als opperbevelhebber had doen gelden.

Dat bovenstaand artikel, geschreven naar men vermoedt, door een persoon regtstreeks betrokken in deze gewigtige kwestie, haar op eene weinig bevredigende wijze tracht op te lossen, is vrij duidelijk. De belangrijkheid van het onderwerp lokte dan ook vele schrijvers uit, om hierover hun oordeel uit te spreken, en de redenen op te sporen, waaraan het verlies van den slag van Magenta, niettegenstaande den moed door het Oostenrijksche leger op het slagveld betoond, moet worden toegeschreven.

De Belgische kapitein VAN DE VELDE stelt, in het *Journal de l'armée Belge*, tegenover het beweren van den Oostenrijkschen correspondent, de volgende vijf punten.

1°. De slag van Magenta, wordt beweerd, was het gevolg van een vooraf beraamd strategisch ontwerp, en niettegenstaande dit, had GIULAI op den 4den slechts het vierde gedeelte zijner troepen bijeen. Dit is dus in openlijke tegenspraak, en strekt ten bewijze van den geheimen invloed, waaraan GIULAI zich had behooren te onttrekken.

2°. Het blijft een groote fout dat de aanval niet verrigt werd zoodra de Franschen hunnen flankmarsch begonnen, en de Oostenrijkers alleen het Sardinische leger te bevechten hadden.

3°. Zelfs zonder *ongelukkig toeval*, konden de legerkorpsen op den 4den niet meer vereenigd zijn; daartoe was de stelling van het Oostenrijksche leger te uitgebreid, en de legerkorpsen versnipperd in een aantal posten. De brug van St. Martino is slecht verdedigd geworden; dan alleen zou deze echter van belang geweest zijn, wanneer GIULAI daarbij krachtiger de stelling had doen aanvallen.

4°. Dat de legerkorpsen van CLAM-GALLAS en LIECHTENSTEIN, 's avonds van den 4den, tegen het bevel van den opperbevelhebber het slagveld verlieten,

is mede eene zware beschuldiging tegen hen. Maar GIULAI wordt door dit alles niet geregtvaardigd; want hij had in den vroegen morgen van den 5den, met 6 legerkorpsen nog gewigtige voordeelen kunnen behalen, zonder door eene nederlaag grooter gevaar te loopen, dan nu, nu hij den slag afbrak.

3°. GIULAI had, alles in aanmerking genomen, moeten weten, dat eene nederlaag aan den Tessino, het geheele verlies van Lombardijë na zich sleepte; daarom had hij al zijne legerkorpsen bijéén moeten houden, en niet een geheel korps afzonderen om den terugtogt te dekken.

Al kan men zich hiermede vereenigen, zoo wordt hierdoor de nu eenmaal gestelde kwestie niet geheel opgelost, namelijk: of de slag van Magenta een gevolg was der omstandigheden, dan wel, of GIULAI *vooraf* besloten had een' beslissenden slag te leveren. Dit is dáárom van belang, omdat hieruit eenigzins kan afgeleid worden, of de bewegingen van het Oostenrijksche leger bestuurd werden door den wil des opperbevelhebbers, die een vooraf vastgesteld plan volgde, dan wel, of die bewegingen afhankelijk waren van het toeval, en van de geheime bevelen waaraan hij moest voldoen. Mogelijk kunnen beide beweringen volgehouden worden, met dien verstande echter, dat het besluit om slag te leveren, en den Tessino te verdedigen, *te laat* genomen werd.

Het hoofddoel dat de veldmaarschalk GIULAI zich bij het begin van den oorlog moest voorstellen, was de verdediging van Lombardijë. Zooals vroeger gezegd is, kon deze op twee wijzen plaats hebben, en GIULAI had de voorkeur gegeven aan eene active verdediging. Dat deze hem geen voordeelen had opgeleverd, bewezen de steeds toenemende ongunstige omstandigheden, waarin hij zich tegenover zijne tegenpartij bevond. Indien men zich niet kon vereenigen met het overtrekken van den Tessino, *omdat er niets beslissends werd uitgevoerd*, men wordt nog meer geneigd, om met deze voorwaartsche beweging niet ingenomen te zijn, nu de nadeelige gevolgen er van zich duidelijk openbaren. Door het overtrekken van den Tessino, was GIULAI verpligt zijne verdedigingsstelling achter deze rivier en den Po te verlaten.

Eenmaal in de Lomellina, en tot de Sesia doorgedrongen, en deze landstreek ook willende behouden, moest een uitgestrekt grondgebied bezet worden; een gevolg daarvan was, dat het Oostenrijksche leger, bij het begin der omtrekkende beweging, eene stelling bezette, die van Novara en Vercelli, langs de Sesia, zich uitstrekte langs den Po van Frassinetto tot Piacenza. Deze verdeeling van magt zal wel de hoofdoorzaak geweest zijn van alle noodlottige gevolgen. Daardoor ontstond de mogelijkheid van door

den vijand verrast te worden, waarvoor men zich alleen kon vrijwaren, door de grootstmogelijke waakzaamheid der troepen, en door het bezetten eener centrale stelling, waaruit men den vijand, zoodra hij zijne stelling verliet, met vereenigde krachten kon te gemoet trekken. Indien men aanneemt, dat in het Keizerlijk hoofdkwartier tot de verdediging van den Tessino besloten was, dan kon dit besluit dan alleen waarde hebben, wanneer het leger vroegtijdig achter die rivier was teruggetrokken. Het te laat overgaan tot deze beweging, moest altoos noodlottig op eene krachtige verdediging terugwerken, en dit had men kunnen voorkomen, door het bezetten eener centrale stelling achter den Tessino en den Po. De voordeelen van het overtrekken van den Tessino konden voor het Oostenrijksche leger slechts gering zijn: de nadeelen van dien overtocht waren noodlottig. Ongetwijfeld heeft de staatkunde eene gewigtige rol gespeeld in dezen oorlog; doch zoodra deze verklaard is, komt de geheele verantwoordelijkheid er van op hem, die met het opperbevel bekleed is, wiens streven moet zijn, met de minstmogelijke verliezen, de grootstmogelijke voordeelen te behalen.

In zooverre kan men dan den slag van Magenta als een gevolg der omstandigheden beschouwen, waardoor het niet meer mogelijk was, op den 5den, vóór het overtrekken der Fransche kolonnen, eene flankstelling in te nemen, die den verderen aanmarsch des vijands belette, al mogt er dan al vroeger tot de verdediging der rivier besloten zijn.

Het ongelukkig toeval, waardoor drie legerkorpsen verhinderd werden hunnen marsch voort te zetten, en reeds den 5den bij Magenta aan te komen, blijft ter verantwoording van den opperbevelhebber, zoolang daaroemtrent geen meerder licht zal zijn verspreid.

Uit een taktisch oogpunt beschouwd, was de stelling bij Magenta zeer sterk.

Het front der stelling werd gedekt door eene breede, moeilijk over te trekken rivier; de brug bij St. Martino kon verdedigd worden door een bruggenhoofd. De eerste vijandelijke kolonnen konden dus eenigen tijd opgehouden, en, bij den terugtocht, de brug vernield worden. Indien de vijand daarna vasten voet op den anderen oever kreeg, dan stuitte hij andermaal op een breed kanaal, waarvan de bruggen mede konden vernield, en daarenboven krachtig verdedigd worden, door de aan het kanaal gelegen dorpen. Het terrein vóór het front was slechts gedeeltelijk bedekt, en de artillerie des vijands kon alleen van de hoofdwegen gebruik maken. In de frontlijn stonden de troepen onttrokken aan het gezigt des vijands. Zij beheerschten het voorliggend terrein, en dit gaf de gelegenheid om het déboucheren des vijands door het geschutvuur tegen te houden. Buffalora, Ponte nuove di

Magenta, Ponte vecchio di Magenta en Robecco waren op zoodanigen afstand gelegen, dat zij de toegangen tot de overige deelen der stelling konden afsluiten.

Tegen eene omtrekking van den regter vleugel kon men zich verzekeren, door tusschen de dorpen Marcallo en Buffalora een sterk troepengedeelte te doen stelling nemen, en daarmede offensief te handelen. tegen eene kolonne, die van de zijde van Turbigo mogt naderen. Op den linker vleugel daarentegen, bood het dorp Robecco eene uitmuntende gelegenheid aan, om op den regter oever van het kanaal offensief, in de regter flank eener van St. Martino komende kolonne op te treden.

Indien alle overige bruggen over het kanaal vernield werden, dan kon dit met een gering aantal troepen verdedigd worden, terwijl het stadje Magenta, in het centrum der stelling, eene goede plaatsing aanbood voor eene sterke algemeene reserve.

Op de leiding van den slag worden de volgende aanmerkingen gemaakt. Vooreerst, dat GIULAI op den 5den moest geweten hebben, dat het springen van de brug bij St. Martino niet gelukt was. 's Avonds van den 2den zou dit geschieden, en daar de eerste Fransche troepen eerst den 5den het bruggenhoofd naderden, konden de Oostenrijkers zich overtuigen dat het springen mislukt was. Niettegenstaande dit, trok CLAM GALLAS achter het kanaal terug; hij had met eene sterke voorhoede op den linker oever van den Tessino allen arbeid aan de bruggen, zoo al niet kunnen verhinderen, dan toch eenige uren kunnen vertragen.

Op den 3den had het gevecht bij Robecchetto plaats gehad. GIULAI wist dus dien dag ook, dat Fransche troepen bij Turbigo den Tessino waren overgetrokken. Hij verwachtte van die zijde den hoofdaanval, en om dien af te slaan, was de divisie Cordon veel te zwak. Ook op den 4den werd deze regter vleugel niet krachtig genoeg ondersteund, waarvan een gevolg was, dat deze vleugel geheel lijdelijk den aanval afwachtte, en MAC-MAHON zijne maatregelen tot den aanval geregeld kon nemen. Was deze vleugel sterker geweest, dan had hij aanvallend moeten handelen, en wel vóór dat MAC-MAHON versterking kreeg.

De vereeniging der beide Fransche kolonnen had plaats na de inneming van Buffalora, en door middel van de brug over het kanaal. Deze had vernield moeten zijn, even als die bij Ponte nuove di Magenta en Ponte vecchio di Magenta. Daardoor zou het voortdringen van St. Martino naar Magenta met groote zwarigheden zijn gepaard gegaan, die nog aanzienlijk zouden vermeerderd zijn, indien tevens de flankaanval van het korps van SCHWARZENBERG vroeger had plaats gehad. Het late opbreken van dit legerkorps en

van de divisie Lilia, maakte de voordeelen vruchteloos, die de troepen van het 2^e Oostenrijksche legerkorps in het centrum behaalden. Indien deze aanval zelfs nog gelijktijdig met dien der divisie Reischach had plaats gehad, dus ten 4 uur, dan is het nog zeer te betwijfelen, of de Fransche kolonnen, van St. Martino komende, niet over den Tessino zouden zijn teruggeslagen, alvorens de brigade Piccard ter ondersteuning opdaagde. Wanneer het korps van SCHWARZENBERG in den morgen Abbiate Grasso had verlaten, in plaats van des namiddags, dan had het reeds ten 5 uur aanvallend kunnen optreden. Door het *te laat* opbreken, geschiedde de aanval niet meer in verband met dien op de andere punten van het slagveld, en eerst nadat de Franschen aanzienlijke versterkingen gekregen hadden.

Het niet vernielen van de brug bij Ponte nuove di Magenta was ook eene fout, en indien men deze wilde behouden, had dit punt veel sterker moeten bezet zijn.

NAPOLEON III deed zich hier als veldheer kennen, vooral door de standvastigheid, waarmede hij den aanval op Ponte nuove di Magenta, alléén door de divisie grenadiers van de garde, deed voortzetten. Hierdoor herstelde hij de ongunstige verhouding waarin hij zich tegenover eene groote overmagt bevond. Dat hij hierin geraakt was, en dat zulks zeer ernstige gevolgen had kunnen hebben, sproot voort uit omstandigheden, die onafhankelijk van zijnen wil plaats hadden, en waarvan de nadeelige uitkomsten ter zijner verantwoording zouden zijn geweest, door eene gevaarlijke operatielijn te volgen. Hij verdeelde zijn leger in twee deelen, voor elk der beide overgangspunten, bij Turbigo en bij St. Martino. NAPOLEON kon er op rekenen, dat de hoofdaanval der Oostenrijkers zou plaats hebben, op het gedeelte bij Turbigo overgegaan, want bij St. Martino of Ponte nuove di Magenta was weinig voordeel te behalen, en dat zou nog minder geweest zijn, wanneer de Oostenrijkers de brug over de Naviglo-grande hadden vernield. Elke overgang had daardoor de grootste bezwaren ondervonden. De mogelijkheid echter, dat de Oostenrijkers op nieuw op den regter oever van den Tessino konden overgaan, de Fransche magt die bij St. Martino stond, terugslaan, en op eene gevaarlijke wijze de gemeenschap bedreigen, had NAPOLEON doen besluiten, dit gedeelte buitengewoon sterk te maken. Intusschen was het niet de schuld van den Franschen Keizer, dat CANROBERT van de ééne zijde, de Piëmontesche divisieën van de andere, zoo laat op het slagveld kwamen.

Beide aanvoerders NAPOLEON en MAC-MAHON, begrepen dat de vereeniging der beide gedeelten het hoofddoel gedurende den slag zijn moest. Buffalora en Ponte nuove di Magenta waren de punten der slaglinie waarop de hoofdaanval geschiedde.

Bij den aanval der Fransche kolonnen naderden zij zich steeds meer, naarmate zij het doel van den aanval bereikten. Een voorbeeld hiervan zijn de bewegingen van het 2^e legerkorps. Terwijl de divisie de la Motterouge bevel kreeg in de rigting van Buffalora te marscheren, moest de 2^e divisie Espinasse de rigting nemen op Magenta. Tusschen deze beide plaatsen, als men die als het doel van den marsch aanneemt, bedraagt de afstand 6000 passen. De frontlengte eener gedeplojeerde divisie bedroeg omstreeks 2000 passen. Indien men de helft dezer lengte aan weërszijden van den weg aanneemt, dan bleef er nog eene ruimte van 4000 passen tusschen beide divisieën open.

Tot den aanval op Buffalora had de 1^e divisie echter stelling genomen tusschen de Casine Valisia en de Casine Malastalla, terwijl de 2^e divisie het bevel kreeg, met den linker vleugel aan Marcallo geleund, zich met den regter bij de Casine Guzzafame op te stellen. Nu is de afstand van de Casine Valisia tot Marcallo, nog geen 4000 passen. Alhier hadden de beide divisieën dus reeds den aanval kunnen doen in eene goed gesloten linie.

Vooraf bestond er een groot verschil in de aanvoering der beide legers. Bij het Fransche handelden alle generaals zelfstandig, en naar hun eigen oordeel, nadat zij naauwkeurig waren onderrigt van de bedoelingen van hunnen Keizer. Zij wisten wat het doel was dat men bereiken moest, en een ieder droeg daartoe het zijne bij, naar eigen inzichten, en zonder dat voor elke beweging en iedere buitengewone omstandigheid, nadere bevelen moesten afgewacht worden. Bij de Oostenrijkers daarentegen wachtte een ieder op bevelen; niemand handelde naar eigene overtuiging. Wat moest hiervan niet het gevolg zijn, nu een zelfstandig algemeen kommando ontbrak? GIULI steeg eerst ten 12¹/₂ uur te Abbiate Grasso te paard, om de leiding van den slag op zich te nemen. Voor het geringste bevel begaf hij zelf zich naar de plaats waar dit uitgevoerd moest worden, omdat hij in niemand vertrouwen stelde. In stede van op één punt te blijven, en van daar den slag te leiden, handelde hij als of hij geen' generalen staf had, en geene officieren, om zijne bevelen naar de verschillende deelen van het slagveld over te brengen.

De staking van het gevecht door MAC-MAHON aan de ééne zijde, en door CLAM-GALLAS aan de andere, vereischt nog eene nadere verklaring. Tegen 5 uur bepaalde het gevecht bij de Casine nuove zich tot dat van eenige tirailleurs, en eerst ten 5¹/₂ uur ging MAC-MAHON weder tot den aanval over. Wat hiervan de reden was, is niet duidelijk; waarschijnlijk omdat de divisie Espinasse eerst ten 4¹/₂ uur uit Marcallo déboucheerde.

De slag was bloedig geweest, en de Franschen, ofschoon in het bezit

bezit van het slagveld gebleven, hadden 's avonds van den 4den toch geenszins eene beslissende overwinning behaald. Hunne troepen waren misschien nog meer dan die der Oostenrijkers door elkaar gekomen, en hadden niet minder rust noodig, om de wanorde te herstellen.

Het is dan ook geenszins te verwonderen, dat GIULAI, al was hij verplicht geweest de stelling van Magenta te ontruimen, besloten had den volgende morgen den slag te hervatten. Hij was versterkt door 2 nieuwe legerkorpsen, het 5^e en het 8^e. Hij kon dus op den 5den beschikken over 6 legerkorpsen, waarvan het 1^e en 2^e wel zware verliezen hadden ondergaan, doch waarvan er twee geen deel aan den slag van den 4den genomen hadden. Voor den terugtocht op zijne natuurlijke operatie-basis, Piacenza en de Adda, behoefde hij niet bezorgd te zijn. Tegen eene omtrekking van zijnen regter vleugel evenmin, vooral door de stellingen van het 1^e en 2^e legerkorps. 's Nachts werden dan ook in het hoofdkwartier te Abbiate-Grasso alle maatregelen genomen om den slag op den 5den te hervatten, en in den vroegen morgen had de brigade Hartung zich meester gemaakt van Ponte vecchio di Magenta, dat door de Franschen zwak bezet was, toen de tijding kwam, dat het 1e en 2e legerkorps niet meer bij Cislano stonden, maar 's nachts om 5 uur den terugtocht op Milaan hadden voortgezet, daar deze korpsen geheel gedésorganiseerd waren. Dien ten gevolge gaf GIULAI het hervatten van den slag op, en hij beval, dat de terugtocht zou worden aangenomen. BENEDEK moest op Melegnago, aan den Lambro terugtrekken. De overige korpsen deden dit op Pavia en St. Angiolo, om daarna den terugtocht in eene oostelijke rigting voort te zetten. Het hoofdkwartier van GIULAI kwam in Belgiojoso, oostelijk van Pavia.

Was GIULAI verantwoord door den volgende morgen den slag niet op nieuw te beginnen?

De Oostenrijkers komen in allerlei beschouwingen *vóór* en *tegen*, en besluiten eindelijk met de bewering, dat de terugtocht raadzaam was. Het eerste denkbeeld was den slag te hervatten, en eenige militaire autoriteiten beweren, dat, wanneer een beslissende aanval op den 5den had plaats gehad, de Franschen over den Tessino zouden zijn teruggeslagen. Het is niet mogelijk de gegrondheid van dit beweren te bewijzen, maar zeker is het, dat de terugtocht der beide legerkorpsen tegen het bevel des opperbevelhebbers, geene aanleiding behoeft te zijn, om op het eerste besluit terug te komen. Deze legerkorpsen toch, konden altoos terugontboden worden.

(Het vervolg in het volgend Nummer.) 345

DE WET EN HET DUËL.

Het is nu zeventien jaren geleden, dat een onzer meest geachte militaire schrijvers in dit Tijdschrift eene beschouwing gaf over het tweegevecht; dat hij den oorsprong en de geschiedenis daarvan heeft medegedeeld; dat hij zijne schoone denkbeelden heeft ontwikkeld over de strekking, het vóór en het tegen van het duël, en zich als kampvechter opwierp voor het Eergerigt (1).

Sedert zeventien jaren reeds mag zich het Pruissische leger over de juiste verordeningen dienaangaande verheugen; en ook voor zeventien jaren was bij onze regering een ontwerp van wet in gereedheid gebracht, waarin de regeling der regspleging bij het tweegevecht was opgenomen.

Nog altijd echter is de Nederlandsche officier verstoken van wettelijke bepalingen omtrent zoo gewichtig een onderwerp; nog altijd moet hij, die eene belediging ondergaat, de keuze doen tusschen zich strafbaar te maken volgens de wet; of zich wegens gebrek aan moed door zijne kameraden onwaardig te zien verklaard de épaulet te blijven dragen.

Andere uitkomst toch is er niet.

En indien de jongste raad van onderzoek, die te 's Hage vergaderde, den beklagde heeft schuldig verklaard aan: »daden en gedragingen in het openbaar, waardoor de waardigheid van den officiersstand bepaaldelijk wordt »aangerand» (2), en dan ook eenparig haar advies heeft uitgebragt voor het ontslag uit de dienst; dan heeft die raad, wel is waar, gehandeld zooals met eene juiste waardering der waardigheid van den officiersstand overeenkomt; dan deed hij wel hetgeen elke anders zamengestelde raad in zijne plaats waarschijnlijk óók had gedaan; dan, durven wij daarbij voegen, en

(1) Het Tweegevecht, door A. W. P. WEITZEL, *Milit. Spect.* 1843.

(2) Wet tot Regeling van de Bevordering enz., van de officieren der landmagt. Art. 26, 3^e ged.

dit zegt niet weinig, dat hij de publieke opinie geheel en onverdeeld aan zijne zijde had; maar dan heeft hij toch ook tevens voldoende bewezen, dat een middenweg ondenkbaar is.

Maakt men nu welligt de opmerking, dat bij de zaak waarop hier wordt gedoeld, meer omstandigheden in aanmerking waren te nemen; dat het geheele gedrag des beschuldigten die uitspraak heeft uitgelokt; dat die niet enkel te wijten is aan het niet bij tijds zenden eener uitdaging, en dat bovendien elk der leden van den raad slechts voor zich-zelf weet, welke de ware reden is die hem genoopt heeft zóó en niet anders zijne stem uit te brengen . . . , dan geven we dit geheel toe; want die raad kon en mogt immers niet zeggen: »wij veroordeelen den beklagde, omdat hij niet »tegen 's lands wetten heeft gezondigd.» Maar dan moeten we daar toch tevens bijvoegen, dat, — hoe men de zaak ook beschouwe, — het niet wreken van beledigingen, zoo niet de eenige oorzaak, dan toch de onmiddellijke aanleiding, de hoofdrede is geweest, die tot den bekenden uitslag heeft geleid, en dat niemand, die met de ware toedragt van al het voorgevallene bekend is, kan beweren, dat hierom verwijdering uit de dienst niet moest zijn het noodwendig gevolg.

Eene andere vraag echter doet zich voor; eene vraag, welke de verwaardiging van dit opstel heeft uitgelokt; zij is deze:

Mag iemand gedwongen worden tusschen twee kwaden het beste te kiezen; mag en kan een regtstoestand zooals de bovenbedoelde, blijven bestaan?

En daarop, meenen we, is het antwoord: Neen, zeer zeker neen; — want, zoo aan den eenen kant een man van eer eene belediging niet ongewroken mag laten, aan den anderen kant mag een officier evenmin zedelijk gedwongen worden ontrouw te zijn aan den eed door hem gezworen, door ongehoorzaam te zijn aan de wet.

En wat zegt nu die wet ten opzichte van het duël?

De Nederlandsche wetgeving kent geen tweegevecht. — Zij kent alleen *doodslag* of *manslag*, die zij met den naam van *moord* bestempelt en met den *dood* straft, en zij kent het toebrengen van *kwetsuren*, *slagen* of *stooten*, waarvoor zij tot dwangarbeid veroordeelt (1). Met andere woorden: zij stelt den duëllist geheel gelijk met den moordenaar of den twistzoeker, en nog wel met den ergsten; zij straft het duël als kwetsuren of moord, gepleegd met voorbedachten rade (2), en zij straft niet alleen den dader, maar ook de secundanten; ook allen die tot een duël hebben bijgedragen.

(1) Wetboek van Strafrecht. Art. 296, 297, 309, 310, en verder Art. 305, 307, 321 en 325.

(2) SCHOONEVELD. Blz. 205, Art. 8 en blz. 213, Art. 5.

» Het bijstaan als secundant bij een tweegevecht, waarin eene der partijen » is verwond, het overbrengen der uitdaging en het bezorgen en in gereed- » heid brengen der wapens, zijn daden die medepligtigheid der verwonding » daarstellen, en volgens de wet worden gestraft" (1).

Leest men nu die bepalingen der wet, dan rijst onwillekeurig de gedachte op: Is dit dan overal het geval; is in andere landen den regtstoestand omtrent dit onderwerp niet naauwkeuriger bepaald?

Het komt ons voor, ter beantwoording daarvan, niet beter te kunnen doen dan achtereenvolgens zeer in 't kort na te gaan, hoe het daarmede in verschillende rijken is gesteld, om daaruit de gevolgtrekking te maken: wat er bestaat en wat er bestaan kan.

Allereerst beginnen we daarbij met Frankrijk.

Met dat land toch hebben we uit een regtskundig oogpunt de meeste overeenkomst; het *Code Pénal* van NAPOLEON is ook ons wetboek van strafregt.

De détails van de zeden en de gebruiken bij het tweegevecht in vroegere eeuwen, zijn in voornoemd opstel over dat onderwerp, te uitvoerig en te boeiend beschreven, dan dat we hen die er belang in stellen, niet liever daarop verwijzen; wij kunnen hier volstaan met te zeggen, dat de vorsten die omtrent het duel bepalingen hebben gemaakt, zijn geweest:

LODEWIJK VII, die het zoogenaamd *combat judiciaire* (godsgerigt, van Germaanschen oorsprong), het eerste beperkte, en PHILIPS de Schoone, die zich voorbehield het tweegevecht in sommige gevallen te veroorlooven.

HENDRIK II echter, schafte die geautoriseerde gevechten geheel af. Hierdoor evenwel namen de duëls bij het volk slechts toe: »A cette époque" (zeide een geacht lid van de Kamer der Pairs, in Febr. 1829), »ce n'était » pas seulement un faux point d'honneur, un préjugé d'éducation qui animait les duëllistes; c'était un esprit de révolte contre l'autorité des lois » et du monarque."

Ook de te strenge wetten van HENDRIK III, op 't einde der 16e eeuw, hadden hoegenaamd geene uitwerking; die van Junij 1609 vernietigde ze grootendeels, en wijzigde de straffen in dier voege, dat de beleedigde partij in zeer ernstige gevallen, 's Konings permissie tot een tweegevecht kon bekomen. Zij, die zonder die permissie tot dit gevecht overgingen, werden ter dood veroordeeld.

LODEWIJK XIV was het die door zijne vermaarde édicten van Sept. 1651 en Augustus 1679, niet alleen in alles voorzag om het duël te bestraffen,

(1) SCHOONEVELD. ART. 60, blz. 48. Aant. 8 en 9.

maar vooral trachtte het te voorkomen. Het uitroeijen daarvan gelukte niettemin noch aan hem, noch aan zijne opvolgers (1).

Uit deze weinige regelen zien we derhalve, dat het de strekking was der vroegere wetgeving, afzonderlijke bepalingen te maken voor een misdrijf, hetwelk zij geheel van andere misdaden onderscheidde.

Zelfs dan, wanneer op het tweegevecht de dood van een der partijen volgde, werd die manslag niet als moord beschouwd, maar stelde dáár eene belediging tegen den soeverein, de misdaad van gekwetste majesteit.

De wet eindelijk onderzocht naauwkeurig den oorsprong van het duël, om het in de kiem te smoren; zij stelde afzonderlijke regters aan, om de beledigingen te wreken, om vergoedingen daarvoor aan te wijzen.

Volgens de nieuwe wetgeving is dit anders, en het *Code Pénal* van 23 September 1791, zwijgt over het tweegevecht, niettegenstaande de Nationale Vergadering daarop opmerkzaam was gemaakt.

Een zeer kundig regtsgeleerde, de heer MERLIN, zegt dienaangaande het volgende: »Le Code Pénal du 23 Septembre 1791 est muet sur le duel, et il résulte assez clairement de son silence que le duel ne doit plus être considéré comme un délit que les tribunaux puissent poursuivre.»

De geleerde schrijvers echter van de: *Théorie du Code Pénal*, beschouwen deze gevolgtrekking als eene dwaling.

Ook het strafwetboek van NAPOLEON bewaart een volslagen stilzwijgen over dit gevecht, en de zooeven genoemde MERLIN, die als lid van den staatsraad al de zittingen van dat ligchaam bijwoonde, verklaart, dat opzettelijk in het *Code Pénal* van het tweegevecht geen gewag is gemaakt.

Niet ten eenemale overbodig is het welligt, om, — zonder ons eenige directe oordeelvelling over die uitspraken te veroorlooven, — eens te zien hoe, onder eene bij uitnemendheid militaire natie als de Fransche, zich sommige uitstekende regtsgeleerden over het duël uitlaten.

De schrijvers van de *Théorie*, enz., erkennen er de onzedelijkheid van, en zeggen: »Le duel fait violation de cette loi sainte, gravée dans tous les coeurs: Tu ne feras point homicide.»

»Non seulement la morale la réprouve, mais l'ordre social s'en alarme avec raison; il substitue la justice individuelle à la justice sociale, en vengeant une injure, il porte la perturbation dans la société, et, par l'injustice dans ses vengeances, le trouble dans les consciences. C'est un acte de rébellion contre l'ordre établi par les lois, c'est un délit contre la paix publique.»

(1) Bij deze en enkele der volgende aanhalingen, strekte tot leidraad het uitmuntende werk van CHAVEAU EN HÉLICE: *Théorie du Code Pénal*.

De toenmalige minister van Binnenlandsche Zaken, zeide, in eene zitting van den raad der ministers, in Februarij 1829, ten aanzien van een der ingekomen, doch niet doorgesane ontwerpen van wet, ter regeling der duëls:

» Il est évident que ce projet vient en aide à la faiblesse humaine; il partage les préjugés de l'éducation; il tend une main secourable aux victimes d'un faux point d'honneur; il compte sur leur faiblesse et sur la délicatesse de leur position."

» Si cette coutume inhumaine n'avait d'autres racines que des souvenirs historiques ou d'anciennes traditions, elle aurait dès longtemps disparu du milieu de nous, comme tant d'autres. Il faut l'avouer, elle a sa source dans un sentiment outré de la dignité de l'homme, et c'est ce qui l'a maintenue dans un siècle si jaloux des droits de l'humanité, malgré tout ce qu'elle a de faux, d'exagéré et de sanguinaire."

De geleerde procureur-generaal DUPIN, die in 1828 zoo krachtig heeft medegewerkt tot de hervorming der regterlijke wetgeving, schreef in 1821:

» Les duels sont actes de barbarie.

» Ils doivent être interdits chez des peuples civilisés.

» Ils ne prouvent rien pour le courage, les Romains ne les connaissaient pas.

» Ils ne prouvent rien pour l'honneur, puisque la morale et la religion les réprouvent."

Tot zooverre de Fransche wetgeving. — Nu een enkel woord over de wijze waarop de wetgeving in andere landen het duël behandelt, en het al of niet op gelijken voet met andere misdrijven stelt.

In Beijeren bijv. vindt men in de ontwerpen van het wetboek van strafregt van 1821, 1827 en 1831 afzonderlijke bepalingen voor het duël. Deze dispositiën, die ook voorkomen of voorgesteld zijn in verschillende andere staten van Duitschland, voornamentlijk in Wurtemberg (1), stellen ten grondslag, dat het dooden in een duël eene misdaad is onderscheiden van die van moord, en straffen haar met weinige jaren gevangenis.

In Oostenrijk (2) stelt het aannemen der uitdaging het misdrijf van tweegevecht daár, en wordt, onverschillig welke de gevolgen zijn, gestraft met gevangenzetting van 1 tot 3 jaren. Volgt er de dood op, dan is de duur dier straf van 10 tot 20 jaren. De uitdager wordt altijd strenger gestraft dan de uitgedaagde. Ook de getuigen en zij die er op eene of andere wijze toe hebben bijgedragen, worden met gevangenis gestraft.

In Hannover (3) vindt men op het duël eveneens afzonderlijke straffen, waarbij in alle gevallen wordt voorzien.

(1) MITTERMAIER, *Archiv des Criminalrechts*, cah. 3, 1834.

(2) MÜLLER, *das Strafgesetzbuch*, u. s. w. Tit. 14, bl. 334 en 362.

(3) Idem. idem.

In Rusland (1) wordt de uitdaging beschouwd als verzet tegen de wet, zelfs dan wanneer het tweegevecht zonder gevolgen is gebleven, en strekt zich de straf, naar gelang van omstandigheden, uit, van eenvoudige boete tot deportatie naar Siberië.

Hozeer, ter vermijding van wijdloopigheid, niet uit alle staten de wetten van vroegere eeuwen kunnen worden aangehaald, verdient echter die van CATHARINA II, de beste die welligt ooit tegen 't duël bestaan heeft, hier wel eene korte vermelding.

Ieder die bij eenigen twist tusschen militairen tegenwoordig was, moest, volgens die wet, daarvan terstond kennis geven aan den gouverneur der stad of den regementschef. Een raad wordt verzameld, de zaak onderzocht, en de twistenden genoodzaakt zich op hun eerewoord te verzoenen, of bij ernstige gevallen, een *combat à mort* aan te gaan (2).

Dat zulk eene wet de vechtwoede niet weinig bedaarde, is niet te verwonderen.

In Amerika (5) wordt de uitdager, en alle medepligtigheid aan het duël, gestraft met gevangenzetting tot zeven jaren, het duël gevolgd door verwonding, met dezelfde straf tot 10 jaren; dat waardoor de dood is veroorzaakt, op dezelfde wijze als moord.

De Engelsche wetgeving heeft evenmin als de Fransede en de onze, afzonderlijke wetten voor het tweegevecht; maar de jury is immer afkeerig dit als gewonen moord te straffen.

In België (4) heeft men gedurende eenigen tijd het duël ongestraft gelaten, maar tegenwoordig beschouwt de wet als strafbaar den dood en de verwonding door het tweegevecht veroorzaakt, en als medepligtigen de getuigen, zoowel als hen die tot dit gevecht hunne wapens hebben ter leen gegeven, wetende waartoe zij gebruikt zouden worden.

De Belgische wet van 8 Januarij 1841, beschouwt als medepligtigen der delicten bij het tweegevecht, allen die door bedreiging, misbruik van gezag of van invloed, door medewerking of schuldige inmenging, bijgedragen hebben tot het gevecht. De medepligtigen worden met dezelfde straf als de hoofddaders gestraft. De getuigen worden slechts in bovengenoemde gevallen als medepligtigen beschouwd; zijn zij niet medepligtig, dan is hunne straf ligter.

(1) Code Préventif, art. 272—285. — Code Pénal 349—356.

(2) Overgenomen uit meergemeld opstel van den *Militaire Spectator* van 1843.

(3) Wetgeving van 1828. Revised Statutes, p. 4, chap. I, tit. 1, § 6, tit. 3, § 123, tit. 6, § 20.

(4) Annotation sur la *Théorie du Code Pénal*, par NIJFELS, professeur à Liège. Ed. I, p. 176, l. 3; d. II, p. 224, note.

Er blijft ons nog één land over, dat de beschouwing der wetgeving op het duël uit een militair oogpunt in ruime mate verdient: Pruisen. Dit rijk is het eenige waar voor militairen zulke geheel afzonderlijke bepalingen zijn gemaakt, en daarom, — al stemmen we met enkele daarvan niet volkomen in, — zullen we uit de Pruisische wetten, over het eegerigt van Julij en November 1845 (1), datgene overnemen, wat meer speciaal op het tweegevecht betrekking heeft (2), en hierop neêrkomt:

Het eegerigt, bestaande uit de gezamentlijke officieren van een regiment of eener afdeeling, kiest telken jare een eereraad, zamengesteld uit een kapitein (of ritmeester) en twee luitenants.

Voor generaals, hoofd- en stafofficieren, voor officieren zonder troepen, alsmede voor die van gedetacheerde bataillons of onderdeelen, bestaan afzonderlijke eegerigten.

Ook de officieren op nonactiviteit en de gepensionneerde officieren, zijn aan de eegerigten onderworpen.

Die gerigten zijn scheidsregters in alle tussehen officieren voorvallende oneenigheden en beledigingen.

De eereraad zorgt dat alle nuttelooze geschillen en beledigingen worden vermeden, ten einde de eer van ieder officier, en daardoor die van 't geheele korps, ongeschonden te bewaren. Die raad is meer bijzonder met het onderzoek der zaak belast; het geheele eegerigt doet de uitspraak.

Zij, die in een geschil, dat tot een duël zou kunnen leiden, betrokken zijn, moeten daarvan aan den eereraad onmiddellijk kennis geven.

Wordt de eereraad op deze of eene andere wijze van een geschil ontrigt, dan moet hij daarvan den kommandant, ter vervolging der zaak, in kennis stellen.

Het eegerigt beslist, ingevolge het onderzoek:

- 1°. Dat er geene bestraffing noodig, of geene eer gekrenkt is.
- 2°. Tot berisping, en door handdruk te bevestigen eereverklaring.
- 5°. Tot ontslag uit de dienst.

(1) In 1838 is te Berlin bij R. DECKER, eene tweede, omgewerkte uitgave verschenen, van: *Die Verordnungen über die Ehrengerichte im preussischen Heere und über die Bestrafung der Offiziere wegen Zweikampfes. Commentirt von EDUARD FLECK, Königl. Generalauditeur der Armee.* Dit werkje is in den vorm van een handboek ingerigt, zoodanig dat bij iedere paragraaf der wet van 20 Julij 1843, de noodige ophelderingen, alsmede de supplementaire bepalingen gevoegd zijn. Als aanhangsel volgen: Het Keurvorstelijk, Brandenburgsche mandaat op het duël van 17 September 1632; de toelichting en vernieuwing van het mandaat op het duël, van 18 Junij 1713, en een uittreksel uit Titel VIII, Dl. XI van het dienstreglement voor de Pruisische infanterie van 13 September 1788. *De Redactie.*

(2) Voor hen die deze bepalingen (welke hier, hoezeer verkort, nog thans met alle noodige details zijn opgegeven), in hun geheel wenschen te lezen, herinneren we, dat ze te vinden zijn in den *Militaire Spectator* van 1833.

Gaan twee officieren tot een duël over, zonder den eereraad daarvan kennis te hebben gegeven, of wel verklaren zij aan dien raad, zich niet te willen verzoenen, dan kan deze als *kampgerigt* optreden, en bij het duël tegenwoordig zijn.

De partijen worden in beide deze gevallen gestraft. De minste straf daarvoor is twee maanden vesting arrest, de meeste twee jaren vesting arrest en ontslag uit de dienst.

Hij die aan de bij 't duël door een kampgerigt gegeven bevelen, ten opzichte van het gebruik der wapens, het staken van 't gevecht als anderzins niet voldoet, wordt gestraft als ware er insubordinatie gepleegd.

Degeen die de uitdaging heeft gedaan, of, zooals de wet zegt, schuldig wordt bevonden aan duël, wordt dubbel zoo zwaar gestraft als zijne tegenpartij.

Bij het eerste der bovengenoemde gevallen, dat namentlijk een duël zonder voorkennis van het eegerigt heeft plaats gehad, zijn de hoofdzaken die moeten worden nagegaan:

Of de aanlegger van 't duël het voorbedachtelijk of kwaadwillig heeft bewerkt.

Of de zaak slechts uit opgewondenheid is voortgekomen.

In hoeverre de eigenaardige positie van den officiersstand daartoe kan hebben medegewerkt.

Of de gevolgen slechts door noodzakelijke afwering ontstaan zijn.

Terwijl bij sommige verzwarende omstandigheden de straffen verzward worden boven de hier opgegevene, kunnen er zich ook gevallen voordoen, welke het opleggen van slechts eene disciplinaire straf vereischen.

Men ziet uit het voorgaande, dat het hoofddoel van een eegerigt bij het duël moet zijn, eene minnelijke schikking te bewerken, en dat het overgaan tot het gevecht nooit door haar mag worden veroorloofd. Ook zijn de verordeningen dezer wet slechts toepasselijk op geschillen tusschen militairen onderling.

Ziedaar het voornaamste wat in de buitenlandsche wetboeken van den nieuweren tijd over het tweegevecht te vinden is; ziedaar eene schets van den regtstoestand waarin de andere landen zich bevinden.

Keert men nu terug tot ons vaderland, dan is het *Weekblad van het Regt* daar om ons te toonen, op welke wijze hier bij voorkomende gevallen is gehandeld, hoe onze hooge Regterlijke Collegiën in die gevallen hebben uitspraak gedaan.

Zoo vindt men bijv. in dat blad, van den 24sten Junij 1844, N°. 506, als eisch van den auditeur militair van Noord-Brabant, bij een duël dat

den dood van eene der partijen ten gevolge had, zoo voor dader als getuigen, — op grond van Art. 293, 304, 19 en 60 van het Algemeen Wetboek van Strafrecht; Art. 7 en 8 van 't Vorstelijk besluit van 11 December 1815, Art. 15 en 20 van het C. W. voor 't Krijgsvolk te Land, en Art. 150 van de R. L., — vervallen verklaring van den militairen stand, veroordeeling tot de straf van het zwaaijen van het zwaard over het hoofd op een schavot, en confinement in een tuchthuis, voor 10 jaren voor den dader, en 6 jaren voor de getuigen.

Het Hoog Militair Gerechtshof echter, heeft den dader verklaard: schuldig aan moedwilligen manslag, onder verzachtende omstandigheden, en veroordeeld tot correctionele gevangenisstraf voor 5 jaren, en de getuigen als medeplichtigen, tot diezelfde straf voor 5 jaren; allen in de kosten.

Zoo vindt men in dat van den 15den Junij 1846, N°. 712, een vonnis van de Regtbank van Amsterdam, overeenkomstig het Arrest van den Hoogen Raad der Nederlanden van 24 Februarij 1846 (zie *Weekblad* N°. 681), dat de beschuldigde is schuldig verklaard aan het moedwillig en met voorbedachten rade toebrengen van kwetsuren; waarbij als verzachtende omstandigheden zijn aangenomen: de jeugdige jaren van den beklagde, het kiezen van het minstgevaarlijke wapen, het van ligten aard zijn der toegebragte wonden, en de bepaling dat het gevecht op het eerste zien van bloed zou worden gestaakt,

en dat diensvolgens is veroordeeld:

de dader tot eene geldboete van *f* 25, en de getuigen tot eene boete elk van *f* 10; allen in de kosten.

Zoo zijn in datzelfde blad, als gevolg van een arrest van den Hoogen Raad, in eene zaak die een paar jaren geleden te Utrecht is voorgevallen, tusschen een burger en een militair, de volgende vragen opgelost:

Kunnen de gevolgen van een tweegevecht, hetwelk bij het *Code Pénal* op zich-zelf en als zoodanig niet onder de misdrijven wordt opgenoemd, onder de toepassing van dat wetboek vallen? *Ja.*

Kan, om uit een tweegevecht de poging tot moord op te maken, alleen door den *judex facti* worden beoordeeld, welke het doel is geweest van den dader, en of het voornemen heeft bestaan om den dood te veroorzaken?

Ja.

Ligt in elk tweegevecht reeds het kenmerk van het opzet om te dooden?

Implicite, neen.

Die beslissingen, die vonnissen, bewijzen ten volle hetgeen in het begin van dit opstel is opgemerkt; zij doen ten klaarste uitkomen, dat de noodzakelijkheid van het tweegevecht door de Nederlandsche wetgeving niet wordt

erkend, dat geen geval denkbaar is waarin zij het duël verschoont; — en het vooruitzigt dat ten dezen opzichte eene verandering zou tot stand komen, door eene wijziging der militaire wetgeving, is in rook vervlogen (1).

Maar is niet de geheele geschiedenis daár, om te doen zien dat het tweegevecht altijd heeft bestaan; kunnen wij niet als zeker aannemen dat het altoos zal blijven bestaan? en is het ook niet gebleken, dat de meerdere beschaving ten eenemale onvoldoende is, om een zoo diep ingeworteld vooroordeel geheel te doen ophouden?

Is echter dit het geval, dan is het ook aan den anderen kant de pligt van den wetgever om het zooveel mogelijk tegen te gaan, om alles te doen wat binnen zijn bereik ligt, ten einde het te voorkomen.

De vroegere geslachten hebben dit zoo begrepen; in de meeste landen van Europa ziet men het nog zoo in; — ook in ons vaderland vindt men bekwame regtsgeleerden die er zoo over hebben gedacht. Getuige o. a. het *Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland* van 1809, waarin bij een tweegevecht èn voor dader èn voor getuigen, zware straffen waren voorgeschreven (2); — getuige ook de woorden uit de redevoering van den advocaat-generaal ARNTZENIUS, toen hij in eene zitting van den Hoogen Raad in Julij 1843, zich aldus uitliet:

»Ik geloof dat het wenschelijk zou zijn, dat het tweegevecht, met deszelfs gevolgen, als een *crimen sui generis* in het Code Pénal voorkwam;” en: »het is hard dat secundanten bij een duël worden beschouwd als mede-pligtigen aan moord” (3).

De zaak dan is: voor het duël afzonderlijke wetten te maken; daarvoor een afzonderlijk gerigt in te stellen, dat bij tijds, d. i.: vóór dat het gevecht plaats heeft, daarvan is onderrigt; dat tracht de partijen te verzoenen.

In de meeste gevallen toch, althans in vele, is de reden waaróm men vecht, — de oorzaak van den twist, — zóó gering, zóó nietig, dat een man van eer, een fatsoenlijk man, iemand die aanspraak wil maken op ware beschaving, juist dáárdoor die beschaving zal toonen, dat hij zijn ongelijk erkent, dat hij zich weet te verheffen boven de opinie van de wereld.

De beslissing van een eereraad zou hem daarin behulpzaam zijn; zou hem die taak, — die toch altijd, men beredeneere de zaak zooals men wil, een grooten morelen moed vereischt, — zeer vergemakkelijken.

(1) De staats-commissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 2 October 1841, is in 1848 ontbonden, en hare werkzaamheden hebben tot heden *geene* uitwerking gehad. Zie *Staatsblad* N°. 39 en 82.

(2) Zie in dat Wetboek van Koning LODEWIJK: Titel II, *het Tweegevecht*, Art. 151—155.

(3) V. D. HONERT, Dl. 9, Blz. 9 en 11.

Maár, moet aan den officier, die als militair de wetten van zijn land dient te helpen beschermen, zooveel mogelijk de behulpzame hand worden geboden, opdat hij tegen die wetten niet behoefte te zondigen, dan moet hem ook juist dáárom door die wetten de gelegenheid tot het duël niet geheel worden benomen.

Men dient van het standpunt uit te gaan, dat men de wereld moet nemen zooals zij *is*, niet zooals zij wezen *moest*; en dan moet een ieder toegeven, dat zich het geval *kan* voordoen, waarin, ja de aanleiding tot het gevecht in den beginne had kunnen worden voorkomen, maar waarin de omstandigheden het zoover hebben gebracht, dat de zaak niet meer door woorden is af te doen, dat de smet alleen door bloed kan worden uitgewischt; — en dan, dan is het duël onvermijdelijk.

De taak die een' eereraad is opgedragen, is dus niet gemakkelijk; zulk een raad moet juist weten te onderscheiden; hem moet naauwkeurig bekend zijn hoever hij mag gaan. Wil hij onpartijdig zijn in zijne handelingen, wil hij daarin zoo vrij mogelijk blijven, dan dient hij volgens vaste regels te werk te gaan, dan moeten hem wettelijke bepalingen zijn voorgeschreven.

En daarvoor kon zeker het uitmuntende eegerigt van Pruisen ten voorbeeld strekken; daarom kan uit de uitnemende bepalingen der wet van 1845, veel worden overgenomen dat der navolging overwaardig is.

Welligt waren, indien ook voor ons Nederlandsch leger, eegerigten werden ingevoerd, of aan raden van onderzoek werd opgedragen de gevallen van duël te regelen, sommige wijzigingen in die bepalingen noodig.

Zoo bijv. kon er, behalve het reeds geopperde, om in enkele gevallen de noodzakelijkheid van het tweegevecht te erkennen, mogelijk nog worden bijgevoegd, dat ook geschillen tusschen militairen en burgers voor zulk een gerigt of zulk een raad moesten worden gebracht.

Het kan zijn dat die burgers hierin niet altijd zouden bewilligen, en dan moest zich ook de inmenging van genoemd ligchaam er toe bepalen, om na den afloop van het gevecht te onderzoeken, in hoeverre voor den betrokken officier het gevecht eershalve onvermijdelijk was, en of hij zich in allen opzichte heeft gedragen zooals met zijne waardigheid overeenkomt. Maar over 't algemeen toch ligt het tweegevecht niet zoo in den geest onzer natie, dan dat er niet veelal in de uitspraak zou worden berust, en men niet liever een geschil op eene fatsoenlijke wijze zag bijgelegd; — over 't algemeen toch heeft men in de op zulke wijze door officieren genomen beslissingen, genoegzaam vertrouwen om daarmede volkomen genoegen te nemen.

Eindelijk is het mogelijk, dat er, bij een naauwkeurig onderzoek, nog meer wijzigingen der Pruisische bepalingen voor ons leger noodig worden

bevonden. Maar in die verdere bijzonderheden te treden ware overbodig. Het was hier voldoende, om op bescheidene wijze het wenschelijke, het noodzakelijke aan te toonen van de regeling der duëls bij de wet, en om die opinie door feiten, door aanhalingen van gezaghebbende personen te staven.

Die taak meenen we te hebben volbragt; wij meenen te hebben aangetoond, dat het duël, berustende op verouderde vooroordeelen, in strijd met den geest der eeuw, in strijd met het woord van God, zooveel mogelijk moet worden tegengegaan, maar dat het, niettegenstaande dat alles, in eene maatschappij als de tegenwoordige, voor den officier althans, nog niet geheel kan, nog niet geheel mag worden afgeschaft.

Nog een enkel woord tot besluit.

De denkbeelden in dit opstel over het tweegevecht ontwikkeld, en ook de middelen voorgesteld om het te voorkomen, zijn niet nieuw, zijn voor het meerendeel reeds behandeld. Er zijn vertoogen met meer bekwaamheid en met meer welsprekendheid dan die van den schrijver dezer regelen, daarover nedergesteld. Maar zoolang in ons leger aan eene zoo algemeen gevoelde behoefte nog niet is voldaan, zoolang er nog gevallen zijn waarin de officier moet kiezen tusschen pligt en eer, zoolang ook blijft het noodig dat zich uit dat leger telkens stemmen verheffen die daarop de aandacht vestigen; die, doordrongen van de regtmatigheid van hun verlangen, overtuigd zijn dat de spreuk: de aanhouder wint, ook hier niet zal worden gelogenstraf, en dat, hetzij dan vroeg of laat, aan hun billijken wensch zal worden voldaan.

's Hage, Junij 1860.

GEVERS LN.

STATISTIEK VAN HET LEGER EN DE VLOOT IN NEDERLANDSCH OOST- INDIE, OP ULTIMO DECEMBER 1857.

I. LANDMAGT.

Zamenstelling en voltallichouding van het leger.

Officieren.	Formatie op ultimo De- cember 1857.							Sterkte op ultimo De- cember 1857.									
	Generaals.	Kolonnels.	Luit.-Kolonnels.	Majours.	Kapiteins.	1ste Luitenants.	2de Luitenants.	Inl. 2de Luitenants.	Generaals.	Gen.-Maj. titelair.	Kolonnels.	Luit.-Kolonnels.	Majours.	Kapiteins.	1ste Luitenants.	2de Luitenants.	Inl. 2de Luitenants.
Staven :																	
Staf van den Gouverneur-Generaal.....				1	2	1							1	1	1		
Kommandant van het leger.....	1				1				1					1			
Militaire Departement: } officieren.....	1		1							1	1	1					
} adjoints.....				4	2	2							3	3	1		
} 1ste.....	1				1					1							
Militaire afdeeling op Java: } 2de.....	1				1	1			1					1	1		
} 3de.....	1				1					1							
Kommandant der Artillerie te Willem I.....	1					1				1							
Idem in de Wester-afdeeling van Borneo.....		1			1	1				1				1	1		
Gouvernement ter Sumatra's Westkust.....	1	1			2	1	1		1	1				2	1	1	
Ter beschikking van het militair departem.....				4									3				
Plaatselijke staven: } Batavis.....		1				1									1		
} Samarang.....		1				1									1		
} Willem I.....						1									1		
} Soerabaja.....		1				1				1					1		
Materieel der Artillerie: } officieren.....	1	2	4	3	7	9				1	2	4	3	6	3		
} magazijnmeesters.....					3	3							4	2			
Genie.....	1	1	4	3	7	3				1	2	4	5	6	3		
Administratie: } intendance.....	1	1	3	5	9	9				1	1	4	7	3	6		
} betaalmeesters.....				6	8	12							7	9	16		
Geneeskundige dienst: } offic. van gezondh.....	1	1	4	17	73	39				2	1	6	17	58	60		
} apothekers.....				2	9	19						1	1	11	12		
} paardenartsen.....					2	2								2	1		
Te zamen.....	3	9	9	21	49	131	101	9	3	10	9	24	53	114	105		
Wapens :																	
Infanterie.....		7	30	132	261	296	120		2	2	11	24	139	219	180	9	
Artillerie.....			1	18	27	30							1	23	26	16	
Kavallerie.....	1		2	3	13	12					1	2	3	14	10		
Sapours.....		1		6	6	12					1		6	7	4		
Totaal.....	3	10	17	44	233	438	431	120	3	2	12	22	51	249	300	313	9
Totaal-generaal.....						1316								1043			

Onderofficieren , manschappen en paarden.	Formatie op ultimo December 1837.					Sterkte op ultimo December 1837.					Toelichting.
	Europeanen.	Afrikanen.	Amboneezen.	Inlanders.	Paarden.	Europeanen.	Afrikanen.	Amboneezen.	Inlanders.	Paarden.	
	Infanterie.....	8030	1744	14370			7432	420	1193	12079	
Artillerie.....	1467		1042	346	1429	17		1073	340		
Kavallerie.....	381		»	323	363			36	376		
Sapeurs.....	228		634		239			626			
Korps muzikanten,...	31				28						
Totaal.....	10357	» 1744	16266	»	9731	437	1193	13834			
Totaal-generaal.....	28367			869	25195			716			

Tot aanvulling van het inkompleet aan Europeesche 2° luitenants, werd aan de onderofficiersschool te Meester-Cornelis eene niet onbelangrijke uitbreiding gegeven.

Aan den overgang van luitenants van het leger in Nederland bij dat in Nederlandsch Indië werden buitengewone voordeelen verbonden, en toen die maatregel onvoldoende bleek om in de meest dringende behoefte te voorzien, werden, met beteren uitslag, eenige luitenants van het leger hier te lande in de gelegenheid gesteld, tijdelijk bij dat in Indië te worden gedetacheerd, onder genot eener verhoogde gratificatie.

De in 1856 genomen en in dit jaar voortgezette maatregelen tot aanmoediging der koloniale werving in Nederland en daarbuiten, werden met den besten uitslag bekroond, zoodat tot aanvulling van het Europeesch gedeelte van het leger in Indië, in dit jaar aldaar werd aangebragt, het zeer aanmerkelijk aantal van 5218 onderofficieren en manschappen, ten gevolge waarvan het inkompleet aan Europeanen op ultimo December 1857 slechts 626 man bedroeg, welk cijfer wordt teruggebracht tot 189, doordien de toen nog in Indië dienende 437 Afrikanen in de sterkte tellen als Europeanen.

Ook de inlandsche werving heeft, voor zooveel de Javanen en Boeginezen betreft, gunstig gewerkt; zijnde er van die natiën respectivelijk 2517 en 205 rekruten, d. i. 616 en 18 meer dan in 1856, aangenomen, ongerekend 61 militairen van laatstgenoemden landaard, die zich op nieuw voor de dienst verbonden. De werving van Madurezen leverde minder gunstige

uitkomsten op. Tegen 84, die in 1856 werden aangenomen, verbonden zich in dit jaar slechts 64 rekruten van dezen landaard. Ofschoon de wer-
ving van Amboinezen vooruitging (184 in 1857 tegen 77 in 1856), liet het
zich niet aanzien, dat het inkompleet aan dien landaard spoedig zou zijn
aan te vullen.

Ter bevordering van de reëngagementen van Europeanen, werd onder
anderen aan gereëngageerden het dragen van een onderscheidingsteeken toe-
gestaan, en eene buitengewone verstrekking van kleeding- en equipment-
stukken.

De soldij der Europesche sergeanten en fouriers bij de veld- en berg-
batterijen, werd met 15 duiten daags verhoogd.

Nog werd aan het leger bekend gemaakt, dat besloten was tot de daar-
stelling in Nederland van een koloniaal militair invalidenhuis.

Aan de garnizoens-bataillons te Java en te Palembang werd eene, meer
aan de eischen van de dienst voldoende nieuwe organisatie gegeven. In
vervanging van één enkel garnizoens-bataillon, vroeger voor Sumatra's west-
kust toegestaan, werden aldaar een veld- en een garnizoens-bataillon van
mindere sterkte dan het vroegere opgericht, tot zamentrekking van eenige
verspreide en niet meer benodigde bezettingen, en tot het daarstellen van
eene meer weërbare magt in de Padangsche bovenlanden. In het laatst
des jaars werd ook begonnen met de oprigting der twee veld-bataillons,
welke op Java nog aan de leger-organisatie ontbraken.

Bijzonderheden omtrent de militaire geneeskundige dienst. Gedurende
de laatste vijf jaren was de verhouding van het cijfer der 684 bij de land-
magt overledenen tot de 27,164 behandelden op Java en Madura, als:
1 : 59,7; en tot de legersterkte als 1 : 19,5.

De sterfteverhouding op Java en Madura gedurende 1857, naar gelang
van den landaard en de aan de kust, of wel binnen 's lands gelegen plaatsen
was als volgt:

	Aan de kust.	Binnen 's lands.
Europeanen:	1 : 12,07	1 : 19,6
Afrikanen:	1 : 8,8	1 : 25,1
Inlanders:	1 : 26,1	1 : 51,9

Het aantal overleden Europeanen der landmagt op Java en Madura in 1857
was 429; de sterkte 6252; eene verhouding van 1 : 14,57.

Artillerie-constructiewinkel. In dit jaar werd vooral met kracht gewerkt
aan het aanmaken van nieuw ligt veldmaterieel. Ter besparing van geld en
tijd werd handenarbeid meer en meer door werktuigelijken vervangen. Na
de ontvangst van eenen uit Nederland ontboden stoomhamer, werd ten

spoedigste aangevangen met de daarstelling eener voor dien hamer bestemde smederij, binnen den ringmuur van het etablissement. Nadat 's lands constructiewinkel te Soerabaja in 1850 was verklaard tot een militair etablissement, behoorende tot de directie der artillerie, onder den naam van »artillerie-constructiewinkel», werd in 1855 een definitief reglement voor de dienst bij die inrigting vastgesteld. Bij het onder militair beheer brengen dezer inrigting, bepaaldelijk onder dat van de directie der artillerie, is zij uitdrukkelijk bestemd tot het voortbrengen van oorlogsbehoeften in het algemeen, en van artillerie-materieel in het bijzonder. Zij kan slechts voor andere departementen en voor particulieren werken wanneer de omstandigheden het vorderen en de middelen het toelaten.

Voor zooveel het jaar 1857 betreft, is aan materialen verwerkt voor eene geldswaarde van *f* 155,564,05^s; aan arbeidsloonen werd betaald *f* 101,780,68^s; aan andere gouvernementen-inrigtingen en magazijnen werd aan materialen en gereedschappen verstrekt voor eene geldswaarde van *f* 5203,65^s.

Onder ultimo December 1857 had de artillerie-constructiewinkel aan materialen en gereedschappen voor eene geldswaarde van *f* 27,926,58^s minder in bezit dan onder ultimo December 1856.

Pyrotechnische werkplaats. De werkzaamheden zijn dit jaar aangevangen door en onder het opzicht van daartoe in Nederland opgeleid personeel; reeds verschillende afleveringen van in deze nieuwe inrigting vervaardigde vuurwerken hebben plaats gehad, hoofdzakelijk bestaande uit granaat-kartetsen, wrijvingspijpjes en slaghoedjes.

Buskruidmolens. De nieuwe buskruidmolen, welke in Ngawi in aanbouw was, werd in dit jaar voltooid, en zou spoedig in werking worden gebracht.

Hospitaal. De ziekeninrigting op het eiland Onrust werd, als garnizoens-hospitaal, opgenomen onder de ziekingestichten der landmagt.

Garnizoens-boekerijen voor officieren enz. Aan deze boekerijen werd in dit jaar eene aanmerkelijke uitbreiding gegeven. Daaraan werd ruim *f* 10,000 te koste gelegd. Daarenboven werd nog voor *f* 11,000 aan boeken, tegen betaling, aan het leger verstrekt.

Schietschool te Meester-Cornelis. De tijdelijke oprigting dezer school werd ook voor 1857 bestendigd, en dienstbaar gemaakt aan het vormen van ervaren onderwijzers voor de verschillende korpsen infanterie.

Artillerie-school te Weltevreden. Op ultimo December 1857 bedroeg het aantal leerlingen 15, waarvan 4, na het examen n°. 2 met goeden uitslag te hebben afgelegd, spoedig hunne benoeming tot 2den luitenant te gemoet zagen.

School te Meester-Cornelis, tot opleiding van onderofficieren voor officieren der infanterie. Het aantal in het leger aanwezige onderofficieren, geschikt om tot officier te worden opgeleid, deed de gelegenheid ontstaan om in 1857 het aantal der bij deze school geplaatste onderofficieren op te voeren van 60 op 76. Na voldoende afgelegd examen werden 53 leerlingen dezer school bevorderd tot 2den luitenant der infanterie.

Garnizoensscholen. Men is in 1857 begonnen, tot het onderwijs op deze scholen ook inlanders, die daartoe lust en aanleg bezitten, toe te laten; 't geen aanvankelijk met goeden uitslag werd bekroond. — Met goed gevolg is verder het onderwijs in eenige groote garnizoensplaatsen, in welke de kazernen te ver van elkander verwijderd zijn, in plaats van garnizoensgewijze, bij ieder korps afzonderlijk gegeven. Ter erlanging van een deugdelijk kader werd tevens aan het onderwijs eene algemeen gewenschte uitbreiding gegeven.

Korps pupillen. Bij besluit van den gouverneur-generaal, van 19 Augustus 1857, N°. 3 (*Indisch Staatsblad* N°. 76), werd, bij aanvulling van art. 22 van het reglement voor het korps pupillen (*Indisch Staatsblad* 1856, N°. 55), bepaald, dat gepensioneerde officieren en ambtenaren voor hunne zoons zullen bijdragen naar reden van het door hen genoten wordende landspensioen, volgens den maatstaf voor actief dienende ambtenaren vastgesteld; en werden tevens onder de kosteloos op te nemen jongens ook gerangschikt degenen die in de weeshuizen in Indië verzorgd worden. Voor zooveel zulks reeds kan worden beoordeeld, voldeed het korps aan de daarvan gekoesterde verwachting.

Lithographische inrigting. Veel en goed werk werd in dit jaar door deze inrigting geleverd. Toegenomen bestellingen leverden gunstige geldelijke uitkomsten.

Cantines. Deze door den soldaat over het algemeen zeer gezochte vereenigingsplaatsen, werden meer en meer tot zijn genoegen ingerigt. Boekerijen, bevattende nuttige en aangename lectuur, zijn daaraan verbonden, en in enkele garnizoenen ook liefhebberij-tooneelen.

Gewapende korpsen niet regtstreeks tot het leger behoorende. Pradjoerits. De op Java bestaande detachementen pradjoerits verkeerden in eenen alleziens voldoende toestand. Hunne uitbreiding en gewijzigde zamenstelling, overeenkomstig de legerformatie, is van nadere voorschriften afhankelijk, waaroftrent nog inlichtingen en voorstellen van het Indisch bestuur worden ingewacht.

Schutterijën. In de formatie dezer korpsen in het algemeen, werd geene verandering gebragt.

Dajang-sekars. De toestand dezer korpsen was over het algemeen gunstig, zoowel wat geoefendheid als uiterlijk voorkomen betrof. Het voltallig houden der manschappen leverde geen moeilijkheden op.

Lijfwachten, legioenen en barissans. De geoefendheid der lijfwachten-dragonders te Soerakarta en Djokdjokarta, was minder dan die der legioenen van MANGKOE-NEGORO en PAKOE ALAM, die, ook wat het uiterlijke voorkomen betrof, niets te wenschen overlieten. Bij de barissans op Madura was de toestand beter dan vroeger, vooral te Pamakassan.

Verdediging. Behalve aan de herstellingen en vernieuwingen der gewone werken, werd aan de in aanbouw zijnde verdedigingswerken met kracht gearbeid, voor zooveel de beschikbare middelen zulks toelieten.

Ofschoon men door verhooging van loon in de tweede militaire afdeeling op Java eenige meerdere handlangers in vrijen arbeid had kunnen verkrijgen, was evenwel in de behoefte aan vrijwillig werkvolk niet naar eisch kunnen worden voorzien, en verhinderde zulks vooral eene bespoedigde voltooiing der buitengewone genie-werken te Soerabaja en Willem I.

Bij besluit van den gouverneur-generaal van 12 Augustus 1857, N°. 1 (*Indisch Staatsblad* N°. 75), werd een staat vastgesteld van rangschikking, der versterkingen op de buitenbezittingen.

Bijzonderheden van verschillenden aard. Terreinopname. Gedurende dit jaar werd een aanvang gemaakt met de opname der residentien Banjoemas en Bagelen, mitsgaders der noorderdistricten van Celebes en der onafhankelijke districten op Zuid-Sumatra. Bij deze laatste opname werd de sergeant der sapeurs A. E. O. SCHLEIJER, in de doeson Temeda (district Mrigi) vermoord. Onberaden handelingen van den vermoorde bij het vorderen van koelies voor het transport zijner goederen, worden opgegeven als de oorzaak der misdaad. De opname in den omtrek van Thilatjap was grootendeels afgehoopen. De opname van Benkoelen, zoomede die ten behoeve der verlegging van de wegen naar Salatiga en Kadoe, werden beide, wat den terrein-arbeid betreft, voltooid. De onlangs verrigte opname van het eiland Nias werd op verkleinde schaal overgebracht, en de kaart van Borneo's westkust uit al de bestaande gegevens te zamen gesteld; die van Borneo's zuid- en oostkust was bijna gereed. Een afstandswijzer der Lampongsche districten werd onder handen genomen. Een twaalfstal personen werd geoefend om later als opnemers te worden gebezigd. De étappekaart met afstandswijzer der residentie Palembang, vermeld in het regeringsverslag over 1856, bladz. 46, werd vastgesteld bij besluit van den gouverneur-generaal van 27 Maart 1857, N°. 45 (*Indisch Staatsblad* N°. 55).

Personele verordeningen. Ambtenaren en officieren, die aanspraak hebben

op een verlof buiten Nederlandsch Indië, wegens 13 jaren onafgebroken verblijf in Indië, of 12 jaren, mits om dringende familiebelangen, kunnen hunne aanvragen onmiddellijk indienen, terwijl die vroeger uitsluitend in de maand October moesten worden ingediend. — Voor de berekening der contributiën van militairen, met de waarneming van burgerlijke ambten belast, aan het weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren in O.-I., werd een gewijzigde grondslag aangenomen. — Bij Koninklijk besluit van 11 September 1857, N°. 44, werden ingetrokken de bepalingen der reglementen voor Indische weduwen- en weezenfondsen, krachtens welke degene, die in het gēnot zijn van pensioen of onderstand, en vergunning hadden op vreemd grondgebied te verblijven, $\frac{1}{3}$ van het pensioen of den onderstand misten.

II. ZEEMAGT.

Sterkte. Bij den aanvang van het jaar 1857 bestond het eskader uit 9 fregatten, 1 korvet, 1 brik, 1 adviesbrik, 7 schoenerbrikken, 1 roeikanon-neerboot, 1 schroefkorvet, 1 schroefschooner en 9 stoomschepen, te zamen 24 bodems, in het geheel bemand met 2196 Europeanen en 512 inlanders. Op het einde des jaars bestond het eskader uit 25 bodems.

In de behoefte aan officieren van alle rangen der zeemagt heeft men voldoende kunnen voorzien. Alleen bleven eenige adelborsten der 1^e klasse ontbreken. Aan Europesche matrozen was geen gebrek. In de verwisseling van officieren, onderofficieren en mindere schepelingen, die om verschillende redenen in aanmerking kwamen om naar Nederland terug te keeren, werd behoorlijk voorzien.

Het getal zieken bij de zeemagt heeft bedragen 6010; daarvan zijn hersteld 4012, geëvacueerd 1949, overleden 56. De sterfteverhouding tot de gemiddelde sterkte van het eskader (met inbegrip der inlandsche zeevarenden, 2687 koppen) was als 1:74,658. Door bijtelling van 7 verdronken schepelingen, klimt het aantal overledenen tot 45 en wordt de sterfteverhouding als 1:62,488. Van de behandelde zijn aan 58 personen, in verschillende rangen dienende, geneeskundige verklaringen afgegeven van ongeschiktheid voor de dienst wegens lichaamsgebreken, of om tot herstel van gezondheid naar Nederland te worden opgezonden.

Stationnering. Gedurende dit jaar waren de verschillende stations bezet als volgt: Westkust van Sumatra 2 schoenerbrikken; Oostkust van Sumatra 1 adviesbrik; wateren van Riouw, Linga en Siak 1 brik, bij afwisseling tijdelijk versterkt met 1 schoenerbrik, 1 adviesbrik en 1 stoomschip; Noordwestkust van Borneo 2 stoomschepen; Oostkust van Borneo 1 schoenerbrik; wateren van Celebes en onderhoorigheden bij afwisseling 1 fregat,

1 schroefkorvet en 1 stoomschip, en daarenboven 2 schoenerbrikken; wateren der Molukken 1 stoomschip en 1 schoenerbrik; wateren van Menado 1 stoomschip.

Van het eskader was gedurende de laatste maanden des jaars ook nog 1 schroefkorvet gestationneerd in de Chinese wateren.

Gouvernements-schoeners en kruisbooten. Sterkte. De dienst werd verrigt door 2 schoeners, 1 stoomvaartuig en 64 kruisbooten, gezamentlijk bemand met Europeanen: 5 gezaghebbers, 15 stuurlieden, 1 machinist, 1 konstabel; en met inlanders: 64 gezaghebbers (djoeragan's), 68 mandoors, 263 roergangers (djoeroemoedie's), 948 matrozen en 8 vuurstokers; in het geheel 1575 koppen. Voor de 2 schoeners, die aan de formatie ontbraken, was een schroefstoomschip in aanbouw. Vijf kruisbooten werden voor de dienst afgekeurd. Twee daarvan werden door nieuwe vervangen. In plaats der overige waren nieuwe in aanbouw bij particuliere bouwmeesters. Eene poging, om dien bouw door uitbesteding aan de algemeene concurrentie over te laten, mislukte.

Genomen proeven om zoogenaamde inlandsche kinderen te plaatsen als djoeragans hadden, op eenige weinige uitzonderingen na, geen gunstig gevolg.

Stationnering. De verdeeling was in dit jaar als volgt: Noordkust van Java 23 kruisbooten; Bataviasche flotille 3; Sumatra's westkust 3; Sumatra's oostkust 3; Lampongsche districten 1; residentie Banka 1 schoener en 6 kruisbooten; residentie Riouw 4 kruisbooten; westkust van Borneo 1 schoener en 8 kruisbooten; zuid- en oostkust van Borneo 1 stoomvaartuig en 3 kruisbooten; gouvernement van Celebes en onderhoorigheden 4 kruisbooten; residentie Menado 2; residentie Timor 2. Van de reserve-flotille te Batavia en van de stations te Palembang, op Banka en op Timor, werden tijdelijk gedetacheerd: 1 kruisboot te Passeroean, 2 ter oostkust van Sumatra, 2 in de Lampongs en 1 te Anjer, als postboot voor de gemeenschap met de Lampongs.

Commissie tot verbetering der Indische zeekaarten. Vooral door de ijverige medewerking van de officieren der zeemagt was de commissie in staat, in dit jaar de navolgende kaarten uit te geven, te weten: vaarwaters van Tjilatjap (nieuwe uitgave), Straat Makasser, eilanden nabij Padang, noordelijke en zuidelijke gedeelten der westkust van Sumatra. Door die uitgave werden bij het hydrographisch bureau de algemeene kaarten van den Archipel voltooid.

Haven- en equipage-departementen, werven en pakhuizen Batavia. Het havenkanaal werd gedurende dit jaar over een groot gedeelte van zijne

lengte behoorlijk uitgediept, doch daarna nam de verzanding weder aanmerkelijk toe. Men vertrouwde daarin later door stoombaggermolens op meer afdoende wijze te kunnen voorzien. Aan de zeehoofden werd met kracht gearbeid. — *Samarang*. Blijkens de Bijlage 1 van het regeringsverslag over 1856, werd in dat jaar ondernomen de vernieuwing der zeehaven te Samarang. Dat werk beoogt de daarstelling eener haven (doode), door middel van sluizen in gemeenschap te stellen met de Samarangsche rivier. De kosten zijn geraamd op ongeveer f 770,000, en de tijd van uitvoering op 7 à 8 jaren. Inmiddels zal de rivier als haven behouden blijven. Haar ongunstige toestand deed evenwel de noodzakelijkheid ontstaan, om een geul te graven door de bank vóór hare monding, tot onderhoud van de gemeenschap met de reede, in afwachting der voltooiing van de nieuwe zeehaven. Dit werk werd in den loop van dit jaar begonnen, maar was bij het einde daarvan nog niet voltooid.

Marine-etablissement op Onrust. Het drijvend droogdok bewees goede diensten. Behalve een tiental schepen der Nederlandsche marine en twee gouvernements-vaartuigen, hebben 53 particuliere schepen, zoo Nederlandsche als vreemde, van het dok gebruik gemaakt, die alle bovendien nog meer of minder gerepareerd zijn, terwijl op Onrust nog 5 koopvaarders hebben getimmerd, zonder in het dok te zijn opgenomen.

De sterkte der bij deze inrigting te werk gestelde veroordeelden bedroeg op primo Januarij 1857, 224 inlandsche en 15 Chinesche bannelingen; op ultimo December waren die cijfers 211 en 19.

Marine-etablissement op Soerabaïja. Tegen het einde des jaars was het bassin, zoomede de plaats waar de in reparatie zijnde schepen moeten liggen, door uitbaggering merkelyk in diepte toegenomen. Tot in de maand Julij, toen het drijvend droogdok tot het ondergaan eener groote herstelling, na veeljarig gebruik tijdelijk buiten dienst werd gesteld, hadden van hetzelfde gebruik gemaakt 5 oorlogschepen, 2 particuliere stoomschepen en 1 kiel-ligter. Gedurende dit jaar werden in timmering opgenomen 8 schepen van het Nederlandsch eskader, 5 gouvernements-vaartuigen, en onderscheidene kruisprauwen.

Fabriek voor de marine, het stoomwezen en de nijverheid. Een nieuw reglement werd dit jaar voor de fabriek vastgesteld. Deze is vooral bestemd om te voorzien in de behoefte voor 's rijks zeemagt en stoomwezen; zij kan echter tevens dienstbaar worden gemaakt voor openbare werken en de verschillende departementen van algemeen bestuur. — Als maatstaf voor de werkzaamheden kan eenigermate strekken, dat dit jaar in het geheel werd ver-

werkt eene som van *f* 443,472, waarvan aan materialen *f* 180,355. Het gemiddeld getal werklieden was 788 daags.

STATISTIEK BETREKKELIJK DE LAND- EN ZEEMAGT IN NEDERLANDSCH WEST-INDIE, OP ULTIMO DECEMBER 1857.

I. LANDMAGT.

a. Suriname.

Drie kompagniën van het bataillon jagers N°. 27, 1 kompagnie artillerie, de koloniale guides, het korps invaliden, de geneeskundige dienst en de administratie hebben eene presente sterkte van 27 officieren en 672 onderofficieren en soldaten. De formatie is 59 officieren en 826 onderofficieren en manschappen. — Tot aanvulling dezer sterkte zijn uit Nederland aangekomen 205 Nederlanders en 99 vreemden; in de kolonie gereëngageerd 40 en aangeworven 7 man.

Schutterij te Paramaribo. Sterkte: 27 officieren en 557 onderofficieren en schutters.

Gewapende burgerwacht in de divisiën en districten. De sterkte der 7 divisiën en 2 districten is: 41 officieren, 415 onderofficieren en vrije schutters en 659 niet vrije schutters.

Hospitaal. Geen der vroegere jaren levert eene zoo gunstige verhouding op tusschen de sterfgevallen en het aantal der in het militaire hospitaal verpleegde zieken (waaronder schepelingen van Zr. Ms. zeemagt, civielen en slaven), hetgeen wordt toegeschreven aan het wegblijven der gele koorts en andere epidemische ziekten. In 1855 bedroeg het aantal overledenen 125 van de 878 verpleegden, of ruim 14 pCt.; in 1856 52 van de 902, of ruim 5 pCt., in 1857 slechts 22 van de 872, of 2½ pCt.

b. Curaçao en onderhoorigheden.

Van het bataillon jagers n°. 27: 8 officieren en 271 onderoffic. en sold.

De kompagnie artillerie: . . 4 " 126 " "

Geneeskundige dienst en genie: 6

Uit Nederland zijn tot voltallichouding aangekomen: 5 officieren en 96 onderofficieren en manschappen; in de kolonie hebben zich gereëngageerd 20 en zijn aangeworven 7 man.

De stedelijke schutterij op Curaçao was sterk 18 officieren en 440 onderofficieren en manschappen; de landelijke schutterij 11 officieren en 957

onderofficieren en manschappen. (De met verlof afwezigen hieronder begrepen.)

Schutterij.

Stedelijke op Curaçao: 18 offic., 440 onderoffic. en manschappen.

Landelijke	»	11	»	957	»	»
Op Bonaire	2	»	282	»	»	
» Aruba.	—		510	»	»	
» St. Eustatius	4	»	57	»	»	
» St. Martin.	8	»	121	»	»	

Op St. Eustatius is een korps van 21 vrijwilligers te paard en op St. Martin telt de schutterij te paard 1 officier en 27 ruiters.

Hospitaal. Van de 551 verpleegden, overleden er 15.

II. ZEEMAGT.

a. *Suriname.*

Op ultimo December 1857 waren aanwezig: 1 brik, 1 stoomschip, 1 schoener, 2 kanonneerbooten, te zamen 27 stukken, en 262 man.

b. *Curaçao.*

Gedurende 1857 zijn eens of meermalen aangekomen en vertrokken: 2 korvetten, 2 brikken en 1 schoener.

GENEESKUNDIGE DIENST.

Aan de Reductie!

» De jongste (bij Koninklijk besluit van 17 Februarij dezès jaars, n°. 60, » plaats gehad hebbende) reorganisatie der militaire geneeskundige dienst bij » de landmagt, is ontegenzeggelijk eene verbetering van het lot en de vooruit- » zigten van de officieren van gezondheid en apothekers,» schreef ik in de *Geneeskundige Courant* van 18 Maart ll., N°. 12; en veroorloofde mij, bij diezelfde gelegenheid, het stellen der volgende vraag: » Doch, hoevele » maanden zullen en moeten er nog verlopen, alvorens de 10 officieren van » gezondheid en de 2 apothekers der 2^e klasse, mitsgaders de 20 officieren » van gezondheid en de 4 apothekers der 3^e klasse, de hoogere rangen zullen » bekleeden, welke nu voor hen zijn gedecreteerd geworden?» waarop ik de volgende ontboezeming vermeende te mogen uiten: » Wenschelijk ware » het derhalve, mijns bedunkens, dat voortaan, zoodra de officieren van » gezondheid en de apothekers aan de vereischten van art. 19 der wet van » 28 Augustus 1831 (*Staatsblad* n°. 128) voldaan hebben, men hun de » gelegenheid verschaffe, de voor hoogere rangen gevorderd wordende examens » af te leggen, om het even of er al dan niet vacatures zijn; ten einde hen, » zooals dit met ieder ander officier van het leger plaats grijpt, oogeen- » blikkelijk als er eene plaats vacant komt, te kunnen bevorderen.»

Die gedane vraag en geuite wensch vorderen, ter hunner regtvaardiging, eenige toelichting.

In 1831 (en wèl bij Koninklijk besluit van 26 September n°. 60), was de geneeskundige dienst insgelijks gereorganiseerd geworden, en moesten alstoen, ten gevolge dier reorganisatie, evenzeer 10 chirurgijn-majours worden aangesteld. Welnu, de 2 laatsten van dat 10tal gelukkigen, werden eerst aangesteld den 11den November 1832; dus 15½ maand na het genomen besluit!

Dat nu, onder het beheer van den tegenwoordigen Minister van Oorlog, het spreekwoordelijk geworden *echt Nederlandschzinnig festina lente*, de plaats ruimt voor *meerdere voortvarentheid*, kon ik, toen ik mijne vraag

ter neder schreef, natuurlijk niet weten, en geloof ik, — met het oog op de vroegere handelingen van eenen Inspecteur van de militaire geneeskundige dienst, wijlen den Heer Dr. P. L. Beckers, die van 1845 en 1847, drie chirurgijn-majoorplaatsen onvervuld liet, en terugziende op het zooeven door mij aangevoerde (het in 1851—1852 plaats gegrepene), — mij te mogen vleijen, dat men de door mij gestelde vraag niet zoo geheel en al als »eene uit de lucht gegrepene” zal beschouwen, en men ze vooral niet als »ongegrunde voorbarige vitlust” zal opnemen.

Thans heeft men zich, — en daarvoor geloof ik, dat den Heere Minister van Oorlog alléén en bij uitsluiting de dank toekomt, — wat meer gehaast dan in 1852. Nu toch hadden de laatste chirurgijn-majoor-benoemingen reeds den 22sten Mei jl., dus eene goede 5 maanden na het reorganisatie-besluit plaats; terwijl men, in 1852, tot 8 Februarij, *ergo* 4½ maand gewacht heeft, alvorens de 2 eerste chirurgijn-majours van het gunstige besluit van 26 September 1851 jousseerden; en er, zooals reeds boven werd opgemerkt: in het geheel 15½ maanden moesten verloopen, alvorens de 2 laatsten van het 10tal in het genot en de voordeelen der hoogere rangen kwamen!

Dit ter regtvaardiging der door mij gestelde vraag.

Wat nu den door mij geuiten wensch aangaat, deze blijft in zijn geheel, en neem ik daarvan geen enkel woord terug; zelfs nu niet, nu het blijkt, dat men zich — ook dan wanneer het de militaire geneeskundige dienst geldt — thans wat meerder spoedt dan vroeger. En hoezeer nu reeds een 12tal 2^e luitenants-doctors tot den 1^{en} luitenants-rang bevorderd zijn, en het overige 8 of 9tal reeds examen afgelegd heeft of aflegt, en het zich laat aanzien, dat nog voor het einde van dit jaar de 6 militaire apothekers de vruchten plukken zullen van de gunstige bepalingen, vervat in het besluit van 17 Februarij 11; blijft het toch ontegenzeggelijk wáár, dat de militaire geneeskundige officieren, »door dat niet eerder examen afleggen dan wanneer er plaatsen vacant gekomen zijn,” op het stuk van bevordering, nog steeds in de ongunstigste positie blijven verkeerden, in vergelijking van ieder ander officier onzes legers.

Dezen exceptionneelen toestand nu wenschte ik te zien ophouden; en daartoe kan men geraken, indien men maar aan het door mij — en stellig door ieder belanghebbende — verlangde, wilde gehoor geven.

Volgens art. 19 der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), »kan geen officier van gezondheid van de 5^e klasse, geen apotheker van »de 5^e klasse en geen paardenarts der 5^e klasse, tot den onmiddellijk opvolgende rang worden bevorderd, dan na vier jaren in eerstgemelden rang »te hebben gediend.”

»Voor de bevordering tot officier van gezondheid der 1^e klasse, tot apotheker van de 1^e klasse en tot paardenarts van de 1^e klasse, wordt mede eene dienst van vier jaren in den onmiddellijk voorafgaanden rang »gevoerd.» (Zie Wet van 11 Julij 1855 N°. 74.)

Nu is er in het volgende artikel (art. 20) wel sprake van een »af te leggen examen,» doch nergens lees ik, noch in dat artikel, noch in de geheele wet, dat dat examen niet zoude kunnen of mogen worden afgelegd, alvorens eene vacature ontstaan is. Waarom zouden zij, die volle 4 jaren in de respectieve inférieure rangen gediend hebben, het examen voor hooger rang niet mogen afleggen, om, na van hunne geschiktheid voor dien hooger rang bij een zoodanig examen de blijken te hebben gegeven, bij het eventueel openkomen eener betrekking, naar ouderdom van rang, *dadelijk* — zooals dit in den regel bij het geheele leger plaats grijpt — te kunnen worden bevorderd. Ik voor mij geloof niet dat daartegen eenige de minste ernstige bedenking zou kunnen worden aangevoerd. Integendeel, ik houde het er voor: dat niet één der officieren van het Nederlandsche leger, van den Minister van Oorlog af tot aan den jongsten 2^{den} luitenant toe, bij eenig nadenken, de billijkheid van mijnen wensch, of de uitvoerbaarheid der zaak, zal ontkennen of ondoenlijk oordeelen.

Tot aandrang van hetgeen ik, in het belang mijner vroegere kunstbroeders, zoo wenschelijk, en — ik veroorloof het mij te zeggen, — zoo strikt regtvaardig en billijk acht, zij het mij vergund, op eene omstandigheid te wijzen, welke zich thans, juist op het oogenblik dat het gunstige besluit van 17 Februarij ll. wordt ten uitvoer gelegd, voordoet.

Op bladz. 55 van het Officiersboekje dezes jaars, komen, onder N°. 10 en 12, twee officieren van gezondheid der 5^e klasse voor, welke voor 5 jaren naar West-Indië gedetacheerd zijn. Beide die heeren zijn, als ik mij niet bedrieg, derwaarts vertrokken in den jare 1838, en hadden dus, *reeds destijds*, ruimschoots het radicaal (6 en 5 jaren 2^e luitnants-dienst) om — des gevorderd — het examen voor officier van gezondheid 2^e klasse (1^e luitnants-rang) te kunnen afleggen. Dit is evenwel niet geschied, dewijl men het hun niet heeft willen toestaan?! Wat is daarvan het gevolg? dat zij nu reeds, of ten minste eerstdaags, 16 hunner jeugdiger collega's hen in bevordering zien boven het hoofd springen!! Kan men zoo iets aangenaam noemen? en — ik vraag het met de hand op het hart — is het billijk? is het regtvaardig??

Ik weet wel dat, in art. 21 der bevorderingswet, te lezen staat: »dat, wanneer de officier van gezondheid ter zake van dienstverrigtingen, op het tijdstip dat het examen plaats heeft, belet geweest zijnde daaraan deel te

nemen, daarna het eerstvolgend examen, aan hetwelk hij deel kan nemen, bijwonende en aan de vereischen van hetzelfde voldoende, hij in bevordering rang neemt boven hen, die, jonger in rang dan hij, hem in bevordering waren voorbijgegaan;" doch ik weet tevens, dat in de geheele wet *niet* te lezen staat: dat men — om ons nu maar tot onze twee West-Indische officieren van gezondheid te bepalen, — hen de jaren, die zij langer dan hunne jongere kameraden in den 2^{den} luitnants-rang moeten doorbrengen, pecunieel vergoedt. Met andere woorden: hen, bij hunne eventueële bevordering, „bij wijze van *rappel*;" in het genot van het 1^e luitnants-inkomen stelt, over al de maanden of jaren, die zij, buiten hunne schuld, zoo veel langer in den 2^{den} luitnants-rang hebben moeten doorbrengen dan hunne jongere kunstbroeders.

Dat verbeteringen nooit meer kans van wêslagen hadden dan thans, nu wij aan het hoofd van het Departement van Oorlog een' man geplaatst zien, die, sedert zijn optreden als Minister, reeds bij meer dan eene gelegenheid getoond heeft, het militair geneeskundig korps een goed hart toe te dragen, daarvan houde ik mij in de ziel overtuigd. Het is die overtuiging, welke mij lust en moed gaf, deze regel of wat op het papier te stellen, en er allerbeleefdst een plaatsje in den *Militaire-Spectator* voor te verzoeken.

Amersfoort,
8 Julij 1860.

De gepens. Eerste offic. van gezondh. 2e klasse,
W. C. VAN LEERSUM.

REPLIEK OP HET *OVERZIGT* ONZER „BEDENKINGEN TEGEN DE BESCHOUWINGEN OVER DE OEFENINGEN DER INFANTERIE ENZ.," VOORKOMENDE IN DEN *MILITAIRE-SPECTATOR*, JUNIJ 1860.

(INGEZONDEN.)

Er zijn onderwerpen waarover de verschillende gevoelens zoo zeer uitéénloopen, ja zelfs zoo geheel lijnregt tegen elkander indruischen, dat men er schier aan wanhopen moet, door wisseling of wrijving van denkbeelden, tot eene gewenschte éénheid van overtuiging te geraken. Vooral doet zich dit geval voor, wanneer de opinionist aan de eene zijde, zich schuldig maakt aan minachting van tegenovergestelde meeningen; wanneer hij door verkeerd geplaatste eigenliefde, door blindelingsche ingenomenheid met eigen oordeel, geen tegenspraak van anderen dulden kan, en door gemis aan grondige praktische kennis, het problema — van geheel praktischen aard — als een theorema wil oplossen. Om de waarheid zijner stelling aan anderen op te dringen, neemt de opinionist niet zelden zijne toevlugt tot middelen, die, of niet zeer kiesch zijn; bijv. hij begrijpt *onwillekeurig*, — door gebrek aan

« *l'art d'écouter* » — uwe redeneringen anders, dan uwe bedoeling geweest, en door elk onbevooroordeelde begrepen is; óf wel, hij handelt deloijaal, door *opzettelijk* uwe redeneringen uit haar verband te rukken, en ze op eene listige, soms zeer piquante wijze, overeenkomstig zijn, doch geheel tegenstrijdig met uw oogmerk, te combineren en op te disschen; niet be-seffende, daardoor aan den onpartijdigen opmerker de zwakheid zijner stelling te verraden. Het is na te gaan voor welke variatiën een dergelijk thema vatbaar is.

Het was om bovenstaande redenen, dat wij, eenige jaren geleden, het onnoodig oordeelden, de partij op te nemen voor onzen eerstgeborene, « *wij zien den splinter wel in het oog van anderen, maar enz.* » (zie *Milit. Spect.* Dec. 1854, p. 260), tegen eene quasi *wederlegging* door zekeren Josua (zie *Nieuwe Spect.* 1855, p. 594), en besloten liever een beroep te doen op het onpartijdig oordeel en gezond verstand van het lezende publiek, dan eene beoordeeling te wederleggen, die geene wederlegging verdiende.

Om dezelfde redenen zouden wij ook nu, onzen door de publieke opinie monding verklaarden zoon « *Bedenkingen tegen de beschouwingen enz.* » niet in bescherming behoeven te nemen tegenover de sarkastische beoordeeling. « *Overzicht der Bedenkingen tegen de beschouwingen enz.* » (zie *Milit. Spect.* Junij II. p. 579) van zekeren kritikaster, en ons kunnen verheffen boven eene kritiek, die beneden alle kritiek is. Immers, tegenover de vinnige, aanmatigende en ongunstige beoordeeling van één individu (zie noot p. 295), mogten wij van verschillende zijden, zoowel openlijk als confidentieel, de voor ons gevoel vleijendste betuigingen ontvangen van sympathie met de denkbeelden in onze « *Bedenkingen* » ontwikkeld; betuigingen waarop wij te meer hoogen prijs stellen, niet alleen omdat zij ons schier van alle zijden, maar vooral ook, omdat zij ons van personen gewerden, in 't leger algemeen bekend als kundige, echt praktische officieren (1), en als geen leeken in 't schrijversgild.

Daar echter recensent schijnt te veronderstellen, dat zwijgen consenteren is, en dat wij in staat zouden zijn onze kinderen voor de militaire wereld te verloochenen, gevoelen wij ons gedrongen voor eenige oogenblikken de pen op te vatten, in 't vertrouwen dat de geachte Redactie van den « *Militaire-Spectator* » deze regelen in haar tijdschrift zal willen opnemen.

De Redactie kan te gereeder op haar besluit, vervat in de reeds aangehaalde noot, terugkomen, dewijl wij niet voornemens zijn, misbruik te

(1) Mannen de *nieuwe school* met hart en ziel toegedaan, volgens de *goede* beteekenis van het woord, thans in het « *Overzicht* » aangeduid.

maken van het geduld des welwillenden lezers, dien wij veronderstellen geheel en al op de hoogte van het onderwerp en derhalve in staat te zijn te beoordeelen, in hoeverre het »Overzicht» onze meeningen en redeneringen juist wedergeeft, zoo als ze door ons in geschrifte gebragt, en door ieder onbevooroordeelde op te vatten zijn (1).

Maar zelfs al wilden wij ons de moeite getroosten, het gedeelte van het »Overzicht», dat werkelijk een overzicht onzer »Bedenkingen» is, de revue te laten passeren, de daarin aangehaalde redeneringen te ontzenuwen, en weder in het juiste verband terug te brengen, wat door den consequentiënmaker met voorbedachten rade scheef en verdraaid is voorgesteld, wij zouden zulks niet beter kunnen doen, dan door eene verwijzing naar onze »Bedenkingen» zelve. Handelden wij anders, wij zouden het onpartijdig oordeel en gezond verstand van het lezend publiek miskennen.

En wat nu het overig gedeelte van het »Overzicht» betreft, hetwelk eigenlijk niets met onze »Bedenkingen» te maken heeft, en den luitenant meer persoonlijk regardeert, zoo iemand zich daaraan ergeren mogt, hij zeker 't allerminst. Wij kunnen op het hierbedoelde gedeelte van het »Overzicht» niet beter repliceren, dan door te vragen:

Welk belang kan 't lezende publiek er in stellen, of het »Overzicht» een gevolg is geweest van gemoedelijke overtuiging, dan wel, een gewrocht van verkropten spijt en wrevel, over eene gelukte attaque op de *gevolgtrekkingen en toepassingen der »Beschouwingen»*?

Zal het invloed uitoefenen op het oordeel van den verstandigen lezer, of de luitenant gelooft, dat het »Overzicht» à tête reposée, dan wel onder den spiritueusen invloed van een stevig glas grog is gesteld?

Zal er een licht voor 't lezende publiek opgaan, wanneer de luitenant zich verdiept in gissingen, of er identiteit bestaat tusschen Josua, den steller der »Beschouwingen» en den geachten collaborator, die zich als pater adoptivus der »Beschouwingen» voordoet?

Staat er niet geschreven: »doe naar mijne woorden, en niet naar mijne daden»?

Is het niet te bejammeren, dat er van het verstandige wetsartikel: »la recherche de la paternité est interdite;» door de vrijheid van drukpers, dikwijls een onverstandig misbruik wordt gemaakt?

(1) Hoe wenschelijk de Redactie het ook acht eene polemieck te vermijden, waarvan personen eerder dan zaken het onderwerp zouden gaan uitmaken, heeft zij, voornamelijk ook naar aanleiding van eenige vragen in het *Overzicht* voorkomende, ook voor den geachten schrijver der *Bedenkingen*, thans nog eenige bladzijden in haar tijdschrift beschikbaar gesteld.

En zou niet menig tegennatuurlijk vader, die ongestraft zijne kinderen verloochent, verdienen door de publieke opinie onder curatele gesteld te worden? (1).

Er rest ons nu nog, even stil te staan bij het gunstig onthaal, dat de nieuwe *Soldaten- en Pelotonsschool* in het »*Overzicht*» is ten deel gevallen. Wij verwijzen den opmerkzamen lezer daartoe, naar 's mans *consequente* (?) redeneringen en *oordeelkundige* (?) opmerkingen, betreffende de vereischen van degelijke reglementen tot primitive opleiding van den soldaat.

Om echter met eenigen grond te kunnen beslissen, of pater abdoptivus der »*Beschouwingen*,» *par acte de conscience*, of wel *par acte de complaisance* — zoogenaamde bliksemafleiders — zoo gunstig gestemd is voor die beide eerste gedeelten onzer exercitie-reglementen, zullen wij de hoofdpunten van overeenstemming der beide vlugschriften, zoo wel als der *Bedenkingen*, welke geheel of gedeeltelijk met de *Beschouwingen* in strijd zijn, zamenvatten. Daardoor zullen wij als van zelve geleid worden, tot een gemotiveerd gunstig oordeel over die beide gedeelten onzer exercitie-reglementen.

Hoofdpunten van overeenkomst :

- 1°. dat de linie-taktiek tot een verouderd stelsel behoorde ;
- 2°. dat ons oefeningsstelsel nog gedeeltelijk op dat verouderde systeem gebaseerd was ;
- 3°. dat onze exercitie-reglementen, dientengevolge noodwendig eene herziening en wijziging behoeften, in den geest van de hedendaagsche taktiek ;
- 4°. dat het niet alleen voldoende was dusdanig gewijzigde exercitie-reglementen te hebben, maar ook, dat de troep oordeelkundig, in den geest der nieuwere taktiek, geoefend moest worden ; en
- 5°. dat de nieuwere taktiek vorderde, dat ook het intellectueel gehalte van den soldaat, werd ontwikkeld en bevorderd, om hem bruikbaar te maken voor het *verspreide* gevecht (2).

Hoofdpunten van strijd der opiniën :

- 1°. dat, ofschoon het linie-stelsel verouderd is, de daarbij voorheerschende taktische discipline, *binnen zekere grenzen*, ook onontbeerlijk is, bij het oefeningsstelsel volgens de hedendaagsche taktiek ;
- 2°. dat tot bevordering van taktische discipline, de soldaat *aanvankelijk*

(1) Wij veroordeelen dus niet het anoniem schrijven, maar alleen het *misbruik* der anonimiteit.

(2) Betrekkelijk deze 5 hoofdpunten erkent Steller der »*Beschouwingen*» zelve, dat zij weinig of geen nieuws bevatten. (Zie voorwoord der *Beschouwingen*.)

grondig en machinaal moet geoeffend worden, om hem bruikbaar te maken voor het gevecht in *gesloten* orde;

- 3°. dat hij eene herziening of wijziging onzer reglementen, het stellen, bewegen, en aanvoeren van den troep in het werkelijk gevecht, op den voorgrond moeten staan, maar ook moet voorzien worden in de toestanden buiten het gevecht en in vreedstijd; moetende bij alle oefeningen het eerste vereischte steeds als *doel*, en het aankweken en handhaven van taktische discipline, immer als belangrijk *middel* tot bevordering van dat doel voor oogen gehouden worden;
- 4°. dat eene vereenvoudiging onzer exercitie-reglementen, waarbij de soldaten-school tot *twee*, de pelotonsschool tot *acht* en de bataillons-school tot *zestien* bladzijden, — thans bevatten zij successievelijk 70, 107 en 147 pag, — gereduceerd zouden worden, gelijk zou staan, als had de infanterie *geene* exercitie-reglementen;
- 5°. dat een oefeningsstelsel, toegepast volgens dergelijke beginselen, een totaal gemis van praktischen zin zou bewijzen, en tot eene geheele ontbinding van taktische discipline zou leiden;
- 6°. dat op grond van den meer en meer uitgebreiden werkkring des soldaats in oorlogstijd, volgens de hedendaagsche taktiek, in verband met den minder gunstig ontwikkelden militairen geest onzer natie, en bij geen voldoende equivalent in de verstandelijke ontwikkeling onzer lotelingen, zes maanden oefening in het eerste en zes weken in elk volgend jaar te kort is voor onze militie;
- 7°. dat een beroep op het geheele jonge leger (zie p. 5 der »*Beschouwingen*») om zich uit de kluisters der oude school los te maken, en eene miskenning van *de meeste onzer tegenwoordige hoofdofficieren* (zie p. 51 der »*Beschouwingen*») niet pleit voor het kiesche gevoel en heldere doorzicht van den steller der »*Beschouwingen*,» en ook zekerlijk niet bevorderlijk kan zijn voor de goede zaak; en
- 8°. dat ons oefeningsstelsel tot basis moet hebben, de beide bestemmingen waaraan ons leger in tijd van oorlog kan moeten beantwoorden, maar vooral de *hoofdbestemming*.

Behoeven wij, na deze recapitulatie der bestredene en verdedigde denkbeelden, den lezer te doen opmerken, dat de *Soldaten- en Pelotonsschool* niet in den geest van de »*Beschouwingen*» zijn?

Toch zien wij het vreemde verschijnsel, dat een kampvechter voor de »*Beschouwingen*,» *over het algemeen met de reglementen ingenomen is?*! (pag. 288 *Overzicht*).

O consequentie!

Is het noodig, dat wij, na deze recapitulatie, voor den aandachtigen lezer herhalen, dat het elementaire onderwijs van den soldaat in de *Soldaten- en Pelotonsschool*, wat de algemeene strekking aangaat, voldoet aan de vereischten, in onze »*Bedenkingen*» op den voorgrond gesteld?

Nogtans zien wij het vreemde verschijnsel, dat diezelfde kampvechter tegen onze »*Bedenkingen*,» over het algemeen met de reglementen ingenomen is?!

O consequentie!!

En hiermede nemen wij wederkeerig afscheid van het »*Overzicht der Bedenkingen*,» in het volle vertrouwen, dat de gunstige indruk, dien onze »*Bedenkingen*» aanvankelijk op het welwillende militaire publiek hebben gemaakt, in stede van door de ongunstige recensie te zijn verflauwd, op nieuw verlevendigd is geworden.

Mogten wij andermaal met onzen antagonist in zulk een belangrijk onderwerp, kennis moeten maken, dan geven wij hem den welmeenenden raad, van zijnen kant te trachten, meer met kameraadschappelijke gevoelens bezield, onze redeneringen te bestrijden en te wederleggen.

14 Julij 1860.

Een Luitenant der Infanterie.

BOEKAANKONDIGINGEN.

HET VAANDEL, *vernieuwd tijdschrift, onder redactie van P. F. BRUNINGS, 1^e Luitenant der Infanterie, met medewerking van de Heeren F. J. VAN DEN BERG, J. F. H. BOONACKER, J. BRAKEL, F. ERMERINS, A. J. A. GERLACH, J. HOEK, G. KELLER, J. C. J. KEMPEES, H. M. F. LANDOLT, L. MULDER, C. M. H. PEL, A. POMPE, W. A. VAN REES, J. K. H. DE ROO VAN ALDERWERELT, F. L. RUDOLPH, J. SCHRAVER, A. J. VOORDUIN, A. W. P. WEITZEL, en vele anderen. 2^e Reeks, 1^e Jaargang. Gr. 8°, 's Gravenhage M. J. VISSER. Leiden v. D. HEUVEL en v. SANTEN, 1860. Prijs per jaargang f 5,60.*

(Maandelijks verschijnt eene aflevering van 40 bladzijden; bij de 1^e en bij de 7^e aflevering wordt eene gelithografeerde plaat gevoegd.)

De jaarlijks wassende productie van de Nederlandsche drukpers, stelt een onloochenbaar bewijs daar, van de toenemende ontwikkeling onzer literatuur, ondanks het geringe debiet van Hollandsche werken buiten 's lands, waar de kennis van de Nederduitsche taal eene zeldzaamheid kan heeten. Alleen de binnenlandsche tijdschriften voor godgeleerdheid, staatkunde, wetenschappen, schoone letteren en kunsten zijn reeds zoo talrijk, dat die welke voor een klein of een uitsluitend gedeelte van het publiek bestemd zijn, dikwijls met vele moeilijkheden te kampen hebben om zich staande te houden. Dit schijnt ongelukkigerwijze het *Militaire Weekblad*, in den loop van het vorige jaar opgericht, ondervonden te hebben: Bij 't gelijktijdig bestaan van drie militaire tijdschriften, een militair jaarboekje, en bij een gedurigen toevloed van werken en vlugschriften over militaire onderwerpen en aangelegenheden, zoo oorspronkelijke als vertaalde, heeft genoemd blad zijn leeftijd slechts bij maanden kunnen tellen.

Eenigen tijd later werd *het Vaandel* door eenen anderen uitgever over-

genomen, en trad een nieuwe redacteur op. Onder weinig bemoedigende vooruitzichten, werd nu het Vaandel door een nieuwen vaandeldrager met krachtige hand aangegrepen, die eene fiksche vaandelwacht tot zijne ondersteuning zocht en ook vond, om het in bescherming te nemen. Zoo iemand, dan is de Heer BRUNINGS de man, dien wij, en velen met ons, volkomen berekend achten om de redactie op zich te nemen van een tijdschrift, dat zich nog steeds ten taak stelt: »een orgaan te zijn tot nuttige »en aangename lectuur voor beschaafde militairen, tot popularisering van »het leger, — in 't algemeen van den krijgsmansstand.»

Dat de geachte redactie van het nieuwe *Vaandel* de oorzaken van het vroeger verval van dat tijdschrift daarin meent te moeten zoeken, dat het eene hopelooze onderneming is *krijgskennis* aan te kweeken onder alle standen, kunnen wij zoo onvoorwaardelijk niet toestemmen: Zoo vele bijdragen in wegslependen stijl door den kolonel KNOOP aan het tijdschrift *de Gids* geleverd, het werk van RÜSTOW *over den Oorlog*, waarvan de kapitein DE FREMERY de vertaling op zich nam, bewijzen naar ons gevoelen, door de algemeene belangstelling die zij verworven hebben, de mogelijkheid om *krijgskennis* te populariseren. Maar dat daartoe veel kennis en talent behoort, daarvan houden wij ons even vast overtuigd, als van het moeilijke der taak om met dat doel in ons land een tijdschrift in stand te houden, dat in den smaak valt bij officieren en onderofficieren, bij leger en schutterij, bij lieden van hooge en mindere beschaving. Wij brengen daarom gaarne hulde aan de voormalige redacteuren van *het Vaandel*, die met onverdroten ijver hunne eenmaal aanvaarde zware taak, — door weinig medewerkers verligt, — zoo vele jaren volhielden en wel eenige aanspraak hebben op veler hoogachting. Van den tegenwoordigen redacteur verwachten wij niet minder volharding, en wenschen tevens dat hij, bij de strekking waartoe de nieuwe serie van het tijdschrift zich heeft bepaald »*krijgsmansgeest* aan te kweeken,» met het gelukkigste gevolg be kroond worde. Ook zij die zich bereid verklaard hebben mede te werken tot het bereiken van het nuttige doel met het tijdschrift beoogd, zullen des te meer voldoening smaken, naarmate het meer lezers tellen zal. Hieraan twijfelen wij voor het tegenwoordige te minder, daar onder de medewerkers vele namen aangetroffen worden, reeds zoo gunstig bekend in onze litteratuur, namen van militaire schrijvers, van vroegere redacteuren, of van hen die als ijverige medewerkers van den *Militaire-Spectator* hoog zijn aangeteekend. Op dien grond vertrouwen wij, dat dit tijdschrift niet alleen in alle militaire, maar ook in andere leesgezelschappen zal worden opgenomen, en dat vele en bestendige intekenaren er een langdurig bestaan aan zullen verzekeren.

Oesterreichische Militärische Zeitschrift. Redigirt und herausgegeben von V. STREPFLEUR, K. K. General-Kriegscommissär. Erster Jahrgang. Wien, aus der K. K. Hof- und Staatsdruckerij, 1860. Preis für die Monate April bis December loco Wien 5 fl. 40 kr. österr. Währ.

Het eerste nummer van dit maandelijks uitkomend tijdschrift is in April ll. verschenen. De stof wordt in zes hoofdafdeelingen gesplitst: I. *Theoretisches über Kriegswissenschaften*, II. *Schilderungen des Bestehenden*, III. *Historisches*, IV. *Literatur*, V. *Material zur eigenen Thätigkeit* (waaronder eene opgave van onderwerpen tot eigen militaire bearbeiding, modellen voor topographische teekeningen en studiën, enz. wordt verstaan), VI. *Armeenachrichten*. Het historische gedeelte zal bijzonder in aanmerking genomen worden, daar de uitgever in de gelegenheid is, oorspronkelijk werk uit oorkonden op te nemen. — Ook nieuwe proeven met geschut en vuurwapenen worden medegedeeld.

Iedere aflevering bestaat uit 4 à 5 vellen druks gr. 8°; plannen en teekeningen worden naar behoefsten bijgevoegd.

Met 1 Julij is te Darmstadt bij den boekhandelaar EDUARD ZERNIN (tevens uitgever van de *Allgemeine Militär Zeitung*) verschenen, een nieuw militair tijdschrift, onder den titel: *Militär Wochenblatt für das deutsche Bundesheer*.

De redactie van dit tijdschrift is anoniem. Zij heeft, naar men verneemt, de toezegging van verschillende deutsche regeringen tot het bekomen van officiële bescheiden en tot verdere ondersteuning in hare pogingen, om aan een naauwer verband in het bondsleger bevorderlijk te zijn en als centraal orgaan voor alle zamenstellende deelen te dienen.

Het zal bestaan uit twee gedeelten: een hoofdblad en eene bijlage. Het eerste zal bevatten:

1. Alle in de deutsche bondsstaten uitgevaardigde nieuwe militaire besluiten en voorschriften van algemeen belang.
2. De dispositiën van de Militaire Commissie van den deutschen Bond, die van algemeen belang zijn.
3. Alle mutatiën in het personeel van de deutsche legers.
4. Een vergelijkend overzicht der bestaande, alsmede van de nieuwe inrigtingen en voorschriften der deutsche legers, voor zoover formatie, uitrus-

ting, opleiding, onderhoud en bestemming der troepen en wapens, alsmede de vestingen betreft.

5. Overzicht van het beheer en van de bevelhebbers over de voornaamste instellingen en deelen der duitsche legers (Ministerie van oorlog, generalen staf, adjudantendienst, inrigting van administratie, justitie, geneeskundige dienst, oefening en opleiding, speciale commissie der infanterie, kavallerie, artillerie, van de vestingen enz.)

6. Vergelijkend overzicht van de bij het bondsleger aangenomen benamingen (kommando's en signalen) op het gebied der organisatie, tactiek en techniek.

De Bijlage zal in de eerste plaats zoodanige gedeelten van de duitsche weerbaarheid behandelen, als tot nog toe aan de bemoeijingen van den Bond geheel onttrokken zijn: de vlooten en de marine, verder die staatsinrigtingen welke onmiddellijk in verband staan met de defensie: de spoorwegen binnen de duitsche grenzen, hun gebruik voor transport van troepen. Daaraan zal worden toegevoegd eene nadere opheldering der opgaven in het hoofdblad. Eindelijk zal de Bijlage bevatten: mededeelingen over alle uitvindingen en nieuwe systema's, waarvan de kennis voor het bondsleger bijzondere waarde heeft.

Ieder weekblad zal bevatten $1\frac{1}{2}$ vel in 4°. Prijs per half jaar: gewone uitgave $5\frac{1}{2}$ Thlr.; op velijopapier $5\frac{1}{4}$ Thlr.

VERSCHEIDENHEDEN.

De Engelsche parlementaire dagbladen deelen een verslag mede van het bedrag der sedert 1832 van staatswege uitgekeerde voorschotten aan particulieren, om hen in staat te stellen tot het doen van proeven ter verbetering der wapenen. Het totaal bedrag te dien einde verstrekt, was 72,768 P. st. 55 sh. 9 d. (*f* 875,225.45). De voornaamste sommen waren: 5000 P. st. aan J. NASMYTH, om de toepassing van smeedijzer tot zwaar geschut te beproeven; 10,000 P. st. aan W. C. LANCASTER, voor ovaal-geschut; 7219 P. st. aan sir W. ARMSTRONG, voor de uitvinding van getrokken geschut; 5406 P. st. aan BISHOP en VAUGHAN, voor zwaar geschut; 7810 P. st. aan W. HALE, voor oorlogsvuurpijlen; 1750 P. st. aan MARTIN, voor holle projectilen van eene bijzondere soort; 11,807 P. st. aan MALLET, voor mortieren van groote afmeting; 12,748 P. st. aan J. WHITWORTH, voor trek-, boor- en draaibanken, oprigten eener schietbaan en proeven met klein geweer, tot het onderzoek naar de beginselen, volgens welke een getrokken loop behoort geconstrueerd te worden; en 4247 P. st. aan denzelfde, voor dergelijke proeven met grof geschut.

De nyetoscop, of het instrument, waarvan sir W. ARMSTRONG zich bedient om gedurende den nacht het geschut naauwkeurig op een bepaald punt gerigt te houden, berust op het volgende beginsel: Op het oogenblik dat het geschut gerigt is, wordt van eenig achter of zijwaarts geplaatst voorwerp, het beeld gezien op eene verticale streep in een spiegel. Aan dit voorwerp wordt des nachts eene lamp verbonden, die eveneens in de verticaal van den spiegel moet gezien worden, als het stuk in de juiste rigting is. De elevatie wordt dan gegeven door een waterpashel-clinometer, die een gedeelte van het instrument uitmaakt.

Het is eene algemeen erkende waarheid, dat de volmaakte gedaante en afmetingen der looden puntkogels een hoofdvereischte is tot het verkrijgen van een juist schot. De hierbedoelde volmaaktheid kan door geen beter middel bereikt worden dan door het vervaardigen der kogels door middel van persmachines, waartegen evenwel hier te lande nog steeds bezwaar schijnt te bestaan. De mechanicus BUSCHBAUM in Darmstadt, schijnt er in geslaagd te zijn uitmuntende persmachines te hebben uitgedacht, niet alleen tot kogels, maar ook andere, tot slaghoedjes. Zij zijn door de directie van het groothertogelijk arsenaal beproefd geworden en daarna ten behoeve van verschillende buitenlandsche werkplaatsen geleverd.

De kogelpers-machine heeft een zeer eenvoudig aanzien, wordt door één man bewogen en door een tweeden bediend, levert omstreeks 2000 kogels per uur en weegt ongeveer 275 kilogr. De omslagtige inrigtingen tot het gielen of persen der staven, waaruit elders de kogels worden gevormd, zijn vervangen door een even eenvoudigen als vindingrijk uitgedachten toestel, wiens werking die van de persmachine voorafgaat, door kogelvormige stukken lood van het juiste gewigt der projectilen te leveren, waarna de pers zelve, zonder dat er eenig afval is, werkt en eene aanwending van slechts 6 à 7 kilogr. drukking tot het volledig persen van een kogel noodig is.

De geringheid der afmetingen, van het gewigt en van de prijs dezer beide toestellen, stelt de mogelijkheid daar, ook in de kleinste werkplaatsen, de gewigtigste kriegsbehoeften, namelijk kogels en slaghoedjes, op het naauwkeurigst te vervaardigen.

Proeven met het Whitworth geschut. Den 25sten Mei werd nabij Shoeburyness eene proef genomen met dit geschut tegen de drijvende batterij *Trusty*. Vroeger onderzoek had aangetoond, dat met den glad geboorden 68 C^{er} op korte afstanden gevraagd, de kogel in de ijzeren schildplaat een indruk van 1 tot 2 d^m. diep achterliet, en dat de plaat alleen aan stukken sprong en het zware houtwerk achter de ijzerbekleding sterk beschadigde en verzette, wanneer een derde of vierde kogel op dezelfde plaats trof. Geen der kogels drong evenwel tot binnen het schip door. De conische projectilen van ARMSTRONG waren ten naastenbij door de 4 d^m. platen gedrongen. Nadat in het vorige jaar reeds gunstige resultaten met het platkoppige projectiel uit zwaar geschut, naar het stelsel van WHITWORTH veranderd, verkregen waren, waarbij echter een gegoten 80 C^{er} gesprongen was, en men de beschadigde platen van de *Trusty* door andere van $4\frac{1}{2}$ d^m. dikte van het beste

smeedijzer vervangen had, werd nu een 80 lb door hem zelven vervaardigd, gebezigd.

De afstand tot het schip was nagenoeg de breedte van de rivier. Het eerste schot met 12 lb lading ging door het boord van de *Trusty*, maakte een zuiver gat ter hoogte van de verbinding van twee platen, drong 11 d^m. in het eikenhout en kwam vervolgens tegen eene dikke staaf, die rechthoekig op hare vorige rigting verplaatst werd. Met springlading gevuld, zou het projectiel in dien stand grootere verwoesting hebben daargesteld. Het tweede schot werd gedaan met 14 lb lading, drong door het boord in het dek; de kogel had een zuiver zeshoekige opening in de plaat gemaakt, was niet alleen door het houten boord, maar ook door een der ribben van het schip gedrongen, had de ijzeren knie afgerukt en verpletterd, en het dek met hout- en ijzersplinters bezaaid. De kogel was onbeschadigd, slechts omstreeks 1 d^m. verkort en aan den kop $\frac{1}{2}$ duim uitgezet. Het derde schot ging over het schip; het vierde trof ook zeer hoog, doch door het verplaatsen van het stuk, in eene schuinsche rigting; de kogel drong door het ijzer en het boord, en bleef in het einde van een dekbalk steken. Het vijfde schot trof midden in eene plaat en verder in het dek, verspreidde eene menigte splinters en slingerde eene zware ijzeren staaf in het rond.

Het Whitworth-geschut schijnt voortdurend goed te voldoen. De juistheid laat weinig of niets te wenschen over, en voor de bewapening van kustbatterijen, waar groote naauwkeurigheid in lading, rigtmiddelen, enz. in acht kan genomen worden, de afstanden tot de schepen te meten zijn door eenvoudige instrumenten, en een zeer juist schot van het hoogste belang is, kan men groote diensten van dit stelsel verwachten. De weinig bestrijkende baan blijft evenwel een nadeel voor het gebruik te velde.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(Vervolg van N°. 7, Blz. 305.)

Terugtogt van het Oostenrijksche leger achter den Mincio. — Gevecht bij Melegnago. — Opmarsch van het Fransche leger naar de Chiese.

De gevolgen van den slag bij Magenta waren zeer belangrijk. Het 1° en 2° Oostenrijksche legerkorps kwamen in den vroegen morgen van den 5den te Milaan, hielden aldaar eene korte rust op het plein Castillo, en trokken door de Romeinsche poort weder af. Spoedig daarop kreeg de bezetting der hoofdstad het bevel van den Oostenrijkschen opperbevelhebber, om het kasteel en de stad te verlaten; men bepaalde zich tot het vernagelen van 41 stukken op het kasteel, en reeds den 6den werd het garnizoen, met achterlating van eene aanzienlijke hoeveelheid krijgs- en mondbehoefsten, per spoorrein naar Verona overgebracht. Dien dag werd de brug bij Cassano d'Adda over deze rivier gemineerd, om die, ingeval er eene vervolging mogt plaats hebben, te doen springen.

Na het genomen besluit om op den 5den den slag niet te hervatten, liet het zich verklaren, dat er tot eene gedeeltelijke ontruiming van Lombardijë besloten werd, maar daaruit volgde nog niet *de noodzakelijkheid* om geheel Lombardijë met de Légatiën aan den vijand en aan de revolutie prijs te geven. Intusschen werd hiertoe op bevel des Keizers, die sedert den 30sten zijn hoofdkwartier te Verona gevestigd had, overgegaan, ten einde alle strijdkrachten van den staat achter den Mincio te vereenigen.

Pavia werd reeds den 7den ontruimd; dit was niet meer dan een natuurlijk gevolg van den algemeenen terugtogt, daar deze stad slechts tijdelijk tot eene wapenplaats was ingerigt. Dit was ook het geval met het garnizoen van Laveno, dat afgesneden, zich over het Lago-Maggiore onder de bescherming van het onzijdige Zwitserland stelde. Het werd ontwapend en keerde later, in Julij, naar Oostenrijk terug.

Van meer gewigt was het verlaten op den 10den en 11den van Piacenza en Pizzighetone. Van de eerste vesting werd het materieel der artillerie en genie gedeeltelijk ingescheept, en langs den Po weggevoerd, de vestingwerken werden zooveel mogelijk vernield, en de gierbrug werd weggenomen. In den namiddag van den 10den marscheerde het garnizoen naar Pizzighetone, welke vesting den 11den ook ontruimd werd.

Op denzelfden dag verlieten de Oostenrijksche troepen het kasteel van Brescia. Te gelijk met het verlaten van Lombardijë, ontruimden zij alle plaatsen ten zuiden van den Po, als: Ancona, Bologna en Ferrara.

Na den slag van Magenta vestigde de Fransche Keizer, den 6den Junij, zijn hoofdkwartier in deze stad, alwaar VICTOR EMANUEL dien dag ook aankwam.

Den 7den werd eene deputatie tot den Koning toegelaten, om uit naam der bevolking, de vereeniging van Lombardijë met Piëmont te verzoeken; op dien dag kwamen de eerste troepen van het 2° Fransche legerkorps met den hertog van Magenta (MAC-MAHON) in Milaan. Den 8sten deden de beide vorsten hunne intrede in de hoofdstad van Lombardijë.

Hier sprak NAPOLEON III het leger ten tweeden male bij legerorde aan, waarin hij zijnen soldaten herinnerde, hoe zij slechts ééne maand geleden plotseling werden *te wapen* geroepen, toen het noodzakelijkste ontbrak, en het leger bij gedeelten in de vlakten van Piëmont moest déboucheren, in het gezigt van een' krachtigen vijand, die zich reeds langen tijd tot den strijd had toegerust; hoe de geestkracht der natie en hun moed alle bezwaren hadden overwonnen, en Frankrijk andermaal bewezen had zijne oude deugden nog te bezitten; hoe groot Frankrijks hulpbronnen zijn, hoe krachtig zijne vaderlandsliefde is; hoe de verbondenen in tien dagen het Piëmontese gebied bevrijd hadden van de overweldigers; hoe het verbonden leger vier gelukkige gevechten geleverd, en door ééne beslissende overwinning, de poorten van Lombardijë's hoofdstad geopend had, terwijl 33,000 Oostenrijkers buiten gevecht waren gesteld, 17 kanonnen, 2 vaandels veroverd en 8000 man gevangen gemaakt waren.

Na die daden geschilderd te hebben, sprak hij van de gevechten die zij nog te leveren, van de hinderpalen die zij nog te overwinnen hadden.

„Ik vertrouw op u,” zoo eindigde hij. „Moed dan, brave soldaten van het leger van Italië!

„Uit den hemel zien uwe voorvaderen trotsch op u neder.”

Tevens rigtte hij eene proclamatie aan het Italiaansche volk, — dus niet enkel aan de bewoners van Lombardijë, — het oproepende zich te scharen onder de vanen van Koning VICTOR EMANUEL, om vereenigd naar één doel: *de bevrijding van hun vaderland*, te streven.

Zooals wij zagen had het 8e Oostenrijksche legerkorps (BENEDEK) bevel gekregen op Melegnago terug te trekken, en den uitersten regter vliengel van het leger uit te maken.

De Fransche Keizer gelastte den maarschalk BARAGUAY d'HILLIERS, wiens legerkorps geen deel aan den slag van Magenta genomen had, zich op den 8sten met den hertog van Magenta te vereenigen, en, — daar de Keizer onbekend was met de sterkte van den vijand bij Melegnago en St. Giuliano, — langs den straatweg van Milaan op Lodi voortrukkende, den vijand uit Melegnago te verdrijven.

Het 1^e Fransche legerkorps was bij de ontvangst van dit bevel nog ver achter; het was 's avonds van den 7den bij St. Pietro l'Olmo, tusschen Magenta en Milaan aangekomen, en het korps van den hertog van Magenta, waarvan een gedeelte te St. Donato stond, had zóó zeer geleden, dat de hertog niet zeer geneigd scheen, den marsch reeds voort te zetten.

BARAGUAY d'HILLIERS zegt in zijn rapport aan den Keizer:

„Tijd was noodig om den aanval op Melegnago met goed gevolg uit te voeren. Maar uwe Majesteit heeft mij gelast de operatiën op denzelfden dag te beginnen, waarop ik St. Pietro l'Olmo verliet; hierdoor werd mijne taak veel moeilijker, daar de 5^e divisie niet vóór 5½ uur in de stelling bij St. Giuliano kon aankomen.”

Nog 's avonds van den 7den bezocht BARAGUAY d'HILLIERS den hertog van Magenta te St. Donato, om zich met hem te verstaan over de te nemen maatregelen. Men kwam overeen, dat de hertog van Magenta St. Giuliano zou aanvallen, om, zoodra hij zich van die plaats had meester gemaakt, op den linker oever van den Lambro over te gaan, en over Mediglia de Oostenrijksche stelling in den rug te komen.

Het 2^e korps moest St. Giuliano niet verlaten, alvorens de voorhoede van het 1^e korps daar zou zijn aangekomen; zoodra dit legerkorps eenigzins vereenigd was, zou het Melegnago in het front aanvallen. Aan het gevecht om Melegnago namen deel 3 Fransche divisieën van het 1^e legerkorps, ondersteund door de artillerie van het 2^e korps; van de Oostenrijksche zijde slechts de brigade Roden (regement Kroonprins van Saksen en 2 bataillons grenstroepen), die Melegnago bezette; de brigade Boer stond in reserve tusschen den Lambro en Lodi.

De brigade Roden had Melegnago versterkt. Op den straatweg naar de zijde van St. Giuliano was eene barrikade opgeworpen, het regts van den weg gelegen kerkhof ter verdediging ingerigt en eene batterij geplaatst ter hoogte der eerste huizen van de stad; regts en links in het bedekte en doorsneden terrein waren tirailleurs opgesteld.

Des middags ten 5 uur was de divisie de la Motterouge vereenigd bij St. Donato. Reeds één uur vroeger was de divisie Decaen op marsch gegaan. Zij had in last over Trivulzo, Morsenchio, Linate, Biassano, Robbiano en Triginto op Mediglia te marscheren, en bij deze plaats te wachten tot ook de divisie de la Motterouge zou zijn aangekomen.

Ten 5 uur ging deze divisie, waarbij zich de hertog van Magenta bevond, op marsch. Zij vond St. Giuliano niet bezet door den vijand, wachtte hier de aankomst der eerste troepen van het 1^e legerkorps, en verliet ten 5½ uur den grooten weg, links afslaande, om over Carpaniello en de Casine-Barona, zich bij Mediglia te vereenigen met de divisie Decaen. Deze divisie ondervond echter groote bezwaren op haren marsch, daar zij slechts smalle wegen door een zeer doorsneden en bedekt terrein kon volgen. Men meende bij Carpaniello eene brug over de rivier te vinden, maar ook deze was vernield, en eerst ten 6 uur kwam de divisie bij Mediglia aan. Het 2^e legerkorps vervolgde nu den marsch; ter hoogte van Borgo-nuove gekomen, hoorde men een hevig kanon- en geweervuur in de rigting van Melegnago en San Brera: het 1^e korps was dus reeds in een hevig gevecht gewikkeld, en bij Dresano komende, zag men de Oostenrijkers reeds terugtrekken op Lodi.

BARAGUAY d'HILLIERS had een' grooten marsch af te leggen, en vond bij zijne aankomst in St. Giuliano, ten 5½ uur, den weg versperd door de bagage van het 2^e legerkorps. De divisie Bazaine vervolgde haren marsch op Melegnago, langs den breeden straatweg. Aan weërszijden van den weg zijn diepe slooten, daarover liggen kleine steenen bruggen, die de gemeenschap daarstellen met het omliggende bedekt en doorsneden terrein; links ziet men den toren van het gehucht San Brera liggen.

Ten 3¾ uur, op 1200 ellen van de barrikade gekomen, liet BAZAINE de divisie halt houden; 6 stukken werden op den weg in batterij gebragt, en ééne kompagnie Zouaven regs en links *en tirailleur* opgesteld.

De batterij opende nu het vuur, dat door de Oostenrijkers beantwoord werd. Na eenige schoten rukte de Fransche artillerie moedig vooruit, om op nieuw op korten afstand de barrikade te beschieten. Het was reeds laat, de verliezen waren groot, maar de andere divisien die regs en links eene omtrekking van Melegnago zouden beproeven, deden nog niets van zich hooren. De 1e divisie (FOREY) was bij Betolma regs afgeslagen en, over Civesio, Viboldane en Mezzano, te Pedriano aangekomen; alhier bragt de generaal FORGEOT 12 stukken in batterij, gedekt door één bataillon jagers, die hun vuur openden tegen het kerkhof.

In weerwil van die gunstige afleiding voor den aanval van het centrum,

veroorzaakte de Oostenrijksche batterij aldaar groote verliezen. BARAGUAY D'HILLIERS besloot dan ook zich van de barrikade meester te maken. Hij deed de geheele divisie de randsels afleggen, en de brigade Gose, voorgegaan door de Zouaven, in den looppas de barrikade bestormen. De kolonel PAULZE D'YVOY verzamelt zijne Zouaven, en, gevolgd door het 55^e regiment, aangevoerd door den kolonel BORDAS, zijn zij spoedig op korten afstand de barrikade genaderd. Eene Oostenrijksche kolonne trekt hen teemoet; het voorste gelid bestaat geheel uit officieren, die, om hunne soldaten aan te moedigen, en bij hen de vrees voor de Fransche bajonetten te overwinnen, zelve een geweer hebben opgenomen. Ijdele pogingen, vruchteloze geestdrift! Wel ondergaat de Fransche kolonne groote verliezen door het vuur uit het kerkhof, doch niets is in staat de Zouaven, door hun' dapperen kolonel voorgegaan, tegen te houden. Zij dringen de barrikade binnen, en wenden zich daarop tegen het kerkhof, terwijl het 55e regiment de eerste huizen der stad bemagtigt.

In dien tijd was ook de divisie LADMIRAULT aangekomen. Bij St. Giuliano sloeg de 2e brigade (NÉGRIER) links af, om, evenwijdig met den straatweg, in de rigting van St. Brera door te dringen. Zij maakte de reserve uit van de 1e brigade (NIOL), waarbij zich LADMIRAULT bevond, en die Melegnago zou trachten om te trekken. Deze brigade vond ook slechts eenige landwegen om te volgen; bij het gehucht Zivito hielden deze wegen zelfs geheel op. Men bevond zich te midden van moerassige akkers, door diepe slooten gescheiden. De infanterie kon slechts langzaam en met de grootste moeite voortkomen, de artillerie in het geheel niet. LADMIRAULT besloot toch den marsch voort te zetten met zijne infanterie, alleen het 21^e regiment achterlatende tot dekking der artillerie. Deze moest van de weinige aanwezige hulpmiddelen gebruik maken, om overgangen daar te stellen; boomstammen en wagens werden aangebragt, en het gelukte hen eindelijk den weg naar St. Brera te bereiken. LADMIRAULT was intusschen ter hoogte van St. Brera gekomen, en daar hoorde men het hevige gevecht, waarin de kolonne van het centrum gewikkeld was. Hij zond het 10^e bataillon jagers *en tirailleur* in de akkers, die hem het uitzigt belemmerden. Spoedig stuitte dit op den vijand; een der eerste schoten trof hun aanvoerder, BONNEAU DE BEAUFORT, die doodelijk werd gewond. Verder voortdringende bereikten zij eene hoogte, die den straatweg beheerschte; deze afdalende, stuitten zij op een' diepe sloot, waarachter eene door den vijand bezette pachthoeve lag. De sloot te doorwaden, de pachthoeve stormenderhand te nemen is het werk van een oogenblik, en kort daarna vereenigen zij zich met de Zouaven van de 5^e divisie, om met hen het kerkhof te vermeesteren.

LADMIRAUT vervolgde den marsch, de huizen van Melegnago steeds op zijne regter flank houdende. Daar hij bespeurde dat de Oostenrijkers terugtrokken, zond hij het 15^e regiment in den looppas vooruit, om den vijand af te snijden van zijnen terugtogt. Doch plotseling ziet hij zich in zijnen marsch gestuit door den Lambro; de pogingen om dien te doorwaden zijn vruchteloos, de oevers te steil, de rivier te diep: hij moet zijne verdere omtrekking opgeven.

Inmiddels waren de Zouaven en het 55e regiment de stad binnengedrongen. De Oostenrijksche artillerie was teruggetrokken achter de brug over den Lambro, met achterlating van één stuk. De brigade Roden bood den dappersten tegenstand; meermalen gingen de Oostenrijkers tot den aanval over, en het 55e regiment werd bij een dier aanvallen zoo zeer in 't naauw gebragt, dat de adelaar niet dan met de grootste moeite gered werd. In de straten, maar vooral bij het kasteel en de kerk, was de verdediging het krachtigst, en de aanvallende kolonnen ondergingen geduchte verliezen. Bij den aanval op het kasteel sneuvelde de kolonel PAULZE D'YVOY; de Zouaven, in woede ontstoken, herhaalden den aanval, maar zij waren te veel verzwakt. BARAGUAY D'HILLIERS zond daarop het 57^e regiment ter ondersteuning, en nu eerst gelukte het hun den vijand terug te slaan, op de brug over den Lambro.

Op den linker vleugel der Oostenrijkers bedreigde FOREY den terugtogt op Lodi; op hunnen regter vleugel was ook de brigade Niol de stad binnengedrongen.

Ofschoon de Oostenrijksche generaal BERGER het bevel had gegeven aan de brigade Boer, om over den Lambro te trekken, en de brigade Roden te ondersteunen, kon dit onder deze omstandigheden niet meer plaats hebben. Van beide zijden werd de brug bedreigd, en daarom tot de ontruiming van Melegnago besloten. Bij dezen terugtogt werd een gedeelte afgesneden, en door het 15^e regiment gevangen gemaakt. De Franschen vervolgden den vijand over de brug, en zelfs drong het 55^e regiment door tot het posthuis, buiten de stad aan den weg naar Lodi gelegen, toen het plotseling werd tegengehouden door een moorddadig vuur van twee stukken, die bedekt waren opgesteld. In verwarring werd het regiment teruggeworpen op Melegnago en de kolonel BORDAS zwaar gewond.

Het was reeds laat, en de lucht, meer en meer betrokken, ontladde zich in een hevige onweder en zware stortregens. Met de grootste moeite hielden de Franschen de huizen bezet, die uitzigt hadden op den weg, en eerst toen een gedeelte van het 54e regiment door LADMIRAUT regts werd afgezonden, op den weg naar Cassano, en de Oostenrijkers in de flank werden bedreigd,

bleek het dat dit standhouden gediend had, om hun' verderen terugtogt te dekken. Hiervoor werd het hoog tijd, daar ook ééne batterij van het 2e legerkorps den weg naar Lodi bestreek.

De hertog van Magenta had begrepen niet tijdig genoeg in den rug der Oostenrijksche stelling te kunnen komen, en had eene batterij vooruitgezonden, terwijl de beide divisien bij Balbiano en Dresano bleven, en daar het bivouac betrokken.

In het centrum werden 2 bataillons van het eerst laat aangekomen 21^e regiment, belast met het bezetten der uitgangen naar de zijde van Lodi.

FOREY moest ingevolge zijne ontvangen bevelen den marsch voortzetten op Cerro, maar inziende dat hij zich dan te veel verwijderde van de 5^e divisie, besloot hij op Riozzo te marscheren. Het zal omstreeks 6½ uur zijn geweest toen hij den marsch voortzette. Het doorsneden terrein vertraagde zeer den marsch, en eerst ten 9½ uur bereikte hij den weg van Melegnago op Landriano. Het gevecht had geheel opgehouden; de vijand was in aftogt op Lodi, en FOREY liet zijne troepen, die sedert 's morgens 4 uur op marsch waren, halt houden, toen een stafofficier hem het bevel bragt, zich bij Melegnago met de andere troepen te vereenigen.

De brigade Roden vereenigde zich met die van BOER bij Castel-Bernardi, alwaar deze vooraf stelling had genomen. De divisie hield zich daar staande, totdat alle gewonden waren weggevoerd.

De maarschalk BARAGUAY D'HILLIERS geeft op een verlies te hebben ondergaan van 942 man aan dooden, gewonden en vermisten, waarvan 12 officieren gesneuveld en 56 gewond; tevens meldt hij 1200 Oostenrijkers in de Fransche ambulances opgenomen, en 800 à 900 man gevangen te hebben gemaakt.

De officiële Oostenrijksche naamlijsten daarentegen vermelden 758 man aan dooden, gewonden en vermisten, waarbij men nog eenige officieren en manschappen moet voegen van het regiment Kroonprins van Saksen, die gevangen genomen werden.

„Wij moeten hier vragen,” zegt de Oostenrijksche berigtgever, „wie onwaarheid spreekt. De Oostenrijksche opgaven zijn officieel, de namen vermeldende van de dooden en gewonden. De Fransche opgaven zijn voor de Parijzenaars.”

Het verlies der Franschen was dus buitengewoon groot, vooral aan officieren, in aanmerking nemende het gering aantal troepen, en den korten duur van het gevecht.

De generaal BOER stierf aan zijne wonden, toen hij naar Lodi werd gevoerd.

Al moesten de Oostenrijkers Melegnago ontruimen, toch was het voordeel van dezen dag op hunne zijde. Zij hadden getoond den vijand nog geenszins te vreezen, en konden de Adda bereiken zonder verontrust te worden. Op denzelfden dag had meer noordelijk een onbeduidend achterhoede-gevecht plaats gehad bij Vaprio en Canonica, tusschen eene afdeeling Piëmontesche troepen en de divisie URBAN, die de algemeene beweging van het Oostenrijksche leger volgende, van Gallarate over Monza terugtrok.

Den 9den Junij, dus den dag na het gevecht bij Melegnago, kwam het hoofdkwartier van den veldmaarschalk GIULAI reeds in Cavatigozzi, digt bij Cremona. Van daar werd de terugtocht in eene meer noordelijke rigting voortgezet; het hoofdkwartier kwam den 11den in Verolannova, en het leger was dien dag vereenigd aan den Oglio, tusschen het hoofdkwartier en Orzinovi.

Den 15den verplaatste GIULAI het hoofdkwartier in Leno, en van daar ging het Oostenrijksche leger achter de Chiëse terug, met uitzondering der divisie Urban.

Deze was na de gevechten bij Vaprio en Canonica, aan de Adda, op den 8sten, langzaam, en zonder vervolgd te worden, over Chiari, in de rigting van Bagnolo teruggetrokken; den 14den Junij stond de achterhoede van deze divisie — de brigade Rupprecht — nog aan de Mella bij Capriano.

Het 1°, 7° en 8° legerkorps hielden de hoogten van Lonato en Castiglione delle Stiviere tot den 20sten bezet, terwijl zij de overgangspunten bij Monte Chiaro en Ponte S. Marco door hunne achterhoeden deden bewaken.

Het 5° legerkorps trok terug op Volta, en het 5°, met de kavallerie-divisie, op Guidizzolo, van waar alleen het legerkorps den terugtocht voortzette naar Goito.

Den 20sten eindelijk, volgden de overige korpsen, en den 21sten was het Oostenrijksche leger in zijn geheel achter den Mincio vereenigd.

De Oostenrijkers verrigten dus dezen terugtocht in 17 dagen, en de afstand, dien het leger had afgelegd, was 20 mijlen.

Deze ontruiming van Lombardijë heeft aanleiding gegeven tot zeer verschillende beoordeelingen. Terwijl eenigen het verlaten der Po-vestingen afkeuren, en verlangd hadden dat het Oostenrijksche leger stand had gehouden aan de Adda, zijn anderen zeer ingenomen met den beslissenden maatregel, om het leger achter den Mincio te vereenigen, en aldaar het tweede gedeelte van den veldtocht te doen aanvangen.

Zoo men al toestemmen moet, dat eene geheele ontruiming van Lombardijë tot aan den Mincio, onberekenbaar de zedelijke kracht van het verbonden leger vermeerderde; dat deze ontruiming den geallieerden niet slechts een onverwacht militair voordeel opleverde, maar, het revolutionnaire karakter der be-

volking in aanmerking nemende, van een onberekenbaar politiek gewigt was; dat geheel Italië deze ontruiming beschouwde als een gevolg van den slag bij Magenta, en het er voor hield, dat het Oostenrijksche leger zich niet meer sterk genoeg rekende, om zijnen vijand in de vlakke van Lombardijë het hoofd te bieden; dat alle kosten en verbeteringen aan de vestingen be-
steed, door deze ontruiming geheel opgeofferd werden: — des te meer moet men het besluit prijzen om, met opoffering van al deze voordeelen, te breken met het eerste gedeelte van den veldtogt, waaraan niets meer te veranderen viel, om het tweede gedeelte, met nieuwen moed, volgens een nieuw plan, en met vereenigde krachten aan te vangen.

De vestingen aan den Po waren voorzeker van groot belang geweest bij het openen van den veldtogt, vooral Piacenza, indien het leger nabij die vesting den aanval des vijands in eene krachtige defensiva stelling had afgewacht; maar van het oogenblik dat het leger strategisch overvleugeld was, en dit na den verloren veldslag steeds zou blijven, werd het standhouden aan de Adda in het open veld, onder ongunstige omstandigheden, niet meer raadzaam.

De Po-vestingen hadden haar gewigt verloren.

Het verbonden leger zou zich niet door die vestingen hebben laten ophouden, maar even als het handelde na de ontruiming dier vestingen, de noordelijke operatie-lijn behouden hebben, die langzaam en met vereenigde krachten hebben gevolgd, om, waar het werd aangevallen, met overmagt den slag te kunnen aannemen, hoogstens met dit onderscheid, dat het een observatie-korps zou hebben achtergelaten, en dit wel altoos zwakker dan de bezettingen voor de vestingen vereischt, om deze in verband met het legerkorps onder Prins NAPOLEON, in bedwang te houden. Die vestingen, omringd door eene haar vijandige bevolking, zouden bij eene nederlaag van het Oostenrijksche leger, afgesneden zijn van de overige gedeelten des rijks, en met hare bezetting en grooten voorraad van materiëel en krijgsbehoefsten voor den verdediger verloren zijn. Die vestingen dus, zouden de magt des verdedigers verzwakt, zijne strijdkrachten verdeeld en versnipperd, en dus niet voldaan hebben aan het hoofdvereischte van het oorlogvoeren, om de strijdkrachten zooveel mogelijk vereenigd te houden. Hierbij kwam nog, dat tot nu toe, door de behaalde voordeelen der bondgenooten, het Europeesche evenwigt nog niet verstoord was, doch het kon worden, door het voortzetten van den veldtogt aan den Mincio.

Welke zou dan de houding zijn der grootte mogendheden?

Indien de Duitsche belangen hierbij in het spel kwamen, indien de onzijdigheid van den Kerkelijken Staat niet geëerbiedigd werd, zou dan Pruisen niet meer actief optreden?

Zou daarvan niet een Europeesche oorlog, van den grootsten omvang, het gevolg kunnen worden, en was deze voor Oostenrijk niet te wenschen?

Het verlies van den slag bij Magenta, met den daarop gevolgden terugtocht achter den Mincio, deed Pruissen reeds besluiten, zes legerkorpsen mobiel te verklaren, en daarmede stelling te nemen aan den beneden-Rhijn, terwijl deze mogendheid in de Bondsvergadering een voorstel ter tafel bragt, tot het opstellen van een observatie-leger aan den boven-Rhijn. In verband met Engeland en Rusland wilde Pruissen andermaal bemiddelend tusschen beide treden, en gelukte deze bemiddeling niet, was dan niet de deelneming van Duitschland aan den strijd te voorzien?

Voor Oostenrijk kon dus het tweede gedeelte van den veldtocht onder gunstiger omstandigheden afgewacht worden, dan die bij het begin van den oorlog geweest waren, maar daarvoor moest geheel gebroken worden met het eerste gedeelte, en het leger, vereenigd in den sterken vesting-vierhoek, den verderen loop van den veldtocht afwachten.

Met den terugtocht der Oostenrijkers uit Milaan en achter den Mincio, was dus een groot gedeelte van den veldtocht geëindigd, maar de Fransche Keizer kon met regt zijne soldaten voorbereiden op volgende gevechten en meerdere hinderpalen. De oorlog was op een standpunt gekomen, dat er eene grootere krachtsontwikkeling zou vereischt worden, dan tot nu toe het geval was geweest.

De spoedige terugtocht der Oostenrijkers had NAPOLEON aangespoord om met de grootste bedachtzaamheid den marsch voort te zetten, daar hij in de geheele ontruiming van Lombardijë eene poging der Oostenrijkers meende te zien, om hem uit te lokken zijn leger in afzonderlijke korpsen te verdeelen, daarmede snel vooruit te rukken, en bezit te nemen van den buit, die hem zoo gewillig werd afgestaan.

Maar juist daarom besloot hij zijn geheele leger vereenigd te houden, opdat hij, ook bij het volgen der noordelijke operatielijn, bij de noodzakelijkheid van slag te moeten leveren, steeds overwinnaar zou kunnen blijven. Daarom bepaalde hij zich van den 8sten—12den Junij tot het concentreren van zijn leger aan de boven-Adda; dien dag vestigde NAPOLEON zijn hoofdkwartier te Gorgonzola, en VICTOR EMANUEL het zijne te Vimercate. Schoon het slaan der bruggen over de Adda, bij Cassano door de Fransche, en bij Vaprio door de Piëmontesche pontonniers, met vele zwarigheden gepaard ging, door den hoogen waterstand van de rivier, werden deze echter overwonnen, en het leger vervolgde den 15den Junij den marsch naar den Oglio; de voorhoede kwam dien dag te Coccaglia en den 14den in Brescia. Het Fransch-Sardinische leger concentreerde zich in de volgende dagen om deze stad en aan de Mella

(linker zij-rivier van den Oglio); het Fransche hoofdkwartier kwam den 16den te Travigliato, het Sardinische te Castegnato. NAPOLEON en VICTOR EMANUEL bezochten den 17den Junij Brescia.

GARIBALDI was inmiddels door den slag van Magenta uit zijnen benarden toestand gered, en weder aanvallend gaan handelen.

Vele vrijwilligers, aangemoedigd door den terugtogt der Oostenrijkers, versterkten zijn vrijkorps, en hij trok met de hoofdmagt over Como en Lecco naar Bergamo, welke stad hij den 8sten reeds bezette, terwijl een zij-detachement naar Valtelino trok, en daar den opstand organiseerde. Na een onderhoud op den 10den in Milaan met den Franschen Keizer, vervolgde GARIBALDI zijne krijgsverrigtingen, en kwam den 15den in Brescia, twee dagen nadat deze stad door de Oostenrijkers ontruimd was. In den nacht van den 14den—15den trok hij met zijne hoofdmagt naar Ponte St. Marco, aan de Chiese, om bij deze plaats eene brug te slaan, en dan, langs het Garda-meer, Tyrol te naderen. Daar hij echter wist dat Capriano bezet was door de brigade Rupprecht, liet hij bij Rezzato een tusschen-detachement achter, om zijne verbinding met Brescia te onderhouden. Dit detachement schoof zijne voorposten tot Castenedolo vooruit. URBAN had echter last gegeven aan de brigade Rupprecht om ook dien nacht over Castenedolo op Monte-Chiaro terug te trekken, en zoo kwam het dat de zij-detachementen dezer brigade, tusschen Rezzato en Castenedolo, op de Alpenjagers van GARIBALDI stieten. De Oostenrijkers werden teruggeslagen op Castenedolo, maar dáár door de brigade opgenomen.

GARIBALDI onderrigt van de verschijning des vijands in zijnen rug, moest het slaan der brug opgeven, om de aangevallen afdeeling van zijn korps te ondersteunen. Bij dezen terugtogt had hij nog een gevecht te leveren met eene Oostenrijksche afdeeling, door URBAN naar Ciliverghe afgezonden. Daar VICTOR EMANUEL echter de geheele divisie Cialdini ter zijner ondersteuning zond, was URBAN verplicht den terugtogt aan te nemen, die den 17den over Monte-Chiaro werd voortgezet. De brug over de Chiese bij deze stad werd vernield, en het Oostenrijksche leger in zijn geheel achter den Mincio vereenigd, terwijl van deze rivier alleen de overgangspunten bewaakt werden.

De voorhoede van het Fransch-Sardinische leger rukte daarop van de Mella naar de Chiëse, en werd op den 22sten Junij gevolgd door het geheele leger, dat het voornemen had om den 25sten den marsch voort te zetten. Alvorens echter zich meester te maken van het heuvelland tusschen de Chiëse en den Mincio, wilde de Fransche Keizer de aankomst afwachten van het 5^e legerkorps, onder Prins NAPOLEON.

Reorganisatie der Oostenrijksche strijdkrachten. — Besluit van Keizer FRANS JOSEPH om het offensief te hervatten. — Veldslag bij Solferino.

Reeds half Junij had men in Oostenrijk besloten tot eene nieuwe indeeling der strijdkrachten; aanleiding hiertoe vond men in de oprigting van vele korpsen vrijwilligers, die den Keizer hunne diensten aanboden, alsmede in de mobielverklaring der depôt-bataillons, die als 3^e bataillons bij de regimenten zouden ingedeeld worden, met achterlating van een genoegzaam kader tot het oprigten van nieuwe depôt-bataillons.

Door deze versterking, die in het laatst van Junij omstreeks 100,000 man kon bedragen, stelde men zich voor, het aantal der legerkorpsen te vermeerderen. De strijdkrachten van den Oostenrijkschen Staat werden dien ten gevolge verdeeld in 4 legers.

Daarvan werden *het 1° en het 2° leger* bestemd voor de verdediging van den Mincio en van den zoo vermaarden vesting-vierhoek. Zij maakten *het leger van Italië* uit, en werden zamengesteld uit de 1^e, 2^e, 3^e, 5^e, 7^e, 8^e en 9^e legerkorpsen, die van den Tessino naar den Mincio waren teruggetrokken, uit het 11^e legerkorps, en uit het, met de verdediging van Tyrol belaste, 6^e legerkorps. Bij het 1° leger werd de reserve-kavallerie-divisie Zedtwitz ingedeeld, en bij het 2° leger, de reserve-kavallerie-divisie Meusdorf.

Het 3° leger, onder het opperbevel van den Aartshertog ALBRECHT, bestemd voor *Bondscontingent*, bestond uit het 10^e, 12^e en een nieuw op te rigten legerkorps, en uit eene kavallerie-divisie onder den Aartshertog ERNST.

Eindelijk *het 4° leger*, onder het opperbevel van den veldmaarschalk DEGENFELD, zamengesteld uit het 4^e en uit 5 nieuw op te rigten legerkorpsen, werd belast met de verdediging van het *Adriatische-Kustland*.

Na een lang onderhoud op den 17den Junij met den Keizer te hebben gehad, legde de veldmaarschalk GIULAI het opperbevel neder, en bij dagorde van den 18den Junij, aanvaardde Keizer FRANS JOSEPH het bevelhebberschap over *het leger van Italië*: onder hem, over het 1° leger, de veldmaarschalk graaf WIMPFEN, over het 2° leger, de veldmaarschalk graaf SCHLICK.

Deze indeeling wordt algemeen zeer afgekeurd, niet voor die gedeelten der Oostenrijksche strijdkrachten, die op ver verwijderde oorlogstoonneelen geheel zelfstandig konden optreden, maar wel voor het leger aan den Mincio.

De volgende gebeurtenissen zullen al het nadeelige van zoodanige indeeling doen kennen.

Het Oostenrijksche leger, na de sterke stellingen bij Castiglione te hebben verlaten, was achter den Mincio teruggetrokken, en het scheen hier den aanval van het Fransch-Sardinische leger te willen afwachten. Het Oosten-

rijksche leger was weinig ingenomen met den terugtocht; vooral de uitmuntende kavallerie, die tot nu toe buiten de gelegenheid was gebleven zich te kunnen onderscheiden, zag met spijt de vlakten van Medole en Monte Chiaro aan den vijand overgelaten, daar zij hier buitengewone gelegenheid zou gehad hebben om in groote massa's tegen den vijand op te treden.

In het Oostenrijksche hoofdkwartier had men echter de tijding gekregen, dat het 5^e Fransche legerkorps in aantocht was, en dat de Fransche vloot aanstalten maakte om Venetië aan te vallen. Deze omstandigheden, maar vooral de houding van Pruisen, die alleen het *factisch* bezit van Lombardijë door Oostenrijk, tot grondslag der bemiddeling nam, deden Oostenrijk besluiten nogmaals aanvallend op te treden, en de naauwelijks verlaten stellingen, tusschen den Mincio en de Chiëse, op nieuw te gaan bezetten.

Den 21sten Junij had het Oostenrijksche leger de volgende stellingen op den linker oever van den Mincio.

Het hoofdkwartier van Keizer FRANS JOZEPH, te Villafranca.

Van het 2^e leger, uitmakende den rechter vleugel:

Het hoofdkwartier te Custozza.

Het 8^e legerkorps (de divisiën Lang en Berger), oostelijk van Peschiëra. Bij dit legerkorps moest de divisie Reichlin, van het 6^e legerkorps, die bij Roveredo stond, zich aansluiten, en had dien dag het bevel gekregen naar Peschiëra te marscheren.

Het 5^e legerkorps (de divisiën Sternberg en Palfij), bij Salionze.

Het 1^e legerkorps (de divisiën Stankovics en Montenuove), bij Quaderni.

Het 7^e legerkorps (de divisiën Prins van Hessen en Brandenstein), bij San Zenone.

Eindelijk, de reserve-kavallerie-divisie Mensdorf (de brigaden Zichy en Prins van Holstein), met de reserve-artillerie van het 2^e leger, bij Rosegafarro.

Van het 1^e leger, uitmakende den linker vleugel:

Het hoofdkwartier in Mantua.

Het 5^e legerkorps (de divisiën Schönberger en Martini), bij Pozzolo.

Het 9^e legerkorps (de divisiën Mandl en Crenneville), bij Goito.

Het 11^e legerkorps (de divisiën Blomberg en Schwarzel), achter de beide voorgaande, bij Roverbella.

Het 2^e legerkorps (de divisie Jellachich), bij Mantua.

De reserve-kavallerie-divisie Zedtwitz (de brigaden Bopatarny en Lauingen), en de reserve-artillerie van het 1^e leger bij Grezzano en Mozzecane.

Den 25sten Junij wilde men weder aanvallend gaan handelen. Het Oosten-

rijksche leger trok dien dag over den Mincio; het 8° legerkorps (BENEDEK), bij Salionze; het nam stelling bij Pozzologo, met zijne voorposten bij Castel Venzago en Rivoltella; bij dit legerkorps sloot zich de divisie Reichlin aan, die over Peschiera op Ponti marscheerde; het 5° legerkorps (STADION), bij Valeggio, en bezette Solferino; de brigade Bils werd vooruitgezonden naar het dorp Le Grole en de in het front gelegen hoogten; het 1° legerkorps (CLAM-GALLAS), ook bij Valeggio, en nam stelling bij Cavriana, als eene eerste reserve van het 5° legerkorps; het 7° legerkorps (ZOBEL), met de reserve-kavallerie-divisie en de reserve-artillerie van het 2° leger, over eene pontonbrug bij Ferri. De kavallerie-divisie bezette Tezze; terwijl het 7° legerkorps bij Foresto in reserve bleef.

Van het 1° leger ging het 5° legerkorps (SCHWARZENBERG), ook bij Ferri over den Mincio en bezette Guidizzolo. Het 9° en 11° legerkorps met de reserve-kavallerie-divisie Zedtwitz bij Goito. Het 9° legerkorps (SCHAAP-GOTTSCHÉ), nam stelling bij Ceresole; 2 bataillons en de kavallerie-brigade Lauingen, werden vooruitgezonden naar Medole. Deze plaats werd bezet door de infanterie, uitmakende 10 kompagniën, 4 eskadrons huzaren en 2 eskadrons dragonders, het geheel onder het persoonlijk bevel van den generaal ZEDTWITZ, terwijl het overige der brigade Lauingen, 10 eskadrons, op de heide, oostelijk van Medole stelling nam.

Het 11° legerkorps (WEIGL) bleef bij Castel Grimaldo in reserve, nage-noeg op dezelfde hoogte als het 7° legerkorps. De divisie Jellachich was bestemd om den uitersten linker vleugel te dekken, en onder het persoonlijk bevel van den kommandant van het 2° legerkorps Prins LICHTENSTEIN, stelling te nemen bij Marcaria, aan den Oglio. De kavallerie-brigade Bopatarni, kreeg bevel over Gazzoldo, Piubega en Castel Goffredo de verbinding met de divisie Jellachich te onderhouden. Alle legerkorpsen kwamen den 25sten Junij in de hun aangewezen stellingen, zonder op den vijand te stooten; alleen werden eenige zwakke voorposten teruggedreven.

Het hoofdkwartier van het 2° leger kwam in Volta, dat van het 1° leger te Cereta, en het groote hoofdkwartier van den Keizer, in Valeggio. Uit deze stelling zou het leger den volgenden dag de voorwaartsche beweging voortzetten, en wel de regter vleugel (het 2° leger) tegen de linie Lonato-Castiglione, en de linker vleugel (het 1° leger) over Carpenedolo op Monte Chiaro. Daar men den 25sten geen vijand ontmoet had, meende men dit ook voor den 24sten te mogen onderstellen, en eerst den volgenden dag met den vijand slaags te zullen worden. Er werd dan ook bepaald, dat de legerkorpsen niet vóór 9 uur 's morgens op marsch zouden gaan, en de troepen op dat uur zouden eten.

Andermaal werd hierdoor bewezen hoe slecht het spionnenstelsel was, want de omstandigheden waren zoodanig, dat een slag op den 24sten onvermijdelijk moest plaats hebben.

Wij verlieten het verbonden leger, op den 25sten, aan de Chiëse, en eerst toen Keizer NAPOLEON door zijne talrijke en goede spionnen, onderrigt werd van den voorgenomen aanval des vijands, gaf hij last tot eene algemeene voorwaartsche beweging.

De stelling van het verbonden leger, 's avonds van den 25sten, was als volgt: *het Piëmontesche leger*, sterk 4 divisieën (de divisie Gialdini bewaakte met GARIBALDI de Tyroler-Alpen-passen), stond bij Lonato en Desenzano. Dit leger moest den 24sten den marsch voortzetten op Pozzolengo en Peschiëra; het 1° legerkorps (BARAGUAY d'HILLIERS) bij Esenta, en moest den volgende dag op Solferino marscheren; het 2° legerkorps (de Hertog van Magenta) bij Castiglione, dus op den kortsten afstand van de Oostenrijksche stelling, moest op Cavriana trekken; het 4° legerkorps (NIEL), versterkt door 2 kavallerie-divisieën, Desvaux en Partonneaux, die uit de brigaden der verschillende legerkorpsen zamengesteld waren, bij Carpenedolo, en moest den 24sten den marsch voortzetten op Guidizzolo. De infanterie der keizerlijke garde was gekampeerd bij Monte Chiaro, waar de Keizer tevens zijn hoofdkwartier had; de 8 batterijen artillerie en 5 brigaden kavallerie van de garde, bij Castenedolo, halfweg Monte Chiaro en Brescia. In deze meer achterwaartsche stelling vormde de garde de reserve.

Het 5° legerkorps (CANROBERT) stond nog op den regter oever van de Chiëse, bij Mezzane; het moest den regter vleugel dekken en tevens het 4° legerkorps ondersteunen.

Het front der stelling van het verbonden leger maakte een boog uit van Esenta, over Castiglione en Carpenedolo, tot Mezzane, in het middelpunt waarvan, bij Monte Chiaro, de reserve stond. Deze stelling was dus zeer geconcentreerd, en goed geschikt om er alle gebeurtenissen af te wachten.

Alleen stonden de kavallerie en artillerie van de garde meer achterwaarts, en hadden een' moeilijken marsch af te leggen om op het slagveld te komen.

De divisie d'Autemarre, van het 3° legerkorps (Prins NAPOLEON), stond bij Piadena.

Beide legers, het verbonden en het Oostenrijksche, hadden bevel gekregen op den 24sten den marsch voort te zetten, en, in den avond van den 25sten, slechts 1 mijl van elkaër verwijderd zijnde, moest wel op den 24sten eene ontmoeting plaats hebben.

De Fransche Keizer had echter, uithoofde der groote hitte, gelast dat alle

legerkorpsen, behalve de garde, 's nachts ten 2 uur den marsch moesten aanvangen. De infanterie en artillerie van de garde zouden ten 3 uur opbreken, de kavallerie van de garde ten 9 uur. Tevens werd den kommandanten ten strengste aanbevolen zorg te dragen, dat de troepen vooraf gegeten hadden, en dat een ieder, ook de officieren, voor één dag van levensmiddelen voorzien waren.

Aan de zijde der Franschen was de garde het verst verwijderd van het slagveld.

De afstand van Monte Chiaro tot Cavriana bedraagt 5 uur 20 min.; de infanterie van de garde kon dus ten 10 uur aan den slag deelnemen.

De kavallerie van de garde was 4 mijlen van Guidizzolo verwijderd. Den benoodigden tijd voor rusten, voeren, enz. in rekening brengende, kon men waarschijnlijk van 's middags ten 2 uur op hare ondersteuning rekenen.

Uit het voorgaande volgt, dat het verbonden leger het Oostenrijksche in zijne stellingen van den 25sten zou vinden, en *vóór dat de troepen gegeten hadden.*

Naar alle waarschijnlijkheid konden dus aan den slag op den 24sten deelnemen: van de zijde der verbondenen: 16 Fransche infanterie-divisiën, elk van 8000 man; 4 Piëmontesche van 10,000; 5 Fransche en ééne Piëmontesche kavallerie-divisie, te zamen 170,000 man; van de zijde der Oostenrijkers, 6 legerkorpsen, ééne divisie van het 6de legerkorps, en twee kavallerie-divisiën, of 166 bataillons en 88 eskadrons, zijnde eene sterkte van omstreeks 167,000 man (1). Volgens deze opgaven, overeenkomende met eene *ordre de bataille* of indeeling van het Oostenrijksche leger voor den 24sten Junij, waren er 102 batterijen beschikbaar, waarvan slechts 45 in het vuur zijn geweest. De Fransche divisie d'Autemarre en de Oostenrijksche Jellachich, nagenoeg van gelijke sterkte en op eenigen afstand van het eigenlijke slagveld verwijderd, konden elkaër in bedwang houden, hetgeen in de hoofdzaak dan ook plaats had.

Het verbonden leger verliet ten 2 en 3 uur het bivouac, en stuitte, tusschen 5 en 7 uur, op den vijand. Hierdoor ontstonden afzonderlijke gevechten langs de geheele linie van Castel-Goffredo tot Ponticello bij Pozzolengo, die de inleiding waren tot den veldslag bij Solferino.

(1) Het *Osterreichische-Militärische Zeitschrift* geeft als sterkte van het Oostenrijksche leger bij Solferino op, 143,000 man.

AANTEEKENINGEN, GEMAAKT OP EENE ZENDING NAAR COBLENTZ, IN HET
JAAR 1856, INGEVOLGE DE BEVELEN VAN DEN HEER KOLONEL-
INSPECTEUR DER ARTILLERIE, DD. 23 AUGUSTUS 1856.

(Vervolg van N°. 5, Bladz. 228.)

(Met eene Afbeelding.)

PROJECTILEN.

Men heeft in Pruisen: massieve ijzeren kogels voor 50, 25, 24, 12, 6 en 5 Pfd. Gesmeede ijzeren kartetskogels van 6 en 12 Loth, en gegotene kartetskogels van 24, 16, 12, 8, 6, 4, 5, 2 Loth en van 1 Pfd.

Granaten van 50, 25, 10 en 7 Pfd, granaten voor handmortieren, spiegel- en handgranaten. Voorts brandgranaten van 10 en 7 Pfd. Braudbommen van 50 en 25 Pfd. en eindelijk shrapnels van 12, 7 en 6 Pfd.

De holle projectilen heeten bommen, wanneer zij uit mortieren of bomkanons worden geschoten.

De 10 en 7 Pfd. brandgranaten hebben een buisgat, en bovendien 3 brandgaten; de 50 en 25 Pfd. 4 brandgaten.

Omtrent de kogels valt niets bijzonders op te merken.

De bommen en granaten van 50 Pfd., tot en met de 7 Pfd. hebben alle ooren. Deze ooren schenen mij zeer doeltreffend ingerigt, daar zij geen gevaar loopen om bij het behandelen en verwerken af te breken en het projectiel volkomen rond laten. Welligt ook is de luchtwederstand hierdoor regelmatig.

Ter weërszijde namelijk van het buisgat, zijn twee ovale uithollingen aangebragt (zie bijgevoegde schets Fig. 1), de bovenopening dezer uithollingen wordt in twee ongelijke deelen verdeeld, door een dwarsstaafje, dat gelijk komt met het oppervlak des projectiels; onder door deze staafjes worden de haakjes geslagen, waarmede men het projectiel draagt en in den vuurmond verplaatst. Ook bij het laden der bomkanons heeft deze inrigting het voordeel, dat de bom door middel van eene in de uithollingen passende

tweetandige vork in de ziel gebragt, en daarin naar verkiesen zeer gemakkelĳk verplaatst en gedraaid kan worden (1).

Eene allergewigtigste verbetering heeft men bij de holle projectilen aangebragt, door hen eene bepaalde en zeer groote excentriciteit te geven. — Deze wordt niet verkregen door een versterkten bodem tegen over het buisgat aan te brengen, maar door de middelpunten der uit- en inwendige bollen op eene middellĳn te plaatsen, die loodregt staat op de as van het buisgat (Fig. 1). De uiteinden dezer middellĳn, de zoogenaamde zwaarste en ligtste polen, worden in de gieterij reeds vóór de aflevering door een klein merkteeken aangewezen. Tevens worden er over het midden van het buisgat, twee onderling loodregte halve cirkels bepaald, door middel van twee fijne insnijdingen; één dezer halve cirkels loopt over de zwaarste en ligtste poolpunten, de andere staat daar loodregt op (Fig. 2).

Deze cirkels worden daarna met witte verw nagetrokken, en het ligtste poolpunt door eene pijlspits beteekend. De zwaarste en ligtste polen liggen alzoop op 90 graden van het buisgat en op 180 graden van elkander.

Volgens de bestaande voorschriften, wordt er voor de juiste ligging der polen, slechts eene speling gelaten, bepaald door een cirkeltje van 2 duim Rijnl. middellĳn, beschreven uit een punt, dat juist op 90° van het middelpunt van het buisgat ligt. Wanneer dus het buisgat met de as der ziel zamenvalt, ligt het zwaartepunt daarbuiten op den vollen afstand der excentriciteit, alzoop zoover mogelijk.

Menigvuldige proeven hebben het voordeel van excentrische projectilen be-
wezen; men behoeft slechts een blik te werpen in de Pruissische schoots-
en worpstafels om zich te overtuigen van het nut dat daarin gelegen is.
Tevens schijnt het nu ook wel eenigzins verklaarbaar, waarom het equi-
breeren der granaten bij onze Artillerie niet dan twĳfelachtige uitkomsten
opleverde; immers de excentriciteit was zeer gering, en de middellĳn die
door het zwaartepunt en het middelpunt van den uitwendigen bol liep, kwam
zooveel mogelijk met de as der ziel overeen; daardoor was het dus steeds
wisselvallig in welken zin het projectiel zoude omwentelen; bij de in Pruis-
sen bestaande inrigting daarentegen brengt men het zwaartepunt zoover mogelijk
buiten de as der ziel, en is de omwenteling daardoor veel meer verzekerd,
en den zin daarvan bepaaldelĳk te voorzien.

Het volgende moge zoo noodig nog tot opheldering dienen van het boven-
gezegde. — Het is uit de eerste gronden der *Dynamica* bekend, dat een

(1) Ook de Franschen schijnen het nut van deze ooren te hebben ingezien bij het beleg van Sebastopol. (Zie *Historique du Service de l'artillerie enz.*, Tome I, p. 312 en 313.)

ligchaam waarop eene kracht werkt buiten het zwaartepunt gerigt, eene wintelende voortgaande beweging moet aannemen. De zin der wenteling wordt gemakkelijk gevonden door de voortdrijvende kracht, door middel van een koppel in het zwaartepunt over te brengen.

De kracht in het zwaartepunt geeft dan slechts aanleiding tot een zuiver voortgaande beweging; het koppel tot eene draaijende.

Zij dus (Fig. 3) M het middelpunt eener excentrische granaat, waarop het buskruid volgens K werkt, dan kan men in het zwaartepunt Z , twee gelijke tegengestelde krachten K aanbrengen, evengroot als K ; hierdoor toch verandert men niets aan de evenwichtsvoorwaarden; doch men heeft dan in het zwaartepunt Z eene kracht $K' = K$, die het ligchaam voortbeweegt, zonder eene draaijende beweging te veroorzaken, en verder twee evenwijdig tegengestelde gelijke krachten K en K' die een koppel vormen, waardoor louter eene draaijende beweging ontstaat. Deze draaijing heeft plaats in het vlak, dat door de krachten KK' bepaald wordt, en in den zin door het pijltje P aangewezen.

Ligt het zwaartepunt beneden M (Fig. 5), dan heeft de omwenteling in tegengestelden zin plaats (1).

Bij de omwenteling nu als in (Fig. 5), bewegen de onderste deelen van het oppervlak met eene snelheid die gelijk is aan de snelheid der voortgaande beweging, opgeteld met de omwentelingssnelheid; de bovenste deelen daarentegen met het verschil dier snelheden. Bij (Fig. 4) heeft juist het omgekeerde plaats. De wederstand der lucht, nagenoeg evenredig zijnde met het vierkant der snelheden, is dus in (Fig. 5) het grootst onder het projectiel, in (Fig. 4) daarboven. Het projectiel wordt dus in (Fig. 5), als gedragen door

(1) De hier voorgedragene theorie beschouwe men slechts, als gegeven met het doel, om van de plaats hebbende voortgaande en draaijende beweging eene duidelijke voorstelling te geven. In het algemeen gaat men bij de beschouwing van zulk eene beweging, te veel van het denkbeeld uit, dat de rotatie bepaald of om het middelpunt, of om het zwaartepunt plaats heeft; terwijl men inderdaad, voor elk element der baan, de rotatie kan beschouwen als geschiedende om oneindig vele verschillende verplaatsbare assen, gebragt door elk willekeurig aan te wijzen punt. Komt de bol A bijvoorbeeld van den stand A in A' (Fig. 3'), zoodat het punt C daarbij in C' , en Z in Z' komt te liggen, dan kan men met evenveel regt aannemen, dat de bol in de rigting van het pijltje om het punt C draaide, terwijl dit punt naar C' bewoog, als dat men mag aannemen, dat het punt Z naar Z' bewoog en de bol gedurende die beweging zóó om Z draaide dat de lijn CZ in den stand $C'Z'$ kwam.

Even als men dus de draaijende beweging kan beschouwen als plaats hebbende om de punten C of Z , kan men daarvoor zoo veel andere punten aannemen als men wil, zelfs punten buiten den bol gelegen.

De in den tekst aangeduide beweging is dus eene der oneindige vele wijzen waarop men zich diezelfde beweging kan voorstellen.

D.

2*

den grooteren luchtweerstand, daalt daardoor minder spoedig, bereikt alzoo een grooteren afstand, en is de baan dus meer bestrijkend. In (Fig. 4) daarentegen zal de baan meer gekromd zijn, door den grooteren luchtweerstand boven het projectiel; de schootsverheid geringer, doch blijkens de genomene proeven, de lengte en zijdelingsche afwijkingen veel kleiner dan bij (Fig. 5). De eerste ligging van het zwaartepunt zal dus banen geven zeer geschikt tot het treffen van verticale doelen; het zwaartepunt onder de as, zal voordeelig kunnen zijn bij het bewerpen van horizontale of gedekte doelen. Bovendien zijn alle afwijkingen in het algemeen geringer, doordien de omwentelingen altijd in een bepaalden zin geschieden. Ook bij ricochetteren, bij indirect bresschieten en in eene menigte andere omstandigheden, kan men met voordeel gebruik maken van de verscheidenheid die de banen aanbieden, alleen door de ligging van het zwaartepunt.

Eene opzettelijke beschouwing der bovengenoemde omstandigheden, behoort meer tot de speciale theorie van het schieten en werpen; om intuschen eenig denkbeeld te geven van den grooten invloed, dien de ligging der polen uitoefent, moge de volgende opgave dienen, overgenomen uit de Pruisische schoots- en worptafels.

Met 7 Pfdige houwitser bereikt men met $1\frac{1}{2}$ Pfd. lading en 1° elevatie, met het zwaartepunt *onder*, een afstand (met den eersten boog) van 500 pas; met het zwaartepunt *boven* de as, een afstand van 700 pas. Bij 4° elevatie worden deze afstanden 700 en 1900 pas. Met den 10 Pfd. houwtiser, 2 Pfd. lading, 20° elevatie, zwaartepunt *onder*, 2100 pas, zwaartepunt *boven* de as, 5500 pas, enz.

De juiste ligging van het zwaartepunt wordt bij het laden zorgvuldig nagegaan; het buisgat moet nauwkeurig in de as der ziel liggen en de twee met witte verw. aangewezen halve cirkels, moeten overeenkomen met de loodrechte middellijnen op het voorvlak der monding getrokken; door het spannen van een dun koordje overtuigde men zich van de goede ligging. De pijlspits moest dan in het vertikale vlak van de as der ziel en naar omstandigheden, daaronder of daarboven liggen.

Omtrent de juiste grootte der excentriciteit heb ik geene zekere en overeenstemmende opgaven kunnen bekomen.

Bij de worpen met gevulde bommen van 50 R steen, is het mij gebleken, door bezigtiging van eenige bommen, die juist over de polen in twee stukken waren gesprongen, dat de ijzerdikte bij de zwaarste pool 6,5 Ned. duim bedroeg, bij de ligtste juist de helft of 3,25 Ned. duim; waaruit, volgens berekening, voor de statische excentriciteit (afstand van middel- en zwaartepunt) zou volgen 0,0065 m. m. of ongeveer $\frac{1}{4}$ Rijnl. duim. Naar ik ver-

nam bestond het voornemen om de excentriciteit dezer bommen en van eenige andere projectilen, nog grooter te maken. Men was vooral bij de zware kalibers daardoor gebonden, dat men de ijzerdikte bij de ligtste pool, toch toereikend moest nemen om wederstand te bieden aan de groote ladingen, die bij het bereiken van groote afstanden noodzakelijk waren, en tevens, doordien de inwendige ruimte voor eene krachtige springlading moest berekend zijn.

Bij de Gr. H. Hessische artillerie, is men ook overgegaan tot het invoeren van excentrische projectilen; daar men aldaar nog vele projectilen met versterkten bodem bezat, waarbij de polen alzoo niet op de voordeeligste plaats, dat is op 90° van het buisgat lagen, heeft men bij deze het buisgat toege-schroefd, en op een kwikbad de plaats bepaald, waar het nieuwe buisgat op 90° der gevondene polen moest geboord worden; de ligging der polen was daardoor zeer zuiver op 90° van het buisgat.

In Pruisen geschiedt het equilibreeren door het projectiel op een kwikbad te laten drijven. Het werd mij niet vergund den toestel te bezigtigen; naar de mondeling ontvangene beschrijving bestaat de inrigting in een galgje, dat zuiver vertikaal boven het kwikbad staat; tusschen de stijlen van dit galgje beweegt zeer zuiver horizontaal eene ijzeren plaat, van onderen van een houten vlak voorzien, dat met witte verw wordt bestreken; bij het nederlaten van de plaat, teekent de witte versche verw de ligtste pool af (1).

De granaten hebben geene laadgaten; het nadeel van vele gevulde granaten in voorraad te hebben, werd echter erkend, en bevestigd door het getuigenis van een Russisch officier te Coblenz aanwezig, die ooggetuige was geweest bij eene batterij in Sebastopol, van het achtervolgens springen eener menigte gevulde granaten. Ieder springende granaat stak de nevenliggende aan, zoodat er eene lange reeks van ontploffingen plaats had, die de batterij gedurende een geruimen tijd ongenaakbaar maakte en groote verwoestingen aanrigtte.

De shrapnels (kartets-granaten) dienen in den regel slechts bij de veld-en rijdende batterijen. Zij hebben uitwendig dezelfde gedaante als de gewone granaten, maar zijn bovendien voorzien van een zeer zijdelings gelegen laadgat. Het buisgat bij de shrapnels voor kanons bestemd, is naar binnen verlengd (Fig. 5) en vormt aldaar een inwendige kamer. Deze wordt van binnen verlakt en ontvangt de springlading. Door de zijdelingsche opening worden de kogels ingeladen.

(1) Vergelijk deze en andere opgaven met het opstel: *Veränderungen und Einrichtungen in dem Material und der Organisation der Preuss. Art.*, in het *Archiv. für die Offic. der Preuss. Art. u. Ingen. korps* 1859; als ook XYLANDER *Traite des armes à feu.* D.

In het buisgat komt verder eene houten buis, waarin, op het oogenblik van het gebruik, een zundertje wordt gestoken even als bij onze artillerie. Dit zundertje kan ook getemperd worden voor tusschen-afstanden, door middel van een temperboortje. De houten buis heeft geene kurkenbekleding. De shrapnels voor houwitsers hebben geen kamer. De aanvulling der looden kogels met zwavel, had geene goede uitkomsten opgeleverd. De 6 e^{r} shrapnels worden gebruikt van 500—1000 pas; de 12 e^{r} tusschen 700—1200 pas; die der houwitsers van 400—1200 pas. — Doordien er geene schoten met shrapnels gedaan werden, en de voorwagens der veldbatterijen niet bepakt waren, zijn mij hierover weinig zekere opgaven bekend geworden; het bovenstaande is mij gebleken uit de bezigtiging van enkele shrapnel-granaten die ongevuld bij exercitiën gebezigd werden. De kogels, granaten en kartetsgranaten worden bij de veldbatterijen met blikken kruisen aan de klossen bevestigd; bij de projectielen met buisgaten loopen deze kruisen te zamen in een blikken ring om het buisgat.

De allerlaatst ingevoerde klossen bestaan slechts uit twee plankjes van ongeveer 7 millim. dik, dwarsdraads tegen elkander bevestigd en met een rond gat voorzien, ter opneming van den kogel; de achterzijde van het projectiel komt dus nagenoeg gelijk met het ondervlak der klos; de aan de hoeken, naar de middellijn der ziel afgeronde plankjes, vormen dus een soort van ring, waarop het projectiel met blikken kruisen wordt bevestigd. Noch bij deze, noch bij de oude klossen, sluit de klos tegen den kamer aan. De projectielen worden op de gewone wijze gemald en opgestapeld; die van het merk des stapels voorzien, komen in het midden der voorste zijvlakken; welligt om niet zoo gemakkelijk weggenomen te kunnen worden, of af te kunnen rollen; ook bij avond zijn zij nu gemakkelijker op hooge stapels te lezen.

De projectielen worden in verschillende klassen verdeeld, ten einde zoo veel mogelijk meer gelijke uitkomsten te geven. De granaten voor handmortier, die van 7 en 10 Pfd. worden in twee klassen van gewigt gerangschikt; de bommen van 25 Pfd. in 4, die van 50 Pfd. in 5. De kartetsen hebben houten bodems en deksels, benevens eene ijzeren schijf; de houten bodem is gegroefd voor het aanbinden van de kardoezen; hij is zeer zwaar en komt ongeveer 2 Ned. duim buiten de bus. Alle kartetsen voor veld- en belegeringsgeschut, behalve die voor 24 e en voor de uitvalbatterijen bestemd, zijn $1\frac{1}{2}$ kogel zwaar, en bevatten 41 kogels, waarvan het gewigt zooveel looden bedraagt als de kogel ponden weegt. Alle overige kartetsen hebben het gewigt van den kogel en bevatten 32 kogels. Die voor den houwitser hebben het gewigt van de granaat. Bovendien worden ook

nog druiventrossen gebruikt, althans kartetsen waarvan de kogels op een stoel met stang worden geschikt en waarover een zak komt van grove tijk.

In het arsenaal te Coblentz vond men nog een zwaren hamer als een slinger opgehangen, dien men van eene bepaalde hoogte tegen de granaten liet vallen om de ijzersterkte te onderzoeken; dit beproevingsmiddel wordt echter niet meer gebruikt.

AFFUITEN, VOERTUIGEN, ENZ.

Van deze is het bezwaarlijk een volledig overzicht te geven, door de groote verscheidenheid die daarin bestaat, ten gevolge van het nog in gebruik zijn van oude en vreemde modellen. Wij bepalen ons dus alleen tot de volgende aantekeningen.

Belegeringsaffuiten. Vele zijn nog van Franschen oorsprong. Alle bestaan uit twee zijwangen en hebben veel overeenkomst met de oud-model Nederlandsche.

Over het algemeen zijn zij zwaarder, vooral de houwitsers-affuiten. In plaats van retireerhaken zijn aan de meeste affuitstaarten armbouten, even als bij onze belegeringsaffuiten nieuw model.

De stelschroeven loopen door eene moer, die met vier armen is voorzien, en ronddraaijende bevestigd is op eene ijzeren of bronzen horizontale rigtas, in het midden doorboord en zeer verzwaard tot doorlating der stelschroef. Deze rigtas rust met de tapsgewijs bewerkte uiteinden, in twee tappannen (rigtappannen), die aan de binnenzijde der zijwangen zijn aangebragt.

De rigtas kan in deze tappannen ronddraaijen. Welligt ten gevolge der verschillende modellen van vuurmonden, hebben de affuiten rigtlippen, waarop alzoo het bodemstuk zoowel van lange als van korte kanons kan rusten. Deze rigtlijp soms van hout, doch meesttijds van ijzer, is aan het aslijf, en, door een scharnier met bout en ketting, ook aan het bovineinde der in een vertikaal vlak bewegelijke stelschroef bevestigd.

De armen der stelschroefmoer kunnen met een kettingje vastgezet worden.

Bij sommige affuiten is de rigtlijp ook nog ingerigt tot het opplaatsen van eene stelwig. Om zeer verschillende élevatiën met betrekkelijk korte stelschroeven te kunnen geven, hebben de belegeringsaffuiten aan elke zijwang, twee boven elkander geplaatste rigtappannen. Tusschen de zijwangen wordt een kistje geplaatst tot berging van verschillende benoedigdheden.

De affuit van 12 \mathfrak{R} dient tevens voor den korten 24 \mathfrak{R} er.

De affuiten hebben ijzeren assen en remschoenen met remketting; voorts tappannen voor gebruik en voor vervoer, deze laatsten worden echter bij

den korten 24 \mathbb{E}^{er} niet gebruikt. De grootstmogelijke élevation is bij den 12 \mathbb{E}^{er} 15°; de grootste declinatie 10°; bij den 24er zijn deze hoeken 15° en 11°.

De belegeringsaffuit voor den houwtiser van 25 Pfd., die bij de proeven te Coblentz gebruikt werd, laat eene élevation toe van 20°, eene declinatie van 5°.

De affuit is lang 8 vt. $1\frac{1}{2}$ d^m., en heeft zonder den vuurmond een gewigt van 22 Ctn. De spoorbreedte van alle belegerings-affuiten, is even groot als die der veld-affuiten, namelijk 4 vt. $10\frac{1}{2}$ d^m.. De meeste deelen zijn van olmenhout.

De *vesting-affuiten* zijn affuiten op hooge ramen, op lage ramen of kazemat-affuiten. Zij hebben zeer veel overeenkomst met onze vesting-affuiten oud model, maar bezitten rigtlippen en rigtwiggen, doch bovendien stelschroeven. Die te Coblentz in batterij stonden, waren van Franschen oorsprong, en rustten meestal met den staart op eene zeer hooge smalle schijf, waarvan de middellijn ongeveer 1 Ned el was.

De rollooper had aan het uiteinde een steunhout als bij onze nieuwe ramen tot wal-affuit.

Bovendien vindt men nog in de forten om Coblentz (*Clausenthurm*) dépressie-affuiten, volkomen overeenkomende met de teekening daarvan, voorkomende in het *Archiv für Preussische Artillerie- und Ingenieur-Officiere*, en martello-affuiten; deze laatsten kunnen een geheelen cirkel-omtrek doorloopen, en bestaan uit een horizontaal raam met 4 lage rollen aan de hoekeinden; deze rollen loopen over cirkelstukken of over gemetselde plate-formes van torens. In het midden van het raam is eene spil, waarom het geheel beweegt.

Op het raam staat een laag Gribeauval's vesting-affuit. De beweging der dépressie- en martello-affuiten, met opgelegden 6 \mathbb{E}^{er} , was zeer ligt. Ook hier zijn de hoofddeelen van olmenhout.

Eindelijk heeft men in de laatste jaren vele affuiten aangemaakt van gesmeed ijzer, en op dit oogenblik is men nog te Deutz bezig met de vervaardiging van vele nieuwe dergelijke affuiten.

Men heeft 5 soorten van ijzeren affuiten:

- N^o. I. voor 6 \mathbb{E}^{er} , 7 \mathbb{E}^{er} houwtiser en 12 \mathbb{E}^{er} veldkanon,
- » II. » 10 \mathbb{E}^{er} houwtiser, zware 12 \mathbb{E}^{er} en korte 24 \mathbb{E}^{er} ,
- » III. » 25 \mathbb{E}^{er} houwtiser en langen 24 \mathbb{E}^{er} ,
- » IV. » 25 \mathbb{E}^{er} bomkanon en 50 \mathbb{E}^{er} houwtiser,
- » V. » 50 \mathbb{E}^{er} bomkanon.

Deze affuiten zijn zóó ingerigt dat zij tot allerlei oogmerken kunnen dienen. Door het aanbrengen of afnemen namelijk van enkele zamenstellende deelen, zijn zij te gebruiken als lage kasemat-affuiten, als gewone en verhoogde

raam-affuiten, tevens zijn er de noodige inrigtingen tot vervoer bijgevoegd.

De raders, zijn de zoogenaamde Jone's raders, en van eene zeer bijzondere constructie, ten doel hebbende om het ijzer op de voordeeligste wijze te belasten en daardoor de kleinstmogelijkste afmetingen te geven.

Daartoe bestaan de velgen uit een hollen ijzeren ring, *abc* (Fig. 6), van nagenoeg 6 m. m. ijzerdikte, hierom ligt de doorlopende ijzeren radband *d*. De speeken eindigen aan het eene uiteinde in een zwaren ijzeren klos *e* (Fig. 7), die in de holle velg past; aan het andere uiteinde, dat in de naaf komt, zijn de speeken van een schroefdraad voorzien. De holle ijzeren naaf *f* heeft ongeveer de gedaante van (Fig. 7), en is inwendig in 5 sectoren verdeeld, door even zooveel dwarsschotten. Het schroefende *g* der speeken wordt in de naaf gestoken en daar binnen met een gekartelde schroefmoer opgesloten. Aan de voor- en achterzijde wordt de naaf door opgeschroefde platen gesloten.

De speeken zijn naar binnen en buiten verschervend in de naaf geplaatst. De afzonderlijke velgen worden onderling en met den radband verbonden door ijzeren schroeven met platen. De speeken kunnen met speelruimte door de speekgaten in de naaf bewegen.

Door deze inrigting *hangt* dus de naaf met den last aan de naar boven gekeerde gedeelten van den velgkrans; de onder de naaf geplaatste velgen worden een weinig ingedrukt, en de speeken onder de naaf reiken daardoor iets dieper in hare binnenruimte. Het geheel vormt alzoo een veerkrachtig zamenhangend rad, waarin de draagkracht van het ijzer minder tot ondersteuning, dan wel tot ophanging strekt en alzoo op de voordeeligste wijze is aangewend. De hierbijgevoegde schets dient slechts tot opheldering, doch geenszins ter beoordeeling der afmetingen, daar zij slechts den indruk teruggeeft der herinnering aan een uit elkander genomen rad in de artillerie-werkplaats te Deutz. De meer naauwkeurige afbeelding van eene affuit No. 1, volgt als bijlage op deze aanteekeningen.

Bij deze affuiten zijn alle deelen van ijzer, met uitzondering van één enkel stuk, dat tot betere vastklemming met hout gevoerd is, en van de onderliggers waarop de ijzeren cirkelstukken en een gedeelte van het ijzeren raam rusten.

Men was zeer ingenomen met deze affuiten, die werkelijk zeer vernuftig en doeltreffend zijn te zamengesteld, en zeer zware schietproeven uitmuntend hebben doorgestaan. De herstellingen konden zeer gemakkelijk geschieden door het afnemen en vervangen der beschadigde deelen.

Ik heb echter de stellige verzekering niet kunnen erlangen, dat men werkelijk ook *tegen* deze affuiten geschoten had, en het schijnt mij dus toe, dat ten opzichte dezer affuiten nog altijd deze twee vragen onbeantwoord zijn gebleven:

1. Of bij het treffen der vijandelijke kogels, de getroffene deelen, welligt niet zóó verwrongen en verbogen worden, dat het afnemen en vervangen van deze deelen en van vele der aangrenzende zeer bezwaarlijk wordt, door het klemmen en wringen van tappen, moeren, bouten enz. 2°. Of het niet te vreezen is bij het treffen, vooral van hooge affuiten, door zware kogels, dat de geheele affuit omgeworpen wordt, dáár, waar bij houten affuiten slechts eene afsplintering of doorboring van deelen zoude plaats hebben.

De *stoelen tot mortieren* zijn: houten mortierstoelen, voor 7, 10, 25 en 50 w mortieren; ijzeren stoelen, voor mortieren van 25 en 50 w en steenmortieren; voorts een blok voor den handmortier, en eene stang of lade voor den mortier voor handgranaten bestemd (*Schaftmörser*).

De houten bestaan uit twee zware evenwijdige balken, met kalven en sluitbouten verbonden. Zij hebben ijzeren tappenlegers en opgeschroefde tappendekplaten.

De ijzeren hebben de meeste overeenkomst met de onze, de stoelen zijn evenwel iets lager.

Vóór onder de monding zijn stelschroeven aangebragt, zoowel bij de houten als bij de ijzeren stoelen.

Naar ik evenwel vernam, bestaat het voornemen, om de stelschroeven te laten vervallen en te vervangen door stelblokken of wiggen, wegens de meerdere sterkte van deze laatste.

Om het rigten gemakkelijk te maken, heeft men eene zeer eenvoudige, doch naar het mij voorkwam, zeer doeltreffende inrigting. Het voorste kalf namelijk, heeft eene soort van korte zware ijzeren vork (Fig. 8), die zeer laag langs de bedding strijkt, en telkens bij het vooruitbrengen van den mortier, sluitende wordt aangedrukt tegen een ijzeren pen met kraag, voor het midden des mortiers in de bedding geslagen. Het achterkalf, dat bijna tot op de bedding komt, is in het midden gelijk met den onderkant, voorzien van een plaatje ijzerblik, van ongeveer 8 Ned. d^m. lengte, waarop met witte verw heele, halve en kwart duimen zijn aangewezen door lijnen van ongelijke lengte; wanneer dus de vork tegen de pen aansluit, behoeft men slechts te zorgen, dat eene door rigting of observatie bepaalde deellijn, overeenkomt met eene lijn, met een ruimnaald of mes midden over de bedding getrokken, en loopende door het midden der voorste pen. Het in de rigting brengen en het wijzigen der rigting naar de verkregene uitkomsten, was op die wijze zeer gemakkelijk, en kon veel scherper plaats hebben dan met de gebruikelijke krijtstreep. Daar het ijzerblikken plaatje wel eens door het aanhoudend werpen losraakte, bestond het voornemen om de schaal voortaan op het kalf zelf in te snijden.

De stang der *schaftmörser* is van hout, de plaat van het mortiertje wordt

daarop geschroefd, de stang is naar achteren kegelvormig verlengd om het geheel te besturen. Vroeger hadden deze mortiertjes een percuteslot, doch, om bij de zeer geringe lading, eenige meerdere gelijkmatigheid van uitwerking te bekomen, geschiedt de ontsteking thans door lont.

Het gewigt der ijzeren stoelen van 25 Pfd., is 11 Ctnr. 91 Pfd.; van 50 Pfd., 18 Ctnr. 102 Pfd.; van den steenmortier 11 Ctnr. 40 Pfd.

Veldaffuiten. Deze bezitten twee zijwangen en hebben alzoo eenige overeenkomst met ons materieel vóór 1825 ingevoerd. Algemeen is men in Pruisen niet zeer ingenomen met de blok-affuiten, en geeft men als reden op: het spoedige vergaan en verstikken van den affuitbalk, en de meerdere kans om door een enkel schot den geheelen staart en alzoo de affuit onbruikbaar te maken. Tevens grondde men zich op het voorbeeld van België, alwaar het geheele blok-systema verlaten wordt. De affuiten hebben geen rigtkalf, maar eene inrigting met stellig als de belegeringsaffuiten. De grootste élevation bedraagt bij den 6er 17°, de grootste declinatie 8 $\frac{1}{2}$ °; bij den 12er 15 $\frac{1}{2}$ ° élevation en 10° declinatie, bij den houwitser 7er 22 $\frac{1}{2}$ ° élevation en 6° declinatie.

Het gewigt der affuiten met de raders bedraagt:

Bij den 6er, 8 Ctnr. 5 Pfd.

„ „ 12er, 9 Ctnr. 60 Pfd.

„ „ 7er houwitser, 9 Ctnr. 50 Pfd.)

} zonder den vuurmond.

Ter weërszijden van de affuit zijn haken zonder sleutels voor de wisschers. Onder aan de affuit zijn krammen ter bevestiging van twee handspeeken bij den 12er en van één bij de overige kalibers. Vóór aan de affuit bevinden zich aan de binnenzijde der zijwangen twee krammen, waaraan twee zware ijzeren kettingen, die zich aan een ring voor het midden van de affuit vereenigen, en waaraan paarden of trektouwen kunnen bevestigd worden bij retireren in engten.

De ijzeren as is doorlopend en in het aslijf ingelaten, als bij ons vroegere zware veldmaterieel. Bij het ovale klapmutsgat is de bout, waaraan de dirigeerspeek wordt bevestigd.

Deze speek heeft een ovaal oog, zoodat zij na het omleggen, met een haak in een hout kan vatten. Fig. 9 geeft een denkbeeld dezer inrigting. Aan de regter zijde der affuit is een remschoen met ketting, van nagenoeg dezelfde gedaante als bij ons vroeger zwaar veldmaterieel, doch de schoen is los opgehangen en slingert ter zijde van de affuit. Na het opleggen worden de voorwagen en de affuit nog verbonden door eenen ketting bij het klapmutsgat. De affuit is van olmenhout.

De raders bewegen tusschen twee asschijven; de achterste is even als bij onze assen, koud om den arm gesmeed; de voorste asschijf is in de naaf

ingelaten en heeft een naar boven uitstekenden rand, met eene inkeeping waarin de luns juist past; daardoor wordt deze asschijf vastgehouden en kan er geen vuil tusschen de naaf en de asschijf komen (Fig. 10).

De naafbus is even als alle naafbussen van het Pruissische voorwezen, van zeer hard gegoten ijzer; zij wordt door twee uitstekende nokken in de naaf bevestigd; inwendig loopen twee smeerkkanalen volgens de lengte juist onder deze nokken, tot bijna aan den voorkant der naafbus. Men wil dat het wagensmeer hierdoor gelijkmatiger over den geheelen asarm verdeeld wordt. De lunzen hebben geene slijkplaten, maar het houten aslijf komt met een lip een weinig over de naaf. De storting der raders is $7\frac{1}{4}^{\circ}$.

De affuiten worden opgelegd aan eene opstaande affuitpin, achter de voorwagenas geplaatst; de disselboom moet alzoo een steunstok hebben, deze hangt bijna onder het trekhout en kan aan een kram naar achteren opgehouden worden; de disselboom heeft bij opgelegde affuit en bepakten voorwagen, met den voorzwengel nog een klein overwigt, ten einde het opwippen te voorkomen. De voorwagenkist is van vrij zwaar olmen- en dennenhout en staat midden op de as. Inwendig is de kist in drie vakken verdeeld, door tusschenschotten evenwijdig met den disselboom.

De kist is rechthoekig, het deksel is in het midden met een verhoogden rug (ezelsrug) en met ijzerblik bekleed; ter weërszijden is een boven de kist uitstekend handvat. Het deksel wordt gesloten door twee tanden met veeren, die in een weerhaak aan het deksel vatten (Fig. 11); deze tanden *t, t*, worden uiteengedrukt door een hefboompje *h, h*, met knop; voorts zijn er twee oogjes ter aanbrenging van een hangslot. Vroeger had men overvallen als bij ons materieel; doch men was thans zeer ingenomen met deze sluiting; het kwam mij echter voor, dat één slot in het midden aanleiding kan geven tot kromtrekken van het deksel, en dat een ingevallen steentje of het verlammen van een veer, het openen van de kist onmogelijk zou kunnen maken. De inwendige inrigting van dit slot is onzichtbaar en dus naar gissing geschetst. Ter ophouding van het deksel is er ter regter zijde een ijzeren cirkelboog aangebragt, die buiten langs de voorwagenkist beweegt en met eenige uitstekende tanden in een steun kan vatten. Alles zeer zwaar.

De voetbank bestaat uit een smalle horizontale rigchel.

De raders zijn een voet lager dan die der affuit; deze twee soorten van raders zijn de eenige bestaande bij het geheele veldmaterieel. De trekknuppels, voorzwengels enz. zijn aangehaakt met haken als in (Fig. 12); de vaste oogen zijn ovaal, zoodat zij altijd tegen dezelfde punten aansluiten. De voorzwengel behoort bij het tuig. De disselboom kon bij eene opgelegde affuit, op horizontalen bodem, 26° opwaarts en 16° nederwaarts bewegen.

De wendingshoek is bij den 6ten 85°; bij den 12ten en 7ten houwitser 85°. Het gewigt van den voorwagen is als volgt:

6 en 12ten voorwagen, met raders, voorzwengel enz. 8 Ctnr. 50 Pfd.

7 Pfd. houwitser " " " 8 Ctnr. 55 Pfd.

De overige voertuigen der Artillerie leveren, voor zoover ik deze kon te zien krijgen, weinig belangrijks op.

Men heeft lastsleepers, nagenoeg even zoo ingerigt als bij ons, uitgenomen dat langs den disselboom lange houten stangen zijn aangehaakt, die bij het oprigten en nederlaten worden gebruikt; daar men echter nog bovendien eene balanceerlijn bezigde, scheen mij deze bijvoeging vrij overbodig.

In de laatste jaren heeft men ijzeren lastsleepers aangemaakt, waarbij de disselboom niet behoef opgeligt te worden, daar de as met een windwerk is voorzien, waarmede de last zeer gemakkelijk wordt opgewonden. Zulk een lastsleper was te Deutz vervaardigd, doch bij mijne komst aldaar naar Berlijn opgezonden.

Het materieel voor de veldbatterijen wordt in arsenalen (*Wagenhauser*) opgelegd en met veel zorg bewaard.

Alles wat tot eene batterij behoort is zooveel mogelijk bijeengehouden, de kanons liggen op de affuiten. De tuigen worden op de bovenverdiepingen bewaard, en naar gelang der bestemming, batterijsgewijze door gesloten hekwerk afgescheiden. Daarbij zijn dan tevens opgelegd alle voorraadstukken, gereedschappen enz., die tot de batterij, de munitie-kolonne enz. behooren, de buskruid-munitie uitgezonderd.

De lokalen zijn over het algemeen ruim en zindelijk, zij moeten met kalk aangestreaken of geplafonneerd en de muren insgelijks gewit zijn. Dit gaf wel een helder aanzien, doch veel stof. In plaats van trappen, had men houten hellende vlakken met opgespijkerde latten.

De raders werden driemaal 's jaars gekeerd en hadden daartoe uitwendig drie nummers. De velgbanden waren niet geveerd noch gekoolteerd.

Het vesting-materieel was verspreid opgelegd in de talloze bomvrije kase-matten in en om Coblentz. Dit waren vrij bekrompene en donkere bergplaat-sen, waar het materieel op elkander gehoopt lag en onmogelijk met de bij ons gebruikelijke zorg kon nagezien worden. Men neme hierbij echter in aanmerking, dat men te Coblentz minder met vocht heeft te kampen dan bij ons, en dat deze, meestal hoog gelegene lokalen, over het algemeen zeer droog zijn.

VLUGTIGE BLIKKEN OP HET KRIJGSWEZEN VAN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD.

(Vervolg van N°. 3, Bladz. 142).

Aan het schietkatoen worden door den overste SCHMOELZL bijzonder goede eigenschappen toegekend. Sedert de verbeteringen, door den kapitein von LENK van de oostenrijksche artillerie, daaraan toegebracht, zou de eenige nadeelige eigenschap, welke dit nieuw middel tot voortdrijvende kracht nog bezit, bestaan in zijn groot volume en in de ongelijkmatige uitwerking, die afhankelijk is van het min of meer zamenpersen van het katoen als lading gebezigd.

Men heeft echter elders beweerd, dat zijne snelle verbranding zeer vernielend op de vuurmonden werkt en dat de gassen die het voortbrengt, zeer gevaarlijk zijn bij het inâdemen.

Overigens geeft het niets dan voordeelen: het geschut kan eene verminderde speelruimte hebben, omdat geen vaste bestanddeelen in de ziel achterblijven; de lengte des vuurmonds zoude verkort, zijn gewigt alzoo verminderd kunnen worden zonder nadeel voor de trefkans, indien die lengte niet afhankelijk ware van de schietgaten waarin het gebruikt wordt; de lichtere munitie maakt minder voertuigen noodig; de snelheid van het vuren en het rigten wordt niet belemmerd door damp of rook; de zundgaten branden minder uit en de *terugstoot* is *geringer* dan bij het gebruik van gewoon buskruid en meer andere voordeelen, welke nog even onzeker zijn als sommige der hier aangehaalde.

In Oostenrijk is eene uitgebreide inrigting tot fabrikatie van schietkatoen opgerigt; 4 kavallerie-batterijen, elk van 8 kanonnen à 12 \mathcal{L} , zijn naar dit stelsel ingerigt. De gegoten bronzen kanons hebben slechts 8 kalibers lengte en zijn bijzonder ligt, de speelruimte van de kogels, kartetsen en

kartets-granaten is slechts 2,2 str. De lading, waarvan het gewigt echter niet bekend is, wordt in wollen kardoeszakken gedaan; het inbrengen der kardoes geschiedt door middel van een messingenen koker die met een laadstang in de cilindervormige kamer gebragt wordt. Deze stang, waaraan eene schijf, wordt nu zóóver aangedrukt als noodig is om de kardoes uit den koker te schuiven.

Ook wordt met een enkel woord gewag gemaakt van de proeven met schietkatoen in Frankrijk genomen, van het gebruik dezer stof als gezwinde lont en, gelijk bij de deensche artillerie, als ontstekingsmiddel van de granaatbuizen.

Als Oostenrijk in het bezit is van een geheim dat werkelijk zulke groote voordeelen oplevert, zal het voorzeker niet langer wachten het Lenksche schietkatoen in gebruik te nemen. Mogelijk is de voorraad buskruid in de oostenrijksche monarchie aanzienlijk en voor de eerste jaren nog voldoende? In dat geval kon de oorlog in Italië medehelpen er door te geraken, en ook als een praktisch middel dienen om de deugdelijkheid van bovengenoemde kavallerie-batterijen te leeren kennen. Daarvan wordt echter nergens iets gemeld.

In de uitmuntende wapenleer van FRIEDRICH MÜLLER, ten gebruike voor officieren der infanterie en kavallerie van het oostenrijksche leger, onlangs in het licht verschenen, worden de met schietkatoen uitgeruste batterijen zelfs in het geheel niet genoemd; waaruit af te leiden is dat zij nog alleen in beproeving zijn; maar wel wordt van het schietkatoen gezegd: dat de aanwending daarvan, de graad van bruikbaarheid en de wijze om het tot krijgsgebruik te bezigen, nog niet genoegzaam bepaald is. De groote ontvlambaarheid maakt het transport en de verdere voor het gebruik noodige bewerking gevaarlijk, de voor het menschelijk organisme schadelijke gassen, die zich bij de verbranding ontwikkelen, zijn hinderlijk in besloten ruimten; eindelijk werkt ook de groote hevigheid der kracht vernielend op den schacht der vuurwapenen. Den overste der artillerie Freiherr von LENK, wordt hier eveneens de eer toegekend van de opgenoemde bezwaren meerendeels overwonnen en alzoo de bruikbaarheid dezer stof voor den oorlog mogelijk gemaakt te hebben.

Aan de ijzeren affuiten tot kanons wordt te regt in deze nieuwere wapenleer eene plaats gegeven, en dit is des te belangrijker, daar deze soort in de meeste leerboeken over het vak der artillerie, — met uitzondering van eenige weinige, o. a. OELZE's *Lehrbuch*, waarin de Pruisische ijzeren

affuiten zijn beschreven, — niet genoemd wordt. Hare erkende voordeelen zijn, dat zij aan den vernielenden invloed der lucht langduriger weêrstand bieden dan houten affuiten, gemakkelijker door deze te behandelen en te bedienen zijn en altijd 50 pCt. waarde aan oud ijzer behouden. Daarentegen kunnen de gegoten affuiten door een enkel kogelschot verbrijzeld worden; bijgevolg zijn deze als veldaffuit alleen in den bergoorlog te gebruiken, en hebben als vestinggeschut de meeste waarde in kazematten of bedekte geschut-stellingen, waar zij door de belegeraars niet kunnen gericochetteerd worden, alsmede aan boord van oorlogsvaartuigen binnenscheeps. Zij zouden dus zeer geschikt zijn voor de bewapening der torens in gemetselde redouten die tot de verdedigingsliniën van ons land behooren, alsmede op die kustbatterijen, welke zoodanig gelegen zijn dat zij niet kunnen geëfileerd of gericochetteerd worden. Ook in Oost-Indië, waar doorgaans geen geschut van zwaar kaliber tegenover het onze is, kunnen zij, als beter bestand tegen vocht, welligt voordeelig zijn.

De aard van deze beschouwingen laat niet toe in bijzonderheden te treden omtrent de constructie der ijzeren kazemat-, wal-, vesting-, kust-, berg- of landings-affuiten, welke gedeeltelijk in Engeland, Frankrijk, Sardinië, Napels, Pruisen, Rusland, Zweden of Noord-Amerika zijn ingevoerd. Wij verwijzen daartoe naar het werk zelf, waarin dit onderwerp uitvoerig is behandeld en door teekeningen verduidelijkt. Over het algemeen wordt het gegoten ijzer alleen aanbevolen voor die deelen, welke eene cilinder- of kegelvormige gedaante hebben, als naven en rollen, terwijl de hoofddeelen van geslagen ijzer moeten zijn.

Eene weinig bekende en zelden voorkomende soort zijn de declinatie-affuiten. Deze worden in vestingen of forten welke zeer hoog gelegen zijn, als: Ehrenbreitstein, Königstein, Gibraltar, enz. gebezigd, om op korte afstanden lager liggende doelen met regtstreeksche schoten te treffen. De affuit waaraan de grootste declinatie, namelijk van 45° kan gegeven worden is de Saksisch-Pruissische 6de affuit. Als eene bijzonderheid wordt eene inrigting beschreven, waarvan men zich bedient in de enge rotskazematten te Gibraltar: Aan den voormuur der kazemat is, boven de binnenopening van het schietgat een houten balk bevestigd, die met zijn kop om een bout in een verticaal vlak kan draaijen. Van achteren is aan dezen balk een touw bevestigd, dat over eene beweegbare rol, aan het gewelf der kazemat verbonden, getrokken wordt, om aan den balk de vereischte helling te geven. De vuurmond is voorzien van twee ijzeren beugels, één om de beide tappen, de andere om den druifhals, en hangt hiermede, bij wijze van slinger aan den balk. Aan den beugel die om den druifhals ligt, be-

vindt zich, om de gegeven declinatie des noods te verbeteren, eene soort van stelschroef.

De affuit van ENGSTRÖM die het voordeel bezit aan het stuk verschillende elevatiën te kunnen geven, zonder dat de geschutpoort veel grootere ruimte noodig heeft dan de monding beslaat, en waarbij een schietgatblind van gegoten ijzer met lood bekleed, tegen geweerkogels beveiligd, wordt niet genoemd.

De middelen tot wegneming of vermindering van het recul, hadden hier niet ten onpas kunnen vermeld worden.

In het *Mechanics' magazine*, April 1839, wordt door den heer CUNNINGHAM eene affuit voorgesteld met een zeer geringen terugloop en waarbij het stuk weder van zelve naar voren wordt gebragt.

Reeds in 1849 had de uitvinder voorgesteld van de lucht als veerkrachtige middenstof gebruik te maken, om de kracht van den terugstoot te ontvangen bij gewone kanons: thans komt hij op zijne atmosferische kanon-affuit terug, wegens het belang dat er in gelegen is bij culasladend geschut, gelijk dat van ARMSTRONG, aan boord van schepen.

Daar de noodzakelijkheid van het stuk voor- en achteruit te brengen thans heeft opgehouden te bestaan, kan op de volgende wijze de tijd van laden verkort en de bedieningsmaatschappij verminderd worden, zonder aan het scheepsboord een nadeeligen schok mede te deelen gelijk bij andere affuiten, waarvan het recul is weggenomen, plaats heeft:

Gebruik makende van eene raam-affuit, plaatst hij op het raam of op de slede eene buis van genoegzame lengte, waarin een passende zuiger met stang. Het vooreinde dezer buis is voorzien van eene klep tot afsluiting, en het achtereinde der buis van gaten, tot toetreding der buitenlucht. De affuit is in verbinding gebragt met de zuigerstang door eene schroef die spoedig los en ook weder vastgedraaid kan worden. Als het stuk is afgevuurd en daardoor terugloopt, wordt de zuiger in de buis tegen den luchtdruk in medegevoerd, doch de klep tevens gesloten zijnde, wordt eene vertragende kracht door luchtledigheid daargesteld, welke met den afstand toeneemt en eindelijk met de kracht van den terugloop in evenwigt komt, om spoedig daarna het stuk met affuit weder voorwaarts te duwen. Door de klep open te laten, houdt de luchtledigheid op en kan de affuit even als elke andere gebezigd worden. Deze klep regelt ook den wederstand, door eene zekere hoeveelheid lucht in te laten en de luchtledigheid voor een gedeelte te wijzigen of de hevigheid van den druk der buitenlucht te verminderen. Eveneens kan de klep gebezigd worden als inhaal-talie om het stuk te beletten voorwaarts te glijden, wanneer men het naar achteren wil doen blijven;

daartoe heeft men slechts die klep te openen op het oogenblik dat de affuit achterwaarts uitgelopen is.

Bij onze marine worden voortdurend proeven genomen ter belemmering van het recul, o. a. zijn daartoe spoorwegbuffers beproefd.

In het »*Beknopt overzicht van de oefeningen der Nederlandsche artillerie*» over de laatste jaren, worden de pruisische wiggen vermeld, welke algemeen zijn goedgekeurd, zoowel bij veldgeschut op beddingen, als bij belegeringsgeschut en bij walaffuiten op lage ramen; men is hierdoor den terugloop geheel meester en kan alle beddingen horizontaal leggen. Met die inrigting schijnt het beoogde doel beter bereikt te worden dan met de elastieke affuiten, welke men uitvoerig beschreven vindt in de »*Blätter für Kriegswesen*, usw. 1858.»

Tot de verbeteringen der projectilen behoort het equilibreren der bolvormige granaten en bommen. Zooals door de op groote schaal in Pruisen genomen proeven wordt bewezen, is men er in geslaagd de wenteling van het bolvormig ligchaam om zijne zwaarte-as te regelen, door het zoodanig in de ziel te plaatsen, dat genoemde as horizontaal, of met andere woorden, het zwaartepunt in het rigtvlak komt te liggen en wel naar verkiezing zoo ver mogelijk boven of onder de as der ziel. De plaats van het zwaartepunt met betrekking tot het middelpunt, wordt op eene eenvoudige wijze gevonden, door het projectiel in een kwikbad te plaatsen, waarbij het van zelve een stand met het zwaartepunt naar beneden aanneemt; het uiteinde van de middellijn gaande door het zwaartepunt, is dan natuurlijk het hoogste punt van het oppervlak, en dit punt wordt als ligte pool gemerkt.

Hierdoor wordt te weeg gebracht dat de wentelingen die het projectiel in de lucht maakt geregelder zijn, dewijl de wentelings-as zich minder verplaatst. De zijdelingsche afwijkingen worden door dit middel kleiner en de schootsverheid wordt vermeerderd, ingeval het zwaartepunt aanvankelijk boven de as der ziel ligt, verminderd als het daaronder geplaatst wordt. De genomen proeven in Pruisen, Beijeren, Zweden en Engeland hebben uitgewezen, dat de zijdelingsche afwijkingen grooter zijn wanneer het zwaartepunt naar boven dan wanneer het naar beneden is gekeerd, — waarbij men in het oog moet houden, dat in het eerste geval de schootsverheden en dus ook de vlugtijden zeer veel grooter worden, zoodat het laatste in den regel, namelijk bij het bewerpen van horizontale doelen; te verkiezen is. In Pruisen worden tegenwoordig alle holle bolvormige projectilen geëquilibreerd, en de excentriciteit kunstmatig zoo groot mogelijk gemaakt; de middellijn gaande door de zwaarste en ligste pool, staat daarbij loodregt op de as van het buisgat.

Bij deze handelwijze kan echter de afstand van het zwaartepunt tot het middelpunt zekere grenzen niet overschrijden, daar het projectiel overal genoegzame ijzerdikte en inwendig voldoende ruimte moet houden. De juiste plaatsing van het projectiel in de ziel maakt het gebruik van klossen onvermijdelijk; door de doeltreffende inrigting echter der pruisische granaten en bommen, geeft dit geen bezwaar in de lading. Bij de veldbatterijen heeft deze artillerie buitendien geene lange houwitser.

Het laden ondervindt wel geene noemenswaardige vertraging bij lange vuurmonden; maar het is ligt in te zien, dat de voordeelen van excentrische projectielen door het maken van aanslagen in lange vuurmonden, wel niet geheel verdwijnen, maar toch verminderd worden: het groote nut van zulke projectielen bestaat vooral bij korte houwitser en mortieren.

Om de nadeelen te voorkomen, eigen aan de projectielen welke rotatie niet geregeld wordt, heeft de luit.-kolonel graaf DE ST. ROBERT, van de Sardijnische artillerie, een concentrisch ruitvormig of wel een lensvormig projectiel voorgesteld, dat op de eene of andere wijze eene rotatie verkrijgt om zijne kleine as, die loodregt op het rigtvlak is genomen. Om dit te verkrijgen moet ook de ziel van den vuurmond ruit- of ellipsvormig in doorsnede zijn. Aan de oplossing van dit wetenschappelijk vraagstuk heeft werkelijk de Sardijnische artillerie getracht bij te dragen, door een kanon te construeren met gebogen ziel, waarvan de concaviteit benedenwaarts is gekeerd. Alleen voor de wetenschap kan deze inrigting eene ernstige zijde hebben.

Tot het daarstellen van percussie- en concussie-projectielen, worden buizen gebezigd die of aan het uiteinde van een groot slaghoedje voorzien, of wel zoodanig ingerigt zijn, dat de springlading ontstoken wordt op het oogenblik of kort nadat het projectiel een voorwerp treft. De uitvindingen van den zweedschen kapitein der infanterie CALLERSTRÖM, van den belgischen artillerie-kapitein SPINGARD en die van den kapitein SCHÖNSTEDT, thans majoor-directeur der normaal-schietschool, vindt men in SCHMOELZL beschreven, met de resultaten der genomen proeven. Daaruit blijkt dat de Callerströmsche slagpijpjes het minst van de drie aan het doel beantwoorden, en dat de beide andere inrigtingen ook eenigzins de eigenschap der concussie bezitten, namelijk van het projectiel eerst te doen springen, een oogenblik nadat de buis door den schok van den val ontbrand is. De uitvindingen van MÖRSOM voor de britsche en van BILLETTE voor de fransche marine, worden slechts ter loops vermeld.

Onder de niet in SCHMOELZL vermelde schokbuizen, is die van den kapitein

der artillerie jhr. SNOECK, in 1854 beproefd, wel waardig genoemd te worden. Zijne buis kan als eene verbetering van het stelsel SPINGARD worden aangemerkt. Hare constructie berust op de eigenschap van het zink, dat hard en taai is bij de gewone temperatuur, maar zeer broos, wanneer het van 160 tot 200° Reaumur verhit wordt. De korte houten buis *aa* (Fig. 1) namelijk heeft eene kurken voering *bb* en omvat eene geknotte kegelvormige zinken buis *cc*, met sas gevuld, en van boven ringvormig over de kurken voering verbreed, waardoor de houten en zinken buizen vast tegen elkander aansluiten. Laatstgenoemde heeft van onderen een massief gedeelte, waarvan het gewigt het breken bevorderlijk moet zijn. Zoolang het projectiel in de ziel is, zal de buis, nog niet verhit zijnde, tegen den schok der ontbranding en de aanslagen in de ziel bestand zijn, maar nadat de brandende sas haar verhit heeft, zal zij breken door den eersten schok van het projectiel bij het treffen van eenig voorwerp.

Van de 27 schoten, welke als eerste proef met deze buis gedaan werden, zijn 2 projectielen niet teruggevonden. Op de overige 25 hebben 60% volkomen aan het doel beantwoord; 16% zijn te vroeg, 16% te laat gesprongen en 8% niet ontbrand; welk resultaat gunstig mag genoemd worden, aangezien er nog verbeteringen in de confectie waren aan te brengen.

De kolonel DELOBEL deelt in de *Revue Technol. Mil.*, 2^e Vol. 1837, daaromtrent eenige zeer merkwaardige beschouwingen mede:

Het zink, zegt hij, bezit niet de meeste taaiheid wanneer het koud is, maar op eene temperatuur tusschen 120 en 150°; boven en beneden die grenzen wordt het evenwel broos. Hierdoor verklaart zich de mogelijkheid dat de buis niet breekt bij den aanslag van het projectiel op korten afstand van den vuurmond, maar dat de lading daarentegen te vroeg kan ontstoken worden, wanneer de buis voor grootere afstanden ingerigt, langer heeft gebrand, en het zink, zeer sterk verhit zijnde, bijv. tot 270°, het meelpulver van de springlading, waarmede het in aanraking is, zal doen ontbranden. Om de mogelijkheid te beletten, — dat de zinken buis reeds in de monding breekt, — dat de vlam van het kruidgas niet door de aansluiting der houten en zinken buis naar binnen dringt, — dat de buis geen vuur vat, enz., worden verschillende denkbeelden tot verbetering aangegeven, waarna de genoemde schrijver aldus besluit: »Bedriegen wij ons niet, zoo kan de buis » van den kapitein SNOECK het middel tot eene uitmuntende ontsteking worden, wanneer men hare verbetering in de door ons aangeduide rigting » voortzette. Wij hebben reeds gezegd dat zij beter is dan die van onzen » krijgsmakker SPINGARD, wat eenvoudigheid in aanmaak en weinige kost- » baarheid betreft, maar zij heeft boven laatstgenoemde nog een ander belang-

»rijk voordeel, namelijk van kleiner in omvang te zijn en daardoor zonder
»eenig bezwaar in de buisgaten der reeds bestaande holle projectilen aan-
»gebragt te kunnen worden.»

In het »*Beknopt Overzicht der artillerie-proeven van 1859*,» vindt men de beschrijving der schokbuizen van den Sardinischen luitenant ter zee ARMINJON, — die in 1858 zijne uitvinding door eene brochure heeft bekend gemaakt, — alsmede de proeven, daarmede te Waalsdorp genomen, vermeld. Wij nemen hier die beschrijving over en zullen tevens in het kort de uitwerking, die men verkregen heeft, opgeven, in de overtuiging dat de bekendheid met dit onderwerp, behalve voor artillerie-officieren, ook voor het algemeen eenig belang heeft.

De zamenstelling is als volgt :

»De houten buis is, gelijk fig. 2 aanduidt, uitgeboord. Op een mes-
»singen buisje worden gebragt negen van druklettermetaal vervaardigde
»ringen en eene palmhouten stop, voorzien van 6 insnijdingen; het messing-
»buisje is aan de onderzijde der palmhouten stop ter halverwege doorsne-
»den, wordt geheel in de buis gebragt en daarin vastgelijmd. — Nadat de
»buis in het buisgat geslagen is, tot zij er 1 duim boven uitsteekt, wordt
»door de gaten der palmhouten stop de overgebleven ledige ruimte in de
»buis, met uitgekookt en zeer fijn zand gevuld en met een koperen deksel
»gedekt, hetwelk op de buis wordt vastgehouden door het blikken kruis
»'t welk aan den klos bevestigd wordt. — Daarna wordt het messing-
»buisje met jagtkruid aangevuld, tot er eene voldoende ruimte overblijft, om bij
»het gebruik het slagkruid vrij te kunnen bevatten. — Dit slagbuisje is van
»een broos metaal: tin, lood en antimonium vervaardigd, en bevat een
»glazen haarbuisje, gevuld met zwavelzuur, terwijl de overgebleven ledige
»ruimte, aangevuld met een mengsel van slagkwik, zwavel, chloorzuren
»potasch, meelpulver en suiker, ingesloten wordt door middel van een slag-
»hoedje, waarvan de bodem van een klein gaatje voorzien is. — De ver-
»langde werking der buis heeft plaats wanneer, — nadat het projectiel den
»vuurmond verlaten heeft en de klos verbrijzeld is, — de buis haar deksel
»verliest, het zand, ten gevolge der rotatie van het projectiel, door de
»uitstortingskanalen zich uit de buis verwijdert, en daardoor, bij de ont-
»moeting van een weërstaand voorwerp, de metalen ringen in de
»mogelijkheid stelt het slagbuisje te doen buigen, en gevolglijk het glazen
»buisje te doen breken, waardoor het vrijwordend zwavelzuur de wrijvings-
»sas ontsteken doet en haar vuur mededeelt aan het in het messing-
»buisje bevatte jagtkruid, hetwelk op zijn beurt, door het gaatje onder in het-

»zelve en het hiermede overeenstemmend gat in de houten buis, zijn vuur »aan de springlading mededeelt.»

Uit de proeven is gebleken, dat de buis en het slagbuisje volkomen weêrstand bieden aan den schok in den vuurmond; dat de buis bij de ontmoeting van een weêrstandbiedend voorwerp hare uitwerking doet; doch dat zij tegen de ricochetten niet bestand is. De verslaggevers achten het wenschelijk meerdere proeven met de buis van ARMINJON te nemen, in tegenoverstelling van percussie-granaten.

Bij de beschrijving van het Armstrong-kanon, vindt men gewag gemaakt van de bijzondere inrigting der percussie- of liever concussie-projectilen, die daarbij worden aangewend, maar die ook alleen kunnen dienen voor getrokken geschut, waarbij de kogelspits steeds het voorwerp moet treffen. De percussie-toestel bestaat uit eene metalen buis, welke van voren gesloten is en geschroefd wordt in eene cilindervormige uitholling in het voorvlak van den puntkogel. Inwendig tegen het voorvlak der buis bevindt zich de slagsas; meer naar achteren in de buis, is eene cilindervormige staaf, door middel van een stalen dwarspennetje bevestigd, dat sterk genoeg is om noch bij het op den grond vallen, noch bij het transport per as der projectilen te breken, maar wel bij den hevigen schok van het schot, waardoor de staaf losgerukt, tegen den achterkant of bodem des kokers gedreven wordt, en hier blijft gedurende de voortbeweging van het projectiel, totdat het gestuit wordt door eenig, zelfs een zacht voorwerp. Op dat oogenblik wordt de staaf met kracht naar voren gestooten en doet de uitwerking van een slaghamer op de wrijvingssas tegen den voorbodem der buis. — Bij het getrokken geschut in Sardinië is onlangs dezelfde inrigting beproefd.

Behalve bovengenoemde soort van projectilen, welke aanwending meer bepaaldelijk in den vestingoorlog en tegen schepen nuttig is, heeft men in alle landen vooral de aandacht gevestigd op eene uitvinding, waarvan, volgens den kapitein TOLL, reeds in 1644 bij het beleg van het kasteel van Gennep werd gebruik gemaakt, doch welke later in de vergetelheid is geraakt, totdat in 1805 de engelsche kolonel SURAPNEL hetzelfde denkbeeld in toepassing bragt. Zijne uitvinding moge al of niet oorspronkelijk zijn, zeker is het dat de Engelschen alleen er de toepassing van maakten in den oorlog op het Spaansche schiereiland en het geheim tot het jaar 1816 hebben weten te bewaren. Zij bestaat, gelijk bekend is, in eene met looden kogels en eene kleine *springlading* gevulde granaat; dit projectiel is voorzien van eene lijdbuis, die zóó getempeerd wordt, dat de granaat op ongeveer 100 pas vóór het doel uiteenspringt, waardoor de kogels en de granaatscherven

zich kegelvormig naar voren verspreiden en dezelfde uitwerking te weeg brengen op groote afstanden als het kartetsschot op korte.

De grootste zwaarigheid bij de werkdadige toepassing dezer granaten, bestaat 1° in de buis, die gemakkelijk en naauwkeurig naar den afstand moet getempeerd worden, op het oogenblik der aanwending, 2° in de noodzakelijkheid om den afstand juist en vlug te kunnen schatten. Vooral bij bewegende troepen is dit een groot bezwaar. De uitwerking van goed aangebragte granaat-kartetsten is overigens zeer moorddadig en geheel onafhankelijk van het terrein. Hierin, in den grooten afstand waarop zij kunnen gebruikt worden en in het minder beschadigen der vuurmonden, ligt het groote voordeel van granaat-kartetsten boven gewone kartetsten.

Oorspronkelijk werden doozen, met gewone, op verschillende lengten afgesneden buizen medegevoerd, die bij het gebruik in de granaat worden geschroefd of gedrukt; dit werd evenwel zoo onpraktisch gevonden, dat men verschillende andere middelen uitdacht, om de buis snel en juist te temperen.

Zeer uitvoerig behandelt de schrijver van de *nieuwere wapenleer* de verschillende stelsels, waardoor men getracht heeft de granaat-kartetsten te verbeteren. Wij bepalen ons tot hunne bloote opnoeming, als: het stelsel van SHRAPNEL, eenigzins gewijzigd in Noord-Amerika en Rusland; dat van den tegenwoordigen generaal BORMANN, in België ingevoerd; van den kapitein SIEMENS, der Hannoverische artillerie in Hannover, Baden, Beijeren en Hessen toegepast; het stelsel van den kapitein BREITHAUPT der Keur-Hessische artillerie, dat bij de proeven in Pruissen en Oostenrijk genomen zeer goed moet voldaan hebben; het Fransche stelsel, dat weder de oorspronkelijke inrigting nabijkomt; het stelsel van den kapitein SPINGARD der belgische artillerie, ook bekend onder den naam van *fusée à ampoulette*, tegenwoordig bij verschillende artilleriën toegepast, o. a. gewijzigd in Sardinië en ter vervanging van het Siemensche stelsel in Nederland.

De granaat-kartetsten naar SPINGARD gevolgd, werden in 1855 door onze artillerie beproefd, met wijzigingen, overgenomen van het stelsel HELWIG uit Noorwegen, andere van Zweden, Amerika of volgens den kolonel DE BRAUN. De genomen proeven voldeden al dadelijk goed, maar hadden daarna, en ook weder na 1854 nog eenige veranderingen ten gevolge. Hare inrigting voor ons veldgeschut is nu als volgt:

Het huisgat, tevens laadgat is dubbel kegelvormig en over den binnerrand van de granaat om den omtrek versterkt; het is gemiddeld wijd 20 m. m. Nadat de granaat met looden kogels is gevuld, wordt, door middel van een zoogenaamden *stempel*, eene ruimte daarin geperst, ten einde plaats

te krijgen voor het onderste gedeelte der buis. In het buisgat wordt voorts een niet aan den rand sluitend zeefje geplaatst, om te beletten dat de kogels tegen de buis rollen, deze verstoppem, beschadigen of het buskruid daarvan verwijderd houden; daarna wordt het projectiel met kruid gevuld en de buis er in geplaatst, nadat het buisgat eerst met witte verw is bestreken. De buis is geboord op 4 middellijnen (zie Fig. 5); van onderen over kruis ingesneden, om de buis open te houden, zelfs al had zich een kogel voor de middenopening geplaatst. Om de laatste opening vrij te houden zit in de buis een dun koord van 0,2 m. lengte, waarvan het eene uitgeplozen uiteinde in gesmolten was is gedoopt, zoodat de onderste opening door een waspropje afgesloten wordt; het andere einde van het koord wordt in de bovenste opening van de buis gelegd; bij het gebruik wordt het koordje uitgetrokken. In het bovenste gedeelte der buis is eene kurken voering gelijmd, dienende om het zundertje beter in de buis te doen klemmen. De koperen zundertjes *bd* zijn 6 in getal en gevuld met fijn buskruid, dat onder eene constante drukking wordt geperst. Daarbij blijft van onderen een ongevuuld gedeelte *ab*, dat grooter is, naarmate het zundertje voor kleinere afstanden is bestemd en korter moet branden. Boven in het keteltje *cd* ligt eene gezwinde lont, bevestigd door 2 koperdraadjes, zooals in SCHMOELZL blz. 108 is beschreven. Deze zundertjes zijn niet toereikend voor alle afstanden en voor verschillende projectielen; ook verliest de sas bij oude zunders gedeeltelijk hare kracht; zij moeten derhalve voor tusschen-afstanden getemperd d. i. uitgeboord worden. Daartoe bezigt men een temperkoker, zijnde twee kokertjes die in elkander schuiven. Op den bodem van den ondersten staat een ijzeren naald; op den buitenkant van den bovensten koker zijn verdeelingen ingesneden. Voorziet men nu den bovensten koker van een zunder, sluit men het deksel en schuift men de kokers zoover in elkander totdat de naald tegen den onderkant *a* der zoogenaamde *tering* komt, dan duidt het cijfer van de verdeelstreep tegen den bovenkant van den ondersten koker, het nummer van het zundertje aan; door verder al draaijende uit te boren tempeert men vervolgens den zunder voor kortere afstanden; eene bewerking die veel oplettendheid vereischt, en ondoenlijk wordt bij gebreken aan kokertje of zunder, waarom men van beide eenigen in reserve medevoert. Eerst bij het gebruik wordt het zundertje, nadat het koord uit de buis is getrokken, geplaatst, zoo diep mogelijk ingedrukt, en is het tot voorkoming van weigeringen volstrekt noodig daarbij het kopje sterk tegen het affuitrad te drukken.

Op voorstel van den kolonel STEUERWALD, zijn in 1859 door eene commissie uit het regiment veld-artillerie granaat-kartetsen beproefd, waarvan

de buis, in plaats van met een koordje voorzien te zijn, van onderen gesloten werd door patroonpapier dat er tegen was geplakt. Het buisgat was gevuld met eene houten pen, in den vorm van een zundertje, voorzien van een touwtje. Nadat de pen uit de buis is getrokken, wordt deze met een koperen ruimnaald doorgestoken. Dit heeft goed voldaan.

Uit de 220 schoten gedurende dezen zomer met gr. k. gedaan, komt de commissie o. a. tot de gevolgtrekking: »dat de uitwerking der granaat-»kartetsen, vooral op groote afstanden (14 à 1500 pas), zeer wisselvallig »blijft; dat ze vooral afhangt van de intervallen en springhoogte, die beiden »schier bij elk schot anders, en zelden in gunstige overeenstemming zijn. »Deze invloed zou zich echter minder doen gevoelen tegen troepen in ko-»lonne, dan wel tegen die in linie geschaard.»

In de *Revue technologique militaire* van den luitenant-kolonel DELOBEL, 2° deel 1857, vindt men het onderwerp der kartetsen zeer uitvoerig behandeld. Die schrijver geeft de voorkeur aan de buis van BREITHAUPT, boven alle tot heden toe uitgedachte shrapnel-buizen; en wel te meer, daar zij op allerlei soorten van gewone holle projectielen kan toegepast worden. Hij komt overigens tot de conclusie, dat men de shrapnels zeer goed met losse kogels kan vullen, zonder gevaar, zoowel voor ontijdig springen als niet ontbranden van de springlading, ten gevolge van hare beschadiging door het transport. De wijze van vullen, daartoe aanbevolen, is als volgt: De granaat wordt zoo vast mogelijk met kogels gevuld, al zouden deze daardoor hunne bolvormigheid eenigzins moeten verliezen; de nog overige ruimte, die te klein is voor geheele kogels, wordt met kleine kogeltjes of in vieren gedeelde kogels aangevuld, totdat men geen verplaatsing meer bespeurt binnen de granaat, wanneer men haar in de hand heen en weder schudt. Om te beletten dat deze zamengepakte kogelmassa over den binnenwand van het projectiel schuift, moet deze wand bij de vervaardiging voorzien worden van 2 of 3 kleine half bolvormige aangegoten knobbels. De lading wordt dan over het geheel in de kleine tusschenruimten verdeeld.

Daarentegen lezen wij in SCHMOELZL op blz. 155: »Ontegenzeggelijk schijnt »intusschen het Siemensche stelsel, bij gebruik van schietkatoen als spring-»lading, in verband met eene buis volgens Bormann's-stelsel, de volmaaktste »granaat-kartets te zullen vormen.»

Wij zien dus wel dat de geleerden het ook op dit punt niet eens zijn, maar wij zien tevens dat men overal doordrongen is van de noodzakelijkheid om aan het tirailleur-vuur, dat thans door de verbeterde geweren eene veel grootere dragt heeft dan vroeger, een artillerie-vuur over te stellen, waarmede, met allerlei veldgeschut, de vereenigde uitwerking der granaten en kar-

tetsen op groote afstanden verkregen wordt, zelfs tegen gedekte troepen. Wij moeten hierbij tevens doen opmerken, dat de uitwerking der kartetsgranaat uit een getrokken vuurmond veel grooter en zekerder zal zijn dan die van het gewone geschut, wegens de meer regelmatige gedaante die de spreidingskegel verkrijgt bij een projectiel, dat wentelt om eene as, die steeds nagenoeg in het rigtingsvlak gelegen is.

De granaat-kartetsen, ofschoon nog voor verbetering vatbaar, hebben in de laatste oorlogen toch reeds gewigtige diensten bewezen. In den veldtogt in 1849 in Italië, werden de Sardiniërs belet uit het sterk verschanst dorp Governolo te deboucheren door de granaat-kartetsen uit twee Oostenrijksche houwitseren, welke op grooten afstand waren opgesteld. Ook gedekte troepen ondervonden de uitwerking dezer projectielen en moesten daardoor terugwijken, zooals bij hun aanval bij Castelnovo en in hunne verdedigingsstelling achter de Piave. Dat de uitwerking tegen tirailleurs hevig is blijkt uit de gevechten bij Curtatone en Goito, en uit de verliezen, welke de Bersaglieri bij den overgang der Mincio bij Salionze leden. Bij Vigevano werd eene Sardijnische batterij zoo ontredderd door het shrapnelvuur uit 2 vijandelijke korte houwitseren, dat zij in allerijl moest terugtrekken.

De hannoversche artillerie maakte in den sleeswijkschen veldtogt in 1848 en 1849 bij herhaling gebruik van hare shrapnels, zoowel de rijdende artillerie met 6 \bar{w}^{ers} , als de veld-artillerie met 9 \bar{w}^{ers} en 24 \bar{w}^{ers} houwitseren.

In 1854 werden met het beste gevolg dezelfde projectielen aangewend door een detachement van het engelsche oorlogsschip *Plymouth* tegen een troep van den keizer van China, in de nabijheid van Sanghaï gelegerd.

Ofschoon ook de Russen voor Silistria met shrapnel-kartetsen goede uitwerking verkregen, werd van de zijde der geallieerden in de Krim meer gebruik gemaakt van dit vuur, gelijk o. a. blijkt uit de berigten van den slag aan de Alma, waar eene russische batterij al hare paarden door het granaat- en het granaat-kartetsvuur der Engelschen verloren had en met behulp der infanterie moest achteruit worden gebracht.

Gedurende het beleg van Sebastopol schijnt het shrapnelvuur door de Engelschen slechts eenmaal, en wel den laatsten dag van het beleg, te zijn aangewend tegen den Redan, uit batterij N°. 7, omtrent 900 el van het vijandelijke werk gelegen. De uitwerking was zoo gunstig, dat geheele gedeelten der Russen, die tot verdediging van den Redan op de borstwering sprongen, telkens letterlijk werden weggemaaid door dit vuur.

De fransche artillerie heeft gelegenheid gehad op de terugtrekkende Russen aan de brug van Tractir, eene voortreffelijke uitwerking te hebben met eenige

12 d^m. shrapnels die zij in de voorwagens medegenomen had, waarschijnlijk zonder er veel aan te hechten.

De uitwerking van deze projectilen uit de vesting geschoten, moet echter zeer gering zijn geweest. Een enkel geval waarin de Russen er met voordeel gebruik van maakten, vinden wij aangeteekend in *Colburn's Magazine*, bij het stranden nabij Odessa van den »Tiger," een vaartuig van 16 stukken. Eene russische veld-batterij op de rots, omstreeks 200 yards van het schip, beschoot het met shrapnel-granaten en verhaaste door dit vuur de overgave er van (1).

Mogelijk zullen latere meer uitvoerige rapporten omtrent den oorlog van Italië in 1859, over het gebruik en de uitwerking dezer projectilen nog bijzonderheden mededeelen, waarnaar men in de tot heden toe in het licht verschenen beschrijvingen van dien veldtogt te vergeefs zoekt.

Wat in SCHMOELZL van de *Punkkogels* gevonden wordt, bevat een overzicht van de projectilen, die bij Warendorff's, Cavalli's en Lancaster's-geschut zijn beschreven.

Wij zien in het projectiel van Whitworth eene groote vereenvoudiging, in vergelijking met alle andere punkkogels, en wel door het overbodig zijn van loodbekleding, gelijk bij Armstrong's-projectiel, of van zinken nokken, zooals de fransche langwerpige kogel moet hebben.

De invoering van getrokken geschut nevens de bestaande geschutsoorten, alsmede de aanwending van kartets-granaten, zoowel uit getrokken als gladde kanons, maken het moeilijk om de kalibers der vuurmonden te blijven uitdrukken naar het gewigt van den massiven, ronden, ijzeren kogel, die er uit geschoten kan worden. Het is tot voorkoming van verwarring hoogst noodzakelijk dat men overeenkome op welke wijze men in het vervolg de vuurmonden te onderscheiden hebbe: hetzij naar het gewigt van het bijbehorende projectiel (bijv. uitgedrukt in kilogrammen), hetzij naar de kleinste middellijn der ziel, of wel naar die beide gegevens. De langwerpige kogels namelijk, zijn onderling zoo verschillend van gedaante, en buitendien, voor denzelfden vuurmoed, naarmate zij als granaat, kartets-granaat of volkogel gebezigd worden, zoo verschillend in gewigt, dat de vroeger gebruikelijke maatstaf voor de benaming van kanons, evenmin als die voor houwitsers en mortieren voortaan voldoende is om eenigzins de afmetingen, het gewigt en de bestemming van het geschut te kunnen nagaan.

Wanneer tegenwoordig bijv. gesproken wordt van den franschen 4 ^{er},

(1) Zie *Allg. Mil. Zeitung*, alsmede *The shrapnel shell by Major-General BORMANN*, Brussels 1859.

dan bedoelt men een kanon, welks volkogel 6 kilogr., d. i. ongeveer 12 \bar{u} zoude wegen; daarentegen noemt men in Engeland Armstrong's veldkanon van nagenoeg even groot kaliber als dat van den franschen 4 \bar{u}^{er} een 12 \bar{u}^{er} , en Whitworth's kanon, met 5 d^m. als kleinste middellijn der ziel, een 80, 90 of 200 \bar{u}^{er} (56,28, 40,81 en 90,7 kilogr.), naar het gewigt van de volkogels van verschillende lengte die er uit geschoten kunnen worden.

V.

(Wordt vervolgd.)

BOEKAANKONDIGING.

Beknopte verhandeling over de boschgevechten, door C. M. H. PEL, Kapitein bij het Instructie-bataillon. Post 8°. Kampen, VAN HULST en VAN DAM. 1860.

Wanneer de bepalingen van taktiek: »de leer der strijdmiddelen in het »gevecht,» of wel: »de leer hoe men de troepen moet stellen, bewegen »en in het gevecht voeren,» juist zijn, ligt hierin niet opgesloten, dat die leer de gedragslijn der troepen voor alle omstandigheden waarin zij zich kunnen bevinden, op eene bepaalde wijze moet voorschrijven. Integendeel, de handelingen van die troepen zullen het best zijn, — en hieromtrent vertrouwen wij het met alle bevoegden eens te wezen, — wanneer zij bestuurd worden door een bevelhebber, die zich vroeger met de *hoofdregels* der taktiek zoodanig heeft vereenzelvigd, dat hij, in elk bijzonder geval, op het oogenblik van handelen weet wat hem te doen staat en met vastberadenheid te werk gaat.

Eene beknopte verhandeling over een bepaald gedeelte der taktiek noemen wij goed, wanneer hare beschouwingen en voorschriften van dien aard zijn, dat zij het kenmerk van krijgsgenie dragen; terwijl het nut van zulk eene verhandeling nog verhoogd wordt, wanneer zij vele goed gekozen voorbeelden aanhaalt of mededeelt tot staving der argumenten.

Om te beslissen, in hoeverre deze »verhandeling over de dorpsgevechten» aan alle eischen voldoet, zou de beoordeelaar dus zelf krijgsgenie moeten bezitten, of ondervinding betreffende het onderwerp hebben opgedaan. Dit zijn voorregten, waarop de aankondiger van bovengenoemd werkje volstrekt geen aanspraak kan maken; wanneer hij er evenwel zijne meening over uit, dan heeft hij haar alleen kunnen toetsen aan de lessen van goede militaire schrijvers.

Vooraf zij gezegd, dat men van een werk dat de eer eener vertaling geniet meer kan verwachten en vorderen dan van een geheel oorspronkelijken arbeid. Om verschillende redenen zouden wij wenschen dat vertalingen uit den vreemde slechts ten deel vielen aan uitmuntende werken, of aan die welke van algemeen belang zijn, en bij voorkeur overgenomen uit eene taal, die

in ons land door weinigen begrepen wordt. Voor zoover het militaire onderwerpen betreft, raadplegen onze officieren, die zich op de studie der krijgskunst toeleggen, toch bij verkiezing oorspronkelijke werken.

Wij willen overigens hem, die ons uit den vreemde eenige waarheden doet kennen, niet beschuldigen, het ontkiemen van goede denkbeelden op eigen bodem te onderdrukken: elke waarheid, elk nieuw licht dat ons wordt overgebracht, het moge uit China of Japan afkomstig zijn, sticht nut, en de vertaler is voor zich-zelfen verantwoord, wanneer zijne denkbeelden, over het geheel genomen, met die van den oorspronkelijken schrijver overeenstemmen. Onafhankelijk van eene bijzondere kritiek, worden toch de meeste werken door het publiek spoedig op hun waar standpunt geplaatst; een boek zonder waarde zal ook zonder scherpe kritiek spoedig in de mand der vergetelheid geworpen worden.

Het lijdt geen twijfel of de Heer PEL heeft de overtuiging, dat ook dit boek van AUGUST RIEZE zooveel goeds bevat, dat het eene vertaling waardig is, en in het voorberigt wordt het — zeer bescheiden — aangeboden aan hen, die nog weinig over dit onderwerp gehoord, gelezen en nagedacht hebben. Wij gelooven veeleer, dat een ieder die het leest er zijn voordeel mede zal doen, maar vooral hij, die niet geheel en al vreemdeling in het onderwerp is. Niettegenstaande de schrijver bij herhaling waarschuwt tegen eene te bekrompen opvatting van wat hij verkondigt, zijn wij van meening, dat geheel oningewijden het boek met omzigtigheid moeten gebruiken, om er tot een regt begrip van het onderwerp alles uit te putten wat nuttig en noodig is. Wij gelooven dit te meer, omdat men zelden in ons land gelegenheid heeft op de plaats zelve de maatregelen te bespreken en toe te passen, die de theorie over boschgevechten leert, zoodat men zich des te zorgvuldiger voor dwaalbegrippen moet hoeden.

Onder de menigte goed gekozen voorbeelden, die schier op iedere bladzijde worden aangehaald, zijn er eenige, die zonder nadere toelichting volstrekt geen waarde hebben voor den vreemdeling in de krijgsgeschiedenis. De leerling, die alleen met de bloote opnoeming van eenige namen weet te schermen, bewijst daarmede hoogstens slechts dat hij een goed geheugen heeft. Wij hadden daarom liever de theorie meer beknopt, de voorbeelden meer uitvoerig behandeld en door schetsen verduidelijkt gewenscht.

De hoogduitsche tekst is ons onbekend; onder het lezen hebben wij echter kunnen hespeuren, dat die tekst niet slaafsche gevolgd is geworden door den verdienstelijken vertaler. De voortdurende strekking om zijne studiën ook voor anderen nuttig te doen zijn, is ook nu weder gebleken.

BUGEAUD, *duc d'Istly, Maréchal de France, le conquérant de l'Algérie*, par M. F. HUGONNET, *ex-capitaine* 8°. Paris, 1860.

Deze onderhoudende levensschets van vijftig bladzijden, bevat menigen nuttigen wenk ook voor het Nederlandsche leger, weshalve wij haar zeer ter lezing kunnen aanbevelen.

Er bestaat namelijk eene groote overeenkomst tusschen de wijze van oorlogvoeren in Algerië en Indië; dezelfde diplomatische en strategische middelen,

welke tegen de niet regtstreeks aan het Nederlandsche gezag onderworpen gewesten sedert eeuwen worden toegepast, ziet men in Afrika tegen de Arabieren in werking brengen. Toen echter de generaal BUGEAUD in 1857 met een deel van het Fransche leger naar Algerië werd gezonden, wist men bij ondervinding nog niet, hoe de doeltreffendste zamenstelling der expeditiën, de kleeding, uitrusting en vechtwijze der troepen aldaar behoorden te zijn, en door welke middelen men zich het best van de voortdurende onderwerping der overwonnenen zou kunnen verzekeren.

De taak van den maarschalk was dus niet van de ligtste; hij vervulde die echter op eene wijze waardoor zijn naam als veldheer, administrateur en staatsman werd gevestigd.

De mobiliteit van het leger te vermeerderen, was een zijner eerste maatregelen; hij zond niet alleen alle impedimenten, maar zelfs de artillerie, somtijds bij scheepsgelegenheid, vooruit, en behield de bespanningen als pakpaarden bij het leger. Zijn eerste verblijf in de kolonie had hem in staat gesteld een helderen blik te werpen op alles wat tot haar welzijn en hare ontwikkeling kon leiden, zoodat hij ten volle bekwaam was voor de betrekking van gouverneur van Algerië, toen hij die in 1840 als luitenant-generaal aanvaardde.

Hij schafte terstond al die blokhuzen, redouten en verschanste kampen af, waardoor de troepen versnipperd waren geworden en veel door ziekten en ontbering hadden geleden, zonder dat ze de landstreek behoorlijk in bedwang konden houden. Hij stelde de overwonnen volksstammen onder hunne eigene opperhoofden, welke voor de rust in de hun toevertrouwde landstreek verantwoordelijk waren, gaf zijne onderbevelhebbers instructiën naar een bepaald en door hem duidelijk ontwikkeld stelsel, volgens hetwelk hij de landstreek door mobiele kolonnes deed doorkruisen, uitgaande van de versterkte steden en vestingen door de Franschen bezet, heffende contributiën en geld waar zulks noodig was, en overal de zeden en godsdienst der bevolking eerbiedigende. Was de onderwerping niet goedschiks te verkrijgen, ontvlugte het volk de aanrukkende kolonnes, zoo werd alles wat achtergelaten was: het te veld staande graan, de woningen, het vee, enz. vernield of verbrand.

Het is genoeg bekend hoe die mobiele kolonnes waren zamengesteld, hoe men trachtte de kavallerie in Afrika zoo ligt mogelijk uit te rusten: »*dé-
barrassée de tous ces détails de harnachement, d'équipement, d'armement,
d'habillement, qui rendent en France nos cavaliers si lourds et si mala-
droits*." De goede diensten welke men van muilezels heeft, zoo tot het vervoeren der berghouwiters als van de baggage en levensmiddelen, alsmede van de zieken en gekwetsten, zijn even algemeen bekend als de doeltreffende *tente abri*, die bij de infanterie werd ingevoerd, en waartegen wij gaarne den broodzak van onzen soldaat, die hem nog lastiger op marsch is dan geweer en randsel, zouden zien verwisselen. Niettegenstaande dit alles zoo bekend is, durven wij het nog ter lezing aan te bevelen, omdat zulks tot vergelijkingen en gevolgtrekkingen aanleiding geeft. Onze overtuiging ten minste is er al weder door versterkt, dat de uitrusting der infanterie, zal zij in oorlogstijd doeltreffend zijn, nog veel zal moeten verschillen met de tegenwoordige. De schakot, de wapenrok, een gedeelte van het ondergoed kunnen achtergelaten worden in de garnizoenen, wil men bij het begin

van een veldtogt niet hetzelfde zien gebeuren, wat bij sommige bataillons in 1851 bij het oprukken naar België plaats had: het wegwerpen van rokken en alles wat overtollig was, ondanks alle pogingen om dit te beletten. Ook in ligtere geweren en munitie zien wij eene wezenlijke verbetering; voor elk pond, dat de soldaat minder aan zijn geweer heeft te dragen, kan hij zooveel meer gewigt aan munitie medevoeren, en zal de wagentrein diensvolgens verminderd en verkort worden. — Doch vervolgen wij het overzicht van de merkwaardige brochure van den schrijver der »*Souvenirs d'un chef de bureau arabe.*»

Uit den veldtogt tegen de Marokkanen, waarin de maarschalk zelf het bevel voerde, leeren wij met korte, duidelijke bewoordingen de theorie van BUGEAUD's strategie en taktiek in hoofdtrekken kennen. Hij wilde de Marokkanen niet aanvallen, alvorens deze geheel vereenigd waren, en beweerde dat op inlandsehe vijanden nooit eene meer beslissende overwinning te behalen is, dan wanneer zij zoo sterk mogelijk aan volk zijn; evenwel onder voorwaarde, dat de sterkte van het geregelde leger dat hen te bevechten heeft, niet beneden eene 15 à 20,000 man zij. De goede resultaten van de overwinning bij Isly, — waarvan de schrijver een regt helder overzicht geeft, — pleiten ter gunste van de theorie door den maarschalk BUGEAUD voorgestaan, waartoe echter een zelfvertrouwen, eene stoutmoedigheid en eene vaste, krachtige overtuiging behoort, die zeldzaam in de krijgsgeschiedenis zal aangetroffen worden. Dit herinnert ons aan het verhaal van een ooggetuige bij de tweede Balische expeditie, die beweerde dat vóór de ont-scheeping dezelfde theorie door den opperbevelhebber onzer troepen gehuldigd werd; de uitkomst heeft echter niet gediend om haar aan te prijzen.

Voor het welzijn van den soldaat had de maarschalk alles over. Hij die in 1805 te Austerlitz op een-en-twintigjarigen leeftijd korporaal was geworden, de veldtogten in Pruisen en Polen als luitenant-adjutant had medegemaakt, kende door en door het karakter van den soldaat en wist hem te winnen door bijzondere zorgen te besteden aan zijne voeding, hem rust te verschaffen, zooveel de omstandigheden des oorlogs gedoogden, en alle nuttelooze plagerijen te vermijden. Zoo hoorden zijne soldaten soms tot hun groot genoegen den maarschalk roepen: »*Qu'est-ce que fait ce commandant là-bas? Je me f... pas mal de vos alignements; faites reposer vos hommes, » sac à terre*»

De troepen werden door den hertog van Isly als gouverneur der kolonie echter niet gespaard wanneer inspanning noodig was, en waren ook in tijden van rust nuttig werkzaam en productief, door het bouwen van kazernen, hospitalen, bruggen, wegen, waterwerken, enz.

Zijne denkbeelden over kolonisatie berusten grootendeels op het militaire beginsel; zij werden in Frankrijk zóó hevig bestreden, dat zijne voorstellen, dienaangaande gedaan, niet werden aangenomen en men een ander plan heeft gevolgd, dat langen tijd schatten verslinden deed, alvorens tot eenigzins bevredigende uitkomsten te leiden.

Ten slotte wordt achter deze levensschets gevoegd, eene lijst van de werken diens vermaarden veldheers en van geschriften hem betreffende.

VERSCHEIDENHEDEN.

GENEESKUNDIGE DIENST. In het *Nederlandsch tijdschrift voor geneeskunde* werd bij herhaling de wensch geuit, dat bij het militair hoofdbestuur tot eene eindelijke en algemeene regeling van de organisatie der hospitaal-soldaten en militaire zieken-oppassers mogt worden overgegaan. Die wensch werd weder in 1858 herhaald, bij de aankondiging van het werkje door den Heer DÉTIENNE: *Guide pratique de l'infirmier militaire*, waarbij gewezen werd op het doeltreffende der ministeriele circulaire van 3 Januarij 1856, in België, den last inhoudende, dat de zieken-oppassers onderwys moeten ontvangen van de officieren van gezondheid in hunne geneeskundige dienstpligten. Nog in hetzelfde jaar (1858) was de berigtgever van bovengenoemde handleiding (de Heer v. H.) onderrigt van het voornemen bij een zijner militaire ambtgenooten bestaande, om een oorspronkelijk Nederduitsch werk voor de behoeften van ons Leger en onzer militaire ziekeninrigtingen te maken. Wij naderen nu spoedig het einde van het jaar 1860, zonder dat aan den wensch naar eene degelijke formatie voor de hospitaaldienst is gevolg gegeven, zonder dat van de voorziening in de noodige hospitalen en van de organisatie der geneeskundige dienst op voet van oorlog iets bekend is, zonder dat van de handleiding voor ons leger, in den geest van de werkjes van DÉTIENNE en Dr. BARMEISTER, iets verder is gehoord.

Het verlangen naar die handleiding grenst aan ongeduld, wanneer men weet dat reeds in den winter van 1858 op 1859 een infanterie-officier zich middelerwijl de moeite had gegeven eene compilatie, naar verschillende bevoegde schrijvers over hetzelfde onderwerp, geheel gereed te maken, en dit werk bij wijze van eene zoogenaamde facultatieve memorie heeft ingediend. Nadat het handschrift bij verschillende geneeskundige autoriteiten de revue had gepasseerd, nu eens gunstig, dan weder ongunstig was beoordeeld, werd het ten slotte, even als alle andere memoriën, niet geschikt bevonden om op kosten van het Departement van Oorlog in het licht te worden gegeven, wat trouwens minder te verwonderen was, met het oog op de spoedig te verwachten, mede tot nog toe niet verschenen handleiding, waaraan toen reeds sedert geruimen tijd een onzer officieren van gezondheid arbeidde.

Dotatiefonds voor het leger in Frankrijk. De *Constitutionnel* berigte onlangs dat een ontwerp tot wijziging van de wet op de militaire plaatsvervanging gereed ligt, om aan het Wetgevend Ligchaam voorgesteld te worden. Die wijziging zal bestaan in het vergunnen van reëngagementen voor twee jaren, terwijl deze vroeger minstens voor drie jaren moesten aangegaan worden; voorts zullen de voordeelen van het reëngement ook van toepassing zijn op hen die op nieuw dienst nemen, na reeds gedurende twee jaren de dienst te hebben verlaten. Vroeger werd slechts één jaar interruptie van dienst toegestaan, om die voordeelen te kunnen genieten.

De officierspensioenen zouden met een derde gedeelte worden verhoogd, en de daartoe benoodigde gelden uit de dotatiekas verstrekt worden.

Fig. 6.

Fig. 7.

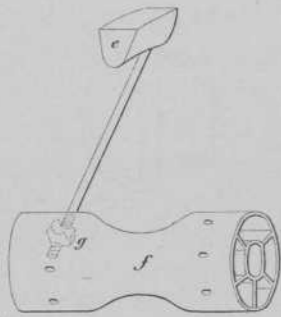

Fig. 8.

Fig. 9.

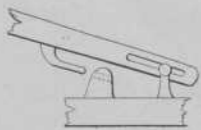

Fig. 10.

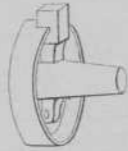

Fig. 11.

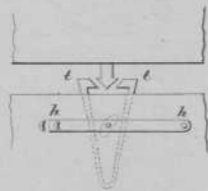

Fig. 12.

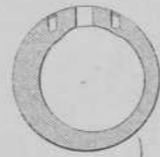
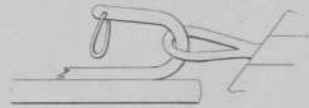

Fig. 1.

Fig. 2.

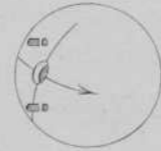

Fig. 3.

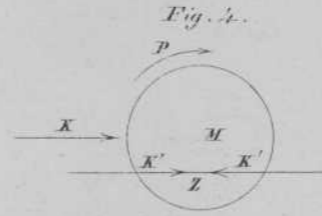
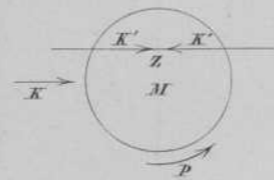

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 3'.

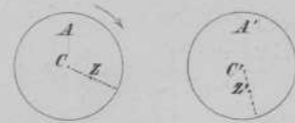
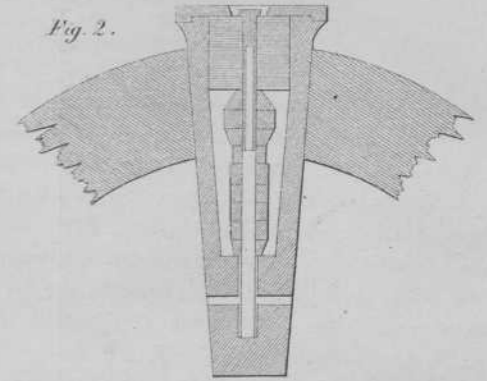

Fig. 2.

Palmhouten stop

Fig. 1.

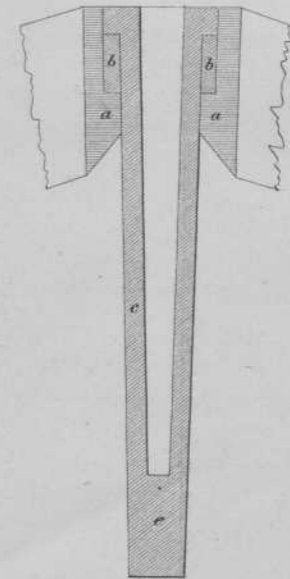
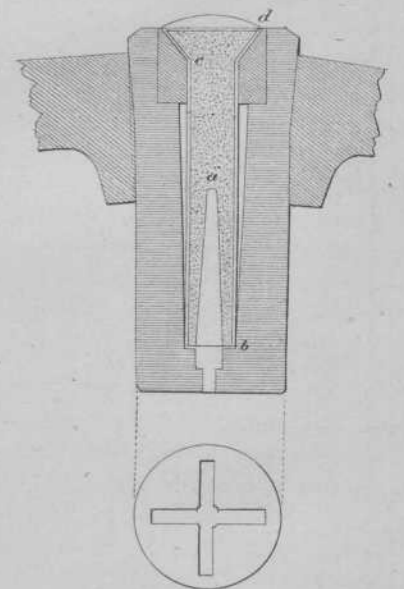
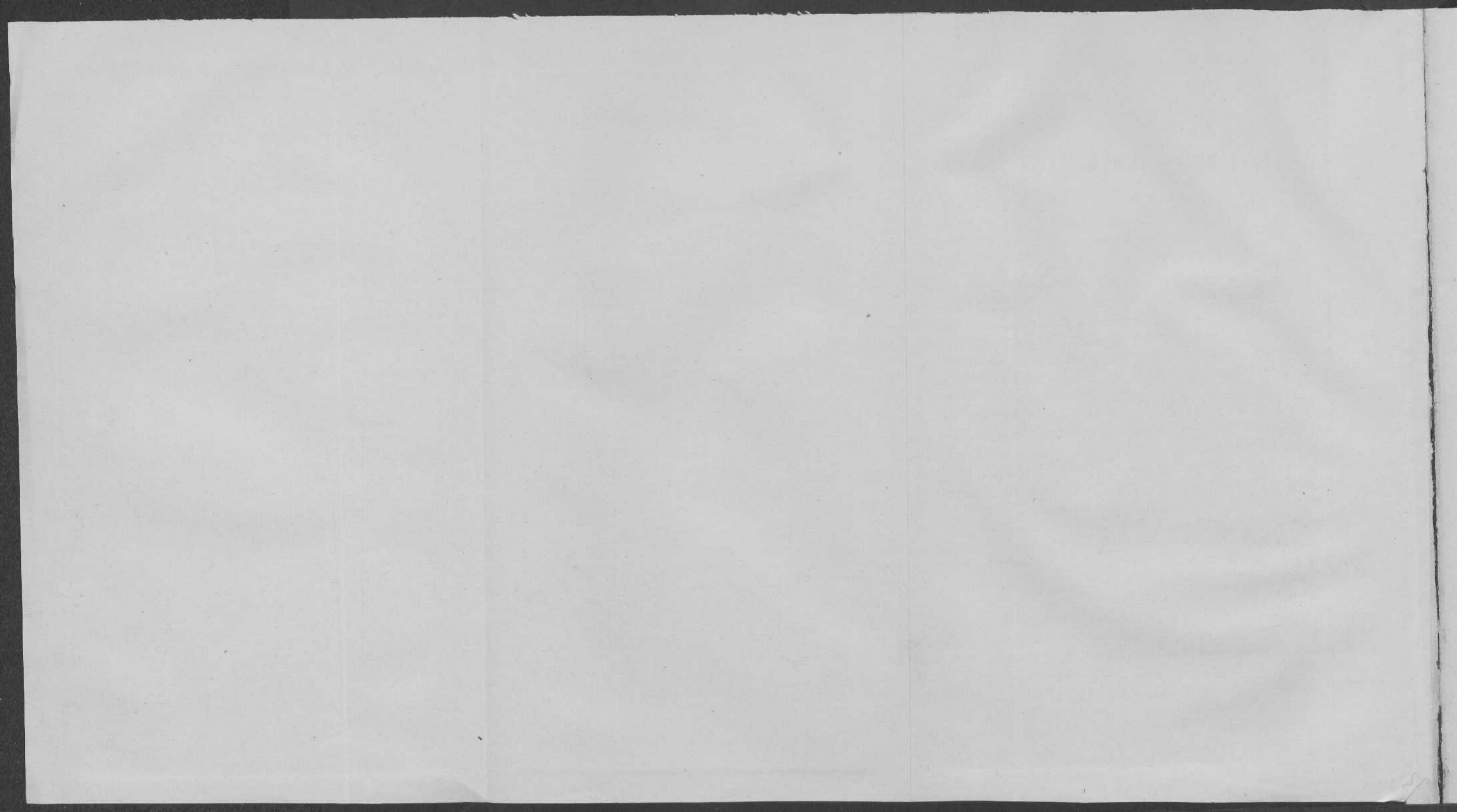

Fig. 3.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(*Vervolg van N°. 8, Blz. 360.*)

Wanneer men door Peschiera en Pozzolo twee lijnen trekt van het oosten naar het westen, en door Foresto en Medole twee van het noorden naar het zuiden, dan bepalen deze vrij naauwkeurig de grenzen van het slagveld. Door dezen regthoek van 5 □ mijlen oppervlakte, loopen twee hoofdwegen: 1°. de straatweg van Monte Chiaro, over Castiglione en Guidizzolo, naar Goito; 2°. de spoorweg van Lonato naar Peschiera. De uitgestrektheid, begrepen tusschen de hierboven opgegeven grenzen, bestaat uit twee geheel verschillende gedeelten. Terwijl het noord-oostelijk gedeelte, bijna het $\frac{2}{3}$ van het geheel, uit een heuvelland bestaat, is het andere geheel vlak. De buitenste heuvelketen vormt een boog, die van Lonato tot Volta eene lengte heeft van 7 uren, terwijl de beide uiterste koorden, Lonato—Peschiera en Peschiera—Volta, 3 en 4 uren lang zijn. Aan den rand van de buitenste rij heuvels loopt een landweg van Castiglione, langs Le Fontane en San Cassiano, naar Foresto, die de grensscheiding uitmaakt tusschen het heuvelland en de vlakte. De meest westelijk gelegen' heuvels zijn over het algemeen het hoogst, dat blijkbaar is uit den loop der Redone, langs Contrada-Mescolara, Pozzolengo en Ponti, die beneden deze plaats in den Mincio vloeit.

Eene der meest opvallende hoogten in het heuvelland, is die van Solferino, met het daaraan gebouwde stadje van dien naam. Deze hoogte verheft zich 400 Par. voeten boven de oppervlakte der Adriatische zee; echter gaat hare betrekkelijke hoogte, die uit een tactisch oogpunt van belang is, 100 voet niet te boven. Over de geheele uitgestrektheid liggen vele dorpen en pachthoeven verspreid; wijngaarden, rijstvelden en boschjes zijn menigvuldig; de huizen meestal van steen en sterk gebouwd; de boomgaarden, in de nabijheid der dorpen, door sterke muren omgeven. De voor ons belangrijkste punten in het heuvelland zijn: Le Grole, Cassiano, Solferino

en Cavriana, die allen in de buitenste rij heuvels liggen, en meer achterwaarts, de dorpen Madonna della Scoperta, Pozzolengo en St. Martino; dit laatste in den hoek, gevormd door den spoorweg en den weg, genaamd Strada-Lugana.

Eene steile, kegelvormige hoogte, de Rocca, maakt het middelpunt uit van Solferino.

Op de Rocca staat een vierhoekige toren, die den naam draagt van *Spia d'Italia* (spion van Italië), te kennen gevende, dat men van dit punt een ruim uitzigt heeft over het omliggende terrein.

Van de Rocca verspreiden zich vier heuvelrijen in verschillende rigtingen; ééne naar het dorp Le Grole, eene tweede in eene zuid-westelijke rigting naar den landweg van Castiglione, eene derde naar S. Cassiano, eindelijk eene vierde noordwestwaarts naar het dal van de Redonc. Tusschen deze heuvelrijen voeren drie hoofdwegen van de Rocca; een weg naar S. Cassiano, waaraan de kerk van Solferino ligt, een andere zuidwestwaarts, die zich vereenigt met den landweg van Castiglione naar Foresto, en een derde naar het dorp Madonna delle Fattorelle, waaraan het, door een muur omgeven, kerkhof is gelegen. De huizen langs deze wegen zijn tegen de hoogte aangebouwd.

Solferino is het toegankelijkst aan de zuidzijde, tusschen de wegen van Castiglione en van S. Cassiano; daarentegen levert de toegang aan de noordzijde groote bezwaren op; men moet zich hier eerst meester maken, niet alleen van het kerkhof, maar ook van een kasteel door een muur omgeven, dat ten noorden van de Rocca gelegen is, en deze beide punten zijn niet te bemagtigen alvorens de huizen, ten noord-oosten van Solferino, genomen zijn.

Ten slotte zij nog vermeld, dat Pozzolengo van Solferino 5 uren is verwijderd, alsmede Ceresolo van Cavriana; en dat Castel-Grimaldo en Foresto, 1 uur meer achterwaarts zijn gelegen.

Alvorens met de beschrijving van den veldslag van Solferino te beginnen, is het noodzakelijk een algemeen overzicht van den slag te doen voorafgaan. Hierdoor valt het ligter bij de beschrijving der hoofdgebeurtenissen, aan deze de juiste plaats toe te kennen, welke zij bekleedden, met betrekking tot het hoofdoel, dat de Fransche Keizer zich had voorgesteld.

Wij zullen tevens, duideljkshalve, den veldslag in de volgende hoofdtijdperken verdeelen.

Eerste tijdperk. — Het inleidend gevecht, dat tusschen 5 en 7 uur 's morgens een aanvang nam, toen de onderscheidene legerkorpsen van het verbonden leger langs de geheele linie in afzonderlijke gevechten met den vijand

gewikkeld werden, en dat aanhield, tot dat de onderbevelhebbers nadere bevelen van den opperbevelhebber ontvingen, welke hen bekend maakten met zijne inzigten over den te leveren slag, en met de taak die zij daarbij te vervullen hadden.

In dit eerste tijdperk moesten de onderbevelhebbers geheel zelfstandig het gevecht leiden, en er meer op bedacht zijn, om het verband te bewaren met hunne nevenlegerkorpsen, dan wel om door een stout voortrukken misschien een tijdelijk voordeel te behalen.

Tot dit tijdperk behooren :

- a. De gevechten tusschen de Fransche divisien Forey en Ladmiraault, van het 1° legerkorps, en de Oostenrijksche divisie Palfij, van het 5° legerkorps.
- b. De gevechten tusschen het 2° Fransche legerkorps en het 1° Oostenrijksche.
- c. De gevechten tusschen het 4° Fransche legerkorps en den Oostenrijkschen linker vleugel.
- d. De gevechten tusschen het Piëmontesehe leger en het 8° Oostenrijksche legerkorps.

Tweede tijdperk. — De eigenlijke slag, waarin de Fransche Keizer, na van de verschillende punten van het slagveld de berigten te hebben ingewonnen, zelf de leiding en het bestuur van den slag op zich nam, en de afzonderlijke gevechten tot één geheel, *den veldslag*, vereenigd werden.

In dit tijdperk onderscheiden wij :

- a. De overwinning in het centrum, bij Solferino en Cavriana, behaald door het 1° en 2° Fransche legerkorps en door de keizerlijke garde, op het 5°, 1° en 7° Oostenrijksche legerkorps.
- b. De laatste poging der Oostenrijkers om met hunnen linker vleugel het offensive te hervatten.
- c. De verdere ontwikkeling van het gevecht op den linker vleugel van het verbonden leger.
- d. De terugtogt van het Oostenrijksche leger naar den Mincio.

Een der grootste moeilijkheden bij de beschrijving van eenen veldslag, is de bepaling van den juisten tijd, waarop de verschillende gebeurtenissen voorvielen. Bij den veldslag van Solferino is de orkaan, die na 4½ uur over het slagveld losbrak, het zekerste middel om den tijd te bepalen; verder kunnen hiertoe strekken, de rapporten van den Hertog van Magenta en van den generaal MOLLARD, en eindelijk de briefwisseling tusschen de marschalken CANROBERT en NIEL, over de ondersteuning die de eerste den laatste verleende.

Verder schijnt het *middaguur* de tijd te zijn, waarop de bevelen van den opperbevelhebber *werkelijken invloed* begonnen uit te oefenen op den loop der afzonderlijke gevechten, al waren die bevelen eenige uren vroeger gegeven. Indien wij dit aannemen, dan neemt het tweede tijdperk 's middags ten 12 uur een' aanvang.

VELDSLAG VAN SOLFERINO.

a. De gevechten tusschen de Fransche divisien Forey en Ladmiraull, van het 1^e legerkorps, en de Oostenrijksche divisie Palfi, van het 5^e legerkorps.

Ingevolge de bevelen, die de maarschalk BARAGUAY D'HILLIERS van den Keizer ontvangen had, ging de 2^e divisie (LADMIRAULL), met 4 stukken, den 24^{en} Junij, 's morgens ten 2 uur, van Esenta op marsch. Zij sloeg den weg in over de hoogten, langs Astore, in de rigting van Solferino. Ten 3 uur volgde de 1^e divisie (FOREY) met hare artillerie, naar Castiglione, en volgde hier den landweg naar S. Cassiano; evenzoo de 5^e divisie (BAZAINE) met de reserve-artillerie van het 1^e legerkorps; deze divisie bleef voorloopig in reserve.

Ten 5 uur stuitte de voorhoede der divisie Forey, de brigade Dieu, het eerst op de Oostenrijksche voorposten van de brigade Bils, die de hoogte van Valsecura, en het dorp Le Grole bezetteden. Na een kort gevecht verdreven 2 kompagnien jagers, van het 17^e bataillon, den vijand van de hoogte, doch ontmoetten heviger tegenstand bij het dorp Le Grole.

De generaal DIEU zond 2 bataillons van het 74^e regiment vooruit, om dit dorp te nemen, dat na een hardnekkig gevecht door de Oostenrijkers ontruimd werd. Inmiddels was de divisie Forey op de hoogte van Valsecura in stelling gekomen, links van haar ook de divisie Ladmiraull, bij Barche di Castiglione, terwijl de divisie Bazaine achter Forey in reserve bleef. BARAGUAY D'HILLIERS gelastte toen dat de divisien in deze orde zouden voorwaarts gaan. Spoedig echter ontmoetten zij veel heviger tegenstand. Van de zijde der Oostenrijkers had de brigade Puchner zich ook ontwikkeld, en wel links van de brigade Bils, die daardoor in staat was krachtiger tegenover LADMIRAULL op te treden.

Deze had zijne divisie in 3 kolonnen geformeerd, elk van 4 bataillons en 2 kompagnien jagers; de regter kolonne werd aangevoerd door den generaal DOUAY, de linker door den generaal NÉGRIER, en de middelste, waarbij

de 4 stukken geschut waren, door LADMIRAULT zelf. Door den hevigen tegenstand van de brigade Bils, werd deze divisie tegengehouden, en de linker kolonne zelfs verplicht op Astore te wijken.

Daar echter de divisie Forey zich staande gehouden, en zelfs eenige heuvels bemagtigd had, was de brigade Bils genoodzaakt het behaalde voordeel niet verder voort te zetten, waardoor de divisie Ladmiraault zich herstellen kon.

Eenigen tijd hield het gevecht om het bezit der heuvels aan, toen, omstreeks 10 uur, de generaal FOREY den kolonel CAMBRIELS gelastte, met het 84^e regiment, zich meester te maken van de Monte-Fenile, eene hoogte tusschen Le Grole en den weg, die van den landweg van Castiglione naar Solferino loopt.

Deze hoogte, die eene zeer gunstige artillerie-stelling opleverde, werd na een hevig gevecht genomen, en terstond eene batterij er op geplaatst, welke haar vuur, wel op een' grooten afstand, doch niet zonder uitwerking, tegen Solferino opende.

Nadat deze batterij een tijd lang gevuurd had, liet BARAGUAY D'HILLIERS de 1^e brigade der divisie Forey, aangevoerd door den generaal DIEU, de Monte-Fenile afdalen, om de heuvels te bestormen, welke tusschen de beide wegen, van Castiglione en van S. Cassiano, naar Solferino, gelegen zijn. De 2^e brigade nam in hare plaats stelling op de Monte-Fenile, waar, omstreeks dezen tijd, ook de Fransche Keizer was aangekomen. De generaal DIEU voerde met de grootste dapperheid zijne brigade aan; zij vermeesterde eenige heuvels, en de voorste troepen bereikten zelfs den voet van de Rocca en de eerste huizen van Solferino, toen een moorddadig vuur der Oostenrijkers, de brigade noodzaakte te wijken. Door hen vervolgd, tot aan den buitensten rand der hoogten, regts van den weg van Castiglione, slaagde DIEU er hier eerst in, zijne brigade tot staan te brengen. Eene batterij werd in stelling gebracht, en rigtte, met die op de Monte-Fenile, haar vuur op de Rocca.

Er ontstond nu een vuurgevecht, dat tot omstreeks 12 uur aanhield; de generaal DIEU werd daarbij zwaar gewond, en was verplicht het bevel over zijne brigade aan den kolonel CAMBRIELS over te geven; hij overleed later, in Frankrijk teruggekeerd, aan de gevolgen.

Terwijl deze gevechten plaats hadden, had de divisie Ladmiraault zich meester gemaakt van de heuvels tusschen Barche en het dal der Redone, en maakte zich gereed om het gehucht S. Martino aan te vallen, dat door den vijand bezet was. Van de zijde der Oostenrijkers namen nu ook de brigaden Gaal en Koller aan de verdediging van Solferino deel.

b. De gevechten tusschen het 2^e Fransche legerkorps en het 1^e Oostenrijksche.

De hertog van Magenta verliet Castiglione ten 5 uur met zijn legerkorps. Daar hij verplicht was den straatweg te volgen, om regts den marsch van het 4e legerkorps, en links dien van het 1e, niet te vertragen, duurde het een' geruimen tijd alvorens zijne divisiën uit Castiglione déboucheerden, en ter naauwernood had dit plaats gehad, toen hij, omstreeks 5 uur, van de voorhoede, 4 eskadrons jagers onder den generaal GAUDIN DE VILLAINÉ, het bericht kreeg dat de pachthoeve Ca Marino, aan den straatweg gelegen, door den vijand bezet was.

De hertog van Magenta begaf zich vooruit, en beklom de Monte Medolano regts van den weg gelegen, nabij eene pachthoeve, Barcaccia genaamd. Van deze hoogte kon hij het omliggend terrein overzien, en zag dan ook op zijne linker flank het gevecht van het 1^e Fransche legerkorps; verder vijandelijke troepenmassa's van het 1^e Oostenrijksche legerkorps, uit de omstreken van Cavriana, gedeeltelijk op Ca Marino in aanmarsch, gedeeltelijk de heuvels van Solferino en Cavriana bezetten; evenzoo eene kolonne van het 3^e Oostenrijksche legerkorps van Guidizzolo op Ca Marino in aantogt. Hoe groot zijne begeerte ook was, om links af te slaan, en BARAGUAY D'HILLIERS te ondersteunen, die in een ernstig gevecht gewikkeld was, begreep hij dit niet te kunnen doen, daar dan de straatweg van Guidizzolo op Castiglione open lag voor de in aantogt zijnde vijandelijke kolonnen, en hij daardoor gevaar liep, van het 4^e legerkorps (NIEL) afgesneden te worden.

De hertog van Magenta bewees dezen dag, dat hij niet alleen een dapper, maar tevens een voorzigtig en beleidvol aanvoerder was.

Hij besloot eerst eenig narigt van NIEL in te winnen, van wien hij nog niets vernomen had, en zond zijnen chef van den staf, den generaal LEBRUN, in de rigting van Medole, alwaar hij NIEL moest aantreffen.

De generaal kwam omstreeks 6½ uur in de omstreken van Medole, en vond hier den generaal NIEL, die zijne bevelen gaf om den aanval op deze plaats te beginnen. NIEL beloofde, zoodra hij zich van Medole zou hebben meester gemaakt, met zijne divisiën den regter vleugel van het 2^e legerkorps te zullen naderen; of hij hierin geheel kon slagen, zou echter afhankelijk zijn van de aankomst van CANROBERT, waarmede hij ook de gemeenschap moest onderhouden.

Deze berichten ontving de hertog van Magenta van zijnen chef van den staf, en besloot daarop voorloopig in zijne stelling te blijven; alleen een tirailleurgevecht met den vijand, die de pachthoeve bezet hield, werd onderhouden. Intusschen nam de vijand steeds in sterkte toe, tusschen Cavriana

en den straatweg naar Guidizzolo, en de hertog begreep, dat de vermeerstering van de pächthoeve, welke voor hem een goed steunpunt kon zijn, indien hij BARAGUAY d'HILLIERS wilde bijstaan, elk oogenblik moeilijker werd. Hij liet daarom, omstreeks 8 uur, de pachthoeve aanvallen en, na de vermeerstering, zijne divisieën voorwaarts er van stelling nemen.

De 1° brigade der 1° divisie (DE LA MOTTEROUGE) kwam regts van den straatweg van Guidizzolo, en voorwaarts van Ca Marino, langs den weg naar Medole; op haren linker vleugel, en ter linker zijde van den straatweg, de 2° divisie (DECAEN), met haren linker vleugel in de rigting van Solferino; van de kavallerie kwam het 4° regiment jagers te paard achter den regter vleugel der 1° divisie, en het 7° regiment jagers te paard achter den linker vleugel der 2° divisie; de 1° brigade van de 1° divisie bleef in reserve, tusschen Ca Marino en Barcaccia.

Toen het legerkorps deze stelling had ingenomen, omstreeks 9 uur, kwam de Fransche Keizer hierbij aan, om zich in persoon met den maarschalk te onderhouden.

Spoedig daarna daagde eene sterke Oostenrijksche kolonne op, met eene talrijke artillerie, welke op 1200 passen tegenover het 2° legerkorps in stelling kwam. De hertog gaf terstond bevel aan 4 batterijen, 3 tot de divisieën en 1 tot de reserve behoorende, om vóór de tirailleur-linie in stelling te komen, en het vuur der Oostenrijksche batterijen te beantwoorden. Bij een der eerste schoten verloor de generaal AUGER, die het bevel voerde over de Fransche batterijen, den linker arm, en overleed later aan deze wond.

Ten 10 uur kwamen de beide kavallerie-divisieën Desvaux en Partouneaux op het slagveld aan. Deze behoorden aanvankelijk tot het 4° legerkorps, maar waren door den Keizer voorloopig onder het bevel van den hertog van Magenta gesteld. Zij plaatsten zich achter den regter vleugel van het 2° legerkorps, gedekt door eenig houtgewas. Spoedig echter deed de hertog de beide divisieën opmarscheren, om zijn' uitersten regter vleugel te dekken, en zijne gemeenschap met het 4° legerkorps te onderhouden. De rijdende batterijen, welke aan het hoofd der divisieën waren, snelden vooruit, en openden, uit eene flank-stelling, een goed gericht vuur op de Oostenrijksche artillerie- en infanterie-kolonnen, dat afgewisseld werd door eenige charges van verschillende regimenten.

Zoodra de generaal MENDORF, die met de reserve-kavallerie-divisie bij Tezze stond, de lijding gekregen had van den aanmarsch van het Fransche leger, was hij met de divisie, over Val del Termine, opgemarscheerd, tegenover den linker vleugel van het 2° Fransche legerkorps. De hertog van Magenta had reeds bij de komst der kavallerie-divisieën Partouneaux en Desvaux,

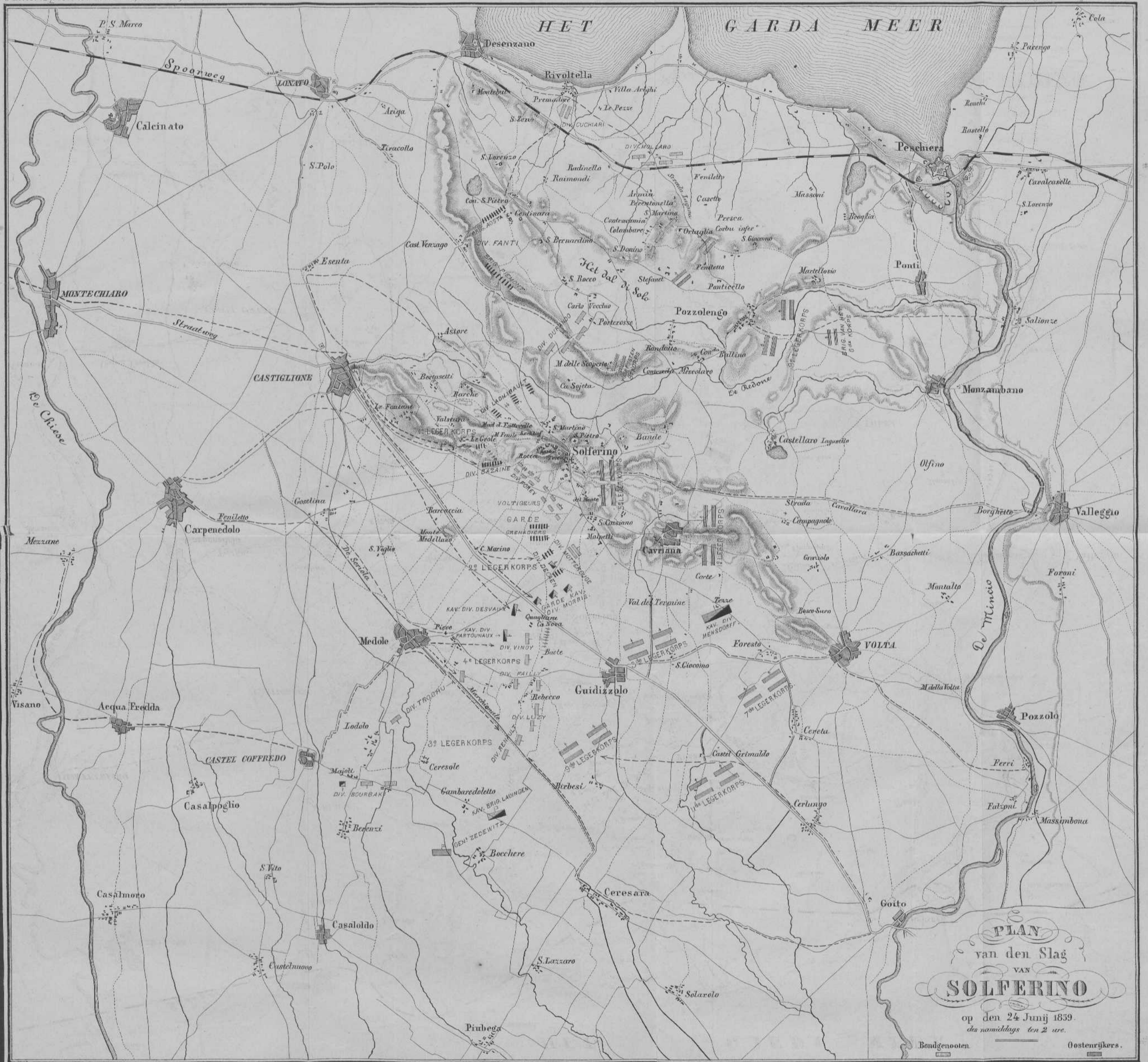
2 eskadrons van den regter vleugel naar den linker gezonden, en toen, tusschen 10 en 11 uur, MENSORF den linker vleugel der Franschen herhaaldelijk aanviel, en daarbij, volgens sommige berigten, eenige carrés van het 11° bataillon jagers en van het 72° regiment, overhoop wierp, vereenigde de kolonel SAVARÈSSE de 6 beschikbare eskadrons, verscheen daarmede onverwacht om de linker flank der infanterie-carrés, en slaagde er in eenige divisiën (van 2 eskadrons) der Oostenrijksche kavallerie, op de Fransche infanterie te werpen, die haar de grootste verliezen toebragt, en één hoofdofficier gevangen maakte.

Om 11 uur ontving de hertog van Magenta op nieuw tijding van den generaal NIEL, die hem deed weten, dat Medole genomen was, en de eerste troepen van het 5° Fransche legerkorps in aantogt waren, waardoor hij nu beslissender tegen Guidizzolo kon optreden. Intusschen waren de kavallerie-divisiën Partouneaux en Desvaux weder onder de bevelen van den generaal NIEL gesteld, waardoor andermaal het 2° en 4° legerkorps door eene groote opene ruimte van elkaâr gescheiden waren, welke nog aanzienlijk zou toenemen, wanneer de hertog zich tegen S. Cassiano en Cavriana wendde.

Om 12½ uur kreeg hij echter het berigt, dat de kavallerie van de garde, onder den generaal MORRIS, tusschen Castiglione en Barcaccia aangekomen, en door den Keizer onder zijne bevelen gesteld was. Hij zond die terstond het bevel, zich te plaatsen op zijnen regter vleugel, en het verband te herstellen tusschen dezen en de kavallerie-divisiën Desvaux en Partouneaux, die den linker vleugel van het 4° legerkorps dekten. Hierdoor kon de hertog, zoo al niet terstond, overgaan tot zijne voorwaartsche beweging op S. Cassiano, ten minste de noodige maatregelen er voor nemen. De vrij spoedige terugtogt van het 1° Oostenrijksche legerkorps, alsmede het oprukken van NIEL was hem daarbij zeer gunstig. Het gevecht tusschen het 2° Fransche legerkorps en het 1° Oostenrijksche had zich dus voornamelijk bepaald tot eene kanonnade, welke ten voordeele der Franschen eindigde. Twee kaissons der Oostenrijkers werden in brand geschoten. De maatregelen door den hertog van Magenta genomen, als ook hetgeen intusschen bij Solferino plaats had, deden CLAM-GALLAS besluiten tot den terugtogt op S. Cassiano, welke beschermd werd door de kavallerie-divisie Mensdorf.

c. Het gevecht tusschen het 4° Fransche legerkorps en den Oostenrijkschen linker vleugel.

Het 4° Fransche legerkorps (NIEL) was ook ten 5 uur op marsch gegaan; met de divisie de Luzy Pélassac aan het hoofd, waaraan 2 eskadrons van het 10° regiment jagers te paard, onder het persoonlijk bevel van den brigade-

PLAN
van den Slag
VAN
SOLFERINO
op den 24 Junij 1859.
des namiddags ten 2 ure.

Bondgenooten.
 Oostenrijkers.

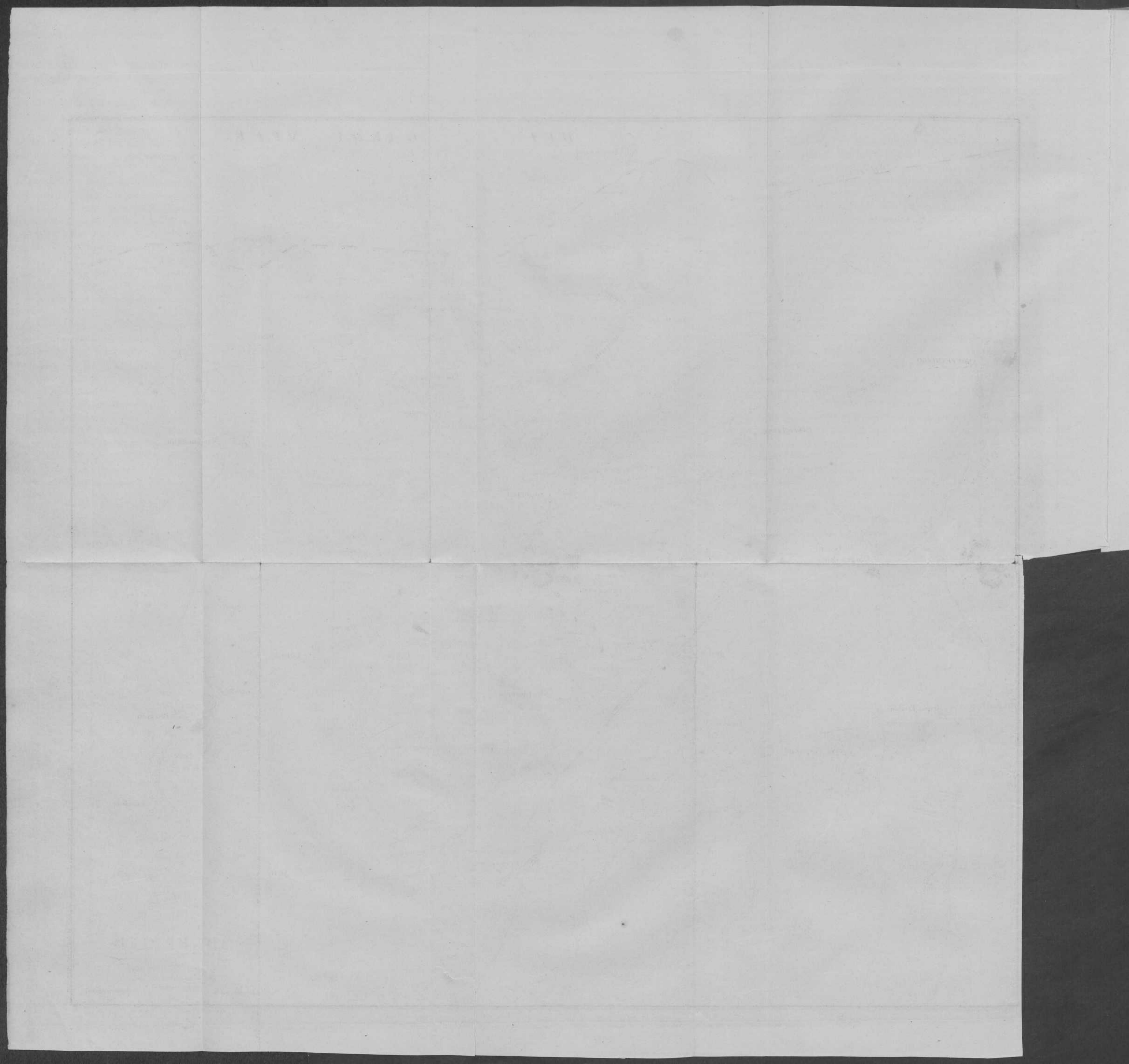
Marschrichtingen der troepen.

Schaal van (86400)

0 500 1000 2000 3000 4000 5000 6000 7000 8000 9000 10000

1:86400

Standaard 3. Borgers. Brno.

generaal ROCHFORD, waren toegevoegd; deze divisie werd gevolgd door de divisie VINOY; daarna de artillerie van het legerkorps, en eindelijk de divisie de FAILLY. De kavallerie-divisiën DESVAUX en PARTOUCHEUX moesten over CASTIGLIONE op GUIDIZZOLO marscheren, en zich daar met het legerkorps vereenigen. Wij hebben reeds gezien, dat die onder weg andere bevelen kregen.

Het legerkorps marscheerde, over FENILETTO en S. VIGLIO, op MEDOLE. Ter hoogte van S. VIGLIO ontmoette de Fransche kavallerie, 's morgens ten 5 uur, de eerste vijandelijke vedetten, die op Medole terugtrokken. Hier zij herinnerd, dat Medole bezet was door 10 kompagnïën infanterie en 6 eskadrons kavallerie, het geheel onder het bevel van den generaal ZEDTWITZ, en dat de kavallerie-brigade LAUINGEN regts van deze plaats in de vlakte had stelling genomen. De generaal DE LUZY zond eenige bataillons vooruit, om Medole te nemen, en liet tevens de artillerie zijner divisie voorkomen. Ook de generaal NIEL was hier aangekomen. Medole werd met groote dapperheid verdedigd, en eerst na een hardnekkig gevecht van 1½ uur, ontruimde de generaal ZEDTWITZ deze plaats, 's morgens ten 7 uur, volgens DE BAZANCOURT met achterlating van 2 stukken en 500 gevangenen.

Toen ZEDTWITZ met zijne 6 eskadrons Medole moest verlaten, meende hij zich aan te sluiten bij de brigade Lauingen; deze echter had bij het naderen der Fransche tirailleurs van het 4^e en 2^e legerkorps, het slagveld verlaten, en was regtstreeks op Goito teruggetrokken. De generaal ZEDTWITZ zond eerst een officier om de brigade op te zoeken, maar meende al spoedig dat zijne tegenwoordigheid vereischt werd, om haar op het slagveld terug te brengen.

Dit en welligt ook dat hij nog niet aan een' grooten veldslag geloofde, en in den waan verkeerde, dat de gevechten zich slechts tot de voorhoede zouden bepalen, deed ook hem besluiten tijdelijk het slagveld te verlaten.

Na de vermeestering van Medole kon de divisie de LUSY den marsch vervolgen. 5 bataillons volgden den weg van Medole op CERESARA, genaamd de SERIOLA MARCHIONALE; de brigade DOUAY sloeg den weg in naar REBECCO. Dit dorp was sterk bezet door het grootste gedeelte van het 9^e Oostenrijksche legerkorps. Ook het 5^e legerkorps der Oostenrijkers was intusschen onder de wapenen gekomen, en had zich ontwikkeld, voorwaarts van GUIDIZZOLO, en ten westen van den straatweg naar Castiglione; enkele bataillons bezetteden eene pachthoeve Ca-nova, en eenig houtgewas, voorwaarts van deze stelling. Er ontstond nu een uiterst hardnekkig gevecht om het bezit van Rebecco en de hier liggende pachthoeve, dat vooral ernstig werd voor NIEL, daar de overmagt der Oostenrijkers hem noodzaakte, eene groote uitge-

breidheid aan zijne stelling te geven. Hij gelastte, om den waarschijnlijksten aanval op zijnen linker vleugel tegen te houden, dat vooreerst 8 stukken geschut van de divisie de Luzy hier in batterij zouden komen. Verder moest de divisie Vinoy, welke om 8 uur uit Medole begon te déboucheren, ook tegenover Ca-nova in stelling komen. Dit geschiedde om 8½ uur, met den linker vleugel eenigzins teruggetrokken, in de rigting van den regter van het 2e Fransche legerkorps. Spoedig na de divisie Vinoy, kwam ook de reserve-artillerie aan, die, vereenigd met de artillerie der divisie, op VINOY's linker vleugel in batterij kwam. Deze artillerie, nog versterkt door 2 batterijen van de kavallerie-divisiën Desvaux en Partouneaux, werd gedekt door deze beide kavallerie-divisiën, welke, zooals wij vroeger vermeldden, het bevel hadden gekregen, zich weder bij het 4^e legerkorps aan te sluiten.

VINOY maakte zich meester van de pachthoeve Ca-nova, terwijl de artilleriemassa, door een goed gerigt kartetsvuur, het 3^e Oostenrijksche legerkorps (SCHWARZENBERG) belette, over Quagliara, de divisie Vinoy in de linker flank te vallen.

Terwijl het voorgaande op den linker vleugel voorviel, was de strijd om het bezit van Rebecco, dien de brigade Douay te voeren had, niet minder hevig. Het geheele 9^e legerkorps der Oostenrijkers nam hier deel aan 't gevecht. NIEL was verplicht de twee eenige bataillons, welke hij in reserve gehouden had, het een na het andere in 't gevecht te brengen, en met het grootste ongeduld wachtte hij de aankomst der divisie de Faily, welke ten 9 uur uit Medole begon te déboucheren. De 1e brigade, o'Farrel, van deze divisie, kreeg terstond bevel op de pachthoeve Baëte te marscheren, en daár de ruimte tusschen de divisien de Luzy en Vinoy te bezetten. De 2e brigade der divisie de Faily, bleef vooreerst als reserve achter. Door deze gevechten was de generaal NIEL tot de overtuiging gekomen, dat hij met zijn legerkorps tegenover eene groote overmagt des vijands stond, welke nog steeds scheen toe te nemen, en dat het twijfelachtig was of zijn legerkorps zich lang genoeg in deze stelling zou kunnen staande houden. Gelukte hem dit niet, dan verlamde hij daardoor de bewegingen van het centrum. Immers moest dit alsdan bedacht zijn om het verband in de slaglinie te bewaren, en kon dan niet met alle kracht voorwaarts rukken, om het vijandelijk centrum terug te dringen. Gelukte het hem daarentegen Guidizzolo te bereiken, terwijl het 1^e en 2^e legerkorps S. Cassiano en Solferino bemagtigden, dan meende hij tot Cavriana en Volta te kunnen doordringen, en den Oostenrijkers, in het centrum geslagen, den terugtogt naar den Mincio af te snijden. Daarom wendde hij zich tot CANROBERT om ondersteuning

Het 5^e Fransche legerkorps (CANROBERT) stond 's avonds van den 23^{en} nog op den regter oever van de Chiëse, bij Mezzane. De brigade Jannin werd dien avond tot Visano vooruitgeschoven, om het slaan der bruggen tusschen deze plaats en Acqua Fredda te beschermen.

's Morgens van den 24^{en}, ten 2½ uur, volgde CANROBERT met het legerkorps; de brigade Piccard, der divisie Renault, aan het hoofd, daarna de divisie Trochu en eindelijk de divisie Bourbaki. De brigade Jannin kwam, omstreeks 7 uur bij Castel Goffredo, eene kleine stad door een ouden wal omgeven, en bezet door een detachement kavallerie der brigade Bopaterni. Deze plaats werd spoedig vermeesterd. De divisie Renault vervolgde daarna den marsch op Medole, terwijl de beide overige divisieën nog achterbleven.

Ten 9¼ uur kwam zij in Medole, en met haar de maarschalk CANROBERT. Aldaar overhandigde een ordonnans-officier van NAPOLEON, KLEIN DE KLEINENBERG, hem een briefje, dat de Keizer 's nachts ontvangen had, van een inwoner van Assola, en van den volgenden inhoud:

» Een voerman, heden (den 25sten) uit Mantua vertrokken, berigt dat een Oostenrijksch korps, naar gissing 20 à 50,000 man sterk, infanterie, kavallerie en artillerie, uit Mantua is getrokken door de poort Pradella, en den grooten weg naar Marcaria is ingeslagen; zijne voorposten staan niet ver van hier in het dorp Acqua Negra. Ik haast mij u dit te berigten, enz.

» FERGI ANDREA. »

Dien ten gevolge gelastte de Keizer den maarschalk, even als het 2^e en 4^e legerkorps, naar het centrum aan te houden, maar tevens de regter flank te blijven gadeslaan. Op hetzelfde oogenblik kreeg CANROBERT het verzoek van NIEL om hem te ondersteunen, daar hij tegenover eene groote overmagt des vijands stond. CANROBERT begreep vooreerst aan het eerste berigt de meeste waarde te moeten hechten, doch zond evenwel, ten 9¼ uur, aan den generaal RENAULT het bevel, om met zijne divisie ter ondersteuning van DE LUZY op te rukken, en aan den generaal TROCHU, om zijne 1^e brigade ter versterking van het 4^e legerkorps af te zenden. De divisie RENAULT kwam ten 10½ uur in Medole. Hij liet toen het 41^e en 56^e regiment de randfels afleggen, en plaatste het 41^e regiment op 2500 passen van Medole, dwars over de Seriola Marchionale, terwijl 2 stukken geschut op den weg in batterij kwamen. Deze openden het vuur tegen eene Oostenrijksche kolonne, welke, op een vrij grooten afstand, van het westen naar het oosten, over den weg, op Rebecco trok. Het 56^e regiment plaatste zich achter het 41^e, met het front naar Castel Goffredo. Meer meende de maarschalk CANROBERT niet te kunnen doen ter ondersteuning van NIEL, die daardoor alleen de divisie de Luzy meer kon verzamelen tegenover Rebecco, en

deze in staat stelde een krachtiger tegenstand te bieden. Ter bereiking van het doel, dat NIEL zich voorstelde, was deze ondersteuning geheel onvolgende, daar RENAULT zijne stelling op de Seriola Marchionale niet wilde verlaten, ter ondersteuning van Rebecco.

d. De gevechten tusschen het Piëmontesche leger en het 8^e Oostenrijksche legerkorps.

Op den 25^{en} hadden de drie Piëmontesche divisien Durando, Mollard en Cucchiari, bevel gekregen om in den vroegen morgen van den 24^{en} langs drie verschillende wegen op Pozzolengo en Peschiëra te marscheren; de divisie Durando, die den regter vleugel uitmaakte, moest bij Castel Venzago stelling nemen, en van daar een verkennings-detachement vooruitzenden; de divisie Cucchiari, den spoorweg volgende, moest hetzelfde doen ter hoogte van Radinello, terwijl de divisie Mollard, op den linker vleugel, den zuidelijken oever van het Garda-meer zou volgen.

In gevolge deze bevelen verliet de grenadier-brigade, der divisie Durando, met 1 eskadron kavallerie, 's morgens ten 4 uur, het bivouac bij Lonato, en nam, ten 5½ uur, stelling bij Castel Venzago. 1 bataillon grenadiers, het eskadron kavallerie en 2 stukken geschut werden van hier vooruitgezonden, om eene verkenning te doen van de stellingen des vijands. Dit detachement stootte, ten 7½ uur, op de voorposten van het 8^e Oostenrijksche legerkorps, bij Madonna della Scoperta; het hoorde tevens het gevecht op zijne regter flank, in de rigting van Solferino.

De chef van den staf der divisie, die deze verkenning vergezelde, zond hiervan berigt aan den kommandant der divisie, er bijvoegende, dat hij de gegeven bevelen, om over Madonna della Scoperta en Rondotto op Peschiëra te marscheren, voor onuitvoerbaar hield, daar men, niet alleen in 't front, maar ook in de regter flank, sterke vijandelijke afdeelingen in aanmarsch zag. DURANDO kreeg dit berigt om 9 uur bij Tiracollo (halverwege Lonato en Castel Venzago); maar tegelijkertijd bragt een stafofficier van den Franschen Keizer, hem het bevel, de verbroken gemeenschap met het 1° Fransche legerkorps te herstellen, en daartoe met zijne divisie in de rigting te marscheren, vanwaar hij het vuur der Fransche batterijen hoorde. Eerst nu, na 9 uur, gelastte DURANDO dat de brigade Savoye ook hare stelling bij Lonato moest verlaten, om zich bij de andere brigade aan te sluiten, terwijl het overige der grenadier-brigade van Castel Venzago op Madonna della Scoperta marscheerde. Toen deze brigade hieraan voldeed, vond zij het vooruitgeschoven detachement reeds in een levendig gevecht met den vijand gewikkeld. Hare komst kon de overmagt des vijands niet tegenhouden; de

brigade, bij Ca Sojeta overvleugeld, moest steeds wijken, en alleen toen ook de brigade Savoye aankwam, slaagde de divisie er in zich voorwaarts van Castel Venzago staande te houden. Intusschen kon hierdoor niet voldaan worden aan de herhaalde bevelen van NAPOLEON, om zich met het 1^e Fransche legerkorps naauwer te vereenigen.

Onder deze ongunstige omstandigheden was het gevecht tot op den middag gevoerd.

De divisie Cucchiari had 's morgens ook een verkennings-detachement naar Radinello aan den spoorweg vooruitgezonden, sterk 1 bataillon infanterie, 1 eskadron en 2 stukken geschut, onder de bevelen van den overste CADORNA, chef van den staf der divisie. Aldaar aangekomen, hoorde hij het gevecht op zijne regter flank, en hij besloot dien ten gevolge, den spoorweg verlatende, regts af te slaan, met het gros de Strada Lugana te volgen, terwijl 1 kompagnie, als regter flankdekking, over Armia, Perentonella en Ortaglia marscheerde, om zich bij de laatste plaats met het overige van het detachement te vereenigen.

Beide deelen ontmoetten geen vijand en zetteden den marsch vereenigd voort tot Ponticello, niet ver van Pozzolengo. Hier echter stuitten zij op den vijand, die wel een oogenblik week, doch spoedig met overmagt terug kwam, en op zijne beurt het detachement noodzaakte terug te trekken. Dit kreeg weldra ondersteuning van de divisie Mollard, die ook 's morgens ten 5 uur vier verkennings-detachementen vooruitgezonden had, en wel: 2 van de brigade Cuneo op den regter vleugel, die den spoorweg, en dus het detachement van den overste CADORNA, volgden, en 2 op den linker vleugel, behoorende tot de brigade Pinerolo, die langs het Garda-meer op Peschiera trokken. Bij het 2^e regter detachement bevond zich de generaal MOLLARD. Ten 8 uur kreeg hij het verzoek van den overste CADORNA om ondersteuning, en hij gelastte terstond aan het detachement waarbij hij zich bevond, sterk 1 bataillon, 2 kompagnieën Bersaglieri en $\frac{1}{2}$ eskadron, op Ortaglia te marscheren; tevens deed hij het voorste detachement, sterk 1 bataillon en 1 kompagnie Bersaglieri, dat reeds tot Feniletto, aan den spoorweg, was doorgemarscheerd, terugkomen, de Strada Lugana inslaan, en stelling nemen bij de kerk van S. Martino en bij Casette. Na het geven dezer eerste bevelen, zond hij een officier naar de generaals CUNEO en PINEROLO. De eerste moest bij S. Zeno slechts 1 bataillon achterlaten; PINEROLO bij Rivoltella 2 bataillons en 4 stukken geschut, en beide met versnelden marsch zich naar 't slagveld begeven. Ten 9 uur kwam de brigade Cuneo aan. MOLLARD liet haar terstond regts, of ten westen, van de Strada Lugana opmarscheren, en de heuvels van S. Martino bestormen.

De vereenigde verkennings-detachementen waren intusschen teruggeslagen tot aan den spoorweg, en de vijand, steeds in getal toenemende, was weldra meester van de heuvels van Presca, S. Martino en S. Donino. Mogt dan ook de brigade Cuneo kortstondig eenige voordeelen behalen, deze moesten spoedig opgegeven worden, daar nieuwe vijandelijke afdeelingen opdaagden, en de brigade, die geene andere reserve had dan de zamen-gestelde detachementen, noodzaakten de heuvels van S. Martino te verlaten. Vervolgd door de Oostenrijkers, die zelfs tot den spoorweg doordrongen, onderging de brigade groote verliezen, toen zij op hare beurt ondersteund werd door het overige der divisie Cucchiari, 13½ bataillon infanterie, 3 eskadrons en 20 stukken geschut. Twee batterijen waren reeds vooruitgezonden, en droegen veel bij om de hevige vervolging des vijands te doen ophouden.

Ten 10 uur kwamen de eerste bataillons der brigade Casale, van de divisie Cucchiari, op het slagveld. Drie bataillons, van het 11^e regiment, marscheerden op ten oosten van de Strada Lugana, en zouden gevolgd worden door het 12^e regiment. Daar de brigade Cuneo echter onmiddellijke ondersteuning behoefde, beschikte MOLLARD over dit regiment ten westen van den weg, en 1 bataillon slechts voegde zich bij die van het 11^e regiment. De Piëmontezen gingen nu op nieuw tot het offensive over; de regter vleugel viel de huizen en pachthoeven Armia, Selvetto, Monata en Contracania aan; de 4 bataillons van het 11^e en 12^e regiment de kerk van S. Martino. Bij dezen aanval voegden zich weldra de eerste troepen der andere brigade (Acqui) van CUCCHIARI, en tegen het middaguur was het gevecht hierdoor tijdelijk ten gunste der Piëmontezen gekeerd.

(Het Vervolg in het volgend Nummer.) 441

VLUGTIGE BLIKKEN OP HET KRIJGSWEZEN VAN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD.

Naar aanleiding van: de *Nieuwere Wapenleer* door JOSEPH SCHMOELZL,
vertaald door A. G. KEMPERS.

(Vervolg van N°. 8, Bladz. 388.)

Het hoofdstuk: *Algemeene beschouwingen*, waarmede de tweede afdeeling van SCHMOELZL's *Nieuwere wapenleer* gesloten wordt, begint met een oordeelkundig overzicht van al de nieuwe invoeringen bij de artillerie en haar tegenwoordig streven. Wij zullen den schrijver niet geheel op den voet volgen; — gelijk wij in den aanvang onzer beschouwingen reeds gezegd hebben, is ons doel, niet zoozeer in deze blikken een uittreksel uit een zoo algemeen bekend werk te leveren, dan wel vlugtig te overzien wat sedert een paar jaren op het gebied der wapenleer opmerking verdient.

De rigting waarin de artillerie met het beste gevolg naar verbeteringen heeft gestreefd, blijkt ons, wat de hoofdzaken betreft, te bestaan in: het vermeerderen van de kracht der artillerie te velde, waardoor zij wederom magtig kan optreden tegen de verhoogde trefkans van de tegenwoordige draagbare wapenen. Die kracht, dat vermogen is ten deele verkregen door de verbeterde inrigting en uitwerking der granaat kartetsen, alsmede door de juistheid van het kogelschot.

De eerstgenoemde verbetering heeft men te danken aan de naauwkeurige en praktische inrigting der tijdbuizen, zoowel als aan het aanwenden van verlengde granaten en kartets-granaten, waarmede men, uit getrokken kanons, eene juistheid heeft verkregen, welke die der vroegere kogelschoten ver overtreft; terwijl dezelfde projectielen, met zand gevuld, ook bij wijze van volkogels kunnen gebezigd worden.

De verdere volmaking der artillerie te velde zal zich vooreerst bij voor-

keur moeten bepalen tot het verkrijgen van een meer bestrijkend schot, bij voldoende duurzaamheid van het materieel.

In beide opzichten is men reeds een goed eind voorwaarts gegaan. Wel is de kogelbaan niet zoo bestrijkend als men kan wenschen, omdat het verminderen van het gewigt der veldstukken en affuiten, tot het verkrijgen van meerdere beweegbaarheid, in strijd is met het verzwaren der lading en het vermeederen van het wederstandsvermogen van den vuurmond, wat tot het verkrijgen van groote bestreken ruimten zoude noodig zijn; maar naar alle waarschijnlijkheid is men op den weg om het eene en andere doeleinde zoodanig te verbinden, dat de taktische waarde van de artillerie te velde er aanzienlijk door verhoogd zal worden.

De verbeterde bewerking van het ijzer, waartoe in Engeland het voorbeeld gegeven wordt; de mogelijkheid gietstaal voor grof geschut aan te wenden, zonder in al te groote kostbaarheid te vervallen, gelijk in Duitschland bewezen is, hebben de middelen aangewezen om ligt geschut te vervaardigen dat tegen zware ladingen bestand is en, met trekken voorzien, een juist en vrij bestrijkend schot geeft.

Wat de tijdbuizen der granaat-kartetsen betreft, wordt het stelsel van BORMANN, verbeterd door SIEMENS en vooral door BREITHAUPT, op de krachtigste wijze verdedigd door den kolonel SCHMOELZL, op grond van het overwigt van eerstgenoemde uitvinding boven die van SPLINGARD, waartegen zij in België vergelijkend beproefd geworden en reeds vóór 1846 aangenomen zijn.

Het Siemensche stelsel moet in Hannover, Baden, Beieren en Hessen ingevoerd zijn, doch werd in Nederland afgekeurd en door een stelsel naar SPLINGARD gewijzigd, verdrongen. Het stelsel van BORMANN is bij de oostenrijksche artillerie, alsmede in Pruissen met goed gevolg beproefd.

Onmogelijk valt het ons uit het voor- en tegen der verschillende inrigtingen van Shrapnel's, af te leiden aan welk stelsel de voorkeur toekomt, daar alle bestaande stelsels nog voor verbetering vatbaar zijn, met het oog op hunne praktische bruikbaarheid in het gevecht.

Wij hebben reeds vroeger met een enkel woord melding gemaakt van de gedeeltelijke invoering van getrokken kanons in eenige legers van Europa, en zullen thans de verschillende berigten hieromtrent sedert de laatste zes maanden in eenige dagbladen, militaire en technische tijdschriften voorkomende, voor zoover zij niet reeds vroeger in dit tijdschrift zijn opgenomen, in het kort zamenvatten, om den voortgang, die schier overal met dit geschut gemaakt wordt, te doen zien.

De stelsels van getrokken kanons, welke tot dusverre bij de artillerie te

valde van de europesche legers in meerdere of mindere hoeveelheid zijn ingevoerd, kunnen gevoegelijk tot drie hoofdsorten gerangschikt worden: het fransche stelsel: bronzen kanons van het kaliber van 4 w of 85.5 m.m. (de gevulde granaat weegt 5.9 kil.), welke door de monding geladen worden en reeds in Oostenrijk, Sardinië, Rusland, Wurtemberg, Baden, Hessen, Spanje, Portugal en Nederland met kleine wijzigingen zijn ingevoerd (1); het Armstrong-stelsel: kamerlaad-kanons, waaruit projectielen van 12 w geschoten worden en die, op eene tot hiertoe eenige wijze van smeedijzer vervaardigd, op het vaste land nog geen navolging gevonden hebben; het pruisische stelsel, waaromtrent voor alsnog niets verder openbaar bekend is dan dat de kanons het kaliber hebben van 6 w , uit gegoten staal bestaan en aan de kamer geladen worden, volgens eene naar WAHRENDORFF gewijzigde inrigting. Deze wijziging bestaat in het aanbrenge van een arm met spiraalveer, die het zundgat sluit en slechts open als de bodem goed is ingesteld: eene inrigting, die vrij zamengesteld is. Het eivormige holle projectiel zoude 4.677 kilogr. wegen.

Voor het aantal getrokken kanonnen bij de verschillende veld-artilleriën reeds ingevoerd of nog in te voeren, schijnt slechts bij weinige legers reeds een vaste maatstaf te zijn aangenomen. In België bestaat de getrokken veldbatterij slechts uit 6 stukken, wegens den grooteren nasleep van voertuigen, benoodigd tot het transport der zwaardere munitie.

Het is bekend dat van het fransche leger in Italië bij 5 legerkorpsen getrokken geschut was. De fransche veld-artillerie, — welke sedert den veldtogt van 1859 met 5, en sedert de annexatie van Savoye nog met 8 regimenten, vermeerderd is en thans met de garde bestaat uit 28 regimenten of 198 batterijen, namelijk 50 batterijen voet-, 108 ligte veld- en 40 rijdende artillerie, elk van 6 kanonnen, — zoude, volgens berigten, geheel van dit nieuw materieel, uit 4 en 8 w^{er} bestaande, zijn voorzien. Van de 50 batterijen in Sardinië, zullen er 6 à 8 met getrokken kanonnen gewapend worden. Daartoe zal men het bestaande geschut veranderen; terwijl de generaal CAVALLI affuiten heeft voorgesteld, waarbij een kanon tot granaten van 4 kilogr. slechts 2 paarden, en een kanon tot granaten van 6 kilogr. 4 paarden tot bespanning noodig heeft.

De *Revista Militare* van Maart II. bevat de gegevens tot de kogelbaan van den getrokken 4 w^{er} (waarschijnlijk den franschen) van 400 tot 2000 passen, waaruit blijkt, dat de opzethoogten van dezen en van den gewonen 12 w^{er} op laatstgenoemden afstand zich verhouden als 5 : 4. Bij het ge-

(1) In Frankrijk en elders zijn ook grootere kalibers volgens hetzelfde stelsel aangemaakt.

trokken geschut verheft zich het hoogste punt der baan van 800, 1200 en 1600 passen 4, 10, 23 en 20.75 m.; die verheffingen zijn bij den 12 ũ^{er} respectievelijk 2, 7.5, 7.50 en 16.5 m. De bestreken ruimten bij den getrokken 4 ũ^{er} bedragen op genoemde afstanden 68, 57, 23, en bij den gladden 12 ũ^{er} 92, 55 en 27 passen, doch staan op 2000 passen voor beiden nagenoeg gelijk; zijnde aldaar voor den eersten 18 voor den laatsten 17 passen.

De 12 regimenten veld-artillerie in Oostenrijk, elk van 10 batterijen (1), zijn gedeeltelijk van getrokken geschut voorzien; het voornemen bestond althans 10 batterijen daarmede te bewapenen.

De bijzonderheden omtrent het nieuwe oostenrijksche veldgeschut waren tot dus verre nog weinig bekend, weshalve de mededeelingen dienaangaande in het 1^e nummer van het *Oester. Mil. Zeitschrift*, gedaan door F. F. (welligt de generaal-majoor FABISCH), hier verkort volgen:

Het bij Magenta veroverde stuk werd door de Oostenrijkers al spoedig beproefd. De voordeelen van het systema waren niet te miskennen, vooral wat eenvoudigheid en snelheid van bedienen betreft; het werd met kleine wijzigingen op de bestaande veld- 6 ũ^{ers} toegepast, en den geheelen winter door, werden de proeven voortgezet, ten einde door de gegevens welke men zelf, alsmede door van elders opgedane ondervinding verkrijgen zoude, tot het verlangde doel te geraken.

De bezwaren die men te overwinnen had, alvorens het nieuwe geschut aan de hooggestelde eischen in alle opzichten kon gezegd worden te beantwoorden, waren talrijk. Wien dit ook moge verwonderen, zeker niet onze commissie van artillerie-officieren, die eveneens den geheelen winter met hetzelfde doel, en met niet minder goed gevolg werkzaam was, en wier leden beter dan iemand hetzelfde zouden kunnen getuigen.

De hoofdzakelijke inrigting van het oostenrijksche getrokken veldgeschut, is als volgt:

In het metalen veldstuk à 6 ũ werden 6 vlakke of concentrische trekken van nagenoeg $\frac{1}{3}$ omwenteling aangebragt; de kamer bleef cilindrisch. Aan den achtersten vizierband werden twee met de as der tappen evenwijdig loopende insnijdingen tot het opstellen van den opzet aangebragt: de eene op het hoogste punt, de andere regts zijwaarts en betrekkelijk lager. Eindelijk is op het hoogste punt van de regter tappen, bij horizontalen stand

(1) Tien dezer regimenten, elk uit drie 6 ũ^{er} , drie kavallerie-batterijen, een ligte 12 ũ^{er} , een lange houwtiser-batterij en twee gewone 12 ũ^{er} batterijen zamengesteld zijn bij de infanterie-, één bij de kavallerie-korpsen ingedeeld; de beide overige, reserve-regimenten zijnde, tellen ook 6 kavallerie- 2 ligte 12 ũ^{er} , 1 gewone- en 1 ligte houwtiser-batterij.

van de as der raderen, een vizier bevestigd. De opzet bestaat uit eene stang op een vlakken voet en uit eene huls, die zich om de stang op en neder laat bewegen en eenen verschuifbaren dwarsarm draagt. Op het einde van dezen laatsten bevindt zich de vizierkeep; op de achterzijde der opzetstang is de afstandverdeeling aangebragt tot het schieten met holle projectilen tot 5000 passen, voorts tot het schieten met kartets-granaten tot 2000 passen, en tot het schieten met kartetsen tot 600 passen; op de voorzijde, de verdeeling tot het schieten der holle projectilen van 5000 tot 5000 passen, en ook tot het werpen van deze laatste en van brandkogels tot 2000 passen. De dwarsarm toont op de achterzijde de indeeling voor de dérivatie, overeenkomende met de verdeelingen, die zich aan denzelfden kant van de opzetstang bevinden, en op de voorzijde de aanduiding der dérivatiën, voor de aan die zijde der stang aangebragte verdeelingen. — Bij het gebruik stelt men eerst de huls met haren bovenrand op de insnijding voor het honderdtal passen; dan schuift men den dwarsarm op de streep voor denzelfden afstand aangegeven; men zet den opzet, met de te bezigen indeeling naar zich toegekeerd, op de bovenste insnijding van den vizierband, wanneer men met holle projectilen tot 5000 passen of kartetsen moet schieten, — op de zijwaartsche insnijding van dien band, wanneer men met holle projectilen van 5 à 5000 passen moet schieten, of wel met holle brandprojectilen moet werpen, en men rigt in het eerste geval over de inkeping van den dwarsarm in de insnijding van den voorsten vizierband aangebragt; in het tweede geval over de inkeping van den dwarsarm en de insnijding van het vizier dat aan de register tappan is aangebragt, op het voorwerp waarnaar gevurd moet worden. Op deze wijze wordt aan het stuk gelijktijdig de elevatie en, overeenkomstig met de dérivatie, de zijwaartsche rigting gegeven.

De affuit, voorwagen en kaisson bleven onveranderd; alleen werden de assen voor het spoor van 1.528 m. verlengd en die veranderingen aangebragt, waardoor aan het geschut zoowel als aan de overige voertuigen der batterij eene grootere geschiktheid tot wenden, meer disselvrijheid, buigzaamheid, stabiliteit en bij stuk en kaisson een gemakkelijker op- en afhaken gegeven werd, zonder de hoofddeelen te moeten veranderen.

De proefritten gaven eene buitengewoon verhoogde manoeuvrevaardigheid en de schietproeven bewezen eene op den duur bevredigende sterkte der affuiten.

De munitie van dit geschut bestaat uit kartetsen, granaten, kartets-granaten, brandkogels, kardoezen van 0.21 kilogr. en 0.7 kilogr.

De kartets bevat 55 stuks ijzeren kogeltjes van 0.105 kilogr., welker

tusschenruimten met zwavel volgegoten zijn. — De bus is tot sparing der trekken van sterk ijzerblik vervaardigd; aan den binnenkant der bodemschijf bevindt zich nog een ijzeren drijfspiegel; aan het deksel is een handvat.

De granaten, granaat-kartetsen en brandkogels zijn van gegoten ijzer, cilinder-ogiefvormig met 12 ronde nokken van geplet zink.

Het persen van elk projectiel door eene met de getrokken ziel overeenstemmende opening, verzekert de volmaakte overeenstemming van de plaatsing der nokken met den vorm en de wending der trekken; wat tot het behoud der ziel, de gelijkmatigheid der schoten en het gemakkelijk laden een eerste voorwaarde is.

De granaten ontvangen 0.219 kilogr. lading: het buisgat, in de rigting der as aangebragt, wordt met eene uit zink en tin gegoten schroef gesloten; de ontsteking aan de voorzijde, heeft eene inrigting, waardoor zij bij den schok der ontbrande lading ongedeerd blijft, maar daarentegen door het aanslaan van het ligchaam op den grond of tegen eenig vast voorwerp ontbrandt en het vuur aan de springlading mededeelt. Deze inrigting werd noodig geoordeeld, dewijl elke andere aan de kogelspits aangebragte, door de lading ontstoken wordende zonder, bij het aanslaan op het terrein, blootgesteld is om uitgedooft te worden.

De kartets-granaten hebben, volgens de rigting der as van het projectiel, eene messingen springbuis, die vol fijn buskruid geladen wordt; om deze buis liggen 76 looden kogels, waarvan 41 op één kilogr. gaan, voorts eene tijdbuis volgens BREITHAUPT.

De brandprojectielen hebben, behalve het op de gewone plaats aangebragte buisgat, nog in het ogiefvormige gedeelte verscheidene brandgaten; de binnenruimte is met eene fel brandende sas gevuld; de ontsteking en de verkapping van het buisgat geschieden eveneens als bij lichtkogels; de brandgaten zijn slechts met een linnen pleister gesloten.

De kardoeszakken zijn van eene dikke ongelijmde wollen stof.

Onder de gereedschappen telt de rigter eene lederen scheede tot berging van opzet en ruimaald; de tempeersleutel is voor honderdtallen van passen ingedeeld; elk officier van de batterij ontvangt een binoele.

Voorwagen en kaisson bevatten te zamen 114 schoten.

Betreffende het laden wordt opgemerkt, dat het wisschen zonder behulp van water of vet, niet *meer* noodig is dan bij glad geboorde stukken.

Dewijl het projectiel bij nederwaartsche helling van de monding gemakkelijk uit het stuk glijdt, kan men niet met geladen stukken rijden (1).

(1) Dit schijnt geen bezwaar te moeten wezen: bij ons voerde elk veldstuk vroeger 3 stroo-

De goede uitwerking der kartetsen is tot 600 passen, van granaat-kartetsen van 600—2000 passen, en van granaten tot 5000 passen. De elevatie bedraagt bij het schieten met granaten op 2000 passen $4\frac{3}{4}^{\circ}$, bij het werpen op 5000 passen 25° . De glad geboorde 12 L^{er} vereischt voor 1800 passen $5\frac{1}{2}^{\circ}$.

Het werpen der granaat- en brandkogels reikt met de kardoes van 0.21 kilogr. van 600—2000 passen, waarbij evenwel dient opgemerkt, dat de projectilen op de kleine afstanden slechts dan bij den eersten aanslag blijven liggen, wanneer zij een tegenstand vinden.

Het rolschot is, wegens de rotatie en dérivatie der projectilen, niet te bezigen. Dit nadeel wordt echter ruimschoots opgewogen door het springen der granaten na den eersten aanslag en het 500 à 400 passen voorwaarts werpen der scherven.

De schietproeven met de batterij hadden plaats op eenige der voor elk projectiel begrensde afstanden. Van 5000—5000 passen werden drie vlaggen als doel genomen; voor afstanden beneden en tot 2000 passen werden drie op 50 passen achter elkander geplaatste schijven opgesteld van 5.80 m. hoogte en 6.52 m. breedte. Uit elk stuk en met elk projectiel werden 5 schoten of worpen gedaan. De resultaten waren uitmuntend. Ook 12 L^{er} veldkanons worden van trekken voorzien.

In Rusland zijn verscheidene batterijen van de garde met getrokken kanons gewapend.

De proeven in Rusland, sedert 1848 genomen, worden in eene hoogst belangrijke verhandeling in het *Archiv für Pr. Art. und Ingr.-offiziere*, 1860, medegedeeld.

De granaat heeft behalve de 12 nokken op zijn cilindrisch gedeelte, drie cannelures; haar vorm heeft daardoor uitwendig veel gelijkenis met den franschen minié-kogel, en weegt gevuld zijnde 4.51 kilogr. De ingeschroefde buis is van compositie-metaal. De lading bedraagt 0.615 kilogr.

Het bleek dat bij deze lading de gunstige wending der trekken eene hoogte van 5.454 m. moet hebben, en dat de speelruimte, op de helft van die voor het fransche kanon opgegeven, kon verminderd worden. De vergelijkende proeven met een aldus ingerigt kanon, dat later als model aangenomen is, tegen een kanon van 12 L^{er} met ronden kogel, hebben doen

propfen onder den affuitbalk mede. Om met geladen stukken te rijden, werd eerst de prop breed uitgeslagen, alvorens haar op den kogel te laden; bovendien werd de ruimsnaald in het zundgat gestoken. Bij het in batterij komen werd de voorzorg genomen nog eens aan te zetten, alvorens te vuren.

zien dat de verheffing der beide kogelbanen, onderling vergeleken, niet veel verschilt; daar bij de hoogst gebezigde elevatiën van 10° uit den getrokken 4 w^{er} eene schootsverheid van 2550, uit den 12 w^{er} 2216 m. is bereikt, doch dat de invallingshoeken bij laatstgenoemd kanon algemeen veel grooter, en dus de bestreken ruimten kleiner zijn, dan bij het eerstgenoemde, terwijl, wat spreiding der schoten betreft, de grootte van de getroffen oppervlakten met het getrokken en 12 w^{er} kanon zich op 1900 m. verhouden als 1 : 59. Ook de worpen uit het getrokken kanon hebben met verschillende ladingen, zeer goed voldaan tot op de afstanden waarop men ze heeft beproefd. Onder 21° elevatie met 0.154 kilogr. gemidd. lading, op 1225 m. worpsverheid, bedroeg de gemiddelde afwijking in schootsverheid 55, de zijdelingsche 5.8 m.

Deze getallen, alsmede het percent treffers, hebben bewezen dat de trefkans bij het werpen uit den getrokken 4 w^{er} , veel beter is dan uit het russische veldgeschut.

Het stuk weegt ongeveer 295 kilogr. De houten, alsmede de geprojecteerde ijzeren affuit, zijn ligter dan die voor de russische ligte veldbatterijen, en hebben ook een ligteren voorwagen, daar het gewigt van het geheel, zonder opgezeten bedieningsmanschappen, slechts ongeveer 1250 kilogr. bedraagt, waardoor men onder alle omstandigheden, met 4 paarden als bespanning kan volstaan. De houten affuit heeft reeds 40 schoten zonder terugloop, en 555 schoten bij de proeven uitgehouden, met 0.615 kilogr. lading.

Wurtemberg zal als contingent van het 8e Bondsarmee korps o. a. twee rijdende, Baden twee, en het Groot-Hertogdom Hessen ééne voetbatterij à 4 w , volgens het fransche stelsel, leveren. De bestaande 6 w^{er} affuiten zullen daartoe behouden worden.

In Spanje worden allerlei soorten van getrokken kanons aangemaakt, ook fransche 4 w^{er} die tot op 5000 m. schieten.

Omtrent de proeven te Vendas Novas in Portugal genomen, werd reeds vroeger in deze »vlugtige blikken'' iets medegedeeld. Naar het schijnt is daar op de juistheid der ricochetten minder gelet.

Van de in België genomen proeven met bronzen getrokken kanons, op het kaliber van 4 w geboord, is weinig ruchtbaar geworden. Zij schijnen voor alsnog minder goed voldaan te hebben, dan elders; eenige bronzen kanons zijn na weinige schoten reeds als onbruikbaar naar de gieterij teruggezonden.

Wij willen thans een enkel woord over het nederlandsche getrokken veld-

geschut zeggen. De commissie, belast met het onderzoek van het fransche stelsel, wist de ondervinding in het buitenland opgedaan, als grondslag van haar onderzoek te bezigen, en kon reeds aanstonds overgaan tot het aanbrengen en beproeven van verbeteringen, met dat gelukkig gevolg, dat zij in betrekkelijk korten tijd en met geringe kosten hare taak volvoerde, waardoor zij, zonder ophef te maken, eene merkbare verbetering aan ons artillerie-materieel tot stand heeft gebragt.

Tot de batterijen getrokken veldgeschut welke gereed zijn, heeft men de gewone bronzen kanons à 6 \bar{u} weten te benuttigen, door deze vol te gieten, daarna op het kaliber van 4 \bar{u} uit te boren en van trekken te voorzien. — Dit is uitmuntend gelukt, zoodat weldra onze korte bronzen 6 \bar{u}^{er} geheel door getrokken kanons zullen vervangen zijn; eene verbetering die van zeer veel belang is, omdat het onderzoek bewezen heeft, dat de getrokken 4 \bar{u}^{er} , zeer geschikt is tot het aanwenden van granaat-, granaat-kartets- en kartets-schoten, en eene bestrijkender baan dan de gewone 12 \bar{u}^{er} oplevert; terwijl de boogschoten eene juistheid hebben, wel niet te vergelijken met de fabelachtige resultaten van het Whitworth- en Armstrong-geschut, maar waarbij toch de grootste en kleinste schootsverheden op 5000 ellen, uit een tiental schoten, onderling niet meer dan een paar honderd ellen, en gemiddeld ongeveer 100 ellen verschillen; de zijdelingsche afwijkingen blijven op dien afstand beneden de 10 ellen. Bij rolschoten wijken de kogels na elken aanslag regts af, waardoor deze schoten niet bijzonder gunstig uitvallen. De juistheid van het schot wordt vooral verkregen door de speelruimte tot het minimum te beperken, zijnde het verschil in middellijn van de ziel en den kogel 1 m. m. Voorts heeft het projectiel 6 voor- en 5 achternokken. Eene kurken tusschenprop, die in de ziel past en de trekken om den anderen afsluit, werd vroeger bij de proeven gebezigd, doch is gebleken zonder nut te zijn. Wanneer het stuk, bij warm weder, zeer droog is, wordt er nu en dan een weinig water in de ziel gedaan, alvorens te wisschen, waardoor het kruidsljm voldoende kan worden weggeruimd.

Bij het rigten wordt tevens de dérivative, die het projectiel ten gevolge der rotatie verkrijgt, in aanmerking genomen; daartoe bevindt zich aan den opzet eene dwarsstaaf, welke de vizierkeep bevat en zijdelings verplaatsbaar is, na alvorens op de noodige elevatie te zijn gesteld.

De lading, bij de uitrusting medegegeven, bedraagt 0,54 kilogr.; doch thans worden proeven genomen, die zeer goed gelukken, met 0,65 kilogr. Met goed gevolg zijn ook kartetsen uit het getrokken kanon geschoten. De granaat, met zeer kleine ladingen geworpen, blijft onder 20° elevatie liggen, onder 15° maakt zij nog een kleinen sprong. De elevatiën zijn kleiner en

de bestreken ruimten grooter dan bij de fransche kanons van hetzelfde kaliber. De voorwagens bevatten 50 granaten, 14 granaat-kartetsen en 8 kartetsen. De granaten wegen 5.75, de granaat-kartetsen 5, de kartetsen ruim 4 kilogr.

De 12er volgens ARMSTRONG, voor gebruik te velde bestemd, weegt 8 ets. (406,8 kilogr.). Er wordt eene lading van minimum 0,68 kilogr. langzaam verbrandend buskruid gebezigd, en daarmede werd bij een der laatst genomen proeven het volgende resultaat verkregen: Onder 7° elevatie was bij 5 schoten, de bereikte afstand van 2255—2280 m.; de zijdelingsche afwijking 2,7 m. De onder 8° bereikte afstand bedroeg 2556 m. met 55 m. verschil tusschen 5 schoten en minder dan 1 m. zijdelingsche afwijking. Onder 9° was de afstand 2742 m. en meerder, met 77 m. verschil in de 5 schoten en 2.7 m. als grootste zijdelingsche afwijking. Meest al deze schoten, uitgenomen 5 of 4, hebben eene schijf van 0,85 m. zijde getroffen.

Het nadeel van het Armstrongkanon, vooral voor gebruik te velde, namelijk van aanhoudend bevochtigd en uitgewischt te moeten worden, is door de officieren, belast met het onderzoek, weggenomen, door middel van eene tusschenprop van hennep, die in een gesmolten mengsel van vet en was is gedoopt.

De sterkte van Armstrong's geschut moet buitengewoon groot zijn. Een zijner 12ers, in de fabriek te Woolwich vervaardigd, werd den 5den Julij ll. te dien einde aan een onderzoek onderworpen. Het stuk werd geladen met zooveel buskruid als de kamer kon bevatten; een ijzeren cilinder, die het vijfvoudige gewigt van het gebruikelijke projectiel had, werd voor de kruidlading geplaatst en nadat hiermede uit het stuk 15 schoten waren gedaan, werd het nauwkeurig onderzocht, zonder dat de geringste beschadiging werd bevonden.

Uit hetgeen de *Times* van 24 Januarij ll. in een uitvoerig artikel, over het Armstrong geschut heeft medegedeeld, nemen wij het volgende, betrekkelijk het veldgeschut over:

» Een gewoon veldstuk à 12er kostte aan materieel en arbeidsloon ongeveer f 2400; de grootste dragt van zoodanig stuk is 1500 m.; zijn gewigt bedraagt 966 kil. en vorderde in eenen veldtocht eene bespanning van 6 paarden. Onder gunstige omstandigheden kan zulk een stuk geschut 800 schoten doen, waarna het, zoo dit getal al overal bereikt kon worden, steeds als onbruikbaar buiten dienst werd gesteld of sprong, en ongeveer de helft zijner kosten aan geschutmetaal opbragt. Een 12er van ARMSTRONG kost omstreeks f 5000, zijne schootsverheid bedraagt zeker

»meer dan 4500 m., zijn gewigt is slechts 407 kil. en tot volledige be-
 »spanning zijn slechts 4 paarden noodig. Uit eenige dezer stukken zijn
 »reeds 3500 kogels of holle projectilen verschoten en nogtans zijn die stukken
 »hoegenaamd niet beschadigd. Met betrekking tot het aantal schoten en de ver-
 »houding van de kosten, komt elk schot uit de kamerlaadkanons op f 5,
 »terwijl een schot uit een Armstrong-kanon slechts op f 1,90 te staan
 »komt. Daarbij houdt de uitwerking van geschut gewoonlijk op 1200 m. op,
 »terwijl die van het Armstrong-kanon zich tot ruim 3000 m. uitstrekt.”

»De grootste en belangrijkste besparing ontstaat zoowel door het geringer
 »aantal der bedieningsmaatschappen, als door de paarden tot bespanning
 »noodig. Slechts hij die de bezwaren tot het transport van de artillerie
 »van een leger kent, kan het belang van deze vermindering in het aantal
 »paarden, waardoor een der gewigtigste veranderingen bij de artillerie
 »verminderd worden, naar waarde schatten.

»Men zoude, zelfs met bijbehouding van dezelfde kracht, het gewigt van
 »het Armstrong-kanon nog met de helft kunnen verminderen, wanneer de
 »ligtheid niet zekere grenzen had, buiten welke zij nadeelig wordt. Daarom
 »moet thans reeds voor het zoo lichte Armstrong-kanon de affuitage der
 »veldartillerie aanzienlijk sterker worden gemaakt.” (1)

»Uit Armstrong's werkplaats te Elswick heeft men o. a. reeds twee vol-
 »ledige 12re batterijen, alsmede één-en-twintig 12re voor de bewapening
 »der sloepen naar China gezonden. Wij moeten er nog bijvoegen, dat bui-
 »tendien nog veertig veldstukken gereed zijn, die slechts wachten naar
 »Woolwich gezonden en daar van affuiten voorzien te worden.”

Aangezien de beide werkplaatsen te Woolwich en te Elswick een ge-
 »duchte uitbreiding verkregen hebben, waardoor zij te zamen wekelijks 40
 »stukken geschut van verschillend kaliber, volgens Armstrong's methode ver-
 »vaardigd, kunnen afleveren, en de Minister van Oorlog Sir HERBERT in eene
 »zitting van het parlement verklaard heeft, dat men bij het einde van dit
 »jaar kan hopen niet minder dan 5000 getrokken kanons te bezitten, is het
 »vermoedelijk dat de geheele veldartillerie in Groot-Brittanje op dit oogenblik
 »reeds van het noodige nieuw materieel zal voorzien zijn. Op het einde van
 »Mei waren reeds 40 veldbatterijen met Armstrong's geschut uitgerust.

Bij de pruisische artillerie, uit 9 regimenten bestaande, is thans ieder re-
 »giment met 3 batterijen getrokken 6re à 12 stukken bedeed, in vervan-
 »ging van even zooveel oude 12re batterijen.

(1) Een bezwaar is echter, dat de projectielen zoo veel grooter en zwaarder zijn; de be-
 »spanning van batterijpaarden weegt dus in verre na niet op tegen het grooter aantal
 »paarden vereischt tot het transport.

Elk der 3 afdeelingen voetartillerie per regiment telt gevolgelijk tegenwoordig een getrokken 6 R^{er} , een 12 R^{er} en een houwitser-batterij à 7 W ; de rijdende afdeeling is gedeeltelijk met getrokken geschut à 6 W gewapend.

De *Allg. Mil. Zeit.* meldt dat bij de schietoefeningen der rijdende artillerie, niet alleen de constructie der kanonnen en van hunne vizierinrigting, maar ook de percussie-buizen voortreffelijk bleken te zijn, en men zoowel met kartetsen en granaten als met kartets-granaten uitmuntende uitkomsten heeft verkregen; laatstgenoemden sprongen steeds uit elkander, kort na den eersten aanslag van het projectiel. Tevens wordt in bovengenoemd berigt eene bijzonderheid gemeld, waaruit men zou moeten afleiden dat de geheimhouding in Pruisen ten opzichte van het nieuw geschut niet verder noodig wordt geacht: vreemde officieren woonden ongehinderd alle proeven bij, en op hun verlangen werd toegang verleend tot de geschutgieterij te Spandau, om zelfs teekeningen, modellen, machines, enz te bezigtigen.

De zwarigheden, welke men te overwinnen heeft gehad, bestonden gedeeltelijk in het te geringe gewigt der stukken, waartoe de aanvankelijk beproefde affuiten te zwak waren. Door vervolgens meer metaaldikte aan de stukken te geven, voldoen thans de gewone 6 R^{er} affuiten geheel aan de vereischten.

Het Whitworthkanon kan voor als nog niet gerekend worden te behooren tot de door eenig gouvernement aangenomen stelsels (1). Daargelaten de verbazende juistheid waarmede de onderdeelen van Whitworth's kanon vervaardigd worden, en het groote nut dat zijn geschut van zwaar kaliber in en voor vestingen en in kustbatterijen kan hebben, zoowel tot het werpen

(1) De officiele proeven met Whitworth's geschut hadden plaats den 25., 26. en 27. Julij ll. met granaten en volkogels uit den 12 en 80 R^{er} . De uitkomsten waren nagenoeg even gunstig als de vroeger medegedeelde. Sommige schoten vielen slecht uit, door vergissing in het nemen van de opzethoogte; dewijl de bediening bestond uit kanonniërs en matrozen, die, hoewel gewoon met geschut om te gaan, nimmer met Whitworth's stukken gevuurd hadden. Een der schootsverheden met den 80 R^{er} , onder 40° elevatie, een hol projectiel van 35 R werpende, was 4609 m. Met den 12 R^{er} , 2 R lading, volkogel van 12 R , 53° elevatie, werd eene worpsverheid van meer dan 10000 m. verkregen, voorzeker de verste afstand die ooit door eenig projectiel is bereikt geworden.

Ook werd ten slotte de 80 R^{er} beproefd, bij het laden door de monding, en gelijktijdig tot het doen van ricochetschoten. Het kruid werd daartoe in vierkante wollen kardoeszakken gedaan. Men ondervond daarbij geene bezwaren.

De eerste aanslag was op 837 m.; de ricochetten waren tot zekeren afstand juist, doch naarmate de snelheid van het projectiel verminderde, weken zij, volgens de wending der trekken, regts af.

Het ongunstig rapport der commissie over dit geschut, in den *Morning-Chronicle* medegedeeld, wordt in den *Tines* door een particulier schrijven tegengesproken.

als schieten, schijnt de tegenwoordige inrigting zijner kanons nog voor verbetering vatbaar te zijn. Velen keuren zijne kulassluiting af, omdat de dunne schroefdraden den geheelen druk van het recul hebben te verduren en bij roest soms minder gangbaar zullen zijn. Een gerucht, waarover bij gelegenheid eener discussie in de *United Service Institution* sprake was, namelijk: dat het kulasdeksel van Whitworth's 80 L^{er} , zoude afgerukt en weggeworpen zijn geworden door het schot, is niet bepaald weersproken.

WHITWORTH heeft ook ligte veldkanons voorgesteld: maar, zal het voordeel van het gering gewigt van zijn 12 L^{er} als veldstuk niet verloren gaan, wanneer de geweldige wrijving, die het projectiel, — vrij naauwkeurig sluitende in de ziel met sterk hellende trekvlakken, — te overwinnen heeft, een buitengewoon sterken terugstoot zal geven bij aanwending van eene behoorlijk zware lading, hetwelk eene betrekkelijk zware affuit noodig maakt? Zal het mogelijk zijn door het verzwaren der lading met dit veldkanon het zogenaaemde kernschot veel verder uit te strekken dan dat van den 12 L^{er} veldartillerie? Zijn er reeds proeven bekend, waarbij uit Whitworth's-geschut granaten zijn gevuurd, voorzien van tijdbuizen? Is het denkbaar dat zulke buizen zullen aan te wenden zijn bij het gebruik van de hermetisch sluitende vetprop, of zal het projectiel van eene percussie-buis moeten voorzien worden, die hare uitwerking moet doen na den eersten aanslag? Vooral: zal er steeds snel gevuurd kunnen worden?

Ziedaar eenige vragen, die wij gaarne zouden opgelost wenschen door den verdienstelijken ontwerper of door anderen, die in de gelegenheid zijn gesteld, op het door hem aangegeven voetspoor voort te gaan.

Wanneer wij nu trachten te beoordeelen, in hoeverre het getrokken geschut het bestaande, geheel of gedeeltelijk, zal kunnen vervangen, ons daarbij alleen tot het veldgeschut bepalende, dan stuiten wij, bij de voordeelen die verschillende stelsels aanbieden, telkens op nadeelen; waaruit wij de gevolgtrekking moeten maken, dat het getrokken geschut nog in een staat van ontwikkeling verkeert, waaromtrent niets beslissends kan gezegd worden, zoodat het ook te velde, voor als nog, de bestaande oude stelsels niet *geheel* zal kunnen vervangen.

Op korte afstanden schijnt te velde het getrokken geschut eer nader voordeel te zijn, omdat het voordeel der banen eerst op groote afstanden begint. De ronde kogel heeft meer aanvankelijke snelheid, en is dus in den beginne even naauwkeurig als de langwerpige; maar deze laatste behoudt zijne snelheid langer en is derhalve op grooten afstand naauwkeuriger.

Het groote munitie-verbruik bij snelvuur is een zeer groot bezwaar bij getrokken geschut, en de projectilen zijn zeer kostbaar. De naauwkeurigheid bij gladde stukken is op kleine afstanden, 1000 el enz., voldoende genoeg, daar men toch nimmer op kleine voorwerpen, maar op troepen, batterijen enz. vuurt; daarbij komt dan nog de springwerking, die men dikwerf door het eeuwigdurend *schieten* met *ongevulde* granaten op staken, schijven, enz. te veel uit het oog verliest: heeft die springwerking eerst plaats op somtijds 1000 el achter de schijf, dan is zij verloren; en toch *schiet* men veelal met granaten als of het *kogels* waren, en is tevreden met een gat in de schijf. Met den gewonen veldhouwitser kan men niet werpen en de granaat bij het doel laten liggen. Dit alles zou beter blijken, zoo men meer met *ge vulde* granaten wierp.

Het fransche en engelsche getrokken geschut kan nimmer vergeleken worden met een glad geboord kanon van *hetzelfde* kaliber, omdat bij veld-artillerie van het oude stelsel, geen kleinere kalibers dan van 6 li worden aangewend.

Tegen den 6 li^{er} veldgeschut heeft het getrokken geschut slechts één nadeel, namelijk: van een projectiel te schieten, dat nagenoeg $\frac{1}{3}$ zwaarder is, zoodat minder schoten in de kaissons kunnen medegevoerd worden; dit nadeel kan alleen opgewogen worden door grootere trefkans en meer indringingsvermogen, wat het getrokken geschut dan ook werkelijk bezit.

Ook het kartetsschot wordt bij de getrokken vuurmonden aangewend, zonder dat de vuurmond er door beschadigd wordt (1). Daarbij voegen zich echter de voordeelen van eene meer bestreken ruimte op groote afstanden, ligter materieel en minder bespanning bij de stukken. Die voordeelen schijnen overwegend genoeg om de bestaande 6 li^{ers} geheel te vervangen.

Welligt zal men hietegen aanvoeren, dat granaat-kartetsschoten uit het getrokken geschut op zich-zelve niet zoo vernielend zijn als met het gladde geschut, omdat het langwerpige projectiel minder kogels kan bevatten dan het bolvormige van 6 li kaliber, en de granaatscherven van het lange projectiel welligt te groot en te weinig in getal zijn; maar dan kan men daar tegenoverstellen de allezins voldoende uitkomsten in Oostenrijk verkregen en de inrigting van Armstrong's projectilen, die in eene menigte kleine stukken springen. Ook de hier beproefde granaat-kartetsten gaven eene menigte scherfsjes, zoodat er menigmaal ruim 20 meer gaten in de schijven waren, dan kogels in de granaat. Voegt men hierbij de geringere afwijking der

(1) In Frankrijk heeft men de kartetskogels slechts onderling verbonden door zwavel in de tusschenruimten te gieten. Elders zijn kartetskogels van een wecker metaal door ijzer beproefd.

langwerpige granaten die ook tot volkogel op hetzelfde gewigt te brengen en aan te wenden zijn, dan gelooven wij, dat die tegenwerping met grond kan wederlegd worden.

Wanneer men in aanmerking neemt, dat het bronzen veldgeschut à 6 C met weinig kosten te veranderen is tot getrokken geschut dat een projectiel van 4 à $4\frac{1}{2}$ kilogr. schiet, en ten minste een even bestrijkende baan en evenveel uitwerking heeft als het kanon van 12 R , dan twijfelen wij er niet aan, of het nieuwe stelsel zal in gelijke verhouding als de 12 R , kunnen ingevoerd worden, ter vervanging van de 6 R , waarvan de waarde reeds vóór er van trekken in geschut sprake was, met het volste regt in twijfel werd getrokken.

De gebreken van de fransche getrokken kanons moeten in den italiaanschen veldtocht gebleken zijn; daar men verschillende niet ontbrande granaten heeft teruggevonden. Het is nu de vraag, of dit een gebrek aan de buis was, of wel veroorzaakt werd, door dat de nokken het ontsteken van de sas belet hadden; het laatste weet men dat geen bezwaar behoeft te zijn.

Maar ook overigens moet de uitwerking van het getrokken geschut der Franschen, zoo als het toen was, ver beneden de hooggespannen verwachting die men daarvan koesterde, zijn gebleven. De kapitein VAN DE VELDE zegt in zijn *Précis historique de la campagne de 1859*, dat het eene dwaling is, wanneer men gelooft dat de 10 batterijen getrokken geschut van de garde, bij Solferino de overwinning op het centrum beslist hebben; de order tot den terugtocht was bij de Oostenrijkers reeds vóór de aankomst dier artillerie gegeven. De officieren der fransche artillerie bekennen zelve, dat de inrigting van het getrokken geschut nog veel te wenschen overliet, en de schrijver zegt ten slotte, dat dit geschut aan het winnen van den veldslag evenmin deel heeft gehad, als de luchtbol van den Heer GODARD, »*qui a beaucoup vu sans rien dire*». Die meening wordt van eene Oostenrijksche zijde volkomen bevestigd. In de 2de aflevering van het nieuw *Oest. Mil. Zeitschr.* zegt een oostenrijksch artillerie-kapitein:

» Waar de fransche artillerie beslissende uitwerking had, was het op afstanden, welke de goede uitwerking van het shrapnelschot van den gladden 12 R niet overschreden. Wel werden de kanons der Franschen op veel grootere afstanden gebezigd, doch de uitwerking werd nagenoeg tot nul gereduceerd, omdat de meeste waarlijk kwistig verschoten holle projectilen op eene onschadelijke hoogte sprongen, en het vertelsel, dat de oostenrijksche reserven op een uur afstands door vijandelijke kanonkogels getroffen werden, kan door hen, die ooggetuigen der gebeurtenissen waren, niet worden bevestigd.»

Nogtans bestond bij het oostenrijksche oorlogsbestuur de overtuiging van de noodzakelijkheid, alle krachten in het werk te stellen, om zoo spoedig mogelijk een of ander stelsel van getrokken geschut te bezitten. Hoewel dat van de Franschen meer had uitgewerkt door zijne buitengewone schootsverheid, dan door de materiele schade, die het den Oostenrijkers had toegebracht, waren de opstelling en het oprukken hunner reserven buitengewoon bemoeijelijk. Het wordt ontwijfelbaar een tastbaar nadeel, wanneer een leger zonder getrokken geschut tegen over een ander leger dat van verschillende verdragende vuurwapenen en geschut is voorzien, moet strijden (1).

Ofschoon in Frankrijk reeds na 150 à 200 schoten eenige stukken onbruikbaar moeten geweest zijn, werden, bij goed brons gelijk het nederlandsche, en zoo het schijnt ook het russische, de trekken bijna niet beschadigd bevonden, na het doen van een viervoudig getal schoten als uit de fransche kanons is kunnen gedaan worden. Of evenwel het brons op den duur tot nieuw geschut de voorkeur zal blijven verdienen, is te betwijfelen, wanneer men het verbazende wederstandsvermogen kent van het geschut, volgens de verbeterde wijze van bewerken, thans door AMSTRONG en WHITWORTH gevolgd en van het homogeen ijzer daartoe gebezigd; eene bewerking, waarover we een hevigen pennensrijd zagen voeren, waarin o. a. de kapitein BLAKELIJ zijne aanspraken op de prioriteit der uitvinding doet gelden.

En wenden wij onze blikken naar Duitschland, dan wordt daár het homogeen metaal van WHITWORTH door het gegoten staal van KNAPP te Essen en van GRUBITZ te Karlsruh in Pruissen, vervangen. Hierbij vooral komen de prijzen in aanmerking. Volgens eene opgave van het departement van oorlog in het groothertogdom Hessen, kosten 12 stukken van gegoten staal à f 1700 en hunne affuiten à f 550 met munitie, trekbank, beproevingskosten, enz. f 47,590, welk bedrag f 10,000 hooger is, dan wanneer de stukken van brons waren.

Sterkte en duurzaamheid schijnen evenwel tot getrokken kanons als factor meer in aanmerking te komen dan kosten tot daarstelling. Bij genoegzame sterkte kan de lading zoodanig vermeerderd worden, dat de kogelbaan zoo bestrijkend mogelijk wordt, en naar dat doel te streven schijnt van zooveel belang, dat men het des noods ten koste van meer naauwkeurigheid der schoten moet trachten te bereiken. Het nederlandsche veranderde bronzen kanon beantwoordt voorloopig zoo goed aan de tegenwoordige hooge vorderingen van sterkte en duurzaamheid, dat het in dit opzigt voldoende waarborg schijnt te geven. De 6ter, waaruit bij de proeven hier te lande

(1) Oest. Mil. Zeit.

honderden schoten gedaan zijn, was nog als nieuw; bij gladde zielen hebben aanslagen plaats, die na weinige schoten reeds zichtbaar indrukken maken; bij het getrokken geschut glijdt de kogel er uit zonder botsingen.

Men heeft tegen de ijzeren kanons aangevoerd, dat zij wegens het roesten, wat vooral in de trekken zeer nadeelig werkt, minder geschikt zijn voor veldartillerie. Wij weten niet in hoeverre tegen dit bezwaar afdoende maatregelen zijn te nemen, doch verwijzen naar 't volgend berigt in de *Allg. Milit. Zeitung*, dat opmerking verdient: »Naar men verneemt zal bij de »gezamenlijke pruisische artillerie eene vetcompositie, Belmontyl-olie genaamd, uitgevonden door den Oberstabsapotheker KLEIST, worden ingevoerd, na sedert langen tijd in beproeving te zijn geweest. Deze olie zal »dienen, zoowel tot het onderhoud van het geschut in de arsenalen, als »tot het insmeren der ziel van de getrokken kanons." De zorg voor het onderhoud der getrokken ijzeren of stalen kanons gedurende eenen veldtocht, mag wel bij hunne invoering in overweging genomen worden; vooral bij langdurige transporten in schepen enz., waar het geschut niet dagelijks kan nagezien worden. Een voorbeeld ligt voor de hand: Toen de engelsche expeditie naar China bestemd, te Alexandrië aankwam, moest reeds eene kompagnie werklieden uit de fabriek van ARMSTRONG derwaarts gedetacheerd worden, om alles weder in orde te brengen.

Tegen het fransche zoowel als tegen Armstrong's stelsel wordt aangevoerd, dat men steeds water noodig heeft tot het reinigen van de ziel, na een gering aantal schoten, zonder hetwelk het projectiel bij de fransche kanons niet meer naar achteren op zijne plaats kan gebracht worden; een ongerief, slechts te vermijden door eene tusschenprop van vet te voorzien, wanneer de granaat niet behoef te ontbranden door middel eener tijdbuis.

Of voor veldgebruik te verkiezen is, de lading door de monding, of wel door den kulas in te brengen, is moeilijk te beoordeelen.

Hoewel Engeland en zelfs Pruissen tot deze laatste wijze van laden zijn overgegaan, komt zij ons nog steeds te zamengesteld voor. Waar reeds het stelsel van Armstrong schijnt aangenomen en zijne kanons in menigte voorhanden zijn, zullen die van WHITWORTH, al mogten ze ook beter wesen, hunne voorgangers niet gemakkelijk verdringen. Onder andere voordeelen heeft Whitworth's-stelsel boven het Armstrongsche, nog dit, dat men de lading zoowel door de monding als door den kulas kan inbrengen; zoodat wanneer het openen van den kulas door de eene of andere oorzaak niet mogelijk is, het stuk daarom toch niet als onbruikbaar ter zijde behoef gesteld te worden, gelijk in dat geval het Armstrong-kanon.

Het verslijmen tegen te gaan door de tinnen kardoeshuls van Whitworth, kan bij het gebruik der kulaslading voordeelig zijn, maar zulk eene kardoeshuls zal vermoedelijk niet kunnen dienen om, zonder den kulas te openen, door de monding te laden.

In Frankrijk heeft men het zekere voor het onzekere gekozen, en als gewoonlijk, aan het eenvoudigste, al is het niet het volmaaktste, de voorkeur gegeven. Dáár schijnt de artillerie van oordeel te zijn, dat onder de menigte constructiën, waardoor men het stuk van achteren kan laden, die van Engström nog de beste is.

De oorlog zal weder als de groote leermeester moeten ingeroepen worden, om hieromtrent een onpartijdig en tevens grondig oordeel te vestigen.

Augustus 1860.

V.

(Wordt vervolgd.)

DENKBEELDEN OMTRENT DE ZAMENSTELLING VAN EEN MUZIKKORPS BIJ DEN STAF VAN EEN REGIMENT INFANTERIE (1).

(INGEZONDEN.)

Dat het gemis van muziekkorpsen bij de regimenten infanterie zich steeds doet gevoelen, en dat zoowel bij het leger als bij de burgerij de wensch bestaat, dat zij wederom mogen worden opgericht, behoeft niet te worden betoogd. Er is geene mogendheid, hoe klein ook, of er bestaat bij een regiment een muziekkorps; bij ons leger alleen bevindt het zich niet.

Ten bewijze hoe onmisbaar de muziek bij den troep is, kan strekken, dat de officieren bij de regimenten al het mogelijke in het werk stellen om in het gemis er van te voorzien, door het daarstellen van zoogenaamde hoorn- of fanfare-muziek, die echter over het algemeen, en in weerwil van de aangewende pogingen om iets dragelijks voort te brengen, zeer onvolmaakt blijft.

En dit kan wel niet anders; de geldelijke bijdragen der officieren kunnen toch niet zóó aanzienlijk zijn, dat men er talenten van betalen kan, die, hoe eenvoudig ook de samenstelling van zulk een hoornmuziek zij, niet kunnen worden gemist; en gelukt het, in weerwil van de bekrompenheid der middelen, hier en daar, dat men talenten aankweekt en eenige goede sujetten verkrijgt, dan leert de ondervinding, dat deze bij expiratie van hunnen diensttijd, de dienst vaarwel zeggen, om van het aangeleerde voor hen zelve eene meer vruchtbare partij te trekken.

Bovendien ligt er in de samenstelling der hoornmuziek zelve een struikelblok; de hoornblazers behooren bij de tirailleur-kompagniën, deze zijn over de verschillende bataillons verdeeld, en wordt eene kompagnie gedetacheerd, dan neemt zij de hare mede; soms zijn het juist deze welke men het meest noodig heeft tot het bezetten der partijen; worden er meer dan eene dier kompagniën gedetacheerd, dan ligt de muziek in duigen; zij bestaat momentaneel niet meer. De hoornmuzijken zullen dus steeds onder het middelmatige blijven en het doel waartoe zij dienen, zal slechts onvolkomen worden

(1) Zie *Militaire Spectator* 2^e Serie, 6^e Deel 1854, bladz. 142.

bereikt; ook zal men hoe langer hoe meer moeite hebben om jongelieden bij de hoornmuziek te krijgen, doordien de vrijwilligers bij de korpsen steeds in aantal afnemen, en met deze toch de hoornmuziek moet worden gerecruteerd. Komt er nu van hooger hand, noch aanmoediging, noch geldelijke hulp, dan zal het niet mogelijk zijn het bestaande dragelijk te houden; blijft de hoornmuziek zóó als zij nu is, dan kan zulks alleen strekken, om zoowel onze muzikale talenten, als onze achting en genegenheid voor de kunst overal te doen geringschatten: beter ware het dan de hoornmuziek maar af te schaffen.

Onze tegenwoordige minister, die al het mogelijke doet om het leger te verheffen en den vooruitgang in allen deele aanmoedigt en bevordert, zal ook dit punt, — gewigtiger dan men soms denkt, — ter harte nemen, en de hoop is niet verloren, dat de vroegere muzikkorpsen weder uit hunne asch zullen verrijzen; immers heeft hij die hoop bij de verdediging van het budget van oorlog verlevendigd, door de uitdrukking: dat er zóó weinig luxe bij het leger was, dat men niet eens muzikkorpsen bij de regimenten bezat.

Wat kan de wederoprigting daarvan beletten of in den weg staan? de onkosten, en niets dan de onkosten. Wij willen heproeven te bewijzen dat die kosten zoo groot niet zijn, en dat dit in ons budget van oorlog geen zwaar gewigt leggen kan.

Wil men nu bij de regimenten infanterie muzikkorpsen oprigten, dan zou dit op de navolgende wijze kunnen geschieden, en zou de instrumentatie de navolgende moeten zijn.

		te bespelen door:	
1	Saxhoorn mi b soprano	1	muzijk. » kweemel.
1	» si b » solo	1	» » »
2	» si b » 1 ^o partij	2	» » »
3	» si b » 2 ^o »	»	» » 3 »
2	» mi b alto	1	» » 1 »
2	» si b tenor	»	» » 2 »
2	» trompetten	1	» » 1 »
1	» si b solo tenor of baryton	1	» » » »
1	» mi b clavier	1	» » » »
2	» si b 1 ^o basso	2	» » » »
1	» ut 2 ^o »	»	» » 1 »
1	» mi b contrebasso	1	» » » »
3	» trombones	1	» » 2 »

Transportere. . . . 12 muzijk. 10 kweemel.

te bespelen door :

Transport.	12 muzijk.	10 kweekel.
1 Groote trom.	"	1 "
1 Klinkende of roffeltrom.	"	1 "
1 Stel bekkens.	"	1 "
	12 muzijk.	15 kweekel.

Het gezamentlijke korps zou alzoo 25 instrumenten tellen, en volgens het syteem sax, heeft dit vele voordeelen boven andere instrumenteringen. Militaire harmoniën verdienen gewis de voorkeur boven fanfare-muzijk, maar uit het oogpunt van economie is het opgegevene doeltreffender, want het aanschaffen van hout-instrumenten zou natuurlijk onkosten veroorzaken, die nu vermeden worden, doordien de koperen instrumenten wel bij alle regimenten zullen aanwezig zijn.

De tijd van duur der koperen instrumenten gemiddeld op acht jaren stellende, zouden de kosten van vernieuwing per jaar $\frac{1100}{8}$ Gn., of f 137,50, en die van de trommen en bekkens op 10 jaren, zonder de jaarlijksche kosten, aldus te zamen bedragen (1). f 147,50, aan reparatie per jaar. " 50,00.

De jaarlijksche aanschaffing van muzijkstukken, kan men aannemen, dat komen zullen op. " 50,00, dus te zamen. f 247,50, of ten naastenbij. " 250,00.

Zamenstelling van het personeel, met aanduiding der soldijen en toelagen.

	Soldij per hoofd en per dag.	Toelaag per hoofd :			Bedrag der toelaag per jaar.
		per dag.	per maand.	per jaar.	
1 Kapelmeester (ter vervanging van den tegenwoordigen sergeant of korporaal-hoornblazer.	0,65	1,40	42,00	504,00	504,00
3 Stafmuzikanten 1ste klasse.	0,28	0,75	22,50	270,00	820,00
2 id. 2de "	0,28	0,50	15,00	180,00	540,00
5 id. 3de "	0,28	0,33	10,50	126,00	630,00
6 kweekelingen 1ste klasse.	0,28	0,10	3,00	36,00	216,00
7 " 2de "	0,28	0,05	1,50	18,00	126,00
Jaarlijksche bedrag der vereischte toelagen boven de soldij.					f 2836,00

(1) Deze jaarlijksche kosten zijn berekend, omdat de prijzen van koperen instrumenten

Recapitulatie.

Op de hierboven berekende kosten, per jaar gestelde soldijen, ten laste van het rijk.	voor memorie.
Kosten van het personeel.	f 2856,00
Tot vernieuwing en onderhoud van materieel.	» 250,00
	<hr/>
	f 5086,00

Wanneer men de contributie der HH. officieren stelt op een' halven dag traktement per maand, dan bedraagt dit volgens de tegenwoordige formatie van het regiment. \pm f 1680,00
 Door het rijk zou dus moeten worden bijgedragen. » 1406,00

 f 5086,00

Zoodat ieder muzijkorps aan het rijk zou kosten \pm f 1450, hetgeen voor acht regimenten een bedrag zou zijn van f 11,600.

De soldijen zijn in de voorgaande berekening voor memorie gesteld, daar die volstrekt geen buitengewone kosten aan het rijk veroorzaken, zoo men goedvinden mogt het personeel van de muziek in de tegenwoordige sterkte van het regiment te vinden of te begrijpen, hetgeen zou kunnen geschieden, door de functie van den tegenwoordigen sergeant-hoornblazer aan den tamboer-majoor of aan den korporaal tamboer op te dragen, en in plaats van den sergeant-hoornblazer een kapelmeester aan te stellen, op een traktement van f 0,65 daags, met eene maandelijksche suppletie van f 42,00, zooals in de zamenstelling van het personeel hierboven is opgegeven, en de stafmuzikanten en kweekelingen in de soldaten-sterkte der kompagnien te doen voeren, hetgeen een man per kompagnie en bij enkele kompagnien twee manschappen zou bedragen. Ook door vermindering van de formatie-sterkte van iedere kompagnie met 1 soldaat en van enkele kompagnien met 2 soldaten, en de vermeerdering van den regimentsstaf met 24 stafmuzikanten en kweekelingen, allen tegen soldij enz. berekend als soldaat, zouden in zooverre alle buitengewone onkosten voor het rijk vermeden worden.

Indien de 2 pCt. kortingen op de leveranciën zooals vroeger, weder ten voordeele van de muzijkorpsen mogten toegewezen worden, hetgeen thans nog bij het regiment grenadiers en jagers geschiedt, dan zou dit de bezwaren met betrekking tot de kosten voor het rijk verminderen, ja de kortingen alleen op de leveranciën ten behoeve van het officiers-kleedingsfonds, zouden reeds in die kosten veel voorzien. Dit een en ander aannemende, be-

per stuk gemiddeld gerekend worden op f 30, hetgeen voor 22 zoodanige instrumenten f 1100 bedraagt, terwijl de trommen en bekkens bij aanschaffing f 100 kosten.

staat er gelegenheid om op den duur een goed muzikkorps in stand te houden.

Aan den chef der muziek acht men wenschelijk den titel van adjudant-onderofficier toe te kennen. Eveneens komt het wenschelijk voor, om aan de 11 benooidigde sujetten van eenig muzikaal talent, den titulaires rang van onderofficier te geven, met de benaming van stafmuzikant. De voorgestelde soldij met suppletie, te zamen per dag ad 65 cents voor de vijf stafmuzikanten 3^e klasse, strookt wel niet geheel en al met den onderofficiersrang, doch in de meeste garnizoensplaatsen bestaat voor hen altijd eenige gepaste gelegenheid tot het verbeteren van hunne finantiële positie, zooals het muziek maken in societeiten enz., enz.

De kleeding van het personeel zou kunnen zijn van fijn laken voor den kapelmeester en voor de stafmuzikanten, zooals die der onderofficieren, met het distinctief zooals dit door de muzikanten van het regiment grenadiers en jagers wordt gedragen, en voor de kweekelingen van grof laken. De kleeding zou op het kleedingsfonds behooren te worden verstrekt, en dit zal wel wegens de meerdere kosten van fijne kleeding geen bezwaar opleveren, evenmin als dit plaats heeft met de titulaire onderofficieren, te meer omdat dit uit de toelagen zou kunnen gevonden worden.

L, 4 September 1860.

B,

1° Luit.-Adjudant.

DE MILITAIRE GENEESKUNDIGE STATISTIEK.

(INGEZONDEN.)

Eléments de statistique médicale militaire, par le docteur MEYNNE, médecin de régiment. Bruxelles, TIRSCHER, 1859.

Als een gevolg van de snel toenemende beoefening der natuurkundige wetenschappen, en van haren heilzamen invloed, ook op den ideëgang der menschen, kan men 't meer algemeen op den voorgrond treden der militaire hygiëne aanmerken.

Zoo wij hare wetten al niet altijd gevolgd zien, dan mogen we dit niet aan minachting of geringschatting, maar alleen aan onvoldoende bekendheid harer gulden regelen toeschrijven. Zij is eene wetenschap van zulk een' omvang, en grijpt met hare verschillende vertakkingen zoo dikwijls op het gebied van andere vakken in, dat het aan hem, die geene bepaalde natuurkundige studiën gemaakt heeft, zelden gelukken zal zich haar geheel eigen te maken. — Hare popularisering, zoozeer gewenscht door de hoofden in staat en wetenschap, zal wel niet anders verkregen worden dan door het vulgariseren van feiten.

Bondige redenering, doch vooral sprekende cijfers, zijn bepaald noodig, om het algemeen van haar nut te overtuigen. De statistiek zal hier dus als eene krachtige bondgenootte moeten optreden: zij toch wordt door Frankrijks grooten hygiënist, door een MICHEL LEVY, als eene der grondslagen voor iedere militaire hygiëne beschouwd. Daar te lande is dan ook de openbaarmaking van de *daartoe strekkende* rapporten bij de wet van 22 Januarij 1851 verpligtend gemaakt; in Engeland heeft men bepaalde commissiën voor militaire geneeskundige statistiek henoemd, die hare resultaten reeds in een aantal geschriften mededeelden; in Pruissen werd reeds vroeger een officier van gezondheid belast zich daarmee bezig te houden; in Oostenrijk, en in andere,

ook kleinere Duitsche staten, in Rusland, Sardinië, ja zelfs in Amerika zagen verscheidene rapporten hierover handelende 't licht. Kortom, in verschillende landen traden personen als hare voorstanders op, die door hun wetenschappelijk standpunt en hunne maatschappelijke positie, reeds van zelve gezag hebben: we noemen slechts MICHEL LEVY, BAUDENS, SCRIVE, MARSHALL, BLANC. — België, hoe vruchtbaar ook in praktische toepassingen voor iedere wetenschap, bepaalde zich bij de erkenning van hare beginselen, doch bleef tot nu toe hierin even achterlijk, als, helaas! Nederland. De officier van gezondheid MEYNNE heeft dit begrepen, en ijverig gebruik makende van de hem ten dienste staande bouwstoffen, in zijne »*Eléments*», heeft hij de grondslagen gelegd, die de in zijne voetstappen tredende beoefenaars tot leidraad kunnen verstrekken. Had hij zich reeds vroeger, als oprichter en ijverig medewerker van de *Archives de Médecine Militaire*, en als schrijver van verschillende werken van meer of minderen omvang, als een grondig beoefenaar der militaire hygiëne doen kennen, — de nu uitgegevene »*Eléments*» zijn zoo rijk aan resultaten, onderscheiden zich zoozeer door duidelijkheid en beknoptheid, dat ze zijne vroegere brochures ware 't mogelijk, in belangrijkheid nog overtreffen. — Denkt men zich bij statistiek eene dorre opsomming van cijfers, hier krijgen ze, door dadelijke toepassing, soms eene piquante wending, doch vooral, door duidelijke en aangename verbinding, als 't ware leven.

Het was vooral na de kennismaking met hetgeen dienaangaande elders bestaat, en vooral met de treffende resultaten, door den arbeid van den geleerden MEYNNE aangeboden, dat we meer en meer tot de overtuiging kwamen, welk een schat van waarnemingen we in onze verschillende militaire geneeskundige rapporten en hunne bijlagen bezitten, die, tot een geheel vereenigd, hier uitgebreid, ginds vereenvoudigd, doch vooral en in alles aan 't praktische doel dienstbaar gemaakt, zeer geschikt zouden zijn om tot bouwstoffen voor eene militaire geneeskundige statistiek te dienen.

Een arbeid in dezen zin zou zich moeten en kunnen aansluiten aan hetgeen op 't gebied der statistiek in ons vaderland bestaat en geschiedt. — Zij toch, elders zoo juist de stilstaande geschiedenis genoemd, vindt in Nederland ijverige beoefenaars; verschillende commissiën, ook van regeringswege, houden zich met haar bezig; algemeene, provinciale, ook plaatselijke inrigtingen en bureaux staan haar ter dienste. Zou dit niet reeds een reden kunnen zijn om eene uitgave in bovengenoemden geest onder de tijdige te rangschikken? — het plan, dat, naar men verneemt, ook hier bestaat, om bepaalde personen met dergelijken arbeid te belasten, en de

reeds uitgegevene bescheiden, zouden er van zelve aanleiding tot kunnen geven.

We willen nu trachten, door de mededeeling der resultaten, door Dr. MEYNNE en anderen, vóór en na hem verkregen, hiertoe op te wekken. Zonder de statistiek, — het zij hier in 't voorbijgaan gezegd, — zal men over den gezondheidstoestand van het leger niet anders *dan bij geruchte* een oordeel kunnen vellen; onmogelijk eene uitspraak kunnen doen over de meer of mindere gunstige gesteldheid van bepaalde garnizoenen. In 1846 bijv. verklaarde de generaal ПАИХАНС, in overeenstemming met het Fransche gouvernement, in de Kamers: »de gezondheidstoestand van het leger is zeer goed»; de statistiek, daarentegen, heeft dit later tegengesproken.

Deze toch leert, dat de sterfteverhouding voor het leger grooter is dan voor de burgerij; voor de officieren en het kader evenwel eenigzins gunstiger dan voor de minderen; voor de keurkorpsen (uitgezonderd de grenadiers, z. l.) wederom iets voordeelijker dan voor het overige van het leger. — Zij bewijst op nieuw met cijfers, hoe de bevrediging der *natuurlijke behoeften en de welvaart* invloed uitoefenen op den levensduur. En wat is nu volgens MEYNNE van deze ongunstige verhouding voor het leger de reden? »C'est que la vie du soldat est en réalité extrêmement fatigante et exposée dix fois par jour à toutes sortes de perturbations que l'économie humaine ne subit pas impunément.. ..»

Pénétrez dans les casernes; à peu d'exceptions près, vous les trouverez dépourvus des premiers besoins de la santé. L'air pur ne s'y trouve nulle part, il est vicié par un encombrement presque permanent; lorsque la nuit on entre dans les chambrées une odeur repoussante vous saisit et vous fait comprendre que ce gaz infect doit avoir une influence très-grande sur l'état sanitaire.....

Nulle part il n'existe de lavoirs couverts; le soldat est obligé, au saut du lit, de se rendre dans la cour, hiver et été, pour y faire sa toilette."

» En hiver il quitte un corps de garde où il y a souvent 20° C., et brusquement il monte sa faction par 8 ou 10° sous zéro."

» Telle est la vie du soldat pour ceux qui la voient de près, et ce tableau est vrai, non-seulement pour telle ou telle armée, mais pour *toutes* les armées en général."

» Enfin, l'autorité militaire ne devrait plus permettre à l'avenir que l'on construise une caserne, destinée à 1200 ou 1500 hommes, sur une espace du terrain où l'on bâtirait à peine 15 ou 20 maisons."

Het gebrek aan zuivere lucht draagt er vooral toe bij, dat twee ziekten:

de typhus en de longtering, zulk eene ruime plaats in de sterfteverhouding van het leger hebben; en geen wonder: »Quant il s'agit, par exemple, d'élever une caserne, l'ingénieur militaire ou civil songe à faire une construction qui réunisse les conditions d'économie, de solidité et d'élégance, et quand il a atteint ce but, il croit avoir réussi dans son plan; mais le médecin hygiéniste demande d'autres conditions qu'il n'est par donné à l'ingénieur de connaître et auxquelles celui-ci ne songe pas.»

Dit voor België; — hoe is het in Nederland hiermede gesteld? welke is hier de invloed van de geneeskundigen bij het oprigten van verblijven voor den soldaat, in gezonden en in zieken toestand? bezwijken niet vele jeugdige manschappen aan de typhus? helaas, eene voortdurende leger-epidemie? Een welingerigte aan de vereischten der wetenschap voldoende statistiek zou het moeten leeren.

Wat verder de longtering aangaat, is de sterfteverhouding dezer ziekte in het burgerlijke leven reeds groot, $\frac{1}{8}$ der totale sterkte; zij bereikt in de militaire dienst nog eene verschrikkelijker hoogte, $\frac{1}{7}$, $\frac{1}{6}$, soms zelfs $\frac{1}{5}$. — Deze ongunstige verhouding komt voornamelijk op rekening van de wijze waarop de menschen gekozen worden voor de keurkorpsen: men let dan alleen op de lengte, in plaats van ook den lichaamsomvang, vooral die der borst, en de totale som der krachten in aanmerking te nemen; dit is zóó waar, dat in landen, waar men op deze vereischten (eigentlijk onmisbaar in ieder keurings-reglement) gelet heeft, de sterfte aanmerkelijk gedaald is; we noemen slechts de garde in Denemarken; de sterfteverhouding van deze is gunstiger dan voor het burgerlijke leven, ja de voordeeligste van alle legers van Europa.

Vinden we dus in eene verkeerde keuze van het individu bij zijn in dienst treden, ten opzichte van zijn lichaamsgestel, reeds eene oorzaak voor longtering, de onzuivere lucht is hier, even als bij den typhus, een bevorderend element. We willen van beiden een voorbeeld bijbrengen, die we in BAUDIN en in BAUDENS vinden: In 1854 bouwde men in den zoölogischen tuin te Londen een prachtig en ruim lokaal, ter huisvesting bestemd voor een dertigtal apen, die tot dien tijd onder het genot van gezondheid, in de opene lucht geleefd hadden. Men was daartoe vooral overgegaan met het oogmerk, om deze dieren voortdurend in het genot van eene temperatuur te stellen, gelijkstaande aan die der landstreek van waar ze afkomstig waren.

Weinige weken nadat ze in het nieuwe lokaal gehuisvest waren, was reeds $\frac{1}{3}$ aan longtering bezweken, en men redde het overige gedeelte slechts door *ventilatie* en *zuivere lucht*. — Het bestuur van de militaire

geneeskundige dienst in Frankrijk, werd voor eenige jaren geraadpleegd over het volgende verschijnsel: telkens als Koning LODEWIJK PHILIPS zijn intrek nam op St.-Cloud, ontstond er bij het garnizoen eene typhus-epidemie, die de officieren spaarde, en ophield als de Koning vertrok; en wat was hiervan de reden? de kazerne, slechts bestemd voor 400 man, moest er alsdan 1200 bevatten.

De belangrijke invloed, die verder de leeftijd en de graad van oefening op den levensduur uitoefenen, is treffend.

Toen NAPOLEON in 1805 met versnelde marschen van de boorden van den Oceaan, zijn leger naar Austerlitz voerde om daar te overwinnen, lieten zijne zegevierende scharen slechts een gering getal zieken onderweg achter; terwijl in 1809, vóór zijne komst te Weenen, reeds bijna *de helft* van zijn leger de hospitalen van Duitschland gevuld had. Dit verschil wordt opgehelderd door de kennis van de zamenstelling en rekrutering van het toenmalige Fransche leger: kon de Keizer in 1805 over een groot getal geoeffende, zoogenaamd gediende manschappen beschikken; in 1809 bestond zijn leger uit jeugdige conscrits. Het is trouwens overbekend, hoe de sterfteverhouding door de uitputtende oorlogen van het eerste keizerrijk toenam.

De verliezen moeten, hier en elders, minder gebragt worden op rekening van verwondingen, dan wel op die van ziekten. — De eerste staat tot de laatste volgens MEYNE, als 16:35, zoodat een leger van 100,000 man, al dadelijk bij het mobiliseren, 10,000 zieken zou moeten achterlaten; en duurt de oorlog eenige maanden, dan kan men rekenen, na eene ernstige ontmoeting, in 't geheel op ongeveer een derde gedeelte aan zieken en gewonden van zijn effectief.

De juiste kennis hiervan, alleen door een grondig bewerkte statistiek op te maken, is voor eene goede legerorganisatie allézijs noodzakelijk.

Deze toch zal, met eenige andere gegevens, de eenige basis kunnen zijn voor de benaderende bepaling van het noodige militaire geneeskundige personeel en materieel in oorlogstijd, en dus van de zoogenaamde *kern* in tijd van vrede.

Hoezeer ook in den oorlog ziekten en verwondingen de sterfte in het leger doen toenemen, zoo zelfs, dat deze verliezen den veldheer soms noodzaken, om van eene zeer gewenschte operatie af te zien, veel kan toch door eene ijverige toepassing der militaire hygiëne worden voorgekomen. BAUDENS hield zich daarvan zóó overtuigd, dat hij niet aarzelde te verklaren: »Il résulte d'un état que je pourrais publier, que la mortalité et les maladies

dans les régiments ont toujours dépendu exactement du degré de sollicitude des colonels pour leurs soldats. C'est un aveu qui doit donner de pénibles réflexions à ceux qui ont perdu presque tout leur effectif." Een voorbeeld, dat we mede bij dezen Inspecteur van de geneeskundige dienst vinden, is voldoende om zijne beschuldiging te bewijzen: In 1855 vertrokken uit het kamp van St.-Omer te zamen naar de Krim, twee regimenten, die daar aan dezelfde invloeden en gevaren waren blootgesteld, en steeds nagenoeg gelijke diensten verrigten. In April 1856 had het ééne, op een effectief van 2676 man, 2224, en het andere, op een effectief van 2527, slechts 1259 man overgehouden. Eene verschrikkelijke les, zegt BAUDENS; en we zeggen het hem na; ja we rekenen op veler toestemming, wanneer we, na kennis-making met deze feiten, uit volle overtuiging, de woorden van MEYNE onderschrijven: »La mortalité en temps de guerre est toujours en rapport avec le degré de bienêtre et de soins hygiéniques dont on entoure le soldat."

Mogten ten slotte mijne los zamenhangende aanhalingen, vele tot de studie der bronnen brengen, en zodoende tot het gevoelen overhalen, om met de woorden van den Franschen Inspecteur-generaal der geneeskundige dienst te besluiten: »*Que le moment est opportun pour assembler et coördonner ces résultats pour esquisser avec concision un plan.*"

Sept. 1860.

P.

BESCHRIJVING EENER COAKSKAGCHEL VOOR GROOTE VERTREKKEN.

(Met eene Afbeelding.)

Mijnheer de Redacteur!

Aangezien eerlang de zorgen voor kazernering met den aanleve van dien, van de gemeente-besturen op het rijk zullen overgaan, komt het mij niet geheel overbodig voor, de aandacht te vestigen op eene soort van kagchel, welke zich, door doeltreffendheid en zuinigheid in verbruik van brandstoffen, boven de tot heden gebezigde kagchels aanbeveelt, en alhoewel niet nieuw, minder algemeen bekend is. Ik neem alzoo de vrijheid eene plaats in uw algemeen gelezen militair tijdschrift voor de beschrijving daarvan te verzoeken.

Delft, September 1860.

UEd. Dw. Dienaar,]

ONNEN.

Beschrijving der coakskagchel. Fig. 1 stelt voor, *de buiten kagchel*: een cilinder van plaatijzer hoog 0,87 m., in middellijn 0,40 m. Het midden van den bodem is voorzien van een luchtgat, waarop een plaatijzeren cilinder, in middellijn 0,09 m., hoog 0,10 m. Onder langs den bodem beweegt zich eene schuif, om het luchtgat naar behoefte te openen of te sluiten. Op 0,07 m. van den bovenkant is in de rondte een regthoekig omgebogen stuk plaatijzer geklonken, om het deksel te kunnen ontvangen.

Aan de binnenzijde van den cilinder bevindt zich een vierkante pijp om den rook weg te voeren, lang 0,52, breed 0,12, diep 0,05 m., van onderen open en aan de bovenzijde op een der zijden overeenstemmende met het gat der pijp.

De middellijn der pijpen is 0,09 m., en mag niet meer bedragen.

Het deksel is van plaatijzer en bestaat uit twee cilinders; de buitenste sluit over de buitenkagchel, de binnenste komt in het midden van den rand, tot het ontvangen van het deksel bestemd, en heeft tot grondvlak den binnensten der bodems. Deze zijn 0,04 el van elkander gelegen.

Het geheel rust op drie pooten, zoo als de figuur aanduidt.

De binnenkagchel (fig. 2) bestaat uit een gegoten ijzeren cilinder, inwendig voorzien van drie nokken, waarop de gegoten rooster ligt, welke 0,02 m. ijzerdikte heeft. Om het beneden- en bovineinde van dezen gegoten cilinder is een cilinder van plaatijzer bevestigd van 0,20 m. hoogte. De cilinder heeft aan het bovineinde twee haken voor het hengsel, om de binnenkagchel uit en in de buitenkagchel te brengen. Binnen den cilinder van het onderste gedeelte en aan diens benedenzijde, is inwendig geklonken een afgeknotte kegel van plaatijzer, waarvan het bovenvlak eene middellijn heeft van 0,09 m., terwijl de hoogte van den afgeknotten kegel 0,15 m. bedraagt. Aan het bovenvlak van dien afgeknotten kegel zijn twee beugeltjes bevestigd, welke een schotelvormig ijzeren plaatje dragen, waarvan de middellijn 0,14 m. bedraagt. Dit plaatje dient om te voorkomen dat de asch door het luchtgat valt; die asch wordt geheel opgevangen in de ruimte tusschen den afgeknotten kegel en den cilinder.

Fig. 5 stelt de kagchel ineengezet voor.

Het gewigt der buitenkagchel is 29,6 pd.

» » » binnen- » » 51,6 »

De aanmaakprijs belooft f 25.—.

De kagchel verteert in 5 à 5½ uur 7 pd. coaks.

Het mud coaks ongeveer op 40 pd. stellende, kost f 0,60 à f 0,65.

Bij de behandeling dezer kagchels behoort het volgende in acht genomen te worden :

Fig. 1.

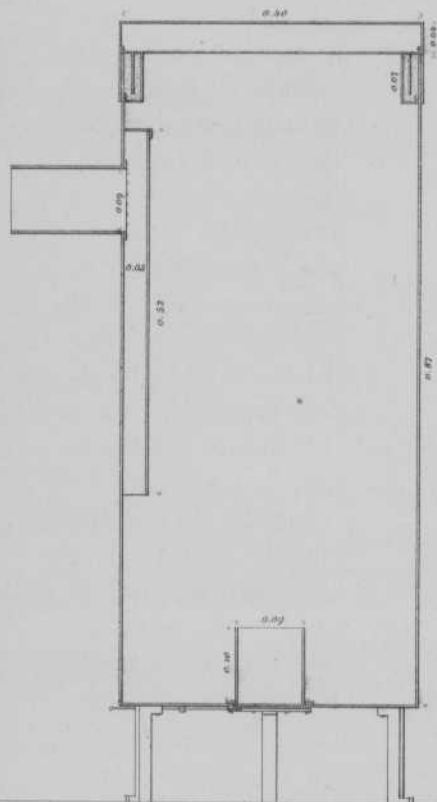

Fig. 2.

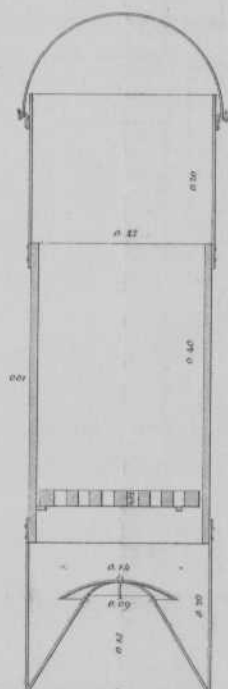
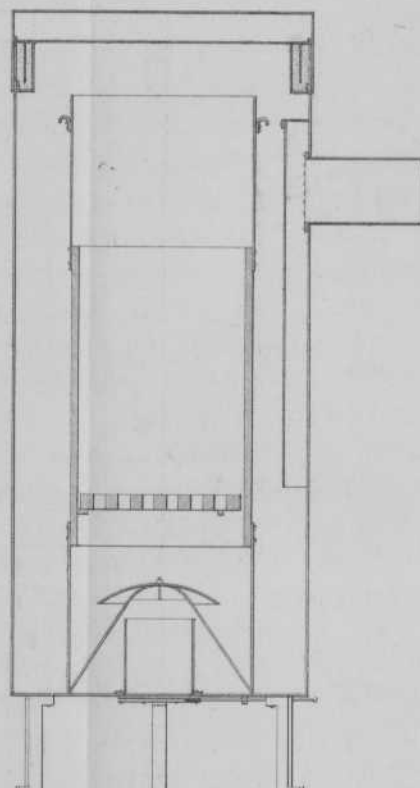
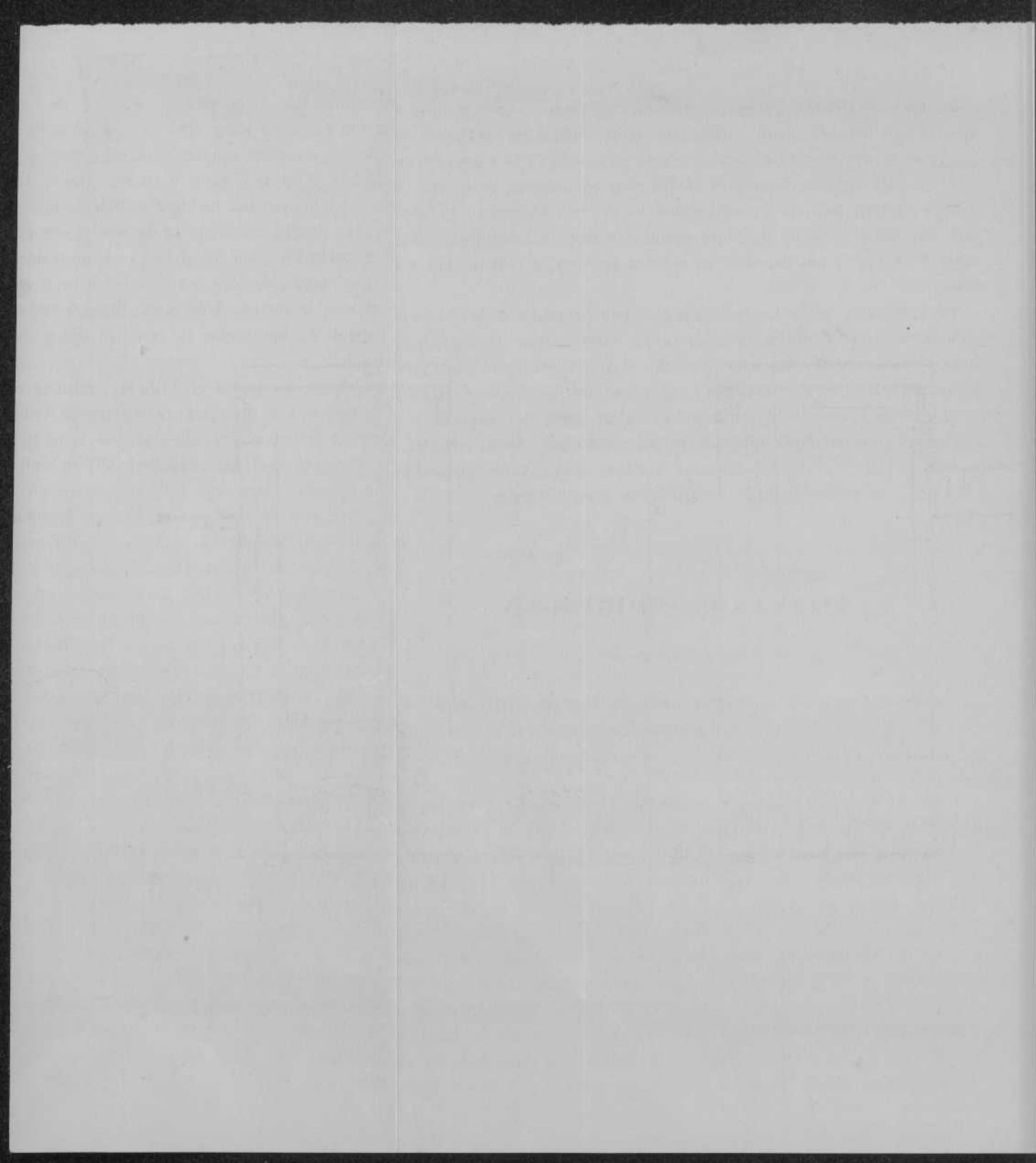

Fig. 3.

(In der ware grootte.)

De binnenkagchel wordt in de open lucht geplaatst; op den rooster legt men eenige ligt brandbare stoffen met eenige stukjes turf (of liever houtskool), en verder wordt de cilinder gevuld met coaks (echter geen fijn gruis); men ontsteekt de ligt brandbare stoffen, en wanneer de coaks vuur gevat hebben, plaatst men de binnenkagchel in de buitenkagchel, en sluit die met het deksel, na op den binnenrand der buitenkagchel eenig zand gebragt te hebben, om daardoor te beletten dat eenige rook in het vertrek komt.

De voordeelen dezer kagchels zijn: weinig brandstof te behoeven; zeer zindelijk te zijn, doordien de asch in de kagchel zelve blijft; belangrijke hitte te verspreiden, dus zeer geschikt te zijn voor groote, minder voor kleine lokalen (zoo als wachten); vijf uren lang zonder eenig toezigt en zonder eenig gevaar te blijven branden. Deze soort van kagchels worden uitsluitend aan de slagkruidfabriek te Delft gebruikt. Waar ergens, daár voorzeker kan geen kagchel gebezigd worden, welke eenige onzindelijkheid verspreidt, of gevaarlijk in het gebruik kan geacht worden.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Considération sur les causes des succès de Napoléon III, dans la dernière guerre d'Italie, avec quelques conséquences à en tirer pour la conduite des guerres futures. 8°. Paris, 1860.

De praktische strekking dezer verhandeling van den Heer NOIRET, medegedeeld in den *Spectateur Militaire* van December 1859 en ook afzonderlijk verkrijgbaar, is vooral gelegen in de herinnering aan eenige waarheden, die, hoe eenvoudig ook op zich-zelve, niet te dikwerf kunnen herhaald worden.

Het blijkt uit den laatsten veldtogt, zegt de schrijver, dat de weinige charges der kavallerie van beide partijen meestal zijn mislukt; dat dit wapen, in een land en in een jaargetijde, rijk aan fourages, moest achterblijven door gebrek aan voedsel en door te zware bepakking; dat alleen de administratieve en geneeskundige dienst beter georganiseerd waren in het Oostenrijksche dan in het Fransche leger, alwaar ten deze de onafhankelijkheid der Intendance van de chefs der korpsen, de centralisatie en de afstand tot

de deelen, waartoe haar werkkring zich uitstrekt, te groot is; de comptabiliteit en vivres-verzorging dienden gescheiden te zijn. De Tyroolsche jagers deden weinig uitwerking uit hunne bussen op grooter' afstand dan 250 el, omdat deze langzaam worden geladen en te klein van kaliber zijn; de getrokken vuurwapens der Franschen zijn beter dan die van de Oostenrijkers; de bajonet blijft het eerste wapen der infanterie (1). De Oostenrijksche exercitie-reglementen worden afgekeurd. De voorpostendienst vooral werd in beide legers verwaarloosd. De schrijver eindigt met de juiste opmerking, dat het eene groote dwaling zoude zijn, indien men vermeende dat het voldoende is, zich voor tegenspoed veilig te achten door alles in te rigten, zooals uit den veldtogt van Italië gebleken is nuttig te zijn. Neen, de beste waarborg om op zijne vijanden het overwigt te hebben, moet gezocht worden in verbeteringen, die zij missen, of in eene hun geheel vreemde, doch op zich-zelve doeltreffende vechtwijze: de groote kunst van te overwinnen ligt in het aanwenden van nieuwe middelen.

Tweede vervolg op de handleiding tot de kennis van de bestaande krijgsregeling der landmagt, door H. HARDENBERG, Militaire Intendant der 4^e kl. Van Mei 1857 tot Junij 1860. 8°. 's Gravenhage. De Erven DOORMAN. 1860.

Een onmisbaar boek behoeft niet aangekondigd te worden. Hieraan is het welligt toe te schrijven, dat van den 4^{en} omgewerkten druk van *Kesman's Klapper*, die in 1854 in het licht verschenen is, destijds in dit tijdschrift evenmin berigt werd gegeven, als van het eerste vervolg op deze handleiding van Mei 1854 tot Mei 1857.

Gaarne voldoen wij nogtans aan de uitnoodiging van de uitgevers, om eenige melding te willen maken van het in de maand September ll. verschenen vervolg op deze, voor ieder' administrateur, ja voor ieder' officier, onmisbare handleiding, ook met het doel om hen, die in het bezit zijn van het werk, ten spoedigste opmerkzaam te maken, zich voor den prijs van f 1,55 weder een volledig overzicht als wegwijzer in den doolhof van besluiten, aanschrijvingen, instructiën, enz. te kunnen verschaffen.

Wat in den laatsten tijd deze handleiding nog onmisbaarder maakt, doch

(1) In dit opzigt stemt ons gevoelen slechts gedeeltelijk met dat van den geachten schrijver overeen. De Oostenrijksche jagerbussen — niet de getrokken geweren — zijn uitmuntend; het volgen van dezelfde taktiek is niet voor iederen landaard dienstig.

tevens de eenvoudigheid der kompagnies-administratie sterk heeft benadeeld, zijn de verschillende verhoogde soldijen, waarmede onze krijgslieden, al naarmate hunner verdiensten, zijn bevoordeeld. Zoo hebben alle goede zaken hare keerzijde. Intusschen mogten wij, niet zonder vreugde, ontwaren, dat het tegenwoordige legerbeheer de strekking heeft, meer en meer vereenvoudiging in de administratie te brengen, door zoo min mogelijk ampliatiën op vroegere besluiten te maken, maar in vele gevallen eene verordening geheel te vernieuwen; waardoor eene reeks van vroegere aanschrijvingen, enz komt te vervallen.

Het nederlandsche leger is voorzeker den verdienstelijken schrijver veel dank schuldig voor zijnen arbeid, waartoe zooveel naauwgezetheid en aanhoudend geduld noodig is, als ook een kostbare tijd, waarmede de kolonel HARDENBERG, te midden van de gewigtigste dienstbezigheden, ten voordeele zijner krijgsmakkers heeft weten te woekeren.

VERSCHEIDENHEDEN.

Het Spaansch geneeskundig Tijdschrift *Siglo medico* behelst eenige belangrijke bijzonderheden nopens het aantal zieken en gekwetsten bij het Spaansche leger, gedurende den jongsten oorlog in Afrika. Wij deelen uit deze statistiek het volgende mede: Van de opening van den veldtocht, den 19den November 1859, tot den 24sten Maart 1860, werden niet minder dan 38,464 soldaten in de hospitalen opgenomen; onder dit getal bevonden zich 32,474 zieken en slechts 5990 gekwetsten. Onder de zieken telde men 205 officieren en 32,269 soldaten, en onder de gekwetsten 354 officieren, ongeveer 6 pCt., en 5636 soldaten. Er herstelden 29,350 personen, waaronder 4082 gekwetsten; van de 354 gekwetste officieren herstelden er 210, zijnde 59,32 pCt., en van de 5636 gekwetsten 3872, of 68,71 pCt. In het algemeen waren dus de wonden der officieren zwaarder of gevaarlijker dan die der soldaten, terwijl met betrekking tot het getal zieken, de verhouding ongeveer gelijk staat. — Van 3064 sterfgevallen waren 318 het gevolg van verwondingen en 2746 van ziekten; aan hunne wonden stierven 28 officieren en 290 soldaten; aan ziekten 32 officieren en 2714 soldaten. Op het einde van den veldtocht bleven nog in behandeling: 4590 gekwetsten, namelijk 116 officieren en 4475 soldaten; voorts 4480 zieken, waaronder 25 officieren en 4438 soldaten.

Bij kabinetsbevel van den 4den Augustus 11. is in Pruisen, met betrekking tot de verandering der fuselier-regimenten in ligte infanterie, o. a. het volgende als be-

ginsel bevolen: 1) het aannemen van een verkort getrokken naaldgeweer, met sabelbajonet; 2) de zooveel mogelijke verlichting van de uitrusting en hoofdbedekking; 3) de keuze van geschikte manschappen voor de bestemming der ligte troepen, zulke personen namelijk, die, niet groot van gestalte, zich door natuurlijke lichaamskracht en behendigheid onderscheiden; 4) de invoering van zwart ledergoed, ter vervanging van het witte, dat als uitrustingsvoorwerpen voor de reserve-bataillons zal opgelegd worden.

Voorts schrijft men uit Berlijn:

»Bij de in den aanstaanden herfst bevolen groote korpsmanoeuvres van het garde-en het derde legerkorps, zullen al de bij de exercitiën van het Pruisische leger sedert den vorigen herfst in werking gebrachte nieuwigheden op groote schaal worden uitgevoerd, zoodat deze oefeningen bijzonder belangrijk beloven te zijn. De hervorming welke sedert de jongste mobiliëmaking hierin in het Pruisische leger is tot stand gekomen, is op zijn best slechts te vergelijken met de beide vroegere tijdvakken van 1742—1745 en van 1808—1813. De weleer zoo ijverig beoefende parade-dressuur is sedert, gelijktijdig bij alle wapensoorten, beperkt geworden tot zulke oefeningen die uitsluitend in den oorlog voorkomen en regtstreeks van praktische toepassing zijn; de gevolgen daarvan mogen, bepaaldelijk bij de infanterie, reeds als zeer gunstig genoemd worden. De aanstaande groote manoeuvres zullen nu ook meer bijzonder voor het gebruik van groote ruitermassa's en de beoordeeling harer werking de gelegenheid aanbieden, en naar men verneemt, zal de wederinvoering en het behouden der, voorloopig nog slechts bij het gardekorps bestaande, afzonderlijke kavallerie-divisie, bij ieder legergedeelte, vooral van den uitslag dezer manoeuvres afhangen.»

Welke groote inspanningen door de Engelschen in de laatste twaalf maanden zijn gedaan, om hunne marine nog geduchter te maken dan zij reeds was, moge uit de opgave blijken, dat niet minder dan 78 linieschepen, waaronder 54 met stoomvermogen, thans geheel uitgerust en in staat zijn om dienst te doen, terwijl er nog 13 in aanbouw zijn. Van die 78 schepen zijn er 8 van de eerste klasse, namelijk: 4 met 131 en 4 met 121 stukken geschut; 60 van de tweede klasse, gewapend met tusschen de 80 en 104 stukken, en 10 van de derde klasse met 70 à 80 stukken, te zamen voerende 7064 vuurmonden. De schepen van de eerste klasse zijn sedert 1852 gebouwd, en een 23tal van de tweede klasse sedert de laatste tien jaren.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(Vervolg van N°. 9, Blz. 406.)

TWEEDE TIJDPERK.

Na de beschrijving van hetgeen voorviel langs de geheele linie, tot het middaguur, keeren wij terug naar de hoofdkwartieren der beide legers. Nauwelijks had, ten 5 uur, de infanterie der garde Monte Chiaro verlaten, toen daar het kanongebulder in de rigting van Castiglione weërgalmde, en ordonnans-officieren met berigten voor den opperbevelhebber aankwamen.

Ten 6 uur verliet de Keizer Monte Chiaro, gevolgd door zijnen staf. In Castiglione vernam hij, dat het 1° legerkorps in een hevig gevecht gewikkeld was, in de rigting van Solferino; dat het 2° korps den weg naar Mantua was ingeslagen; dat het 4° korps den vijand ontmoet had bij Medole; dat het 5° korps op de uiterste regter flank eenige ruitery uit Castel Goffredo teruggedreven had; dat de Piëmontesche divisieën, die den linker vleugel uitmaakten, overal met den vijand slaags waren; eindelijk, dat de hoofden van alle kolonnen in een ernstig gevecht met den vijand gewikkeld waren. De Keizer had den voorgaanden avond het berigt ontvangen, dat sterke Oostenrijksche kolonnen op den regter oever van den Mincio waren overgegaan, doch hij had daaraan weinig waarde gehecht, meenende dat de Oostenrijkers andermaal eene groote verkenning op het oog hadden. Ook had hij in den nacht berigt gekregen, dat een Oostenrijksch korps Mantua verlaten had, doch dit gaf hem evenmin aanleiding om te onderstellen, dat het geheele Oostenrijksche leger tegen hem over stond.

Nu echter viel daaraan niet meer te twijfelen, en er moest wel een beslissende veldslag op volgen. In dit gewigtig oogenblik gaf NAPOLEON de bewijzen van zijne groote geestkracht.

Hij begreep, dat in dezen veldslag het leger dat het eerst van de marsch- in de gevechtsorde zou zijn overgegaan overwinnen zoude, en, uit

de rapporten der verschillende bevelhebbers, dat het front der vijandelijke slaglinie evenwijdig moest zijn aan dat van het verbonden leger. Wel is waar, hij kon niet weten op welk punt der slaglinie de vijand zijne hoofdmagt zou vereenigen, doch hij beschouwde de heuvelketen, die van Castiglione over Solferino naar Cavriana en Volta vooruitspringt, als het gewichtigste en beslissende gedeelte, en nam dien ten gevolge het besluit, om alle beschikbare en aankomende strijdkrachten tegen Solferino, als ook op den straatweg naar Guidizzolo te vereenigen, waardoor hij met overmagt in het centrum de overwinning kon behalen, en den slag beslissen, wat ook op de vleugels geschiedde.

Dit even juist als gelukkig ontwerp verzekerde hem dan ook in den slag groote voordeelen, welke hij krachtig wist te behouden en voort te zetten.

In dien geest zond hij dan ook zoo spoedig mogelijk bevelen aan de beide uiterste vleugels der slaglinie: aan CANROBERT, om NIEL zoo krachtig mogelijk te ondersteunen, maar tevens acht te geven op zijne regter flank, en op het korps dat Mantua zou verlaten hebben; aan den Koning van Sardinië: om de gemeenschap tusschen zijn leger en het 1^e Fransche legerkorps te herstellen.

Daarna begaf NAPOLEON zich naar het legerkorps van den hertog van Magenta, omstreeks 9 uur, en vond dit in stelling gekomen, voorwaarts van Ca Marino; hij gelastte dat de beide kavallerie-divisiën Desvaux en Partouneaux zich tijdelijk onder het bevel van den hertog van Magenta zouden stellen, ten einde daardoor eenigzins den grooten afstand te verminderen, waarop dit legerkorps nog van het 4^e verwijderd was; tevens zond hij bevelen aan de kavallerie der garde, die 's morgens ten 8 uur van Castenedolo was vertrokken, den marsch zooveel mogelijk te verhaasten. Na den hertog nogmaals te hebben aanbevolen, zoo spoedig hem dit mogelijk zou zijn, den aanval van het 1^e legerkorps te ondersteunen, begaf de Keizer zich naar den maarschalk BARAGUAY D'HILLIERS.

Intusschen ging er eenige tijd verloren, alvorens deze bevelen tot de onderbevelhebbers kwamen, die daardoor nog slechts in groote trekken met de bedoelingen des Keizers bekend werden; daar deze oordeelde, dat het, voor den bekwamen aanvoerder, genoegzaam is in het algemeen te weten welk doel hij moet bereiken, en dat men de wijze waarop hij dat doel bereikt, de keus der middelen daartoe, en het oogenblik wanneer, geheel aan hem moet overlaten. Die handelwijze, goed zoolang men met bekwame aanvoerders te doen heeft, veroorzaakte dat het gevolg dier bevelen, langs de slaglinie, zich op verschillende wijzen, ook overal niet even spoedig openhaarde en eerst na verloop van eenigen tijd invloed uitoefende. Ofschoon

dan ook reeds 's morgens ten 7 uur de keizerlijke bevelen waren gegeven, was het eerst omstreeks 12 uur, dat die bevelen merkbaren invloed uitoefenden op het beloop van den slag.

Welke maatregelen waren er in dien tijd door het Oostenrijksche hoofdkwartier genomen?

Het leger, plotseling aangevallen en verrast in het bivouac, was te wapen gesneld, en de meeste legerkorpsen, het 9e, 5e en 5e en gedeelten van het 1e en 7e, waren dan ook reeds vóór het bepaalde uur, en zonder daartoe bevelen te hebben ontvangen, op marsch gegaan, ter ondersteuning der aangevallen voorposten.

De generaal VETTER, chef van den generalen staf, had zich met 60 à 70 officieren, onder zijne bevelen, naar de Rocolo, eene hoogte links van den weg van Cassiano begeven, van waar hij de *Spia d'Italia* en de vlakte van Medole kon overzien. Van deze hoogte, waar hij de komst des Keizers afwachtte, hoorde hij op zijne regter flank het kanonvuur van het 8e legerkorps, dat zich meer en meer verwijderde, waaruit hij afleidde, dat BENEDEK voordeelen behaalde. Op zijne linker flank zag hij zeer duidelijk SCHWARZENBERG en SCHAAFGOTTSCHÉ, gevolgd door WEIGL, uit Guidizzolo déboucheren in de vlakte van Medole, om het tegen over hen staande legerkorps (het 4e) aan te vallen, en hij zag ook, dat het 5e legerkorps goed weêrstand bood aan de aanvallen van het vijandelijke centrum, dat, door slechts één legerkorps, in verbinding was met den regter vleugel. Niettegenstaande de generaal VETTER dit alles opmerkte, begreep hij geene bevelen te kunnen geven, en toen omstreeks 9 uur een ordonnans-officier hem het bevel bragt, zich naar Volta te begeven, waar de Keizer was, begaven die officieren zich terstond derwaarts; maar bij Volta aangekomen, vernamen zij dat de Keizer in galop was weggereden in de rigting van Cavriana. Die 60 à 70 officieren verspreidden zich toen in alle rigtingen, om den Keizer op te zoeken, en vonden hem ten laatste op de Rocolo, die zij verlaten hadden.

Het was intusschen ruim 10½ uur geworden; de Keizer had reeds het bericht ontvangen, dat de vijand met overmagt tegen Solferino oprukte, en men zag duidelijk de groote vijandelijke massa's, die zich in de vlakte bij Ca Marino ontwikkelden, en andere, die van Monte Chiaro in aantogt waren. Nu ook twijfelde men niet meer aan eene ontmoeting met het geheele verbonden leger, en het volgende plan voor den te leveren veldslag, werd toen vastgesteld:

Terwijl de 3 legerkorpsen de voordeelige stelling van Solferino bezet hielden, en zich tot de verdediging bepaalden, moest de geheele linker vleugel,

3 legerkorpsen en twee kavallerie-divisiën, op en nabij den straatweg van Guidizzolo den vijandelijken regter vleugel aanvallen, om met overmagt op het zwakste punt van de slaglinie der verbondenen te verschijnen; tevens werd het 8^e legerkorps gelast, de regter flank van het Oostenrijksche leger te dekken, en den, hier eenigzins omtrekkenden, vijand tegen het Garda-meer aan te dringen. Het centrum en de regter vleugel begrepen de hun opgelegde taak, maar de linker vleugel slaagde niet in zijne offensive beweging. Ten 10½ uur ruim waren de eerste bevelen daartoe door het Oostenrijksche hoofdkwartier gegeven, en toen de offensive beweging van den linker vleugel niet gelukte, zoowel door de krachtige houding van NIEL, als door bezorgdheid voor de linker flank, die door het 5^e Fransche legerkorps bedreigd werd, kreeg die vleugel, ten 1 uur, een tweede bevel, om met alle mogelijke krachtsinspanning in de rigting van Castiglione door te dringen, en daardoor het zoo ernstig bedreigde centrum te redden.

- a. De overwinning in het centrum bij Solferino en Cavriana, behaald door het 1^e en 2^e Fransche legerkorps en door de keizerlijke garde, op het 3^e, 4^e en 7^e Oostenrijksche legerkorps.

Toen NAPOLEON, ten 10 uur, op den Monte Fenile aankwam, was de aanval der brigade Dieu afgeslagen, en BARAGUAY D'HILLIERS bepaalde zich tot het doen onderhouden van een goed gerigt vuur tegen de stelling van Solferino, uit de batterijen op de omliggende hoogten geplaatst. De Keizer, inziende dat hier de beslissing van den slag moest gezocht worden, gelastte spoedig na zijne aankomst, dat de infanterie en artillerie van de garde, die, omstreeks 9 uur, bij Castiglione waren aangekomen, den landweg over Le Fontane en Le Grole moesten inslaan, en stelling nemen achter den regter vleugel van het 1^e legerkorps, om als reserve te dienen, en tevens de opene ruimte te bezetten tusschen dit en het 2^e legerkorps.

Omstreeks 11 uur stond dan ook de divisie voltigeurs van de garde gedeplojeerd achter het 1^e legerkorps, en op 600 passen daarachter, in kolonne, de divisie grenadiers van de garde.

Door de aankomst dezer reserve, oordeelde NAPOLEON, dat andermaal de vermeestering van Solferino kon worden beproefd. De 2^e brigade d'Alton, door den kommandant der divisie, FOREY, in persoon aangevoerd, kreeg tegen het middaguur bevel, met 4 stukken geschut, op den regter vleugel, Solferino van de zuidzijde aan te vallen, terwijl te gelijkertijd, op den linker vleugel, de divisie Ladmiraalt de stelling van de westzijde bestormde.

De brigade d'Alton, voorgegaan door eene sterke tirailleurlinie, van het 17^e bataillon jagers, onder den kapitein SCHWICH, rukte moedig, in 2 ko-

lonnen over de hoogten voort; het 2° en 5° bataillen van het 91° regiment, die de heuvels links van den weg volgden, werden echter tegengehouden door eene vijandelijke batterij in hunne flank. De kolonel ABATTUCCI stelde zich aan het hoofd van het 1° bataillon, om die batterij te nemen, gevolgd door een gedeelte van het 98° regiment, terwijl het andere gedeelte eene hoogte regts bestormde, die Solferino beheerschte. Door een moorddadig kartets- en geweervuur ontvangen, van het kasteel, van het kerkhof en van den achter de muren opgestelden vijand, onderging de brigade de grootste verliezen, en kon zich nauwelijks staande houden. Driemaal ging de adelaar van het 91° regiment, door het sneuvelen van den vaandeldrager, in andere handen over, en werd eindelijk in 3 stukken aan den generaal teruggebracht. Het was dezelfde adelaar, die reeds eenmaal bij de bestorming van Malakoff opgegraven was, toen, door het springen van eene mijn, de vaandeldrager bedolven, en de adelaar in zijne armen teruggevonden werd.

Op den linker vleugel was de divisie LADMIRAULT tegelijkertijd tot den aanval overgegaan. Zij vermeesterde S. Martino, maar den aanval verder voortzettende, kwam zij in een zoo hevig kruisvuur van het kasteel en het kerkhof, dat zij teruggeslagen werd.

Van de zijde des vijands namen de brigaden Gaal en Koller ook deel aan het gevecht, en eene dezer brigaden drong zelfs door in het dal der Redone, tussehen het 1° Fransche legerkorps en de Piëmontesche divisie Durando, doch werd tegengehouden door 6 stukken geschut, die de generaal FORGEOT tegen haar in batterij bragt, en door een eskadron kavallerie, onder den kapitein COLONJON. LADMIRAULT tot tweemaal toe gewond, moest het bevel aan den generaal NÉGRIER overgeven. Deze vernieuwde aanval werd dus andermaal op beide punten afgeslagen, maar niet dan ten koste van de grootste verliezen voor de Oostenrijkers.

De veldmaarschalk STADION besloot dan ook zich te bepalen tot de verdediging der hoofdpunten van de stelling; namelijk, van het kasteel, het kerkhof en de Rocca, en hij belastte hiermede de, tot nu toe in reserve gebleven, brigade Festetics, versterkt door gedeelten van het 7° legerkorps, terwijl de overige brigaden van het 5° korps de hoogten ten noorden en noordoosten van Solferino bezetteden, en de hoofdmagt van het 7° legerkorps in Cavriana bleef, om de teruggeslagen troepen te kunnen opnemen.

De Fransche Keizer, die zich steeds op den Monte Fenile ophield, omringd van zijn staf, waarvan verscheidene *Cent-gardes* gewond werden, kon van hier het geheel overzien. De troepen van het 1° Oostenrijksche legerkorps, die in gevecht geweest waren met het legerkorps van den hertog

van Magenta, trokken in verwarring terug op S. Cassiano, terwijl het overige gedeelte van dit legerkorps, nu eerst van Cavriana op S. Cassiano trok. De hertog van Magenta ging van zijne zijde tot den aanval over, en de Keizer begreep, dat de aanvallen op Solferino, welke tot nu toe met groote krachtsbesparing hadden plaats gehad, in verband met de bestorming van S. Cassiano, zoo krachtig mogelijk moesten doorgezet worden. Toen hij dan ook van den generaal FOREY, die zelf aan de heup gewond was, en de onmogelijkheid inzag, door de uitputting en verzwakking der brigade d'Alton, om zich langer staande te kunnen houden, een verzoek kreeg om ondersteuning, en NAPOLEON tevens eene Oostenrijksche kolonne bespeurde, die uit Cassal del Monte déboucheerde, en de brigade dreigde in den rug te vallen, gelastte hij aan den kolonel MANÈQUE, met de voltigeurs van de garde, de brigade d'Alton ter hulp te snellen, en tevens aan de divisie Bazaine, om, op den linker vleugel, de divisie Ladmiraalt te gaan ondersteunen. Met geestdrift werden deze bevelen ontvangen; maar ook van de zijde des vijands werd met niet minder heldenmoed gestreden. Het regiment Reischach, met de verdediging van het kasteel en het kerkhof belast, verdedigde deze punten zoo hardnekkig mogelijk. De 1^e brigade der divisie Bazaine het kerkhof willende bestormen, werd andermaal door het moorddadig kruisvuur teruggeworpen.

BARAGUAY d'HILLIERS zag in, dat men zich niet van deze punten kon meester maken, alvorens bres zou zijn geschoten. Zes stukken werden door den generaal FORGEOT op 400 passen in batterij gebragt, tegenover het kasteel en de huizen van Solferino, weldra vermeerderd met 4 andere, onder het bevel van den kapitein CANECAUDE, en door de berg-artillerie der divisie, maar niettegenstaande de groote uitwerking, werd het 5^e bataillon van het 78^e regiment, toen het andermaal tot den aanval wilde overgaan, teruggeworpen.

Op dit oogenblik snelde de kapitein NOVION, met de beide overige stukken der batterij van CANECAUDE, vooruit, bragt die op 150 ellen van het kerkhof in batterij, en opende daarmede zulk een vernielend vuur tegen de muren, dat zij instortten. De maarschalk gelastte nu andermaal den aanval. De divisie Bazaine bestormde het kerkhof en de noord-westzijde van Solferino, en drong daar binnen, terzelfdertijd dat ook de brigade MANÈQUE, van de zuidzijde de stad bereikte.

MANÈQUE namelijk, had zijne voltigeurs de randels doen afleggen en was, na zijne brigade in 2 kolonnen verdeeld te hebben, daarmede vooruit gesneld. Vier bataillons wendden zich tegen de vijandelijke kolonne, die uit Cassal del Monte déboucheerde, en noodzaakten deze terug te trekken naar den

Monte Sarco. Met de overige bataillons bestormde hij het kasteel, slaagde er in vasten voet te krijgen op de Rocca, en het zoo duur gekochte Solferino binnen te dringen. Hoe vele heldendaden zouden hier zijn te openbaren, hoevele zullen nimmer aan de vergetelheid ontrukkt worden, en onder de nederlaag begraven blijven!

Tegelijkertijd dat deze aanvallen op Solferino geschiedden, had de hertog van Magenta, na de aankomst der kavallerie van de garde, zijn legerkorps links doen wenden, en de Oostenrijkers teruggedreven op S. Cassiano.

De divisie de la Motterouge, in de eerste linie, werd verdeeld in twee kolonnen, waarvan de linker zich in verbinding stelde met de garde, terwijl de rechter voor den aanval op S. Cassiano bestemd werd. Op hetzelfde oogenblik dat de brigade Manèque tegen Solferino oprukte, geschiedde de aanval der rechter kolonne, en wel door het regiment Algerijnsche tirailleurs, aangevoerd door den dapperen kolonel LAURE, en door het 43e regiment van linie. S. Cassiano werd spoedig genomen; maar hardnekkiger was het gevecht om den vijand van de omliggende hoogten te verdrijven, die door de Oostenrijksche scherpshutters en door afzonderlijke bataillons, met veel beleid verdedigd werden.

De artillerie van de garde, aangevoerd door den kolonel SÉVELINGES, had hier met de grootste zwarigheid te kampen. Wel slaagden de grenadiers van de garde er in, 4 getrokken stukken op eene hoogte te brengen, en kwamen 4 anderen op den Monte Fontana in batterij, maar niet dan na herhaalde aanvallen, trok de vijand op Cavriana terug. Bij een dier aanvallen zagen de Algerijnsche tirailleurs hunnen dapperen aanvoerder sneuvelen; hierover in woede ontstoken, besloten zij hem te wreken, doopten de handen in zijn bloed, en stormden, onder een woest geschreeuw, op den vijand in. Het was omstreeks 2½ uur toen Solferino en S. Cassiano met de omliggende hoogten in het bezit der Franschen waren. Het 3^e Oostenrijksche legerkorps trok terug op Contrada Mescolara; de gedeelten van het 1e en 7e legerkorps op Cavriana.

Groot moet de verwarring geweest zijn bij deze terugtrekkende troepen; niet alleen waren de legerkorpsen en de divisien, maar ook de regementen geheel ontbonden, terwijl de Fransche Keizer in zijne garde eene krachtige reserve had, die grootendeels, alléén door de zedelijke werking harer tegenwoordigheid, tot de overwinning had bijgedragen.

NAPOLEON, die daardoor de oorspronkelijke orde en geschiktheid voor den strijd van een betrekkelijk klein gedeelte zijner magt verloren had, kon spoedig, na de vermeestering van Solferino en S. Cassiano, de vervolging op Cavriana doen voortzetten. Deze geschiedde door het 2^e legerkorps, de

garde, en de divisien Forey en Bazaine van het 1^e korps, terwijl de divisie Ladmiraalt en eenige bataillons van de garde, de stelling van Solferino bezet hielden, en de pogingen des vijands beletteden om haar te heroveren.

Het 2^e korps maakte den regter vleugel uit; de divisie de la Motterouge volgde de buitenste rij heuvels; regts van haar, in de vlakke, de divisie Decaen, waarvan de regter vleugel gedekt werd door de garde-kavallerie, die drie echelons formeerde, het voorste ter hoogte der divisie, en de beide andere, zich regts uitbreidende, in verbinding met de kavallerie-divisien Desvaux en Partouneaux.

In eene tweede linie werd de divisie de la Motterouge gevolgd door de divisie Forey, en de divisie Decaen door de divisie Bazaine. De volti-geurs van de garde dekten den linker vleugel der eerste linie met eene brigade grenadiers in reserve. De Oostenrijkers hadden hier slechts weinig versche troepen tegenover te stellen, en moesten het gevecht grootendeels voortzetten, met de dooreengeworpen regementen en bataillons der terugtrekkende legerkorpsen. Door dit gebrek aan eenheid en aan eene krachtige reserve, bleven de pogingen van vele heldhaftige officieren dan ook vruchteloos, die zooveel troepen mogelijk trachtten te verzamelen, om met afzonderlijke bataillons en regementen het voortdringen des vijands te stuiten.

Roemvol wordt hier melding gemaakt van den heldhaftigen tegenstand, geboden door de regementen Wimpffen en Leopold, die des morgens naar Solferino gezonden waren, ter ondersteuning van het 3e korps, van de brigade Brunner; die als reserve van het 1e korps was achtergebleven en van een eskadron Hallers-huzaren. Mogten zij er al in slagen, den steeds voortdringenden vijand enkele malen tot staan te brengen, de overwinning konden zij hem niet meer ontwringen: het centrum was gedésorganiseerd, en van dit oogenblik af, 's middags ten 3 uur, had de slag eene beslissende rigting in het voordeel der Franschen genomen, ofschoon de uitslag der partiële gevechten nog geenszins ten hunnen voordeele beslist was.

b. De laatste poging der Oostenrijkers om met hunnen linker vleugel het offensive te hervatten.

De Oostenrijksche linker vleugel, of het 1^e leger, onder het bevel van den veldmaarschalk graaf WIMPFEN, had tot op den middag het gevecht voortgezet, hoofdzakelijk alleen tegen het 4^e Fransche legerkorps. Die vleugel had echter geene gewigtige voordeelen behaald, en zij had zich slechts staande gehouden; doch dit schreef men toe aan de ongunstige wending der gevechten in 't centrum. In het Oostenrijksche hoofdkwartier meende men dan ook, dat deze vleugel geheel tegen de tegenpartij was opgewassen,

en door een krachtig offensief optreden, alnog eene gunstige wending aan den slag kon geven. Indien deze offensive terugstoot met een gunstig gevolg bekroond, en de vijandelijke regter vleugel tot den terugtocht genoodzaakt wierd, dan was het niet onwaarschijnlijk, dat daardoor het voortdringen van het vijandelijke centrum gestuit werd, en het Oostenrijksche hoofdkwartier alnog de gelegenheid kreeg, op nieuw zijn centrum te kunnen verzamelen, de orde te herstellen, en misschien het verlorene, door een slag op den volgenden dag, weder te vergoeden.

Keizer FRANS JOZEF zond dan ook, ten 5 uur, nogmaals het bevel aan den veldmaarschalk WIMPFEN, om met alle mogelijke krachtsinspanning in de rigting van Castiglione door te dringen, om misschien het zoo ernstig bedreigde Solferino nog te redden. Maar dit bevel kwam reeds te laat, daar de verhouding tusschen de strijdende partijen, zeer in het nadeel der Oostenrijkers veranderd was.

Door de juiste beoordeeling der omstandigheden, had de generaal NIEL, met bewonderingswaardig beleid, herhaaldelijk den vijand in zijne stelling doen aanvallen, en de gevechten om Ca-nova en Rebecco werden steeds zoo hevig mogelijk voortgezet. 5 Kolonels, 5 oversten en vele bataillonschefs van de Franschen waren gesneuveld. De velden in den omtrek waren overdekt met lijken, zonder dat eene der partijen eenig belangrijk voordeel behaald had.

Ook hier waren de legerkorpsen en divisien der Oostenrijkers door elkaar geraakt, en gedeeltelijk in verwarring. Het 1e leger had wel geen grond verloren, maar ook geen gewonnen, en de bevelhebber was, door de krachtige houding van het 4e Fransche legerkorps, gedwongen, om steeds versterking te zenden naar de bedreigde punten; de ééne brigade voor, de andere na, was opgerukt, en ten laatste hadden de terreinvoorwerpen het grootste gedeelte der hier aanwezige legerkorpsen tot zich getrokken. Reeds zagen wij dat het 9e en 5e legerkorps, spoedig na de vermeestering van Medole, waren in stelling gekomen; achtereenvolgens rukten de brigaden Dobrzensky en Host, van het 11^e korps, ter ondersteuning van het 9^e korps naar Rebecco op, en de brigaden Baltin en Greschke, ter ondersteuning van het 5^e korps bij Guidizzolo, waardoor de brigade Sebottendorf de eenige reserve uitmaakte. Niettegenstaande deze ongunstige omstandigheid, werd tot den aanval besloten; de twee laatste batterijen werden in de slaglinie gebracht, en het 5^e legerkorps op den regter, het 9^e op den linker vleugel, rukten vereenigd met de aangekomen reserve van het 11^e korps, vooruit, om Rebecco en de pachthoeven Ca-nova en Baëte te hernemen. Die aanval, waarbij de prins WINDISCHGRÄTZ, aan het hoofd van het 53^e regiment sneu-

velde, stuitte andermaal af op de heldhaftige wijze, waarop het 4^e korps de stelling verdedigde.

7 Adjudanten, die van 's morgens 7 tot 's middags 3 uur, door NIEL aan CANROBERT waren afgezonden, deden den maarschalk besluiten, het 4^e legerkorps krachtiger te ondersteunen. De divisie Renault werd in haar geheel bij Rebecco vereenigd, waardoor de generaal NIEL de divisie de Lusy beschikbaar kreeg; tevens kwam de brigade Bataille, van de divisie Trochu, ten 1½ uur bij Medole aan, en plaatste zich, met 1 batterij der reserve van het 5^e legerkorps, achter den linker vleugel van de reeds uitgeputte troepen van het 4^e korps. Ten 4 uur was ook de maarschalk in persoon op het slagveld aangekomen, en de generaal NIEL, die nu weder eene reserve had, gelastte dan ook aan 4 bataillons der divisie de Luzy, en 2 van de Failly, een vernieuwden aanval op Guidizzolo te doen, in de rigting van Ca-nova en Baëte. Deze aanval, ondersteund door charges van de Afrikaansche jagers en van de guides, aangevoerd door den generaal CASSAIGNOLLES, werd met groote hevigheid uitgevoerd, en de Fransche kolonnen, waarvan het 2^e, 55^e en 55^e regiment zich onderscheidde, drongen zelfs door tot de eerste huizen van Guidizzolo, toen zij werden tegengehouden door de tegelijkertijd in aanmarsch zijnde Oostenrijksche legerkorpsen.

Aan beide zijden werd met groote dapperheid gestreden, tot eindelijk de Fransche troepen, die sedert 8 uur in gevecht geweest waren, door uitputting den verderen aanval op Guidizzolo moesten opgeven. De oorzaak dat de Oostenrijksche kolonnen er niet in slaagden de Fransche troepen terug te slaan, wordt door velen toegeschreven aan de afwezigheid der ruitbrigade Lauingen, die, zooals wij zagen, het slagveld verlaten had. Intusschen ziet men niet in, dat 1500 ruiters meer bij Guidizzolo, in het werkelijke den toestand veel zouden veranderd hebben. Spoedig na deze poging tot vermeestering van Guidizzolo, kwam de brigade Bataille op het slagveld aan, en de generaal NIEL, steeds vervuld met het doel dat hij bereiken wilde, gelastte deze brigade, omstreeks 4 uur, nogmaals den aanval te beproeven, waartoe hij te eerder besloot, daar de maarschalk CANROBERT hem deed weten, dat ook de divisie Bourbaki in aantogt was.

De generaal Trochu voerde in persoon de brigade Bataille aan, geformeerd in divisie-kolonnen *en échiquier*, terwijl op den linker vleugel, deze aanval werd ondersteund door de kavallerie-divisiën Desvaux en Partouneaux. Met geestdrift stormden de Fransche kolonnen andermaal tegen den vijand in, waarbij het 45e regiment zijn aanvoerder, den kolonel BROUTA verloor, en zij waren reeds halverwege Ca-nova en Guidizzolo doorgedrongen,

toen eensklaps de horizont verduisterd werd, en een digte stofwolk, door een vreeselijken wind gedreven, die zelfs steenen meêvoerde, het slagveld overtoog. Het 1e en 5e regiment Afrikaansche jagers beproefden vruchteloos 4 Hongaarsche bataillons, die zich in carré hadden geplaatst, overhoop te rijden. De generaal DE FORTON, die het bevel over deze ruitery voerde, verzamelde haar op 200 ellen, om ten derdemaal den aanval te doen, toen ook het onweder hem dit belette. Men kon geen drie passen voor zich uitzien; de ruiters konden zich naauwelijks in den zadel houden, de boomen knakten en werden ontworteld. Het gevecht moest langs de geheele linie gestaakt worden.

Het moet een treffend schouwspel geweest zijn, die woede der menschen zich vereenigende met die der élementen. Het kanon zweeg, en men hoorde slechts het woeden van den storm. Van beide zijden werden de troepen een weinig teruggetrokken.

Na verloop van $\frac{1}{2}$ uur bedaarde de natuur, maar de donder rolde nog steeds met een ontzaggelijk geweld. Men begon weder te onderscheiden, en terstond voegde het kanon zijn gebulder bij dat van het onweder.

In het centrum hadden de Fransche kolonnen steeds met voordeel gestreden, en de afdeelingen van het 1^e en 7^e Oostenrijksche legerkorps genoodzaakt op Cavriana terug te trekken.

Hier stond nog het grootste gedeelte der divisie prins Alexander van Hessen, de brigaden Wussin en Gablentz. Met deze troepen vatte de prins nog een oogenblik het voornemen op, om tot het offensive over te gaan, dat inderdaad nog gewigtige voordeelen kon opleveren, indien hij er in slaagde het verder voortdringen der Fransche kolonnen te stuiten. Dan konden de afdeelingen van het 1^e en 7^e legerkorps zich op nieuw verzamelen, en tevens, door het 5^e Oostenrijksche korps eene poging beproefd worden, om in de rigting van Contrada-Mescolara op Solferino te trekken, en in den rug van den overwinnaar te verschijnen, die zelf nog in de gevechts-crisis verkeerde. De beschikkingen daartoe, duurden echter zoo lang, dat dit voornemen opgegeven moest worden, voor het uitgevoerd werd.

De divisie Decaen, namelijk, had bij Malpetti, de brigade Brunner tot den terugtogt genoodzaakt. Wel poogden enige Oostenrijksche kavallerieafdeelingen der divisie Mensdorf, deze divisie in de regter flank te vallen, maar zij werden afgeslagen door de garde-kavallerie, die zelfs éene dier afdeelingen op de Fransche infanterie dreef. Hierdoor nam de verwarring steeds toe; de brigade Brunner, door eene Fransche batterij in de flank beschoten, week terug op Cavriana, en de prins van Hessen was genoodzaakt zich te bepalen tot de verdediging van deze plaats. Toen de brigade Brunner

reeds in vollen terugtocht was, werden nog 6 Oostenrijksche batterijen voor-gebragt, die tot nu toe te vergeefs waren ontboden, ten einde de andere, welke den geheelen dag in gevecht geweest waren en hunne munitie vershoten hadden, af te lossen. Deze 6 batterijen moesten echter na slechts weinige schoten terug.

Toen tegen 4 uur, de Oostenrijksche Keizer dan ook het berigt kreeg dat de aanval van den linker vleugel geen hoop op goed gevolg gaf, gelastte hij den algemeenen terugtocht, en aan het 7^e legerkorps om dezen te dekken. De Franschen hadden om het bezit van Cavriana dan ook geen zwaren strijd te leveren, en waren er spoedig meester van. De Oostenrijksche achterhoede nam stelling achter den Bosco-Seuro, tusschen Cavriana en Volta, alwaar de verdere vervolging gestaakt werd, daar de orkaan, ook hier, het verder voortzetten van den strijd onmogelijk maakte.

Op den linker vleugel der Fransche slaglinie verlieten wij de Piëmontesche divisien Cucchiari en Mollard, in gevecht met het 8^e Oostenrijksche legerkorps bij S. Martino, waarbij de Piëmontezen tijdelijk eenig voordeel behaalden.

Terwijl deze aanval geschiedde, kwam de brigade Pinerolo, der divisie Mollard, op het slagveld aan, voornemens zich bij de andere troepen aan te sluiten. Spoedig echter had het gevecht eene geheel andere wending genomen. De Oostenrijkers waren er in geslaagd 50 stukken geschut op de hoogte van Corbu-inferiore in batterij te brengen, en hadden, door een moorddadig kartetsvuur, den linker vleugel der divisie Cucchiari genoodzaakt, in wanorde te wijken. Te vergeefs poogden de Piëmontezen eene 16^e batterij daar tegenover in stelling te doen komen, zijwaarts van de Strada-Lugana, waar de weg versperd was met voertuigen, ambulancen en gewonden; doch slechts 2 stukken werden met groote moeite in batterij gebragt. Ook de rechter vleugel der divisie moest terug, en de brigade Pinerolo moest zich bepalen, tot het dekken en opnemen dezer, in de grootste wanorde wijkende troepen, die zelfs gedeelten der divisie Mollard met zich meeslepten, en eerst bij Rivoltella en S. Zeno op nieuw stelling konden nemen. Hierdoor was deze laatste divisie verplicht alleen het gevecht voort te zetten, en de generaal liet dan ook door de beide brigaden Cuneo en Pinerolo eene meer achterwaartsche stelling, aan het vereenigingspunt van den spoorweg met de Strada-Lugana, innemen, om eerst nadere bevelen en zoo mogelijk ondersteuning, af te wachten.

De Oostenrijksche troepen hadden echter ook groote behoefte aan rust en de generaal BENEDEK, die zijne aandacht ook op een ander gedeelte van het slagveld, bij Madonna della Scoperta te vestigen had, verontrustte de

Piëmontezen niet in deze teruggetrokken stelling, waardoor op dit punt der slaglinie eene tussehenpoozing in het gevecht plaats had.

De Koning van Sardinië had des morgens, ten 11 uur, op herhaald verzoek van den Franschen Keizer om het verband daar te stellen tusschen de divisie Durando en de, bij Solferino in gevecht zijnde, Fransche troepen, den generaal FANTI, die over de reserve-divisie het bevel voerde, gelast, zijne stelling bij Lonato en S. Polo te verlaten, regts af te slaan, en over Castel-Venzago, de divisie Durando te gaan ondersteunen. Ten 1½ uur kreeg de Koning echter het berigt van het wijken der divisien Cucchiari en Mollard, en hij zond daarop het bevel aan den generaal FANTI, om de brigade Aosta met 1 batterij terstond af te zenden naar S. Martino, en alleen met de brigade Piemont zijn marsch te vervolgen.

Tegen 5 uur kreeg de generaal MOLLARD, door den kapitein DE MONTIGLIO, de tijding der behaalde overwinning bij Solferino, tevens van den aanmarsch der brigade Aosta en van het gegeven bevel aan den generaal CUCCHIARI, om op nieuw zich met de divisie naar het slagveld van S. Martino te begeven. De generaal MOLLARD moest trachten tot de aankomst dezer troepen zijne stelling te behouden, om daarna andermaal tot het offensive over te gaan.

Dien ten gevolge gelastte hij, dat de brigade Aosta, na zich bij hare aankomst ter linker zijde van de brigade Pinerolo te hebben opgesteld, met deze brigade, de stelling der Oostenrijkers zou aanvallen; terwijl de brigade Cuneo in reserve bleef, en de divisie Cucchiari meer links aanhoudende, Feniletto zou trachten te vermeesteren. De brigade Aosta was den spoorweg gevolgd, en kwam, tegen 4 uur, aan het vereenigingspunt. MOLLARD ging nu terstond tot den aanval over, nadat hij dien door een hevig artillerievuur had doen voorbereiden, en zond 1 bataillon, 2 kompagnien Bersaglieri en 2 stukken geschut regts af, om over S. Donino, in het dal di Solo door te dringen, en aldus de beide deelen van het Oostenrijksche legerkorps te scheiden. De tegenstand, dien hij van de zijde des vijands ondervond, was veel minder hevig dan vroeger. De generaal BENEDEK was reeds bekend met de ongunstige wending welke de slag genomen had, en begreep dan ook dat zijn standhouden een op zich-zelf staand wapenfeit uitmaakte, doch niets meer tot de beslissing kon bijdragen. Den Piëmontezen gelukte het, ofschoon niet dan na de grootste inspanning, zich meester te maken van de westelijke helling der heuvels van S. Martino. Aan verder voortdringen kon niet gedacht worden, daar ook hier de orkaan het gevecht deed staken.

DURANDO had steeds, zonder eenig belangrijk voordeel te behalen, het

gevecht volgehouden, tusschen Madonna della Scoperto en Carlo-Vecchio; eerst na 2 uur, en na het verlaten van de stelling bij Solferino door de Oostenrijkers, waardoor hij slechts zwakke detachementen van het 8^e legerkorps tegenover zich hield, die Madonna della Scoperto vrijwillig ont-ruiden, bezette zijne divisie deze plaats, en toen, tegen 4 uur, de generaal FANTI met de brigade Piëmont aankwam, belette de orkaan het verder voortzetten van den strijd.

d. Terugtocht van het Oostenrijksche leger achter den Mincio.

Terwijl het bevel tot den algemeenen terugtocht van het hoofdkwartier was uitgegaan, had de orkaan reeds een einde aan den veldslag gemaakt. Toen men weder begon te onderscheiden, waren beide legers, door den hardnekkigen kampstrijd van den 24sten, bij eene drukkende hitte, evenzeer uitgeput, en beide strijdvoerende partijen hadden eene gelijke behoefte aan rust en versterking. Ook bij den overwinnaar waren de legerkorpsen uiteen-geraakt; de verstrooiden moesten verzameld, en nieuwe bevelen gegeven worden tot de eerste vervolging, welke de overwinning moest voltooijen. Deze vervolging werd echter, door die omstandigheden, niet zoo krachtig voort-gezet als vereischt werd, had nagenoeg niet plaats, en hieruit blijkt dus reeds, dat het verlaten van het slagveld door het Oostenrijksche leger, geens-zins het gevolg was van eene volkomene neërslag, daar de veerkracht, waar-mede die eerste vervolging geschiedt, de waarde der overwinning bepaalt.

In het centrum werd de vervolging gestaakt op korten afstand van Cavriana, bij Corte, welke plaats door 5 bataillons der brigade Gablenz, tot 's avonds 10 uur, bezet werd.

Het 1e en 7e Oostenrijksche legerkorps, met de kavallerie-divisie Mensdorf, zetteden hunnen terugtocht in goede orde voort op Volta, waar een gedeelte der divisie prins Alexander van Hessen, 's avonds ten 8 uur, aankwam en stelling nam op de hoogten, om den terugtocht door het défilé van Borghetto en over de brug bij Valeggio te dekken. De brigade Gablenz bleef tot laat in den nacht bij Corte, en trok eerst bij het aanbreken van den dag terug, over Volta en Ferri.

Door de Fransche troepen werd geene vervolging beproefd, en eerst 's avonds ten 9 uur werd door hen het bivouac betrokken, en wel: de divisie de la Motterouge op de hoogten ten westen van Cavriana; de divisie Decaen regts van haar, in de vlakte, met de garde-kavallerie op haren regter vleugel; ten noorden van het 2^e legerkorps, en eenigzins achterwaarts, het 1^e Fransche legerkorps met de infanterie van de garde.

Ook op den Oostenrijkschen linker vleugel werd het gevecht na den orkaan

niet meer ernstig hervat. Het 11^e korps (WEIGL) kreeg bevel den aftogt te dekken, hetgeen met groote bekwaamheid werd verrigt, en waarbij het Hongaarsche regiment Aartshertog Jozef, en het 10^e bataillon jagers zich buitengewoon onderscheidden. WEIGL bleef, tot 10 uur 's avonds, met deze troepen Guidizzolo bezet houden, en eerst toen alle troepen deze plaats ontruimd hadden, en de gewonden met het geschut waren weggevoerd, trok hij terug op Goito.

De brigade Lauingen, die op Goito was teruggetrokken, kreeg bevel op den weg naar Ceresara stelling te nemen, en den linker vleugel der terugtrekkende troepen te dekken. Aan dit bevel kon echter niet terstond gevolg worden gegeven, daar LAUNGEN den afstand van Medole tot Goito, ruim 3 uren, grootendeels in den draf had doen afleggen, en manschappen en paarden uitgeput waren, daar zij bijna 50 uren zonder voedsel gebleven waren. Toen namelijk deze brigade, den 25sten, van Grezzano den marsch aanving, had zij geen brood kunnen meenemen, daar het niet aanwezig was, en in den nacht van den 25sten—24sten was zij ook zonder voedsel gebleven, daar de intendance verzuimde dit te doen verstrekken. De generaal ZEDWITZ was daardoor verplicht de brigade eerst eenige rust te geven, en eerst tegen den avond, nam zij stelling tusschen de wegen van Goito naar Guidizzolo en Ceresara. In den nacht van den 24sten—25sten ging zij terug op den linker oever van den Mincio, en betrok het bivouac bij S. Brizio.

De divisie Jellachich had tegen den avond van den 25sten Mantua verlaten, en stelling genomen bij Marcaria, aan den Oglio. Op de tijding, dat een sterk vijandelijk korps bij Piadena stond, — zooals wij weten was dat de divisie d'Autemarre, — was zij, op den 24sten, zonder iets uitgerigt te hebben, binnen Mantua teruggetrokken.

Op den Oostenrijkschen regter vleugel had BENEDEK, op hoog bevel, het gevecht moeten afbreken. Hij gehoorzaamde hieraan met spijt, en toen de divisie Cucchiari, die na den orkaan was aangekomen, den aanval der divisie Mollard ondersteunde, wilde BENEDEK bewijzen, dat hij geenszins voor de overmagt week, maar alleen aan een hooger bevel gehoorzaamde; hij verdreef de Piëmontezen nogmaals uit S. Martino, en maakte 1500 gevangenen.

De Piëmontesche rapporten spreken niet van deze bijzonderheden; zij zeggen: » *l'ennemi commença à plier*, » en misschien dachten zij werkelijk dat BENEDEK voor hunne overmagt terugtrok; hij deed dit echter langzaam en van tijd tot tijd stand houdende, eerst 's avonds ten 8 uur, op Pozzolengo.

De generaal LA MARMORA was door den Koning van Sardinië naar Madonna della Scoperta gezonden, om daar de leiding van het gevecht op zich te

nemen. Na het onweder rukte hij met de divisie Durando, waarbij zich de brigade Piëmont had aangesloten, vooruit, om met den linker vleugel in verbinding te komen, en te zamen de Oostenrijkers uit Pozzolengo te verdrijven. Doch ook hij werd in bedwang gehouden, voornamelijk door de divisie Reichlin, van het 6^e legerkorps, welke in den voormiddag in deze rigting was gezonden, om het verband te onderhouden tusschen het 5^e en het 8^e legerkorps. Toen de generaal LA MARMORA dan ook de Oostenrijksche stelling aanviel, hield de brigade Watervliet hem zoo lang tegen, tot de Oostenrijksche troepen op Pozzolengo waren teruggetrokken, welke plaats, tot 's avonds 10 uur door de Oostenrijkers bezet bleef.

De regter vleugel van het Piëmontesche leger, de divisie Durando en de brigade Piëmont, betrok het bivouac bij Rondotto; de linker vleugel, de divisien Mollard en Cucchiari en de brigade Aosta, bij S. Martino en Ortaglia.

Van het Oostenrijksche leger kwam, 's avonds van den 24sten, het hoofdkwartier van het 1^e leger in Goito, van het 2^e leger in Valeggio.

De achterhoede van het 1^e leger ging, 's morgens van den 25sten, op den linker oever terug, terwijl men tevens de brug bij Goito deed springen, welke plaats, den 25sten en 26sten, door slechts zwakke afdeelingen van het Fransche leger bezet werd.

Het 2^e leger bleef grootendeels den 25sten en 26sten op den regter oever van den Mincio, met het 1^e legerkorps tusschen Volta en Valeggio. Het hoofdkwartier van dit leger kwam den 25sten, te Villafranca; den 27sten te Verona, en alle troepen werden dien dag teruggetrokken achter den Mincio en de Tione.

Groot waren de offers die beide partijen aan dezen bloedigen veldslag bragten.

De officiële Oostenrijksche opgaven vermelden een verlies van 4 generaals, 376 officieren en 12,421 man, of te zamen 15,001 man aan gesneuvelden en buiten gevecht gestelden, terwijl 59 officieren en 9229 man vermist waren; bedragende alzoo het geheele verlies 22,000 man, dus $\frac{1}{7}$ à $\frac{1}{6}$ der geheele sterkte.

Zij bekennen verder 13 stukken geschut te hebben verloren, welk getal echter niet overeenkomt met de rapporten der Fransche bevelhebbers. Volgens deze veroverden de garde en het 1e legerkorps elk 4 stukken geschut bij Solferino; het 4e legerkorps 7 stukken; de Piëmontesche divisie Mollard 5 en Cucchiari 5 stukken. Waarschijnlijk echter zijn de 4 stukken, waarvan de garde melding maakt, dezelfde als die van het 1e Fransche legerkorps, en zijn de stukken door den generaal CUCCHIARI vermeld, be-

grepen in het door den generaal MOLLARD opgegeven getal. In deze onderstelling verloren de Oostenrijkers 16 stukken geschut.

Volgens het *Journal des Débats* zou het verlies der Oostenrijkers geweest zijn: 58,650 man en 40 stukken geschut.

Het Piëmontesche leger verloor 216 officieren en 5503 man, totaal 5719 aan gesneuvelden en gewonden, of $\frac{1}{10}$ à $\frac{1}{10}$ der in gevecht geweest zijnde troepen.

Van de zijde der Franschen vermelden de rapporten der verschillende bevelhebbers de verliezen aan gesneuvelden en gewonden als volgt: BARAGUAY D'HILLIERS, 254 officieren en 4000 man; MAC-MAHON, 114 officieren, 1458 man en 500 vermist; CANROBERT, 5 officieren en 262 man; NIEL, met inbegrip der kavallerie-divisiën Desyaux en Partouneaux 46 officieren gesneuveld, 207 gewond, 7 vermist, aan manschappen 586 gesneuveld, 5417 gewond, 541 vermist. Het rapport van de garde vermeldt geene verliezen. Dit op 1500 berekenende, hadden de Franschen een totaal verlies van 150 officieren gesneuveld, 570 gewond en 12,000 man aan dooden en gewonden, en het verbonden leger dus 17 à 18,000 man gesneuveld of buiten gevecht gesteld, d. i. omstreeks $\frac{1}{2}$ der totale sterkte.

Betrekkelijk was het verlies aan de zijde der verbondenen het grootst; wat te verklaren is, doordien zij sterke en dapper verdedigde stellingen hadden aangevallen.

Voor al aan hoofdofficieren was het verlies weder buitengewoon groot. Van het 1° Fransche legerkorps werden de generaals LADMIRALT en DIEU zwaar, de generaal FOREY ligt gewond; voorts 4 kolonels, 4 oversten en 10 bataillons-chefs gewond, 1 overste en 4 bataillons-chefs gedood.

Van het 2° Fransche legerkorps sneuvelden 2 kolonels, 1 overste en overleed de generaal AUGER later aan de gevolgen zijner wonden. Van het 4° Fransche legerkorps werden de generaal DOUAY gewond en 5 kolonels, 5 oversten en 5 bataillons-chefs gedood. De reden hiervan is welligt niet zoozeer dat de officieren reeds op eenigen afstand zijn te onderscheiden, — daar de kruiddamp dit al spoedig belet, — dan wel deze: dat de Fransche soldaat, om moedig tot den aanval over te gaan, voorgegaan moet worden door zijne chefs, die *zich daartoe bij voorkeur* aan het hoofd der kolonnen plaatsen.

Aan weërszijden waren de verliezen dus zeer groot geweest. Maar niet alleen het verlies aan menschen, paarden en geschut moet bij eenen veldslag in rekening gebracht worden: ook dat aan zedelijke krachten, als: het verlies aan moed, orde, vertrouwen, zamenhang en plan; dit zedelijk verlies maakt

zich kenbaar, door het verlies van den grond waarop men gestreden heeft en het overwigt der vijandelijke reserven.

Vooraf ook dit verlies besliste den veldslag ten nadeele der Oostenrijkers, niettegenstaande de groote dapperheid van het leger en de goede aanvoering der brigaden.

(Het vervolg in het volgend Nummer.)

DE ZEE-MILITIE IN VERBAND BESCHOUWD MET NEDERLANDSCH OOST-INDIE.

Onder de levensvragen voor Nederland behoort voorzeker het behoud der Oost-Indische bezittingen. Aan geschriften over den te volgen weg tot het beheer der koloniën ontbreekt het niet; wij laten het echter den kalmen waarnemer over, te beoordeelen, of de geest die daarin somtijds doorstraalt, meer getuigt van algemeene belangstelling in morelen, dan van particulier belang in materieelen zin, en of de hevigheid, waardoor zij veelal gekenmerkt worden, niet een gevolg is van partijzucht. Wij zullen ons niet in de discussiën van den dag mengen, op een voor ons vreemd grondgebied: wij bewegen ons uitsluitend op militair terrein, en wenschen alleen, dat het beheer der koloniën met zooveel wijsheid en klem geschiede, dat Java en de nederlandsche bezittingen in den Indischen Archipel nog een tal van jaren voor Nederland algemeene welvaart verspreidende koloniën mogen blijven en nimmer, even als Brazilië, door verzuim verloren gaan.

Wanneer die wensch in Nederland algemeen is, zal men, opdat hij vervuld worde, alles moeten aanwenden, waartoe men bij magte is, en wel in de eerste plaats, zorg dragen dat de land- en zeemagt, alsmede de verdedigingsmiddelen hier en in de koloniën steeds in goeden staat zijn.

Een land dat eene geringe bevolking heeft, die veel welvaart geniet en, hetzij uit weelde of geaardheid, weinig oorlogzuchtig is, moet naar evenredigheid zich meer geldelijke opofferingen, meer krachtsinspanning getroosten, meer kunstmatige middelen aanwenden, meer wetsbepalingen in het leven roepen tot het daarstellen en onderhouden van strijdkrachten, ten einde zijne onafhankelijkheid te bewaren en zijne bezittingen te beschermen, dan volken, waarvan ieder man als het ware ten strijd gereed is, die slechts

in en door oorlog leven, daarin roem en heil zoeken, en, tuk op veroveringen, slechts op eene aanleiding wachten om hun' strijd lust of hunne zucht naar uitbreiding van grondgebied bot te vieren.

Van die waarheid doordrongen, zullen ook wij hier een onderwerp van het hoogste belang, waarover reeds veel gezegd is, desniettemin in beschouwing nemen; wij bedoelen: het voltallig houden van de levende strijdkrachten in Indië. Mogten de magthebbenden hier te lande onze zienswijzen niet deelen, zoo hebben deze welligt toch nog de nuttige strekking, dat zij de aandacht van het algemeen omtrent een zoo gewichtig punt gespannen houden; wij willen althans trachten onze zwakke pogingen met die van anderen te vereenigen, om tot het nemen van krachtige maatregelen aan te sporen vóór dat het te laat zij.

De aandacht van het publiek werd reeds sedert ruim een tiental jaren van verschillende zijden gevestigd op het daarstellen van een beter verband tusschen onze strijdmagt hier te lande en die in de overzeesche bezittingen, met het doel om aan onze koloniën een krachtigen waarborg tot verdediging bij te zetten, voornamelijk tegen inlandschen opstand, maar ook eventueel tegen een europeschen vijand.

Vele uiteenloopende meeningen zijn over dit onderwerp openbaar gemaakt (1); in elk der geschriften, welke daarop betrekking hebben, ligt

(1) De geschriften, waarin dit onderwerp afzonderlijk of als onderdeel van algemeene militaire aangelegenheden wordt behandeld, zijn hoofdzakelijk de volgende:

Isis over Indië en bijzonder over het leger; door G. UMBROUVE, Ridder Milit. Willemsorde, 's Hage. De Erven DOORMAN, 1858.

Nederland en het leger; wat het is en wat het zijn kan; Tiel. CAMPAGNE. 1859.

Een woord over de vereeniging van het leger in Nederland met dat in Nederlandsch-Indië; door C. P. A. BAYON DE SALIS. 's Hage. W. P. v. STOCKUM. 1859.

Is eene vereeniging der beide Nederlandsche legers in het belang van het land? door W. A. VAN REES. Rotterdam. H. NIJGH. 1859.

De aanvulling van het Nederl. Indisch leger met Nederlanders, in verband met eene koloniale reserve in het moederland; door W. A. VAN REES. Rotterdam. H. NIJGH. 1860.

De Nieuwe Spectator. Dl. XIII (1859). Eenige beschouwingen over het Indische leger (bl. 1).

id. Dl. XIII (1859). Over de aanvulling van het leger in Nederl. O.-I. met Europeanen; door H. M. LANGE (bl. 237).

De Militaire Spectator. 2^e Serie. Dl. I (1849). Over de noodzakelijkheid om het Nederlandsche leger in verband te brengen met het O.-I. enz.; door B. VAN MERLEN (bl. 263).

idem. 2^e Serie, Dl. VII (1855). Eenige opmerkingen bij gelegenheid van de aanvulling van het leger in Indië.

idem. 3^e Serie, Dl. I (1856). Gedachten en opmerkingen aangaande het O.-I. leger, (bl. 70, 113, 205 en 309).

idem. 3^e Serie, Dl. III (1858). Over het O.-I. leger (bl. 42 en 91).

ontegenzeggelijk veel goeds; niet een hunner of het bevat ten minste een denkbeeld dat waardig is behartigd te worden, zoodat men door een oordeelkundig gebruik van die denkbeelden te maken, veel zal kunnen bijbrengen tot verbetering der strijdkrachten ten behoeve van Neêrlandsch Indië; doch hoeveel goeds menig voorstel ook moge bevatten, over het geheel genomen gelooven wij, dat het doel langs geen der aangeduide wegen *regtstreeks* en *volkomen* kan bereikt worden. De bezwaren, om tot eene goede uitkomst te geraken, schijnen ook schier onoverkomelijk.

Wij zullen elk der navolgende stelsels, welke men heeft voorgestaan, ten einde op eene voldoende wijze in de voltallighouding der indische krijgsmagt te voorzien, afzonderlijk in beschouwing nemen, en daarover onze meening zoo beknopt mogelijk uiteen.

a. De vereeniging van de legers in Nederland en Oost-Indië.

b. Een indisch legioen of eene indische reserve in het moederland, buiten en behalve de gewone aanvulling door tusschenkomst van het koloniaal werfdepôt te Harderwijk.

c. De splitsing van het nederlandsche leger in korpsen alleen uit vrijwilligers, en andere uitsluitend uit miliciens zamengesteld, waardoor de eersten ten allen tijde voor Indië beschikbaar zijn, — onverminderd de gewone middelen tot aanvulling van het indische leger.

d. Eene uitbreiding van het leger in Indië zelf.

a. Zijn wij wel onderrigt, dan is de regering reeds sedert het jaar 1814 er op bedacht geweest, zoo niet één leger voor het moederland en Indië, dan toch een inniger verband tusschen de beide onderdeelen daar te stellen, doch reeds in den aanvang stuitte men op te veel bezwaren om er toe over te gaan.

De aanhangers van het stelsel eener geheele vereeniging mogen het betreuren, dat men het schoonste tijdstip, dat waarop ons leger tegelijk met de vaderlandsche vrijheid werd hersteld, ongebruikt heeft laten voorbijgaan: zij zullen echter moeten erkennen, dat de natuurlijke hindernissen, die destijds, wanneer men het gewild had, niet onoverkomelijk geweest waren,

De Militaire Spectator. 3^e Serie, Dl. IV (1859). Iets omtrent de aanvulling van het Indische leger (bl. 176).

idem. De tegenwoordige toestand van het Nederl. Indische leger (bl. 324 en 334).

idem. 3^e Serie, Dl. V (1860). Iets over het daarstellen van een wenschelijk verband tusschen de legers in Nederl. en in O.-I.; door GERTACH (bl. 263).

van dien tijd af zijn aangegroeid en thans een wasdom bereikt hebben, waardoor hare uitroeijing groote verwoesting zou kunnen aanrigten. Het denkbeeld, hoewel niet toegepast in de beide legers, werd echter door de regering niet geheel losgelaten. Van vele opperofficieren in Indië werden adviezen dienaangaande ingewonnen. Al die adviezen, op verschillende tijdstippen, door verschillende personen uitgebragt, waren nagenoeg eensluitend en kwamen hierop neder: dat eene geheele vereeniging van het indische met het nederlandsche leger noch wenschelijk noch uitvoerbaar is, doch dat het eerste behoort aangevuld te worden door gestadigen toevoer van Europeanen, tot voltalighouding of versterking van het europesche element; ingeval buitengewone versterking uit Nederland noodig mogt zijn, zoo is het te verkiezen die magt niet geheel vereenigd te houden, maar haar met de in Indië aanwezige troepen zamen te smelten.

Wanneer een denkbeeld dat veel aanlokkelijks heeft en van welks toepassing men eene menigte voordeelen kan opsommen, uitgaat van een standpunt, dat den waarnemer niet in staat stelt een ruimen en diepen blik te werpen op het onderwerp zijner beschouwingen, dan kan daardoor niet alleen menig oppervlakkige beoordeelaar, maar zelfs het groote publiek worden medegesleept; maar stelt men dat denkbeeld tegenover de zienswijze van anderen, welke het onderwerp van nabij kennen, het voor en tegen met zaakkennis overwogen hebben, en daardoor bevoegd zijn eene beslissende stem uit te brengen, dan is men, wanneer er verschil van gevoelen bestaat, niet alleen geneigd meer gewigt te hechten aan de overtuiging van deze laatsten, maar men moet aan hunne stem meer gehoor geven dan aan de fraaiste redeneringen en de best uitgewerkte voorstellen der eersten.

Welnu, de generaals DE KOCK, RIESZ, COCHIUS, VAN DER WIJCK en anderen, die aan het hoofd of in de voorste gelederen van het indische leger jaren achtereen gestreden hebben, verlangden, gelijk wij van eene welonderrigte zijde vernomen hebben, niets anders dan: *voldoenden aanvoer van Europeanen voor kader en manschappen*. Zij verkozen dit ver boven geformeerde korpsen, om redenen door hen ontwikkeld.

Voorzeker niemand kon beter dan zij, bekend zijn met de behoeften van het indische leger, met de eigenschappen die daar van den soldaat en van den officier gevorderd worden. De door hen aangeprezen wijze van aanvulling is dan ook steeds gevolgd en met goede uitkomsten bekroond geworden. Toen daarop eenmaal eene uitzondering werd gemaakt, door het zenden eener expeditie, als buitengewone versterking uit Nederland, met bepaalden last, dat het geheele korps vereenigd moest blijven, gevoelde de toenmalige bevelhebber van het leger, de generaal DE KOCK, nadat de door

hem gevreesde gevolgen zich slechts op al te treurige wijze deden gevoelen, eindelijk verplicht om, in strijd met de hem gegeven bevelen van den gouverneur-generaal, en op eigen verantwoordelijkheid, dat hulpkorps ten minste te verdeelen, en de onderdeelen op verschillende punten aan te wenden, in afwachting der goedkeuring van het gouvernement.

Daarentegen hebben de duizend man suppletie-troepen, die met de derde Balische expeditie van het leger in Nederland zijn uitgezonden en dadelijk bij verschillende kompagniën werden ingedeeld, krachtig medegewerkt tot de roemrijke overwinning onder den generaal MICHELS.

De generaal von GAGERN, wiens speciale zending met een onderzoek betreffende deze gewigtige aangelegenheid in verband stond, was hieromtrent de meening der vroeger genoemde generaals toegedaan, en zijne zienswijze heeft eveneens groote waarde, zoo wegens zijne bekende scherpzinnigheid en bekwaamheid, als omdat de verhouding waarin hij tot het O.-I. leger stond, aan zijn gevoelen allen schijn van partijdigheid ontnemt.

Onafhankelijk van het oordeel van bovengenoemde autoriteiten, zouden wij de mogelijkheid van eene geheele vereeniging bepaaldelijk bestrijden:

1. Omdat het gedurig heen en weder zenden van troepen groote kosten medesleept;

2. omdat daardoor een groot deel der strijdkrachten niet beschikbaar zoude wezen, namelijk alle troepen, gedurende hunnen overtocht naar Indië of herwaarts;

3. omdat het telkens afwisselen van korpsen het nadeel heeft, dat zij bij den benodigden tijd tot acclimateren, dadelijk na hunne ontscheping minder bruikbaar zijn, zoowel voor de dienst in Indië, als in het tegenovergestelde geval voor de dienst hier te lande;

4. omdat het bestand zijn tegen het indische klimaat, de bekendheid met de indische talen, zeden, vechtwijze, als ook met den aard van het oorlogstooneel en met de daar bijzonder te volgen taktiek, in een woord: al de ondervinding, gedurende een veeljarig verblijf in de koloniën opgedaan, — voortreffelijke eigenschappen voor den officier in Indië — bij vertrek van daar, voor die gewesten verloren zouden gaan, terwijl die bijzondere eigenschappen voor de dienst in Nederland grootendeels onnut zijn;

5. omdat de naar Indië vertrekkende en van daar terugkeerende korpsen, telkens daartoe eene menigte mutatiën zouden moeten ondergaan, als: het aanvullen door vrijwilligers ter vervanging van miliciens, (aangenomen, toe-reikende stof aan vrijwilligers), het onderling ruilen van officieren, het veranderen van chefs, het gedurig verwisselen van de kaders bij de inlandsche kompagniën ingedeeld, enz.; zoodat zulks bijna gelijk zoude staan met geheel

nieuw georganiseerde korpsen en al de nadeelen daaraan verbonden;

6. omdat men, ter vermijding van eenige der bovengenoemde nadeelen, genoodzaakt zoude zijn de organisatie van het indische leger, welke steeds doeltreffend is bevonden, wat de zamenstelling der meeste bataillons (uit 4 kompagniën inlanders en 2 kompagniën europeanen) aangaat, geheel of gedeeltelijk te veranderen, 't welk in alle opzigten algemeen verworpen wordt.

Dat men in Engeland is overgegaan tot eene vereeniging van de troepen der O.-I. Compagnie met die van de Kroon, is geenszins te verwonderen, wanneer men in aanmerking neemt de ondoeltreffende organisatie van de legermagt in Britsch-Indië, die zamengesteld was uit drie bestanddeelen, als: 25,000 man koninklijke troepen en 15,000 Europeanen, benevens meer dan 250,000 inlanders — bij welke laatsten slechts enkele europesche officieren — in dienst van de Compagnie. De sterkteverhouding der Europeanen tot die der inlanders was ongeveer als 1 : 15. Een en ander kwam Engeland duur te staan.

Hoe werd daarbij de koloniale dienst over het engelsche leger verdeeld? In den regel deden alleen de regimenten linie-infanterie en artillerie, volgens den rooster, dienst buiten het moederland, hoogstens gedurende vijftien jaren; doch er was zelfs een regiment dat in 1846 terugkeerde, na één-en-twintig jaren in Indië te zijn geweest, waarbij niemand meer aanwezig was van het personeel, waaruit het bij vertrek uit Engeland had bestaan, dan één luit.-kolonel en één *quartermaster*; het overige was vernieuwd. Wel werden sommige regimenten binnen de vijftien jaren afgelost, maar gewoonlijk slechts ten gevolge van intriges (1).

b. Het voorstel om een indisch legioen op te rigten, uitsluitend zamengesteld uit vrijwilligers, zal, welke voordeelen men aan zoodanig korps ook toekenne, volgens ons gevoelen, moeilijk uitvoerbaar zijn, wegens gebrek aan de noodige, daartoe geschikte stof. Een ieder toch, die met het personeel van ons leger bekend is, weet hoe gering het aantal en het gehalte der vrijwilligers hier te lande is; zoodat er weinig voor de koloniale dienst van af te zonderen valt. Wel kan men, door hooge handgelden, hooge soldij, schoone uniformen, muziek en goede vooruitzigten op pensioen of verzorging

(1) Betrekkelijk het fransche leger voert de majoor A. W. VAN REES, in zijne brochure: *„Is eene vereeniging der beide Nederlandsche legers in het belang van het land?”* eene autoriteit, den maarschalk ST. ANNAUD, aan, wiens gevoelen zooveel gewigt in de schaal legt, dat de balans slechts ten gunste eener splitsing van de beide legers in Algiers en in Frankrijk kan overhellen.

meer tot dienstneming uitlokken, maar of al die maatregelen dan nog voldoende zullen zijn om de noodige vrijwilligers bij dat korps te verkrijgen, moeten wij ten sterkste betwijfelen.

Zooveel is zeker, dat, al mogt men een dergelijk legioen voltallig krijgen, het dan wel grootendeels, zoo niet bijna geheel, uit *vreemdelingen* zoude bestaan; daar men, zelfs in den tegenwoordigen tijd, het leger in het moederland niet met *nederlandsche* vrijwilligers kan voltallig houden. Dit mangel is evenzeer ten opzichte van de koloniën voor den dag gekomen, toen men eenige jaren geleden, vreemdelingen voor de dienst aldaar minder gretig wilde aannemen, hetgeen tot zulk eene verzwakking van het europesche gedeelte van het indische leger voerde, dat het getal Europeanen binnen korten tijd tot ongeveer 4000 man was ingesmolten.

De kans om *Nederlanders* in voldoende aantal te verkrijgen, wordt nog verminderd door de bindende bepaling van het Min. besluit van 14 Dec. 1841: dat geen Nederlander beneden den ouderdom van drie-en-twintig jaren, en dus ook geen milicien, zonder toestemming van ouders of voogden, als vrijwilliger kan teekenen; doch hoe verlangend de opheffing van die bepaling ook worde te gemoet gezien, zoo verwachten wij daarvan, ingeval zij te verkrijgen is, toch niet die groote uitkomsten welke velen zich welligt voorspiegelen; in alle geval zal men er niet de *zekerheid* door verkrijgen van *te allen tijde* een voldoende aantal *Nederlandsche* vrijwilligers te bekomen, en het is deze zekerheid waarnaar men moet streven.

Naar ons gevoelen kan zij nimmer verkregen worden, eensdeels door den tegenzin hier te lande in de krijgsdienst, een gevolg van de algemeene welvaart, als ook van de hooge arbeidsloozen in verhouding tot het bedrag der soldijen; anderdeels door de ruime gelegenheid tot werken, welke nijverheid, landbouw en handel verschaffen. De groote moeilijkheid om een voldoende aantal *nederlandsche* vrijwilligers te bekomen, kan worden opgemaakt, uit de herhaalde aanschrijvingen tot het bevorderen van den overgang naar het O.-I. leger, alsmede uit de hand- en aanbrenngelden, welke tegenwoordig reeds tot f 160 voor *Nederlanders* zijn opgevoerd, zonder dat dit evenwel veel schijnt te hebben gebaat.

Maar stel dat er zich genoegzaam *Nederlanders* voor Indië zouden aannemen, dan zal, naar gelang de voordeelen, aan het indisch legioen toe te kennen, grooter zijn, het aantal vrijwilligers dat zich voor het leger hier te lande wil verbinden, nog geringer worden dan het reeds is. Daardoor zoude het ten eenemale onmogelijk worden, het kader van het leger hier te lande behoorlijk aan te vullen, wat nu reeds moeilijkheden genoeg oplevert. Immers, door gebrek aan vrijwilligers is men bijv. bij de infan-

terie genoodzaakt, ongeveer de helft der jaarlijksche ligting van miliciens twaalf maanden onder de wapenen te houden, en benoemt men van deze zelfs eenige korporaals, welke natuurlijk op hun tijd met groot verlof vertrekken. Hoe groot is niet het verschil tusschen het vroegere en het tegenwoordige kader, wat ervaring en dus ook wezenlijke geschiktheid betreft? Dit ongunstige verschijnsel is een natuurlijk gevolg van het luttel getal vrijwilligers, aangezien bijv. de infanterie 5427 onderofficieren en korporaals telt, tot wier voltallichouding niet meer dan ongeveer 4000 soldaten (vrijwilligers) voorhanden zijn. Deze toestand is des te bedenkelijker, daar het kader der infanterie bij eene mobilisatie van de schutterij, hieraan nog een gedeelte zal moeten afstaan, en door den overgang bij het leger in Oost-Indië, aanhoudend wordt uitgeput. Eene goede qualiteit zoowel als eene ruime quantiteit vrijwillige soldaten, is bijgevolg, reeds alleen voor het kader in Nederland, onmisbaar, daargelaten dat zij ten allen tijde tot aanvulling van het indische leger strekken moeten (1).

Intusschen is het algemeen gebrek aan vrijwilligers zoo aanmerkelijk, dat het bij de infanterie reeds tot bijna 3000, bij de artillerie tot ruim 1000 en bij de kavallerie tot 5 à 600 man gestegen is.

Er is meer! het in Nederland gevestigde legioen, door de voordeelen daaraan verbonden, alle vrijwilligers tot zich trekkende, zoude veroorzaken dat de gewone aanvulling van het zuiver indische leger (over Harderwijk), om zoo te zeggen, geheel uit vreemdelingen zoude bestaan.

Wij voorzien echter, gelijk reeds gezegd is, dat ook het indische legioen, om voltallic te blijven, grootendeels zijne toevlugt zoude moeten nemen tot vreemdelingen, die door werving in het buitenland, tegen hooge kosten meesttijds te verkrijgen zijn.

Daargelaten nu of het getal vreemdelingen te allen tijde te bekomen zal wezen (2), overwege men, dat bij eenen oorlog in Indië tegen eene europesche mogendheid (bijv. Engeland), die ook Europeanen van verschillende natiën in dienst heeft, landgenooten tegen landgenooten zullen moeten strijden. Op de trouw en de volharding van die vreemdelingen zal onder dergelijke omstandigheden weinig te rekenen zijn; voor het minste kan een

(1) In 1833 zijn alleen van de infanterie vertrokken 43 sergeanten, 38 korporaals, 26 tamboers en hoornblazers en ongeveer 350 soldaten. Wij rekenen dat er in den laatste tijd jaarlijks gemiddeld 300 vrijwilligers uit het leger naar Indië vertrokken.

(2) Volgens het *koloniaal verslag over 1856* was in dat jaar de nadeelige invloed nog merkbaar, dien het oprigten van vreemden-legioenen in eenige staten van Europa op de koloniale werving uitoefende.

Hierbij zij echter opgemerkt, dat eerst weder in 1833 handgelden aan vreemdelingen, alsmede aanbrenngelden voor deze werden toegestaan.

gedeelte van onze krijgsmagt er door geneutraliseerd worden, hetgeen bij de betrekkelijk geringe sterkte der in het O.-I. leger aanwezige Europeanen noodlottig voor de verdediging zou kunnen uitloopen. In het geval eener vijandelijke landing op Java, gebiedt bovendien de voorzigtigheid, dat men wel toe zie, of de vreemdeling, natuurlijk afkeerig om tegen zijne landgenooten te vechten, door hoogere soldij of omkoopning uitgelokt, niet verleid zal worden tot den vijand over te gaan. Het groot aantal vreemdelingen, thans reeds in dienst bij het indische leger, in verband gebracht met het voorval met de Zwitsers te Djocjocarta en andere rustverstoringen, leidt ons tot de vraag: of het niet aan roekeloosheid zoude grenzen, om, ook wat die reserve betreft, grootendeels op vreemdelingen te bouwen? (1).

Eindelijk hebben wij tegen het oprigten van een indisch legioen nog eene bedenking: De vrijwilliger die, door welke beweegredenen dan ook gedreven, zich voor de dienst in O.-I. verbindt, verlangt hoe eerder hoe liever derwaarts te vertrekken. Plaatst men hem bij een korps, waarbij hij nog geruimen tijd dienen moet, alvorens aan dat verlangen te kunnen voldoen, dan ontwikkelt zich een geest van ontevredenheid, die niet zelden tot desertie voert.

De zamenstelling van dat gedeelte van het legioen, waarbij de manschappen zouden geplaatst worden, die al dadelijk wenschen te vertrekken, zal in werkelijkheid niet veel met het koloniaal werfdepôt verschillen.

c. Behalve de beide voorstellen: vereeniging der legers in Nederland en Indië, en oprigting van een indisch legioen, is er nog een middel, dat echter, hoewel grondwettig, naar onze bescheidene meening, evenmin als de beide voorgaande met goed gevolg zou kunnen worden toegepast.

De grondwet namelijk, maakt onderscheid tusschen miliciens en vrijwilligers; zij gedooft eene splitsing tusschen die twee categoriën en bepaalt

(1) Wij zonderen hiervan uit de Afrikanen, in Indië *Wolanda itam* (zwarte Hollanders) genoemd. Zij zijn de Turko's van het Nederlandsch-Indische leger en kunnen, wegens hunne trouw aan het Gouvernement, als een tegenwigt tegen het vreemdelingen-element in aanmerking komen.

De werving ter kust van Guinea, bij Kon. besluit van 18 Febr. 1842 afgeschaft, had in tien jaren 2283 negersoldaten in de kolonie gebracht, waarvan ultimo Dec. 1843 nog 1185 man aanwezig waren. — In 1850 werd de geheel vrijwillige werving weder geopend, doch men verkreeg weinig vrijwilligers, ten gevolge van het geringe handgeld. Dit werd in 1859 tot op f 100 gebracht, waardoor voortaan weder op minstens 300 afrikaansche rekruten per jaar kan gerekend worden.

Hunne waarde als soldaat moet evenwel niet gelijk te stellen zijn met die van Nederlanders.

dat: »de vrijwilligers der zee- en landmagt zullen dienen in of buiten Europa, »naar omstandigheden.»

Die splitsing heeft werkelijk in de eerste jaren sedert 1813 bestaan, doch werd slechts drie jaren volgehouden, omdat men het vrijwillige deel van het leger d. i. de 3^e Bataillons, niet voltallig kon houden. Het getal vrijwilligers was, wel is waar, in 1826 nog groot genoeg om te veroorloven eene expeditie van ruim 3000 man naar Indië te zenden, tijdens den opstand onder DIEPO NEGORO, doch hierbij moet opgemerkt worden, dat, krachtens de toenmalige wet, er nog vier regimenten Zwitsers in nederlandsche dienst waren. De aanwezigheid der Zwitsers had echter het nemen van den maatregel niet weêrhouden, waarbij tot eene fusie van vrijwilligers en miliciens, die tegenwoordig nog bestaat, werd overgegaan.

In 1829 werden die vreemde troepen ontbonden. Het gebrek aan kader en vrijwilligers bij de Afdeelingen werd toen voor het oogenblik eenigzins vergoed, door een aantal Zwitsers van de opgeheven regimenten herkomstig, maar bleef toch zoo merkbaar, dat men oppassers van officieren en zoogenaamde waschbazen zelfs moest aansporen om korporaal te worden.

Wilde men thans op die primitieve inrigting van het leger terugkomen, dan zouden er mogelijk eenige troepen voor Indië steeds beschikbaar zijn; maar wanneer de vrijwilligers, die in het denkbeeld verkeerden, niet buiten hun verlangen naar de koloniën gezonden te kunnen worden, zien dat zij derwaarts vertrekken *moeten*, kan men gerust aannemen, dat zij in het vervolg nog moeilijker zullen te bekomen zijn.

Ook door de bepaling te maken, dat ieder vrijwilliger zich zal moeten verbinden om den lande, hetzij hier of in de koloniën te dienen, kan men slechts eene vermindering van het aantal vrijwilligers verwachten. De voorwaarden tot vrijwillige dienstneming wenschen wij onveranderd te behouden; omdat bij velen, eerst nadat zij soldaat zijn, de lust ontwaakt om bij het leger in Indië over te gaan.

Het bezwaar vroeger reeds aangeduid, namelijk: bij het bestaan van een indisch legioen, geen Nederlanders als vrijwilligers bij het leger in het moederland te kunnen bekomen, zou door bedoelde splitsing zoodanig toenemen, dat reeds spoedig hier te lande niets zou overblijven dan miliciens, die men voorzeker langer dan een jaar aanvankelijk onder de wapenen zoude moeten houden om er goede diensten van te hebben.

Maar zelfs al mogt men het middel weten te vinden om het noodige getal vrijwilligers bij de nederlandsche armee aan te werven en te behouden, dan zouden, bij eene dergelijke organisatie, de miliciens steeds twee à drie jaren in de gelederen behooren te blijven, opdat er eenig militair gehalte

in de militie-bataillons ware te brengen. Door bij die organisatie den eersten diensttijd voor allen op slechts één jaar te stellen, zouden die bataillons geheel uit rekruten bestaan, en indien men van deze een gedeelte reeds binnen het jaar, bijv. na zes maanden, met verlof zond, zou zulks bovendien allernadeeligst op den geest van het kader terugwerken. Daar nu de grondwet bepaalt, dat de ligting van het loopende jaar, tot eerste oefening, hoogstens twaalf maanden onder de wapens kan gehouden worden, bestaan er o. i. gronden genoeg om de militie-bataillons niet weder op nieuw afzonderlijk te formeren.

d. Er is eindelijk nog een ander denkbeeld dat wij niet kunnen voorstaan, en waarvan wij de ondoelmatigheid in weinig woorden zullen trachten aan te toonen.

Tot het verzekerd bezit onzer koloniën, zeggen sommigen, is er niets eenvoudiger en doeltreffender dan het leger aldaar met eenige duizend man te vermeerderen, en steeds te Batavia of te Soerabaja eene flinke reserve beschikbaar te houden.

Er is veel dat voor die zienswijze pleit, met het oog op de moeilijkheden van te juister tijd troepen naar Java te zenden, en op de onmogelijkheid daartoe, na het uitbreken van een oorlog tegen eene zeemogendheid, die bij magte is onze havens te blokkeren: maar er is nog meer tegen.

Wij houden eene buitengewone uitbreiding van het indische leger voor bepaald nadeelig. Niemand toch zal verlangen die uitbreiding alleen uit inlanders te doen bestaan. Het indische element moet steeds door een evenredig aantal Europeanen geëncadreerd blijven; — Engeland heeft de gevolgen eener tegenovergestelde inrigting ondervonden (1).

Wat betreft de vermeerdering met Europeanen, hierbij stuit men ten eerste op hetzelfde waarop hierboven reeds is gewezen, d. i. gebrek aan nederlandsche vrijwilligers; ten andere geeft eene vermeerdering van het leger in Indië zelf, aanleiding tot te groote uitbreiding van magt op de buitenposten; men zal de bevolking aldaar te bedwingen, fortten te bouwen en die voortdurend te bezetten hebben (2), zoodat die reserve van Java al

(1) De sterkteverhouding der Europeanen en inlanders moet, volgens de organisatie ongeveer als 5:9 zijn. Uit de koloniale statistiek is af te leiden, dat het gewone contingent jaarlijks 1500 à 1600 man zal moeten bedragen. Van 1849 tot en met 1853 zijn jaarlijks minder dan 1400, in 1856 zijn 1470, en in het volgende jaar 3218 Europeanen bij het O.-I. leger aangekomen. Wanneer men wil dat de sterkte der Nederlanders ruim het dubbel van de sterkte der vreemdelingen zal zijn, dan gelooven wij ons niet te vergrijpen aan eene grove misrekening, door aan te nemen, dat men jaarlijks een duizendtal Nederlanders behoeft tot gewone aanvulling van het leger in Nederl. O.-I.

(2) Sedert de uitbreiding van het gezag op Sumatra, Borneo en Celebes heeft het N. Indische leger dan ook eene vermeerdering ondergaan.

spoedig versnipperd zou worden, en nieuwe behoefte aan meer troepen zich weldra zou doen gevoelen, tot eindelijk onze vestiging in den Indische Archipel een leger zoude vorderen, in sterkte geheel onevenredig aan onze nederlandsche bevolking, daargelaten of de opbrengsten dan gelijken tred zouden houden met de grootere kosten voor het indische leger. De eenmaal in bezit genomen landen niet met eene voldoende magt te bewaken, zou de nadeeligste gevolgen kunnen na zich slepen (1).

Het is niettemin van het hoogste belang, alles in het werk te stellen, tot aanmoediging der vrijwillige dienstneming zoowel voor Nederland als voor de koloniën; het europesche gedeelte aldaar zal men steeds zooveel mogelijk moeten trachten voltallig te houden, waartoe o. a. kan bevorderlijk zijn: aan gepasporteerde militairen uit Indië teruggekeerd, eenige verzekering te geven tot het bekomen van eene lands- of stedelijke betrekking, bij de politie, spoorwegdirectie, bij handelsinrigtingen, enz., al naarmate hunner geschiktheid tot het een of ander.

Te beoordeelen, in hoeverre het aanwerven of dienstplichtig maken van inlandsche kinderen, of afstammelingen van Europeanen op Java, wenschelijk zij, ligt buiten ons bereik; doch een krachtig werkend middel vinden velen, die met de bevolking op Java van nabij bekend zijn, daarin niet.

Mogt het ons gelukt zijn, door bovenstaande vlugtige beschouwingen te hebben aangetoond, dat geen der tot nog toe voorgestelde middelen geheel voldoende is, om de veiligheid van de O.-I. koloniën voortdurend te verzekeren, dan zal men onze overtuiging deelen, dat er een andere uitweg moet gezocht worden, opdat die bezittingen voor het moederland eene aanhoudende bron van welvaart blijven, ja, opdat het volksbestaan van Nederland gewaarborgd zij. Zal het bewijs noodig zijn voor de waarheid dezer stelling: het vrije volksbestaan van Nederland maakt met het behoud der O.-I. koloniën één geheel uit? Zal het nog noodig zijn aan te toonen, dat daár eene menigte landgenooten van alle maatschappelijke standen, hun levensonderhoud vinden, dat daár, voor wie den arbeid niet vliedt, ruime

De organieke sterkte van het leger in O.-I. bedroeg aan Europeanen:
 in 1836: 9969 onderofficieren en maanschappen,
 in 1837: 10357 id.

De werkelijke sterkte:
 in 1841: 6061 id.
 in 1843: 6450 id.
 in 1856: 8075 id.
 in 1857: 9731 id.

Ook is de daar aanwezige flotille vrij wat sterker dan voor eenige jaren.

(1) De gebeurtenissen op Bandjermassin hebben hiervan een treurig voorbeeld opgeleverd.

gelegenheid is om tot welvaart, soms tot groot vermogen te geraken; dat het dáár gewonnen geld hier in omloop wordt gebracht; dat daardoor de ontwikkeling van handel, scheepvaart en industrie regstreeks en zijdelings, doch krachtig bevorderd wordt; dat het met de staatsschuld, met de belastingen, met de gelden, nu tot het aanleggen van staasspoorwegen beschikbaar, geheel anders zoude gesteld zijn, indien de batige saldo's niet bestonden? Neen, die waarheden zijn reeds zoo goed, zoo klaar door anderen aangetoond, dat zij wel door een ieder erkend worden; wij achten het overbodig er iets bij te voegen.

Om het behoud van die koloniën nu zoodanig te verzekeren, dat *onafhankelijk van alle wisselvalligheden*, steeds het noodig getal *Nederlanders* tot hare bewaking en verdediging beschikbaar zijn, hiertoe zien wij geen beteren maatregel dan in het gebruik van de militie. Door den drang der omstandigheden zal men toch eindelijk wel genoodzaakt worden er toe over te gaan, in weerwil dat de geest der natie zich welligt, voor als nog, tegen het *héroïque* besluit dat daartoe noodig is zoude verzetten.

Het is bij ons nog een schrikbeeld om de landskinderen voor eenige jaren naar het verre oosten te zien vertrekken, ten einde daar te zorgen, dat de hartader van het volksleven gezond en krachtig blijve; doch door aan dien volkszin voedsel te geven, veroorzaakt men 's lands ondergang. — En ging de staat eenmaal te gronde, dan zouden die landskinderen toch ook hunne haardsteden moeten verlaten, niet tot bescherming van eigen have en goed, maar in het belang en tot de glorie van hunne overheerschers. De jaren van 1810—1815 worden te veel vergeten. Toen werden ook de kinderen van Nederland gedwongen in *NAPOLEONS* legerscharen te dienen, om op vreemd grondgebied, zelfs op Rusland's ijsvelden, den dood te vinden; terwijl het vaderland aan onderdrukking ten prooi was, de handel bijna vernietigd, de staatsschuld getiereeerd werd, en willekeur den scepter zwaaide.

Minder opoffering, dan toen onder den druk van den magtigen overheerscher werd gevorderd, behoeft thans gevraagd te worden tot het behoud der koloniën. Maar zonder krachtvolle pogingen zal haar verlies mogelijk al te spoedig plaats grijpen en het vaderland ten val voeren.

Maar wat de toekomst ook moge brengen: de grondwet verbiedt het zenden van de land-militie naar de overzeese bezittingen.

Sommigen zien op dit punt slechts redding in eene wijziging van art. 185 van die wet; doch, hoe wenschelijk zulks in het belang van het verdedigingsvermogen ook zij, zoo deinzen velen toch terug voor de gegronde vrees, dat de natie haar votum niet zal schenken aan eene wet, welke hare zonen verplichten zou in Indië te dienen. Ook schijnt eene herziening der grond-

wet in veel andere opzigten voor het tegenwoordige onraadzaam te zijn.

Terwijl wij de grondwet eerbiedigen, zien wij evenwel de mogelijkheid in, dat aan het nederlandsche element, bij de in Indië benoodigde strijdkrachten eene aanzienlijke versterking worde toegevoegd, om naar gelang van de behoefte aldaar, gebruikt te worden, waardoor men, onafhankelijk van alle wisselvalligheden, het beoogde doel zooveel mogelijk kan nabijkomen.

Wij nemen de vrijheid een denkbeeld in overweging te geven, waarvan tot dus verre nog geen sprake is geweest en dat ons zeer uitvoerbaar toeschijnt.

Het is gegrond:

1°. Op eene wet op de zee-militie.

2°. Op eene uitbreiding van het korps *Mariniers* met minstens 4 of 5 *Bataillons*, grootendeels zamengesteld uit *miliciens*, tot aanvulling der ontbrekende *vrijwilligers* (1).

Immers art. 186 van de grondwet verbiedt niet de lotelingen, bij de zee-militie ingedeeld, naar de overzeesche bezittingen te zenden. Integendeel, de zee-militie wordt uitdrukkelijk uitgesloten van de beperkende beschikkingen in het onmiddellijk voorgaande artikel voor de land-militie gemaakt; zoodat men, zonder de grondwet te veranderen, en geheel in den geest van deze, eene wet op de zee-militie kan daarstellen, waardoor de uitbreiding van het korps *Mariniers*, en wel door toevoeging van *miliciens*, wordt mogelijk gemaakt.

Men zou dan bijv. van iedere provincie een geëvenredigd aantal jongelingen van de eerste nummers der loting, bij de zee-militie, en een bepaald gedeelte daarvan bij de *Mariniers* kunnen indeelen, en hunnen effectieven diensttijd langer stellen dan nu voor de land-militie wordt toegestaan. Gedurende eenige jaren zouden zij onafgebroken in de gelederen, en het laatste gedeelte van hunnen diensttijd in reserve blijven.

De dienst bij de zee-militie in dien geest, zal welligt door velen drukkend gevonden worden. Hard zal zij eenigen vallen, dit erkennen wij; doch onregtvaardig is zij niet, wanneer het lot beslist, wie opgeroepen zullen worden voor een algemeen belang, waarmede 's lands levensbronnen gemeoid zijn.

Als verzachtende bepalingen kan men bij deze wet nummervwisseling, ook met de landmilitie, toestaan; aan de *miliciens* van de landmagt ver-

(1) Sedert de uitbreiding van het korps *mariniers* met eene *kompagnie*, bij Besluit van 31 December 1858, bestaat het uit: een staf, 6 *kompagnieën* en 1 *depôt-kompagnie*, waarvan de gezamentlijke sterkte 29 officieren en 2104 *onderofficieren* en *manschappen* moet bedragen.

gunnen over te gaan als miliciens bij de Mariniers, waartoe geene toestemming van ouders of voogden noodig is. Om een dergelijken overgang te bevorderen, zouden voor het korps Mariniers, garnizoenen als Amsterdam, Rotterdam, Vlissingen, het Nieuwe Diep, welligt zeer doeltreffend gekozen zijn. Men geve ook den miliciens voor eerste uitrusting een ruim handgeld, eene goede soldij en het vooruitzigt op bevordering. Men stelle den gewezen miliciens der Mariniers later geheel vrij van schutterdienst; men zende overigens die miliciens slechts naar Indië bij gebrek aan de noodige vrijwilligers in het korps, terwijl een verblijf in de koloniën, hun na volbragten diensttijd, aanspraak geeft op eenige der voorregten, welke op gepasporteerden uit Indië van toepassing zijn; men bepale bijv., dat voor elk jaar dienst in Indië den miliciens, zoowel als den vrijwilliger, eene zekere som, na expiratie van den diensttijd, worde uitbetaald, waardoor men ook velen die in Indië in de gelederen zijn, bewegen zal hun diensttijd, voor één of meer jaren te verlengen.

Op deze wijze zal men, hetzij in het moederland, hetzij in Indië, over eene strijdmagt beschikken, die steeds tot het gebied der Marine behoort, daardoor gewoon is met de levenswijze aan boord van schepen, ook geoefend in de bediening van het geschut, bijzonder geschikt tot het doen van expeditiën naar buitenbezittingen, tot landingen, alsmede tot het bezetten van tijdelijke versterkingen en forten langs de kust, enz.

Wanneer men let op de groote diensten welke de zeemagt steeds in Indië heeft bewezen, dan zal eene uitbreiding gelijk wij bedoelen, haar in staat stellen om met de landmagt zoo krachtig mogelijk tot het behoud dier onmisbare bezittingen mede te werken, zoo dikwerf zij door storm bedreigd worden.

Dat marine-soldaten zeer goed op den vasten wal te gebruiken zijn, hebben niet alleen onze mariniers, maar ook de Infanterie en de Artillerie der Marine onder NAPOLEON I bewezen. De geschiedenis van de vestiging en uitbreiding in Indië door onze voorouders is daar, om aan te toonen, dat alles in die gewesten vroeger meestal alleen door het scheepsvolk is verrigt.

Het nut eener zee-militie in het algemeen, zal hier te lande wel niet worden betwijfeld, vooral wanneer men een blik slaat op Frankrijk en Engeland. In Frankrijk, waar eene zee-militie is, hoort men nimmer klagen over het ontoereikende van de bemanning der vloot; in Engeland daarentegen, waar de Marine, even als bij ons, alleen tót vrijwilligers (zonder de gepresten mede te rekenen) bestaat, moet, in weerwil van de voorliefde der bevolking voor de zeedienst, een lineschip soms maanden lang ter reede wachten, alvorens de bemanning voltallig is, en eindelijk dikwijls zee kiezen met een incompleet personeel.

In oorlogstijd kunnen de Mariniers en kan de zee-militie in het algemeen, ook hier te lande hunne goede diensten bewijzen op de vloot, bij kustverdediging en op flotille-vaartuigen. Men behoeft bij onze landsverdediging nimmer te vreezen dat, bij eenen grooteren omvang van het korps Mariniers, de gelden daaraan nutteloos zouden besteed zijn of beter tot andere doeleinden hadden kunnen dienen.

Wij onthouden ons in verdere bijzonderheden te treden omtrent de zamenstelling der nieuwe bataillons mariniers, de officieren daarbij in te deelen, het getal en de sterkte der kompagnien, den diensttijd der vrijwilligers enz. Alleen de hoofddenkbeelden hebben wij willen aangeven.

Slechts dan wanneer de Kamers en de Regering evenzeer doordrongen zijn van de noodzakelijkheid om de indische strijdmagt met Nederlanders aan te vullen, is zulks, zonder aanwending van kosten welke de krachten van den staat zouden te boven gaan, mogelijk, door ook een deel der landmilitie naar Indië te zenden. Ligt zal er een beter hulpmiddel bestaan, dan de zee-militie voor Indië aan te wenden. Wij wenschen niets liever, dan dat men andere, beter afdoende middelen ten spoedigste in werking bringe. Wij hebben een nieuw inzicht aan de openbare aandacht onderworpen, dat bij het algemeen ingang moge vinden, en durven zelfs de hoop voeden, dat, wanneer de Departementen van Marine, Koloniën en Oorlog het hier aangegeven denkbeeld niet geheel als eene *utopie* beschouwen, de verwezenlijking daarvan door hun vereenigd streven kan worden verkregen.

Junij 1860.

DE VOEDING VAN DEN SOLDAAT.]

Het vraagstuk, betrekkelijk de voeding van den soldaat op eene rationele wijze opgelost enz. Naar het Duitsch door A. G. КЕМПЕРС, Kapitein der artillerie. Utrecht bij BROESE. 1860. Prijs f 0,80.

Wij zijn geene vrienden van vertalingen, en wij hebben daarvoor onze goede redenen. Maar wij zijn niet tegen alle vertalingen, zonder onderscheid. Wij vinden het verkeerd, een werk, bepaaldelijk slechts bestemd voor een zeker gehalte van officieren, voor hen die in de eerste rij staan der wetenschappelijk gevormden, in onze taal over te brengen, omdat zulke officieren uit zich-zelfen wel zullen zorgen op de hoogte te blijven van hetgeen de buitenlandsche pers oplevert. Maar in Duitschland of Engeland verschijnt een boek, voor elk officier van belang, en waarmede ons gheheel

militaire publiek daarom bekend dient te zijn; welnu, vertaal zulk een werk; daar hebben wij niets tegen, want zonder uwe vertaling zou het oorspronkelijke denklijk slechts aan weinigen bekend worden.

Aan dit beginsel, waarvan de juistheid, zoo wij vertrouwen, door een ieder zal erkend worden, het werkje toetsende dat de vruchtbare pen van den Heer KEMPERS ons thans weder geschonken heeft, kunnen wij niet anders doen dan de uitgave daarvan toejuichen. Het is een werkje dat de belangstelling verdient van elk officier, en dat wij in veler handen wenschen. Wij gelooven daarom dat de Heer KEMPERS zeer goed heeft gedaan het in onze taal over te brengen, te meer, daar het oorspronkelijke, door de vele technische uitdrukkingen, vrij moeilijk is te lezen. Niettegenstaande die moeilijkheid kan de vertaling, over het geheel genomen, zeer goed geslaagd heeten, zoo als trouwens van de geoefende hand des vertalers was te verwachten (1). Wij meenen onze ingenomenheid met dezen arbeid niet beter te kunnen regtvaardigen dan door den inhoud daarvan uit het navolgend beoordeelend overzicht te doen kennen.

Drie beginselen worden door den schrijver op den voorgrond gesteld. In de eerste plaats wil hij dat de keuze der voedingsmiddelen voor den soldaat geschiede, niet, zoo als tot hiertoe, op empirische wijze, maar volgens vaste op de physiologie en scheikunde berustende gronden. Hij wil, in de tweede plaats, met het oog vooral op de steeds toenemende duurte der eerste levensbehoefsten, dat men die levensbehoefsten zoo goedkoop mogelijk, dus door aankoop in 't groot en uit de eerste hand trachte te verkrijgen. Eindelijk wenscht hij dat men den soldaat in de gelegenheid stelle zijn eten rustig en vrij te gebruiken, en in het algemeen niets verzuime wat strekken kan om hem ingenomen te doen zijn met de wijze, waarop voor zijne voeding wordt gezorgd. De juistheid dier beginselen springt van zelf in 't oog, maar de toepassing is daarom nog zoo heel gemakkelijk niet, zoo als trouwens uit dit geschrift zelf niet moeilijk is te bewijzen.

De voedingsmiddelen te kiezen in overeenstemming met de beginselen der wetenschap, is ongetwijfeld goed te keuren, maar daarbij kan natuurlijk alleen sprake wezen van algemeen aangenomen beginselen, niet van de zoodanigen, die slechts eigen zijn aan eenig bijzonder, slechts door sommigen erkend,

(1) Enkele fouten zijn ons toch opgevallen: zoo is *Verdauung* overal door *vertering* vertaald en spreekt de vertaler steeds van een *verterings-proces*, waar bedoeld wordt *Spiseverterings-proces*. *Verwerken* voor *Verarbeitung* is minder juist, daar hier (bl. 4) slechts kwestie is van eene *chemische* werking, en *verwerken* aan eene *mechanische* doet denken. *Afscheiding* voor *Ausscheidung* is onjuist; hier worden *uitscheidingen* (*excretiën*) bedoeld. *Unorganisch* zal wel door *Anorganisch* en niet door *Onorganisch* vertaald dienen te worden; op blz. 50 wordt *Schleimhautfalten*, in plaats van door *Sfjnneliesplooijen*, vertaald door *Feteliezen*, welke in de physiologie niet bekend zijn, enz.

stelsel. Nu is echter de van LIEBIG afkomstige en in dit geschrift gevolgde verdeeling der voedingsstoffen in plastische en ademhalingsmiddelen en de geheele daarop gebaseerde theorie, volgens welke de voedingswaarde hoofdzakelijk afhankelijk is van het stikstofgehalte, door MOLENSCHOTT op zoo afdoende wijze wederlegd, dat zij thans vrij algemeen als onjuist wordt erkend, en uit den aard der zaak is er dus veel af te dingen op de beschouwingen en berekeningen welke de schrijver uit deze theorie afleidt. Dat neemt evenwel niet weg, dat het oordeel over de verschillende zamengestelde voedingsmiddelen, blz. 22—55, zeer veel waarheid bevat, en dat wij ons met het daar vermelde in de hoofdzaak zeer goed kunnen vereenigen. Wij zijn het o. a. volkomen eens met den schrijver, dat erwten, boonen en linzen, dat uijen bijzonder voedzaam zijn, dat de bladgroenten, de rijst en de aardappelen daarentegen eene zeer geringe voedingswaarde hebben; en zeer verdiend is dan ook naar onze meening de banvloek, welken hij over den aardappel *als hoofdvoedingsmiddel*, uitspreekt. Wij deelen ook zijn gevoelen, dat varkensvleesch liefst slechts in den winter gegeven moet worden, en dat het lamsvleesch en het vleesch van *jonge* stieren zeer zijn aan te bevelen. Zoo zouden wij nog verschillende punten kunnen vermelden, der algemeene aandacht waardig, en zij die invloed uitoefenen op de voeding van den soldaat, zullen hier menigen wenk aantreffen, welke ook bij ons behartiging verdient. (1). Maar wanneer de schrijver nu verder, in het hoofdstuk over de keuze en samenstelling der voedingsmiddelen, de Liebigsche theorie weder geheel op den voorgrond stelt en etenslijsten geeft, waarin de voedingsstoffen voor haar gehalte aan plastische en ademhalingsmiddelen zijn uitgetrokken, om naar het bedrag daarvan de waarde der voeding te bepalen, — dan vallen wij hem af, en omdat zijne theorie ons onjuist voorkomt, en omdat wij van meening zijn, dat dergelijke berekeningen, wanneer ze niet met zeer veel kennis van zaken en zeer veel oordeel gedaan worden — wat dan toch slechts van enkelen is te verwachten — tot zeer dwaze gevolgtrekkingen aanleiding kunnen geven. Men begripe ons wel: wij keuren het goed dat men, ook wat de voeding betreft, den empirischen weg verlate en den weg volge, door de wetenschap aangegeven, maar juist in het belang der wetenschap, juist om aan hen, die de inmenging der wetenschap in dergelijke zaken trachten tegen te houden, geen wapen in

(1) Zoo zal men, bij de lezing van dit werkje, tot de overtuiging komen, dat ons veldration beter kan worden zamengesteld. Daarin worden o. a. (zie HARDENBERG, *Militaire Administratie te veld*, blz. 90) 0,03 pond rijst gelijk gesteld met 0,062 pond peulvruchten. Nu bevatten peulvruchten, volgens dit werkje (blz. 55 en 78) zoo ongeveer achtmaal zoo veel voedingsstof dan rijst, zoodat 0,03 pd. rijst eigenlijk gelijk gesteld moest worden aan 0,004 pd. peulvruchten. Daarop moge nu wat af te dingen zijn, zeker is het, dat de verhouding in ons veldration aangenomen, tegen alle mogelijke goede regelen aandruischt.

handen te geven, wenschen wij dat daarbij geene wetenschappelijke theoriën op den voorgrond worden gesteld, die voor tegenspraak vatbaar zijn, en tot onjuiste beschouwingen en gevolgtrekkingen leiden kunnen.

Aan de beide andere beginselen van den schrijver en zijne toepassingen dienaangaande, hechten wij onverdeeld onze goedkeuring. Wij koopen thans onze verschillende levensbehoefsten tegen betrekkelijk hoogen prijs en de kwaliteit laat dikwijls veel te wenschen over. Bij aankoop in 't groot en uit de eerste hand zullen wij voor minder geld oncindig betere waar hebben, en wat het vleesch o. a. betreft, zal de soldaat dan, niet zooals thans alleen de slechtste, maar ook de beste stukken van het beest kunnen bekomen. In Pruisen is deze wijze van aankoop met het beste gevolg toegepast geworden, en de schrijver vermeldt o. a., dat daardoor bij de 1^e Afdeeling van het 4^e regiment Pruissische artillerie te voet, op het vleesch alleen, in 9 maanden tijds, *f* 1493 werd uitgespaard. Op de peper, dagelijks 6 lood gebruikende (1), bespaarde men in een jaar *f* 110; dezelfde som op de rijst, gort en gierst, waarvan men jaarlijks in die menage 120 centenaars verbruikte. In Sardinië heeft men hetzelfde beginsel aangenomen. De Intendance — en dit behoort ook tot haren eigentlichen werkring — koopt daar in en legt op in de magazijnen; de troep gaat voorts dagelijks het benodigde ontvangen.

Teregt merkt de Heer KEMPERS aan het slot van dit geschrift op, dat de voordeelige uitkomsten elders verkregen, het aanbevelingswaardig maken dit stelsel, zoo al niet dadelijk toe te passen, dan toch daarmede eene proef te nemen; dus zelf gort, boonen, aardappelen in het gros in te slaan, zelf beesten te koopen en te slagten enz. Onze zwaarhoofden, de grootste vijanden van een regent, die gaarne het goede wil, zullen wel weër eene menigte bezwaren hebben: zij zullen zeggen dat er geen lokalen aanwezig zijn, dat de zaak te omslagtig is, dat het vleesch enz. toch goed is, en de hemel weet wat al niet meer. Te omslagtig! voor zwaarhoofden is alles te omslagtig, en als zij geen betere redenen voor hun afkeurend oordeel hebben, dan dat onze levensbehoefsten thans toch goed zijn en de lokalen ontbreken, dan is het pleit, zoo wij meenen, door hen verloren. Onze gort, onze aardappelen laten dikwijls veel te wenschen over, en ons vleesch is over het geheel genomen slecht, omdat de slagters niet anders dan de slechtste stukken kunnen leveren, en het hun in den regel niet moeijelijk valt de officieren omtrent de hoedanigheid van het vleesch te misleiden. En

(1) Wij merken hieromtrent op, dat in Pruisen, de 10 man, bij rijst, gort en gierst, 2 wigtjes peper ($\frac{2}{3}$ zwarte en $\frac{1}{2}$ witte), bij boonen, kool en varkensvleesch, 5 à 6 w. ontvangen. Bij ons krijgen de 10 man altijd 10 wigtjes!

wat nu de lokalen betreft: moeten wij in onze vestingen, in oorlogstijd, dan geene lokalen hebben om als magazijnen voor levensmiddelen en bergplaatsen voor vee te dienen, en zou het dan niet veel rationeeler zijn, daarvoor reeds in tijd van vrede de benoodigde gebouwen te bestemmen? Wij gelooven dat het, om de aangevoerde redenen, pligmatig is den wenk te volgen, welke ons in deze uit Pruisen gegeven wordt, en wij verwachten ook wel van ons tegenwoordig krijggsbestuur, dat de zwaarigheden der zwaarhoofden het niet zullen doen terugdeinzen voor het beproeven van eenen maatregel, welke zooveel goeds belooft.

In de derde plaats vestigt de schrijver onze aandacht op enkele punten, de bereiding der spijzen betreffende en de wijze om die een man voor te zetten. Eene zindelijke keuken, zindelijke en goede koks, zindelijk keukengereedschap zijn hoofdvereischten; behoorlijke eetnappen of borden, in plaats van het weinig aanlokkende keteltje, zijn aan te bevelen. Het eten moet een uur van rust en uitspanning wezen, en dat uur moet den soldaat (den militiën) zooveel mogelijk herinneren aan den huiselijken haard; een kort gebed vóór het eten, met eene heldere stem uitgesproken, beantwoordt niet alleen aan de huiselijke gewoonten van den man, maar herinnert hem steeds aan den gever van alles goeds en wekt in hem een gevoel van welvoegelijkheid en zedelijkheid aan tafel op. — Tot zoover de duitsche schrijver, en elk verstandig militair zal ongetwijfeld veel waarheid erkennen in wat hij hier aanvoert.

De vreemdeling die tot zindelijkheid aanspoort, mag ook bij ons wel gehoord worden, want waarop komt eigenlijk onze zoo hoog geroemde zindelijkheid neder? 's mans mouwvest mag geen vlekje hebben, maar zijn ligchaam, zijne voeten meer bepaald, hoe weinig wordt daarnaar gezien. De kamers moeten op wanhopende wijze geveegd en geschrobd worden, maar de keuken, maar het keukengereedschap, laat de zindelijkheid daarvan niet somtijds veel te wenschen over? En hoe weinig voldoen dikwijls die keukens zelven aan de vereischten? Maar vooral mag de vreemdeling ons wel aansporen om den man ten minste gedurende den etenstijd met rust en vrij te laten. De spreuk: *ne dérangez pas l'honnête homme qui dine*, schijnt voor onze soldaten niet te gelden. Naauwelijks heeft de man zijn keteltje vóór zich, of de officier van de week komt binnen, die weder gevolgd wordt door den kapitein van politie; voor beiden moet de man opstaan en ophouden met eten. Middelerwijl dwaalt de sergeant van de week ook steeds in de kamer, en kommandeert, bij sommige korpsen, in dien tijd de manschappen die in dienst komen. Zoo heeft de soldaat letterlijk geen oogenblik rust. Intuschen, de man mist in de kazerne zoo vele huiselijke gewoonten en ge-

noegens, dat gij hem daarvoor eene vergoeding moet geven, door zijn materiele leven zoo goed mogelijk te maken, en wel dwaas is hij, die zich tegen verbeteringen in dien zin verzet, uit vrees dat daardoor de man vertroeteld zal worden en in den troep een anti-militaire geest komen zal. De ware militaire geest is van geheel andere omstandigheden afhankelijk, en zal niet verminderen door eene vermeerdering van het materiele welzijn van den soldaat.

Maar genoeg. Wij hebben, gelijk wij reeds zoo veelmalen deden, de aandacht gevestigd op een punt dat verbetering behoeft. De militaire drukpers kan slechts de gebreken aangeven en de middelen tot herstel. Het bestuur moet handelen (1). A

BOEKAANKONDIGING.

Tableau de la composition des armées européennes. IV. Composition de l'armée des Pays-bas, sur pied de guerre, d'après les documents les plus récents, par VANDENSANDE, capitaine d'état-major. Bruxelles, TH. LESIGNE. Septembre 1860.

De legerorganisatiën van Oostenrijk, Frankrijk en België, welke vroeger door denzelfden schrijver bewerkt werden uitgegeven, zouden, volgens zijn voornemen, gevolgd worden door die van Pruisen en van Sardinië. Daar intusschen in die landen belangrijke organisatiën plaats vinden, die nog niet geheel voleindigd zijn, is van de voorgenomen volgorde afgeweken, door het Nederlandsche leger, benevens het Luxemburgsche Bondscontingent als het vierde nummer in de reeks dezer *tableaux* op te nemen.

De juiste keuze van het tijdstip waarop die legeroverzigten verschijnen, pleit reeds ten gunste van dien arbeid: naauwelijks was de oorlog in Italië losgebarsten, toen de beschrijvingen van het Oostenrijksche en van het Fransche leger juist van pas kwamen; ook wat Nederland betreft schijnt het oogenblik allergunstigst gekozen, nu men, na de nieuwe militaire indeeling des rijks en de kleine veranderingen bij verschillende wapens, vooreerst geene reorganisatiën van eenig belang meer te verwachten heeft.

Voorzeker zal deze beknopte legerstatistiek hier te lande welkom zijn, daar zij eene menigte verspreide gegevens vereenigt, waaronder eenige minder bekende of niet gemakkelijk verkrijgbare.

(1) Zie over hetzelfde onderwerp: een artikel, voorkomende in *de Nieuwe Spectator*, Dl. XIII. Bl. 222, waarin veel wordt aangetroffen, dat de behartiging verdient van allen, die belang stellen in de voeding en verzorging van den soldaat.

De tabel, die ongeveer een vierde gedeelte van het geheel inneemt, bevat het aantal bataillons, kompagniën, eskadrans en batterijen, de getalsterkte der staven en troepen, benevens het getal officieren op non-activiteit, militie-commissarissen, personeel der militaire regspleging en der militaire inrigtingen. Van de *combattants* zijn afzonderlijk geteld: de generaals, de hoofdofficieren, de subalterne-officieren, de onderofficieren, de muzijkanten, tamboers, enz., en eindelijk de korporaaals en soldaten. Bij de *non-combattants* komen alleen officieren en minderen afzonderlijk voor. Bij het totaal-generaal wordt ook het getal troepenpaarden opgegeven, alles volgens de sterkte op voet van oorlog.

Bijzonderheden betreffende ieder wapen of dienstvak, bijv. de indeeling der bataillons in kompagniën, vindt men nader omschreven in de onderhelt, terwijl het overige vierde gedeelte van het tableau aangevuld is door opgaven van verschillenden aard, als: de bevolking der provinciën op 1 Januarij 1860, de schuld, opbrengsten en uitgaven van den staat, het budget van oorlog, de tot de landsverdediging benoodigde legersterkte; de voornaamste artikelen van het hoofdstuk Defensie der grondwet, voorwaarden en vereischen tot vrijwillige dienstdiening bij het leger; eenige bepalingen voor de nationale militie; de getalsterkte der ligting van 1860; het aantal vrijwilligers, enz.; eindelijk, de militaire verdeeling van het rijk en de vestingen.

Wij zullen uit het exemplaar dat voor ons ligt eenige daarin aangetroffen opmerkingen mededeelen, als het oordeel van een officier, die zich bijzonder met legerstudiën heeft beziggehouden en tot een naburig leger behoort.

Bij de slotbepaling van art. 185 der grondwet, betrekkelijk den diensttijd der miliciens, is de volgende noot gevoegd:

»Cette dernière stipulation est préjudiciable au plus haut degré à la bonne organisation de l'armée hollandaise, car il est impossible de compléter en une année l'instruction militaire d'un milicien appartenant aux armes de la cavalerie, de l'artillerie et du génie, et cependant le gouvernement doit s'y conformer rigoureusement.»

Verder lezen wij:

»Het getal generaals zal geheel onvoldoende zijn, en zelfs eene groote vermeerdering moeten ondergaan, in geval van oorlog, bij eene legersterkte van 95,000 à 106,000 man.»

»De generale staf telde in 1841 tien officieren meer dan thans; deze vermindering schijnt te meer onverklaarbaar, daar hun getal reeds in tijd van vrede ontoereikend is en eene uitbreiding in tijd van oorlog, zelfs bij de gebruikelijke wijze van aanvulling, groot bezwaar zal opleveren.»

»Het personeel der intendance en hospitalen zal op voet van oorlog aanzienlijk worden vermeerderd; dat voor de levensmiddelen moet geheel worden zamengesteld.»

»De getalsterkte der geneeskundige en vétérinaire dienst is niet vastgesteld op voet van oorlog; in dat geval zullen beiden eene aanzienlijke uitbreiding moeten ontvangen.»

»De indeeling der infanterie, zooals zij op voet van oorlog zal zijn, is niet vastgesteld, maar waarschijnlijk zal zij alsdan gevormd worden tot 3 of 4 divisien, elk van 2 brigaden, benevens 1 reserve-brigade uit keurtroepen bestaande.»

»De sterkte van het bataillon mineurs en sappeurs schijnt ontoereikend in oorlogstijd, vooral in verhouding van de diensten van dat wapen in het groot aantal vestingen en forten benoodigd: overigens dient opgemerkt, dat zij slechts ongeveer het 3/4^e van de sterkte der infanterie is, eene verhouding, ver beneden het *minimum* dat algemeen bij de andere legers in Europa wordt aangenomen.»

Tot dusver het oordeel van een onpartijdige; een oordeel in vele opzichten geheel strijdig met de sedert eenige jaren hier te lande vrij algemeen heerschende meening, dat bij eenige staven en korpsen nog onnoodige, doellooze weelde en uitbreiding bestaat, en dat 3 of 6 maanden voor eerste oefening der miliciens, in ons leger voldoende is.

Voor zoover wij de cijfers in het tableau hebben nagegaan, is alles zoo naauwkeurig mogelijk volgens de laatste wijzigingen opgemaakt. Het stelt intusschen de legerorganisatie en sterkte *op voet van oorlog* voor. Of het nu, voor wien ook, in tijd van vrede reeds mogelijk zij met juistheid te bepalen, de sterkte en uitbreiding die het leger op voet van oorlog *zal en kan* ontvangen, laat zich ligt raden. Het zoude al zeer toevallig zijn, wanneer ons leger, bij het ontstaan van eenen oorlog, juist op de sterkte werd gebragt, die het volgens de organisatie *moet* hebben, gelijk het tableau aangeeft. Maar zelfs deze sterkte is, ten minste wat ons leger betreft, niet mogelijk in juiste cijfers op te geven, wegens het gemis aan gegevens en voorschriften voor het geval dat het leger op voet van oorlog moet worden gebragt. Een enkel voorbeeld zal voldoende zijn om dit op te helderen:

Er bestaat nog al verschil in het getal paarden in oorlogstijd, volgens de opgave in het tableau, en in de »*Beknopte handleiding tot de dienst van de administratie te velde, door H. HARDENBERG.*» In dit werk wordt op bl. 82 aangenomen, dat het leger op voet van oorlog met 6268 paarden moet vermeerderd worden. Daar er in het geheel 5908 paarden, volgens de laatste organisatie van het leger op voet van vrede, moeten zijn, zoo

komt men tot een totaal van 10,176 paarden op voet van oorlog, terwijl het tableau er slechts 8949 opgeeft. We zoeken te vergeefs naar officiële gegevens om dit verschil van ruim 1200 paarden op eene voldoende wijze op te helderen, en zien evenmin kans om het te vereffenen, door het grooter aantal paarden volgens de laatste organisatie in mindering te brengen van de aanvulling op voet van oorlog, volgens bovengenoemde handleiding, daar het getal artillerie-paarden in het tableau, ook niet overeenstemt met de opgaven in het werk van den kolonel VAN OVERSTRATEN.

Er schijnt bij ons eene wezenlijke behoefte te bestaan aan eenige reglementen, die reeds in tijd van vrede gemaakt worden, om in den oorlog in werking te komen, bijv.: voor de dienst bij het leger te velde, van de genie, van de artillerie, van de parken, bij het materieel der artillerie; voor de geneeskundige dienst te velde; voorschriften betreffende het getal officierspaarden, fourrages, het bedrag voor entrée de campagne, de campagnevivres. Sommige staten, door de ondervinding geleerd, hebben dit ingezien, gelijk blijkt uit de bekend gemaakte organisatie der Fransche artillerie van 20 Februarij 1860, der Oostenrijksche van 28 Februarij 1860, alsmede uit de nieuwe reglementen van het Sardinische leger, waarin, even als bij genoemde organisatiën, alles met juistheid en duidelijk op voet van vrede en oorlog onderscheiden wordt. — Bij het uitbreken van den oorlog is de tijd vooral kostbaar; er zijn dan somtijds zekere oogenblikken van verwarring, waarin men te vergeefs tracht het verzuimen van eenige voorzorgsmaatregelen, die men kosteloos had kunnen nemen, in haast te herstellen, kortom: men roeit met de riemen die men heeft, maar het gaat dan gebrekkig. Zijn daarentegen vooraf slechts de hoogstnoodige reglementaire bepalingen gemaakt, dan kan later veel werk voorgekomen worden en er blijft altijd nog genoeg te doen met organiseren, enz. Alles vooraf te willen bepalen, zoude eene dwaasheid zijn, dewijl de inrigting van een leger in iederen oorlog verschillend zal zijn en afhangt van velerlei omstandigheden, waarnaar de verhouding der wapens soms moet gewijzigd worden, en die al verder aanleiding kunnen geven tot het oprigten van telegraaph-, saniteits-, werk-, scherpschutters-kompagniën, vrijkorpsen, guides enz.

Wij meenen hiermede aangetoond te hebben, hoe ondankbaar de taak is eene legerorganisatie te beschrijven en eene legersterkte op te geven, zooals die bij eenen werkelijken oorlog niet wezen zal; maar wij gelooven dat het nut van die tableaux niet te ontkennen valt, daar de statistiek te allen tijd een deugdelijk middel is tot het maken van wisse gevolgtrekkingen, het opmerken van voordeelige of gebrekkige toestanden, het aantoonen van bestaande behoeften, die weder aanleiding geven tot het daarstellen van ver-

beteringen, waartoe ook de aandachtige beschouwing van dit tableau van het Nederlandsche leger kan strekken. Wij wenschen daarom te meer den Heer VANDENSANDE de voldoening, dat de vruchten van eene studie, waarbij men telkens op zooveel hinderpalen stuit, ook hier naar waarde zullen geschat worden.

EENE GESCHIEDKUNDIGE AANTEEKING BETREFFENDE DE
BELGISCHE REVOLUTIE VAN 1830.

(INGEZONDEN.)

Het opnemen van het hier volgende verslag moge tot de kennis der gebeurtenissen in België in 1830, als niet onbelangrijk worden beschouwd, te meer, daar de geachte schrijver, wat de hoofdzaken betreft, geheel overeenstemt met het verhaal voorkomende in »*Eene enkele aanmerking op Neêrlands Heldendaden van BOSSCHA,*» *Nieuwe Spectator*, 9^e Jaargang 1835. — Wanneer wij nu en dan artikels plaatsen die nog aan de opgewondenheid van dertig jaren herwaarts doen herinneren, dan beoogen wij daarmede alleen ons tijdschrift ook als eene verzameling van bouwstoffen voor de geschiedenis nuttig te doen zijn: geenszins het doel, zoo mogelijk, hierdoor zelfs niet in het minste, de goede verstandhouding te schaden die tusschen Belgen en Nederlanders bestaat, en waartoe in België de Regering, de afgevaardigden en de bevolking zelve zooveel hebben bijgedragen.

De Redactie.

Aan de Redactie van den *Militaire-Spectator*!

In het 7e Nummer des voorledenen jaars, van het door u geredigeerde tijdschrift, eene vroegere (in 1856) gedane uitnoodiging van de Redactie gelezen hebbende, aan diegenen »die in 1830 handelende personen waren, om hunne herinneringen openbaar te maken,» neemt de schrijver dezès de vrijheid u het volgend relaas toe te zenden van het in de maand September van dat jaar in Ostende voorgevallene, terwijl het Noord-Nederlandsche gedeelte der bezetting die vesting nog niet had verlaten.

Het garnizoen van Ostende, bestond behalve uit den plaatselijken staf en eenige officieren der artillerie en der genie, uit het 2^e bataillon der 6^e afdeeling infanterie. In de eerste dagen van September was de 4^e kompagnie naar Nieuwpoort gemar-

cheerd om voorloopig in die vesting in bezetting te blijven. De 2^e en 4^e kompagnien waren gehuisvest in het nieuwe bomvrije hospitaal en de 3^e kompagnie, aan de tegenovergestelde zijde der stad, in de kazerne in de Langstraat. Zij waren, nadat de miliciens der ligting 1826 van verlof teruggekeerd waren, ieder ruim 220 hoofden sterk.

Op den 2den September verwachtte men, bij gelegenheid van den gewonen marktdag, eenige moeilijkheden, weshalve des morgens ten 5 ure, de hoofdwacht die slechts zwak bezet was, tot op 60 man versterkt werd. Hoewel er veel meer menschen tegenwoordig waren dan doorgaans het geval was, liep alles rustig af. Van toen af moest gedurende den nacht een luitenant in de kazerne verblijven. Gedurende het grootste deel der maand viel echter niets bijzonders voor; doch men kon bemerken, dat de lectuur der dagbladen en de verhalen van personen die uit Brussel kwamen met de diligences, welke ongehinderd heen en weder reden, alsmede de berigten van oproerigheden in andere plaatsen, vooral in Brugge, niet zonder weêrklank bij de bevolking der stad bleven. Een bezoek door zekeren graaf DE ROBIANO, die bekend was als een heftig tegenstander van de toenmalige orde van zaken, in de laatste helft van September in Ostende gebragt, scheen met de woelingen die kort daarop plaats grepen, in verband te staan.

De geest der troepen was over het geheel zeer goed; wel waren in het begin dier maand twee onderofficieren in arrest gesteld, dewijl zij in een bierhuis zich zeer ongunstig over de regering uitgelaten en *love de Potter!* geroepen hadden, doch zij waren op last van den afdelings-kommandant kort daarop ontslagen en hebben verder geen redenen tot ontevredenheid gegeven. (Een van hen, toen sergeant-majoor, is als majoor in Belgische dienst overleden.) Vermeende men zich geheel op de trouw der soldaten te kunnen verlaten, zulks was echter niet het geval met de onderofficieren. Door het examen, dat in 1826 was voorgeschreven om den officiersrang te kunnen verkrijgen, was voor vele onderofficieren de hoop om eens daartoe bevorderd te worden, geheel vernietigd. Het onderwijs, door de meesten die tot nu toe tot bevordering in aanmerking kwamen in hunne jeugd genoten, was niet van dien aard, dat het leeren van het examen voor hen eene gemakkelijke zaak was. Daarenboven moesten zij (ten minste bij de gedetacheerde bataillons) al hunne diensten verrigten, behalve die des namiddags, zoodat hunne geschiktheid tot studie niet groot en hun lust niet zeer opgewekt was, nadat zij geëxerceerd en hunne inwendige dienstplichten vervuld hadden. Voegt men daarbij dat door de formatie van 1829, het aantal 2^e luitenants bij iedere afdeling met 22 verminderd en daardoor het vooruitzicht grootelijks benomen was, dat men in het afnemen van het examen, met toegeeflijkheid te werk zoude gaan, zoo laat het zich begrijpen, dat niet alleen de Waalsche en Vlaamsche officieren, maar ook de kadetten de toekomst niet zeer bemoedigend vonden en zij bij het afleggen van den eed, door een in die maand September aangestelden 2^e luitenant zeiden, dat voortaan geene Belgen meer tot officier bevorderd zouden worden. Desniettemin moet men erkennen dat zij zich doorgaande trouw en ijverig hebben betoond.

Op Zondag den 26sten September ontvingen de officieren van het bataillon, des morgens ten half elf ure, last, zich onverwijld naar de kazerne te begeven, wordende eenige van hen die zich in de Protestantsche kerk bevonden, daaruit geroepen. In

de kazerne werd hen, door den bataillons-kommandant, den majoor FRANTZEN (thans gepensionneerd luit.-kolonel en tot in 1858 militie-kommissaris te Assen), kennis gegeven, dat de plaatselijke kommandant was onderrigt, dat er een plan bestond, om, terwijl de troep naar de kerk was ten einde de mis bij te wonen, die om half twaalf aanving, zich van de kazerne, waarin zich alsdan slechts eene wacht van 1 sergeant en 3 soldaten bevond, en dus ook van de wapenen van het grootste gedeelte van het garnizoen meester te maken. Om dit te voorkomen zou de troep zich in volle wapenrusting naar de kerk begeven en zouden de officieren daarbij ingedeeld worden. Schrijver dezes werd belast om met 25 man de kazerne, bij eenen nu vrij onwaarschijnlijken aanval, te verdedigen. Bij de kerk gekomen, waar zich de 3^e bij de overige kompagnien aansloot, schijnt men het noodig geoordeeld te hebben om de geweren te doen laden. Nadat het bataillon in de kazerne teruggekeerd was, ontving schrijver dezes last van den majoor, zich met zijne wacht naar het groote arsenaal te begeven, het te bewaken en geweld met geweld te keeren, waartoe achter elk der beide hekken, die van de straatzijde den toegang tot de plaats voor en ter wederzijde van het bomvrije gebouw afsloten, een kanon moest geplaatst en die hekken zelve gesloten gehouden worden, terwijl de wacht, uitgezonderd de beide buiten en voor de hekken te plaatsen schildwachten, zich binnen den ringmuur moest ophouden en niet dan op bepaalden last daar buiten komen. In het arsenaal waren 2 zesponders en 2 korte houwiters, en in de kazerne 2 zesponders, van de noodige munitie voorzien, terwijl een zeker aantal manschappen in den loop der maand in de bediening van dat geschut onderrigt had ontvaangen.

Buitengewoon veel menschen waren dien dag op de straat. Op de groote markt, waar de hoofdwacht zich bevond, was reeds vroeg in den namiddag eene groote menigte vereenigd, die aan de aanzegging om ruimte te laten voor het wachtgebouw, niet alleen geen gehoor gaf, maar steeds meer naar de wacht opdrong, zoodat er eindelijk voor deze niets overbleef, daar er stellige order gegeven was geen gebruik van de wapenen te maken, dan om langzamerhand te wijken tot op de brits van de soldaten-wachtkamer. Hierdoor waarschijnlijk aangemoedigd, schoot een der met schuttergeweren gewapende opringers, den achter den kommandant der wacht (de 1^e luit. JUTA, overleden als kapitein bij het 5^e regiment) staanden sergeant door het hoofd. Toen begonnen de soldaten, welke die lijdelijkheid reeds lang moede waren, te vuren, waarop het wachthuis spoedig outruimd was. Dit had omstreeks 4½ uur plaats. Op het hooren van dat vuren, rukte de kapitein LANDOLT (thans gepensionneerd kolonel) met zijne onderhebbende kompagnie uit de kazerne in de Langstraat naar de markt en veegde die door een pelotonsvuur spoedig schoon. Terzelfder tijd rukte de rest van het bataillon met 2 kanons uit het bomvrije hospitaal, en stelde zich op bij de brug over het bassin liggende, eene sectie naar de hoofdwacht zedende, ten einde die, zoo noodig, te versterken. Deze sectie was genoodzaakt door een pelotonsvuur haren weg te forceren. Eenige der op de groote markt uitkomende straten werden op gelijke wijze doorgaanbaar gemaakt. Het overige van den avond liep zonder verdere gewelddadigheden af, behalve dat het volk de groote torenklok begon te luiden, hetwelk door eene patrouille spoedig verhinderd werd. Den volgenden ochtend omstreeks 11 ure, werd door den majoor eerstaanwezenden ingenieur WIRSENBERG (overleden als gepensionneerd generaal-majoor) aan schrijver dezes, — die den

vorigen avond om 11 $\frac{1}{2}$ ure in last gekregen had, zich met een gedeelte zijner manschappen uit het arsenaal naar het einde van het bassin te begeven, om aldaar eene reeds geplaatste wacht te versterken en te kommanderen, ten einde den toegang langs die zijde te beletten en tevens in bedwang te houden een duizendtal werklieden, die gedurende den dag met het inheijen van funderingspalen voor de revêtementsmuren van het nieuw op te bouwen westelijke front der vesting bezig waren, — verhaald, dat de generaal-majoor GOETHALS uit Brugge aangekomen was, welke stad hij dien morgen ten 7 ure met het garnizoen verlaten had; deze troepen bestonden uit het 3^e of flankbataillon en het kader der schoolkompagnie van de 6^e afdeeling infanterie, 1100 hoofden sterk; het vooruitzicht werd daardoor geopend, dat de dienst nu geregelder plaats hebben en minder bezwarend wezen zou. Tegen een uur marcheerden die troepen binnen en werden gehuisvest in de groote bomvrije kazerne. Hier waren ze nu wel onder dak, maar dit was ook alles. Men moest eerst vivres gaan ontvangen, zoodat het reeds donker was alvorens het eten gereed was; zelfs brood kon niet onmiddellijk uitgedeeld worden, dewijl er geen voorhanden was; nachtlegers waren er niet, zoodat het legstroop op den grond moest gespreid worden. Hoewel nu dit een en ander te voorzien was geweest en geen nadeeligen invloed op het moreel van den soldaat had moeten uitoefenen, vond zulks echter plaats. De dienst was in de loopende maand in Brugge zeer vermoeijend geweest; gedurende nagenoeg den geheelen voorgaanden nacht waren al de troepen onder de wapens en uitgerukt geweest en waren hierop naar Ostende gemarcheerd, in de verwachting daar meer rust en betere verzorging te zullen vinden. Hierin aanvankelijk teleurgesteld, werd van de daardoor ontstane ontevreden stemming door begunstigers en voorstanders van het oproer, met vrucht gebruik gemaakt. Reeds den volgenden dag waren van de kompagnie van den kapitein POLIS (de 2^e) van de 290 hoofden waaruit zij bestond, slechts 110 op het voormiddagappel ten 10 $\frac{1}{2}$ uur tegenwoordig; de mankerenden hadden evenwel de stad niet verlaten. De wachten, die allen door het 2^e bataillon bezet waren, zouden ten 12 ure grootendeels door het 3^e bataillon afgelost worden, doch het was laat in den namiddag alvorens de daarvoor benoedigde manschappen verzameld waren en dus optrekken konden. De kommandant van het 2^e bataillon gelastte zijne officieren, dien nacht in de kazerne door te brengen. Het hoofdgebouw van het bomvrije hospitaal, waarin zich de officieren van de beide in dat lokaal gekazerneerde kompagnien ophielden, maakte voor een groot deel een der korte zijden uit van een langwerpig vierkantig exercitie-plein, terwijl een der lange zijden door de groote bomvrije kazerne bepaald werd. Niet lang na de laatste roffel, omstreeks 9 $\frac{1}{4}$ uur, hoorde men in het eerste gebouw, dat er voor de kazerne van het 3^e bataillon veel beweging was; de manschappen kwamen gewapend naar buiten en schenen aan te treden als of er een appel moest plaats hebben. Hoewel men, daar het vrij donker was, niet zien kon wat er plaats greep, kon men het echter duidelijk hooren; veel werd er geschreeuwd en getierd; op kommando werden de bajonetten opgezet en geweren geladen. Eindelijk, toen het wat stiller geworden was, werd er gekommandeerd: *bataillon regts uit de flank = regts om*, en daarna: *bataillon voorwaarts*, doch het kommando MAASCH werd niet vernomen, hoewel velen klaarblijkelijk ongeduldig; *bataillon voorwaarts*, herhaalden. De majoor CLUMF, kommandant van het 3^e bataillon (overleden als gepensionneerd luitenant-generaal in België), die verwit-

tigd was geworden van hetgene bij zijn bataillon voorviel, kwam daarop met zijn korps officieren aan; hij sprak zijne flankeurs toe, met dat gevolg, dat binnen een tiental minuten allen weder binnen de kazerne waren en zich ontwapenden. Nadat gezegde majoor zich verwijderd had, werden in die kazerne omstreeks 10 uren een paar geweerschoten gelost. Kort daarop werd op de buitendeur van het hoofdgebouw van het bomvrije hospitaal geklopt door twee soldaten van het 3^e bataillon, en nadat aan hun verzoek om binnengelaten te worden, voldaan was, gaven zij als reden hunner komst op, dat er op hen geschoten was; zij verhaalden dat de luitenant DEMOULIN (als 1^e luitenant bij eene der afdelingen infanterie overleden), die de week had in hunne kompagnie, zijne onderhebbenden aanbevolen had, zich bedaard te houden en te gaan rusten nu zij daartoe in de gelegenheid waren; doch dat hij met een vrij algemeen geschreeuw en geknor in zijne toespraak gestoord was. Nadat die officier de kompagnie verlaten en het rumoer opgehouden had, bestond er evenwel geen twijfel meer omtrent de oproerige gezindheid der manschappen. De beide gezegde soldaten, — zijnde de oppassers van den kapitein en den luitenant, — die hunne kameraden het onvoegzame van hun gedrag hadden voor oogen gehouden, waren daarop genoodzaakt geweest tot eigen veiligheid de kazerne te ontvlugten.

Om 11½ ure, kwam een kadet-sergeant zeggen: »*Que Monsieur le général GOETHALS, désirant parler Messieurs les officiers Hollandais, vous fait inviter à vous rendre sur la place d'armes où le général vous attend.*» Die boodschap baarde verwondering; het was toch voor het eerst dat op officiële wijze van Hollandsche officieren gesproken werd. Op de groote markt gekomen, vonden zij daar bijeen den majoor FRANTZEN, de officieren van de 3e kompagnie, benevens de Hollandsche officieren van het 3e bataillon en der schoolkompagnie, alsmede verscheidene Belgische officieren. Kort daarna verscheen de generaal GOETHALS, die de Hollandsche officieren aansprak, zeggende: »*Messieurs, je viens de recevoir une lettre de la régence de la ville, qui me fait savoir, que demain matin à huit heures, tout Hollandais qui se trouvera en ville, sera massacré. Ne pouvant plus compter sur la troupe et voulant prévenir une aussi fâcheuse éventualité, je vous autorise à partir pour Flessingue, Mr. le Consul Anglais (wijzende op een nevens hem staand heer) ayant bien voulu mettre à ma disposition un bateau à vapeur.*» Hierop antwoordde de majoor FRANTZEN: »*Mon général, ces messieurs peuvent faire ce qui leur semble bon, mais pour ce qui me regarde, je reste et ne ferai pas usage de votre autorisation; quant à l'esprit de la troupe, je crois pouvoir compter tout-à-fait sur mon bataillon.*» Hier doelde de majoor voorzeker daarop, dat toen eenige uren vroeger de manschappen van het 3e bataillon zich op zulk eene oproerige wijze gedroegen, de soldaten van zijn bataillon, die door het rumoer gewekt en op de plaats der kazerne waren gekomen, hem majoor verzocht hadden tegen de flankeurs aangevoerd te worden, om hen tot hunnen plicht en tot orde te dwingen. De generaal hernam daarop: »*Cela peut avoir été vrai; mais maintenant? mais demain matin? croyez vous Mr. le major que ce sera encore le cas?*» De overige officieren zeiden, dat zij zich hielden aan het gezegde van den majoor, en geen gebruik van des generaals magtiging zouden maken, waarop deze aanmerkte: »*Mais messieurs, songez-y, vous serez massacrés, tandis que nous sommes dans la pénible position de n'y pouvoir mettre le moindre obstacle; les soldats ne nous obéissant plus.*» De majoor FRANTZEN antwoordde daarop: »*Certes, la per-*

spective d'être massacrés, n'est pas très-agréable, mais c'est notre devoir de rester au poste où le Roi nous a placés;" daar verder bijvoegende, dat, indien de generaal niets anders meer te zeggen had, hij zich dan verwijderen zou, om eenige rust te nemen die hij reeds verscheidene nachten niet had kunnen genieten, waarna beiden de daar bijeenzijnde officieren verlieten. Omstreeks ten 1 ure, kwam de generaal weder op de markt, vroeg waar de majoor was, en verzocht dat men hem zou gaan roepen, toen gezegd werd dat deze zich in zijne woning bevond. Bij zijne komst, vroeg de generaal hem: *« Eh! bien Mr. le major, qu'avez vous décidé? »* waarop ten antwoord volgde, dat er niets te beslissen was, dat hij bleef, enz. Na nog eenigen tijd over en weder gesproken te hebben, waarbij het reeds gezegde herhaald werd, ging de majoor, — die lijdende was aan de gevolgen van een' val van het paard, welke eenigen tijd vroeger plaats had gehad en waarbij een der schouders ernstig bezeerd was, — weder naar zijne woning, waarna de generaal ook vertrok, na gezegd te hebben: *« Messieurs, c'est à vous de savoir ce que vous avez à faire. »* De overige officieren bleven op de markt. Tegen 3 ure kon men, hoewel het vrij donker was, ontwaren, dat het aantal hunner verminderd was; er werd verhaald, dat er eenigen, op wien, zoo men zeide, de moordlust van velen gerigt was, zich reeds op eene stoomboot bevonden die op de reede ten anker lag, alsmede dat de generaal en vele Belgische officieren en onderofficieren brevetten tot hoogere rangen ontvangen hadden, van het in Brussel uit het oproer voortgekomen bestuur. 't Was om dien tijd dat de generaal GOETHALS ten derde male op de markt verscheen en naar den majoor FRANTZEN vroeg. Nadat deze gehaald was, zeide de generaal: *« Messieurs, avez vous bien mûrement songé à ce que je vous ai dit de la pénible position dans laquelle vous vous trouvez, sans que nous puissions vous venir en aide, car nous ne pouvons point compter sur les soldats? »* De majoor antwoordde, dat hij voor zich geen reden vond om af te wijken van zijn, den generaal reeds herhaaldelijk kenbaar gemaakt besluit, om te blijven, doch dat hij ieder ander vrij liet naar overtuiging te handelen. Hierop vatte de generaal weder het woord op, zeggende: *« Messieurs, vous savez tous qui je suis; que je suis le commandant de la province, que je suis le commandant de la brigade dont vous faites partie, eh bien! en vertu des pouvoirs que je tiens du Roi, je vous ordonne de partir pour Flessingue, »* waarop de majoor FRANTZEN antwoordde: *« Si vous nous donnez cet ordre par écrit, nous sommes obligés d'obéir, mais arrivé à Flessingue, je me rendrai tout de suite à la Haye, et je remettrai cet ordre au Roi en Lui disant, Sire! voici un ordre qui nous a été donné par un général, sous le commandement duquel votre Majesté nous avait placés, »* waarop de generaal, op eene vrij korte en bitse wijze, en zoo het scheen zeer verstoord hernam: *« Vous en ferez ce qu'il vous plaira. »* Beiden zich daarop verwijderd hebbende, kwamen spoedig terug. De majoor FRANTZEN had in de hand een gevouwen papier, en dit aan de officieren toonende, zeide hij: *« Mijne Heeren, wij moeten vertrekken, ik heb hier de schriftelijke order. »* — De generaal eischte dat zij zich onmiddellijk naar de stoomboot begaven, en wilde zelfs niet dat zij eerst naar hunne kwartieren gingen. Het stoomschip lag langs de kade, en dewijl het laag water was, op het drooge; de gezagvoerder zeide dat de vloed vóór 8 uren in den morgen niet genoeg doorgekomen zou wezen om te kunnen vertrekken, dat er eene mailstoomboot op de reede lag, waarop zich reeds officieren bevonden, en dat, wanneer de derwaarts gezonden sloepen terug-

gekomen waren, de officieren die zulks verkozen, naar deze boot vervoerd zouden worden, doch dat zijn schip bestemd was om hen naar Vlissingen over te brengen. De officieren besloten op dit schip te blijven en niet naar het op de reede liggend stoomvaartuig over te gaan, waarna velen, zoo niet alle officieren zich verwijderden: deze voor hunne bijzondere belangen, gene, om de Noord-Nederlandsche onderofficieren en verdere manschappen uit de kazerne te gaan halen, die dan ook nagenoeg allen naar de buiten liggende boot overgebracht werden, doch wier goweren op de in de haven liggende boot bleven, om door de officieren tot hunne verdediging gebezigd te worden, indien zulks noodig mogt worden. De majoor CLUMP kwam, vergezeld van verscheidene Zuid-Nederlandsche officieren van zijne Noord-Nederlandsche kameraden afscheid nemen, die meerendeels wederom op de boot bijeenwaren, en betoonde zich zeer aangedaan. Terwijl het op de straten, den geheelen nacht door, zeer stil geweest was en men bijna geen burgers ontwaarde, werd het tegen half zes ure des morgens ongemeen levendig, vooral op de kade. De kapitein der boot kwam in de groote kajuit en verzocht de officieren niet op het dek te komen, zoolang het vaartuig niet in beweging was, daar anders een aanval zeker was van de op de kade joelende, schreeuwende en zoo het scheen zeer opgewonden menigte; dat hij zijne vlag geschen had, opdat het volk zou zien dat het een Engelsch schip was; dat zijne geheele bemanning zich op het dek bevond, om des noods met geweld, de doldriftigsten terug te houden die op de boot wilden komen om naar de Hollanders te zoeken; dat men hun zeide, dat de laatstgenoemden allen reeds op de ter reede liggende mailboot waren, en dat, hoewel hij gevoelde dat zulks den officieren stuiten moest, hij er op aandrong dat zij zich niet vertoonden, wyl er alsdan geen vooruitzicht bestond om de menigte te kunnen keeren; alsmede dat, wat er ook gebeuren mogt, zij op hem en zijne equipage konden rekenen en deze steeds aan hunne zijde zouden staan. Kort daarna hoorde men enkele gewerschoten; langzamerhand vermeerderde hun getal, zoodat het soms een goed gevoed tweegelederenvuur geelk en men verscheidene kogels hoorde fluiten. Volgens den scheepskapitein waren het de soldaten, die de kazernes verlaten hadden, en zich nu onledig hielden de scherpe patronen waarvan zij voorzien waren (ieder had 50 stuks), hoog over de boot af te schieten. Echter, tegen half acht uren, scheen hij het noodig te achten, zich zoo mogelijk van de kade te verwijderen, en hoewel het schip nog niet vlot was, liet hij touwen uitbrengen en daaraan winden; na veel inspanning schoof het schip in dieper water, de machine werd in beweging gesteld en ten 8 ure was het buiten de haven, legde bij de andere boot aan, nam de zich daarop bevindende officieren, onderofficieren en manschappen over, en stoomde toen naar Vlissingen, terwijl de mailboot zijne reis naar Engeland voortzette.

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(Vervolg van N°. 10, Blz. 458.)

Beoordeeling van den veldslag bij Solferino.

Na de beschrijving van den veldslag bij Solferino gaan wij ook nu weder over tot het beschouwen der oorzaken, waaraan het verlies van den slag voor de Oostenrijkers, kan worden toegeschreven.

Men mag vragen, waarom besloot het Oostenrijksche hoofdkwartier de naauwelijks verlaten' stellingen op nieuw te gaan bezetten en weder offensief op te treden, in stede van den aanval der verbondenen achter den Mincio af te wachten, en hun leger, bij het binnentreden van den vermaarden vesting-vierhoek, eene duchtige les te geven?

De aanleiding tot dit besluit moet hoofdzakelijk aan staatkundige redenen worden toegeschreven; deze veldtogt bewees toch op nieuw, dat de oorlog ondergeschikt is aan de staatkunde; dat de staatkunde het leidend verstand is, de oorlog alleen het werktuig.

Pruissen wilde andermaal, met Engeland en Rusland, als bemiddelaar optreden, doch nam hiertoe als grondslag aan, het *factisch* bezit van Lombardijë. Deze provincie was echter, na den terugtogt, als verloren te beschouwen voor den Oostenrijkschen Staat, en alleen eene volkomen neêrslag der verbondenen kon hierin uog verandering brengen. Daarom kwam men terug van het denkbeeld om de verdere aanvallen af te wachten, en liet men zich verlokken door eene ontijdige, ongeduldige hoop op overwinning, alsmede door de meening, dat men nu reeds eene verandering in de oorlogskans kon bewerken. Volgens Oostenrijksche opgaven, was men eenstemmig van dit gevoelen in het Oostenrijksche hoofdkwartier, en zou het dus onjuist zijn, dat de generaal Hess achter den Mincio den aanval wilde afwachten, tot het 6e en 10e legerkorps zouden zijn aangekomen.

Het 6e legerkorps was belast met de verdediging van Tyrol. Slechts ééne divisie (REUCHLIN) werd naar Peschiera ontboden, en nam deel aan den slag; de andere divisieën bleven in Tyrol, dus op een betrekkelijk grooten afstand van het slagveld verwijderd, en het was nimmer de bedoeling ze met het hoofdleger te vereenigen.

Van het 10e legerkorps, dat met de verdediging der Po-linie, van Ostiglia tot de monding, belast was, kreeg de divisie Ritter bevel naar Mantua op marsch te gaan en aan de voorgenomen offensive beweging deel te nemen. Toen de vijand echter sneller de Chiëse overtrok dan men veronderstelde, werd de overtocht van het Oostenrijksche leger, op den regter oever van den Mincio, die eerst op den 24sten was vastgesteld, één dag vervroegd, en deze omstandigheid, alsmede de groote afstand, welke de divisie Ritter had af te leggen, waren oorzaak, dat zij eerst op den dag van den veldslag te Mantua aankwam.

Het *Oostenrijksch-Italiaansche* leger kreeg vóór den veldslag eene indeeling in twee legers, onder afzonderlijke bevelhebbers. Deze indeeling wordt afgekeurd, omdat de opperbevelhebber daardoor het opperbevel in de werkelijkheid uit zijne handen gaf, en omdat hij daardoor geene hoofdreserve had, waarover hij alléén had te beschikken.

Ten opzichte van het eerste punt merkt CLAUSEWITZ aan, dat er niets onhandelbaarder is, dan een leger dat in drie deelen, of ook maar in twee deelen verdeeld is, dewijl de opperbevelhebber dan bijna moet geneutraliseerd zijn.

Zeker schijnt het wel de legervoering bijzonder gemakkelijk te maken, als men over niet meer dan twee of drie menschen te bevelen heeft, maar dit gemak betaalt de opperbevelhebber op eene dubbele wijs zeer duur. Voor eerst gaat er van de snelheid, kracht en juistheid des bevels des te meer verloren, hoe langer de ladder is, waarlangs het moet afdalen, 't geen het geval is, als er bevelhebbers tusschen den opperbevelhebber en de divisiebevelhebbers geplaatst zijn; ten anderen verliest hij aan eigenlijke magt en werkdadigheid, naarmate de werkring der onmiddellijk op hem volgende onderbevelhebbers, grooter is. Volgens deze redenering zou zelfs eene indeeling in legerkorpsen nadeelig werken op de snelheid en kracht der bevelen van den opperbevelhebber, maar tot deze indeeling ziet men zich genoodzaakt, zoodra door de getalsterkte van het geheel, het aantal en de sterkte der divisieën te groot zou worden.

De behoefte van een zeker aantal deelen voor een zelfstandig geheel, is duidelijk en stellig; ook komt bovengenoemde schrijver door redenering, tot het besluit, dat hem eene indeeling van het leger in acht deelen, het meest geschikte getal toeschijnt.

Dit gemis aan een krachtig en duidelijk afgebakend opperbevel, is zoowel vóór, als gedurende den veldslag op te merken.

Voor den 24sten waren marsch-dispositiën gegeven, en wel tot eene gelijktijdige voorwaartsche beweging der geheele slaglinie. Hierbij moest men bedacht zijn op den vijand te stooten, en wat in dat geval het plan was voor den te leveren veldslag, is moeilijk na te gaan.

Het hoofddoel dat men zich voorstelde, was, om met den linker vleugel den vijand over de Chiëse en tegen de Alpen terug te slaan, terwijl de regter vleugel hem in 't front bezighield; een hoogst gewaagd streven, maar dat echter op eene volkomen neêrslag des vijands kon uitloopen. Waren de Oostenrijkers daartoe gerechtigd; zij, die tot nu toe steeds voor het overwigt des vijands hadden moeten zwichten? Zeker niet, zij konden hun streven hoogstens bepalen tot een' eenvoudigen veldslag; tot een langzaam afwisselen en omkeeren van het evenwigt ten hunnen voordeele, 't welk alleen te verkrijgen was, door eene spaarzame aanwending en terughoudende opstelling hunner magt.

De stelling door het Oostenrijksche leger, in den avond van den 25sten ingenomen, was gegrond op de dispositiën voor de volgende dagen. Er was bevel gegeven, den 24sten, langs de geheele linie zich tot het défensive te bepalen, en men verwachtte de ontmoeting met den vijand eerst op den 25sten.

Toen dan ook het Oostenrijksche leger reeds in den vroegen morgen van den 24sten, werd aangevallen, geloofde niemand aan eenen veldslag. Uit de beschrijving van den slag zagen wij, dat men niet bekend was met de juiste plaats, waar Keizer FRANS zich ophield, en dat hij eerst omstreeks 10 uur op de Rocolo was aangekomen. Van daar waarschijnlijk, dat eerst ten 10³/₄ uur de eerste bevelen werden afgezonden, niettegenstaande men ten 9 uur van de hoogte bij Volta zeer duidelijk het gevecht in de vlakte van Medole kon zien. Ten 10¹/₄ uur kwam eerst het bericht dat de vijand met groote overmagt op Solferino trok. Het hoofdkwartier begaf zich toen naar Cavriana, alwaar men de vijandelijke massa's zag, die zich bij Ca Marino ontwikkelden en van Monte Chiaro in aantogt waren. Eerst toen twijfelde men niet meer aan den veldslag, en ten 10³/₄ werden de noodige bevelen uitgevaardigd.

Hebben wij reeds vroeger aangemerkt, dat het niet voldoende was, dat die bevelen gegeven werden, maar dat er noodzakelijk eenige tijd moest verloopen, alvorens zij invloed konden uitoefenen op den loop van het gevecht, zoo is dit vooral toepasselijk op eene strijdmagt, ingedeeld in twee afzonderlijke legers, waarvan de onderdeelen werden aangevoerd door

bevelhebbers, die geen zelfstandigheid genoeg schenen te bezitten, om ook zonder ontvangen bevelen, tot krachtdadig handelen over te gaan.

Wanneer men dus aan de Oostenrijksche zijde ontkent, dat de opperste leiding in den veldslag bij Solferino zich niet krachtig genoeg deed gelden, dan mag men vragen, waaraan het dan toe te schrijven was, dat die eerste bevelen *zoo laat* werden gegeven? Hoe kwam het, dat de voorposten eerst na 9 uur meldden, dat zij met den vijand slaags waren, daar die gevechten reeds tussehen 5 en 7 uren een aanvang hadden genomen, en, daar eerst ten 10³/₄ uur door het hoofdkwartier de eerste bevelen werden afgezonden, is het duidelijk, dat de slag reeds in vollen gang was, voor nog de verschillende bevelhebbers van de noodige instructiën voorzien waren.

Daar het gevecht reeds 's morgens vóór 7 uur begon, is het natuurlijk dat sommige legerkorpsen *vóór het bepaalde uur en zonder bevelen te hebben ontvangen* op marsch gingen. Een gevolg hiervan was, dat de ééne brigade voor, de andere na, zich in beweging had gesteld, en ze ook bij opvolging met den vijand slaags werden.

Al is het eene waarheid, dat dit gemis aan eenheid niet *onnmiddellijk* kan worden ten laste gelegd aan den opperbevelhebber, die 7 legerkorpsen aanvoerde en niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de wijze waarop elke brigade werd in 't gevecht gebragt; al is het waar, dat het terrein het dikwijls noodzakelijk maakte, brigade na brigade in 't gevecht te brengen, vooral wanneer de aanval met kracht moest doorgezet worden, toch moet dit gemis aan eenheid in het Oostenrijksche leger hoofdzakelijk worden toegeschreven aan de opperste leiding, waardoor verscheidene legerkorpsen zonder bevelen bleven, niet bekend werden met het hoofddoel van den slag, en de aanvoerders van het 1° en 7° legerkorps bijv., begrepen, niet ter ondersteuning van het zwaar bedreigde centrum te mogen oprukken, *omdat zij daartoe geene bevelen ontvingen*.

De opperste leiding deed zich slechts zwak gevoelen in het Oostenrijksche leger, en een bewijs hiervan levert het gevecht van het 8° legerkorps.

Op den Oostenrijkschen regter vleugel slaagde BENEDEK er in, door de beleidvolle wijze waarop hij van het terrein en van de fouten zijner tegenpartij gebruik maakte, met één legerkorps, het geheele Sardinische leger den ganschen dag, in bedwang te houden; zijne grootste kracht bezigde hij echter op ziju' regter vleugel, waardoor zijne oplettendheid van het centrum werd afgeleid. Gunstiger zou het voór 't geheel geweest zijn, wanneer BENEDEK zich eerst, en zoo krachtig mogelijk, tegen DURANDO en in de

rigting van Madonna della Scoperta had gewend. Als kommandant van een legerkorps was het niet mogelijk, dat hij dit bij het begin van den slag inszag, maar wel had de opperbevelhebber maatregelen kunnen nemen, om BENEDEK met een groot gedeelte zijner troepen op het juiste oogenblik in het centrum te doen optreden.

De bewering van sommige schrijvers, dat de leiding van den veldslag aan den generaal-majoor RAMMING zou zijn toevertrouwd, schijnt onjuist te zijn. De veldmaarschalk HESS onttrok zich niet aan het vervullen van zijnen plicht; want pligtverzuim zou het geweest zijn, wanneer de chef van den staf zich onttrokken had aan het uitvoeren van het outworpen plan, al ware dit niet overeenkomstig zijne inzigten, en al ware hij eene andere meening toegedaan.

Tegen het beweren, dat de generaal-majoor RAMMING met de leiding zou belast geweest zijn, wordt aangemerkt, dat in een leger van 150,000 man, onder het persoonlijk bevel van den Keizer, die door officieren van den hoogsten rang omringd was, deze taak aan geen generaal-majoor zou zijn opgedragen.

Zie hier het doel dat men zich in het Oostenrijksche hoofdkwartier voorstelde: Terwijl het centrum, — 5 legerkorpsen, — de stelling bij Solferino, en toen deze moest verlaten worden, die bij Cavriana défensief bezethield, zou de gansche linker vleugel, — 5 legerkorpsen en 2 kavallerie-divisiën, — op en nabij den straatweg van Guidizzolo offensief handelen en met overmagt op het zwakste punt der vijandelijke slaglinie optreden, terwijl het 8e legerkorps belast werd met het dekken van de regter flank des legers. Het centrum en de regter vleugel begrepen dit doel; het centrum hield zich tot omstreeks 2 ure in de stelling van Solferino staande, en bezette later die bij Cavriana; de regter vleugel wierp het geheele Piëmontesche leger terug; maar de linker vleugel, in de vlakte, slaagde niet in zijne offensieve beweging; zij werd, door de even krachtige als oordeelkundige leiding van het gevecht, door de beide tegenoverstaande legerkorpsen, van den hertog van Magenta en van Niel, alsmede door de stelling van het 5^e Fransche legerkorps op zijne linker flank, aanvankelijk belet voort te rukken, en moest zich tegen den namiddag geheel tot de verdediging bepalen. Het niet gelukken van dezen aanval door den Oostenrijkschen linker vleugel was hoofdzakelijk oorzaak, dat zij den slag verloren. Eerst toen men de zekerheid kreeg, dat alle pogingen van dezen vleugel mislukt waren, werd tot den terugtogt besloten. Daar het leger eene stelling met eene rivier in den rug bezette, schreef de voorzigtigheid voor, den slag niet tot het uiterste voort te zetten, maar hem, met het oog op eenen geregelden terugtogt,

af te breken, en zich niet aan het gevaar bloot te stellen van tegen den Mincio te worden gedrongen.

Men kan niet zeggen dat in den veldslag van Solferino het Oostenrijksche centrum doorgebroken werd; juister is het te zeggen, dat de Fransche Keizer, het vooruitspringende gedeelte der Oostenrijksche slaglinie, bij Solferino, door hevige aanvallen terugdrong, waardoor het centrum op dezelfde hoogte met de beide vleugels kwam; dat het terugdringen van dit centrum het Oostenrijksche leger in verwarring bragt, en door het niet gelukken van den aanval des linker vleugels, genoodzaakt werd den terugtogt naar den Mincio aan te nemen. Door de dispositiën, welke de Fransche Keizer voor den aanval genomen had, werd Solferino het sleutelpunt der stelling. Het 5^e Oostenrijksche legerkorps verdedigde deze stelling zoo hardnekkig mogelijk, maar moest haar aan den vijand overlaten, daar het niet krachtig genoeg ondersteund werd door de andere hier aanwezige legerkorpsen. Toen het 1^e legerkorps het bevel daartoe kreeg, kon de bevelhebber zijne artillerie niet vinden. Ook het 7^e legerkorps brak te laat op van Foresto, vooral ter verdediging van S. Cassiano. Een der divisie-generaals, de Prins van HESSEN, het belang eener krachtige medewerking inziende, was op eigen gezag opgerukt, en werd eerst later door het legerkorps ondersteund.

De Prins van HESSEN ontving hiervoor de orde van *Maria Theresia*.

Uit het voorgaande blijkt, dat de Oostenrijksche troepen achtereenvolgens in gevecht kwamen; en al kan men nu ook de neêrslag van het Oostenrijksche centrum niet toeschrijven aan het ontbreken van in reserve staande troepen, toch zou eene zelfstandige reserve, die alleen ter beschikking van den opperbevelhebber stond, hem in staat hebben gesteld, hier des vijands onvoorziene maatregelen te keeren, door deze reserve op het meest bedreigde punt der slaglinie zoo krachtig mogelijk te doen optreden. Ook hier werd de reserve weder uitsluitend gebezigd, om de teruggeslagen troepen op te nemen, terwijl men in het Fransche leger ze altoos aanwendde, om er de overwinning mede te behalen.

Het mislukken van den offensiven terugstoot des Oostenrijkschen linker vleugels is toe te schrijven: aan de krachtige en beleidvolle wijze, waarop het 4^e Fransche legerkorps zich staande hield; aan den bekenden terugtogt der kavallerie-divisie Zedtwitz, en aan het blijven staan der divisie Jellachich bij Marcaria. Die linker vleugel had ten 10³/₄ uur het bevel gekregen offensief te handelen; achtereenvolgens werden de 3 legerkorpsen in 't gevecht gebragt; en toen, ten 1 uur, andermaal het bevel kwam om met alle kracht in de rigting van Castiglione door te dringen, was de brigade Sebottendorf nog alleen beschikbaar. De laatste poging, ten 5 ure

herhaald, mislukte dan ook. Veel droeg hiertoe bij het gebrek aan kavallerie. Had de divisie Zedtwitz op den rechter vleugel van het 1^e leger stelling genomen, dan had zij krachtig kunnen medewerken, om den hertog van Magenta te beletten, zich met zijn legerkorps tegen Cavriana te wenden.

Voor al echter werden de bewegingen van den Oostenrijkschen linker vleugel verlamd, door de bedreiging van zijne linker flank door het 5^e Fransche legerkorps, en meer bepaald door de divisie Renault, op den weg naar Ceresara. Daardoor was de bevelhebber verplicht zooveel troepen naar den linker vleugel te zenden. Had hij die op den rechter vleugel van het 1^e leger kunnen aanwenden, dus in het centrum der slaglinie, dan had hij hier krachtiger kunnen optreden, en de offensieve terugstoot zou dan waarschijnlijk een beslissend gevolg hebben gehad.

Niettegenstaande de divisie Jellachich, onder het persoonlijk bevel van den Prins EDUARD VAN LIECHTENSTEIN, den haar opgedragen last slecht uitvoerde, en zich bij Marcaria in bedwang liet houden door de divisie d'Aute-marre, die bij Piadena, op meer dan 10 uren van het slagveld stond, had zij toch grooten invloed op den slag, want daardoor werd CANROBERT verhinderd, reeds vroeger zijne geheele magt ter ondersteuning van NIEL af te zenden. Hoeveel grooter zou die invloed geweest zijn, indien deze divisie werkelijk naar Castel Goffredo ware opgerukt; dan ware NIEL in het geheel niet ondersteund geworden door CANROBERT, en het 1^e leger, in stede van zijne flank bedreigd te zien, zou geheel vrij in zijne bewegingen geweest zijn. En daar nu het mislukken van den aanval des 1^{en} legers, de hoofdzakelijke oorzaak was van het verlies van den slag door de Oostenrijkers, zoo ziet men ook hier, hoe oogenschijnlijk onbeduidende voorvallen de gewigtigste gevolgen kunnen hebben.

De stelling waarin het Oostenrijksche leger werd overvallen, was te uitgebreid, vooral voor eene défensive stelling, die diep moet zijn; want ieder gedeelte in de schakel der slagorde, van de divisie af tot het bataillon toe, moet zijne reserve hebben, voor onvoorziene gevallen en tot vernieuwing van het gevecht.

Het leger had twee binnen- en twee uiterste vleugels, en toen NAPOLEON de beide binnenvleugels tot den terugtog noodzaakte, waren de uiterste op zoodanigen afstand van elkaar verwijderd, dat aan hunne vereeniging op den rechter oever van den Mincio niet te denken viel.

Dat de Oostenrijkers *verrast* werden, moet worden toegeschreven aan de gebrekkige wijze waarop de voorpostendienst werd verrigt. De afstand van Solferino tot Castiglione en van Medole tot Carpenedole is slechts 2 uren, en toch hadden de patrouillen geen vijand ontdekt. Het late uur waarop

de Oostenrijkers den marsch zouden aanvagen, was mede oorzaak dat zij overvallen werden.

Waarom werd dit uur zoo laat in den morgen gesteld? Waarom zette het leger zich niet zoo vroegtijdig mogelijk in beweging? Welligt lag de reden in het achterblijven der kolonne-magazijnen, waardoor de troepen eerst ten 9 uur konden eten.

Dit verdient nader opgehelderd te worden; onwillekeurig wordt men geneigd deze zoo noodlottige omstandigheid voor het Oostenrijksche leger toe te schrijven aan het verraad dat in zijne gelederen schuilde. Slechts gedeeltelijk werd de sluijer opgeligt, die dit bedekt; volgens sommige opgaven, zou de slagorde, waarin het Oostenrijksche leger voor den slag van Solferino moest opgesteld worden, aan den Franschen Keizer verraden en daaraan het verlies van den veldslag hoofdzakelijk toe te schrijven zijn. Mogt zich dit nader bevestigen, dan zou zulks een nieuw licht verspreiden over de oorzaken van den voor Oostenrijk zoo ongelukkigen afloop van dezen veldtogt in Italië.

Het Fransche leger verliet zeer vroeg in den morgen het bivouac, en reeds ten 5 uur was het gevecht langs de geheele linie begonnen.

Toen NAPOLEON 's morgens ten 7 uur te Castiglione het berigt kreeg, dat de hoofden der verschillende kolonnen in gevecht waren met den vijand, van Castel-Goffredo tot het Garda-meer, kon hij daaruit afleiden, dat de Oostenrijkers besloten hadden het offensief te hervatten, en door het bij hem ontvangen berigt, nopens het uit Mantua gerukte Oostenrijksche legerkorps, dat het hun voornemen was, het verbonden leger te overvleugelen, en tegen de Alpen en het Garda-meer aan te dringen. De Keizer begreep, dat hij de uitvoering van dit plan kon voorkomen, en dat, in de gegeven omstandigheden, nu de beide legers onverwacht op elkaar stieten, dat leger het meeste voordeel zou hebben, 't welk het eerst tot den aanval kon overgaan, dus het spoedigst de gevechtsorde had aangenomen en het eerst op eenig punt der slaglinie met overmagt kon optreden; dat het dus van ondergeschikt belang werd, of hij wel het *juiste* punt der vijandelijke linie voor den aanval koos, zoo die aanval maar *spoedig* kon geschieden, en dat, wees de voorzigtigheid den Oostenrijkschen linker vleugel aan, de snelheid die vereischt werd, aan het vijandelijke centrum de voorkeur moest doen geven. NAPOLEON besloot dan ook tot deze laatste rigting.

De aanval met zijne hoofdmagt op den vijandelijken linker vleugel, waar hij dan ook zijne reserve (de garde) had moeten vereenigen, vereischte veel meer tijd; het was veel moeilijker om alle legerkorpsen naar den rechter vleugel te doen aanhouden, dan de beide vleugels naar het centrum.

Daartegenover stond, dat de aanval op het Oostenrijksche centrum bedenkelijke gevolgen kon hebben, wijl niets gevaarlijker is, dan het centrum aan te vallen van een vijand, die voor een zijner vleugels hetzelfde aanleuningpunt heeft, als het eigen leger, en zijne hoofdmagt op den anderen vleugel vereenigd heeft.

Wanneer toch het centrum, in een hardnekkig gevecht gewikkeld, reeds den Mincio meer genaderd was, terwijl de legerkorpsen van NIEL en CANROBERT op den regter vleugel, over eene uitgestrektheid van 5 uren verspreid, en in bedwang gehouden door het korps dat Mantua verlaten had, teruggeslagen werden, dan kon het verbonden leger groot gevaar loopen tegen het Garda-meer te worden aangedrongen.

Niettegenstaande deze bezwaren, besloot NAPOLEON het centrum aan te vallen, waarschijnlijk omdat hij zijnen tegenstander genoeg had leeren kennen, om te begrijpen, dat tegenover diens ingewikkelde en stelselmatige wijze van handelen, snelheid van uitvoering de gewigtigste gevolgen kon hebben. De uitkomst bewees het gegronde van dit vermoeden; het nemen van Solferino bragt den vijand in verwarring en besliste den veldslag, niettegenstaande de vijandelijke linker vleugel geenszins teruggeslagen en zijn regter vleugel op alle punten overwinnaar was. Krachtig werd NAPOLEON ondersteund door zijne onderbevelhebbers, die hier bewijzen gaven van zelfstandigheid en van groote bedrevenheid in het aanvoeren van groote troepenmassa's.

De overwinning bleef aan de zijde der verbondenen, doch de neerlaag van hunnen vijand was niet volkomen.

Neemt men in aanmerking, dat de Oostenrijkers sterke stellingen bezet hielden op een terrein, waar zij in de jongste jaren hunne vredesmanoeuvres hadden uitgevoerd, en waarop het leger zich, als het ware, *te huis* gevoelde; dat de militaire waarde der troepen niet beneden die der verbondenen kan gesteld worden, en dat, in weerwil van die gelijke dapperheid, NAPOLEON op het einde van den slag nog een groot gedeelte van zijne garde, benevens het 5^e legerkorps beschikbaar had, terwijl de Oostenrijkers bijna geen versche troepen daartegenover konden stellen, dan moet men erkennen, dat aan de Fransche zijde de strijdkrachten met veel meer bekwaamheid werden in werking gebragt, dan bij de Oostenrijkers.

De oorzaken der behaalde overwinning moet men zoeken:

Ten eerste, en vooral, in de veerkracht en volharding, waarmede NAPOLEON de aanvallen op Solferino deed voortzetten. Naauwelijks was hij op het slagveld aangekomen, of hij geeft bevel om de garde te doen oprakken, en de aanvallen in het centrum te ondersteunen. De hertog van Magenta had

zich in het eerste tijdperk van den slag bepaald tot de verdediging, van tijd tot tijd afgewisseld door aanvallende bewegingen der ruitery. Eerst na de aankomst der kavallerie van de garde, en nadat hij de zekerheid had van het verband met het 4^e legerkorps te kunnen bewaren, ging hij tot den aanval over, en werkte daardoor krachtig mede, tot bereiking van het hoofddoel.

Met niet minder beleid hield de generaal NIEL zich staande tegenover 5 vijandelijke legerkorpsen. Dat hij er in slaagde het gevecht tegen zulk eene overmagt vol te houden, is toe te schrijven aan de heldhaftige verdediging van de terreinvoorwerpen Rebecco, Ca-nova en Baëte, door het 4^e Fransche legerkorps. Deze gevechten om dorpen en pachthoeven zijn zelden beslissend, maar veroorzaken over en weër gelijke verliezen. Zij dienen dus slechts om een gedeelte van den vijand bezig te houden, terwijl men op andere punten de beslissing zoekt. De hoofdzak bij deze gevechten is dus, om met een klein getal troepen, een groot aantal vijanden bezig te houden. Daartoe wel verplicht, liet de generaal NIEL de aanvallen op Rebecco, Ca-nova en Baëte, steeds door dezelfde troepen verrigten, terwijl van de Oostenrijksche zijde steeds nieuwe versterkingen werden afgezonden. Daardoor ontnamen deze punten den Oostenrijkers kracht, in plaats van die te geven. Een tweede oorzaak van de overwinning kan gelegen zijn in de gewoonte der Fransche bevelhebbers om terstond een groot aantal batterijen in werking te brengen, terwijl bij de Oostenrijkers de batterijen achtervolgelijk voorkomen. De spoedige aftogt van het 1^e Oostenrijksche legerkorps, na het vuurgevecht met het 2^e der Franschen, alsmede de vruchteloze pogingen der Oostenrijkers om uit Guidizzolo, langs den straatweg door te dringen, moet worden toegeschreven aan het aantal batterijen dat reeds dadelijk door de Fransche bevelhebbers werd vóórgebragt.

Eene uitzondering hierop maakte LADMIRAULT bij zijne aanvallen op het kasteel en het kerkhof. Eerst na herhaaldelijk te zijn afgeslagen, begreep hij, dat alleen het geschutvuur de vermeestering der versterkte punten kon mogelijk maken, en er wordt aangemerkt, dat het beter ware geweest, indien hij daarmede ware begonnen.

Voor al schijnen de bevelen tot het doen vóórkomen der batterijen bij het Oostenrijksche leger zeer langzaam te zijn gegaan; volgens sommige opgaven toch, zouden er van de 102 batterijen, waarover op den 24sten Junij beschikt kon worden, slechts 45 in werking zijn gekomen.

De groote verbeteringen in de laatste jaren bij de Fransche artillerie ingevoerd, zullen ook bij deze gevechten van invloed zijn geweest.

Van grooten invloed op het weinig krachtig optreden van den Oosten-

rijkschen linker vleugel, was de plaatsing van het 5^e Fransche legerkorps, dat zijne linker flank bedreigde; zoo dan de generaal NIEL, in zijn rapport aan den Keizer, zijn leedwezen betuigt over de weinige ondersteuning hem door den maarschalk CANROBERT verleend, komt ons de beschuldiging die hierin ligt niet billijk voor, en doet onderstellen, dat de roem door het 4^e Fransche legerkorps inge oogst, vooral moet worden toegeschreven aan de dapperheid der soldaten, en aan het helder doorzicht der onderbevelhebbers.

De generaal NIEL bekennt, in zijn antwoord op den brief van den maarschalk, dat de divisie Renault ten 10½ uur op den weg van Medole naar Ceresara, en regts van de divisie de Lusy in stelling kwam, en hij verwijt den maarschalk alleen, dat die divisie de stelling niet wilde verlaten, om ter ondersteuning van Rebecco op te rukken. Die weg was het echter waarlangs de Oostenrijksche kolonnen tegen den uitersten regter vleugel van het 4^e korps moesten oprukken. Indien dus de divisie Renault die stelling verlaten had, dan zou de vijand spoedig van dien weg hebben gebruik gemaakt, en juist dit moest men hem zooveel mogelijk trachten te beletten. RENAULT had te meer reden om niet links aan te houden, daar de toestand van het slagveld, de vijandelijke kolonnen tegenover zich, alsmede het berigt dat een troepenkorps Mantua verlaten had, hem moesten doen onderstellen, dat de hoofdaanval der Oostenrijkers zou geschieden op den regter vleugel van het 4^e korps.

De stelling door de divisie Renault ingenomen, voldeed aan drie vereischten: 1°. zij dekte den regter vleugel van het 4^e korps; 2°. zij sloot den weg af, waarlangs de hoofdaanval der Oostenrijkers moest geschieden; 3°. zij stelde RENAULT in staat om ook ter ondersteuning van CANROBERT te kunnen optreden, indien de aanval van deze zijde mogt plaats hebben. De generaal NIEL zegt verder in zijn rapport, dat, indien de maarschalk hem bijgestaan had met 1 of 2 divisieën, die Rebecco bezethielden, hij zich dan van Guidizzolo zou hebben meester gemaakt, misschien tot Goito of Volta zou doorgedrongen zijn, en den terugtogt aan den Oostenrijkschen regter vleugel hebben afgesneden. Hiertegen wordt aangemerkt, dat deze onderstelling bewijst, dat de generaal al zeer weinig bekend was met de overmagt waartegen hij te strijden had, daar hij toch bezwaarlijk met 2 divisieën, — met 12 à 15,000 man, — de 75,000 Oostenrijkers zou hebben tegengehouden.

Op den linker vleugel ondervond NAPOLEON niet die medewerking van het Sardinische leger, welke hij verlangd had, en die hij had kunnen verwachten. Dáár werd het Sardinische leger den ganschen dag in bedwang gehouden door slechts één Oostenrijksch legerkorps. Dit is toe te schrijven aan de verkeerde marsch-dispositieën, welke het leger voor den 24sten ge-

kregen had, waardoor de Sardinische troepen op dezelfde wijze, bij gedeelten, in gevecht kwamen, als dit in het Oostenrijksche centrum en op den linker vleugel geschiedde.

Die marsch-dispositiën worden dan ook algemeen afgekeurd. De verkenningsdetachementen der divisiën Durando, Cucchiari en Mollard, maakten het $\frac{1}{3}$ gedeelte der divisiën uit; zij waren veel te sterk, zoo zij alléén moesten dienen om de stellingen en sterkte des vijands te verkennen, — iets dat door eenige ruiters kon geschieden, — veel te zwak om als voorhoede het gevecht in te leiden, en verspreid over eene te groote uitgestrektheid. Ook de hoofdmagt der divisiën werd niet bijéengehouden, maar marscheerde per brigade, langs ver van elkaar verwijderde, evenwijdige wegen, maar met te groote onderlinge afstanden. Dáardoor viel het BENEDEK gemakkelijk ze bij gedeelten te slaan. De troepen kwamen achtereenvolgend in gevecht, en BENEDEK behoefde slechts eene sterke magt bijeen te houden, en daarmede nu hier, dan daar op te treden, om de Piëmontesche afdelingen beurtelings terug te slaan. Door deze verkeerde dispositiën droeg het Piëmontesche leger tot de beslissing van den slag niet bij. De Koning had NAPOLEON niet begrepen; dan toch had hij, des gevorderd met opoffering van zijnen linker vleugel, zoo krachtig mogelijk de aanvallen met den regter vleugel moeten doen doorzetten. — Men wist niet waar het hoofdkwartier van den Koning dien dag was.

Over het algemeen waren de aanvallen der Fransche kolonnen zeer hevig en krachtig, en werden met de grootste volharding doorgezet. Die aanvallen getuigden evenzeer van de bekwaamheid en geestkracht der aanvoerders, als van den moed der troepen. In de vlakte ondersteunden de drie wapens elkander zeer goed.

De uitkomst van den slag mag voor een gedeelte worden toegeschreven aan de betere en zekere berigten, die de Fransche Keizer van de voornemens zijns vijands gekregen had, alsmede aan de krachtige wijze waarop hij door zijne onderbevelhebbers werd bijgestaan; maar niet minder lof verdienen de volharding en de geestkracht door NAPOLEON zelve betoond, en de beleidvolle wijze waarop hij zijne troepen, vóór en na, in 't gevecht deed komen, hetwelk niet weinig heeft bijgedragen, om de troepen tot die buitengewone inspanningen te brengen, waardoor zij er in slaagden, de sterke stellingen in het heuvelland op eenen vijand te vermeesteren, die ze met de grootste dapperheid verdedigde.

Men heeft de behaalde voordeelen gedeeltelijk willen toeschrijven aan de getrokken kanonnen, die de Franschen, als eene keizerlijke uitvinding, natuurlijk gaarne prijzen.

Dit is echter zoo niet; die stukken hebben in den veldslag betrekkelijk zeer korte oogenblikken tot de uitkomst bijgedragen. Alleen de 8 batterijen van de garde waren er van voorzien, en zijn eerst in werking gekomen tegen Cavriana, toen de Keizer dit dorp reeds verlaten en den terugtogt bevolen had.

De ondervinding zal nog moeten leeren, of door het gebruik van getrokken geschut en van punt-projectilen, de vuuruitwerking der artillerie even buitengewoon zal zijn als de proeven dit in vredestijd doen verwachten. Overigens laat zich nu reeds voorspellen, dat de groote schootsverheid van het getrokken geschut geen buitengewoon voordeel oplevert, wijl hierop het terrein te grooten invloed uitoefent, en dit meestal boven eene bepaalde grens geene vuuruitwerking toelaat.

Waar de Franschen in dezen veldtogt met een gunstig gevolg er van gebruik maakten, geschiedde dit op afstanden, die de 1600 passen niet te boven gingen, dus waarop het shrapnel-schot uit den gladden 12er, ook voortreffelijke uitkomsten gaf. Wel vuurden zij op veel grootere afstanden, doch dan was de uitwerking onbeduidend. Dit is waarschijnlijk toe te schrijven aan de verkeerde verhouding van de lading tot het gewigt van het projectiel; ook aan het onjuist schatten der afstanden, dewijl de meeste holle kogels op onschadelijke hoogten sprongen; alleen, naar het schijnt, wilde het toeval, dat enkele projectilen de vijandelijke reserve troffen. Maar al is de vuuruitwerking van het getrokken geschut grooter, de beslissing van het gevecht zal toch altoos binnen de 2000 passen plaats hebben. Als voorheen zullen de beide partijen elkaar te gemoet gaan, en eindelijk handgemeen worden, ten minste op zeer korten afstand het eindgevecht leveren. Hierbij kan de artillerie niet op eenige duizende passen achterblijven; zij moet de andere wapens vergezellen, niet enkel om bij eene neêrslag deze te ondersteunen, maar ook, om door eene vernielende vuuruitwerking in de laatste oogenblikken, den aanval met een gewenscht gevolg voor te bereiden.

Het gebruik der getrokken kanonnen stelt de artillerie in staat het gevecht op veel grootere afstanden te beginnen, en noodzaakt den vijand zijne *eerste opstelling* op een veel grooteren afstand te nemen. Het groote voordeel van het getrokken geschut bestaat niet in het vuren op fabelachtige afstanden, maar in zijne beweegbaarheid en manoeuvreervaardigheid, waardoor men de zware kalibers kan afschaffen, terwijl de vuuruitwerking dezelfde blijft; eindelijk nog daarin, dat in een gevecht tegen eenen vijand die van dit geschut niet voorzien is, het vertrouwen der eigene troepen grooter zijn zal.

Vraagt men, welke de gevolgen hadden kunnen zijn, indien het verbonden

leger geslagen ware, en de Oostenrijkers de geslagenen hardnekkig vervolgd hadden, dan is het antwoord: eene geheele vernietiging; daar zij dan tegen het Garda-meer en de Alpen zouden zijn teruggedrongen, als een gevolg van de verkeerde operatie-lijn door den Franschen Keizer gekozen. Intusschen waren de door hem genomen maatregelen van dien aard, dat hij zich zoo veel mogelijk van de overwinning op het slagveld verzekerd had.

De veldslag van Solferino was voor het Oostenrijksche leger geenszins eene beslissende neerlaag; dit bewees na den slag de roemvolle houding van het leger, dat niet werd achtervolgd.

(Het vervolg in het volgend Nummer.)

BRIEVEN GESCHREVEN IN HET JAAR 1710 UIT HET NEDERLANDSCHE LEGER IN FRANKRIJK.

Voor eenigen tijd kwam onder andere stukken in mijne handen, een pakket brieven, geschreven in den jare 1710, door GOOSEN DE BUCQUOY, destijds vaandrig in dienst dezer landen, aan zijnen broeder FELIX DE KLOPPER, koopman te Leiden. Die brieven loopen veelal over familie-aangelegenheden, doch hier en daar komen daarin mededeelingen voor omtrent den toenmaligen oorlog (den bekenden Spaanschen successie-oorlog, die eerst in 1713 met den vrede van Utrecht eindigde), welke mededeelingen welligt voor de geschiedenis van dien oorlog van enig belang zijn. Ik heb de plaatsen hiertoe betrekkelijk, uit gezegde brieven afgeschreven, en het is met toestemming van den tegenwoordigen bezitter, den Heer Mr. F. DE KLOPPER, te Amsterdam, dat ik die uittreksels thans door middel van dit Tijdschrift openbaar maak. De Heer Professor, thans Minister, J. BOSSCHA, zegt in eene aantekening op blz. 307 van het Tweede Deel van zijn *Neêrlands Helden-daden te Land*, dat SEYDEL *het betreurt, dat hij over het merkwaardig beleg van Aire slechts kort heeft moeten zijn, omdat hij geen uitvoerig dagboek van hetzelfde heeft kunnen bekomen*; welnu, de hier mede te deelen uittreksels loopen grootendeels over dat beleg, hetwelk de schrijver van het begin tot het einde bijwoonde en gedurende hetwelk hij gekwetst werd.

Vooraf een woord over den schrijver zelveu.

GOOSEN DE BUCQUOY, was de zoon van JACOB DE KLOPPER en van CATHARINA GOOSENS. Hij veranderde zijnen naam van DE KLOPPER, in dien van DE

BUCQUOY, een naam, die, volgens overleveringen, de leden der familie DE KLOPPER vroeger zouden hebben gedragen, vóór zij, uit hoofde der vervolgingen om de godsdienst, uit Frankrijk of Vlaanderen de wijk naar Holland namen en zich te Leiden vestigden (1).

Voorbeelden van zoodanige naamsvertalingen door de Zuid-Nederlandsche en Fransche uitgewekenen (*réfugiés*), zijn menigvuldig.

Hoe dit zij, GOOSEN JACOBSZ DE KLOPPER, voerde den naam van DE BUCQUOY, in plaats van dien van zijnen vader en broeders, hetgeen in die dagen gemakkelijk ging, toen er nog geen burgerlijke stand bestond, en het veranderen van geslachtsnamen meermalen willekeurig plaats had (2).

GOOSEN DE BUCQUOY werd waarschijnlijk te Leiden, waar zijne ouders gevestigd waren, geboren. Die geboorte moet na 1685 hebben plaats gehad, want hij noemt FELIX DE KLOPPER, die den 26sten April van gezegd jaar werd geboren (5), *zijn oudsten broeder*. Hij had dus tijdens hij gezegde brieven schreef, waarschijnlijk den ouderdom van even 20 jaren. Na het beleg van Aire zijn ons geene andere bijzonderheden omtrent hem bekend, dan dat hij in Februarij 1711 te Schoonhoven in het huwelijk trad met jufvrouw CLARA DE BRUYN, en dat hij in Maart tot Julij van dat jaar, en welligt langer, te Hulst in garnizoen lag.

Eenige der vermelde brieven zijn in de Fransche, andere in de Nederduitsche taal geschreven. Taal en spelling laten veel te wenschen over; maar men bedenke, dat men in het begin der vorige eeuw nog zoo veel werk niet van taal en spelling maakte als thans. De Fransche taal was bij ons nog zoo algemeen niet in hare zuiverheid bekend en de Nederduitsche werd schromelijk verwaarloosd. — Wij hebben ons echter doorgaans van elke verandering of verbetering onthouden, en het geschrevene teruggegeven, zoo als wij het vonden.

Amsterdam,

15 September 1860.

W. J. C. VAN HASSELT.

(1) Het woord *bucquoy* zou, zegt men, in het Vlaamsch, *klopper*, *deurklopper* beteekenen; *bucquer*, *kloppen*, verwant met ons *beuken*. Ons *beuker* is in het Hoogduitsch *der Schläger*.

(2) Er zou, naar men verhaalt, nog een ander lid der familie DE KLOPPER te Leiden, den naam van DE BUCQUOY hebben gedragen. Het is hier de plaats niet daarover uit te wijden.

(3) Deze FELIX DE KLOPPER, van wien gezegde Heer Mr. F. DE KLOPPER, in regte lijn afstamt, was koopman en later courantier te Leiden, en had onder meerdere kinderen, eene dochter SUSANNA DE KLOPPER, die de echtgenoot werd van CORNELIS VAN MAANEN, van welke echtelieden de Minister Mr. CORNELIS FELIX VAN MAANEN o. a. een kleinzoon was.

N°. 1. De l'armé, ce 19 Juin 1710.

P.S. Hier notre armé c'a corrigée et l'aisle geauche vient aux environs de Valenciennes. On dit que la ville se rendra bien tost et j'espere de vous en donner des nouvelles. Monsieur Fagel pretend de faire la siege de la citadelle, l'ayant tenu inclose et de la maniere nous seront de la partie.

N°. 2. De l'armé, ce 7 d'Juillet 1710.

— — Samedy le 28 du passé je me rendi à la ville et par bonheur j'entra; je dis par honneur, puisque les François y estèrent encor, et que, pour eviter des querelles entre l'un et l'autre partie, on ne laissa pas entrer tout le monde. Douay promez beaucoup des dehors, mais en dedans c'est un trou; il y a peu des belles maisons et parmy les Eglises, dont il y a une grande partie, je n'ay vu que l'Eglise de Carmes digne d'estre vu; j'entra en parlant à un de Peres pour un liard de latin, et je trouva un batiment fort regulier, net et clair, un autel riche et embelly d'une peinture bien a mon gré. Le monde est à la Françoisie, ou si vous voulé comme la ville, qui promet beaucoup, mais donne rien. La place est assez grande, les rues larges, les magasins grands et la fonderie digne d'estre remarqué, j'ay vu le gouvernement (1) qui me plait bien, et aussi les messieurs de l'université qu'ils faisoient leurs compliments à Messieurs nos Deputez.

Dimanche le 29 les François sortirent et nôtre regiment estoit aussi commandé pour ce ranger sur le chemin de Cambray, ainsi que j'ay vu la sortie, qui ce faisoit en ordre de la maniere:

Un petit corps de notre cavallerie. De Royal Artillerie hommes 144; beaucoup des chariots et des chevaux; de bales avec 6 pieces de canon et deux mortiers; 30 dragons à cheval; une compagnie bombardiers de 32 et 42 canonniers. Le regiment Predmond de trois bataillons. Le premier de 260, le deuxieme de 210, le troisieme de 210 hommes.

Le regiment de la Ferre de deux bataillons. Le 1 de 180, le 2 de 160 hommes.

Le regiment de Charco, de 2 bataillons. Le 1 de 220, le 2 de 220 hommes.

Le regiment de Xaintogne, 2 bataillons. Le 1 de 210, le 2 de 210 hommes.

Le regiment Tourville, 2 bataillons. Le 1 de 170, le 2 de 160 hommes.

Le regiment de Foix, 2 bataillons. Le 1 de 150, le 2 de 150 hommes.

Le regiment de Montemarte, 2 bataillons. Le 1 de 220, le 2 de 216 hommes.

Le regiment dragons de Pusieux, a cheval 72, a pied 100 hommes.

Le regiment dragons de Graoville, a cheval 136 hommes.

Le bataillon de Dompierre, 174 hommes.

Deux pieces canon de la citadelle.

Invalides 144 hommes

Gens d'artillerie 144 hommes.

Le regiment de Tourraine, 2 bataillons. Le 1 de 140, le 2 de 140 hommes.

Ils y avoient estez à 7760 hommes, et nous avons au moins ues autant de blessez ou tuez (2), et je vou repond que tous les François estoient en fort bon état. Jeudy

(1) Gouvernementshuis. v. H.

(2) Van elders is bekend dat het verlies der belegeraars van Douay meer dan 8000 man

nous decampâmes de Part . . . ache pour joindre le corps de Fagel, hier ce fut un jour de remerciement par tout le armé. Je croy selon l'apparence que nous decamperons encor demain pour aller du costé de Vitry, et on parle de faire la siege d'Arras. Voilà tout ce que je vou peu dire de nouveau, etc.

P. S. à propos j'avois oublié le fort d'Escarpe, c'est une Pantagone Regulier, fournie de bonnes casernes, d'un joly gouvernement et d'une petite Eglise.

N°. 3. Du camp de Lens, ce 21 Juillet 1710.

»Estant de garde a Lens au quartier du P^r. Hereditaire de Hesse (quoy que je suis extremement malade) j'ay pourtant volu ecrire."

N°. 4. Du camp d'Aubigny, ce 14 d'Aout 1710.

Je vous fay savoir q'enfin je me trouve en bonne santé. Quand nôtre corps fut renvoyé de Lens a Aubigny, je fut commandé moy pour y rester pour huit jours, et comme le gentilhomme, ou j'us mon quartier me voyoit en mauvaise santé il faisoit tout ces efforts pour me divertir et procura tout ce que pourroit aider a me guerir, ce qu'il lui a fort bien reussi. Sur mon arrive au regiment le 7 du courant je trouva etc.

— — — On dit que Bethune tiendra encor bien deux Semaines. — Monsieur TEGNEUS, a ce que je croy, sera employe de Son Exc. le general FAGEL, pour apporter les nouvelles en Zelande quand la ville sera rendue, et il se trouva hier chez Son Exc. pour scavoir a peu prez le temps quand il ce devoit rendre la, et le General l'ait renvoye pour douze ou quatorse jours. — — — Monsieur TEGNEUS me dit qu'avant hier au soir ils sottèrent neuf tonneaux a poudre des François dans leur place d'Armes dans les contrescarpes ce qui abima beaucoup de leur monde.

N°. 5. De la Grande Armé, ce 25 d'Avril 1710.

— — — On dit que Bethune tiendra encor bien le reste de ce moy; mais pour moy je croy qu'il tiendra davantage, puis qu'il y a encor deux ravalines a ganger, et je m'imagne qu'ils se resoudront plutost a être prisonniers de guerre, que de rendre la ville avant que les ravelines seront emportées, car selon mes pensées c'est tout pour eux que ganger du temps.

Messieurs mes cher amys TEGNEUS et PERKUM aprez avoir examinés les affaires — — — disent que selon toute apparence la campagne ce terminera avec le siege d'Aire.

N°. 6. Leger den 28ste Augustus 1710.

— Ik heb door de haast in mijn laatste vergeete het verlies der Fransche op onse regter vleugel verleede Saturdag op 't fourageere. Heede schiete wij victorie over de affaires van Spanje (1) en gistere deede het de Pruyssische over de geboorte van haar Prins (2); ik hoor soo aanstonds dat met het springe van een ton pulver op

bedroeg, dat der belegerden niet veel meer dan 3000. BOSSCHA, *Neérl. Heldenadalen te land*. II. bl. 500. v. H.

(1) Over de zege door de bondgenooten behaald bij Almenara of bij Saragossa? v. II.

(2) De schrijver bedoelt hier de geboorte van Prins FREDERIK WILLEM, zoon van den toenmaligen kroonprins, later Koning van Pruisen en van SOPHIA DOROTHEA Prinses van

een van onse batteryen voor 't beleg wel 40 soo dood als gekwetst syn, waaronder wel 16 à 18 officiers, die meest voor haar plaisier en om haar nieuwsgierigheid te voldoen sig aldaar bevonden.

N°. 7. Du camp devant Aire, ce 11de Septembre 1710.

Je ne doute pas ou vous sçavez par les gazettes que nôtre regiment est destiné pour la siege d'Aire, si elle ce fait. — — On attend la resolution de messieurs les Etats. Hier le soir tout le monde fut contramandé, qui estoit destiné pour attaquer une linie qui les François avoient tiré devant leur contrescharpe; j'étois de la partie, et on dit à l'heur qu'il est, que ce sera le soir qu'on entreprendray l'affaire, ou bien qu'on ouvrira les tranchées.

Il y avoient des travailleurs de la grande armée commandees pour faire la circumvallation, mais ils sont retournées et n'ont rien fait jusq'au present. — —

N°. 8. In 't leger bij Aire, den 18 September 1710

Voorleden Vrijdag avond syn de Approches voor Aire geopend. Ik was daarmede gecommandeerd, en het gong sonder merkelyke ongelukke toe. Dingsdag avond gong ons Regiment in de tranchees en ik had de eer om met een capitein en lieutenant, nevens vijftig Grenadiers op de linker vleugel van de eerste Paralel gedetacheert te zijn. Wij hadde een gekwetste, en soo als 't regiment afgelost wierd, wierd er een man de arm en een ander 't hoofd afgeschoot. Gisteren avond wierd ik gecommandeerd om een batterye te maake digt aan de enundatie by de Poort van St. Omer (want wy syn aan de attacque tusse Port Nôtre Dame en St. Omer), en die selve nacht wierd de eerste paralel gecontinueerd tot 250 (1) passe, doch met verlies van wynig volc. Wij hadden bij het maake van onse batterye een gekweste in de schouder van 't regiment van Weldere, en 't geen remarkabel is, eene dood geschootte aan de mond van de tranchee daar de fassine lage die sy haalde om de batterye op te maake: 't is kwaalyk te geloove dat een schoot, het sy van een dubbelhaak, of getrokke busch soo ver kan draage als daar die kerel dood geschootte wierd. Aanstaande Sondag sullen wy dankdag houden over de victorie in Spangie, en op die selve dag sullen wy met het regiment in d'approches gaan. Ik sal in 't vervolg op alles naauwkeuriger agt geeve, om UE, alles bij geleegendheyd meede te deele, dewyl UEd. sulks beveeld.

(Op een los papiertje.)

De Fransche hebben deese nacht de eerste bombe geworpen, en men segt dat het geschut op de batterye gevoert sal werde heede tusse Donderdag en Vrydag, om morgen te schieten, dog naar de constitutie der saake en soo als ik de batterye heb gesien, geloof ik dat het wel Saturdag sal werde eer men schiet.

N°. 9. Du camp devant Ayre, ce 29 Semtembre 1710.

— — Je fus commande pour l'attacque de la ligne et une grande contusion que j'ay recu contre l'épaule gauche me contraint. L'affaire pourtant n'est pas de con-

Hannover, welke geboorte plaats had, 16 Augustus 1710. Die Prins stierf echter reeds den 31sten Julij 1711. v. H.

(1) Of 2510 het is onduidelijk. v. H.

sequence. Mais s'il doit être coupé j'en pourray avoir beaucoup à souffrir. Admirez la générosité de mon colonel qui me presenta d'argent pour aller a Lille et me faire guerir, ce que j'ay refusé — — — je veu plutôt rester icy pour faire le service d'abord que je me trouveray tant soit peu en état, que de quitter la campagne, faire de grandes depenses, et être grondé de mes camarades, de ne leurs pas faire l'assistance q'en pareilles occasions l'on se doit. — — — Mais a l'affaire. Il faut dont scavoir, que nôtre Regiment entra le 26 le matin dans les tranches, et qu'on prenne de chaque regiment 50 grenadiers pour les mettre a droit et a gauche sur les ailes. Je fut du picquet, c'est a dire le premier a marcher et commandé pour être avec les capitaine KOEN, le lieutenant PERKUM et les dits 50 grenadiers a l'extremité dans les aproches, ayants devant nous a la droite la petite redoute et a gauche la lis et la ligne des François. Pendant le jour on faisait le pont d'assaut et sur le soir je fus commandé pour l'attaque de la ligne. La disposition fut telle : 50 grenadiers pour la ligne et autant pour la redoute; cents fusiliers pour soutenir l'attaque de la ligne, et autant pour la redoute, de mesme cents travailleurs a chaque attaque; a chaque pont pour les faire passer l'eau cents travailleurs. L'affaire commença a la pointe du jour le 27. Le pont pour la ligne fut mis, mais un Gabron (schanskorf) empecha de mettre celuy pour la redoute. Les ponts sont 12 pieds longs et 6 pieds larges, ils sont fait avec des petits caises d'un pied et demy longs et $\frac{2}{3}$ d'un pied larges, afin s'il un grenade prend que l'eau ne remplisse que ce petit espace; on les attache l'un à l'autre et les continue selon l'abondance de l'eau; au premier pont il y a des instruments de fer pour les attacher au bord et les faire tenir. Quand les 20 grenadiers estoient prest a passer le pont de la ligne (car on avoit de chaque 50 commandé 20 pour aller en avant avec une fassine) un de nos bombe tomba au pied de la ligne et par l'eclat brisa le pont, ce que fut cause que tout fut contramandé, et les ennemis en jettant des pekkranses ont mis le feu au pont. Je croy que nous avions dans ce moment de temps 50 tuez ou blessés, entre les quelles fut un capitaine de Rauch tué, un capitaine de Weldere (1) blessé et moy. Hier le soir on commanda d'ouvrir une tranchée devant la porte de St. Omar et quoy que l'affaire a été remis je croy pourtant que nous ne pourrons rien faire si on continue a notre attaque, on parle de l'abandonner.

P. S. Nous avons de nôtre regiment 9 tuez et blessés 21.

N°. 10. In 't leger voor Ayre, 15 October 1710.

Sedert myne van den 29 passato syn wy sterk gevorderd aan onse nieuwe attaque. UE. weet ytt de courant wanneer die is aangelegt, en als wy den eerste deser in de tranché waare, wierd er' een travers voor het fortie aan de nieuwe attaque ingenoome door een vendrig van ons met 20 granadiers, daar bleef een capitain met nog 30 in reserve of (2) de eerste afgeslaage wierde, maar het gong heel wel en daar wierd van de granadiers maar een cadet van ons in de schouder gekwest, die, dog meest door versuym, een dag of vyf naderhand is gestorven. Soo als wy den

(1) Vermoedelijk bedoelt hij hiermede een kapitein van het regiment de Rauch (?) en een van dat van Welderen. v. H.

(2) Of beteekent hier in geval; voor het geval dat. v. H.

3 in d'approches kwaamē wierd het fortie selfs met goed succes bestormd, en de fransche daaruyt gejaagt met wynig verlies. Onse major, een capitain, twee lieutenants en 50 granadiers, hielde dien dag en volgende nacht post daarin, en soo als wy daarvan meester waare begonde de vyande met 2 stukken daar sterk in te schiete, waardoor sy verscheyde van de arbeiders doode en kwestede, onder andere ook een lieutenant van ons met een steen, die hem tegen de schouder vloog, nae dat een kanonkogel die had opgeslaage. Den 6 's avonds was ik weder daar met de arbeiders. Beseyde het ingenoomē fortie wierd een battery gemaakt en met eene avandeerde wy wel twee honderd passo. Ik weet niet dat wy meer als drie of vier geblesseerde die nacht hadde. Den 10 ging ons Regiment in de oude tranché, die nog altijd beset werd door een, en de nieuwe door drie battallions. De Fransche maakte treves en beloofde niet te schiete als wij beloove wilde het selve ook niet te sulle doen; selfs riepe de Fransche officiers uyt het fortie in de ligne, daar onse stormbrug verbrande en een gedeelte van de tranché, dat sy wel wiste dat het waater daarin stond, en dat ons volk onverhindert kon wandele of vuur stooke, gelyk sy ook deede; sy vroege ook of wy geen tabacq te verhandele hadde voor genever of brandwijn, en dronke onse gesondheyt; diē geene die voor 't fortie in een coupure lage aan de port Notre Dame, vroege wanneer wij haar soude aflosse en waarom aan de regter attaque ons volk niet over de avant fossé kwam; enfin, wy hadden aan die kant geen oorlog en kwaame uyt de tranché sonder een man dood of gekwest te hebbe, maar daarom waare wy niet minder nat, dewyl het van 's morgens dat het regiment gestelt wierd om na de tranché te gaan tot 's middags toe geweldig regende en des nags niet minder. Eergistere en gistere is het weer nog gans ongestuymig, en ik verseeke UE. dat sulks een groote incommoditeyt in d'approches is. Heede is 'tweer iets bedaard. Het waater of haar innondatie is onse grootste vijand, en UE. kund ligt begrype dat de sterke reege deselve vermeerderd, behalve dat de wege onbruikbaar worde. Aan de regter attaque meede men het water af te tappe, en het succedeerde eenigins, maar tot ons groot naadeel, omdat de loopgraave daar meede syn opgevuld geworden. De vorst van Anhalt-Dessau (1) klaagde aan Prins EUGENIUS, dat de officiere haar devoir niet hadde gedaan, en Syn Hoogheyt repliceerde: 't is waar, want sy hebbe sig laate dood schiete. Wynige daage geleede sprak ik een capitain van Palland (2), die aan de regter attaque syn, en deselve syde, dat die vorst (3) eerder beeste als mensche mogt gebiede, omdat hij (met respect van Prince gesprooke) daar meerder meede sympatiseerde. Ik weet niet wie er mede gemeent wierd, maar ik heb de graaf van Nassau Woudenberg (4) hoore seggen, dat hy voor geen honderd duysend pistoole op syn concientie wilde hebben, 't geen een secker man voor 't beleg (5) daar

(1) LEOPOLD, zoon van JOHANNES GEORGIUS en van HENRIETTE CATHARINA, dochter van Prins FREDERIK HENDRIK van Oranje-Nassau. v. H.

(2) Dat is een kapitein van het regiment van Palland. v. H.

(3) De vorst van Anhalt-Dessau. v. H.

(4) Waarschijnlijk wordt hiermede bedoeld een zoon van den Heer van OUWERKERCKE en ISABELLE AERSSENS. v. H.

(5) Voor het beleg, is dit niet *à cause du siège?* v. H.

op had. Het sy soo 't wil de regter attacque legt er toe, en wy sulle aan onse nieuwe attacque de stad moete winne. Als de vorst (1) in de tranché komt, en siet dat een granadier de muts af heeft geset als hij op schildwagt staat, omdat die niet hove de santsakke sou uytstecke, en om alsoo de fransche dat visier te be-neeme, hy schikt se wandele, en segt dat daar andere luy moete staan. Ook heeft hy besondere speculatie in knevels, en die daar breed mee voorsien is, noemt hy Duytsers en syn broeders. Ik sal swyge wat folies hy deed als de Pruyssische te Aubigny victorie schoote over de geboorte van de soon des Croonprins en voege alleenig dit daar nog by, dat hy onderdaags, als men meende dat de vyandt een uytval soude doen, beval de duytsche marsch te slaan, seggende dat sulks de vyande sou verschrikke, maar de colonel Doar van 't regiment Palland antwoorde, dat hy een Staats Regiment had en ook die marsch sou slaan. Wy hebbe tot nu toe van ons regiment 35 gekwesten en 43 doode. God-dank ik bevind my ten naaste by gans herstelt, maar reedelyk maager, 'tgeen door het kwaade weer en fatigues niet veel beeter voor eerst staat te worde, derhalve sult gy wel geloove dat ik bid dat de stad haast over mag gaan. Het bedroefste van alle syn de lange koude vogtige nagte: dog patientie.

P. S. Ik heb UE. vergeete te segge, dat die Lieutenant die den 5 in de schouder gekwest wierd, als het de tweede rys weer aan syn tour kwam om in de aproches te gaan met de arbeiders, syn dienst heeft waargenoomen, schoon dat den bruy een duym diep was gepenetreert. — — — — —

Ik heb UE. vergeete te schryve dat den 5 soo als wy 'smorgens het fortie aan onse nieuwe attacque hadde ingenome, die selve avond aan d'andere attacq voor d'avant fossé ook een werkje is geëmposteert, en wy verloore daar een vendrig van onse regiment Mainville, die als ingenieur aldaer dienst deed.

N°. 11. De l'armee, ce 27 Octobre 1710.

Depuis ma dernière du 13 courant, il fut ce mesme soir un capitaine de nôtre regiment tué; sa compagnie a esté donné au plus ancien Lieutenant, mais La lieutenance a un Enseigne presq. le plus jeun; il ne fit que sortir l'hyver passé du metier de sculpteur, et son frere, qui est le secretaire de Mylord ALBEMARLE obtinn la charge d'Enseigne pour luy; comme le mesme mylord commande icy le dit capitaine ne fut presq. pas expiré qu'il ne sollicita la lieutenance, et il l'emporta. Je fus voir nôtre colonel et allegua que c'estoit bien vrøy, que Monsieur DE VRIND estoit fait Enseigne en mesme temps que moy et tout les autres, mais que dans ce temps je m'avay trouvé dans trois battalles et quatre sieges. Pour toute reponse je us la consolation, que la premiere occasion il songeroit à moy, mais que pour alors il avoit engagé sa parole. Je fus à la grand' armée pour voir le Comte DE TILLY, mais je n'avois par le bonheur de le trouver chez luy. Je doute pourtant si Messieurs les Committeerde Raden en donneroient bien leur approbation, s'ils seroient informés de l'affaire. Patience, il faut traiter la fortune comme la santé; en jouir quand elle est bonne, prendre patience quand elle est mauvaise, et ne venir jamais à quelq. extremité, qu'en grand besoin.

(1) De vorst van Anhalt-Dessau. v. II.

Le 15 nôtre regiment fut dans le trancheés et nous en sortimes sans malheurs. Le 16 l'après midy je fus commandé avec 50 hommes pour la guardes de 48 heures à la chapelle devant la porte de St. Omer. Mes sentinelles n'estoient qu'un pas de ceux des françois, et de ce coté la l'on avoit la paix. Le 20 nous fumes encor dans les aproches, et pour tout malheur nous estions exposées a une pluye epouvantable. Le 23 je fut commandé sur la batterie des mortiers, et comme la pluye continuoit toujours je fus accomdé comme un spiring tiré par la moutarde. Le 25 nous estions dans le vieux retranchement et j'espere que ce seroit la dernière foy que nous sommes entrées: on le dit, et il y a de l'apparence que la ville ce rende en peu a l'autre coté, puisqu'on ne fait plus rien de notre costé. Nous avons de notre regiment 60 tuées et blessées. Quand a ma santé je commence a me trouver plus fort et je souhaite bien d'etre en garnison, puisq. qu'il me faut du repos, on dit que nous viendrons à Schoonhoove etc. — — — — —

Il y a encor une autre nouvelle, — — — c'est que nôtre sollicitour BRAKMAN a fait bancquerocete, ce qui non seulement moy, mais tout le regiment embrasse beaucoup, puisqu'il ny a point d'argent pour payer les soldats. La campagne est au bout, il faut d'argent pour aller en garnison, et y entreuts sans avoir rien, vous pouver considerer comment qu'on est reçu. — — —

— — On a ordonné de transporter tout les incapables a marcher dans hospiteaux, ce qui est un marque que nous decamperons bientôt, et qu'on pense avoir la ville au plus vit.

N°. 12. St. Venant, ce 2 Novembre 1710 (1).

— — Dans l'assaut sur la flesche le capitaine FOURNIER a esté blessé et deux enseinges, et nous avons entre 70 et 80 soldats tuées ou blessées. — — à Dieu je suis pressé et il faut que je retourne au camp, car je ne doute pas d'estre commandé la nuit pour les aproches.

N°. 15. Du camp devant Air, le 6 Novembre 1710.

— — Quand a ma santé je me trouve la la. Quand nôtre regiment fut dans les trancheés le 4 du courant, j'avois pas les forces de mi trouver ayant esté trop fatigué la nuit du 2, car je fus commandé alors dans les aproches. Dans l'assaut fatal du 31 du passo capt. FOURNIER fut legerement blessé, l'Enseigne HOMME dangereusement dans la gorge et DE QUESNOY a ú le bras percé, sans un grand nombre de tuées ou blesseés. Considerez que dans ces derniers jours depuis ma dernière nous avons autant que dans les autres 7 semaines. Nous avons en tout 130 tuées ou blessées. J'espere pourtant que nous aurons bien tôt la ville, ce soir on commencera a faire une batterie de nôtre coté, sur la contrescarpe. Il y a commendé 28 hommes par batt. pour cela, c'est a dire par les 12 bat^l., car 4 qui sont dans les trancheés et 4 qui entrent demain son exemps. 28 hommes de mesme pour les sappes et 7 pour les reserve. On dit que nous nous logerons dans le chemin couvert la nuit.

(1) Uit zijn brief blijkt dat de Buccooy dien dag naar St. Venant was gegaan voor eigene zaken. v. H.

DE VECHTWIJZE DER FRANSCHEN.

Sedert den laatsten oorlog in Italië hebben, zoowel van fransche als duitsche zijde, vele geschriften het licht gezien, met het doel om daarin de oorzaken van de herhaalde overwinningen der verbondenen te ontwikkelen.

Wanneer men in het midden laat, in hoever de verschillende zienswijzen hieromtrent de waarheid nabijkomen, zal echter ééne bewering wel niet ongegrond zijn, dat namelijk in Oostenrijk de sleutel van die overwinningen ten onregte te veel in de taktische vormen, in kleeding, uitrusting en in het algemeen in het materieel wordt gezocht; terwijl, volgens de Franschen, in den geest van het leger — van de aanvoerders af tot den soldaat toe — de kracht ligt die hen ook ditmaal, bij nagenoeg gelijke getalsterkte als die hunner vijanden, deed zegevieren.

Te Darmstadt verscheen onder den titel: *Militärische Betrachtungen des letzten Feldzuges und einige Zustände deutscher Arméén*, eene brochure, waarin vele leerzame waarheden en belangrijke opmerkingen voorkomen, en men zoude verblind moeten zijn omtrent eigen gebreken, om bij het zien blootleggen van die der duitsche legers, niet vele onvolkomenheden op te merken, die ook bij ons bestaan. Maar aan het materieel wordt, volgens ons gevoelen, door den schrijver meer invloed toegekend dan het verdient. Het aantal bataillons per regiment, dat der kompagniën per bataillon, de normaalsterkte der bataillons, naarmate zij uit grenadiers, linie-, of ligte infanterie bestaan, de sterkte der eskadrons, enz. zullen wel evenmin hoofdzaken zijn als de reglementaire formatiën, tot het behalen van overwinningen.

Eene strekking, geheel verschillend van die welke hierboven is aangeduid, heeft eene kleine brochure van latere dagteekening te Frankfort a./M. bij F. B. AUFFARTH uitgegeven, onder den titel: *Eine militärische Denkschrift*, von P. F. C.

De initialen van den schrijver zijn die van PRINS FRIEDRICH CARL VAN Pruisen, kommandant van het 5e arméekorps, wiens manuscript » *Ueber die Kampfweise der Franzosen*, als inhoud eener voordragt voor officieren, in copij van hand tot hand gaande, reeds in veler bezit was en eindelijk in druk werd uitgegeven, hetzij met of zonder voorkennis van Zijne Koninklijke Hoogheid, doch vermeerderd met een voorberigt, van eene gansch eigenaardige strekking, 't welk blijkbaar in oorsprong niets gemeen heeft met het geschrift zelf.

Het boekje bevat slechts weinige beschouwingen, maar is rijk aan gevolgtrekkingen van het hoogste gewigt. Zij zijn gemaakt na een veeljarig onderzoek van mondelinge en schriftelijke bronnen. Wij kunnen het daarom niet genoeg aanbevelen als een van die werken, waarin een belangrijk onderwerp van den tegenwoordigen tijd met zaakkennis en oordeel behandeld is.

De grondstellingen voor het gevecht, waaraan het fransche leger zich houdt, worden in de volgende punten aldus zamengevat:

1. *Aan het reglement en in het algemeen aan de bepalingen voor het exercitie-terrein is men niet langer gebonden, zoodra het leger te veld trekt.* Het gezegde van NAPOLEON, dat men alle 10 jaren zijne taktiek moet veranderen, is in Frankrijk in levende herinnering gebleven. — De grondregels van de taktiek der Franschen, bestaan eenvoudig hierin: » *le soldat français marche toujours en avant.*” — De vorm wordt vooral gewijzigd naar de fouten van den vijand.

2. *De morele sterkte heeft, zoowel bij den generaal als bij den soldaat, doorgaans het overwigt boven de fysieke kracht.* De grootste waarde wordt gehecht aan *le sentiment individuel*. Manoeuvres van twee partijen tegenover elkander hebben nooit plaats; berisping en beoordeeling eener manoeuvre geschiedt nimmer. De generaal wordt door den soldaat beoordeeld naar de morele gave die hij bezit om impulsie en veerkracht te geven en naar de zorg, die hij voor het welzijn van den soldaat over heeft.

3. *Tegen troepen die niet met vaardigheid manoeuvreren* (bijv. de Kabijnen), moet men, in het algemeen, *gesloten blijven*, omdat zij gewoonlijk stout en ondernemend zijn. *Tegen troepen evenwel, die streng aan vormen hechten* en die volgens de regelen van het onderwijs te werk gaan, *vrchte men in uitgebreide orde en met tirailleurs.*

4. *Geene passieve verdediging*, maar zelfs daár, waar men in eenen defensieven toestand verkeert, *offensief handelen*, is eene der merkbaarste grondstellingen der Franschen, en werd vooral in hunne laatste veldtogten het meest toegepast, o. a. te Montebello. De maarschalk BUGEAUD stelde dit beginsel overal op den voorgrond. — De fransche soldaat weet, dat

het gevaar voor 's vijands geweervuur afneemt, wanneer men hem zeer kort genaderd is, omdat hij dan door overhaasting slecht schiet. Deze omstandigheid noopt bij verdediging eveneens tot eenen tegenaanval, wanneer de vijand op 100 à 150 passen genaderd en het voorliggende terrein dezen aanval niet verhindert. Voordeeliger en minder tijdverderend is het gevangen te maken dan te dooden.

5. *Het tiraileren* is slechts noodhulp. Daar het tijdroovend is en tot geene beslissing leidt, moet men er slechts gebruik van maken wanneer men zelf wil. Indien eene vijandelijke tirailleurlinie hinderlijk is, moet men haar in de flank bedreigen en aanvallen, of haar in den looppas, zonder te schieten, doorbreken.

6. *De hevigheid van den eersten aanval* is eene nationale eigenschap van het fransche karakter. — Keurtroepen, die bij de bataillons $\frac{1}{3}$ van de geheele sterkte uitmaken, openen gewoonlijk het gevecht. — Bij den aanval houdt men zich niet op met schieten. — De aanval en verdediging van terreinvoorwerpen geschiedt zeer stelselmatig.

Enige beschouwingen hebben wij verkort uit het naschrift der brochure overgenomen, om de aangegeven middelen te doen kennen, welke tegen het leger der Franschen in werking moeten gebragt worden, om hen, in geval van oorlog, met voordeel te kunnen bevechten.

Tegenover de Franschen zal men de meeste kans hebben met kracht op te treden, wanneer in de eerste plaats, reeds in tijd van vrede, elk individu, tot het leger behoorende, tot de grootste strijdvaardigheid wordt opgeleid. Verder moeten aan het hoofd van het leger en van deszelfs groote onderdeelen mannen geplaatst zijn, die volkomen de kunst verstaan om de drie wapens vereenigd te doen werken. Eindelijk moeten zoowel de wapensoorten als de taktische vormen zoodanig worden aangewend als tegenover de Franschen, in verschillende omstandigheden, zal noodig zijn.

De volle waarde van den krijgsman bij ieder soldaat te wenschen, is een moeilijk te bereiken ideaal, maar veel kan toch verkregen worden met aanhoudende inspanning, zelfs bij minder dan drie jaren diensttijd. Die waarde moet voornamelijk verkregen worden door morele drijfveeren, door op de zielskrachten van den soldaat te werken; want ook hij bestaat uit verstand, ziel en ligchaam, en hoewel de ligchaamskracht meer in aanmerking komt, naarmate het individu eene geringere plaats in het leger bekleedt, is het ontwikkelen der ligchaamskrachten niet toereikend, wanneer den man dapperheid, liefde voor koning en vaderland, gehechtheid aan zijne meerderen, aan zijne kameraden, trouw aan zijn vaandel ontbreken, wanneer hij niet genoeg eergevoel, eerzucht, wilskracht en zelfopoffering bezit.

Tot lichamelijke vorming van den soldaat behoort niet alleen het exerceren, schieten, bivouacqueren, de gymnastiek, het bajonetvechten, loopen, zwemmen, maar vooral oefening in marschvaardigheid, het snel en ver marscheren. Door dit alles wordt zijn persoonlijke moed, zijn zelfvertrouwen tot overmoed ontwikkeld; zijne wilskracht en besluitvaardigheid versterkt, zijne eerezucht geprikkeld.

Bij het onderrigt worde steeds op verstandsontwikkeling gewerkt; bij velddienst-oefeningen en manoeuvres zullen hem de toestanden, waarin hij kan komen, aanschouwelijk worden gemaakt, en zal hij nu en dan op de proef worden gesteld, opdat hij zich leere redden. De tirailleur-oefeningen zijn een geschikt middel waaraan men de opleiding van den troep kan toetsen.

Bij de instructie kan veel gedaan worden, wanneer men den soldaat zijne plichten en regten leert, als hij op wacht, te velde of in kantonnementen is, hem daarbij steeds zijne gewigtige bestemming eenmaal voor koning en vaderland te vechten, te overwinnen of roemrijk te vallen, onder het oog brengt. Bij elke gelegenheid moeten die edele hartstogten gevoed en aangekweekt worden. De soldaat moet zijne waarde voelen als nuttig lid in de maatschappij en in gemoede kunnen zeggen: *Ah! le noble état, que d'être soldat.*

Zoo moet aan de opvoeding van den soldaat met den meesten ijver gewerkt worden. Alle militaire eigenschappen moeten in hem ontwaken, tot dat hij op een standpunt wordt gebragt dat hij dapper is, dewijl niets anders in zijn hart ligt, dewijl hij levendig gevoelt, dat het de grootste schande is zich ongekwetst gevangen te geven. Vooral den kavallerist moet men tot het bewustzijn brengen, dat hij zich nimmer overgeeft, zoolang hij nog in den zadel zit.

Ziedaar een veld, waarop de werkring der officieren, in de compagnie en het eskadron, eene grootere ruimte kan innemen en waarvoor loon naar werken volop zal ontvangen worden; want de soldaat zal het zijnen officieren door liefde en trouw vergelden, wanneer zij zich met hem als met eenen vriend bemoeijen.

Wat de taktische vormen betreft, kan veel voor den vijand uitgevoerd worden, wat niet in de reglementen is voorgeschreven, en dus zonder veranderingen in reglementen. Ook hier bestaat gewoonte en mode, en te regt zegt de ridder FOLARD: »De meeste menschen, die zonder nadenken leven, worden door de gewoonte zoo zeer beheerscht, dat zij over alles wat daartegen druischt zich boos maken of zich beleedigd gevoelen. Alle bewijzen, de sterkste en dringendste gronden, de klaarste waarheden zijn

voor hen naauwelijks waarschijnlijk: al bevestigt men ze ook door getuigen, zij zijn er toch niet mede tevreden. Wat moet men met zulke menschen beginnen? Men moet hen, zal men zeggen, met iets nadrukkelijkers bevredigen. Men moet hun daden en voorbeelden voor oogen leggen van groote mannen, die dat in uitoefening hebben gebracht wat wij voorstaan. We willen hen dus aan die zijde aantasten, daar wij van den anderen kant niets uitrigten. God geve dat ze ook dit niet in twijfel trekken; want in zulke gevallen is het nacht op vollen middag, zegt HORATIUS." Vele gevolgtrekkingen zijn daaruit af te leiden.

Een taktische vorm, die bijzonder buigzaam is, veel verscheidenheid veroorlooft en gemakkelijker dan eenige andere formatie het toepassen van de grondbeginselen, hierboven ontwikkeld, toelaat en er zelfs bij voorkeur toe uitnodigt, is de zoogenaamde formatie met voorgeschoven kompagnien (*Vortreffen*). Het denkbeeld is, dat elk bataillon van de eerste linie, overal waar het terrein daartoe geschikt is, en dit zal bijna doorgaans het geval zijn, 1 of 2 kompagnien in eene voorwaartsche stelling plaatst. Dit vooruitgeschoven gedeelte is geene voorhoede, heeft ook geen afzonderlijken bevelhebber, maar elk der kompagnien van dat gedeelte is onmiddellijk afhankelijk van het bataillon waartoe zij behoort. Deze detachering heeft aldus niet het karakter van verzwakking, dat er anders aan gehecht wordt en is slechts in zoover eene detachering als de soutien zulks bij het tiraileren is. De bataillons-kommandant moet zelf beoordeelen, of hij eerst slechts eene of twee kompagnien, en welke hij op die wijze wil bezigen. De behoefte alleen beslist hierover. Hierdoor zal tevens beslist worden, of, in den verderen loop van het gevecht, de vaandel-kompagnie of andere kompagnien de voorgeschovene volgen of deze in de positie zullen opnemen, of wel, voorwaarts doortrekkende, tot den aanval moeten overgaan. In het laatste geval zullen de tirailleurs, die van de vooruitgeschoven kompagnien zijn uitgezwermd, zich gevoegelijk bij het gros van het bataillon als tirailleur in de tusschenruimten opstellen, terwijl de gesloten liniën der voorste kompagnien bij de oplossing, hetzij in het bataillon plaats nemen, of den aanval in de flank mededoen, of eindelijk als échelons daarachter volgen of blijven staan.

Wanneer het de bedoeling is den vijand met een salvo te ontvangen, zoo verdient aanbeveling een depløijement in linie op vier gelederen, waarbij de voorste gelederen nederknielen. De tusschenruimten, hierdoor ontstaan, kunnen door kompagnien of halve bataillons van de tweede linie worden aangevuld. In het gebruik van het standvizier zelfs tot op 450 passen, ligt het eenige middel om den ouden misslag, die zich steeds vernieuwt — het

te hoog schieten — te vermijden. Om echter de trefkans nog te verhoogen, behoort bij het kommando het punt genoemd te worden waarop gemikt moet worden, bijv. »op de knie», en dit lager aanduiden dan het eigenlijk is.

Men zoek nimmer door het tirailleurvuur eene beslissing te verkrijgen; slechts van salvo's is eene groote uitwerking, — door bajonetaanvallen eene beslissing te verwachten. De vechtwijze *en tirailleur* moet als inleiding tot den aanval, dezen slechts onmiddellijk voorafgaan, en niet langer duren dan tot het tasten en voelen noodzakelijk is. Men moet zich van het tiraileren bedienen als van een dieplood en als sluijer voor zijne eigene maatregelen, maar niet tot dekking voor besluiteloosheid. Overwinnen kan men in den regel slechts, door op den vijand terrein te winnen, in het oprukken en aangrijpen.

De aanval kan in verschillende vormen gedaan worden. De aanval in zwermen, in snellen aanloop door tirailleurs en kleine troepen, zal waarschijnlijk dikwijls voorkomen, omdat het zeer natuurlijk is, dat men het eerst gebruikt wat men het dichtste bij de hand heeft. *FREDERIK de Groot*e gaf in dien geest zijne instructiën aan de regimenten ligte infanterie.

VLUGTIGE BLIKKEN OP HET KRIJGSWEZEN VAN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD.

Naar aanleiding van : de *Nieuwere Wapenleer* door JOSEPH SCHMOELZL ,
vertaald door A. G. KEMPERS.

(Vervolg van N°. 9 , Bladz. 407.)

Ten slotte moeten wij nog een oogenblik stilstaan bij de stalen kanons , ook voor vesting- en kustgebruik , waarover reeds sedert geruimen tijd , in verschillende tijdschriften veel goeds is gezegd. De deugdzaamheid , sterkte en veerkrachtigheid van het gegoten staal is boven allen twijfel verheven ; SCHMOELZL voert er eenige voorbeelden van aan , niet alleen in zijne *Wapenleer* , maar meer bepaald in het later uitgegeven werk „*die gezogene Kanone* ,” waarin men leest , dat te Munchen een stalen 6 C^{m} 2000 schoten met koude en gloeiende kogels en kartetsen , te Vincennes een 12 C^{m} 3000 schoten uithield ; zij bleven daarna nog even glad en zuiver als voor dat zij gebruikt waren. Het laatste kanon hood zelfs volkomen weêrstand aan eene proef *à outrance* van 3 schoten met 6 kilogr. kruidlading , zonder dat men met de *etoile-mobile* eenige verandering in de ziel bemerkte.

ARMSTRONG'S en WHITWORTH'S geschut tegen het stalen geschut van gelijk kaliber vergelijkende , en wat van de prijzen bekend is , in aanmerking nemende , zoo schijnt het laatste te verkiezen. Hierbij komt nogtans eene bedenking , zij is deze : Aangezien de weinige fabrieken , welke in staat zijn zulk stalen geschut te leveren , zou er een geruime tijd moeten verloopen , alvorens men , het stelsel eens aangenomen zijnde , over een eenigzins genoegzamen voorraad kon beschikken , naardien de fabrickanten reeds tegenwoordig op verre na niet kunnen voldoen aan de bestellingen van wege verschillende duitsche staten. Dit mag wel de reden zijn , waaraan moet toegeschreven

worden, dat Frankrijk, in plaats van met stalen, slechts met bronzen kanons op het oorlogstoneel is kunnen verschijnen.

De *Allg. Milit. Zeitung* toch berigtte reeds het vorige jaar uit Frankrijk: »De artillerie-school te la Fère, heeft zich voor de doeltreffendheid van het systema van getrokken kanons verklaard, die ook in de geheele artillerie zullen worden ingevoerd. Het gietstaal wordt als het metaal genoemd, dat het best aan de eischen van het nieuwe stelsel zal bevredigen. De verandering van het artillerie-materieel zou Frankrijk niets kosten, dewijl de 80 millioen francs, welke de waarde van het bronzen geschut uitmaken, de kosten van het nieuwe materieel dekken.»

Dit laatste is zeker eenigzins overdreven, doch er blijkt genoeg uit, dat het bronzen getrokken geschut slechts als overgang te beschouwen is tot een beter systema van stalen kanons, die tegen viermaal zooveel schoten bestand zijn als de bronzen.

Het schijnt dat het frausche oorlogsbestuur, vóór het begin van den oorlog, te vergeefs eene bestelling van 200 kanons bij den fabrikant KRUPP te Essen gedaan heeft. Volgens de *Allg. Milit. Zeitung* heeft zelfs Engeland aldaar, in het laatst van het vorige jaar, eene bestelling voor 500 kanonnen gedaan. Daar wordt thans gewerkt met 161 smelt-, gloei- en cementatie-ovens, 12 stoommachines van 4 tot 100 paardenkracht, 7 stoomhamers van 7 tot 150 centenaren, 2 hefhamers (*Aufwerfhammern*) van 10 tot 20 centenaren, 1 smeedhamer met steel van 16000 kilogr., 10 boormachines, 57 draaibanken, 18 draaimachines, enz., enz., en 1000 arbeiders, waardoor de jaarlijksehe productie tot 7 millioenen pfund gietstaal is gestegen. Het leveren van voortreffelijke stalen voorwerpen is de voornaamste bestemming der fabriek van KRUPP; het geschut wordt min of meer als bijzaak beschouwd. Onder anderen munten uit de stalen radbanden met flens voor spoorwagens; deze worden uit een stuk zonder lasch verkregen. De fijne poleering van de ziel der stalen vuurmonden, wordt verkregen door slijping met amaril en olie op lood. De boor en het stuk draaijen daarbij in tegen-gestelde rigtingen en zeer snel. Voor een 12 cm bijv. doet het kanon 400 en de boor 80 omwentelingen in de minuut. Deze fabriek is met die van OTTO GRUBITZ te Karlswerk bij Neustadt-Eberswalde, in Pruissen, de eenige van dien aard welke in Duitschland voor als nog bestaat. Het gietstaal van GRUBITZ wordt uitsluitend vervaardigd uit best Zweedsch magneetstaaf-ijzer, voor welks homogeniteit bij kontrakten wordt gewaarborgd. Stukken van 50 à 60 centenaren kunnen er gegoten worden; en tot verwerken van gegoten staven dienen, behalve 2 door water gedreven smeedhamers, stoomhamers van 6 tot 50 centenaren en een stoomhamer, door hooge drukking

werkende op een aanbeeld van 100 centenaren gewigt. Uit deze fabriek ontvangt Oostenrijk een gedeelte der stalen kanons, welke in de artilleriewerkplaatsen voltooid worden, en waarvan de uitwerking (24 L^{re}) gezegd wordt niet voor die der Armstrong-kanons te wijken. Ook Wurtemberg heeft een 6 L^{re} uit dezelfde fabriek ontvangen.

Terwijl het eene algemeen erkende, dringende noodzakelijkheid is, tot bewapening der vestingen en kusten, zoo spoedig mogelijk van getrokken geschut van zwaar kaliber voorzien te zijn, en er betrekkelijk weinig bronzen vuurmonden in de vestingen voorhanden zijn om tot getrokken kanons in te rigten, gelooven wij dat het zeer wenschelijk is, ook kanons van homogeen ijzer en staal te doen vervaardigen. Dit metaal is even geschikt als elk ander, en dezelfde projectielen kunnen dienen tot bronzen, homogeen ijzeren en stalen kanons van hetzelfde kaliber.

Het harder maken van het brons, door toevoeging van tin of zink, is met goed gevolg in Rusland beproefd, doch in andere landen heeft dit niet voldaan. Het aluminium-brons, dat men als iets nieuws heeft willen aanprijzen, is een zeer duur metaal, daar het f 7 per pond kost.

Het ijzeren geschut zal voortaan geheel onvoldoende zijn tot belegering-, vesting- en kustartillerie. Oude ijzeren kanons inwendig van trekken te voorzien en uitwendig met banden van staafijzer te omwinden, is in Engeland met slecht gevolg bekroond geworden, en daarmede schijnt men ook in Frankrijk niet wel te slagen.

Het omringen met ijzeren banden (*cercleren*), wordt thans ook door onze marine beproefd. Het scheuren volgens de lengte, zal daardoor voorkomen en de bediening dus minder gevaarlijk kunnen worden. Maar de druk dien de kulas ondergaat en waardoor dit gedeelte met het bodemstuk van achter de tappen wordt afgerukt, wordt door het cercleren weinig of niet tegengegaan. Deze bewerking zou dus vooral dan dienstig zijn, wanneer, zooals MALLET en anderen hebben voorgesteld, de tappen aan den kulas aangebragt werden, en het geheele stuk daardoor dus tegengehouden werd. Vooral bij getrokken geschut zal de werking volgens de lengte-as grooter worden. Nog heeft men in Engeland voorgesteld, en, naar wij meenen, ook reeds beproefd, om geschut met ijzerdraad te omwikkelen; de spanning van elke laag voegt dan zijn' wederstand bij dien der onderste lagen, en kan werktuigelijk bij het omwinden geregeld worden; beter en gemakkelijker, naar het ons voorkomt, dan bij het cercleren met zware banden, die op de juiste temperatuur moeten omgelegd worden. Zie hierover onder anderen: *Uittreksels uit vreemde tijdschriften, uitgegeven door het Koninkl. Instit. van Ingen.* 1859—60, N $^{\circ}$. 4, Mei en J. P. DELPRAT, in de verslagen en

mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Afdeling Natuurkunde, Deel X, bladz. 70.

Wanneer geen fabrikanten te vinden zijn voor de noodige nieuwe kanons, zal men wel van staatswege tot maatregelen moeten overgaan, om tot eene bewapening te komen, die voldoet aan de eischen van den tijd. Het kulasladend geschut is voor vele gevallen wenschelijk, bijv. voor geschut, dat bestemd is tot gebruik in de 3^e parallel, voor grachtsverdediging, enz., waarbij, daarentegen, getrokken geschut minder noodzakelijk schijnt. Op kustbatterijen zal het getrokken geschut wel steeds de nuttigste aanwending hebben, daar het bereiken van groote afstanden, snelheid, juistheid en indringingsvermogen bij schieten en werpen, hier eene hoofdzaak zijn.

Na de draagbare wapenen als eerste, het grof geschut als tweede hoofd-deel der wapenleer van JOSEPH SCHMOELZL, volgt ten slotte het derde hoofd-deel: de oorlogsvuurpijlen. Men beschouwe hen daarom geenszins als IMPEDIMENTA van het heirleger der vernielingswerktuigen, noch als paria's, die geen burgerregt in de maatschappij der oorlogswapenen verdienen, maar veeleer als een *mixtum compositum* tusschen draagbare wapenen en grof geschut, als een mengsel dat nog in gisting is, om daarna in de *pharmacopaea*, voor alle landen, als praeparaat tot vernieling gerangschikt te worden.

Wij nemen de gewone zamenstelling der oorlogsvuurpijlen, uit: de huls, de sas, de lat en het projectiel bestaande, als genoeg bekend aan, en zullen dus over hunne algemeene inrigting weinig in het midden brengen.

Het voortdrijven van den vuurpijl geschiedt, door de sas die zich in de huls bevindt, aan de opene achterzijde te ontsteken. De voortdrijvende kracht uit de sas ontwikkeld, brengt alsdan den pijl in beweging; de wederstand der lucht wordt overwonnen en de snelheid van den voortgeworpen pijl neemt steeds toe, tot dat de drijfsas is uitgebrand, waarna hij het overige gedeelte zijner baan met afnemende snelheid aflegt.

Algemeene eigenschappen, welke de vuurpijlen moeten bezitten, zijn: voldoende sterkte der huls, — gewoonlijk van geslagen ijzerblik vervaardigd, — om weêrstand te bieden tegen den gasdruk door de sas ontwikkeld; het niet te snel verbranden, en vooral de zeer gelijkmatige verbranding der sas. Laatstgenoemde eigenschappen, die van zeer veel belang zijn, worden verkregen door de sas uit een mengsel zamen te stellen, dat meer zwavel en kool bevat dan het buskruid, en door haar tot de grootst mogelijke en gelijkmatige vastheid en digtheid te brengen, waartoe men tegenwoordig, overal waar men eenigzins op de hoogte der zaak is gebleven, hydraulische persen aanwendt. Het is bovendien gebleken, dat het massief volpersen en daarna

uitboren een hoofdvoorwaarde is voor de goede vervaardiging. De sas moet over een gedeelte harer lengte uitgeboord worden en de boring in diepte en middellijn evenredig zijn met het gewigt en het kaliber van den vuurpijl, zoodat er genoeg gas wordt ontwikkeld, om de traagheid van het geheele ligchaam te overwinnen, zonder dat door te veel gelijktijdige gasontwikkeling de huls springt, en zonder dat de tering — het niet uitgeboorde gedeelte der sas — voor uit de huls wordt gedreven. De tering draagt niets bij tot de snelheid van den pijl, zoodra het uitgeboorde gedeelte der drijfsas verbrand is; opzettelijke proeven hebben aangetoond, dat te groote teringen, als de overmaat uit klei of uit sas bestond, geen verschil in snelheid gaven. De teringen worden geheel uit de sas zelve gevormd, voor het gemak der vervaardiging.

De ontsteking der oorlogsvuurpijlen geschiedt somtijds door een zundgat in de huls, met behulp van een slagpijpe en geweeslot. Men heeft ook wrijvingspijpen met goed gevolg daartoe aangewend.

Overeenkomstig het beoogde doel worden de projectielen of spitsen, welke aan de voorzijde van de huls bevestigd en met deze voortbewogen worden, bij de vervaardiging gekozen; men onderscheidt de vuurpijlen aldus in: kogel-, granaat-, bom-, kartets-, shrapnel-, brand-, licht- en seinpijlen.

De lat eindelijk dient om het buitelen van den pijl te beletten en om zijne rigting te verzekeren, vooral in het eerste oogenblik der verbranding van de sas, zoolang hare zijdelingsche drukkingen op de binnenwanden der huls nog niet in evenwigt zijn. De lat, aan den vuurpijl verbonden, doet, terwijl deze zich beweegt, nagenoeg dezelfde uitwerking tegen den luchtdruk, als het roer van een schip tegen den stroom van het water. De juiste plaatsing der latten en hare zuivere regte gedaante tracht men door werktuigen zoo naauwkeurig mogelijk te verzekeren. Algemeen is men tegenwoordig tot de overtuiging gekomen, dat de latten niet ter zijde, maar juist in de verlengde pijlas moet geplaatst worden.

De vuurpijlen verschillen eenigzins wat hunne inrigting, de zamenstelling der sas, de boring, de ligging van het zwaartepunt, enz. betreft. Bij de Engelsche en Zweedsche pijlen, die volgens het CONGREVE-stelsel vervaardigd zijn, is het projectiel in de huls ingesloten en de lat achteraan geschroefd.

In Oostenrijk, daarentegen, werd het door den Deenschen kapitein SCHUMACHER aangegeven denkbeeld, om het projectiel niet in de huls op te nemen, door den veldtuigmeester AUGUSTIN verder toegepast en verbeterd, aldaar op eene grootere schaal dan elders ingevoerd, en ook in Pruissen, Rusland, Frankrijk en Griekenland nagevolgd. De lat wordt daar in een kegelvormig huisje aan de huls bevestigd. Wanneer deze vuurpijlen, waarbij de huls

slechts dient als drager van het projectiel, bestemd zijn om geschoten te worden, is hunne inrigting zoodanig, dat het projectiel op een bepaald oogenblik van het overige gescheiden wordt; moet men den pijl werpen of doen ricochetteren, dan blijft het projectiel, door eene steviger verbinding, met de huls en lat vereenigd.

De toestellen, waarvan men zich bedient om de vuurpijlen te schieten of te werpen, vuurpijl-bokken, — gestellen, — affuiten, zijn meestal draagbaar en bestaan uit een metalen koker die op drie pooten rust. In vroegere tijden, toen men het grootte voordeel der vuurpijlen niet goed inzag, de ligte vervoerbaarheid namelijk, alsmede de mogelijkheid om ze te brengen op plaatsen en door wegen ontoegankelijk voor eenig soort van werktuig, werden tot het afvuren der pijlen soorten van kleine affuiten gebezigd; nog onoordeelkundiger waren de zoogenaamde orgelaffuiten, waarop 4 tot 20 buizen vereenigd zijn, naar gelang van het kaliber der vuurpijlen van 5, 6, 12 of 24 \mathcal{L} . Dergelijke inrigtingen behooren sedert lang tot de geschiedenis. De fransche veld-vuurpijlbok heeft eveneens eene ijzeren buis, die geplaatst wordt op een driehoek, welke veel overeenkomst heeft met dien van een landmeetinstrument, en waarop de koker, in het midden bevestigd, zoowel in een vertikaal als in een horizontaal vlak beweegbaar is. De belegerings- en scheepsbokken zijn zwaarder en grooter. Voor gebruik in sloepen hebben de Russen een dwarsscheeps liggenden balk, aan wiens buitenboords uitstekende einden de vuurpijlen bevestigd worden. De vuurstraal wordt daardoor onschadelijk voor het vaartuig.

De vuurpijlbokken voor het stelsel SCHUMACHER-AUGUSTIN, zijn eenvoudiger en ligter, dewijl daarbij de koker vervangen is door eene goot die slechts tot geleider van de lat dient.

V.

(Wordt vervolgd.)

STOOMWAPENEN.

(INGEZONDEN.)

Bij het doorbladeren van de: *Dictionnaire de l'armée de terre*, door BARDIN, vonden wij een artikel over de *stoomwapenen*; wij hebben er het belangrijkste nit overgenomen, in de hoop dat de Redactie van den *Militaire-Spectator* het in haar Tijdschrift zal willen opnemen.

De stoomwapenen zijn wapenen waaruit de projectielen door middel van stoom geschoten of geworpen worden, even als dit bij andere wapenen door de uitwerking van het buskruidgas of door de ontspanning van zamengeperste lucht plaats heeft.

De eerste proeven met stoomwapenen zijn genomen in 1768 te Parijs; men werd echter al dadelijk afgeschrikt, omdat men de snelheid van de kar of wagen, waarop de wapenen geplaatst waren, en die eveneens door stoom voortgedreven werd, niet kon temperen, en deze met een vreeselijk geweld tegen een der muren van het arsenaal teregtkwam en dien muur geheel verbrijzelde.

In het begin van deze eeuw stelde de generaal CHASSELOUP voor, om stoomwerktuigen te gebruiken tot het daarstellen van wapenen, die door de persing van water zouden werken (de zoogenaamde *armes inondantes*) (1); hij wilde ze voornamelijk doen dienen tegen de bekrooning van den bedekten weg.

GIRARD, gewezen officier der genie en luitenant bij den generalen staf, is de eerste Franschman, die zich met de vervaardiging van stoomwapenen heeft beziggehouden. Hij had een toestel uitgedacht, dat op een kar of wagen geplaatst werd, en waarvan de grootste afmeting ongeveer drie Nedellen was; hierbij behoorden twee kaissons, de een voor de projectielen en

(1) Omtrent de *armes inondantes* zegt BARDIN alleen: *l'arme inondante*, est une sorte d'arme mécanique qui a donné aux Américains l'idée de certaines armes à vapeur. Les armes inondantes consistaient en pompes noyantes, en réservoirs à écluses, produisant des jaillissements, ou des chûtes d'eau. On trouve la critique de ce moyen défensif et de ce projet qui eut peu de suite dans l'ouvrage intitulé: *Conseil de guerre privé sur l'événement de Gibraltar*, en 1782, publié à Paris, en 1783; on y disait ironiquement que de grandes seringues allaient suffire aux *Faubans modernes*.

de andere voor de steenkolen; de schutters konden er bovendien op plaats nemen. De toestel bestond uit eenen stoomketel en zes geweerloopen die aan de kamer konden geopend worden; hierboven was een trechter aangebragt, gevuld met kogels, die door de werking van eenen zwengel tegelijkertijd met den stoom in de loopen gedreven werden. Door den zwengel langzaam te bewegen werd de spankracht van den stoom grooter, en dien ten gevolge vermeerderde de aanvankelijke snelheid, de schootsverheid en het indringingsvermogen. Door eene snelle beweging van den zwengel, daarentegen, verminderde de aanvankelijke snelheid enz., maar het aantal schoten vermeerderde; in den regel schoot men met dit werktuig 900 kogels in de minuut, en tot op een' afstand van 400 passen. Bij eene der genomen proeven werd een zware eiken plaat van 1 palm dikte, in een oogenblik geheel tot stof geschoten (*pulvérisé*) (1).

In 1814 zouden er ter verdediging van Parijs, werktuigen, volgens bovenstaand stelsel vervaardigd, aangewend worden; zij konden echter niet meer bij tijds afgeleverd worden, en zijn vernietigd.

In 1816, liet BESNETZNI, inspecteur der gebouwen te Weenen, een stoomwapen vervaardigen, dat op een onderstel met twee raderen rustte, en door één man getrokken kon worden; dit werktuig droeg 2000 kogels en alle verdere benoodigdheden, en schoot 250 kogels in de minuut.

De beroemde Amerikaansche werktuigkundige PERKINS heeft later vele verbeteringen aan en nieuwe toepassingen op de reeds bestaande stoomwapenen gemaakt; vooral legde hij er zich op toe om ze van kleineren omvang en ligter te maken, en vervaardigde hij in 1825 een stoomwapen waarmede hij de volgende uitkomsten verkreeg:

Het wapen schoot 800 kogels in de minuut, en doorboorde, op eenen afstand van 70 Ned. ellen, 3 dennenplanken, ieder 4 duim dik en op een' onderlingen afstand van 2,5 duim. De spankracht van den stoom die de kogels voortdreef was 550 kilogrammen op den vierkanten duim.

Volgens de berekeningen van den Heer PERKINS, zou een 4 ^e (une pièce de quatre), op dezelfde wijze aangewend, niet meer dan 1 pond steenkolen vereischen om er dezelfde uitwerking mede te verkrijgen als met 8 pond buskruit, en hij vermeende dat een kanon, volgens zijn stelsel ingerigt, niet meer zou kosten dan een gewoon kanon van hetzelfde kaliber, en dezelfde uitwerking zou doen als 20 van deze laatste.

Proeven, in 1825 te Londen genomen, in tegenwoordigheid van CONGRÈVE, hebben bewezen, dat twee paarden voldoende waren, om de door PERKINS

(1) De afstand waarop geschoten werd, wordt evenwel niet opgegeven. W.

vervaardigde toestellen, met de projectilen, te trekken; en de nieuwspapieren van dien tijd vermelden, dat de uitwerking van een kanon à la Perkins gelijk stond met die van 10 gewone stukken.

Op kosten van den Koning van Frankrijk, zijn in 1828 te Greenwich, en later in hetzelfde jaar te Vincennes, proeven genomen met een geweer en met een' 4 R^{es}, beiden volgens het stelsel PERKINS. Het kanon deed 60 en het geweer 100 tot 1000 schoten in de minuut (1).

Deze proeven schijnen evenwel niet voldaan te hebben, en langzamerhand zijn de stoomwapens in vergetelheid geraakt; dit is te meer te betreuren, omdat het misschien thans, nu de kennis van alles wat op het stoomwezen betrekking heeft zulke reuzenschreden voorwaarts heeft gedaan, mogelijk ware, door aan te brengen verbeteringen, van de stoomwapenen, althans geduchte verdedigingswapenen in vestingen of op oorlogs-stoomvaartuigen te maken.

De werken, die men omtrent de stoomwapenen kon raadplegen, zijn: *Annales militaires* (1819), BONAPARTE (NAPOLÉON LOUIS), DARÇON, FOISSAC, PAIXHANS (1821), MONTGÉRY, RÉVÉRONI (1826), *Annales de l'Industrie* (1824), *Journal des sciences militaires* (1825 en 1826), *Spectateur militaire* (Mai 1827) en Dl. XVII, Bl. 479.

J. H. W.

BESCHRIJVING VAN EEN VERBANDRANSEL.

(Met eene Afbeelding.)

Sedert langen tijd gevoelen de officieren van gezondheid bij de bataillons infanterie dienstdoende, behoefte aan een doeltreffend middel, om de noodige verbandbehoeften en geneesmiddelen met zich mede te voeren, wanneer hunne tegenwoordigheid bij de oefeningen van genoemd wapen vereischt wordt. In tegenoverstelling van onze collega's bij de kavallerie, wien sacoches d'officiers de santé en sacoches d'ambulance ten gebruike afgestaan zijn, bezitten wij niets van dien aard. Dit deed mij besluiten de proef te nemen, in hoeverre een gewone ransel, op eene min kostbare wijze in een verbandransel zou zijn te veranderen. Na een tal van moeilijkheden overwonnen

(1) Het komt ons waarschijnlijker voor, dat men bij die proeven, in plaats van één geweer, een toestel voorzien van 6 of meer geweerloopen, gebezigd heeft.

te hebben, was ik, mij moeiten en onkosten getroostende, in de overtuiging van nuttig te zijn, daarmede kort voor den aanvang van het kamp gereed. Den Inspecteur van de geneeskundige dienst der landmagt, op den 17den Augustus met den door mij zamengestellten verbandransel bekend gemaakt hebbende, gaf Zijne Exc. de Heer Minister van Oorlog, op voorstel van den Heer Inspecteur voornoemd, den last, om den ransel in het kamp te beproeven. Ik maakte mij de opmerkingen van eenigen mijner collega's ten nutte, veranderde wat mij zelf minder doeltreffend voorkwam en ben op deze wijze thans tot een geheel gekomen, dat, naar mijne bescheidene meening, de vereischten in zich vereenigt, welke een verbandransel moet bezitten, t. w., praktische bruikbaarheid en eenvoudigheid. In hoeverre mijne pogingen gelukt zijn, laat ik aan het oordeel van den lezer over, dien ik eene beschrijving aanbied van een *verbandransel*.

In den ransel is een van stevig blik vervaardigd kastje geplaatst, dat aan de voorzijde geheel open, door een stevig blikken tusschenschot in twee ongelijke ruimten verdeeld is. De kleinste ruimte, ter linker zijde, bevat eene goed sluitende blikken bus (Fig. 2 A), waarin zich twaalf gipszwachtels, met eene laag gips bedekt, bevinden. Deze bus is 15 Ned. duim hoog, 8 Ned. duim breed en $9\frac{1}{2}$ Ned. duim diep. In de grootste ruimte is ter regter zijde een in vier hokjes verdeeld blikken bakje (Fig. 2 B) bevestigd, ter opneming van vier twee-ons-glazen stopfleschjes, gevuld met: vinum opii aromaticum, spiritus melissae compositus, acid acetic concentratum en oleum olivarum. (Fleschjes, gevuld met ammonia liquida en aether sulphuricus alcoholicus, konden in den ransel gemist worden, daar zij reeds in onze Giberne-trousse voorhanden zijn). De nu overblijvende ruimte is grootendeels gevuld met 6 Ned. ons zwachtels van verschillende lengte en breedte, doch bevat ter linker zijde nog: een blikken koker met twee rollen kleefpleister (Fig. 2 D), twee veld- en één schroeftourniquet, een kopglas met sponsje, een in elkander schuivende, in een doos geplaatste tinnen beker (Fig. 2 C) (Engelsch model), en in het midden acht doekverbanden van MAJOR van verschillende grootte.

Tegen de binnenzijde van den voorwand van den ransel is een stevig stuk linnen zoodanig aangebragt, dat daardoor met den voorwand een van boven open zak ontstaat, die in twee gelijke afdeelingen verdeeld is. De linker afdeeling (Fig. 2 E) bevat 2 Ned. ons pluksel, de regter (Fig. 2 F) behalve 4 Ned. ons kompressen, drie suspensoria, drie lijfverbanden en drie T-verbanden.

Tusschen de zijstukken van den ransel en het kastje bevinden zich links vier stevige houten spalken, regts een lederen tasch, inhoudende: een kogel-

tang, 50 insekten-spelden in een houten kokertje, een brief spelden, eene streng koordzijde, een rolletje was en zwam.

In de klep van den ransel is verder een lederen tasch (Fig. 2 G) vastgemaakt, waarin het model-kistje met heelkundige instrumenten geborgen wordt, en waarop zich vier lederen passanten bevinden, twee aan de voor- en twee aan de achterzijde, waartusschen zes spalken gestoken zijn. De ransel wordt op de gewone wijze digtgemaakt, alleen vervalt de middenriem, in welks plaats eene inrigting is aangebragt, waardoor de ransel bovendien door een koperen hangslotje kan gesloten worden (Fig. I).

De verbandransels, in andere landen ingevoerd, missen allen het middel, om water mede te voeren. Daar water niet alleen tot laving van den gekwetsten, maar ook voor het zuiveren van wonden enz., enz., dringend noodzakelijk is, zoo ben ik op het denkbeeld gekomen om op den verbandransel even als den rokzak op een gewonen ransel, eene daarmede in vorm overeenkomende blikken waterflesch te bevestigen, die over een derde van hare lengte door een blikken verbandbakje is omgeven (Fig. I A). Dit verbandbakje bevat tevens twee sponsen; de waterflesch ongeveer 1½ liter water. De ransel met gevulde waterflesch weegt 8,5 Ned. ₤, veroorzaakte niet den minsten last aan den man, die hem droeg, maar leverde bovendien het voordeel, dat hij, tevens als helper fungerende, niet het minst in zijne bewegingen werd gehinderd, terwijl alle verbandstukken uit de daarvoor bestemde afzonderlijke ruimten zeer gemakkelijk waren te verkrijgen. Daar het zwart lederen taschje vervalt, thans in gebruik om het kistje met heelkundige instrumenten te bevatten, waardoor f 8 zou bespaard worden en reeds aanwezig materieel gebezigd wordt, zoo zullen de kosten voor den verbandransel gering zijn.

Dat deze verbandransel ook in tijd van oorlog gewigtige diensten kan bewijzen, vooral bij tirailleurliniën, voorpostengevechten in zeer doorsneden terreinen, in welke gevallen aan het volgen van het voor de infanterie ingevoerde pakpaard niet te denken valt, zal wel geen betoog behoeven. De ondervinding, in andere landen opgedaan, heeft dit genoegzaam geconstateerd.

's Hage, 1 November 1860.

DR. VAN WIERINGHEN BORSKI,
Officier van gezondheid 2^e klasse.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Het twaalfjarige soldatenleven van den Majoor HODSON in Britsch-Indië.
*Vrij vertaald uit het Engelsch, door A. C. LORENTZ, 1° Luitenant-
Ingenieur, in groot 8°. Te Arnhem, bij D. A. THIEME, 1860.*

De korte loopbaan van een der dapperen uit het Engelsch Oost-Indische leger te leeren kennen, uit de beschrijving welke door den Heer LORENTZ voor de Nederlandsche pers is bewerkt, kan minder dienstig zijn tot studie van de jongste oorlogen in Engelsch-Indië, dan als eene goede voorbereiding daartoe. Het boek zal, naar wij vertrouwen, vele, vooral militaire lezers eene aangename verpoozing verschaffen. Het geeft voor het minst een denkbeeld van het britsche leger in Indië, van de geest- en ligchaamskracht die noodig waren om zoowel de opstandelingen, als het doodende klimaat te bevechten, en van vreeselijke tooneelen uit dit bloedig drama der nieuwere geschiedenis.

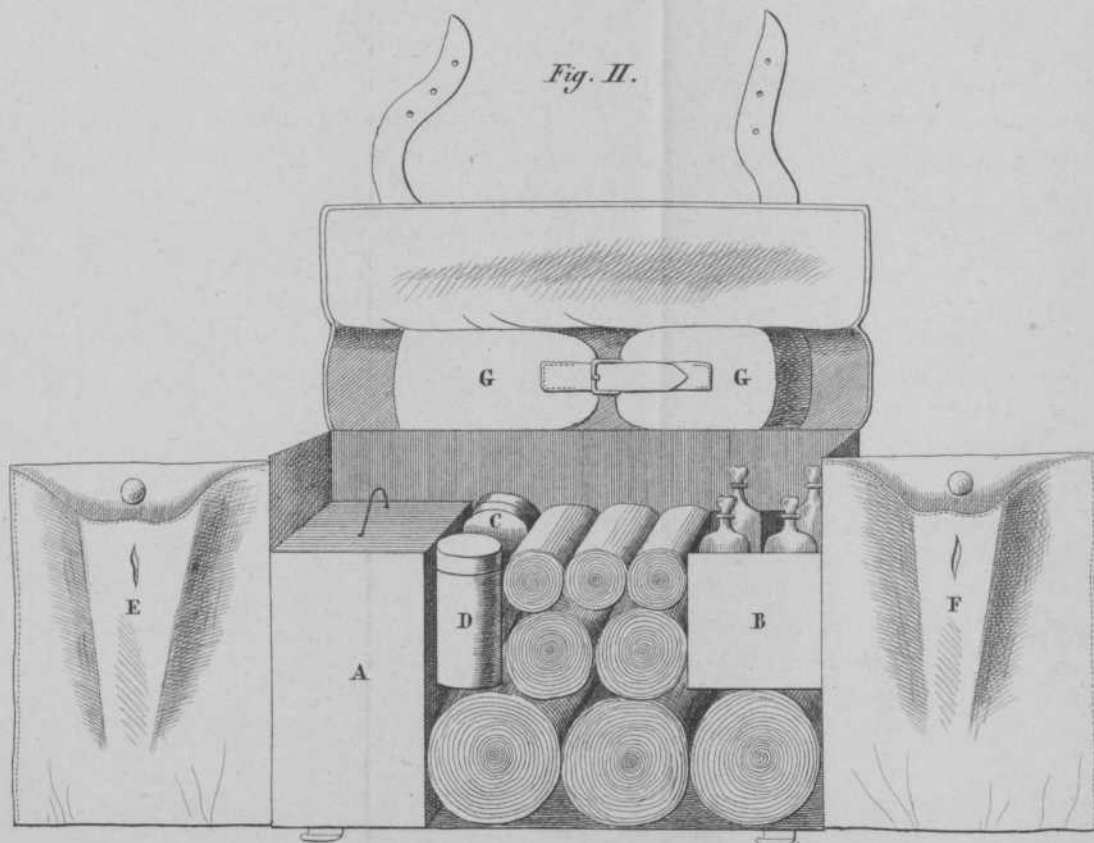
HODSON verhaalt met weinige woorden, soms met de meeste naïviteit, in zijne brieven aan vader, vrouw of zuster, de schoonste heldendaden, die welligt daarom des te levendiger indruk maken. Stel u niet voor een middel-eeuwsehen ridder, noch een tweeden TURENNE, reeds als kind slapende op een kanon afgebeeld; neen, de held van deze geschiedenis is in de meeste opzigten slechts een gewoon mensch: zijn vader was een Anglikaansch geestelijke; hij ontving zijne opvoeding eerst in het ouderlijke huis, bezocht, vijftien jaren oud zijnde, eene openbare school, daarna de universiteit te Cambridge, en trad, uit liefde tot de krijgsdienst, in de gelederen.

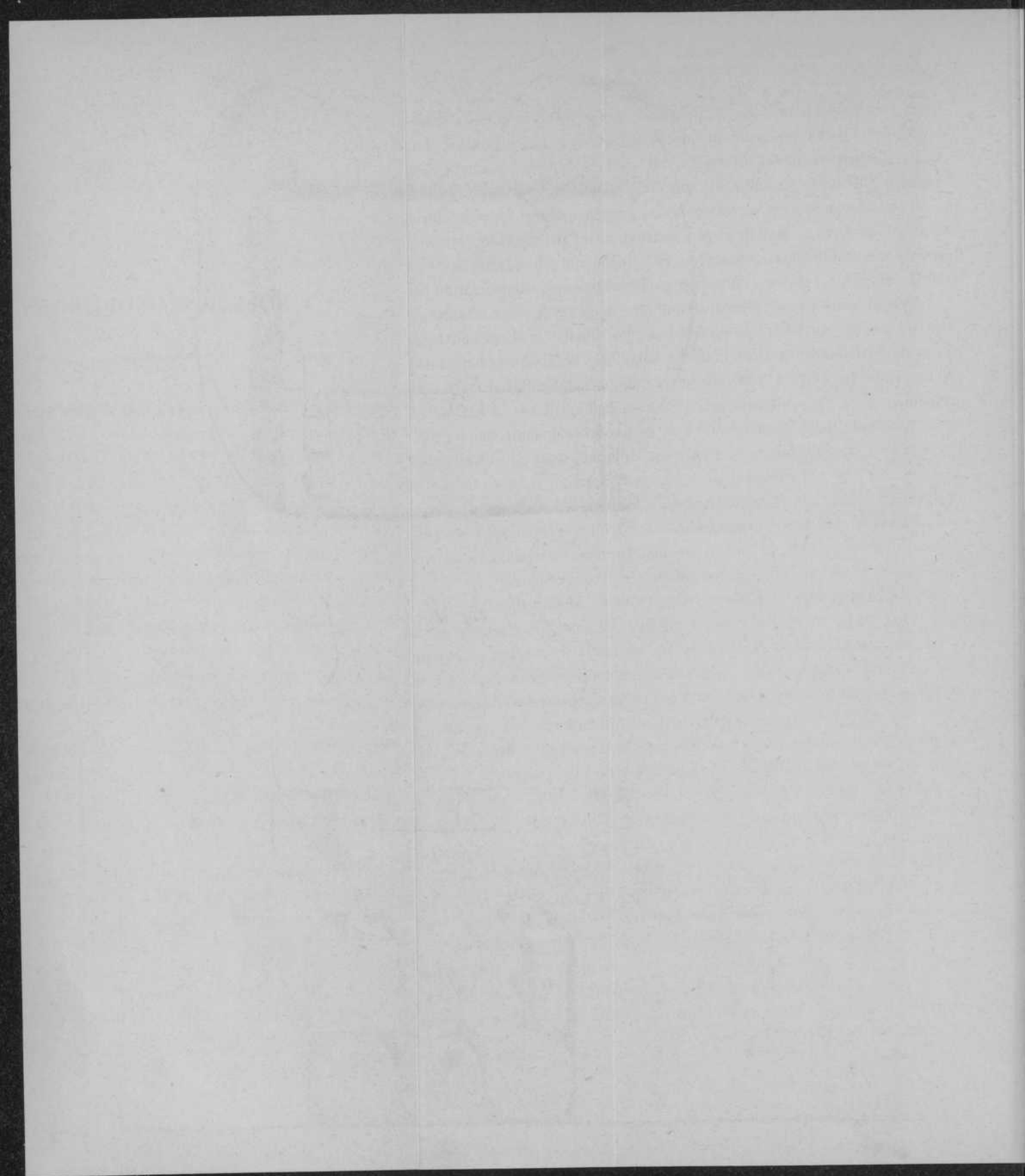
Op vier-en-twintigjarigen leeftijd als luitenant in Britsch-Indië geland, ondervond hij daar van toen af, in een tijdvak van twaalf jaren, meer dan honderden in eene langdurige levensloop, veel wat voor het groote publiek belangrijk genoeg was om eene afzonderlijke beschrijving waardig te zijn.

Fig. I.

Fig. II.

Veel verscheidenheid was er in den luitenaants-werkring van Hobson, die aanvankelijk bij een regiment inlandsche infanterie werd ingedeeld, later bij een Europeesch regiment overging, en, zooals met vele, vooral met de bruikbare officieren in Indië het geval is, al spoedig tot het vervullen van de meest uiteenlopende werkzaamheden geroepen werd, zoodat hij beurtelings en dikwerf gelijktijdig was: instructeur of drilmeester, stafofficier, betaalmeeester, intendant, partijganger, ingenieur, handwerksman, burgerlijk ambtenaar, regter, ontvanger, administrateur, diplomaat en regent.

Er schijnt eene groote overeenstemming, doch tevens een merkbaar verschil te bestaan tusschen de dienst van den officier in Engelsch-Indië en die in de Nederlandsche Oost-Indische koloniën; want zijn de betrekkingen, die in onze bezittingen aan officieren van ondergeschikte rangen kunnen verbonden zijn, even uiteenlopend en even belangrijk als in het Engelsche leger, men zal toch moeilijk bij ons een voorbeeld aantreffen, gelijk dat van Hobson, die als luitenant gelijktijdig adjunct-kwartiermeester-generaal, kommandant van een regiment ongeregelde ruitery en tevens van een korps guides, uit kavallerie en infanterie zamengesteld, en bovendien belast was met de directie van het spionnenstelsel. Dergelijke verhoudingen komen ons zóó vreemd voor, dat we ons moeilijk kunnen voorstellen, hoe zij met de militaire hiërarchie in overeenstemming zijn te brengen.

Men ziet hier weder, hoe slechts de oorlog de krijgsgeniën vormt en van zelf te voorschijn roept, al worden zij niet terstond als zoodanig erkend, al hebben ze veel door te worstelen, om geplaast te worden op het standpunt dat hun toekomt. Mogt Hobson dat standpunt gedurende zijn leven niet bereiken; nu, na zijn dood, zullen zijne landgenooten en de nakomelingschap hem regt doen wedervaren; vrij mag Albion een eerzuil oprigten voor een man, die vol beleid in het overleggen, onvermoeid in het werk, onversaagd in den strijd, in de rij zijner helden eene plaats verdient. En toch, wat ware in vredetijd van hem geworden, in een leger, waar geboorte en geld bijna uitsluitend de eenige aanspraken zijn tot gewigtige betrekkingen? Waarschijnlijk zou zijn werkring tot de alledaagsche hebben behoord, zouden zijn naam en daden nooit verder bekend zijn geworden dan in den kring zijner betrekkingen en vrienden.

Uit het bovenvermelde is reeds duidelijk gebleken, dat Hobson vele uitstekende eigenschappen bezat. Door zijne opvoeding en geaardheid aan lichaams oefeningen gewoon, kon hij daarin te velde de zwaarste proeven afleggen, reed soms bijv. honderd engelsche mijlen ver, in tien uren tijds, en ontsnapte door zijne geoefendheid als ruiter en in het behendig gebruik van zijne sahel, meermalen een wissen dood.

Om een denkbeeld van zijne hoedanigheden en van zijn karakter te vormen, kunnen enkele regels uit het boek dienen:

»Hij wist» — zoo schrijft een officier die met hem voor Delhi was — »de sabel en de lans meesterlijk te hanteren, en wendde zich in het gevecht gewoonlijk tot de dappersten en de meest verbitterden der muitelingen, die hij immer nederverelde; hij bleef steeds even bedaard onder de hevigste houwen, die men naar hem deed, en pareerde die lagchende en met weinig inspanning, terwijl hij zijn tegenstander tergde, door hem toe te voegen: Dat kunt ge wel eens overdoen! Wat moet dat betekenen? Noemt gij dat de sabel voeren? enz.»

Uit de brieven die hij in 1850, vijf jaren na zijne aankomst in Indië, gedurende eene reis naar Tibet schreef, blijkt zoowel zijne eerzucht als ridderlijke aard.

»Ik heb nu stellig meer bergland gezien dan negen-en-negentig Europeanen in Indië; geen vier Europeanen hebben vóór mij deze streken bezocht.»

»Ik houd niet van kruiwagens en vraag niet gaarne om gunstbewijzen; anders was ik al lang beter af dan nu het geval is.»

»Ik moet bekennen dat het militaire leven voor mij meer aantrekkelijks oplevert dan het burgerlijke, hoewel aan eene civiele betrekking werkzaamheden verbonden zijn, die mij ook wel bevallen, en zij ten laatste tot aanzien en rijkdom leidt. Een hooge rang bij het leger en erkende militaire verdiensten, zullen voor mij altijd veel meer waarde hebben dan ropijen, en ik wil mij liever met het zwaard den weg banen tot een beroemden naam en betrekkelijke armoede, dan door de pen tot rijkdom geraken. Er was voor mij altijd iets zeer belangwekkends in het vormen en opkweken van goede soldaten; ik vind het iets verhevens, dat men door zijn zedelijk overwigt en met behulp van de krijgstucht een invloed op hen verkrijgt, zoo onbeperkt, dat zij op een wenk gevaren en zelfs den dood te gemoet snellen.»

»Toen ik in den laatsten oorlog bij de guides diende, had ik meermalen het genoegen te bemerken, dat ik dien invloed volkomen op hen bezat, en hoop vurig, dat ik mij hem later nog eens ten nutte zal mogen maken.»

»Verbeeld u dat de karabiniers en het eskadron van den armen kapitein WARDLAW mij eene deputatie zonden, aangevoerd door een wachtmeester, welke mij van wege de manschappen moest zeggen, dat het hun zeer veel

»leed deed, dat ik gewond was, en dat zij hoopten, dat ik weder spoedig
 »herstellen en op nieuw te velde zou kunnen trekken. Ik beken, dat zoo
 »iets mij veel meer streelt dan eenige vermelding in dépêches.”

.....
 »Er is toch maar ééne gedragslijn, zoo voor den krijgsman te velde, als
 »voor den mensch in alle omstandigheden des levens, en die is, altijd tot
 »het nut van het algemeen mede te werken. Wanneer men zich dit doel
 »voor oogen stelt, kan men verzekerd zijn, dat men zijne persoonlijke be-
 »langen ook immer bevordert. Het is mij ten eenemale onverschillig, of
 »mijn naam al of niet in de nieuwsbladen of in de dépêches voorkomt,
 »wanneer ik slechts voor mijn persoon de overtuiging bezit, dat ik mijn
 »pligt heb gedaan.”

.....
 »Ik voorzie, dat ik altijd subaltern-officier zal blijven, terwijl de brigade-
 »majoors, adjudanten en stafofficieren, lui en lekker levende, allen pro-
 »motie, ridderorders enz. zullen erlangen met in het kamp te zijn, en met
 »hunne eenvoudige dienst zoetjes aan zonder veel inspanning te verrigten.”

.....
 »Ik beken, dat het Victoria-kruis het doel mijner eerzuchtige wenschen
 »is; ware ik een gunsteling der fortuin geweest, zoo had ik het reeds lang
 »gehad. Welken rang ik evenwel bekleeden moge, dien van luitenant of
 »luitenant-generaal, ik zal steeds naar mijn best vermogen mijn pligt blijven
 »doen, zoolang de Voorzienigheid mij daartoe in staat stelt.”

Wij hebben getracht lezers voor het boek te winnen, door belangstelling op te wekken voor den schrijver dezer auto-biographie, voor een man wiens leven strijd, opoffering en gevaar was; die de gewigtigste diensten bewees; die gedurende de belegering van Delhi den engelschen bevelhebber steeds met raad en daad bijstond, daarna den koning en zijne zonen gevangen nam en door stoutmoedigheid en een ras besluit hunne vlugt belette; voor een man, van wiens kunde, dapperheid en geestkracht zooveel mogelijk partij werd getrokken, zonder dat hij er de belooning voor mogt inoogsten, daar, toen zijne verdiensten eindelijk, na vele beproevingen zouden erkend worden, de heldendood zijn deel was.

Is het te verwonderen — vragen wij na het lezen van dit boek, in verband met andere indrukken van dit oogenblik — dat eerzucht en eergevoel zoo sterk ontwikkeld zijn bij den officier; is het billijk, als men hem in dit opzigt van overdrijving beschuldigt? Neen, noch het een noch het ander, wanneer men bedenkt, dat de jongeling, die zich de militaire loopbaan kiest, afstand doet van alle winstgevende, gemakkelijke betrekkingen

in zijn volgend leven, en, zoo hij zich al geen onsterfelijken naam kan verwerven, ten minste er naar streeft, onderscheiding van vorsten waardig te zijn, zich verdienstelijk te maken voor zijn land, opdat de achting zijner landgenooten hem ten deel valle, — dan zal men moeten toestemmen, dat voor ieder officier de eer het kostbaarste kleinood is dat hij te bewaren en des noods te verdedigen heeft.

Wederlegging der beschouwingen van den gepensionneerden kolonel KROLL, over het vonnis in mijne zaak, door L. J. J. TIMMERMANS, kapitein der infanterie van het O.-I. Leger. Gr. 8°. Batavia, W. BRUINING. 1860. Verkrijgbaar te Rotterdam bij M. WIJT EN ZONEN.

In het voorgaande deel van dit tijdschrift zijn, betrekkelijk het proces van den kapitein TIMMERMANS, eenige stukken opgenomen, waaruit reeds duidelijk genoeg het verdienstelijk en moedig gedrag van dien officier is gebleken. De blaam van lafhartigheid, na herstelling zijner eer, door zijn gewezen chef in het openbaar op hem geworpen (zie bl. 98 van den loopenden jaargang, *Milit. Spect.*), heeft hem doen besluiten, met ter zijde stelling van alle andere bedenkingen, met deze wederlegging ook het geheele proces, benevens de correspondentie en bescheiden betrekkelijk deze zaak, wereldkundig te maken, ten einde daardoor, zoo noodig, voldingend te bewijzen, dat de ridderkruisen, hem door Z. M. den Koning ter belooning zijner dapperheid en herstelling zijner gekrenkte eer geschonken, aan geen onwaardige werden gegeven.

W. RÜSTOW'S Militair Woordenboek, voor Nederlanders bewerkt, door H. M. F. LANDOLT, Ridder der Orde van de Eikenkroon, eerste luitenant bij het regiment grenadiers en jagers. Leiden bij A. W. SYNHOFF, 25 à 30 afleveringen. Prijs ± 8 Gl.; voor Indië ± 15 Gl.

Wij hebben nu eindelijk — wij zeggen eindelijk, omdat de uitgave met echten slakkengang vordert — acht afleveringen bijeen van Rüstow's Woordenboek, en zijn alzoo thans in staat met eenigen grond een oordeel over dat werk uit te brengen. Het doel, waarmede hij zijn Woordenboek het licht deed zien, verklaart R. met deze woorden: » Wanneer na verloop van tijd de stof eener wetenschap aanmerkelijk aangroeit, dan wordt natuurlijkerwijze de belangstelling van alle beoefenaren dier wetenschap verdeeld; ieder van hen houdt zich met een of met meer bijzondere vakken bezig, waarin hij eene

volkomenheid zoekt te bereiken, welke hij bij het verdeelen zijner opmerksaamheid over den geheelen omvang der wetenschap moeilijk zoude kunnen erlangen. Wij kunnen deze verschijning meer dan vroeger, thans ook op het gebied der krijgswetenschap opmerken. En toch kan men niets afzonderlijk uit het naauwe verband rukken, zonder dat voor een ieder de noodzakelijkheid bestaat, ten minste in algemeene trekken, met datgene bekend te geraken, waarvoor hij geene bijzondere belangstelling koestert. Deze behoefte kan naar de algemeene meening, het best vervuld worden door zoogenaamde *encyclopedieën* of *woordenboeken* over de bedoelde wetenschap, en zulk een woordenboek is ook het hier aangekondigde werk." De heer LANDOLT nu heeft Rüstow's *Handwörterbuch* omgewerkt; hij heeft enkele gedeelten, welke naar zijn gevoelen hier minder op hunne plaats waren, weggelaten; hij heeft verscheidene artikels gewijzigd of uitgebreid, en, voornamelijk van het standpunt als Nederlander uitgaande, overal waar daartoe aanleiding was, maar vooral bij de geschiedkundige aanteekeningen omtrent de ontwikkeling der krijgskunst en van het krijgswezen, al datgene gevoegd, wat geacht kon worden voor den Nederlandschen officier van belang te zijn. Door een en ander heeft het werk van Rüstow, zoo wij meenen, in waarde gewonnen.

Wat nu de behandeling der artikels zelve betreft, daarover kunnen wij niets dan goeds zeggen. De voorstelling is eenvoudig en duidelijk, zoo als wij dat van schrijver en vertaler beiden gewend zijn. Rüstow geeft eerst in groote trekken eene beschrijving der zaak, vermeldt dan de verschillende meeningen dienaangaande, en geeft daarna zijn eigen gevoelen. Zoodoende wekt hij op tot nadenken, tot onderzoeken, en dat onderzoeken maakt hij gemakkelijk door bij de belangrijkste onderwerpen met zorg bewerkte lijsten te voegen der bronnen. De zuiver technische artikels zijn vrij uitgebreid en betrekkelijk zeer volledig, zoodat daarin eene menigte opgaven wordt aange troffen, waarvoor men anders verscheidene werken moet naslaan, zonder daarom nog altijd te vinden wat men wenscht te weten. Wij achten dit Woordenboek dan ook niet alleen nuttig voor hen, die eene oppervlakkige kennis willen hebben van die takken van militaire wetenschap, waarop zij zich niet bijzonder toeleggen, maar wij gelooven dat ook de man van studie, dat de militaire schrijver daaraan soms een goeden leidraad en dikwijls eene uitmuntende vraagbaak hebben zal. Vooral achten wij dit Woordenboek nuttig voor de officieren der schutterij en voor diegenen onzer kameraden, die hij het Indische leger dienen, omdat deze laatsten daardoor eenigzins te gemoet kunnen komen aan het, in Indië oggetwijfeld soms voorkomend, gebrek aan goede werken over de militaire wetenschap.

En eigenlijk zijn zij, de Indische officieren, ook de eenigen die zulk een werk koopen kunnen. Een officier van het leger hier te lande, vooral een subaltern-officier, kan, bij de tegenwoordige schrale traktementen, niet eenmaal de onmisbaarste werken aanschaffen, en hoe zou hij dan kunnen denken aan de aanschaffing van een boek van acht gulden Nederlandsch courant? Dit brengt ons tot eene aanmerking, de eenige welke wij te maken hebben, deze namelijk, dat de vertaler, eens besloten hebbende om Rüstow's *Handwörterbuch* voor ons land te bewerken, nog meer had kunnen bekorten dan hij reeds gedaan heeft. Wij hebben toch verscheidene woorden aangehouden, van zoo algemeene bekendheid, dat zij gerust achterwege hadden kunnen blijven; wij noemen slechts onder de letter A de woorden: *aanleg*, *aanroepen*, *aanslibbing*, *aanstelling*, *aanzetter*, *aardkorf*, *achterman*, *afbijten*, *afdanken*, *afpassen*, *afstand*, *afsteken*, *arresteren*, *atlas*. Ook komen verscheidene uitdrukkingen tweemaal voor, zooals aanvallende veldslag, aanval der vestingen, enz., die bij de A en de V zijn vermeld, terwijl men had kunnen volstaan met die onder eene der letters te doen voorkomen. Wij weten wel, wanneer het Woordenboek in dezen zin gewijzigd ware geworden, dan zou de kritiek welligt over onvolledigheid geklaagd of aanmerking gemaakt hebben op de inrigting van het werk, — en de kritiek zou gelijk hebben gehad. Maar de heer LANDOLT zou o. i. nog veel grooter gelijk gehad hebben, indien hij — indachtig aan de schraalheid onzer beurzen — met ter zijde stelling van de regelen der kunst, vóór alles gestreefd hadde naar beknoptheid.

A.

Tweede Bonische veldtocht (1859—1860). Eenige bladen uit het dagboek van J. J. DE ROCHEMONT, 1° luitenant der Artillerie. Soerabaja. Gebr. GINBERG EN COMP.

Het bovenstaande werkje is uitgegeven met het doel om met de opbrengst daarvan de hulpbehoevende betrekkingen, door de vermoorde bemanning van Zr Ms stoomschip *Onrust* nagelaten, te ondersteunen. Het bevat zooals de titel zegt, eenige bladen uit het dagboek van den S. en geeft ons in een' ongedwongen, gemakkelijken stijl een overzicht van de gebeurtenissen, waaraan hij, hetzij als ooggetuige, hetzij als handelend persoon deelnam.

Men verwachtte echter niet bij het ter hand nemen van het boekje, eene krijgsgeschiedkundige beschrijving van den veldtocht; dan zoude zich men deerlijk bedrogen vinden. Het zijn eenige losse schetsen, die ons in verschillende toestanden van den Indischen officier verplaatsen en ons gemeenzaam maken met de vermoeijenissen, die hij te verduren, de moeilijkheden, waarmede hij te kampen heeft. Als zoodanig is het eene belangrijke bijdrage voor de ware kennis der wijze van oorlogvoeren in Indië, en kan het ook voor eenen lateren geschiedschrijver van den veldtocht op Boni, eene kostbare bron zijn. Moge het boekje vele lezers en vooral vele koopers vinden, om daardoor het liefdadige doel, waarmede het uitgegeven werd, krachtig te bevorderen. Dit is onze hartelijke wensch.

L.

VERSCHEIDENHEDEN.

KAVALLERIE. In de *Militärische Blätter* wordt medegedeeld, dat de fransche minister van oorlog eene statistiek heeft doen uitgeven van de paarden welke bij de marschen der kavallerie in den laatsten tijd zijn gedrukt geraakt, en wel percentsgewijze per 100 kilometer (43,27 Meilen). Volgens dezen staat is er één regiment, van de 21 welke daarop voorkomen, waarbij volstrekt geen gedrukte paarden zijn geweest, terwijl het regiment waarbij het aantal der laatstgenoemde het grootste was, eene sterkte had van 744 paarden, waarvan er 44 stuks, of 2,11 % (1) gedrukt werden, op eenen marsch van 56 Meilen (85 kilometer). Bij een ander regiment waren van de 433 paarden, op eenen marsch van 239 kilometer, 54 paarden (ongeveer 2,8 %) gedrukt.

In Oostenrijk is, volgens Keizerlijk besluit van 30 Augustus II., het voormalige »*Central-Equitations-Institut*» opgelost en door eene »*Central-kavallerie-school*» vervangen, welke in de hoofdzaak op overeenkomstige wijze als de pruisische militaire rijsschool te Schwedt is ingerigt. Van elk der 58 kavallerie-regimenten wordt een ritmeester 2^e kl., of een 1^e luitenant, bij die school gedetacheerd, om er in het rijden, in de dressuur en behandeling der paarden, en in de aanvoering en aanwending der kavallerie onderrigt te worden. Slechts zoodanige officieren worden gedetacheerd, over wier geschiktheid daartoe de gezamentlijke hoofdofficieren van het regiment, waarbij zij dienen, in de conduite-lijst hun oordeel hebben uitgebragt. De cursus duurt 11 maanden. — Ieder officier brengt zijn dienstpaard mede, maar kan ook zóóveel eigen paarden medevoeren, als overeenkomt met zijn rang. Bij de oefeningen worden echter alleen de dienstpaarden of die van de school gereden, waartoe 114 paarden beschikbaar zijn, die door remonten voltallig gehouden worden. — Het theoretisch onderrigt bestaat in taktiek, velddienst, terrein- en wapenleer en veldverschansing, door een stafofficier gegeven. De paardenkennis en die van het hoefbeslag, wordt door den paardenarts van de school, de eigentlijke rij-les en de theorie daartoe door 3 ritmeesters onderwezen. Het doel der praktische opleiding is voornamelijk: volmaking der rijkunst en algemeene gelijkvormigheid volgens de reglementen; voorts de wijze van het afrigten der remonten, met aantekening der bijzondere gevallen die zich daarbij voordoen; het afleggen van groote afstanden met enkele ruiters of groote afdeelingen; het uitvoeren en uitwerken van opgaven betrekkelijk verkenningen en andere taktische werkzaamheden; het bijwonen van troepenoefeningen en technische proeven; eindelijk behooren ook schermen, pistoolschieten en voltigeren tot de oefeningen. De kommandant is generaal of hoofdofficier. De school staat onder toezigt van den inspecteur der kavallerie.

(1) Hierbij moet in de eene of andere opgave eene fout bestaan: zoo niet, dan verkrijgt men ongeveer 7°/₁₀.

De remonte-paarden komen, eerst nadat de cursus eenigen tijd in werking is, aan de school, in vervanging van gedresseerde paarden. Deze worden naar de regimenten gezonden, in zoover zij niet van de stoeterijen afkomstig zijn; laatstgenoemde soort wordt voor de hoofdofficieren en adjudanten der infanterie en artillerie gebezigd.

GENIE. De bandijzeren schanskorven zijn bepaaldelijk aangenomen in Engeland. Zij worden vervaardigd uit banden van gewoon gegalvaniseerd plaatijzer, ter breedte van 8,2 duim; de middellijn der korven is 0,31 el. De banden worden gevlochten om houten palen. Twee sappeurs maken één korf in $4\frac{1}{2}$ minuut; 100 maken er 3400 in 9 uur. De 19500 korven door de Engelschen bij het beleg van Sebastopol gebruikt, zouden door 100 man in 4 dagen vervaardigd hebben kunnen worden, zoo het ijzeren waren geweest. Bij het vervoer nemen 100 ijzeren korven minder plaats in dan 6 gewone (1). Een ijzeren korf weegt 15 Pd., of 14 Pd. minder dan een houten. De prijs der eerste geheel compleet, is f 3,05, of f 0,65 minder dan de tweede; daarbij zijn ijzeren gemakkelijker en eenvoudiger te vervaardigen en tevens veel duurzamer. Dit laatste is een groot voordeel; bij zeer zware proeven lijdten de ijzeren niets, terwijl zes houten achterevolgens vernield werden. Voor de bekleding van schietgaten, vooral bij het bezigen van korte vuurmonden, hebben zij het voordeel van nimmer vuur te vatten. Men is er verder in geslaagd de banden zóó in te rigten, dat zij kunnen dienen tot het maken van hangbruggen. Een brug op die wijze vervaardigd over de St. Marys-Creek bij Chatham, bestond uit de banden van 16 korven en had eene spanning van 18 el; troepen en geschut kunnen over zulke bruggen trekken. Eindelijk dienen zij ook nog tot het zamenstellen van hospitaalbedden, draagberrie's voor ambulancen, schilderhuizen, tenten, stallen voor enkele posten, vedetten enz. (Vergelijk hiermede, *Beknopt Overzicht der Artillerie-oefeningen* 1858. Blz. 20).

Bij de aankondiging van het *Tableau de l'armée des Pays-Bas* door den kapitein VANDENSANDE, hebben wij gewezen op het merkwaardig verschil in de getalsterkte der paarden, volgens de opgaven in dit tableau, met die welke in werken van Nederlandschen oorsprong gevonden worden. De geachte schrijver heeft ons de bronnen opgegeven, waarvan hij, bij dit gedeelte van zijnen arbeid, gemeend heeft zich te moeten bedienen, alsmede de oorzaken waardoor eenige opgaven meer schijnbaar dan werkelijk onderling verschillen. In het werk van den generaal HANDBERG namelijk, schijnen ook de officierspaarden, in dat van den kapitein VANDENSANDE zijn alleen de troepenpaarden onder het totaal paarden van het leger begrepen. Wat de opgave der Artillerie betreft, daartoe heeft de schrijver zich gehouden aan het officiële rapport van Z. Exc. den Minister van Oorlog aan de Staten-Generaal in 1859. Bovenstaande mededeeling moge dienen om eene onjuiste opvatting in onze aankondiging van het *Tableau* zoo noodig te herstellen.

(1) Zij worden dus waarschijnlijk plat uitgelegd. *De Redactie.*

DE VELDTOGT IN ITALIE, IN 1859.

(Vervolg van N°. 41, Blz. 502 en Slot.)

De veldslag van Solferino kan als de beslissing en het einde van den veldtogt beschouwd worden, want de operatiën die nog plaats hadden, waren van weinig belangrijken aard. In de eerstvolgende dagen bepaalden die van het verbonden leger zich tot het naderen en verkennen van den Mincio. Het Oostenrijksche leger zette ongehinderd den terugtogt voort, met de hoofdmagt op Verona, en met achterlating van sterke garnizoenen in de vestingen Mantua en Peschiera; het nam daarna stelling tussehen het Gardameer en de Etsch, en wachtte alhier de aankomst af van het 7^e en 4^e legerkorps, van de 4^e bataillons, en van de reeds opgerigte korpsen vrijwilligers, waardoor de laatste verliezen weder genoegzaam zouden aangevuld zijn, om den aanval op den vesting-vierhoek te kunnen afwachten.

De Fransche Keizer wilde, alvorens de verdere operatiën voort te zetten, de komst afwachten van het 5^e legerkorps, onder den Prins NAPOLEON. Wij hebben reeds vroeger het doel der zending van dit legerkorps naar Toskane vermeld. Na den terugtogt van het Oostenrijksche leger achter den Oglio en de Chiëse, dus na den slag van Magenta, had de Prins het bevel gekregen, met zijn legerkorps in eene noordelijke rigting te trekken en zich met het hoofdleger te vereenigen. Den 11den Junij kwam de divisie Ulrich, de kavallerie-brigade Lapeyrouse en de reserve-artillerie met het hoofdkwartier te Pietra Santa, dicht aan de grenzen van Modena, en de Toskaansche divisie Ulloa bij Pistoja. Den 12den werd de marsch voortgezet naar Parma, en den 28sten vestigde de Prins zijn hoofdkwartier in deze stad, terwijl het leger reeds noordelijker, aan den Po, tegenover Casalmaggiore, was zamengetrokken. Bij deze plaats werd den 30sten eene schipbrug geslagen, en het 5^e legerkorps in zijn geheel op den anderen oever overgebracht. De divisie d'Autemarre werd daarop vooruitgezonden

naar den Beneden-Oglio, en stond, op den dag van den slag van Solferino, bij Piadena. Den 2den Julij vereenigden de beide overige divisïën zich met haar, en het legerkorps ging dien dag nog op den anderen oever van den Oglio over. Het zette toen den marsch naar den Mincio voort, en sloot zich op den 4den bij het hoofdleger aan. De Prins vestigde dien dag zijn hoofdkwartier in Goito. Als voorloopige maatregelen voor de verdere operatiën had de Fransche Keizer het 3^e legerkorps, op de regter flank van het leger, bestemd om Mantua te blokkeren; aan het Piëmontesche leger werd de belegering van Peschiera opgedragen, terwijl de Keizer zelf met het hoofdleger in de rigting van Verona wilde trekken, om de Oostenrijkers voorloopig in bedwang te houden.

Een troepenkorps, zamengesteld uit de Piëmontesche divisie Cialdini, de Alpen-jagers van GARIBALDI en eenige nieuw opgerigte Lombardijsche korpsen, bewaakten in den rug van het leger de Tyroler Alpen-passen, ten noorden van het Garda-meer. Dit korps schoof zijne voorposten vooruit naar het Stilsfer-Joch en langs den westelijken oever van het Garda-meer tot Riva, en leverde gestadig kleine gevechten met afdeelingen van het 6^e Oostenrijksche legerkorps, dat met de verdediging van Tyrol belast was.

Na het slaan en herstellen der benoodigde bruggen, begon het Fransche leger den 28sten den Mincio over te trekken. Het 4^e Fransche legerkorps kwam bij Oliosi, met de voorposten op korten afstand van die der Oostenrijkers; het 2^e legerkorps bij Santa-Lucia; CANROBERT bezette Goito, na den aftogt der Oostenrijksche bezetting op den voorgaanden dag, en moest de vesting Mantua observeren, tot het 3^e legerkorps zou aangekomen zijn; later kwam het 5^e legerkorps met de keizerlijke garde bij Valeggio; BARAGUAY D'HILLIERS, eindelijk, kwam bij Castelnuova, ter ondersteuning van het Piëmontesche leger. Dit leger begon den 28sten de vesting Peschiera op den regter oever van den Mincio in te sluiten; te gelijkertijd werden door de Franschen eenige ijzeren kanonneerbooten, die bij gedeelten over land waren meêgevoerd, in de haven van Salo te water gelaten, om de insluiting van Peschiera van de zijde van het meer te voltooien.

Keizer NAPOLEON vestigde den 2den Julij zijn hoofdkwartier in Valeggio.

Ten einde tevens zooveel mogelijk vijandelijke strijdkrachten van het hoofdoorlogstooneel af te trekken, was de Keizer op eene diversie bedacht, die in den rug van het vijandelijke leger zou werkzaam zijn. Daartoe hooft hem de Adriatische kust eene goede gelegenheid aan; met het oog daarop had hij dan ook reeds vroeger geen gevolg gegeven aan de vertoogen van Engeland, om deze kust als onzijdig grondgebied te verklaren, en alleen be loofd, van de stad Triëst zooveel mogelijk te zullen ontzien.

Reeds den 5den Mei verliet een blokkade-eskader, onder den admiraal JURIEŒ DE LA GRAVIÈRE, de haven van Toulon, weldra gevolgd door eene sterke belegerings-vloot onder den admiraal BOUET-WILLAUMEZ. Tevens was eene transportvloot zamengesteld, onder den vice-admiraal DUPOUY, om de benoodigde troepen over te brengen, hetzij uit Frankrijk naar het leger van Italië, óf wel van dit leger, óf uit Frankrijk, naar een later te bepalen punt op de Adriatische kust.

Den 17den Mei waren de eerste Fransche oorlogsbodems voor Venetië verschenen, en blokkeerden sedert den 2den Junij deze stad.

Den 12den Junij verliet de 1^e divisie der belegeringsvloot, waarbij drie drijvende batterijen waren, de haven van Toulon, gevolgd, op den 19den, door de 2^e en 3^e divisien. Nadat het grootste gedeelte der belegeringsvloot zich den 5den Julij vereenigd had in de haven van Klein-Lussin, kreeg zij bevel, op den 8sten, deze haven te verlaten, en Venetië te gaan belegeren.

Terwijl deze gewigtige gebeurtenissen zich voorbereidden, en schijbaar de staatkunde aan zich ondergeschikt maakten, had deze echter geenszins opgehouden haren invloed uit te oefenen; en terwijl geheel Europa in spanning den loop der gebeurtenissen afwachte, kwam onverwacht de tijding van het sluiten van eenen wapenstilstand.

Op het oogenblik dat NAPOLEON zijne zegevierende legers deed stilstaan aan den Mincio, bevroedde hij zeer goed, dat, ingeval hij verder trok, zeer ligt eene Europesche Coalitie tot stand kon komen, ter bescherming van Oostenrijk, en het is niet moeilijk de staatkundige drijfveren op te sporen, die nu den Franschen Keizer deden besluiten, Oostenrijk tot het sluiten van eenen vrede over te halen. Wij willen ons hier alleen bepalen tot het wijzen op enkele omstandigheden van militairen aard, welke waarschijnlijk ook van invloed zijn geweest op het besluit van den Franschen Keizer. Daartoe behoorde in de eerste plaats de noodzakelijkheid voor het verbonden leger, om het strategisch bastion tusschen den Mincio en de Etsch in het front te moeten aanvallen. Ten zuiden toch werd het ingesloten door den Kerkelijken Staat, en kon dus aan deze zijde niet omgetrokken worden, dan met schending van dit reeds vroeger door beide strijdvoerende partijen voor onzijdig verklaard grondgebied, waarvan het gevolg zou geweest zijn eene afbreking der vriendschappelijke betrekkingen met het hoofd der Katholieke Kerk, dat reeds geprotesteerd had tegen de zending van den Sardinischen militairen kommissaris MASSIMO D'AZEGLIO naar de Legatiën.

Ten noorden werd de vesting-vierhoek begrensd door het graafschap Tyrol, dus door Duitsch grondgebied, en reeds vroeger had Pruisen ver-

klaard, dat de Duitse Bond elke aanranding der Duitse grenzen als een *casus belli* zou aanmerken.

Deze deelneming van den Duitse Bond aan den oorlog, wilde NAPOLEON door alle middelen voorkomen, als geheel strijdig met een reeds vroeger door hem beleden grondbeginsel, dat men namelijk den oorlog steeds zooveel mogelijk moest »localiseren,» en Frankrijk niet dan in de uiterste noodzakelijkheid in twee oorlogen te gelijker tijd wikkelen.

Uit een en ander volgde dat NAPOLEON zijne aanvallende bewegingen in de ongunstigste rigting moest voortzetten. Het leger verwijderde zich steeds meer van zijne bronnen, waaruit de onophoudelijk verzwakkende strijdkracht ook onophoudelijk moest worden aangevuld. De aanvallende operatiën zouden aanzienlijk vertraagd, slechts langzaam, en met de grootste behoedzaamheid kunnen voortgezet worden, en de toestand waarin het verbonden leger zich zou bevinden, meer van verdedigenden, dan van aanvallenden aard worden; eene altoos nadeelige omstandigheid voor het leger, nu de vijandelijke magt geenszins vernield was.

De groote hitte van het jaargetijde kon het aantal zieken aanmerkelijk doen toenemen; belegeringsgeschut moest nog worden aangevoerd, en de versterkingen voor het leger, bestaande uit twee nieuwe divisiën van de legers van Lyon en Parijs, en uit de reserve van de reeds aanwezige regimenten, werden nog gewacht.

Het Oostenrijksche leger stond nog ontzagwekkend daar, en nam steeds toe in getalsterkte. Waren tot nu toe alle voordeelen van een' gelukkigen veldtocht aan de zijde der verbondenen, deze konden verdwijnen, wanneer de buitengewone krachtsinspanning, welke het voortzetten van den oorlog zou vereischen, te kort schoot; maar bovendien hadden de snelle vorderingen der zegevierende legers reeds eene verandering in de staatkundige betrekkingen doen ontstaan.

Het was onder deze omstandigheden, dat NAPOLEON, op den 6den Julij, het berigt kreeg van het voornemen des Oostenrijkschen Keizers om den volgenden dag andermaal eenen algemeenen aanval te beproeven.

Na het geven van zeer uitgebreide en bepaalde bevelen, betrekkelijk de stellingen, welke de onderscheidene legerkorpsen, den volgenden morgen ten 3 uur, moesten hebben, om den vijand af te wachten, besloot NAPOLEON den Keizer van Oostenrijk eenen wapenstilstand voor te slaan, die de bemiddeling der groote mogendheden kon gemakkelijk maken.

Deze vertrouwelijke zending droeg hij op aan zijn' adjudant, den generaal FLEURY, die des avonds ten 7 uur het Fransche hoofdkwartier verliet, en ten 9 uur werd toegelaten tot Keizer FRANS JOZEFH. De generaal moest een

beroep doen op de menschlievendheid des Keizers, en het voorstel met aandrang ondersteunen. Mogt de Oostenrijksche Keizer weigeren, dan moest de generaal hem kennis geven, dat de Fransche vloot bevel had gekregen, Venetië aan te vallen.

Nadat de Keizer van Oostenrijk het voorstel dien nacht in overweging had gehouden, overhandigde hij, den volgenden morgen ten 8 ure, zijn toestemmend antwoord aan den generaal FLEURY, onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat de bevelhebber van de Adriatische vloot, terstond met het sluiten van den wapenstilstand zou worden bekend gemaakt.

Ten 11½ uur kwam de generaal FLEURY terug in het Fransche hoofdkwartier, en de legerkorpsen, die de bepaalde stellingen nog steeds bezet hielden, kregen bevel naar hunne bivouacs terug te keeren.

Den voldenden dag, den 8sten, had eene bijeenkomst plaats te Villafranca, waarin de Souvereinen werden vertegenwoordigd: voor Frankrijk door den maarschalk VAILLANT en den generaal DE MARTIMPREY, voor Oostenrijk door de generaals HESS en MENSENDORFF, voor Sardinië door den generaal DELLA ROCCA; er werd vastgesteld dat de wapenstilstand tot den 13den Augustus zoude duren, om den 16den, 's middags ten 12 ure, de vijandelijkheden te hervatten. Spoedig na het sluiten van dezen wapenstilstand, had er eene briefwisseling plaats tusschen de beide Keizers, beiden bezielde met een opregt verlangen om een einde aan den oorlog te maken, waarvan het gevolg was, dat besloten werd tot een vertrouwelijk onderhoud te Villafranca, op den 11den. In deze bijeenkomst ontwikkelde Keizer FRANS JOZEPH de grondslagen, waarop hij den vrede wilde sluiten, namelijk: afstand van Lombardijë aan den Keizer van Frankrijk, en terugkeer der verdreven vorsten van Toskane en Modena naar hunne staten.

Den 12den eindelijk werden de preliminairen door de beide Keizers geteekend.

Dit staatsstuk bevatte in de hoofdzaak het volgende: De Keizer van Frankrijk en de Keizer van Oostenrijk zijn omtrent het volgende overeengekomen: De twee Souvereinen begunstigen het tot stand komen eener *Italiaansche confédératie*; deze confédératie zal onder het honoraire présidium van den Paus staan.

De Keizer van Oostenrijk staat Lombardijë, behalve de vestingen Mantua en Peschiera, aan den Keizer van Frankrijk af. De Keizer van Frankrijk geeft het afgestane grondgebied aan den Koning van Sardinië over. Venetië zal een deel uitmaken der confédératie, doch blijft behooren aan de Oostenrijksche kroon. De groothertog van Toskane, en de hertog van Modena keeren naar hunne staten terug, en vaardigen eene algemeene amnestie uit. De beide Keizers zullen den Paus verzoeken de noodzakelijke hervormingen

in zijne staten in te voeren. Eene algemeene en volkomene amnestie (*pleine et entière*) wordt van weérszijde verleend aan alle personen, die in de jongste gebeurtenissen op het grondgebied der krijgvoerende partijen zijn betrokken geweest.

Hiermede eindigde de veldtogt in Italië, zonder het *Italiaansche vraagstuk* op te lossen. De in den oorlog betrokken mogendheden, zijn tot heden nog geenszins tot rust gekomen, en tot heden ook is het schiereiland ten prooi aan eene grenzenlooze verwarring. De mogelijkheid, dat op nieuw de oorlog zal uitbarsten tusschen Oostenrijk en Sardinië blijft bestaan.

Het is eene bekende zaak, dat Sardinië niet tegen Oostenrijk is opgewassen, en uit dien hoofde zou Frankrijk daardoor in een' toestand komen, in welken het al de voordeelen, welke het in den oorlog heeft behaald, zou moeten opofferen, of op nieuw het kabinet van Turijn te hulp komen, in welk geval, uit den aard der zaak, een toestand zou geboren worden, geheel gelijk aan dien, welke den vrede van Villafranca is voorafgegaan. Van dáár dat deze veldtogt geenszins de bezorgdheid der Europesche mogendheden en de spanning waarin Europa verkeerde, heeft doen ophouden.

Men vindt op dit oogenblik vijf of zes gouvernementen, die in het onzekere schijnen te verkeeren, of zij eenen toestand van vrede of van oorlog te gemoet gaan. Er is geene regering die voorzeggén kan, wat de dag van morgen voor haar zal opleveren.

De hier gegeven beschrijving van den veldtogt in Italië was een gevolg van eenige achtereenvolgende voordragten in de bijeenkomsten der officieren. Van dáár dat de zamenstelling van dit geheel welligt wat te vroegtijdig plaats had; het kan dan ook geenszins aanspraak maken een volledig verslag te zijn van de gebeurtenissen. Het met die voordragten beoogde doel was meer, om te wijzen op de nieuwe bron voor ons geopend, bij de toelichting van taktische en strategische regelen, ter vervanging der meer algemeen bekende voorbeelden uit de oorlogen van het eerste keizerrijk, waarvan bij de beoefening der krijgswetenschap misschien te uitsluitend gebruik wordt gemaakt.

De oorlogen in het laatste tiental jaren in Europa gevoerd, zijn in vele opzichten voor ons van het grootste belang om beoefend te worden, en die beoefening zal ook daarom vooral nuttig zijn, omdat men de beoordeeling der feiten meestal *zelf* zal dienen te toetsen aan de grondwaarheden der krijgswetenschap.

VLUGTIGE BLIKKEN OP HET KRIJGSWEZEN VAN DEN TEGENWOORDIGEN TIJD.

*Naar aanleiding van: de Nieuwere Wapenteer door JOSEPH SCHMOELZL,
vertaald door A. G. KEMPERS.*

(Vervolg van N°. 11, Bladz. 522 en Slot.)

Op de geheimhouding van alles wat tot vuurpijlen betrekking heeft, welke in de meeste landen heerscht, wordt door Oostenrijk eene uitzondering gemaakt. Hierdoor zijn we in staat gesteld iets meer over den tegenwoordigen toestand van het oostenrijksche vuurpijlgeschut aan te teekenen (1).

De projectilen der oostenrijksche vuurpijlen zijn: granaten van $3\frac{1}{2}$, 5, 6, 8 en 12 Pf.; bommen van 16 Pf.; kartetsen of cilindervormige bussen van ijzerblik, gevuld met 27 looden kogels; brandkogels, zijnde cilindervormige, aan eene zijde halfbolvormig afgeronde doozen van gegoten ijzer, die met brandsas gevuld en van eene brandbuis voorzien zijn; de doos heeft 6 openingen, waaruit de vlam van het brandende gas stroomt; de brandballen worden genoemd naar hun gewigt van 5 of 8 Pf.; — luchtballen, cilindriesche blikken hulzen met lightsas volgeslagen, ieder met een linnen valscherm, en hiermede aan den vuurpijl verbonden. De indeeling en benaming zijn slechts tweeerlei: 1°. schiet-, kartets- en werpvuurpijlen à 6 Pf.; 2°. werpvuurpijlen à 12 Pf., waartoe ook brand- en luchtpijlen worden gerekend.

De drijsas bestaat uit:

72 d. salpeter,
14 » kool,
14 » zwavel.

(1) MÜLLER, *Waffenlehre für Infanterie- und Cavallerie-Offiziere der K. K. österreichische Armée.* Wien 1859.

Deze zamenstelling kan als de limiet der snelst en krachtigst verbrandende sas beschouwd worden.

De bediening van den vuurpijlbok geschiedt door 5 man, waarvan 3 bij den bok, de anderen tot het aandragen der munitie dienen. De bijbehorende voertuigen worden met 4 paarden bespannen; bij ieder gestel behoort of een *wurstwagen*, bevattende 50 stuks vuurpijlen à 6 Pf., of een munitiewagen met 142 vuurpijlen à 6 Pf. of 52 vuurpijlen à 12 ₤.

De vuurpijl-batterijen worden in ligte veld-, voet- en berg-batterijen onderscheiden. De ligte veld-batterijen hebben 8 *wurstvoertuigen*, 5 munitiewagens à 6 Pf., 1 smidswagen, 1 dekselwagen, benevens de noodige voorraad- en bagagewagens. De voet-batterijen kunnen van 6 of 12 Pf. zijn. De berg-batterijen hebben 6 vuurpijlbokken; de munitie wordt in kisten op lastdieren gepakt.

Betrekkelijk de trefkans wordt opgegeven, dat bij de proeven tegen eene schijf van 57 m. lengte en 1,80 m. hoogte, op eenen afstand van 1000 passen, 50% treffers werden verkregen. Grooter is de waarschijnlijkheid van treffen met werpvuurpijlen, welke tot op den afstand van 800 passen zelden een carré van 40 passen zijde missen.

Men zal zich een denkbeeld kunnen maken van de uitbreiding die aan het vuurpijlgeschut bij de artillerie van het oostenrijksche leger is gegeven, door de volgende opgave in het *Tableau de la composition de l'armée Autrichienne sur pied de guerre*:

Het geheele personeel van het regiment vuurpijlschutters telt 5850 man en 2476 paarden, in 20 batterijen en 5 kompagniën over het geheele leger verdeeld.

Luidens een berigt in de *Allg. Mil. Zeitung* van dit jaar, zoude het aantal van die batterijen thans tot op 12 zijn verminderd, om in oorlogstijd op 16 te worden gebragt.

De vuurpijlfabriek te Wiener Neustadt kan jaarlijks 120,000 pijlen opleveren.

Over de organisatie van het vuurpijlgeschut in Engeland is weinig bekend. Zelfs in een uitvoerig artikel over de engelsche artillerie, in den *Spectateur Militaire* van 15 Aug. ll., wordt niets verders van de vuurpijlen gezegd dan dat hun kaliber van 6 en 12 ₤ is. Men heeft daar evenwel vuurpijlen van velerlei kalibers, zoowel voor den oorlog ter zee als te land, tegen infanterie of kavallerie bestemd, als brandprojectilen, kartetsen, enz.

Zwitserland heeft tegenwoordig 8 vuurpijl-batterijen, waarschijnlijk allen volgens het engelsche stelsel.

Ook in het russische leger bevinden zich eenige vuurpijl-batterijen.

Men is thans in Rusland bezig om de vuurpijlfabrikatie aanzienlijk uit te breiden. De directeur dier fabrikatie, de generaal KONSTANTINOFF, heeft daartoe eene menigte kostbare toestellen, hydraulische persen enz., naar zijne ontwerpen te Parijs laten vervaardigen.

De vuurpijlen vroeger en ook tijdens den oorlog met Engeland en Frankrijk vervaardigd, waren nitsluitend bestemd voor de kozakken in den Kaukasus; ter naauwernood kon de fabriek in die behoefte voorzien. Geen wonder dus, dat de russische vuurpijlen voor bergoorlog ingerigt, bij de verdediging van Sebastopol weinig gewigt in de schaal hebben gelegd.

De kozakken trekken veel nut van de medegevoerde pijlen, vooral in doorsneden terrein en slechte wegen, ongeschikt voor artillerie. Ieder kozak heeft twee pijlen, die in kokers ter weërszijden van den zadel met de latten opwaarts bevestigd zijn.

De russische vuurpijlen zijn van

2 dm. inwend. middell.	47 m. m.;	middell. cilindr. boring	15,2 m. m.
2 $\frac{1}{2}$ " " "	60,26 " ;	" " "	20,5 "
4 " " "	97,5 " ;	" " "	27,9 "
5 " " "	121,6 " ;	" " "	50,4 "

De 5de pijl is nog niet in het groot aangemaakt.

De drijfsas bestaat bij alle pijlen uit :

75 d. salpeter	} russisch buskruid.
15 " kool	
10 " zwavel	
10 " kool.	

De latten zijn gecannelleerd, bieden daardoor aan de lucht een grooter oppervlak en kunnen alzoo korter worden.

Tijdens den laatsten oorlog met Rusland, bezat die mogendheid slechts ééne vuurpijlfabrikatie, waarin, volgens de formatie van 1851, slechts 50 arbeiders werkzaam waren; dit getal werd bij het uitbreken van den oorlog op 150 gebragt. De localiteit liet geen grooter aantal toe.

De Franschen hadden, om spoed te maken, vuurpijlen vervaardigd van mijbuskruid, bestaande uit 62 d. salpeter, 20 zwavel en 18 kool; de grootte der korrels was 2 à 5 m. m., het buskruid werd volgens de wijze van CHAMPY verkregen, en werd in de huls over een doorn geperst. Deze wijze van persen is gevaarlijk, geeft aanleiding tot vele bezwaren en de drijfsas werkt middelmatig. Men boort bij goede inrigtingen bovendien vrij snel; de tijdsbesparing was in Frankrijk zeker niet groot, daar er bij de 26 destijds in werking zijnde persen, 60 werklieden door ontploffingen om het leven kwamen.

Onder de belangrijke en nuttige verhandelingen over oorlogsvuurpijlen, bekleedt die van den majoor Kuyck (1) eene voorname plaats.

Ware het niet dat wij onze blikken vooral tot het tegenwoordige bepaalden, wij zouden uit dat werk vele bijzonderheden hebben mede te deelen, ook omtrent de geschiedenis der oorlogsvuurpijlen, alsmede van de proeven hier te lande in 1809, 1816, 1820 en 1827 genomen. Eene merkwaardigheid uit het rapport, door eene commissie van zee-officieren, reeds in het laatste vierde gedeelte der vorige eeuw over de vuurpijlen uitgebragt, vinden wij daar met de woorden »de commissie was echter van »gevoelen, dat het gebruik van zulke oorlogsmiddelen ongeoorloofd is.» De laatste reeks van proeven in ons land genomen, zijn die welke in 1828—1832 jaarlijks onder directie van den kapitein DE BOER plaats hadden. De commissie erkent in haar verslag daarover uitgebragt, geenszins het nut en voordeel, dat vuurpijlen in den oorlog kunnen opleveren.

Eene proefneming in het afgeloopen jaar op de heide bij Amersfoort met brandvuurpijlen van den vuurwerker RUGGERI, in het »*Beknopt overzicht*» der artillerie-oefeningen over 1859 medegedeeld, heeft tot dusverre slechts onbelangrijke uitkomsten opgeleverd, doch zal worden voortgezet. Het hoofddoel dezer proeven was de zamenstelling en inrigting van de brandverwekkende spits; de inrigting der pijlen zelf, behoorde tot de kindschheid der kunst.

De vuurpijlen zijn reeds meer dan eene eeuw geleden in den oorlog met meer of minder succes aangewend. Behalve dat de Engelschen er in 1809 tegen Vlissingen van gebruik maakten (2), heeft bij enkele gelegenheden ook de nederlandsche artillerie ze in Indië gebezigd. De heer Kuyck zegt hiervan het volgende:

» Bij de expeditie der Nederlanders te Boni, op het eiland Celebes in het »jaar 1825, zijn de vuurpijlen met een zeer gunstig gevolg tegen de tal- »rijke en goed gewapende bonineesche kavallerie aangewend. De generaal »VAN GEEN deed namelijk den aanval zijner troepen door het vuur van een »aantal raketten voorbereiden, waartoe hij de voorhanden vuurpijl-bokken »in eene stelling tegenover de vijandelijke kavallerie, in batterij deed komen. »Het vuur der raketten veroorzaakte zooveel schrik en verwarring onder »den vijand, dat de generaal tot eenen algemeenen aanval op hem besloot, »welke op alle punten volkomen gelukte, en de Bonineezen, na een korten

(1) *Verhandeling over de oorlogsvuurpijlen*, door O. H. Kuyck, Kapitein der Artillerie. Uitgegeven op last van het Departement van Oorlog. Breda 1836.

(2) Een dezer congrevische pijlen wordt nog bewaard in het museum te Middelburg.

»wederstand, dwong het slagveld te ruimen en in het gebergte terug te
»trekken.

»Reeds bij de expeditie tegen Palembang in 1821, bestond het voor-
»nemen de vuurpijlen tot het beschieten der vijandelijke werken aan te
»wenden, doch door het gemis aan de benoodigde werktuigen, het ont-
»breken van geschikt plaatijzer voor hulzen en andere omstandigheden,
»waren de vuurpijlen niet bij tijds gereed.

»Vreemd moet het toeschijnen, dat de Nederlanders bij hunne latere oor-
»logen op Java, Sumatra, Bali en Borneo geen vuurpijlen meer hebben aan-
»gewend, daar toch èn het terrein èn de vijand dien zij te bekampen had-
»den, als hoogst gunstig voor het gebruik der vuurpijlen moeten beschouwd
»worden. Zulks is nog te meer vreemd, omdat zij de enkele maal, dat
»zij gebruikt werden, zoo als boven gezegd is, zulke goede diensten be-
»wezen. Wel sloeg de kapitein der Oost-Indische artillerie OSTEN, onder
»wiens toezigt de vuurpijlen voor de expeditie tegen Boni vervaardigd waren,
»bij den aanvang van den oorlog op Java voor, kleine brandpijlen met gra-
»naten gewapend te vervaardigen; de eersten bestemd tegen de vele dorpen
»waarin de Javanen zich verdedigden, de anderen tegen hunne in het open
»veld staande troepen. Om niet bekende redenen is zijn voorstel echter niet
»aangenomen.”

Verder vindt men in dat werk nog eene menigte voorbeelden aangehaald van de goede uitwerking der vuurpijl-batterijen in de oorlogen, vooral in die der Oostenrijkers in Hongarijè en Italië gedurende 1848 en 1849. De generaal VON WILLESEN zegt daarvan in zijn werk *der Italiënische Feldzug*:

»De voortreffelijke raketbatterijen, die de beweeglijkheid der infanterie
»met de groote uitwerking der artillerie vereenigd bezitten, leverden hier,
»even als bij andere gelegenheden in dezen veldtogt, de grootste voordeelen
»op, en hebben in dien veldtogt getoond, welke groote aanwinst zij voor
»het oostenrijksche leger zijn.”

De generaal HAYNAU heeft als bevelhebber van het oostenrijksche leger in Hongarijè, in verschillende berigten de uitwerking der vuurpijlen geroemd.

Ook het oordeel van den veldmaarschalk-luitenant VON HAUSLAB, kommandant der oostenrijksche artillerie in den hongaarschen veldtogt van 1848, is zeer gunstig over de vuurpijlen, »al moeten zij niet overal het geschut vervangen, al kunnen zij het niet in iedere omstandigheid van den oorlog verdringen.”

De schrijver van een belangwekkend opstel over de oorlogsvuurpijlen in het *Journal Belge* N°. 97, 1859, haalt eene menigte voorbeelden aan, waaruit de goede uitwerking der fransche en engelsche oorlogsvuurpijlen is

af te leiden. Die voorbeelden berusten allen op officiële bescheiden of verslagen van ooggetuigen.

De generaal DE VAUX, bevelhebber der fransche artillerie bij de expeditie in Kabilïë in 1857, zegt in zijn officiëel rapport:

„..... De tegenstand der vijanden duurde korter door de werking onzer »artillerie; maar wat opmerkelijk was: op een terrein waarop de divisie- »generaal zelf te voet moest aanvallen, werden bij de infanterie 52 vuur- »pijlen gevoegd, die de kanonniers op hunne schouders droegen, zonder »daardoor achter te blijven. Het dragen van dien buitengewonen last had »deze sterke soldaten geen oogenblik langzamer doen marscheren en de vuur- »pijlen bewezen goede diensten op een punt dat zelfs voor muilezels ontoe- »gankelijk was.

In het rapport van den generaal RENAULT, die de 1° divisie bij deze expeditie kommandeerde, komt het volgende voor:

»Alles zamengenomen hebben de ligte vuurpijlen zeer goede diensten bij »de expeditie van Kabilïë bewezen, en zij hebben zich eene eervolle plaats »onder de artillerie-wapenen verworven, vooral in den bergoorlog.”

Alleen tegen Sebastopol en tegen de russische vloot werden niet minder dan 5000 à 5500 verschillende vuurpijlen verschoten, en de kolonel PESTICH van de Russische marine-artillerie deelt vele bijzonderheden van hunne ver- bazende uitwerking mede (1).

De Franschen hebben bij dit beleg de uitwerking hunner pijlen mistrouwd, en eerst de daardoor te weeg gebragte vernielingen, na het beleg vernomen.

Allerbelangrijkste voorbeelden omtrent de verbaasende uitwerking van vuurpijlen tijdens den russischen oorlog, en eene menigte zeer wetenswaardige zaken over vuurpijlen, vindt men in de: *Mémoires sur la fusée de guerre présentés en 1857 au grandduc Constantin, par le général KONSTANTINOFF, commandant directeur de l'établissement des fusées de guerre en Russie. Paris, LA COER, rue Soufflot. 1858.*

De schrijver in het *Journal Belge* N°. 97, beveelt het gebruik der vuurpijlen voornamelijk aan, op grond van de boven aangehaalde *mémoires* van den generaal KONSTANTINOFF, waarin o. a. de volgende voordeelen aan de vuurpijlen worden toegekend:

De vuurpijlbokken ligter zijnde, en minder terugloop hebbende dan de kanons, beslaan minder plaats dan deze en zijn overal gemakkelijk in batterij te brengen. Deze voordeelen maken het concentreren van een massavuur

(1) Een der russische generaals rapporteert hieromtrent het volgende: Ces fusées avaient une justesse étonnante après 1500 sagènes (3226 m.) avec un vent de côté très-fort, les déviations longitudinales et latérales étaient insignifiantes.

en het verkrijgen van beslissende resultaten mogelijk, in toestanden waarin de gewone artillerie niet kan optreden.

De nieuwe juistheidswapenen der infanterie zijn minder nadeelig voor vuurpijl-batterijen dan voor veld-artillerie. De eersten geven minder groot doel aan den vijand en vorderen minder menschen en paarden; zij kunnen zich gemakkelijker bedekt opstellen en zich onder 's vijands vuur verplaatsen.

Bij belegeringen zijn de vuurpijlen beter vervoerbaar dan kanonnen, een voordeel des te grooter, dewijl, door middel van vuurpijlen, alle artillerie-projectielen, zelfs bommen van het grootste kaliber kunnen geworpen worden.

Overigens heeft CONGREVE reeds bewezen, dat men door vuurpijlen beter in staat is brand te stichten dan door bommen van gelijk kaliber, omdat de laatsten minder brandstof kunnen bevatten en zelden anders dan door te springen brand verwekken.

De uitvinding der vuurpijlen van groote dragt, zal voortaan een bombardement te land of te water veroorloven, op afstanden waarop de artillerie hoegenaamd geene uitwerking zoude hebben (1). Het snel schieten met vuurpijlen en de groote hoeveelheid dezer projectielen welke men gelijktijdig kan aanwenden, zullen hun altijd als brandprojectielen de overhand geven boven bommen. Alle bezwaren, welke de beweging van een trein met mortieren kunnen ophouden, vervallen bij een vuurpijl-trein en de kaissons kunnen op een afstand gehouden worden.

Bij kustverdediging dienen de vuurpijlen om de landingen te beletten en de gewone artillerie te vervangen.

Voor maritime expeditiën, bieden zij een voordeel aan, dat de stukken der artillerie ontberen; namelijk van in roei-vaartuigen gebezigd te kunnen worden.

De generaal KONSTANTINOFF beveelt dien ten gevolge het oprigten van afzonderlijke vuurpijl-batterijen aan, zoowel voor de dienst te velde, als tot aanval en verdediging van vestingen. »Zoo lang,» zegt hij, »als men ze slechts »achtereenvolgens oprigt naarmate der behoefte, en zamenstelt uit man- »schappen en officieren uit verschillende korpsen getrokken, om deze weder »naar hunne korpsen te laten terugkeeren wanneer de noodzakelijkheid van »het oogenblik niet meer bestaat, zullen de vuurpijlen altijd beschouwd »worden als werktuigen, waarvan men zich slechts toevallig bedient; en »gaan zij verloren, worden zij ras onbruikbaar, is er te weinig zorg aan »bested, of heeft men te weinig zelfopoffering er voor over gehad, dan is »daarmede noch de militaire eer, noch de verantwoordelijkheid in diezelfde

(1) Ofschoon uit getrokken geschut op verbazende afstanden kan geworpen worden, is daartoe veelal geen gelegenheid, ook wat de plaatsing en bouw der batterijen betreft; terwijl te water, somtijds vaartuigen met zwaar geschut, niet ter bestemder plaats kunnen gebragt worden.

» mate gemoeid , als met de beschadiging van het materieel , door onachtzaamheid of verwaarloozing , bij eenig ander onderdeel der artillerie. »

De meening van den hertog van Ragusa , die niet ten gunste der vuurpijlen gestemd was , moeten wij , om niet partijdig te schijnen , tegenover die van andere bevoegde beoordeelaars stellen. In een verslag over het werk van Cn. DUPIN , getiteld : *Voyage en Angleterre ; essai sur les progrès de l'artillerie en du génie dans le Grande Bretagne* , zegt die maarschalk :

» In Engeland wordt algemeen geloofd (ten minste men zegt het , maar » zonder de minste reden) dat de vuurpijlen groote uitwerking gehad hebben , vooral in den slag van Leipzig (1). De artilleristen van verschillende » legers leggen er zich op toe ; doch het is te hopen dat de fransche artillerie , die wel eenig regt heeft het voorbeeld te geven , dat niet zal volgen ; » want met uitzondering van eenige weinige gevallen , hebben die pijlen volstrekt geen uitwerking en de menschlievendheid (*humanité*) zou zich meer » te verheugen hebben dan de militaire wetenschap , wanneer men dergelijke wapenen niet (?) meer gebruikte. »

Eindelijk toont de schrijver in het *Journal Belge* het nut dat het vermeerderen van de belgische artillerie met eenige batterijen vuurpijlgeschut zoude aanbrengen , op de volgende wijze aan : 1°. tegen de kavallerie ; 2°. ter vervanging van de gewone artillerie in polders , moerasgronden en doorsneden terrein , waar de veld-artillerie moeilijk manoeuvreert ; 3°. tot verdediging der kusten en forten aan de Schelde-oevers (brand- en granaatpijlen zouden noodig wezen op afstanden , te groot voor de gewone artillerie) ; 4°. tot verdediging der vestingen.

De brand- , kartets- en kartets-granaatpijlen zouden dienen tegen de parken en depôts der loopgraven , de veld-vuurpijlen tegen de stormkolonnes , en in het algemeen tegen alle ongedekte troepen ; de met granaten en springlading gewapende pijlen (*à fougasse*) om de naastbijzijnde approches te vernielen , en eindelijk de lichtpijlen om des vijands plannen te verijdelen bij duistere nachten , die den aanval zoo zeer begunstigen.

Wanneer het mogelijk zal zijn de bestaande gebreken te verminderen , is het nut der vuurpijlen voor ons leger ligt te beseffen. Hoe weinig kostbaar , ligt en beweegbaar toch zijn de vuurpijl-batterijen , hoe groot is hunne uitwerking over ijs en watervlakten en op vlakke weiden , al zijn ze doorsneden door sloten ; hoe gemakkelijk kunnen zij in kleine vaartuigen medegevoerd of op drassigen grond , op torens , bij verdediging van bressen en van straten opgesteld worden , en in het algemeen , overal waar het terrein

(1) In dezen veldslag was eene engelsche vuurpijl-batterij aan een der pruisische korpsen toegevoegd.

voor artillerie ontoegankelijk is, zooals op de kruinen van den duinzoom langs onze kusten, bij het te keer gaan van landingen! Hare uitwerking behoeft niet vergeleken te worden tegen die van veldgeschut, omdat zij in vele omstandigheden nuttig kunnen zijn, waar de uitwerking dezer artillerie ophoudt.

Is het dan niet onvergeeflijk te noemen, dat in het O.-I. leger, waar reeds vroeger goede uitkomsten zijn verkregen met deze vuurpijlen, hun gebruik geheel is verloren gegaan, zoodat aan de aanvraag van artillerie-officieren om deze vuurpijlen op een der expeditiën op Borneo's westkust mede te nemen, niet is kunnen voldaan worden? Waaraan is het toe te schrijven dat bij den laatsten veldtogt tegen Boni niets vernomen is van hun gebruik, ondanks de herinnering welke deze projectilen bij de Bonineezen hadden achtergelaten? Hoe lastig is niet in Indië de bagage- en de leger trein! Zou het voorbeeld van Zwitserland, dat meer vuurpijl- dan bergbatterijen heeft, geen navolging verdienen in onze Oost-Indische koloniën, waar de troepen dikwerf rotsgevaarten te beklimmen hebben, waarop zelfs geen berg-artillerie kan volgen, of stellingen in sahwa's of moerasgronden moeten genomen worden, waar het niet mogelijk is spoedig eene bedding, zelfs voor handmortieren in gereedheid te brengen?

Het antwoord op deze vragen ligt welligt in de vrij aanzienlijke kosten voor het daarstellen der noodige inrigtingen, en in het onvermijdelijk gebrek aan eenheid van inzicht bij verschillende departementen, of het verdeeld beheer over sommige zaken, als: de verdedigingsaangelegenheden, de fabrikatie van artillerie-voorwerpen, munitiën, affuiten enz., ook de fabrikatie en herstelling van geweren, de buskruid-fabrikatie, ja zelfs de geneeskundige dienst, de inrigtingen van onderwijs. Te meer is zulks te bejammeren in een klein land als het onze; want door aan kleingeestigen naijver toe te geven, zou nog het weinige onmogelijk gemaakt worden, wat met vereenigde krachten te bereiken ware. Engeland heeft één artillerie-departement voor vloot en leger. Mogen eenmaal de belangen van overzeesche en inlandsche legers van zee- en landmagt gemeenschappelijk worden geregeld!

Het is thans algemeen bekend dat de oostenrijksche vuurpijlen, door de zorg aan hunne vervaardiging besteed, door de middelen waardoor men hunne duurzaamheid bevordert heeft en door de vereenvoudigde inrigting der bokken, uitmuntend aan hun doel beantwoorden. Ware het anders: de oostenrijksche regering zoude het vuurpijlgeschut niet op eene zoo groote schaal hebben aangenomen. Het schijnt nogtans dat ook de oostenrijksche vuurpijlen, al neemt men aan dat ze beter zijn dan de engelsche, nog gebreken hebben, die moeilijk verbeterd kunnen worden, zonder tot een

geheel ander stelsel te komen. De afwijking die de pijl kan verkrijgen door de zijdelingsche plaatsing van het zundgat, dat zich aan de linker zijde bevindt, zal links zijn, wanneer het zwaartepunt achter, regts, wanneer het zwaartepunt vóór het zundgat gelegen is. Men heeft getracht de afwijking, voor zoover zij hieraan toe te schrijven was, te verhelpen door aan de tegenovergestelde zijde van het zundgat, dus in de regter zijde der huls, maar meer nabij de tering, een gat te boren. Dewijl echter die beide gaten niet tegenover elkander gelegen zijn, moet hierdoor noodwendig een koppel ontstaan, en de oorspronkelijke afwijking zoude daardoor, in plaats van verbeterd, nog verergerd worden. Wij kunnen ons dus niet vereenigen met de theorie in § 404 door den overste SCHMOELZL ontwikkeld.

Buitendien is de plaats van het zwaartepunt niet standvastig, en deze veranderlijke ligging, gevoegd bij de geringe aanvankelijke snelheid, welke somtijds verschillend is bij vuurpijlen van dezelfde soort, maakt hunne baan niet altijd zeker.

Wanneer er een onseilbaar middel te vinden ware, om aan de vuurpijlen eene wenteling om hunne as te verzekeren, dan zouden daardoor de grootste gebreken die hun tegenwoordig nog aankleven, weggenomen, en zou tevens eene groote vereenvoudiging daargesteld zijn.

Dit middel is niet onbeproofd gebleven. In 1825 werden in Engelsch Indië proeven genomen met pijlen, die reeds in 1815 door den majoor PARLEY waren aangeboden. Daarbij was het deksel dat de monding of opening der boring sluit, vervangen door schroefvormige brandgaten, uit welke het gas genoodzaakt was zich een uitweg te verschaffen en waardoor de wenteling van het projectiel moest voortgebracht worden. De pijlen waren evenwel nog van latten voorzien en het valt te betwijfelen, of de kracht waardoor de draaijing werd te weeg gebracht, wel toereikende is geweest om een lichaam van eene betrekkelijk zoo groote lengte met de noodige snelheid te doen draaijen. De uitkomsten waren dan ook alleen gunstig, voor zoover zij schootsverheid betroffen.

In 1844 werden door WILLIAM HALE in Noord-Amerika, volgens hetzelfde beginsel, vuurpijlen vervaardigd, welke zonder lat, doch in plaats hiervan, aan de achterzijde bezwaard waren met eene ijzeren uitgehoorde huls, als tegenwigt dienende, en voorzien van verscheidene schuins ingeoorde brandgaten, om het uitstroomende gas door te laten. Tevens werd het zwaartepunt tot $\frac{1}{3}$ of $\frac{1}{4}$ van de lengte der pijl, van de spits gerekend, naar voren gebracht. Het projectiel der pijlen van HALE is cilinder-ogievormig. Bij deze inrigting der pijlen is het een vereischte dat zij uit een koker geschoten worden. Men heeft in Frankrijk getracht deze pijlen te verbeteren, door de huls uit-

wendig van ringen te voorzien, die dezelfde uitwerking moesten doen als de cannelures bij puntkogels. De aangebrachte wijzigingen van HALE kunnen als eene merkbare verbetering aangemerkt worden. Ofschoon later weinig omtrent deze pijlen is bekend geworden, lezen wij onlangs in een militair tijdschrift, dat de uitvinder zich nog steeds bezighoudt met de verbetering zijner vuurpijlen. Wij vermeenen ook dat hij den besten weg heeft ingeslagen om op eene onfeilbare wijze een juist schot met vuurpijlen te kunnen verkrijgen. Wanneer men hunne lengte aanmerkelijk zal verminderd hebben en hunne aanvankelijke snelheid, door toepassing van het denkbeeld van den kapitein der fransche marine MONTGÉRY, of door eenig ander middel, zal kunnen vermeerderen, gelijktijdig met het geven van eene wenteling om de as, op de wijze zooals hier te lande door den Heer DE BOURBON (NAUNDORF) reeds voor geweerkogels, en door den zwitserschen kapitein der artillerie CURRY, voor kanonkogels bewezen is mogelijk te zijn, gelooven wij dat de vuurpijlbaan eene verrassende juistheid zal verkrijgen. De theorie van de rotatie der projectielen is, sedert de algemeene invoering van getrokken vuurwapenen en grof geschut, bij vele wis- en werktuigkundigen op nieuw het onderwerp eener naauwgezette studie geworden, en daar die theorie reeds tot klaarheid schijnt gebracht te zijn, zal men ook het middel wel weten te vinden om, in verband met den invloed van den luchtwederstand, op dynamische gronden eene doeltreffende constructie voor vuurpijlen aan te geven, in vervanging van den empirischen weg, welken men tot nog toe algemeen heeft gevolgd.

Men kan verzekerd zijn dat in andere landen ook in dit opzigt steeds wordt voortgegaan op den weg van verbeteringen, welke zorgvuldig worden geheim gehouden. Zeker is het dat men er zich in Frankrijk en Engeland ernstig mede bezighoudt en dat ook in Saksen in den afgeloopen zomer proefnemingen met vuurpijlen volgens het stelsel HALE, hebben plaats gehad. Door steeds te wachten tot dat uitvindingen van elders algemeen bekend zijn, geeft men, bij eenen eventuëlen oorlog, zijnen vijanden ook steeds een voor-sprong. Wanneer eenig geld beschikbaar kon worden gesteld, tot het uitschrijven van prijsvragen en de beste voorstellen daarop ingediend dan ook in beproeving werden gebracht, zoude het zeker niet ontbreken aan mededingers, en de officieren zouden daardoor nog meer tot studie en onderzoek worden aangewakkerd.

V.

AANTEEKENINGEN VAN DE KAPITEINS *DELPRAT* EN *VAN DER HOEVEN*,
GEMAAKT BIJ DE OEFENINGEN IN DEN VESTINGOORLOG EN DE
DAARBIJ GENOMEN PROEVEN DOOR DE PRUISSISCHE TROE-
PEN TE COBLENZ, VAN DEN 23sten AUGUSTUS TOT
DEN 10^{den} OCTOBER 1856.

Op den 23sten Augustus 1856 des middags te Coblenz aangekomen, hebben wij ons zonder verwijl bij de hooge militaire autoriteiten aangemeld. Wij werden dadelijk op de meest verplichtende wijze in de gelegenheid gesteld, reeds denzelfden avond bij den aanvang der oefeningen op den Kart-
huizerberg tegenwoordig te zijn. Deze oefeningen zouden bestaan in de uitvoering van een geregelden aanval op het Fort Alexander.

De werken die in den avond van den 23sten Augustus verrigt werden, bestonden in het openen der loopgraven en het maken van gemeenschaps-
gangen naar de achterwaarts gelegen depôtplaatsen en parken.

Des middags ten 3 uur rukten de troepen uit, om de noodige bevelen en aanwijzingen betrekkelijk den te verrigten arbeid te ontvangen. De opening der loopgraven geschiedde echter eerst des avonds ten half negen uur, toen het genoegzaam duister was geworden.

De manoeuvre ving aan met het oprukken der dekkingstroepen, die op eenigen afstand van de te vervaardigen parallel geplaatst werden. De reserve was op ongeveer 150 pas achter de parallel opgesteld en door een terrein-plooi gedekt.

De 600 werkers, alleen uit infanterie bestaande, waren met sabels gewapend en hadden het geweer, met de bajonet op, aan den geweerriem over den regter schouder hangen. De opgerolde kapotjassen en de broodzakken werden over den linker schouder gedragen.

De manschappen waren voorts in hunne gewone tenue gekleed, met wapenrok, zwarte broek en politiemuts.

Terwijl de dekkingstroepen opmarscheerden, werden de arbeiders tot het ontvangen van gereedschap in gesloten kolonnen opgesteld. Het uitgeven der gereedschappen werd verrigt door de manschappen van acht

kompagnien pionniers. Ieder arbeider ontving een schop en om de vier man werd daarenboven nog een pikhouweel gegeven. Het uitreiken der gereedschappen geschiedde op deze manier met veel spoed en orde.

De officieren en onderofficieren der infanterie, die bij de werktroepen behoorden, waren belast met het handhaven der orde, maar de leiding en plaatsing der arbeiders en de regeling van den arbeid geschiedde door de Ingenieurs.

Ondertusschen waren de loopgraven op een afstand van omtrent 700 pas van de vesting door de pionniers getraceerd met een witten band, die van een haspel afgewonden en aan kleine piketpalen vastgemaakt werd. De opmarscherende werklieden werden nu door de Ingenieurs, op twee pas afstand van elkander, langs dezen band geplaatst. Het werken geschiedde op de gewone wijze, met veel orde en ijver, maar zeer langzaam, omdat de parallel geopend moest worden in een zeer vasten, bijna steenachtigen leemgrond. Door de ongunstige gesteldheid van het terrein kon men op 400 pas van de loopgraaf wel zeer duidelijk geluid hooren, doch dit niet onderscheiden; — zelfs niet wanneer men met het oor op den grond lag, — het geelk veel naar getrappel van paarden. Er was echter slechts weinig geweervuur noodig, om dit geluid onmerkbaar te doen worden.

Om half tien, toen de arbeiders, na ruim een half uur werkens nog geenszins behoorlijk gedekt waren, werd het terrein eensklaps helder verlicht door drie lichtkogels, waarvan er een opzettelijk achter de parallel was geplaatst. De arbeiders konden daardoor duidelijk gezien worden door de posten, die op eenigen afstand vóór de vesting waren uitgezet.

Toen had er een sterke uitval plaats, die, door kanon- en geweervuur uit de werken ondersteund, niet door de dekkingstroepen kon tegengehouden worden, zoodat men de arbeiders moest verzamelen en de reserve voorwaarts rukte. Na een levendig geweervuur werden de uitvalskolonnen met de bajonet weder teruggedreven en de werkzaamheden snel hervat. De sappe werd gebragt op eene bodembreedte van 4, en eene diepte van 5 voet (1). Om twaalf uur was de arbeid voltooid en rukten de troepen naar Coblenz terug.

26ste Augustus. Des morgens werden de verschillende loopgraven, door de infanterie, op de volle bodembreedte van 8 voet gebragt, en de noodige banketten, oprillen en trappen vervaardigd.

De beide taluds der eerste parallel werden over de geheele lengte van trappen voorzien. In de gemeenschapsgangen zijn deze trappen echter al-

(1) In deze aantekeningen zullen steeds de Pruissische maten en gewigten worden opgegeven, omdat de betrekking der verschillende deelen daarbij duidelijk in het oog valt, hetgeen bij herleiding in Nederlandsche maat niet meer het geval is.

leen in de haken aangelegd. De uitvalstrappen in de parallel werden met fascines bekleed, die behalve met de gewone doorgaande piketten, nog met stevige palen tegen het vóórvlak der treden waren vastgezet.

Uit het bijgevoegde schetsplan der aanvalswerken, zal men ontwaren, dat niet alle sappewerken en batterijen werkelijk uitgevoerd zijn. Vooral was dit het geval met de batterijen der eerste parallel. Men moest namelijk op het plateau van den Karthuiserberg een behoorlijk exercitieveld voor de infanterie blijven behouden. Daarom zijn de batterijen in die parallel alleen getraceerd en de vuurmonden waarmede ze bewapend moesten worden, slechts tijdelijk in batterij gebragt en werden na het eindigen van het vuren weder weggevoerd.

Des middags werd de schans Groszfürst Thronfolger op de linker flank van den aanval gelegen, beworpen met mortieren van 8 duim, 8 \mathfrak{E} , 7 \mathfrak{E} en een houwtiser van 7 \mathfrak{E} , geplaatst in vier getraceerde batterijen der eerste parallel, op afstanden van 400 à 450 pas. De mortieren hadden eene elevatie van 45° de houwtisers van 17° . De projectilen bevatten slechts exercitie-ladingen.

De lading van den mortier van 8 duim was 15 lood; van 8 \mathfrak{E} , 9 lood; van 7 \mathfrak{E} , $6\frac{1}{2}$ à 7 lood; 7 \mathfrak{E} , 7 à $6\frac{6}{8}$ lood en de houwtiser van 7 \mathfrak{E} , $\frac{2}{8}$ lood.

Er werden 160 worpen gedaan; daarvan troffen: in het reduit 52, in het terreplein 40, den walsgang 9, de borstwering 11, de gracht 17, te ver 28 en te kort 25.

De muren van het gemetseld reduit werden door de navolgende projectilen getroffen:

4	projectilen uit de 8 duims mortieren,	
1	»	» 10 \mathfrak{E} »
2	»	» 7 \mathfrak{E} » batterij N ^o . 6.
1	»	» 7 \mathfrak{E} » vleugelbatterij.

Deze projectilen vielen na het treffen in de voorliggende gracht. De muren van het reduit waren weinig beschadigd, maar de uitstekende cordons van Grauwacken zandsteen en de scherpe kanten van de kanon- en geweerschietgaten hadden nog al veel geleden.

Bij de oefeningen van het Pruisische leger legt men er zich vooral op toe, om zoo getrouw mogelijk den werkelijken oorlog voor te stellen, ten einde bij den soldaat geen verkeerde denkbeelden te doen ontstaan. Maar deze oefeningen dienen ook tevens om de bevelvoerende officieren te gewennen zelfstandig te handelen, en om hunne practische bekwaamheden te kunnen beoordeelen. Bij de bestorming van de schans Thronfolger, die op den avond van den 26sten werd uitgevoerd, bleek dit zeer duidelijk. Aan

de kommanderende officieren, zoowel in als vóór het fort Alexander, waren slechts de troepen aangewezen waarvan zij zich bij de verdediging en den aanval konden bedienen, doch de maatregelen en dispositiën die genomen moesten worden, werden geheel aan hun eigen oordeel overgelaten, en daardoor volkomen geheim gehouden. Deze omstandigheid, gevoegd bij de nachtelijke duisternis, was dan ook soms oorzaak, dat wij niet altijd den geheelen loop van het gevecht konden volgen, en er enkele malen min of meer belangrijke bijzonderheden aan onze aandacht moesten ontsnappen. Voor zoo verre wij konden nagaan, had de bestorming op de volgende wijze plaats.

Toen het volkomen duister was geworden rukten drie kolonnen, ieder van ongeveer 150 man, uit de parallel tegen het werk op. De regter en linker kolonnen trokken op eenigen afstand zijdelings langs de schans, met het doel om de keel aan te vallen en de uitvallen uit de achtergelegen vestingwerken tegen te houden. De middelste kolonne, door tirailleurs voorafgegaan, en gevolgd door eene sterke afdeeling pionniers, met de geweren over den schouder gehangen en voorzien van schoppen en pikhouweelen, trok regtstreeks op de face van het werk aan. Daar de belegerden geen posten voor het werk hadden geplaatst, en de kolonnen met de grootste stilte naderden, waren de tirailleurs reeds tot op ongeveer 50 pas van de gracht gekomen, voor dat de eerste geweerschoten, door de schildwachten op den wal, gedaan werden. De schans werd dus bijna overrompeld en het groote nut dat men hier had kunnen trekken van ver vooruitgeschoven en ingegraven posten, viel zeer duidelijk in het oog.

Zoodra zich de aanvalskolonnen ontdekt zagen, ontwikkelden zich de tirailleurs langs den grachtboord en beletten daardoor den vijand om op de borstwering te komen. De stormkolonne wierp zich, van nabij door de werkers gevolgd, in de gracht, beklom de borstwering, verjoeg de verdedigers en stelde zich in het werk op.

De arbeiders begonnen snel met het afgraven van de buitenkruin der borstwering ter breedte van vijf voet, met het maken van oprillen in de taluds der gracht, van een eind der tweede parallel vóór de schans en van gemeenschapsgangen naar de eerste parallel. Aan de einden of hoeken van het logement op de borstwering, werden flankdekkingen gemaakt van op elkander geplaatste schanskorven. Ook werd het bovenvlak der nu tegen de vesting gekeerde borstwering voorzien van gewerschietgaten, door vijf zandzakken gevormd.

Het tracé van deze sappewerken werd, even als in den vorigen nacht, door de Ingenieurs, door middel van witte banden aangewezen. De arbeid werd in de duisternis op de zeer steile grachtstaluds en in den harden grond met spoed, doch tevens in stilte en met orde volbragt.

De verwachting dat er uit de achtergelegen vestingwerken een uitval gedaan zou worden, om te trachten het verloren werk terug te nemen, werd niet verwezenlijkt. Eene vierde kolonne, die als reserve op eenigen afstand van de schans was opgesteld, kon daarom geen deel aan het gevecht nemen. Gedurende den arbeid had er slechts eenig geweervuur tusschen de voorgeschoven posten plaats.

De inneming van het werk Thronfolger werd met groote voortvarendheid volbragt; de orde is daarbij, niettegenstaande er bestendig een levendig geweervuur was, geen oogenblik verbroken geweest; het kan slechts na herhaalde oefeningen in het vuur, mogelijk zijn, om zonder ongelukken, bij nacht, zooveel troepen in vestingwerken tegen elkander over te stellen.

Later zijn nog een 13tal granaten geschoten, onder 4° elevatie, met $\frac{1}{8}$ R lading, uit een $5\frac{1}{2}$ duims houwtiser op walaffuit, staande op de regter face van enveloppe II van het fort Alexander. De afstand tot de parallel bedroeg ongeveer 700 pas. Van deze granaten kwamen 2 in de parallel; 2 in de voorliggende borstwering; 1 in den gemeenschapsgang; 4 tusschen de zigzags; 6 gingen over de parallel heen.

De voorliggende gemeenschapsgangen waren gedurende den nacht vervaardigd, doch gedurende het schieten nog niet geheel voltooid.

Ook hebben er dien nacht hoogst belangrijke proeven plaats gehad, ten einde te doen zien, welke uitwerking verwacht kon worden van het vuur uit eene vesting, terwijl de loopgraven geopend worden.

Van de linker face van enveloppe IV, werden, op 700 pas afstand, tegen de plaats der eerste parallel kartetsschoten gedaan, op het oogenblik dat de werkers gereed stonden de opening der loopgraven aan te vangen. De werklieden waren daarbij voorgesteld door een houten schijf van 60 pas lengte en 6 voet hoogte. Regts en links van deze schijf stonden linnen schijven van gelijke hoogte, doch ieder 90 pas lang. Deze schijven stelden de dekkingstroepen voor. Door het oplaten van een paar vuurpijlen met speelwerk, werd het terrein sterk verlicht en tevens het sein gegeven tot het openen van het vuur. De lichtsterren verspreidden een bijzonder fraai doch kortstondig licht; men kon zeer duidelijk de schijven en het omliggend terrein zien. Ook werd er een lichtkogel uit een houwtiser van 8 duim geworpen, doch deze vloog in stukken en miste dus de verlangde uitwerking. Het middel om een golvend terrein voor eene vesting te verlichten door vuurpijlen, schijnt ons in vele opzichten de voorkeur te verdienen boven het gebruik van lichtkogels. Er dient echter bij te worden opgemerkt, dat de lightsassen, die door de Pruisische artillerie vervaardigd worden, bijzonder goed zijn en weinig rook geven.

Er werden nu uit 2 metalen 12 R^{es} op raamaffuiten, 50 kartetsschoten

gedaan. De kartetsen hadden 52 stuks 12-loods kogels; de opzet was $1\frac{1}{2}$ duim en de lading 5 \mathfrak{w} . Er troffen 170 kogels, waarvan 167 doorsloegen. In de nevengeplaatste schijven kwamen rechts 12 en links 19 treffers.

Bij eene verspreiding van omtrent 105 pas, bedroeg dus het getal treffers op de werkers omtrent 17 ten honderd, en als men de dekkingstroepen mederekent, ongeveer 20 ten honderd. Dat het aantal treffers bij deze schoten zoo aanzienlijk was, moet grootendeels worden toegeschreven aan de gunstige gesteldheid en hardheid van het terrein.

Nog veel gewigtiger schijnt ons de proef omtrent de trefkans in de duisternis met minié-geweren. Om de rigting en elevatie te bepalen, had men in het plongé houten vorken willen stellen, met blokken er achter.

De punten der vorken waren echter niet in de harde borstwering te krijgen, zoodat men de vorken slechts met eenige zandzakken kon vastzetten. De verhouding der treffers, opgemaakt uit eenige honderd schoten op de schijf die de werkers voorstelde, bedroeg niet minder dan 20 ten honderd. Een bewijs welk een gewigtige rol dit vuurwapen bij volgende vesting-oorlogen zal kunnen spelen, als men slechts de voorzorg neemt, zich des nachts van goede rigtmiddelen te voorzien.

27ste Augustus. Des morgens werden de gemeenschapsgangen naar de tweede parallel voltooid en de depôts van sappe-benoodigdheden tot de opening der tweede parallel, in de nabijheid der eerste parallel overgebracht.

Des avonds verzamelden zich de aanvalstroepen buiten bereik van het geschutvuur, op eene plaats waar men vroeger gebivouackeerd had, en waar men dus de kwartieren onderstelde. Zoodra het duister was geworden rukten de dekkingstroepen in de grootste stilte voorwaarts. De werklieden, ditmaal uit pionniers en infanterie bestaande, volgden, en gingen in kolonne met gelederen van 12 rot naar de depôts. De schanskorven waren op rijen geplaatst, op afstanden van twee pas, iedere rij van 12 korven. De schoppen en pikhouweelen lagen op hoopen bij de schanskorven. De werkers marscheerden, met het geweer over den regter schouder hangende, tusschen de rijen schanskorven, en ontvingen daar de werktuigen van de pionniers. De schanskorven werden met de regter hand gedragen aan eene lus van vlechtwerk, die zich, op $\frac{2}{3}$ der hoogte van boven gemeten, binnen den korf bevond. Zoo marscheerden de werkers door de gemeenschapsgangen naar de eerste parallel, en van daar — altijd de sappe volgende — naar de plaats waar de tweede parallel geopend moest worden.

Het tracé van deze parallel was weder met traceerband gemaakt; dit band was echter op eenige plaatsen door de voortrukkende dekkingstroepen gebroken, waardoor eenig oponthoud ontstond.

Bij de regeling van den arbeid had men gezorgd, dat de pionniers geplaatst werden op de punten waar het terrein het hardst was. Men zag bij het gebruik van het pikhouweel in deze steenachtige gronden, telkens vonden springen, die door de voorstaande schanskorven echter voor den vijand verborgen bleven. De arbeid werd voorts op dezelfde manier verrigt als bij het Nederlandsche leger gebruikelijk is.

Toen de schanskorven ten naastenbij gevuld waren, werden er eenige lichtkogels achter de parallel aangestoken; men mogt dus aannemen dat men in de vesting den arbeid ontdekte. — Een hevig kanon- en geweevuur uit de vesting en bij de dekkingstroepen kondigde een uitval aan, maar hoe het zich daarbij heeft toegedragen hebben wij niet kunnen nagaan, omdat die uitval plaats had onder een hevige regenbui, waardoor het uitzigt over het terrein bij de reeds heerschende duisternis geheel benomen was. In geen geval wordt er in Pruisen bij dergelijke oefeningen, om ongunstig weder, van de eenmaal gegeven bevelen afgeweken.

Na de opening der parallel werd er dien nacht eene mortier-batterij voor 4 mortieren van 8 duim gebouwd. De borstwering van deze batterij was opgezet met schanskorven van 4 voet hoogte, die op twee trappen stonden. De trappen waren ter besparing van fascinen, slechts bezood. De grond was echter zoo hard, dat men de zoden met het pikhouweel moest loshakken. Daar de voorraad van hout niet zeer groot was, zijn de sappen over het algemeen slechts met een enkele fascine bekroond. De loopgraven werden over de geheele lengte van trappen voorzien.

Gedurende dezen nacht maakte de belegerde, op nagenoeg vijftig pas afstand vóór de parallel, gaten, waarin scherpshutters als loerposten konden geplaatst worden. Deze gaten waren ongeveer twee voet diep, anderhalve voet breed en drie voet lang; de bodem was naar de vesting schuin bijgewerkt. Om twaalf uur werd de arbeid gestaakt.

28ste Augustus. Des morgens werden de sappen verbreed en voltooid, de batterij bewapend en de depôts van sappe-benoodigdheden meer in de nabijheid van de parallel overgebracht.

Den volgenden avond werden de gemeenschapsgangen op de kapitaal van enveloppe II tot aan de derde parallel, en van enveloppe III tot aan de halve parallel, met vluchtige sappen uitgevoerd. Men heeft dit gedeelte van den aanval met vluchtige sappe verrigt, om zodoende eenigen tijd over te houden voor het laatste tijdperk der belegering. Gedurende den arbeid hadden er kleine uitvallen en schermutselingen plaats, doch aanhoudend vielen er hevige stortregens, en de nacht was zoo donker, dat wij geen bijzonderheden hebben kunnen waarnemen.

Voor dat de tot hiertoe beschreven aanvalswerkzaamheden werden uitgevoerd, had de verdediger op het terrein voor enveloppe II eene aarden flèche opgeworpen in de keel voorzien van een houten geblindeerd blok-huis. Deze flèche, waarvan de contrescarp gefraiseerd was, moest niet bij de eigenlijk gezegde verdediging dienen, maar was alleen tot mijn-logement vervaardigd, om namelijk de mijnen op eenigen afstand van het Fort Alexander te kunnen aanvagen en zodoende het maken der galerijën eenigzins te bekorten, — zoo werd althans gezegd; — maar wij houden het voor meer waarschijnlijk, dat men den thans te voeren mijn-oorlog niet wilde doen plaats hebben in de nabijheid van het permanente mijnstelsel van Fort Alexander.

Ook werd de enveloppe II van dat fort, gedurende drie dagen, geheel bewapend als voor een werkelijk beleg. De andere werken waren slechts in verband met de te nemen proeven, met eenige stukken bezet.

29ste Augustus. De vroeger vervaardigde sappen werden voltooid en zes verschillende sappehoofden aangelegd, op ruim 350 passen van het glacis, om te dienen bij het nemen van proeven met verschillende draagbare vuurwapenen. Deze proeven hadden in den namiddag plaats. De schutters waren alle uitgezochte manschappen. Zij stonden in emplacementen, die aan het eind van het *glacis en contrepente* waren ingesneden. De zes sappehoofden waren aan elkander gelijk en naar het gewone voorschrift vervaardigd. Maar de afstanden waarop de schutters van deze sappehoofden stonden, en de rigting der schootslijnen waren niet volkomen dezelfde. Tegen de binnenste vlakken der schanskorven waren, in plaats van sappebossen, over eene lengte van 12 korven, vijf lagen zandzakken boven elkander gestapeld. De eerste schanskorf was aan de schutters ten doel gesteld. Deze en de beide volgende waren niet gevuld, en van buiten met graauw papier bekleed om de treffers te kunnen opnemen. Achter de schanskorven en in 't verlengde der schootslijnen waren schijven geplaatst, even hoog als de korven. Kleine bekrooningsfascinen worden door de Pruisische troepen niet gebruikt. De rolkorven waren gevuld met doorgaande piketpalen; in het midden van den korf is een kern-korf van bijna twee voet middellijn. Deze kern wordt natuurlijk niet gevuld.

De uitkomsten van deze merkwaardige proeven zijn in de volgende tabel verenigd.

SOORT VAN WAPEN.	5 Zündnadelwalbussen uit Luxemburg.	5 gewone oude walbussen met steensloten uit het magazijn te Coblentz. (Slechts ter vergelij- king.)	20 gewone model- Zündnadel- geweren.	20 gewone model Minié-geweren.	20 jagerbussen, Thouvenin.	20 Thouvenin- sche geweren uit het depôt te Coblentz.
Schutters.....	1 Opperjager, 4 Jagers.	1 Opperjager, 4 Jagers.	4 Onderofficieren. 16 Fuseliers.	20 Muskettiers.	20 Jagers	20 Onderoffi- cieren.
Afstand in passen.....	374	363	350	339	328	328
Hoek der schootslijn met de rig- ting der korven.....	90°	Iets meer dan 90°.	Iets meer dan 100°.	Meer dan 100°.	Meer dan 100°.	Bijna 90°.
Gewigt van het projectiel.....	ruim 4 lood.	4 lood.	2 lood.	3 ¹⁰ / ₄₀ lood (zonder culot).	2 ¹ / ₂ lood.	3 ¹⁰ / ₄₀ lood.
Gewigt der lading.....	1 ¹ / ₂₃ lood.	1 ¹ / ₂ lood	1 ⁵ / ₃₀ lood.	1 ⁷ / ₃₀ lood.	2 ¹ / ₁₂ lood.	1 ¹ / ₂ lood.
Aantal treffers.....	van 100 kogels. 2de korf.....18 3de »18 tusschen 3de en 4de korf 5 4de korf.....12 53	van 50 kogels. 2de korf. 0 3de » 1 } 3 4de » 2	van 200 kogels. 2de korf.... 22 3de » 25 } 64 4de » 17	van 200 kogels. 2de korf. . 14 3de » .. 38 } 75 4de » .. 23	van 200 kogels. 3de korf. . 1 4de » .. 7 } 28 5de » .. 20	van 200 kogels. 2de korf. . 13 3de » .. 1 } 15 4de » .. 1 de rolkorf 6
	alzo 53%.	dus 6%.	dus 32%.	dus 37 ¹ / ₂ %.	dus 14%.	dus 7 ¹ / ₂ %.
Door de korven en zandzakken go- gaan.....	23	Geen.	Geen.	3.	Geen.	Geen.

Deze proeven mogen wel niet geheel en al als streng vergelijkende proeven worden beschouwd, omdat de afstanden en doelen niet volkomen gelijk waren, en andere kleine onregelmatigheden plaats hadden, — doch ze zijn evenwel genomen onder omstandigheden zoo als die in den werkelijken oorlog voorkomen; — zij schenen ons vooral dáárom belangrijk, omdat ze de geduchte uitwerking der zündnadel-walbussen doen kennen. Deze vuurwapenen zijn korte en niet zeer zware bussen, door een gewermaker uit Luxemburg vervaardigd. Ze werden zonder bevestiging aan vaste punten, even als de andere geweren op een zandzak opgelegd, en hadden niet meer terugstoot dan een gewoon Minié-geweer. Het laden gaat even als bij de gewone zündnadelgeweren zeer snel, de sluiting schijnt zelfs boven de gewone inrigting de voorkeur te verdienen.

Van deze bussen waren slechts een 50-tal in het tuighuis te Coblenz voorhanden; ze waren aan de schutters die er mede vuurden, geheel onbekend. Als men nu in aanmerking neemt, dat het aantal treffers veel grooter is dan bij eenig ander vuurwapen, en dat de helft der kogels door de schanskorven en gevulde zandzakken heendrong, ja zelfs dat er verscheidene kogels door de gevulde schanskorven en de rij zandzakken waren geslagen, dan zal men moeten erkennen, dat de Luxemburgsche zündnadelwalbus, een ontzettend wapen is, waarmede men den vijandelijken sappeur gewigtige verliezen kan toebrengen, en waarvan men een hoogst nuttig gebruik zou kunnen maken uit alle plaatsen en vestingwerken, die men niet met kanons kan bewapenen. Om de uitwerking der draagbare vuurwapenen met het kartetsschot te kunnen vergelijken, heeft men uit de enveloppe II van het fort Alexander, uit een lang bronzen kanon van 12 \mathfrak{L} op raamaffuit, op 400 pas afstand en eene lading van 5 \mathfrak{L} en elevatie van $\frac{1}{2}$ duim, vier kartetsschoten gedaan tegen een sappehoofd, en 8 schoten tegen eene in aanbouw zijnde demonteerbatterij. De arbeiders die aan de batterij werkten, waren weder voorgesteld door houten schijven. Het aantal treffers bedroeg in het sappehoofd $2\frac{1}{2}$ en in de demonteerbatterij 28 ten honderd. Geen der kartetskogels drong door de korven heen.

Wij hebben vroeger reeds opgemerkt dat de oefeningen bij het Pruisische leger ook bijzonder moeten dienen om de officieren te gewennen zelfstandig en naar eigen oordeel te handelen. Thans mogen wij niet verzuimen te vermelden op welke leerrijke en tevens kiesche wijze de bevelvoerende generaal de uitgevoerde manoeuvres beoordeelde, en hoe hij zonder in het minst eigenliefde te krenken of ijverzucht op te wekken, nuttige wenken en lessen aan het officier-korps wist te geven.

Met de bovenvermelde proeven was nu een voornaam gedeelte der oefeningen ten einde gebragt. De generaal-majoor FISCHER (1), ingenieur-inspecteur, belast met de leiding van deze oefeningen, nam deze gelegenheid waar, om de officieren der verschillende wapenen om zich heen te verzamelen.

In korte en duidelijke woorden gaf de generaal vooreerst een overzicht van de tot hiertoe uitgevoerde belegeringswerken. Hij deed vervolgens opmerken, dat men bij het beoordeelen der verkregen uitkomsten vooral in het oog moest houden, dat in de volgende vestingoorlogen de afstanden der parallellen van de vesting gewis vergroot zullen moeten worden met een paar honderd pas voor de eerste, en met een honderd pas voor de tweede parallel. De verhoogde uitwerking der betere vuurwapens van den infanterist, zou alleen reeds voldoende zijn om te noodzaken tot een grooteren afstand en uitbreiding van de eerste aanvalswerken. Men had bij de thans uitgevoerde werken de afstanden der parallellen niet vergroot. eensdeels omdat men den sappe-arbeid zoo veel doenlijk wilde verligten, — maar vooral ook, omdat men, bij eene grootere uitbreiding dier werken, partij zou hebben moeten trekken van eenige exercitie-aardewerken en andere op het plateau van den Karthuizerberg liggende hoogten, maar waardoor dan ook tevens de belegeringswerken al te zeer zouden afwijken van den gewonen vorm.

Vervolgens overgaande tot de beoordeeling der dispositiën, die in den vorigen nacht zoowel door den verdediger als door den aanvaller waren genomen, merkte de generaal vooreerst op, dat men bij de uitvoering van de vlugtige sappe op een golvend en geaccidenteerd terrein en bij nacht, altijd veel moeite heeft om de afdeelingen arbeiders bijéén en gesloten te houden. Moeten zulke werken daarenboven nog bij ongunstig weder worden uitgevoerd, dan zijn de bezwaren nog veel grooter. Bij ervaring was het hem dan ook meermalen gebleken, dat een aantal van 500 arbeiders bij iedere kolonne — zelfs bij zeer gunstige omstandigheden — als het maximum kan worden beschouwd, waarmede men voor den vijand mag verschijnen. Bij den arbeid van den vorigen nacht, die bij zulk een storm- en regenachtig weder moest uitgevoerd worden, was dit op verschillende punten zeer duidelijk gebleken.

Ook omtrent de opstelling der dekkingstroepen werd aangemerkt, dat men zich meestal te zeer laat verleiden om dicht bij de vesting post te

(1) De generaal-majoor FISCHER, vroeger belast met de opvoeding van Z. K. H. Prins WILHELM van Pruisen, is kort na de oefeningen te Coblenz overleden.

vatten, ten einde de uitvallen spoedig het hoofd te kunnen bieden; — maar dat men niet altijd genoegzaam gebruik maakt van die kleine golvingen van het terrein, die des nachts moeilijk zijn op te merken, en die toch zoo bijzonder voordeelig zijn, omdat ze den troepen eenige dekking geven in den hoogstnadeeligen toestand waarin ze geplaatst zijn.

Bij het naderen van uitvallen moet men de loerposten vóór de parallellen geplaatst, zoo min mogelijk gebruik laten maken van hunne vuurwapenen. Het geweervuur, dat in de duisternis zoo weinig uitwerking heeft, verraadts slechts de stelling van den aanvaller, en moet dus beperkt blijven tot persoonlijke verdediging. De posten moeten slechts op de soutiens terugtrekken, om deze voor den naderenden vijand te waarschuwen; ze mogen in geen geval aanvallend handelen. Juist omdat het zoo moeilijk is de soldaten te doen begrijpen, dat zij door niet te schieten den vijand in het onzekere laten, — zelve minder gevaar loopen — en later met de bajonet veel meer afbreuk kunnen doen — behooren de officieren alles aan te wenden, wat strekken kan om hunne manschappen het gewigt van deze regelen te doen inzien.

Na het uitspreken van deze kernachtige rede, waarin ook nog de minder gelukkig genomen beschikkingen van sommige bevelhebbers, met klaarheid en wellevendheid tevens, werden aangewezen, zijn de onderhanden werken wederom opgevat.

30ste Augustus. Op dezen dag is de halve parallel vóór de flèche voltooid en de tweede parallel tot het werk Thronfolger verlengd. In deze parallel werden eenige verbredingen gemaakt, nagenoeg op de plaatsen waar op het schetsplan de mortierbatterijen zijn aangewezen. Deze verbredingen, die nu de werpbatterijen moesten voorstellen, werden bewapend met mortieren van klein kaliber; de mortieren zijn op verhoogde beddingen geplaatst, om de binnenkruin niet te treffen. Ten einde de gemeenschap niet te hinderen, zijn de batterijen in de haken aan de einden der sappe aangelegd.

Op de vleugels der parallel zijn voorts nog twee kanonbatterijen gemaakt en met 12 C^{es} bewapend. Later heeft men nog een aantal proefworpen gedaan en zijn eenige sappewerken verbreed en verbeterd.

1ste September. In tegenwoordigheid van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Louise van Pruisen, en van vele hooggeplaatste personen, werd de flèche beworpen uit 16 mortieren, staande in de batterijen in de parallel, en op de envelope van fort Alexander. De projectielen bevatten slechts exercitie-ladingen.

Er zijn onder 45° elevatie 152 worpen gedaan; daarvan troffen 5 het

houten blokhuis, dat als reduit in de flèche was geplaatst. Voorts troffen in het terreplein 56, op den walgang 4, de borstwering 12, in de gracht 26, te ver 51 en te kort 27.

De loopgraven waren door de infanterie bezet. De batterijen wierpen zonder eenig onderling verband, om het vuren in tegenwoordigheid der Prinses binnen den kortstmogelijken tijd te doen afloopen. Hierdoor ontstonden er echter van tijd tot tijd belangrijke tusschenpoozingen.

Omtrent deze worpen en in het algemeen omtrent het vuur der artillerie bij al deze belegeringsoefeningen, moet opgemerkt worden, dat men daarbij zeer oud en gebrekkig buskruid, benevens oude projectilen bezigde, zoodat de uitslag geenszins ter beoordeeling mag strekken van de uitwerking der Pruisische artillerie.

Daarna had er uit de loopgraven en uit de gemeenschapsgangen, voor zoover die gezigt op de werken hadden, een langdurig en hevig geweervuur plaats, dat door de bezetting van de flèche en van het Fort Alexander met geweer- en kanonvuur beantwoord werd.

Na eenigen tijd rukten drie stormkolonnen uit de parallel tegen de flèche op. Zij vielen de met palissaden gesloten keel en het reduit aan, trachten de pallissaden uit te graven en om te hakken, doch nu werd er door verschillende kolonnen een uitval uit het fort gedaan. Het voordeel, dat men in zulke gevallen van de *glacis en contrepente* kan hebben, was duidelijk, want in slechts korte oogenblikken konden de verdedigers van alle kanten met sterke en welgesloten kolonnen op het terrein verschijnen, zoodat het den bestormers inderdaad moeilijk viel, niet afgesneden te worden en nog in tijds de loopgraven te bereiken.

Toen nu de terugtrekkende belegeraars in de loopgraven stand hielden en de uitvalstroepen met geweervuur ontvingen, trokken deze suel naar de loopgraven terug, en er werden eensklaps 8 steenfougassen ontstoken, die ieder met 16 kub. voet steen en $8\frac{1}{2}$ pond kruid geladen waren. Natuurlijk moest het ontsteken van deze fougassen eenige oogenblikken worden uitgesteld, tot men de troepen uit de parallellen had doen terugtrekken. Zulke vertragingen moeten bij vredes-manoeuvres in het vuur, wel altijd voorvallen. Zeven fougassen deden de verlangde uitwerking, de achtste weigerde. Men heeft niet kunnen ontdekken waaraan dit was toe te schrijven. De fougassen lagen vier aan vier aan weërszijden achter de keel van de flèche. De grootste werking had plaats op de sappehoofden, doch door de geringe lading en afmetingen der steenen, was de uitwerking onbeduidend en kan niet in vergelijking komen, met hetgeen wij gewoon zijn te zien van onze, met omtrent 100 teerling voet geladen steenfougassen.

Daarna had er van beide zijden een levendig algemeen geweervuur plaats, en werden er nog eenige uitvallen en bestormingen gedaan, alles onder een voortdurend kanonvuur. Het scheen ons echter toe, dat deze manoeuvres hoofdzakelijk moesten dienen om de troepen te oefenen snel in en uit de grachten en parallellen te rukken, en men daaraan dus, in verband met de uitgevoerde belegeringswerken, niet veel gewigt moet toekennen.

Nadat de troepen op eene uitmuntende wijze voor de Prinses gedefileerd hadden, trokken zij naar hunne kwartieren terug.

2de September. Op dezen dag hebben er exercitiën der brigade infanterie plaats gehad.

Ook is een begin gemaakt met den mijnen-oorlog. Zeker is het, dat men bij deze oefening het meest nabij den werkelijken oorlog kan komen.

Het contra-mijnenstelsel was reeds vroeger in gereedheid gebragt; thans werd de verdediging daarvan opgedragen aan de officieren en de mineurs, van twee afdeelingen pionniers (eene afdeeling heeft twee kompagniën).

De aanvaller bleef echter volmaakt onbekend met de mijnwerken van den verdediger; hij was geheel vrij in de keuze der middelen die hij wilde aanwenden om het vijandelijk mijnenstelsel te vernielen; — alleen was het terrein waarbinnen de mijnen-oorlog gevoerd moest worden, door vlaggen afgebakend. Aan beide zijden waren de noodige materialen en kruid voorhanden, zoodat men niet met elkander in aanraking behoefde te komen. Al wat er geschiedt, wordt voor de tegenpartij geheim gehouden, en bleef ook werkelijk geheim, omdat de eigenliefde van officieren en mineurs hierbij zeer op het spel is gesteld. Alleen aan den Inspecteur der pionniers werd door de beide bevelhebbers der mijnwerken rapport gemaakt.

Zeker wordt de naijver der mineurs bij deze oefening zeer opgewekt, en niet zelden is het vroeger wel eens gebeurd, dat de mineurs elkander met het fascine-mes te lijf vielen. Men had daarom alle mogelijke voorzorgen genomen om zulke bloedige tooneelen te voorkomen. In het algemeen was er nog bepaald, dat de aanvaller geen grootere mijnen mogt aanleggen dan van 300 ponden; in de ontstekingswijze was hij vrij. De contra-mineur mogt in het geheel over $10\frac{1}{2}$ centenaar kruid beschikken, doch moest zijne mijnen ontsteken met een magneto-electrischen rotatie-toestel. — Zoodra er aan een van beide zijden een mijn geladen en opgestopt is, en de ontsteking oogenblikkelijk kan volgen, wordt er een signaal geblazen. De mineurs komen aan beide zijden uit de mijnen; er wordt op afzonderlijke plaatsen voor beide troepen appel gehouden en daarna het signaal »vuur» geblazen. De uitwerking der mijn wordt nu door onpartijdige, daarmede belaste officieren opgenomen en de arbeid voortgezet, zonder dat

aan den vervaardiger der mijn eenigt berigt van den uitslag wordt medegedeeld.

Daar wij in den regel de werken van den aanvaller hebben bijgewoond, zijn wij niet altijd geheel en al bekend geworden met hetgeen door den contra-mineur is verrigt. Het heeft ons wel niet ontbroken aan uitnoodigingen om ook de verdedigings-mijnwerken te komen bezigtigen, maar we hebben daarvan slechts spaarzaam gebruik gemaakt, om niet in eene dubbelzinnige stelling geplaatst te zijn, als onverhoopt de eene of andere bijzonderheid door de tegenpartij mogt zijn vernomen.

In het algemeen hebben wij, zoowel bij het bijwonen van exercitiën, als bij het bezigtigen van permanente fortificatie-werken, — zooveel slechts in ons vermogen was, — den schijn van ongepaste nieuwsgierigheid trachten te vermijden; wij hebben opgemerkt dat de ongunstige indruk, dien de verschijning van het Engelsch werk van den kolonel HUMPHREY over Coblenz, in het Pruisische leger had te weeg gebracht, nog in geenen deele was uitgewischt. Zoowel door bevelvoerende, als door ondergeschikte officieren, werden die mededeelingen steeds als hoogst onbescheiden en onkiesch beoordeeld. Over het algemeen genomen, schijnt het werk van HUMPHREY, wat de hoofdzaken betreft, vrij naauwkeurig, doch zijn de details van weinig waarde.

Op den eersten dag van den mijn-oorlog werden door den aanvaller vijf galerijën met Holl. ramen geopend. Des avonds, bij het staken van den arbeid, waren die galerijën omstreeks 13' lang. Bij den verdediger waren de luistergangen voortdurend bezet.

5de September. In den vroegen morgen defileerden de troepen van alle wapenen voor den bevelhebber van het 8ste armee-korps, Zijne Exe. den Luit.-Generaal (thans Generaal) VON HIRSCHFELD. Daarna hadden er manoeuvres plaats van 4 bataillons infanterie en eene compagnie jagers. Deze bestonden voornamelijk in het zamentrekken en deploijeeren van gesloten massa's, het schaaksgewijze aanvallen en terugtrekken en het formeren van carré's. Later had er nog een aanval in linie in eene schuinsche stelling plaats. Na het defileren in »regimentsparade,» trokken de troepen naar Coblenz terug.

Gedurende den vorigen nacht waren sommige sappewerken voltooid of verbeterd. Er was op de linker flank van den aanval eene batterij gebouwd van 70 voet lengte, ingerigt voor 5 kanons. Deze batterij, op het maaiveld gelegen, had eene hoogte van niet minder dan 10 fascines. De bouw der batterij mogt voortreffelijk genoemd worden, vooral als men in aanmerking neemt, dat dit in een zeer donkeren nacht, bij ongunstig, ruw weder was geschied.

De mijn-galerijën van den aanvaller hadden des avonds eene lengte van omtrent 50'. Door den contra-mineur zijn sommige luistergangen eenigzins verlengd, des avonds kon men den arbeid van den aanvaller hooren; hij scheen echter nog te ver af, om hem met kwetsmijnen te kunnen bereiken.

4de September. Des morgens werden wij voorgesteld aan den Inspecteur-Generaal der Pruisische genie, Zijne Exc. den Luit.-Generaal BRESE van WINIARY. Kort na zijne aankomst op den Karthuizerberg, kondigde de verdediger eene mijn aan. Het was eene kwetsmijn, gerigt tegen de regter flank-galerij van den aanvaller en met 100 f geladen. Er bleven slechts 8 ramen in deze galerij staan. Wat later sprong een tweede kwetsmijn van 80 pond, tegen de linker flank-galerij van den aanvaller; er werden 12 ramen uitgeworpen. In den middag werden nog 2 kwetsmijnen van 50 en 60 f tegen de midden-galerijën van den aanvaller ontstoken. Bij den aanvaller werd eene mijn van 3 centenaars geladen, maar de arbeid ging hoogst bezwaarlijk, omdat de lucht in de mijn-galerijën zeer bedorven was. Om een denkbeeld te geven van de opgewondenheid der mineurs, mogen wij vermelden, dat men dien dag niet minder dan 31 bezwijmde mijnkranken uit de verpeste galerijën heeft moeten verwijderen, die echter zonder veel moeite door de artsen weder zijn bijgebracht.

5de Augustus. Des morgens ten 9 uur werd de mijn van den aanvaller ontstoken. De ontsteking had plaats door middel van de schuifdoos, door de Deutsche mineurs muizenval genoemd. Er werd een trechter van 45' middellijn en 15' diepte uitgeworpen en dadelijk bebroond. Pas was men daarmede aangevangen, of de verdediger kondigde het springen eener mijn aan. Het was een steenmijn, gerigt tegen den in bekrooning zijnden trechter. De uitwerking was echter gering. Eenige oogenblikken daarna werd er een kwetsmijn ontstoken, die eveneens aangelegd scheen om de bekrooning te verhinderen of te vernielen. Deze mijn blies echter zijdelings in den trechter uit en deed alzoo geen noemenswaardige werking. Om 12 uur werd door den verdediger eene mijn aangekondigd, doch deze weigerde.

Ten 1 uur 55 minuten deed de aanvaller eene mijn van 3 centenaars springen. De ontsteking had weder met de schuifdoos plaats. De trechter was 44' lang, 25½' breed en 9½' diep. Dadelijk werd de bekrooning ondernomen. Maar nu liet de verdediger eene verheven mijn in den trechter springen, waardoor 7 schanskorven omgeworpen en eene opening van 12 voet in de bekrooning ontstond. De eerstgenoemde trechter van den aanvaller werd door deze mijn echter zooveel vergroot, dat het daardoor ontstane mijn-logement, met den pas uitgeworpen trechter verbonden kon worden.

Om $4\frac{1}{2}$ uur wilde de belegerde twee mijnen doen springen, één daarvan weigerde en de andere wierp eenige ramen uit eene galerij.

Ten 6 ure werden weder twee mijnen door den verdediger aangekondigd, daardoor werd een mijnput, die in een trechter was aangelegd, uitgeworpen en eene galerij vernield.

6de September. Op dezen dag had er eene groote manoeuvre van de vereenigde wapens plaats tusschen Ehrenbreitstein en de Nassausche grenzen.

Er werden voorts eenige onbelangrijke sappe-werkzaamheden uitgevoerd.

Op verschillende tijdstippen van den dag waren door den belegerde niet minder dan elf kwetsmijnen gereed gemaakt. De zwaarste lading was 47, de zwakste 15 pond. Allen werden met den magneto-electrischen toestel ontstoken; er weigerden weder twee mijnen, waarvan een echter nog wat later kon springen. De eerste van deze mijnen blies zijdelings in den trechter uit, de 2^e, 6^e en 9^e wierpen een deel der bekrooning omver; de overigen werkten min of meer op de mijnputten en galerijen van den aanvaller.

Daar men echter aan den aanvaller toegestaan had ook zonder blinderingen over dag aan zijn mijntrechter te arbeiden en zulks in den werkelijken oorlog wel niet het geval kan zijn, was de verdediging daardoor niet alleen zeer bemoeijelijkt, maar het evenwigt tusschen de weërzijdsche mijnwerken was nu geheel verbroken; want gedurende den tijd, dat bij een werkelijk beleg de belegeraar zijne mijnwerken moet staken, heeft de belegerde gelegenheid om rusteloos voort te arbeiden, en kan hij onverhinderd uitvoeren wat hij verkiest. Om dat onregt eenigzins te herstellen, werd er een andere grenslijn aan het mijnveld gegeven.

Tegen den avond deed de aanvaller een mijn van 280 t springen, waardoor zijn eerst gevormde trechter zeer werd vergroot. Daar echter een deel van den trechter buiten de aangewezen grenslijn viel, werd de mijn oorlog in dit gedeelte van het mijnveld, op last van den Inspecteur, aan beide zijden gestaakt.

8ste September. Er had weder eene manoeuvre van vereenigde wapens plaats, naar de zijde van Horchheim. Het weder was dien dag buitengemeen slecht: het regende onafgebroken en er hing een zware nevel, zoodat het ons niet alleen onmogelijk was de stelling der troepen te overzien, maar zelfs om eenige bijzonderheden te kunnen opmerken, want men kon geen tien pas voor zich uitzien. Des nachts bleef een deel der troepen bivouacieren, doch daar dit naar een vastgesteld reglement geschiedt, waarin de alom bekende voorschriften zijn opgenomen, behoeft hierover niet te worden uitgeweid.

De sappeurs hebben uitvalstrappen in de parallellen vervaardigd; ook zijn er

een paar batterijen opgeworpen, waarover niets bijzonders te vermelden valt. Door den contramineur werd des morgens eene mijn van 10 kg tegen de bekrooning van den trechter afgestoken. De plaats waar de sappeurs gewerkt hadden, werd getroffen. Om den trechter nogmaals te kunnen openen, werd er een mijn van 60 kg geladen; ook deze deed de verlangde uitwerking, maar men had dien dag weder zeer veel last van bedwelmenden in de mijnen.

Daar er echter in de nabijheid van deze laatste mijn een oven van den aanvaller lag, moest men voorzichtigheidshalve den arbeid eenigen tijd staken.

Bij het hervatten van den arbeid, werd door den contramineur weder eene mijn aangelegd; doch reeds om 11 uren deed de aanvaller een mijn van 220 kg springen, waardoor zijn tweede trechter aanmerkelijk werd vergroot. Dadelijk daarop werd het eindigen van den mijn-oorlog aangekondigd, zoodat de reeds geplaatste mijnoven van den verdediger weder moest uitgenomen worden.

Hoewel wij hier niet zullen treden in eene beoordeeling der verschillende bijzonderheden die bij het mijnen-gevecht hebben plaats gehad, kunnen wij toch niet nalaten op te merken, dat van de 25 mijnen die de contramineur heeft willen ontsteken met den magneto-electrischen rotatie-toestel, er niet minder dan vier geweigerd hebben.

Men had zich toch vóór den aanvang van den mijn-oorlog eenigen tijd geoefend in de behandeling van den ontstekingsstoestel, en het valt niet te ontkennen, dat hetgeen hier is voorgevallen, in den werkelijken oorlog allernadeeligste gevolgen had kunnen hebben. Zoolang men dus niet volkomen zeker is van de voortdurende en behoorlijke werking van dergelijke werktuigen, zal men wél doen met gelijktijdig ook andere middelen van ontsteking bij de mijnovens gereed te hebben, die dienen kunnen als de ontsteking door middel van de electriciteit niet slaagt. De aanvaller heeft zich telkens en altijd met goed gevolg bediend van de schuifdoos van BOULE.

9de September. Door de troepen werden weder gecombineerde manoeuvres uitgevoerd, die wij echter niet hebben bijgewoond, daar er eenige belangrijke werkzaamheden op den Karthuizerberg moesten verrigt worden.

Na het eindigen van den mijnen-oorlog, werd in den regter trechter van den aanvaller, 8' onder den beganen grond, eene galerij aangezet, omdat men het voornemen had door het doen springen van eene demolitie-mijn, de contrescarp der flèche om te werpen en zodoende een weg naar de gracht van dit werk te maken. — Deze galerij werd tot op 12' afstand van de contrescarp doorgetrokken en aan het einde een mijn-kamer met 4 centenars kruid geplaatst.

Men wilde ook het reduit der flèche met een houwitser van 7 \mathfrak{E} beschieten om er de bezetting uit te verdrijven. Daartoe moest de borstwering der flèche in het buitentalud echter eerst worden geopend. Om dit uit te voeren werden er twee mijn-galerijen aangezet, die 14' van elkander en 10' lang waren. In elke galerij werd eene lading van 80 \mathfrak{E} kruid geplaatst. Ook werd nog eene mijn-galerij in den 4^{en} trechter geopend en daarin een oven met 50 \mathfrak{E} geladen. Deze mijn moest dienen om de bekrooning van den trechter om te werpen. De leivuren waren zoo aangebragt, dat deze 5 mijnen te gelijk moesten springen.

Van de enveloppe III werden uit 4 7 \mathfrak{E} mortieren een 40tal worpen gedaan naar het bekroonde mijn-logement. De lading was 5 à 6 lood, de elevatie 50°. Van deze projectilen vielen 16 in het mijn-logement en 2 in de 5° parallel.

Ook werden tegen eene demonteerbatterij in de 2° parallel een 40tal worpen gedaan, uit 2 10 \mathfrak{E} mortieren, staande op de regter face van enveloppe III. In deze batterij waren tot dekking van de granaten twee blinderingen gemaakt.

Deze schuilplaatsen bestonden aan de regter zijde enkel uit eene rij schanskorven, die achter de borstwering geplaatst waren en waarop de achter-einden ribben droegen, die van voren op de borstwering rustten. Deze ribben waren met dennen deelen van 5 duim dikte overdekt. Aan de linker zijde droegen de planken zonder ribben onmiddellijk op eene fascine, die door de schanskorven gedragen werd. De regter schuilplaats had twee uitgangen: één aan de zijde der batterij en één aan de regter zijde, ten einde zich, naar gelang der plaats waar een bom valt, te kunnen dekken. Geen der bedekkingen is echter getroffen, zoodat er over de deugdzaamheid van deze constructiën niet geoordeeld kan worden. Er waren eenige officieren, die de nuttigheid van dergelijke schuilplaatsen zeer in twijfel trokken; — zij meenden dat de artilleristen al te zeer van de bediening der vuurmonden zouden worden afgetrokken, wanneer zij zich voor elke granaat, die bij eene batterij nederkomt, wilden dekken. Bij hevig geschutvuur schijnt het ons echter toe, dat zulke schuilplaatsen wel onontbeerlijk zijn zullen; getuige haar bestaan bij de wederzijdsche werken, tijdens het beleg van Sebastopol. — De granaten waren met exercitie-lading gevuld, doch de meeste buizen sloegen in de lucht uit. De lading was 12½ lood; de elevatie 45°, de afstand nagenoeg 200 pas. De bommen vielen als volgt: in de schietgaten of op de merlons 6, in de gracht 5, naast de batterij 5, te kort 15, te ver 15.

De uitwerking van deze worpen was zeker slechts gering, doch de bevel-

voerende officieren, schreven dit toe aan het gebruik van zeer oud kruid en van buizen, die reeds sedert 1850, — en wel van den 9den September, — in voorraad waren. Het buskruid was werkelijk zóó slecht, dat men bij het doen van proefworpen, soms bij sterker lading veel kleinere afstanden bereikte, en zulks niettegenstaande de ladingen betrekkelijk klein waren. De bommen waren oud model.

10de September. Uit de belegeringsbatterijen werd een aantal granaten en bommen geworpen naar de flèche en het blokhuis, waardoor eenige palissaden der contrescarp werden vernield. Er vielen ook een paar bommen op de blinding van het blokhuis, doch zonder merkbare schade te doen. De worpen geschiedden onder 45° elevatie. In het algemeen waren de afwijkingen in lengte zeer groot, hetgeen aan het gebruik van verlegen kruid mag worden toegeschreven.

Ook waren de projectielen zeer oud en daardoor zonder noemenswaardige excentriciteit, zoodat het groote voordeel dat de Pruisische artillerie van de excentrische projectielen trekt, hier niet bestond.

Ten 10 $\frac{1}{2}$ uur liet men de demolitie-mijn springen. De ontsteking had plaats door middel van de schuifdoos, en het doel dat men zich daarbij had voorgesteld, werd volkomen bereikt. De contrescarp werd over eene lengte van 56' geheel omgeworpen; er ontstond een behoorlijke weg naar de gracht van het reduit. De palissadering der contrescarp was over eene lengte van 70' vernield. Eenigen tijd later sprongen de mijnen in de borstwering der flèche en onder het mijn-logement. Het gezigt op het blokhuis was daardoor voor den aanvaller geopend.

Nu werden uit enveloppe III tegen de flèche en de mijntrechters weder een 40tal worpen met 4 mortieren van 7 Ⓒ gedaan. De lading was 4 $\frac{1}{2}$ à 5 lood, de elevatie 50°. De bommen vielen als volgt: in de flèche 24, in den mijntrichter 4, over den mijntrichter 4, te kort of in het blokhuis getroffen 8. Men onderstelde daarbij, dat het blokhuis nog in bezit van de verdedigers was. Deze worpen deden niet veel uitwerking, omdat de mijntrechters geheel achter de flèche verborgen lagen. De bommen drongen zelfs in den lossen zandgrond des trechters niet in.

Daarna had er eene bestorming der flèche plaats. De aanvalskolonne kwam door de mijntrechters tegen het werk oprukken en breidde zich rondom de flèche uit. Daar het reduit nog altijd in bezit van den verdediger was gebleven, mag men aannemen, dat alleen de bezetting van de flèche zou zijn verjaagd en men slechts de borstwering tegen het reduit zou hebben kunnen omkeeren.

Vervolgens werden er, op een afstand van 110 pas, met een 7 Ⓒ hou-

witser, 14 granaten tegen het blokhuis geschoten. Dit blokhuis had zes stijlen van 9 d^m. zwaarte, die onder en boven geschoord waren; het was van buiten met een laag van 3 d^m. dennen planken bekleed en met 18 blinderingsbalken, eene laag fascinen en eene aardlaag bedekt. Het doel was om de granaten door den wand *in* het blokhuis te brengen, hetgeen met een vijftal gelukte, zoodat men onderstellen mag, dat de verdediger daardoor het reduit zou hebben verloren. De lading was $\frac{1}{2}$ kg ; de opzet van $1\frac{1}{2}$ tot $\frac{1}{2}$ duim.

Later hebben er nog eenige proeven plaats gehad, omtrent de uitwerking van verschillende draagbare vuurwapenen op zandzak-schietgaten in de derde parallel, — op eene embrasure die met een blind gesloten was, — en tegen gewone sappehoofden.

De bijzonderheden en uitkomsten van deze hoogstbelangrijke proeven zijn in de volgende tabel bijeenverzameld. Men kan er uit zien hoe krachtig de uitwerking is van de zündnadelgeweren. Het is ons gebleken, dat alle officieren, die wij slechts hebben kunnen raadplegen, met deze geweren zeer hoog zijn ingenomen.

In het Pruisische leger vindt men thans geen andere dan getrokken geweren meer; de infanterie is voor een groot gedeelte met zündnadelgeweren gewapend (1); de Minié-karabijn blijft alleen bij de kavallerie bestaan.

De onvolkomenheden die men gedurende den oorlog in Baden aan de eerste zündnadelgeweren had opgemerkt, waren nu verbeterd, en thans wordt dit geweer door geen ander overtroffen. De voordeelen die men er aan toeschreef waren hoofdzakelijk de volgende:

Het kaliber is kleiner, zoodat men den soldaat 60 patronen kan geven, terwijl men er bij de Minié-geweren slechts 40 kon uitreiken; het geweer behoeft inwendig bijna nooit schoongemaakt te worden; het is zóó eenvoudig zamengesteld, dat het slechts zelden herstelling behoeft, want het inzetten van een nieuwe naald of spiraalveer wordt door den soldaat zelf verrigt, in niet veel meer tijd dan noodig is tot het verwisselen van een schoorsteentje op een Minié-geweer.

De patroon kan worden uitgenomen, zonder dat men het geweer behoeft af te trekken. Al is het geweer vochtig geworden, toch behoeft men niet voor weigering beducht te zijn. Vooral in bedekte stellingen, geeft men aan dit geweer ver de voorkeur. Daar men geen laadstok behoeft te gebruiken, is de soldaat achter de minste verhevenheid gedekt. Moet men

(1) Het voornemen bestond echter reeds om de geheele infanterie met die geweren te bewapenen; er waren nog vele Minié-geweren in gebruik. Zijn wij wel onderrigt, dan heeft thans alles zündnadels, ook de kavallerie en de mariniers.

daarentegen een laadstok gebruiken, dan verraadt de beweging van den arm telkens de plaats waar de schutter ligt, ingeval hij slechts over weinig dekking te beschikken heeft.

Men kan tot 6 schoten in de minnut verrigten, hetgeen zeker bij bestormingen, in reducts, enz. van veel gewigt kan zijn.

Ons is verzekerd, dat er onder de bevelvoerende generaals die vroegere oorlogen hebben bijgewoond, er zich slechts één bevond, die nog niet volkomen overtuigd was, dat het zündnadelgeweer in het algemeen boven het Minié-geweer te verkiezen is; juist de groote snelheid waarmede geladen kan worden, maakte een punt van bezwaar bij dien generaal uit. Men zal, oordeelde hij, vooral bij het begin van den oorlog, de jonge soldaten nimmer kunnen beletten te veel patronen te verschietsen. Daartegen werd echter ingebracht, dat dit slechts een bewijs van ongenoegzame discipline of toezigt zou zijn, en dat men nimmer het voordeel, dat men met het zündnadelgeweer sneller *kan* schieten dan met het Minié-geweer, als een nadeel van dat vuurwapen mag voordragen.

De dragt van het zündnadelgeweer schijnt niet zeer veel geringer te zijn dan die van andere wapenen, maar natuurlijk, zouden de Minié-kogels, door het aanzienlijker kaliber en grooter gewigt, wat meer indringingsvermogen bezitten, zoo de snelheid gelijk was aan die der zündnadel-kogels; doch door het minder gewigt en de mindere doorsnede, zoo ook door de wijze waarop de zündnadelkogel zijne draaijende beweging ontvangt en die waarop de lading ontstoken wordt, is het zeer mogelijk dat zijne indringing door de meerdere snelheid, niettegenstaande de kleinere massa, gelijk of zelfs grooter is. De weinige schoten, de ongelijke afstanden en de groote invloed der plaats waar de kogels een schanskorf treffen, zijn oorzaak, dat omtrent de indringing geen bepaalde besluiten uit de proeven zijn af te leiden.

Uitwerking der proefschoten met draagbare vuurwapens op belegeringswerken.

Wapens.	10 Jagerbussen Thouvenin.	10 getrokken infanteriegeweren (Minié).	10 Zundnadel-geweren.	10 Thouveninsche-geweren.	5 Zundnadel-walbussen.
Gewigt der kogels en lading.	Als bij de proeven van den 29. Augustus.				
a. TEGEN SCHIETGATEN.					
Inrigting van het doel.	Een schietgat uit vier zandzakken gevormd: voorste opening 7—8'' wijd; achterste » 5—8 » daar achter een houten schijf die een hoofd voorstelde en telkens na 8 seconden verdween. Nadat de helft der schoten gevallen waren, moest de schijf vastgezet worden, omdat de trekning gebroken was.	Een uit vier zandzakken gevormd schietgat, waarover een vijfde lag de voor-opening 7—8'' » achter » 5—6'', achter de opening een vaste schijf.	Een zandzak-schietgat als bij de Jager-bus.	Een zandzak-schietgat als bij Minié-geweren.	Een embrasuro der demonteerbatterij XIII, door een blinde van eikenhout dik 2½'' gesloten.
Afstand in passen.	170—180.	170—180.	180—190.	180—190.	500.
Treffers	Van 63 schoten troffen 30 de schijf, dus nagenoeg 50%; de zakken waren doorboord, de schietgaten waren bruikbaar.	Van 100 schoten werd de schijf 3maal, de zakken weinig doorboord.	Van 100 schoten troffen 12 in het hoofd; de zandzakken doorboord, de schietgaten waren bruikbaar.	Van 100 schoten troffen 11 de schijf; de zakken doorboord; het schietgat bruikbaar.	Van 30 schoten troffen 12 het blind; 9 doorgeslagen.
b. TEGEN SAPPEHOOFDEN.					
Inrigting van het doel.	Schoten niet mede.	3 naast elkander staande korven geheel met aarde gevuld, de korven met graauw papier bedekt; daar achter eene schijf.	Als bij de Minié-geweren.	Als bij de Minié-geweren.	Als bij de Minié-geweren.
Afstand.		400.	400.	400.	500.
Treffers.		Van 100 schoten, 32 treffers.	Van 100 schoten 45 à 48.	Van 100 schoten 36.	Van 45 schoten 18.
Doorgeslagen.		39.	29.	14—15.	11.

11de September. De sappewerken werden voortgezet en een aanvang werd gemaakt met de vervaardiging van een loopgraafkat, naar het stelsel van den Franschen kapitein der genie GUERIN (1), waarbij zooveel doenlijk fascinen in plaats van schanskorven werden gebruikt.

12de September. Er heeft eene groote manoeuvre van vereenigde wapens plaats gehad; men wilde eene insluiting der vesting aan de zijde van het fort Keizer Franz voorstellen. Het terrein waarop gemanoeuvreed werd, strekte zich van den noordelijken oever der Moesel tot aan den Rijn uit, met den weg naar Andernach in het midden. De landstreek is over deze aanzienlijke uitgestrektheid vrij vlak, zoodat deze manoeuvre weinig bijzonders kon opleveren. Des nachts bleef een gedeelte der troepen bivouackeren.

Bij veldmanoeuvres als deze, bewegen zich de troepen in alle rigtingen over de bouwlanden heen, en ontzien daarbij de te veld staande gewassen geenszins, als het op 't nemen van goede stellingen aankomt. Alleen bij het opmarscheren der kolonnes, tracht men eenigzins het nutteloos beschadigen der gewassen te vermijden. Den volgenden dag wordt de gemaakte schade door een officier van den generalen staf, een intendant en den Burgemeester der plaats opgenomen en aan de landhieden vergoed. Men zegt dat deze uitgave voor de oefening van een korps over een seizoen gewoonlijk 2 à 3000 Thalers bedraagt.

De loopgraafkat werd voltooid en er werden dubbele volle sappen uitgevoerd, met rolkorven op de gedeelten van het glacis waar het hout was afgehakt, en zonder rolkorven (*Erdwalze*), op de plaatsen waar het hout op een voet boven het maaiveld was afgezaagd.

Des middags hebben wij de Koninklijke ijzergieterij te Sajn nabij Engers bezigtigd. In deze fabriek is een hoogoven, waar de ertsen met warme lucht worden uitgesmolten, benevens eenige koepel- en smeltovens. De ertsen komen van Horhausen aan de Lahn, en leveren 45 à 50 % ijzer op. Vroeger werd er geschut gegoten, tegenwoordig slechts projectilen, doch er is nog een kanonboorderij. Wij hebben niet mogen zien, op welke wijze de demonteer-projectilen vervaardigd worden, daar hunne inrigting geheim gehouden wordt en aan de beambten en werklieden den eed van stilzwijgenheid is opgelegd. Dit was echter het voornamelijk doel van ons bezoek. Al wat men ons heeft gezegd was, dat het projectilen waren die om de lange as rondwentelden als zij werden afgeschoten.

13de September. De belegeringswerken zijn voortgezet. Hoofdzakelijk

(1) Als Luitenant-Kolonel der Genie voor Sebastopol gesneuveld.

werden de naderingen naar de flèche en kruin van het glacis met dubbele volle sappen vervolgd.

Men heeft door de zigzags een ijzeren 25 ^h houwitser naar eene batterij vervoerd. Dit stuk woog met de affuit ongeveer 54 centenaars en werd door 25 man slechts met zeer groote inspanning en langzaam bewogen. De nauwe loopgraven maakten het werken met handspaken ter zijde van het stuk zeer bezwaarlijk, zoodat het bewegen slechts kon geschieden door het trekken aan kanoureepen en het omzetten van den staart. Het stuk werd op vóórgelegde planken bewogen. De communicatie in de loopgraven was daar ter plaatse genoegzaam geheel gestremd. Voorts werd er een groot aantal worpen met een 7 ^h mortier gedaan. Men wilde beproeven de schuilplaatsen in de demonteerbatterij der 2de parallel te raken, die men op den 9den September niet had kunnen treffen. De gebezigde granaat werd telkens teruggebracht en was met een houten stop gesloten.

De afstand was 220 pas en de mortier was in het open veld opgesteld, onder 45°. Slechts een enkel projectiel viel op de blinding, die zonder ribben en enkel uit 5duims dennen planken bestond. De granaat rolde af en er werd niets verplaatst. De indruk was $\frac{3}{4}$ duim diep. Tenzij de projectielen juist bij het treffen springen, kunnen dus blinderingen als deze, altijd eenige beschutting geven tegen ligte bommen of granaten. Het ware welligt raadzaam de helling alsdan vrij groot te maken, ten einde het afrollen te bevorderen, en de projectielen verder in een grachtje, zoo mogelijk met water gevuld, op te vangen.

Er hebben dien dag weder veldmanoeuvres plaats gehad. De onderstelling was, dat een insluitingskorps door de bezetting der vesting werd doorgebroken.

15de September. Er werd een aanvang gemaakt met de bekrooning van den bedekten weg. Aan de linker zijde van den aanval werd met de gewone dubbele sappe gewerkt. Aan de rechter zijde, waar het hout boven den grond was afgehakt, heeft men de oude of Turksche wijze van sappen zonder rolkorven uitgevoerd. De vestingartillerie maakte een begin met het ontwapenen van fort Alexander.

De overige troepen rukten dien dag uit, om eene groote veldmanoeuvre uit te voeren, die drie dagen zou duren en waarbij de troepen des nachts werden ingekwartierd of bleven bivouaekeren. Om niet te veel van de belegeringswerken te verliezen, hebben wij deze oefening niet geheel bijgewoond.

16de September. De belegeringswerken zijn verder voortgezet.

Men heeft een 20 tal worpen gedaan met handmortieren uit den saillant

vóór de enveloppe. De mortieren waren opgesteld achter den vrijstaanden Carnot'schen muur. Men wilde beproeven, of men uit zulk een zeer laag standpunt, waaruit het doel niet zichtbaar was, de loopgraafkat met gunstig gevolg zou kunnen bewerpen en, of dit uitvoerbaar zou zijn zonder dat de vijand door den rook bekend gemaakt wordt met de plaats waar de mortieren staan. Deze worpen vielen vrij gunstig uit; er vielen eenige granaten achter en in de loopgraafkat; van rook was uit de aanvalswerken niets te bespeuren. Er werd geworpen onder 45°; de granaten waren gevuld met exercitielading. De lading en rigting werden gewijzigd door officieren die boven op den muur stonden; in de werkelijkheid zou het zeer bezwaarlijk zijn, om bij zulk een digt genaderden vijand de uitwerking te observeren, uit plaatsen digt bij de opgestelde mortieren gelegen. — Des middags hebben wij gelegenheid gehad om het fort Keizer Franz te bezichtigen.

17de September. Daar men de bekrooning van den bedekten weg onmogelijk binnen den bepaalden tijd met de volle sappe kon voltooijen, werd een gedeelte daarvan met vlugtige sappe en zonder traversen uitgevoerd. De artillerie maakte depôts tot het bij nacht bouwen van eene bres- en contrabatterij.

Des namiddags werden van den hoofdwal van fort Alexander 6 kartetschoten gedaan met een korten ijzeren 24 r^{er} , tegen de loopgraafkat, op een afstand van 470 pas. Er waren over de geheele lengte houten schijven achter de borstwering der loopgraafkat geplaatst. Deze schijven werden echter niet getroffen.

Verder zijn gedaan 15 granaatschoten uit een 7 r^{er} houwitser (oud fransch model) en 15 kogelschoten uit een ijzeren 6 r^{er} . De 6 r^{er} was geplaatst in eene onbektelede embrasure, in zeer vasten leemgrond ingesueden. De embrasure was na een tiental schoten reeds onbruikbaar, zoodat de afvallende aarde telkens met de schop moest worden weggeruimd. De schoten troffen over het algemeen goed, doch zij hadden weinig uitwerking op de kat. Wel is waar was de aarde hier en daar wat weggevalen en waren ook een paar kogels door de regtopstaande fascines heengegaan, maar de geheele dekkende massa stond nog behoorlijk overeind en was even bruikbaar als te voren. Er zijn ook nog eenige worpen met ongefulde granaten verrigt, doch daarvan is niets bijzonders te zeggen.

In het algemeen schijnt het ons toe, dat de talrijke proeven, — ook bij onze artillerie — met ongefulde granaten gedaan, weinig leerzaams opleveren, omdat de trefkans dier projectilen toch genoegzaam bekend kan worden geacht, en zij hare uitwerking eigenlijk door het springen moeten

doen. Voor oefeningen der manschappen kan men met weinig schoten volstaan; doch veel valt er op te merken bij de springwerking. Bovendien geeft het zien der verwoesting, door het springen te weeg gebracht, zelfvertrouwen aan den artillerist, en hooger schatting van de kracht der artillerie bij andere wapens. Eenige springende projectilen leeren meer, dan honderde niet springende, bij gelijke kosten.

18de September. Men maakte een aanvang met het vervaardigen van een geblindeerde afdaling in de gracht en met het bouwen van eene kleine contra- en bresbatterij.

Het maken der afdaling heeft op een *glacis en contrepente* nog al eenige zwaarigheid, omdat men zoo diep door den grond moet graven. Men kon naauwelijks vier blinden per dag plaatsen. Deze arbeid leverde verder niets belangrijks op.

19de September. Op dezen dag is niet zeer veel belangrijks voorgevallen. Men had het voornemen eene groote parade te houden, doch men werd daarin door het zeer ongunstig weder verhinderd. De contrabatterij is met een korten 24re bewapend. Des avonds werden eenige vuurpijlen en lichtkokers — een soort van blikvuren — ontstoken. De vuurpijlen moesten ook tot seinen dienen, en hadden daartoe ongekleurde lichtsterren. De verlichting met vuurpijlen vooral was zeer fraai, niettegenstaande den aanhoudenden zwaren stortregen; die met kokers beantwoordde geheel aan het doel, om namelijk grachten, poternen, kazematten en caponières, bij gelegenheid van eene bestorming te verlichten. De bresbatterij werd des nachts voltooid en gewapend.

20ste September. Des morgens werd met kartetsen tegen de schietgaten der batterijen gevuurd, en voorts nog een aantal worpen met handgranaten uit geweeschietgaten gedaan; deze schoten vielen zeer onregelmatig uit en hebben niets belangrijks opgeleverd. De afdaling in de gracht is voltooid of ten minste gestaakt, er waren slechts 11 blinden geplaatst.

Voorts is nog een eind dubbele sappe tot grachtsovergang dienende vervaardigd. Om tegen het geweervuur van den vóórstaanden Carnot'schen muur gedekt te zijn, is hierin een hoek gemaakt.

22ste September. Des morgens reeds vroegtijdig rukten de troepen uit, in twee gedeelten verdeeld om de bestorming van fort Alexander te verrijten. Men begon met het werpen uit 2 mortieren van 50re, staande op saillant II naar de afdaling in de gracht. De lading was van 20 à 25 lood, de worpen werden zonder springlading onder 60° gedaan. Van 20 worpen troffen 2 het overdekte deel der afdaling en 1 het onbedekte gedeelte van den grachtsovergang. De indringing was van 2' 4" tot 3' 4".

De 20ste bom verbrak eene zolderplank der afdaling; de stukken bleven echter nog te zamen hangen, zoodat er geen aarde doorviel. De 10de viel naast het eerste raam der afdaling en sloeg een schoor weg.

Voorts zijn nog eenige schoten met walbussen op de sappehoofden verrigt.

Een hevige geweervuur uit de parallellen en naderingen, die gezigt op de vestingwerken hadden, bereidden nu de bestorming voor. Toen dat vuur eenigen tijd had aangehouden, kwamen er uit de afdaling en uit de contrabatterijen stormkolonnen te voorschijn. Oogenblikkelijk traden ook de belegerden uit de vestingwerken om te trachten de stormkolonnen terug te drijven. Nu kwamen op beide saillantten der enveloppe de pionniers te voorschijn, van stormladders van allerlei vorm, touwen, haken en dergelijke zaken voorzien. In een oogenblik tijds waren de Carnot'sche muren beklommen. Men zal zich eenig denkbeeld kunnen maken van de geestdrift die de troepen bij dergelijke oefeningen bezielt, als men verneemt, dat de pionniers, zonder bedenken en gewapend als zij waren, van den alleen staanden muur tegen het talud van den wal sprongen.

Zoodra nu de werkers den aarden wal beklommen hadden, werden er eenige logementen op de borstweringen vervaardigd. Hiermede liep de zaak af.

Daar deze bestorming verrigt moest worden, zonder dat de muren in bres lagen, kon men van deze laatste oefening wel niet veel leerzaams verwachten. Men dient die gevechten in de vestingwerken en grachten dus slechts te beschouwen als strekkende om den soldaat eenig denkbeeld te geven van hetgeen er in het laatst der belegering van eene vesting te verrigten valt. Hiermede waren de oefeningen in den vestingoorlog afge-
loopen.

(Het vervolg in het volgend Nummer.)

HET INDISCHE LEGER EN DE ZEE-MILITIE.

De *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, — zie de nummers van den 7den en den 9den dezer, — bevat een hoofdartikel tot opschrift voerende: »*Het leger in Indië.*»

Als naar gewoonte verwerpt de redactie van dat blad ook hier weder voetstoots wat andersdenkenden aanvoeren, zonder hunne argumenten te bestrijden of na te gaan.

De »*wenken*» die zij geeft zijn voldoende! en een artikel met zooveel zaakkennis geschreven, als dat in den *Militaire-Spectator* van October jl. (1), — waarbij, na alle verschillende voorstellen in gemoede te hebben overwogen, voor moeilijke omstandigheden geen zekeren en afdoenden uitweg wordt gevonden dan in de hulp der zee-militie, — verwerpt zij, van haren dictatorialen zetel, door eenige punten, die zij slechts »*geloof*», te verkondigen.

De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* gebruikt daarbij het Indische leger als een *machine de guerre* tegen den Minister, en als een beugel om haar stokpaardje te bestijgen. — Hoe vereerend voor dat leger!

Hoe dankbaar moet dat leger zijn als het den kreet van dat hoofdorgaan hoort: »Het zou inderdaad eene schrikwekkende bepaling zijn, waardoor u uwe kinderen konden worden ontnomen om ze u na eenige jaren dienst, in de tropische gewesten, soms naar ziel en ligchaam bedorven terug te geven!»

Toorn zal die uitroep echter bij niemand verwekken; want een ieder zal inzien dat het slechts een misbruik van woorden kan zijn, gepleegd uit zucht om het grootste deel der natie te believen; uit overtuiging dat zij zich door dergelijke uitroepen invloed bij de meerderheid van het volk verschaft, en stemmen wint voor de verkiezingen; als ook om de zich noemende liberalen, door elk middel, als bij uitstek het volk genegen Ministers aan te bevelen.

Toorn verdienen die regelen dus niet, evenmin als de uitdrukking: »die tact (om met vreemdelingen om te gaan), welke sommige officieren van het Indische leger, die gewoon zijn Javanen en Amboinezen te kommanderen, wel eens geheel mis-

(1) Dit artikel voert tot opschrift: »*De zee-militie in verband beschouwd met Nederlandsch Oost-Indië*», en wij hopen dat het bij afzonderlijk geschrift worde verkrijgbaar gesteld opdat het in veler handen kome.

»sen" (1); alleen vergete de militair die woorden niet. De tijd kan komen om ze te pas te brengen.

De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* gebruikt, zeiden wij, het Indische leger als een stijfbeugel om haar stokpaardje te beklimmen; want in de quaestie over het leger vindt zij aanleiding tot haren lievelingskreet: »Versterking van het Nederlandsche element over het algemeen, en particuliere industrie is onze redding!"

Wat kan partijzucht toch het oordeel benevelen.

In de particuliere industrie en in de aanwezigheid van méer Nederlanders ziet de Redactie van dat blad een' waarborg tegen opstand en verzet. Eenigzins kan zulks worden toegegeven, doch niet wanneer het, gelijk hier, een oproer onder de Europesche troepen geldt. Het voorval te Samarang bewijst zulks, want in die plaats, alwaar het oproer uitbrak, was toch werkelijk geen gebrek aan Nederlanders!

Maar zelfs tegen Inlandsche beroeringen is haar hulpmiddel weinig afdoende, al zegt de *N. R. C.*: »De Nederlander zal al spoedig bespeuren wat er gaande is in »het landschap waarin hij zich ophoudt." Is er dan nooit een landheer op Java vermoord? Getuigen de gebeurtenissen te Banjermassing niet het tegendeel? De opstand in dat rijk ontvlamde immers het eerst juist op de plaats waar eene particuliere onderneming, met een betrekkelijk aanzienlijk personeel, gevestigd was. De Heer WIJNMALEN, directeur van die onderneming, een man met de inlandsche zeden en gewoonten door langdurige ondervinding bekend, zag zelfs niets van al hetgeen om hem werd voorbereid. Hij bleef van alles onbewust, ondanks hij zelfs met den beruchten HYDAYAT, het hoofd der muitelingen, bevriend was; ondanks hij zelfs diens voorspraak bij de Indische regering geweest was; niets mogt hem baten; hij viel met de zijnen als de eerste slagtoffers van het oproer.

Het is waar, dat particuliere personen somwijlen zamenzweringen te weten kunnen komen, en dan nut stichten; doch zij zijn geen afdoend behoedmiddel en beteekenen weinig in ernstige gevallen. Bovendien, de wijze waarop menige Europeaan zijne onderneming beheert, de hoofden en de bevolking krenkt en kwelt, of de laatsten door de eersten drukt en knevelt, geeft daarentegen eene groote aanleiding tot verzet en moord (2); een nadeel dat, bij eene onvoorzigtige uitbreiding van dit stelsel, al zeer ligt, volgens velen zelfs zeker, ruimschoots het voordeel zou overtreffen, dat de particulier in bovenstaande gevallen *somwijlen kan aanbrenge*n.

Wat het verlangen der *Nieuwe Rotterdamsche Courant* aangaat, om eene reserve in tijd van nood te vinden, in oudgediende en andere Nederlanders die in ambten of bedieningen geplaatst of bij particuliere ondernemingen werkzaam zijn, is een middel dat hoogst zelden en alleen in den *uitersten* nood van toepassing kan wezen; het opkomen van al die personen zou bijna alle inrigtingen, waarbij zij werkzaam waren, laten stilstaan.

(1) NB. De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* wil de officieren en vreemde soldaten *hier te lande* aan elkaar gewennen, als of Java, juist door het groote aantal vreemdelingen *dáár* in het leger sedert tijden aanwezig, niet veel beter oefenschool ware. Bovendien dezelfde soort van vreemdelingen die op Java onrust verwekten, deserteerden hier te lande met troepjes, zelfs met levensgevaar uit den Helder.

(2) Men gedenke den moord van den Heer MEULEMAN in Kediri.

Slechts *grootte nooddwang* zou die heinde ver verspreide, te midden eener onwelwillende, zoo niet vijandige bevolking wonende Nederlanders tot eene gezamentlijke verdediging laten opkomen. Vrouw en kinderen zouden zij dikwerf moeilijk, — soms zelfs niet kunnen medevoeren; en gebrek zou meestal het deel van dezen zijn, want wie zou hen voeden? — terwijl have en goed immer ter vernieling ten prooi zouden blijven.

Neen, op een dergelijk middel kan slechts in den *uitersten nood* worden gerekend, en het valt dus buiten beschouwing als men over: »*het leger*» spreekt. De taak van het leger in Indië is en moet zijn om rust en orde te handhaven, en den burger, zijn werk en zijn eigendom te beschermen; alle maatregelen behooren in dezen geest genomen en ook hieraan getoetst te worden.

Eenige wenken van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* strekken, gelijk reeds elders is opgemerkt, ter oplossing van *denkbeeldige* bezwaren, daar vele van hare grieven reeds opgeheven zijn. Sommige der wenken daarentegen, het zij volkomen erkend, zijn juist, doch al worden ze ter harte genomen, dan nog zullen de hieruit voort te spruiten gevolgen zich o. i. lang laten wachten.

De voordeelige bepalingen, voor den dienstdoenden soldaat te maken, zullen vermoedelijk wel den lust voor den militairen stand aanwakkeren, doch niet opafdoende wijze; terwijl de gunstige invloed van hoogere pensioenen en het vooruitzicht op verschillende betrekkingen, *na volbragten dienstdijd*, zich, volgens ons gevoelen, eerst na jaren, *dus te laat*, zal openbaren; want, de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* zegt het zelve: *er worden gevorderd spoedig en afdoende verbetering aanbrengeude midde-len*.

Wat het stelselmatig verwisselen der regimenten betreft, dit keuren wij bepaaldelijk af, en deelen, te dezen opzichte, volkomen de zienswijze van den schrijver in dit tijdschrift, als ook die van den Heer VAN REES.

Bovendien, tot dergelijken maatregel zijn niet alleen vrijwilligers noodig, maar vrijwilligers die men *in billijkheid* naar Indië kan zenden; de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* geeft dit toe. Van waar verlangt zij dan die vrijwilligers? En wanneer men ze al bekomen kan, hoe veel tijd zal er verlopen, alvorens het *benoedigde aantal* Nederlanders voor die dienst geteekend heeft? Het Nederlandsche leger, dat *in billijkheid niet* naar Indië mag gestuurd worden, heeft zelfs volslagen gebrek aan vrijwilligers. Bij de infanterie zijn er in het geheel geen *acht duizend*, en hieronder nog wel bij de *vier duizend* man kader! De redenen waaraan dit is toe te schrijven zijn even eenvoudig als natuurlijk, en de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* kan die duidelijk uiteengezet vinden in het reeds meermalen bedoelde, en door dat blad zoo voetstoots verworpen artikel.

Het is niet overdreven te beweren, dat dit gebrek aan vrijwilligers nog aanzienlijker zal worden, al verbeterd men het lot van den soldaat. De vele groote werken die men in Nederland van Staatswege wil daarstellen, en welke, gedurende vele jaren, een buitengewoon groot aantal arbeiders zullen roepen; het toenemen van particuliere ondernemingen ook hier te lande, zijn allen zoo vele zaken die den Nederlander van het vrijwillig dienstnemen zullen terughouden.

Om hetgeen in het aangehaalde artikel van dezen *Spectator* gezegd is, als ook om de redenen hierboven vermeld, moeten wij verklaren, geen heil en vooral geen oogen-

blikkelijk en afdoend heil te zien, in de middelen door de *Nieuwe Rotterdamse Courant* voorgestaan.

Men moge die middelen in aanmerking brengen, voor zoo ver zij nuttig en niet reeds toegepast zijn, doch een doortastende, terstond hulp aanbrengeende en afdoende maatregel zal ten deze moeten genomen worden. Wij, voor ons, zien geen andere *zekere redding in tijd van nood* dan in het gebruik der militie, en wel op de wijze als in den *Militaire-Spectator* is aangegeven; ten minste wanneer men de grondwet op dit punt niet veranderen wil. De vaststelling dat eenige honderde lotelingen ter beschikking der zee-militie zullen staan, rekenen wij geheel onvoldoende.

Evenmin als de schrijver in dezen *Spectator*, verlangen wij de versterking van onze magt in Indië *alleen, of bij voorkeur* door zee-miliciens te doen plaats vinden. Men make die wet, om *ingeval van nood* in de behoefte te kunnen voorzien, op den voet als door dien schrijver wordt aangegeven.

De aanvulling van de Oost-Indische landmagt, behoude men zoo als thans, doch overeenkomstig de denkbeelden van den Majoor van REES, beschreven in zijne brochure: *„De aanvulling van het Nederlandsch Indisch leger met Nederlanders.”* enz. (1).

Men regule verder den tijd van dienst, de soldij, de kleeding en de toekomst van den marinier, overeenkomstig hetgeen voor den indischen soldaat behoort, dat is zoodanig, dat daardoor de lust voor den militairen stand wordt opgewekt, en men sta

(1) Misschien is er nog een middel om bij ons den lust voor den soldatenstand aan te wakkeren.

Hooger soldij en minder bekrompen bejegening rekenen wij hiertoe noodig. Tot bereiking van dit doeleinde, bestaat, onzes inziens, een middel, dat, zonder het budget van oorlog aanmerkelijk te bezwaren, tevens te gemoet zou komen aan de gedachte: „het leger kost aanzienlijk zonder voor het oogenblik eenig nut op te leveren; het doet niets.”

Dit middel is arbeid. Waarom gebruikt men den eenmaal geoeffenden vrijwilliger niet bij die vele werkzaamheden welke van staatswege worden ondernomen, als: vestingwerken, dijken, kanalen enz.? De aanleg van het spoorweg-net alleen, zou jaren lang arbeid verschaffen; en de militair, naar wij vermeenen, zou daarin geen bezwaar zien, bij eene traktements-verhooging, naar vasten en ruimen maatstaf, geregeld in evenredigheid van den verrigten arbeid, en gepaard met eene ernstige maar welwillende behandeling. Het leger zou er, volgens onze overtuiging, geen schade door lijden.

De Romeinen deden zulks immers vroeger. De Franschen en Russen doen het nog, en is hun' soldaat minder dan de onze? Werk is nuttig, naar ligchaam en geest, en belet dat men den soldaat met beuzelingen en kwellingen plaagt, om hem zoogenaamd bezig te houden, en door een doodend garnizoens-leven minder bruikbaar laat worden.

De man, die de dienst verlaat, zou, aan arbeid gewend gebleven, meer welkom in den schoot der zijnen terugkeeren, en niet als een leeglooper beschouwd worden, terwijl de militair, om dit alles, ligter als vrijwilliger teekenen zou.

Het werk zelf zou o. i., bij eene goede leiding, den staat spoedig goedkooper te staan komen dan het gebruik van gewone daglooners; en de stijging van arbeidsloon, — te vreezen door al die gezamenlijke werken, — getemperd wordende, zou den vooruitgang niet drukken. Vreemd gespuis, thans wel bij die werkzaamheden gebezigd, dat nu bij wijlen door de gewapende magt moet beteugeld worden, en dat menigmaal een blijvend contingent boosdoeners oplevert, zou geweerd worden.

De Nederlandsche dagwerker zou arbeid genoeg kunnen krijgen, immers *thans* reeds ontbreken handen; want waarom anders al die vreemdelingen? De behoefte aan handen zal bovendien toenemen, door de reeds goedgekeurde en nog voor te dragen groote werken; en de soldatenstand blijft den Nederlander tevens over.

Zouden de stadsleegloopers niet bij de werkzaamheden gebezigd kunnen worden, des noods bij regterlijken dwang; door arbeid zedelijk verbeterd, zouden zij van zelve goede soldaten worden? enz. enz.

hierbij onderlinge ruiling der land- en zee-miliciens toe. Veel van het harde van den maatregel kan langs dezen weg verdwijnen, en het laat zich voorzien dat, door aanwakkering tot vrijwillige dienstneming, het aantal werkelijk in dienst zijnde zee-miliciens betrekkelijk gering zal wezen.

Men zende vervolgens, bij voorkeur, de *vrijwilligers* der mariniers ter versterking der indische vloot, en kieze, bij vertrek van miliciens, dezulken die zich hiertoe aanbieden; terwijl men bij het uitzenden van miliciens, ze bovendien nog zóó zou kunnen plaatsen op de in Indië gestationeerde vloot, dat alleen de vrijwillige mariniers, bij wijlen, aan hunne dagelijksche bestemming ontnomen wierden.

Ware eene zee-militie nu reeds in Nederland aanwezig, dan had men misschien al lang ongeveer 1500 *vrijwillige* mariniers naar de Indische zee kunnen rigten.

Het aanwezen van mariniers op de hoofdplaatsen in Indië, alwaar marine-etablissemementen zijn of behooren te wezen, zou bovendien de gelegenheid geven om in moeilijke omstandigheden een groot aantal Nederlandsche soldaten van daar te verwijderen, ten einde ze binnenslands te kunnen gebruiken.

Wat de bezwaren van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* aangaan, zoo begrijpen wij niet, waarom de grondwet verbieden zou om de zee-miliciens tijdelijk in Indië te stationneren (1); evenmin als wij vatten kunnen, waarom eene dergelijke wet niet spoedig vervaardigd zou kunnen worden, of de noodzakelijkheid inzien waarom: »al zou zulk eene wet aan de Tweede Kamer aangeboden worden, het nog wel »eenige jaren duren zou, alvorens zij in werking kwam" (2).

Waarom wij Nederlandsche soldaten voor Indië verlangen, en geen vreemdelingen, of slechts in luttel getale, is te juist in het artikel van den *Militaire-Spectator* uiteengezet, om hier te worden ontwikkeld.

Neen, in Nederlandsche soldaten *alleen* zien wij hulp, en zonder gebruik der militie is, ons erachtens, hierin geen *zekere* voorziening mogelijk. Het moederland kan buiten die koloniën *niet* bestaan, en zijne zonen zijn dus *verplicht* dien hartader te beveiligen.

De algemeene volksstemming moge hier niet voor zijn; men ontzie haar, zoo het kan; doch waar de nood dwingt, beschouwe men haar niet als een onoverkomelijke hinderpaal. Men leide den volksgeest ten algemeenen nutte, in stede van dien, gelijk de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* doet, te versterken in een rampzalig gevoel, dat Vaderland en bezittingen te gronde rigt!

's Hage, 14 December 1860.

C. H. F. RIESZ.

(1) Moet de zee-militiën dan als een *perpetuum mobile* steeds varende blijven? of mag hij alleen niet *in onze* bezittingen stationneren? waarom sluit de grondwet hem *uidrukkelijk* uit van de verbodsbepaling te dezen opzichte voor de land-militie gemaakt?

(2) Waarom heeft de *N. R. C.* de noot, waarin zij, bij hare bestrijding van het hier verdedigde artikel deze woorden bezigt, niet in hare mail-editie van 9 November opgenomen?